

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Dette er en digital utgave av en bok som i generasjoner har vært oppbevart i bibliotekshyller før den omhyggelig ble skannet av Google som del av et prosjekt for å gjøre verdens bøker tilgjengelige på nettet.

Den har levd så lenge at opphavretten er utløpt, og boken kan legges ut på offentlig domene. En offentlig domene-bok er en bok som aldri har vært underlagt opphavsrett eller hvis juridiske opphavsrettigheter har utløpt. Det kan variere fra land til land om en bok finnes på det offentlige domenet. Offentlig domene-bøker er vår port til fortiden, med et vell av historie, kultur og kunnskap som ofte er vanskelig å finne fram til.

Merker, notater og andre anmerkninger i marginen som finnes i det originale eksemplaret, vises også i denne filen - en påminnelse om bokens lange ferd fra utgiver til bibliotek, og til den ender hos deg.

Retningslinjer for bruk

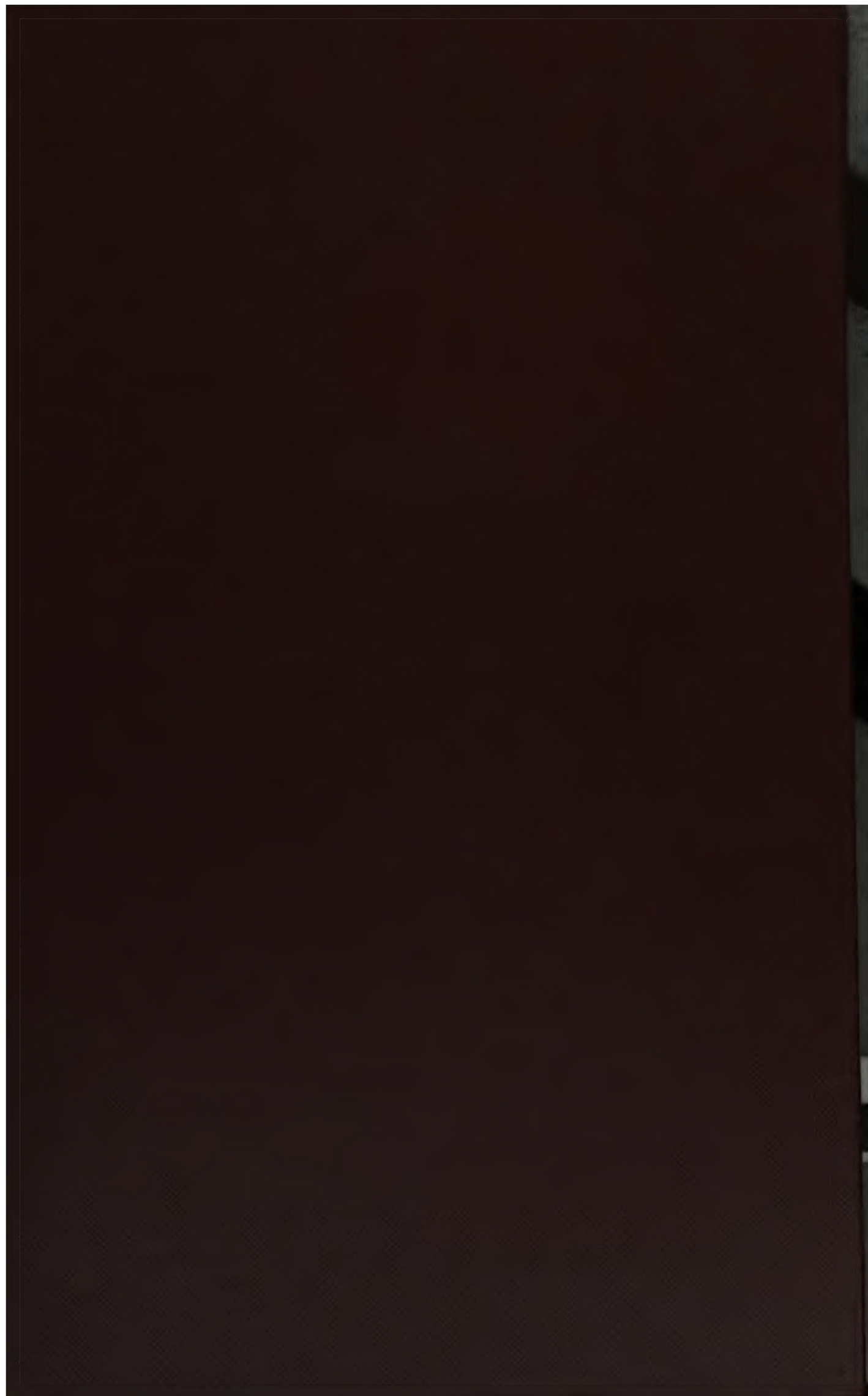
Google er stolt over å kunne digitalisere offentlig domene-materiale sammen med biblioteker, og gjøre det bredt tilgjengelig. Offentlig domene-bøker tilhører offentligheten, og vi er simpelthen deres "oppsynsmenn". Dette arbeidet er imidlertid kostbart, så for å kunne opprettholde denne tjenesten, har vi tatt noen forholdsregler for å hindre misbruk av kommersielle aktører, inkludert innføring av tekniske restriksjoner på automatiske søk.

Vi ber deg også om følgende:

- **Bruk bare filene til ikke-kommersielle formål**
Google Book Search er designet for bruk av enkeltpersoner, og vi ber deg om å bruke disse filene til personlige, ikke-kommersielle formål.
- **Ikke bruk automatiske søk**
Ikke send automatiske søk av noe slag til Googles system. Ta kontakt med oss hvis du driver forskning innen maskinoversettelse, optisk tegngjenkjenning eller andre områder der tilgang til store mengder tekst kan være nyttig. Vi er positive til bruk av offentlig domene-materiale til slike formål, og kan være til hjelp.
- **Behold henvisning**
Google-"vannmerket" som du finner i hver fil, er viktig for å informere brukere om dette prosjektet og hjelpe dem med å finne også annet materiale via Google Book Search. Vennligst ikke fjern.
- **Hold deg innenfor loven**
Uansett hvordan du bruker materialet, husk at du er ansvarlig for at du opptrer innenfor loven. Du kan ikke trekke den slutningen at vår vurdering av en bok som tilhørende det offentlige domene for brukere i USA, impliserer at boken også er offentlig tilgjengelig for brukere i andre land. Det varierer fra land til land om boken fremdeles er underlagt opphavsrett, og vi kan ikke gi veiledning knyttet til om en bestemt anvendelse av en bestemt bok, er tillatt. Trekk derfor ikke den slutningen at en bok som dukker opp på Google Book Search kan brukes på hvilken som helst måte, hvor som helst i verden. Erstatningsansvaret ved brudd på opphavsrettigheter kan bli ganske stort.

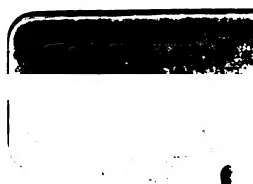
Om Google Book Search

Googles mål er å organisere informasjonen i verden og gjøre den universelt tilgjengelig og utnyttbar. Google Book Search hjelper leserne med å oppdage verdens bøker samtidig som vi hjelper forfattere og utgivere med å nå frem til nytt publikum. Du kan søke gjennom hele teksten i denne boken på <http://books.google.com/>

ps h. 12f.

NORGES GAMLE LOVE

indtil 1387.

Ifølge offentlig Foranstaltning og tillige med Understøttelse af det
Kongelige Norske Videnskabers Selskab

udgivne

ved

R. Keyser og *P. A. Munch.*

Förste Bind.

Norges Love ældre end Kong Magnus Haakonssöns Regjerings-Tiltrædelse i 1263.

Christiania.

Trykt hos *Chr. Grøndahl.*

1846.

F o r t a l e.

Idet undertegnede Commission herved fremlægger for Almenheden 1te Bind af Norges gamle Love, anseer den det fornødent at forudskikke en kort historisk Udsigt over de Skridt fra offentlig og privat Side, der have fremkaldet dette Verk, og over Maaden, hvorpaa de forberedende Arbeider ere blevne udførte, samt derhos at gjøre Regnskab for de Grundsætninger, hvorefter selve Udgaven bliver besørget.

I Aaret 1830 androg nu afgangne Professor *G. F. Lundh* for det da samlede Storthing paa, at en Udgave af de gamle Norske Love skulde foranstaltes paa offentlig Bekostning. I Anledning heraf bevilgede Storthinget under 21de Juli s. A. en Sum af 1500 Spd. een Gang for alle, nemlig 500 Spd. aarlig for de tre Skatteaar fra 1te Juli 1830—33, hvis Anvendelse til ovennævnte Öiemeds Opnaaelse overlodes den Kongelige Norske Regjering, hvem Prof. *Lundhs* Andragende tilstilledes med Anbefaling til høieste Opmærksomhed.

Regjeringens Departement for Kirke- og Underviisnings-Væsenet, hvem det paalaa at föie de nödvendige Foranstaltninger for denne Sags Fremme, bevirkede en Comité nedsat, bestaaende af fire Universitets-Lærere, for at tage Sagen under Overveielse og derom afgive sin Betænkning. Da denne Comité fandt, at den paa Statscassen anviste Sum langt fra ikke vilde strække til Dækningen af alle de med den tilsigtede Udgivelse af de gamle Norske Love forbundne Omkostninger, henvendte den sig til det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Throndhjem med Forespørgsel, om dette vilde yde Foretagendet sin Understöttelse, og erholdt af Selskabets Direction Tilsagn om et aarligt Bidrag af 250 Spd. i 5 Aar. Den Plan til Arbeidets Udførelse, som Comitéen fremlagde, befandtes imidlertid af Regjeringen ikke at være iverksættelig med de forhaandenværende Pengemidler, og Foretagendets Paabegyndelse stilledes derfor for det Første i Bero.

Da Storthinget næste Gang samledes i Aaret 1833, og det blev samme meddeelt, at Regjeringen, paa Grund af Utilstrækkeligheden af de til Udgivelsen af de gamle Norske Love af Storthinget anviste og forövrigt forhaandenværende Pengemidler, havde fundet det utilraadeligt at træffe Foranstaltninger til bemeldte Verks Paabegyndelse, besluttedes under 24de April, at Regjeringen skulde anmodes om paa muligste Maade at fremme Samlingen og Udgivelsen af de gamle Norske Love

IV

med de Summer, som til dette Öiemed allerede vare anviste. Ifölge denne Anmodning kom Foretagendet paany under Overveielse, og da man havde bestemt sig til at benytte den af Storthinget anviste Sum til de for Udgivelsen nödvendige Forarbeider, nemlig til Afskrivning og Collationering af de gamle Haandskrifter af Norske Love ældre end 1387, og det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Throndhjem havde erklæret, at det til Understöttelse af denne foreløbige Deel af Arbeidet vilde yde et Beløb af 600—800 Spd., medens det forbeholdt sig med Resten af det tilforn lovede Bidrag at understøtte Udgivelsen i Trykken, naar dertil, som haabedes, senere de behörige Midler bleve anviste, — saa skred Regjeringen til at föie Foranstaltninger til Arbeidets Paabegyndelse. Ved Kongelig Resolution af 27de August 1834 bestemtes, at undertegnede daværende Lector *Rud. Keyser* med Bistand af undertegnede daværende Candidatus juris *P. A. Munch* skulde udføre de til Udgivelsen af de gamle Norske Love fornödne forberedende Arbeider, og for dette Öiemed begive sig til Danmark og Sverige, hvor de gamle Haandskrifter, som maatte benyttes, fandtes bevarede; — samt at en Commission, bestaaende af Professorerne *Steenbuch*, *Hersleb* og *Lundh* skulde sammentræde i Christiania for at före Overopsynet med Arbeidets Udförelse.

I Mai Maaned 1835 paabegyndtes de foreløbige Arbeider af ovenmeldte dertil naadigst udnævnte Mænd i Kjöbenhavn, hvor det betydeligste Materiale maatte söges i forskjellige derværende videnskabelige Samlinger: det store Kongelige Bibliothek, Universitets-Bibliotheket, Geheime-Archivet, og fremfor alt i den med Universitets-Bibliotheket forbundne Arnamagnæanske Samling, hvis rige Skatte maatte betragtes som den egentlige Hovedkilde. Bestyrerne af disse Samlinger ligesom og vedkommende höiere Autoriteter mödte Foretagendet med udmærket Forekommenhed, og i Löbet af Aarene 1835 og 1836 bleve de i Kjöbenhavn værende Kilder benyttede. I April Maaned 1837 begave derpaa de samme Mænd sig til Sverige, hvor de, mödte af en lignende Forekommenhed som i Danmark, efterhaanden benyttede hvad der for deres Arbeide fandtes i de i Stockholm, Upsala og Lund værende Samlinger. Da *Munch* kort efter Ankomsten til Sverige blev udnævnt til Lector i Historie ved det Norske Universitet, og derfor i Löbet af Sommeren maatte reise til Christiania for at overtage sine Embedsfunctioner, udförte *Keyser* alene de tilbagestaaende foreløbige Arbeider deels i Sverige deels under et kort gjentaget Ophold i Kjöbenhavn, hvorpaa han, da Arbeidet, forsaavidt det tiltrængtes udfört udenfor Norge, var fuldendt, i December Maaned 1837 vendte tilbage til Christiania.

De saaledes udförte forberedende Arbeider bestode, som allerede ovenfor antydet, i Afskrivning og Collationering. At afskrive ethvert enkelt Stykke af det forefundne Materiale var hverken hensigtsmæssigt, eller engang muligt, uden der-

V

paa at anvende en Tid og Møie, der langt fra vilde svare til Udbyttet. Hvor der nemlig, som Tilfældet er med mange Love, især den nyere Landslov, findes af een og samme Lov Codices i et betydeligt Antal, af hvilke kun de færreste fra Sprogets og Indholdets Side ere characteristiske eller specielt mærkelige, vilde det have været tidspildende og overflødigt at afskrive hver enkelt; en Beskrivelse over Codex og dens Egenheder i Almindelighed og Anførelse af dens Afvigelser i Form af Varianter paa Afskriften af den Codex, der paa Grund af sin Fortrinlighed valgtes til Hovedcodex og derfor blev heel afskrevet, maatte her være tilstrækkelig. Imidlertid blev dog herved den største Forsigtighed anvendt, og i alle Tvivlstilfælde valgte man heller at afskrive for meget end for lidet. Saaledes blev i flere Tilfælde meer end eet af de vigtigste Haandskrifter af en Lov heelt afskrevet, og denne Fremgangsmaade blev stedse anvendt, hvor Haandskrifterne af een og samme Lov frembøde saa betydelige indbyrdes Forskjelligheder, at de maatte ansees snarere som fra hinanden afvigende Recensioner end som blotte Afskrifter af samme Original.

Afskrifterne bleve forøvrigt tagne med den mest samvittighedsfulde Nöiagtighed. Saavel i Hovedtexten som i Varianterne blev Originalens Bogstavering paa det omhyggeligste gjengiven, endog Feilene, der dog bleve bemærkede som saadanne. Forkortningerne bleve opløste, men betegnede ved forskjellig Skrift, og hvor der var Tvivl om den rette Maade, hvorpaa et Ord skulde læses eller en Forkortning opløses, blev Stedet anført i Margen i Facsimile.

Til Benyttelse ved Beskrivelsen af Codices og for i sin Tid lithograferede at ledsage Udgaven bleve fuldstændige Facsimiler tagne af enhver benyttet Pergaments-Codex.

Efterat den Deel af de forberedende Arbeider, som egentlig omfattede Indsamlingen af det til en Udgave af Norges gamle Love nödvendige Materiale af Afskrifter og Jævnførelser, paa ovenanførte Maade var tilendebragt, blev Fortsættelsen af hine Arbeider, der skulde foregaae i Christiania og nu væsentligen bestod i Ordningen af det Samlede og dettes videre Bearbejdelse for Trykken, overdraget undertegnede Professor *Munch* under Overopsyn af förnævnte Commission, i hvis Personale imidlertid var indtraadt den Forandring, at ved Professorerne *Lundhs* og *Herslebs* efter hinanden indtrufne dødelige Afgang, Justitiarius i Stiftsoverretten i Christiania *J. Chr. Berg* og dayærende Professor juris *U. A. Motzfeldt* vare komne i deres Sted. *Munch* var sysselsat med bemeldte Arbeide i de nærmest paafølgende Aar, indtil dels Mangel paa pecuniære Hjælpemidler, dels Commissionens virksomme Medlems og Formands Prof. *H. Steenbuchs* Død i Aaret 1839 bevirkede en midlertidig Standsning. Arbeidet optoges dog igjen i 1844, efterat Professorene *R. Keyser* og *P. A. Munch* vare blevne udnævnte til Commissionens Med-

VI

lømmer, og havde paataget sig i Forening det til Udgivelsen nærmest hørende Arbeide, Correcturen af Trykningen derunder indbefattet; og da Stortinget i 1845 bevilgede de fornødne Midler til med Kraft at sætte Verkets Udgivelse i Gang, kunde der endelig skrides til dets Offentliggjørelse ved Trykken.

Det hele Verk, der skal gjengive Norges ældre Love, forsaavidt de endnu ere forhaanden, i Original-Sproget, er beregnet paa at skulle udgjøre fire Bind. Det 1te, som her leveres, indeholder de forhaandenværende Norske Love ældre end Udgangen af 1263 eller Kong Magnus Haakonssöns (Lagaböters) Regjerings-Tiltrædelse, fra hvilket Tidspunct en ny Epoche i Norges Lovgivnings-Væsen maa regnes. Det 2^{det} og 3^{die} Bind vil komme til at indeholde de under sidstnævnte Konge og hans Efterfølgere indtil Kong Olaf Haakonssöns Død i 1387 udgangne Love og Forordninger. Det 4de Bind endelig er bestemt at skulle meddele Beskrivelse over de ved Udgivelsen benyttede Codices med Facsimiler, samt maaskee et Real- og Verbal-Register. Hvert Bind er beregnet paa at blive omtrent af samme Størrelse som nærværende, og det hele Verk forhaabes at ville udkomme i Løbet af 4—5 Aar.

Med Hensyn til Indretningen af nærværende Udgave maae vi tillade os at bemærke Følgende:

1. Ved ethvert Stykke, hvoraf flere Codices findes, er i Almindelighed een enkelt udvalgt og lagt til Grund for Hovedtexten, medens Afvigelserne i de øvrige ere anførte som Varianter; kun hvor Variant-Codices vare altfor afvigende til at kunne gjengives saaledes, eller de fra Sprogets, Indholdets eller Ældens Side havde noget sær Mærkeligt, ere de vedföiede in extenso.
2. Texten er nøiagtigen aftrykt efter Afskriften af Hovedcodex, og dennes Bogstaveringsmaade aldeles bibeholdt, hvor et godt Pergaments-Haandskrift eller ogsaa en aldeles paalidelig nyere Afskrift af et nu tabt gammelt og godt Haandskrift er benyttet. Hvor man derimod, som f. Ex. ved den ældre Frostathings-Lov, Bjarköretten o. a., har maattet benytte nyere Papirs-Afskrifter, hvis Beskaffenhed tydelig viser, at Afskriveren ikke nøiagtigen har fulgt sin Original, men vilkaarligen forandret dens Retskrivning, har man troet at burde restituere denne, saavidt det lod sig gjøre, saaledes at man enten, hvor Retskrivningen viste sig blot at være i mindre Grad forvansket, har berigtiget den efter den Analogi, Hovedafskriften selv antydede, eller, hvor en slet islandsk Retskrivning fra forrige Aarhundrede var anvendt, har i dens Sted optaget en saadan regelmæssig grammatisk Skrivemaade, som den nyeste Tids Undersøgelser have godtgjort at maatte ansees som den normale for det oldnorske Sprog i det 13de og 14de Aarhundrede. Saaledes er den ældre

VII

Frostathings-Lov kun berigtiget efter Textens egen Analogi; Bjarköretten derimod aftrykt med fuldkommen grammatisk Retskrivning. Med Hensyn til Maaden, hvorpaa Pergaments-Bøgernes Bogstavering er gjengiven, bemærkes endvidere, at der gives flere især yngre, der aldeles ikke gjøre nogen Forskjel imellem ð og þ, men anvende disse Bogstavtegn i Flæng, maaskee blot for Afvexlings Skyld. Ved at aftrykke deslige Codices er overalt blot ð anvendt, idet man er gaaet ud fra den Forudsætning, at da Afskriveren ingen Forskjel erkjendte, var det ligegyldigt, hvilket Tegn man brugte, medens dog, naar blot eet Tegn skulde anvendes, þ aldrig kunde sættes for ð, ð derimod altid for þ. En lignende Fremgangsmaade er anvendt med Accenterne, der findes i enkelte Codices. Hvor disse kun sjelden anvendes, som i den gamle Pergaments-Codex af den ældre Gulathings-Lov, ere de nøiagtigen bibeholdte i Udgaven; hvor de forekomme hyppig, saaledes at man kan skjønne, at det har været Afskriverens Mening at bruge dem som vedtagne Tegn for Modificationer i Lydene, som f. Ex. i den ældre Frostathings-Lov, ere de ogsaa anvendte i Udgaven, men den noget usikre Anvendelse i Codex berigtiget efter grammaticalske Regler; hvor de derimod, som i 4de Brudstykke af Bjarköretten, tydeligen vise sig kun at være tilføiede som et Slags caligrafisk Prydelse, saa at de staae saagodtsom over hver eneste Bogstav, endog over Consonanter, ere de i Udgaven aldeles udeladte. Det ligger forresten i Sagens Natur, at de faa Ord, hvis Skrivemaade i Texten kunde give flere Fortolkninger Rum, ogsaa ere bibeholdte uforandrede, men med tilføiede Noter, hvori Læseren gjøres opmærksom paa denne Omstændighed og tilsyneladende Inconsequents.

3. Forkortningerne i Original-Codices ere overalt opløste, uden at man har anseet det nødvendigt i Udgaven at betegne dem med forskjellig Tryk. De fleste Forkortninger ere nemlig saa simple, at de blot kunne opløses paa een Maade; de forekomme derhos saa hyppig, at en Forandring i Typer for enhver af dem kun vilde vanzire Trykken og trætte Læseren. Desuden er enhver Forkortning, der endog blot i fjærneste Maade kunde synes tvetydig, eller give Anledning til meer end een Opløsning, bemærket i Noterne. Skrivemaaden af de i Originaltexten forkortede, men i Udgaven opløste Stavelser eller Stavelsesdele er nøiagtigen lempet efter den i hvert enkelt Stykke herskende Retskrivning.
4. Aabenbare Feil i Codex, der saa tydeligen fremtræde, at kun een Berigtigelsesmaade er mulig, ere i Udgaven rettede i Texten, men med Tilføielse af en Note, hvori Stedet anføres saaledes som det forekommer i Codex. Hvor Feilen dog blot bestaaer i en Udeladelse af eet eller flere Ord eller Bogstaver, ere

VIII

disse simpelthen, uden Note, optagne i Texten, men indesluttede i (). Mistænkelige Steder, ved hvilke man dog ei vovede at foretage nogen berigtigende Conjectur, ere ved Noter blot paapegede; andre, hvis Feilagtighed er vis, medens de dog muligen kunne berigtiges paa meer end een Maade, ere rettede i tilføiede Noter.

5. I at anføre Varianterne har man, hvor disses Masse var saa stor, at man nødvendigviis maatte gjøre et Udvalg, anseet dem, der medførte en Forandring i selve Meningen, vigtigere end dem, der blot antydede en orthographisk eller grammatisk Egenhed. Disse sidste ere derfor i saadanne Tilfælde udeladte.
6. Varianterne ere anførte i Form af underløbende Noter med Talhenvisninger til Texten. De henvisende Tal ere i Texten anbragte umiddelbar bag ved det Ord eller den Sætning, hvoraf en forskjellig Læsemaade anføres. Gjælder Variant-Noten kun et enkelt Ord, der i Variant-Codex enten ombyttes med et andet eller mangler, er ingen yderligere Betegning eller Bemærkning tilføiet; gjælder den derimod flere Ord eller en heel Sætning, er Stedet, hvorfra Varianten skal regnes, enten i Texten betegnet med [, der i Noten gjentages, eller det er i Noten bemærket ved henvisende Ord. For at spare Rum, har man desuden vedtaget i Varianterne at bruge enkelte Forkortninger, nemlig: "mgl." for "mangler", "tilf." f. "tilføies i", "saal." f. "saaledes", "m. a. H." f. "med en anden Haand", og lignende, der uden nogen Forklaring ville kunne forstaaes.
7. Til Lettelse ved Benyttelsen og Sammenligningen af de enkelte Love ere ved hvert Capitel af en Lov tilsvarende Steder i de andre Love, hvor saadanne lade sig paaavise, anførte i et eget Rum paa hver Side, under Texten og over Noterne. Her ere for Kortheds Skyld følgende Signaturer vedtagne:

G. betegner den ældre Gulathings-Lov.

F. — den ældre Frostathings-Lov.

Bj. — Bjarköretten eller den ældre Bylov.

Hk. — Hákonarbók.

E. — den ældre Eidsivathings-Lov eller sammes Christenret.

B. — den ældre Borgarthings-Lov eller sammes Christenret.

Sv. — Kong Sverrers Christenret.

L. — den nyere eller Kong Magnus Lagaböters Landslov.

Bl. — den nyere Bylov.

H. — Hirdskraa.

M. — Kong Magnus's Christenret.

J. — Erkebiskop Jons Christenret.

IX

8. Hver Lov danner et eget nummereret Afsnit i det Bind, hvortil den hører, og ved Begyndelsen af ethvert saadant Afsnit findes en Fortegnelse over de benyttede Codices med Angivelse af sammes Bevaringssteder og formodede Alder. De mindre omfangsrige Forordninger eller Retterb der, som optages i Bindet, ere samlede i eet nummereret Afsnit, men foran hver især er angivet, efter hvilke Codices den er leveret, paa samme Maade som ved de vidtløftigere Love. Den nøiagtige Beskrivelse af de benyttede Codices ligesom Facsimilerne eller Skriftpr verne af dem ere, som allerede ovenfor yttret, forbeholdne at meddeles i 4de Bind.

Nærværende første Bind indeholder, som allerede bemærket, Alt hvad man hidtil har forefundet af Norges Lovgivning f r Magnus Haakonss n, nemlig:

I. *Den  ldre Gulathings-Lov*. Af denne eksisterer kun den eneste nogenlunde fuldstændige Codex, efter hvilken Texten er n iagtig aftrykt. Forresten gives kun sparsomme Brudstykker, hvilke anf res deels i Form af Varianter, deels som Anhang aftrykte in extenso. Brudstykkerne betegnede C. ere især vigtige forsaavidt som de vise sig at være Levninger af en Codex  ldre end selve Hovedcodex, og efter al Sandsynlighed fra Midten af det 12te Aarhundrede. Hovedcodex, der omtrent i Midten har en Lacune, som ikke lader sig udfylde ved noget af de tilstedeværende Brudstykker, antyder ikke ved særskilte Afsnit nogen Inddeling i Bolker, hvorfor i nærværende Udgave Capitlerne ere betegnede med fortl hende Tal. Afskriversens Mening synes imidlertid at have været den, at

1. Christendoms-Bolken skulde regnes fra Cap. 1— 33.
2. K be-Bolken — 34— 71.
3. Landsleie-Bolken — 72—102.
4. Arve-Bolken — 103—130.

Disse Bolker tilsammen synes at have skullet udgjøre 1ste Deel af Lovbogen, hvortil har sluttet sig et Anhang af blandet Indhold fra Cap. 131—150. Derpaa følger som anden Deel:

5. Mandhelgen (i hvis Begyndelse Lacunen findes) fra Cap. 151—252.
6. Tyve-Bolken — 253—264.
7. Odelsl snings-Bolken — 265—294.
8. Landv rns-Bolken — 295—315.;

hvorpaa det Hele har sluttet med et Anhang — 316—320.

II. *Den  ldre Frostathings-Lov*, forsynet med en Indledning indeholdende flere nye Bestemmelser af Kong Haakon Haakonss n, samt inddeelt af ham i 16 Parter. Af denne Lov eksisterede ligeledes kun een, tildeels defect Hovedcodex,

X

der undergik i Kjöbenhavns Ildebrand 1728, men af hvilken flere Afskrifter findes, hvilke ere lagte til Grund for nærværende Udgave. Blandt disse Afskrifter er der een ufuldendt af *Arne Magnussön*, der blot indeholder Lovbogens Begyndelse indtil et Stykke ind i Christenretten. Ved at sammenligne de övrige fuldstændige Afskrifter med denne, der synes at være aldeles nöiagtig, viser det sig, at hine afvige betydelig i Retskrivningen, hvilken Afskriverne saaledes vilkaarlig maae have forandret. I nærværende Udgave er derfor Retskrivningen bleven berigtiget efter den i *Arne Magnussöns* egenhændige Afskrift antydede Analogi, dog saaledes at Accenterne, der i denne findes anvendte i altfor stor Mængde og tildeels paa urette Sted, i Udgaven kun ere satte hvor de bör findes. Den Omstændighed, at de ældre Christenretter, hver i vedkommende Lagdömmе, indtil videre forbleve gjældende længe efterat Magnus Haakonssöns Lovbog var udkommen, har bevirket, at man af Frostathings-Lovens Christendoms-Bolk har to særskilte Pergaments-Afskrifter, af hvilke den ene her er benyttet som Text for den Deel, den omfatter, og aftrykt uforandret. Den af Kong Haakon Haakonssön foranstaltede Part-Inddeling af Frostathings-Loven tager förövrigt aldeles intet Hensyn til de oprindelige Bolker, hvilke synes at have været følgende:

1. Christendoms-Bolken fra II. (S. 129) til Enden af III. (S. 156).
 2. Mandhelgen fra IV. (S. 156) til Enden af VI. (S. 197).
 3. Landværns-Bolken hele VII. (S. 197—204).
 4. Arve-Bolken fra VIII. (S. 204) til Enden af IX. (S. 216).
 5. Kjöbe-Bolken fra X. (S. 216) til Enden af XI. (S. 235).
 6. Odelslösnings-Bolken hele XII. (S. 235—239).
 7. Landsleie-Bolken fra XIII. (S. 239) til XIV., 11 (S. 252).
 8. Tyve-Bolken fra XIV., 12 (S. 252) til Enden af XV. (S. 257).
- Tillæg af Retterböder hele XVI. (S. 257—258).

Som Anhang til Frostathings-Loven er her meddeelt den saakaldte *Hákonarþók*, ogsaa benævnt, uvist af hvilken Grund: *Jærnsíða* (*Járnsíða*), aftrykt efter den eneste af samme tilværende Pergaments-Codex. Denne Lov, eller maa-skee rettere dette Lov-Udkast, har vel egentlig været bestemt for Island; men da den i Hovedsagen er formet efter Frostathings-Loven og paa mange Steder endog stemmer ordret med denne, saa har man troet at burde optage den i nærværende Samling, da den kan tjene til baade at udfylde enkelte af de Huller og berigtige mange af de Feilskrivninger, der i selve Frostathings-Lovens Text, saadan som vi nu have den, forefindes.

III. *Bjarköretten eller den ældre Bylov*. Den er her leveret efter forskellige Brudstykker, af hvilke kun to paa Pergament, det ene meget gammelt, men

skrevet med en forsaavidt besynderlig Orthographie, som Accenter — rimeligviis blot til Ziir — ere satte næsten over hvert Bogstav, endog Consonanter, hvorfor de i Udgaven ere ganske udeladte. Da man ei har denne Lov fuldstændig, og et Par af Brudstykkerne desuden ere at betragte mere som Uddrag end som virkelige Afskrifter, kunde her ikke foretages nogen ordentlig Inddeling. Meget maatte endog anføres tvende Gange. For lettere Oversigts Skyld valgte man at betegne alle Capitlerne gennem de 4 forskjellige Brudstykker med fortløbende Tal, selv hvor et i et foregaaende Brudstykke anført Capitel forekom paany. Saa mangelagtig end denne Bjarköret i sin nærværende Form er, saa kan det dog neppe antages at, med Hensyn til Materien, særdeles meget fattes; og det maa ansees som et stort Held, at den S. 302 omtalte islandske Papirs-Codex, der nu tilhører Universitets-Bibliotheket i Christiania, opdagedes; thi det er især den, der har gjort det muligt at levere meget mere af denne Lov, end *Paus* i sin Tid, ved Hjælp af de blotte arnamagnæanske Haandskrifter, formaaede at tilveiebringe. Det er forøvrigt let iöinefaldende, at den her leverede Bjarköret slutter sig til Frostathings-Loven, og maaskee endog aldrig har bestaaet i andet end Optegnelser af de Punkter, hvori Byretten afveg fra Landretten, ligesom Tilfældet er med de fleste Afskrifter af den nyere Bylov. Men hvorvidt i saa Fald denne Bjarköret har gjældet for alle Byer i Landet, og om der ikke eksisterede andre Bjarköretter for Kjøbstæderne i Norges øvrige Lagdömmes, maa lades uafgjort.

IV. *Den ældre Borgarthings-Christenret.* Dennes Bevaring, medens den øvrige ældre Borgarthings-Lov er gaaen tabt, skyldes ganske vist den allerede ovenfor ved Frostathings-Loven berörte Omstændighed, at de ældre Christenretter vedbleve at have Gyldighed længe efter den nyere Landslovs Indførelse under Kong Magnus Haakonssön. Hidtil kjendte man den kun i den Form, hvori den under Titelen: "*Jus ecclesiasticum Vicensium*" er udgiven af *Johannes Finnæus* (*Hannes Finnssön*). Her leveres foruden denne Recension (I.) endnu tvende andre, der nu først ere dragne for Lyset, den ene af en Pergaments-Codex i den arnamagnæanske Samling, den anden af en Pergaments-Codex i det Kongelige Bibliothek i Stockholm. Disse sidstnævnte Bearbejdelser ere især mærkelige derved, at de have optaget Stykker, der egentlig henhøre til den verdslige Lov, og saaledes indeholde de eneste Levninger, man har, af den ældre Borgarthings-Lovs verdslige Deel. Man har, paa Grund af de forskjellige Recensioners indbyrdes Forhold, troet det hensigtsmæssigst at optage alle 3 i Udgaven, hver saa fuldstændig som den forefindes.

V. *Den ældre Eidsivathings-Christenret.* At denne er os levnet som den eneste nu tilværende Deel af den ældre Eidsivathings-Lov, skyldes den samme Omstændighed, som før ved Frostathings- og Borgarthings-Christenretter er omtalt.

XII

Af den fandtes ogsaa to temmelig afvigende Recensioner, hvilke begge ere blevne gjengivne.

VI. *Kong Sværrers Christenret*, egentlig en blot Compilation af Gulathings- og Frostathings-Christenretter.

VII. *Retterböder og Forordninger* ældre end Udgangen af 1263.

At omtale vidtløftigere Indholdet af nærværende Bind formenes overflødigt, da den udførligere Beskrivelse af de benyttede Codices og Fremstillingen af sam-
mes Historie, ligesom og Oversigten over de forskjellige Loves og deres afvigende
Recensioners indbyrdes Forhold, som forhen antydet, efter Verkets Plan er forbe-
holdet det sidste eller 4de Bind. At Verket vil udfylde et længe følt Savn hos
Fædrenelandets Lovkyndige og Historiegranskere, derom troer Commissionen sig
overbeviist. Forøvrigt maa Arbeidet tale for sig selv, idet Udgiverne ere sig
bevidste efter yderste Evne at have bestræbt sig for at levere det saa fuldkomment
som Omstændighederne tillode, til Fyldestgjørelse for Nationen i Almindelighed og
for den videnskabelige Forening i Særdeleshed, der saa liberalt har understøttet det.

Christiania den 19de Juni 1846.

J. Chr. Berg,
Overrets-Justitiarius.

U. A. Motzfeldt,
Höiesterets-Assessor.

R. Keyser,
Professor.

P. A. Munch,
Professor.

Indhold af første Bind.

	Side
I. Den ældre Gulathings-Lov	1.
Anhang, 3: forskellige ældre Brudstykker	111.
II. Den ældre Frostathings-Lov	119.
Anhang, 3: Kong Haakon Haakonssöns islandske Lov	259.
III. Den ældre Bylov eller Bjarköret	301.
I. Christenretten efter Cod. A. M. No. 60 qv.	303.
II. Brudstykke efter Cod. A. M. No. 123 qv. A.	305.
III. Vidtløftigt Uddrag af Bjarköretten efter to Papirs-Haandskrifter	315.
IV. Brudstykke i Cod. A. M. No. 315 fol.	334.
IV. Den ældre Borgarthings- eller Vikens-Christenret	337.
I. Efter Cod. A. M. No. 78 qv.	339.
II. Efter Cod. A. M. No. 31 oct.	353.
III. Efter Cod. Stockh. C. 15	363.
V. Den ældre Eidsivathings-Christenret	373.
I. Efter Cod. A. M. No. 68 qv.	375.
II. Efter Cod. A. M. No. 58 qv.	394.
VI. Kong Sverrers Christenret	407.
VII. Retterbøder og Forordninger	435.
1. Kong Olaf den Helliges Forordning om Nordmænds Ret paa Island og Islændingers i Norge	437.
2. Foundation af Nidaros Erkebiskopsstol ved Pave Anastasius IV	439.
3. Kong Magnus Erlingssöns Skjenkelse af Norges Krone til St. Olaf	442.
4. Kong Haakon Sverrerssöns Retterbod om Kirkens Friheder	444.
5. Kong Haakon Haakonssöns Retterbod om Erkebiskoppens Myntret	446.
6. Sammes Stadfæstelse af Card. Nicolaus's Bestemmelse om Gaver	447.
7. Sammes Bekræftelse af Kong Magnus's Disposition, hvorved Stavanger By skjenkedes til St. Svithun og Biskopsstolen	448.
8. Card. Vilhelms Forordning om den norske Kirkes Rettigheder	450.
9. Sammes Forordning om Helligdage og Kirkegods	453.
10. Pave Innocentius IV's Bekræftelse paa Card. Vilhelms Forordning om Helligdage og Kirkegods	456.
11. Kong Haakon Haakonssöns Retterbod om Tiende og Olafsskot	459.
12. Islændingernes Overeenskomst med Kong Haakon Haakonssön	460.
13. Kong Haakon Haakonssöns Retterbod om Tiende og Kirkens Rettighed i Hamars Biskopsdømme	462.

Trykfeil og Rettelser.

Side 58, i Noten Bj. I. 1., læs: Bj. 167, 169.

- 82 Linie 3 f. n. þgrua l. tgrua.
 - 97 — 9 f. o. flapbrottenn l. flapbrottenn.
 - 128 — 3 i Noten: *) menn l. *) menn.
 - 181 — 2 f. n. i Noten: Cap. xxij l. Cap. xxiiij, 25 l. 27.
 - 182 — 8 og 9 f. n. þngsftu l. þngsftu.
 - 185 — 11 f. o. þöðorþedr. l. þöðorþedr.
 - 211 — 17 f. o. þrælfisöl l. þrælfisöl.
 - — — 9 f. n. vanar mann rigtigere vanar mann, der uden Tvivl er en feilagtig Opløsning af en Forkortning f. varnar madr eller varnadar m. jvfr. S. 212, L. 2 f. n.
 - 231 — 10 f. o. mánni l. manni.
 - 232 — 4 f. n. meðan hann er lifur, maaskee rigtigere: meðan hon er lifur; jvfr. Hk. 54.
 - 240 — 13 f. o. or þiðrdung til graff — maaskee er her graff en feilagtig Opløsning i den gamle Afskrift af en Forkortning i dens Original, hvilken har skullet betegne crossmessu; jvfr. den nyere Landslov VIII. 8.
 - 241 — 9 f. n. einni iardar leigu, uden Tvivl feilagtigt f. einni arðar leigu; jvfr. d. n. Landsl. VII. 1.
 - — — Not. 6. efter "see den n. Ldsl. VII. 7." tilf.: "eller ogsaa staaer i det Foregaaende iðrð f. ðrð."
 - 242 — 17 f. o. ótra l. otra.
 - 267 — 5 f. o. mellem oflom og monnom indskydes (oðom).
 - 302 — 9 f. n. Brudstykki l. Brudstykki.
 - 317 — 10 f. o. villubýr l. villubýr.
 - 359 — 12 f. n. madz l. madr.
-

I.

Den ældre Gulathings-Lov.

Texten aftrykt efter Pergaments-Codex No. 137 quarto "e donatione variorum" paa Universitetsbibliotheket i Kjöbenhavn, neppe yngre end Midten af det 13de Aarhundrede. Her betegnet *A.*
 Sammenholdt med et Brudstykke af den ældre Gulathingslovs Christenret, indført i Pergaments-codex No. 309 folio i den arnamagnæanske Haandskriftsamling i Kjöbenhavn, omtrent fra Midten eller første Halvdeel af det 14de Aarhundrede. Det ophører ved Begyndelsen af Cap. 29 og er her betegnet *B.*
 Fremdeles sammenlignet med *Arne Magnussöns* egenhændige Afskrift af Hovedcodex, No. 308 fol. i den arnamagn. Samling, *Asgeir Jonssöns* Afskrifter No. 306 fol. og 66 qv. sammesteds, Papirsafriften No. 2083 qv. i det kjøbenhavnske store kongelige Bibliotheks thottske Haandskriftsamling og en gammel og ret god Papirsafrift (14 qv.) paa Universitetsbibliotheket i Christiania.

Ved Enden af Hovedtexten meddeles særskilt aftrykte fire Brudstykker af samme Lov, nu tilligemed Brudstykker af andre Haandskrifter indbundne under eet i Hefte No. 315 fol. i den arnamagnæanske Samling. Tre af disse Brudstykker ere skrevne med een og samme Haand og have sandsynligviis tilhørt een og samme Codex, der nærmest bör henføres til det 12de Aarhundredes anden Halvdeel. De betegnes her *Ca. Cb. Cc.*
 Det fjerde synes at være noget yngre, men er neppe yngre end Hovedcodex. Det betegnes her *D.*
 Brudstykket *Cc.* er suppleret efter Papirshaandskriftet No. 1633 qv. i det khavnske kgl. Bibl. ældre Haandskriftsamling, hvilket er en i orthographisk Henseende mindre nøiagtig, men ellers upaaklagelig Afskrift af ovenanførte Codex Arnamagn. 315 fol., hvis Afskriver, en vis *M. Magnussön*, kan skjönnes at have haft hiint Brudstykke fuldstændigere end det nu forefindes.

¹ Her heyr upp

Gulapings bók.

[Hinn þrýsti bolkr bókar þessarrar er ² um kristinsdóms hald vart.

Þat er upphaf laga varra at ver scolom lúta austr oc biddia til hins helga Crist 1
ars oc fridar. oc þess at vér halldem lande varo bygðu. oc lánar drotne
varom heilum. se hann vinr varr. en ver hans. en guð se allra varra vinr.

Her ers nymale þau [er tekin varo með M^o k^o Eysteins ærkebiscops. oc Erlings jarls oc allra
hinna vitraðs manna i Noregi umrædom.³

Þat er nu þvi neft. at þa skal konongr vera at Norege er skilgetenn er ⁴ Noreg 2
konongs sunr nema þeim ragne illzca eða uvizca. En ef þessir lutir rinda hinum
ellzta þra ríki þa skal þa hans broder samþedra konongr vera er ærkebiscop oc liob-
biscopum þyðir bezt vera þallenn til. oc þeim tolf vitraðstom monnum or hveriu
biscopsríki er þeir nemna til með ser. oc gange hinir ulærdo menn með svornom eidi
til þess umdómes at þeir scolo þann til taca. er þeim syniðt þiri guði at þazt se til
þallenn. En þenna eid scolo ianvel biscopar abyrðiasc við guð. þo at þeir sveri
eigi. sem hinir er sveria. at þeir leggi sannendis umræde til þessa mals. ian vel sem
hinir ulærdo er sveria sem guð gefr þeim syn til rettlegast at sia. En ef Noreg
konongr a eigi sun skilgetenn exter sic. þa se þa konongr er erðum er neft. exter
umdome þeirra er til verða nemdir. ef hann er til þallenn. En ef þa synisc eigi
til þallenn. þa skal þa vera er þeim synisc er til ero nemdir at þazt hove bæde gudra
rettar at gæta oc lannz laga. En ef þa stílr a. þa scolo þeir sitt mál hava er þleiri
verða saman. oc ærkebiscop. oc aðrer biscopar þylgia. oc þat sanna með eidi sinum.

Jvfr. Cap. 1. B. 1. E. 1.

¹) Foruden Overskriften "Her heyr upp" &c. har B den stadige Sideoverskrift "Kristin retter ættr gula-
þings bot (eller bod), þaa hver Side undtagen den første, hvor følgende Indholdsfortegnelse findes:
i. Þat er upp haf lagha. ii. ný mæle magnus konongo. iii. Stipann olafs of magnus. ii. Olafur baud en
magnus tof af. v. of sua þetta at samu. vi. Bader olafur of magnus. vii. of bader þetta um olgarð.
viii. Magnus ein um tiund. ix. Olafur einn um tidaup. x. Bader um tirtiu upp hald. xi. Bader um
tirtiu garð. xii. Bader um tirtiu garð. xiii. um tirtiu garð. xiiii. um tirtiu uiglu. xv. um tirtina þorslo.
xvi. Sunnu dagha hald. xvii. um mofso dagha. xviii. en um mofso dagha. xix. Olafur einn um trosfa.
xx. Bader um friadagha þastu. xxi. Magnus tof sumt or. xxii. um barno ut burð. xxiii. um grezt i tirtiu
garðe. xxiiii. Bader um þrendsonor sínar. xxv. Mader skal eina tono hana. xxvi. um gudriuiar. xxvii. Brud-
laups gerdir. xxviii. um þan of galbra. xxix. um blot. xxx. um obada menn. xxxi. um suidda of oafann.
xxxii. um nymale magnus. xxxiii. um obota uerf. xxxiiii. um raibstota biscupi. ²) [er hinn þrýsti
bolkr i þessare bot — B. ³) [er tof M. t. þrýst. erlib. Erl. iarl of aller uittrefta menn. — B.
⁴) Herfra til Capitlets Ende — "etc." B.

En exter þraxall konungs. þa se sialþbodel biscopom oðlom. oc abotom. oc hirdstior-
om með hird allre at soðia norðr til hins helga Olafs konungs. til umrædes við
ærlibiscop. oc nemne biscop hværr .xij. hina vitraðto menn með sér. oc se aller a þor
innan þyrsta manadar. síðan er þeir spyria þraxall konungsins. oc se þar oðrad
korona konungs. þess er þa er þra þallenn þiri sal hans. oc hange þar eilíflega
gudi til dýrðar oc hinum helga Olave kononge. exter þvi sem iatte Magnus konongr.
hinn þyrsti koronadr konongr i Norege. En ex notorr letr sic annan veg til taca. þa
hever sa þirigort þe oc þriddi. oc hværr sa er hanom þylgir til þess. oc væra i banne
gudrs. oc allra heilagra manna. þavans oc ærlibiscops. oc allra liodbiscopa. En ex
þeir menn þiri nema ¹ þor þessa er biscopar nemna til með sér. þa ero þeir i þor-
bodom. oc seðir .xl. marca við konong. oc eigi kirkiugræver. ex þeir lata lif silt
meðan. En þessa þor þare hværr a sinum kostnæde. en konongr inni þeim kostnæd
oðlom er eigi hoyðu adr ² konungs þe. En ex ærlibiscop er eigi innan landz. æða
þra þallenn. þa scolo aller menn þingat toma til þeirra umræða sem nu er silt.

Þader Olaf oc Magnus toco þetta.³

- 3 Þat er nu þvi næst. at ver haþum þund várn mæltan ár hværr her ⁴ i Gula.⁵
þva marger þingamenn sem nu erom ver satter a. **A.** þat ero sextigir (G. ij. menn
hins eilífsta tigar)⁶ or Þordarþylli. en ianmarger or Kygjarþylli. **A.** þingtigir (G. atta-
tigir) or Þirdarþylli. **A.** en þiorer tigar (G. iiij. menn hins staunda tigar) or Sng-
narþylli. **A.** tuttugu (G. xxij) or Egðarþylli. nemdra manna. þva sem i logum er
mælt. en ex Sunnmøre. xvi. þondr (G. þva marger sem vilia). **A.** En tveir lendar
menn scolo exter væra i Egðarþylli. tveir i Kygjarþylli. einn a Sunnhordolande. einn
i Þirdarþylli. einn a Sunnmøre til þess at gæta hibila manna þiri þioþom oc rans-
monnom. En lendar menn aller. **A.** adrer. Þader. er innan ero laga várra scolo þara
til logþingis or þeima .vi. þyllium. nema naudsþyn konungs gange þiri æða sialþra
þeirra. oc messo þrestar þeir er biscop nemner til. (G. aller er menn kaupar tíðir at.)
tveir or þylli hveriu. oc armenn aller. scolo her toma naudsþynialauft. En þeim ero
naudsþyniar mæltar. ex konongr tomr i þylli oc byðr armanne sinum at gera i gegn
sér. i hinu næsta þylli. Nu er þat þvi næst at ver scolom her toma þva marger
þingmenn sem nu ero til nemdir. **A.** Þetrømesso extan (G. þorsdag i þascavicu).
Þader. at upvesande solo. En ex eigi toma. þa ero þeir vittir. hværr maðr þeirra
er til Gulaþings er nemdr. ex hann síðarr tomr en svore ero fram þorð. En ex
hann þyr tomr. oc tomr þo exter stejnudag varn. þa scal hann bota eyri. En ex

¹) maaskee Feilskrift for "þirirnefasc".

²) i Originalen "adr".

³) Stipan hins helga Olafs

of Magnus konungs. — Overskrift i B.

⁴) her — mangler i B.

⁵) Herfra til Capitlets Ende "etc." B.

⁶) Hvad der i dette, saavel som flere af de følgende Capitler staaer mellem (), er i Originalen skrevet mellem Linjerne, lige over de umiddelbart foran Parenthesen staaende Ord.

þat zirinemasç aller zyllismenn. þa scolo þeir hava þangat at vâre ordro .xl. marca. þat eigum ver halzt laugunautar. en halzt a konongr vârr. En ez þat zirinemsç ziorðongr manna. æða attongr. þa scal or þvi ze telia. sem þeir eigu manntal til. En ez þat zirinemasç einla menn. þa scal bota aurum .iii. Olazr. En ver scolom za til þess mat. oc ze or zyllium .vi. halzs manadar mat manne. nema leid se lengre. oc salld malltz oc eyri silzrs. En sa madr er þat zirinemsç at za þar til. þa zellir sa zorena ziri þeim manne. þa scal hann bota ziri þat aurum .iii. M. En or Egðazylli þa scal madr zara or skipreidu hverri. oc iamne skipreidum. sva til at .xx. menn zara oc geri tva manadar mate smeors oc sva miols. eyri vegenn silzrs. æða þat fast er flegit er þa or eyri. oc salld malltz. En sa scal zara er lender menn nemna til. æða ármeim. æða sýslumenn. En þessa gerð scal gera epter zear magne. En þriggia punda smeor scal i þessa gerð gera. En or Rngiazylli .xv. menn or ziorðonge hverium. oc gere halvan annan manadar mat smeors manne. oc sva miols. eyri vegenn. oc salld malltz. Oc iammarger or Þordazylli. oc reidi manadar mat hvârs manne. eyri silzrs. oc salld malltz. En ór Sogne .x. menn or ziorðonge hverium. oc gera manadar mât hvârs manne. oc eyri vegenn. oc salld malltz. En .xiii. menn or ziorðonge hverium i Þirdazylli. oc gera manadar mat hvârs manne. oc eyri vegenn. oc salld malltz. En az Sunnmore gera hverium manne þeirra .xvi. ii. manadar mate hvârs. eyri vegenn oc salld mallz. En sa madr er þat zirinemsç at za þar til. þa zellir sa zorena ziri þeim manne. þa scal hann bota ziri þat aura .iii. Olazr. Hvervetna þess er þingmenn verða vitfir i Gula. þa scal þat ze þar verða reitt. En þat eigu aller Gulapings menn. þa er vel ez hann sialzr reidir. æða vinir hans. en ez han vill eigi. þa scal þat reida armadr konongs æða lendermadr. hverr i sinni sýslu. oc taca holzo meira heima.

Olazr baud. en Magnus tof þetta az.¹

Þat er nu þvi næst at ver scolom geva manne zrelsi ár hvert her i Gula. En 4
vêr hazum þvi skipt zyltna imellom. at sitt ár skal hverr vârr za² mann til zrelsis. En þeim manne skal zrelsi gevet³ drottensdag þann er zyrstr verðr a Gulapingi. En ver scolom aller Gulapings menn za ze til aura .vi. En ez manne verðr eigi zrelsi gevet drottensdag þann. þa scolo þeir menn er þann mann eigu at za. bota aurum .xii. biscope. oc kaupar man. oc geva zrelsi. þo at síðarr se.

Oc sva þetta at sams.

Þat er nu þvi næst at ver scolom manne zrelsi geva i zylli hveriu i Gula. 5
þings logum. En ver hazum þvi skipt ziorðonga imilli. En þeir menn er þann

Jvfr. Cap. 4. 5. F. III. 19.

¹) Þetta baud Olazr. en Magnus tof az. — Overskrift i B.
tilf. i B den samme Haand, der har skrevet Side-Overskrifterne.

²) zinn — tilføier B.

³) vera —

mann eigu at þa. skolo hava gevet þrelsi þiri nott hina helgu. En ex þa hava eigi gevit. þa scolo þeir bota biscope aurum .xii. oc laupa man. oc geva þrelsi. þo at síðarr se.

Þader Olafz oc Magnus.

- 6 Þat er nu þvi næst at ver hazum olgerð heitit. þat talla menn samburðar ol. mæles ol boande. en annat husþreya. gera bönðr .iii. saman hit æfta. nema sva utarla bui i cþiu.¹ æða sva oþarla a þialle at eigi megi olgerð sína þora til annarra manna. þa scal hann iammittit ol gera einnsamann² sem Magnus. þeirra einshverr. (O. þeir þrin).³ En þa er minna a en⁴ seþ tva bu. æða seþ sallda sad. þa scal hann þvi at eins ol gera. ex⁵ hann vill.⁶ Þader. þat ol skal gort vera þiri allra heilagra messu hit seinfsta. En þat ol skal signa til krist þacca. oc sancta Mariu. til árs. oc til þridar. En ex eigi gerir at þeirri steþnu. þa scal gíallða aura .iii. biscope. oc gera ol þo at síðarr se. En ex eigi gerir oc verðr hann at þvi kunnr oc sannr. at hann sitr sva⁷ .xii. manade at hann gerir eigi samburðar ol. þa scal hann bota þiri þat morcom þrimr biscope.

Þader Olafz oc Magnus.

- 7 Olgerð hazum ver enn heitit at gera boande oc husþreya ianvæge siff. oc signa þat nott hina helgu til krist þacca. oc sancta Mariu. til árs. oc til þridar. En ex eigi er sva gort. þa scal bota þiri þat. morcom .iij. biscope. En ex hann sitr sva vetr .iij. at hann heilðr eigi olgerðum upp. oc verðr hann at þvi kunnr oc sannr. æða þeim vidrlogum er vér hozum logð til triftinsdoms vares. þa hever hann þiri gort hverium penningi þear sins. þat a halzt tonongr várr. en halzt biscop. En hann a toft at ganga til strísta oc bota við krist. oc vera i Norge. En ex hann vill þat eigi þa scal hann þara or landeign tonongs várs.

Magnus⁸ einn mælte þetta.

- 8 En ver hazum sva mælt við biscop varn. at hann scal off þionosto veita. en vér scolom hana sva oðrlasc at vér scolom gera tiund alla oc þulla. bæði ex ævægti ollum oc vidreldi þiffi oc ollom rettóm þongum. En henne scal sva sfipta at biscop scal hava⁹ þiordong. [oc þatotes menn þiordong. oc kirkia þiordong. oc prest þiordong.¹⁰ En biscop scal toma naudsþniðlaust i þylti hvert a .xii. manadom. oc veita monnum þionosto þa er til þyriar. En þær ero naudsþniar ex biscop er siucr. æða

Jvfr. Cap. 6. 7. F. II. 21. Cap. 8. F. II. 18. 44. B. 10. 11. E. 31. 32.

¹) onjum — B. ²) "einnsamann" mgl. i B. ³) "O. þeir þrin" mgl. i B. ⁴) tit — tilf. i B. den samme Haand, der har skrevet Sideoverskrifterne. ⁵) at — B. ⁶) villi — B. ⁷) sva — mgl. i B. ⁸) i Mbr. har først staaet: "Olafz"; men dette er overslettet, og ovenover skrevet: "Magnus", med samme Haand og samme røde Farve. ⁹) tafa — tilf. over Linjen i B. ¹⁰) Stykket fra [lyder i B. saaledes: kirkia annann. prest hinn þridia. þatotes menn hin þiorda.

trezr konongr hann¹ zara. æða ærlibiscop gerer ezter hanom at vigia annan biscop. æða adrar stornaðsyniar verða. En ez maðr sitr svo .xii. manade at hann gerir eigi tiund sina. þa er hann seccr við biscop morcom .iii. En ez hann sitr svo [tvennar .xii. manað² at hann gerir eigi tiund sina. þa er hann seccr .vi. morcom. við biscop. En ez hann sitr svo vetr .iii. at hann gerir eigi tiund sina. þa hever hann zirigort hverium penningi ziar sins. bæðe i lande oc i lausum eyri. oc a þat halzt konongr. en halzt biscop.

Olazr einn mælte þetta.

En ver hazum svo mælt við biscop várn. at hann skal off pionofsto veita. En 9 ver scolom þat at hanom laupa ærtog ziri .xl. nevja innan laga varra. En biscop skal þat ze svo odrase at hann skal toma i zylti hvert a .xii. manaðom. oc veita monnom þa pionofsto er til byriar. En ez biscop komr i zylti æða³ i ziordong. þa skal hann æða hans ærendrele þing tenna. oc leggja eindaga til þess⁴ at hann vill reidu sina hava. þa er vel ez menn reida hanom. En ez eigi vilia reida hanom oc⁵ zirinemasce aller manngerðar menn. þa ero þeir sedir .iij. aurum. Ða skal biscop æða hans ærendrele þa þess a þingi trefia. En ez zirinemasce færre menn. þa skal biscop armadr zara til hus þeim. oc taca granna hans tva þa er nester bua hanom. þa er vel ez þeir vilia zylgia hanom. En ez þeir vilia eigi. þa skal hann þa trefia. þa sediasce þeir at aurum .iii. við ærendreka konongs. En hann sialzr skal za ser vatta. oc zara til hus hanom oc trefia reidu biscop. oc vitis er við ligg. Eyri ziri penning hvern. þa er vel ez hann gelldr. en ez hann vill eigi. þa skal stexna hanom til þings ziri⁶ rán. þa sedizt hann at aurum .xii. við ærendreka konongs. En biscop várr oc armadr hans. oc aller tennimenn scolo sinar saler allar⁷ svo sötia sem nu hevi ec talt.

Ðaðer mælte þetta um kirkiur.

Þat er nu þvi nest at ver scolom lirkium þeim ollom upphallða. oc kistnum 10 dome er Olazr hinn helge oc Grimkell biscop sette a Monstrar⁸ þingi. oc þeim ollom er síðan varo gorvar. En lirkia er ein⁹ i zylti hveriu er ver tollom hozudlirkiu er vér eigum aller zyltiomenn gerð upp at hallða. En ez su lirkia brotnar oc zalla hornstaver. þa eigum vér timbri a tuzt at toma ziri .xii. manadr. En ez eigi komr þa scolom ver bota aller zyltiomenn .xv. morcom. þat ze a halzt konongr várr. en halzt a biscop. En ez þat zirinemasce færre menn. zirinemasce ziordongr manna æða attongr. þa skal slipta ór þvi ze sem þeir eigu manntal til. En ez þat zirinemasce

Jvfr. Cap. 9. F. II. 44. B. 10. 11. E. 33. Cap. 10. F. II. 7. B. 8. E. 34—36.

¹) at — tilf. B.

²) [iij. vetter. — B.

³) "i zylti æða" — mgl. i B.

⁴) þess — mgl. B.

⁵) þa — B.

⁶) Her begynder første Side af Brudstykket Ca.

⁷) allar — mgl. B.

⁸) mostrar — B.

⁹) ein — mgl. B.

einkla menn. þa scolo þeir bota .iii. aurum ziri tre hvert er til þarx at hava. oc þa tre þo at síðarr se. En eyri ziri malsmat hvern. Eyri ziri nagla hvern er a er vant. Nu er kirkia gor.

Enn¹ bader mæltu þetta.

- 11 Nu skal gard um gera aller zylismenn. þa skal biscop. æða hans ærendrele gera stexnu til þess oc eindaga at gardr se gorr. þa er vel ex gorr er. En ex eigi er gorr. oc stendr kirkia gardlaus. xii. manade. þa scolo aller zylismenn bota ziri þat morcom. .iij. biscope. En ex þat zirinemasc einca menn. þa skal bota aurum .iij. biscope. ziri tre hvert er til þarx oc þa² tre [þo at³ síðarr se. oc gera gard. Nu er kirkia gór oc gardr um. þa skal viglu a kaupá at biscope. aller zylismenn. þriggia natfa víft. með .xxx. manna.

Oc svo þetta. um kirkingerð.

- 12 Nu ero kirkjur allar adrar. er gerð skal upphallda. ziordongs kirkjur. oc attongs kirkjur. heradrs kirkjur oc høgendis kirkjur. þeim kirkjum ollom skal upp hallda. oc eigi tuxt eyða. En ex kirkia brotnar oc zalla hornstaver. þa scolo þeir menn er þa kirkju eigu lata timbr a tuxt toma zyr en .xii. manader se gegner. En ex eigi temr. þa scolo þeir er þa⁴ kirkju eigu bota ziri þat⁵ morcom .iij. biscope. oc þa til oc gera kirkju þo at síðarr se. En ex þat zirinemasc einca menn. þa skal bota ziri þat aurum .iij. biscope ziri tre hvert er til þarx at hava. oc þa tre þo at síðarr se. oc gera kirkju oc hvergi tuxt eyða. En ex gera einca menn kirkju. gerir lendr madr æða boande. æða hvern sem kirkju gerir. þa skal þeirri upp hallda oc alldrigin tuxt eyða. En ex kirkia brotnar oc zalla hornstaver. þa skal hann⁶ timbri a tuxt toma zyr en .xii. manadr se gegner. en ex eigi temr þa skal bota ziri þat morcom .iij. biscope. oc þa til oc gera enn kirkju. En ex hann gerir eigi oc letr enn .xii. manade standa tuxt eyða. þa skal han enn bota ziri þat morcom .iij. biscope. En ex hann letr liggia vetr .iij. tuxt eyða.⁷ þa hever hann zirigort iordunni er kirkian var a gorr.⁸ þa a konongr iordena oc skal hann odrasc með því at hava kirkjuna gorva a zystum .xii. manadom. En ex hann gerir eigi svo. þa skal boande taca aptr iord sína. oc gera enn kirkju a. En ex boande hever eigi gort a þeim .xii. manadom. þa a konongr iordena. oc toma alldrigi undir boanda síðan.

Um kirkju gard.

- 13 Nu skal gard um gera. þeir menn er þeirri kirkju eigu upp at hallda. oc hava gort a .xii. manadom. En ex eigi er gorr a .xii. manadom. þa skal bota aurum .xii.

Jvfr. Cap. 11—13. F. II. 7—10. B. 9. E. 38. 39.

¹) Enn — mgl. B. ²) Her ophörer 2den Side af Brudst. Ca. at være læselig. ³) [tilskrevet over Linjen med samme Haand og med Tegn til at indskydes. ⁴) þa — mgl. B. ⁵) þat — mgl. B. ⁶) hann — mgl. B. ⁷) auda — B. ⁸) Saaledes i Originalen istf. "gor".

biscope. En ex þat ziri nemaſc einla menn. þa ſcal bota aurum .iij. ziri tre hvert. er til þarx at hava. oc þa tre þo at ſidarr ſe. Nu ero kirkjur allar gorvar oc gærðr um.

Um kirkjur virðu.

Nu ſcal virðu a laupa at biscope. Hvervitna þeſſ er iorð er vigð. en kirkia 14 uvigð þa ſcal aurum .xii. at biscope laupa. En hvervitna þeſſ er bæðe er uvigt iorð oc kirkia. þa ſcal virðu a laupa at biscope .iij. morcom. þriggia natta viſt með .xv. menn. Nu ero kirkjur allar gorvar oc virða a teopt.¹

Um kirkna þorſis.

Nu er þat því neſt. at biſcop várr ſcal kirkjum raða. ſem Olafz hinn helgi iatte 15 Grimleli biſcope a Monſtrar² þingi. oc ſva ſem vér uurdum a ſatter ſidan. biſcop várr ſcal nu preſta til kirkna allra ſetia. þa er hann veit at rettar tíðir kunnir at veita monnum. En ver ſkolom preſtom þorſlo ſlica³ þa ſem Olafz hinn helgi oc Grimlell biſcop lagðe til⁴ a Monſtrar⁵ þingi. En heraðrskirkjur ſva ſem bonðr verða a ſatter við preſt þann er biſcop ſetr til. at þeir ſcolo nu ſitia .xii. manadr ſem biſcop hever þa til ſetta. oc veita monnum rettar tíðir. Nu gerer hann ſer hus oc hage⁶ oc vini.⁷ þa ſcal biſcop eigi taca hann ór ſetu ſinni. zirikr því at ver viljum eigi kirkjur várar at zelaupi gera. En ex hann miðhyðr monnum þorſtudaga. æða helg- ar tíðir um ſinn a .xii. manadom. þa ſcal hann beota biscope ziri þat morcom .iij. En ex hanom verðr þat oxtarr. þa ſcal hann enn bota morcom .iij. biscope. En þa a biſcop loſt at taca hann þra ſetu ſinni. oc ſetia þann annan til er rettar tíðir kunnir at veita monnum. En hvervitna þeſſ er þeir miðbiða off æða briota boðorð biſcops. þat er til kirkisdoms vara veit. þa ſcolo þeir ziri þat þe beota biscope. zirikr því at vér hagam þat aþnumit at þeim ſygli með hoggum raða. því at ver mægjum⁸ við þa. æða latom⁹ læra Sunu vára. kennemenn várer ſcolo hava mannhelgi ſlica ſem hverr várr við annan her a lande.

Um ſunnudaga hald.

Þat er nu því neſt at hinn ſlaunda dag huern er heilagt. oc ſollom vér þann 16 ſunnudag. En þvatdagr¹⁰ ziri ſcal heilagr¹¹ at none. þa er þriðjunga livir dag.¹² oc mana noſt til hana otto. ſva at eðr ſcal vinna hvarle zifſia ne þygla. oc hvarle vinna a aer ne eng. nema þat er til er lagt. ex menn roa leidar ſinnar oc hava vað ziri borðe æða roa undir þarme þeim er a ſylnum degi er laðenn. En ex þeir toma

Jvfr. *Cup. 14. 15.* F. II. 8. 14. B. 10. 12. E. 32. 34. 40. *Cap. 16. 17.* F. II. 24. B. 14. E. 9.

¹) uigtur a torglar — B. ²) moſtrar — B. ³) þorſor ſitar — B. ⁴) til — mgl. B.
⁵) moſtrar — B. ⁶) ſaaledes ogsaa B. ⁷) uinni — B. ⁸) mægum — B. ⁹) þa — tilf. B.
¹⁰) þvatdagh — B. ¹¹) heilact verra — B. ¹²) dagh — B. urigtigt.

heim a helgum tíðum.¹ oc se hamnlenja. þa scolo þeir lasta þarme or flóðar mál. oc biarga skipi sínu. eða þara menn landveg leidar sinnar. oc reca roff með flyxjum. þeim er a sýnum degi ero bundnar. Sa er túnnr oc sannr verðr at því. at² vinnr a sunnu degi. þa skal hann bota xiri þat aurum .vi. oc ganga til stripta oc bota við křift. En ex vinnr man manna útslenzt xiri utan drottens rad. þa skal beria huð ex þeim. eða bota aurum .iiij. biscope.

Um messs daga.

- 17 Nu ero þeir dagar er Olafur hinn helgi. oc Grimkell biscop settu a Monstrar³ þingi. oc budu þofto xiri. oc nónhelgi. þeim skal sva þyrma sem sunnudogum. Nu er ein Jonsmessa. en onnur Petremessa. þriddia [heilagra manna messa i Seliu.⁴ þjórda Jacobs messa. fimta Olafs messa hin þyrri. Setta Laurentius messa. siaunda Mariu messa þyrri.⁵ attanda Bartholomeus messa. Niunda Matheus messa. tiunda Mikials messa. ellixta Tveggia⁶ postola messa. tolfsta Allra heilagra messa. þrettanda Andreas messa. þiugrtanda Thomas messa. Nu ero þeir dagar talder er þasta skal xiri. oc nóu heilagt. oc sva bota sem xiri sunnudag verc. ex vinnr.

Enn um messs daga.

- 18 Nu ero dagar adrer er eigi er nonheilagt xiri ne þasta. er þo scolo jamhelgir xiri vercum sem sunnudagr. En ex menn vinna a þeim dogum. þa skal bota xiri þat aurum .iiij. biscope. En ex vinnr man manna xiri utan drottens rad. þa skal bota xiri þat holxum odrum eyri. Nu skal þa daga telia. þar heyr upp iolahelgi þrřft .iiij. daga. En hin fimti atte dagr Jola. Sette þrettande dagr. þeir scolo aller iamhelgir vera. En dagar⁷ þess amilli þa skal biarga buze sínu ex þorx er at.⁸ En þa er Þrřttigu⁹ messa nest iolom. En þa er Pals messa. En þa er Þyndilemessa. En þa er Mathias messa. þa er Mariu messa. Nu ero dagar .iiij. er eigi skal iord opna oc eigi lil nidr setia. Nu er þar einn fliri þorsdagr eyter nóu. En annarr allr langafreadagr. Enn þrřdi Pasca eptann til nóu. þjórde allr Pascadagr. En ex nidr setr. þa skal bota xiri þat aurum .iiij. biscope. En þeir ero dagar tveir i Pascavicu. manadagr oc tşsdagr er eði skal vinna. nema biarga buze sínu ex þorx er at. En Oðensdagr er allr heilagr. En þa er Tveggia postola messa. þa er trossmessa. Gangdaga¹⁰ helgi skal sva hallða at vinna skal daga .iiij. til middaga. En þorsdagr allr heilagr sem Pascadagr. Nu er Hallvardar¹¹ messa. þa er Þotolxş messa. þa er Smituns messa. þa er Knutş messa. þa er Olafs messa hin oxre. þa er

Jvfr. Cap. 18. F. II. 25—37. B. 14. E. 9. 12—20.

¹) dagum — B. ²) hann — tilf. B. ³) Mostrar — B. ⁴) [Seliu manna messs — B.
⁵) þyrri — mgl. B. ⁶) Tveggia — mgl. B. ⁷) dagh — B. urigtigt. ⁸) ex þes þerx vider — B.
⁹) Þrřttigu — B. ¹⁰) Gangdaga — B. ¹¹) Halvardş — B.

Mariu messa hin ǫzre. þa er krossmessa hin ǫzre. þa er Marteins messa. þa er Elemez messa. þa er Nicolas messa. er ver skolom helga hallda i logum varom.

Olafz einn mælte þetta.

Nu scolo prestar krossa stera xiri helgum dogum hverr i sinni systu. sem hann 19
tidir heldr. heldr hann at xylkiskirkju. æða at xiordonga kirkju. æða at attonga
kirkju. Sva skal þa krossa stera at þeir skolo toma til allra staða þar sem þeir eigu
systur i. Krossar scolo toma til hus hvers er reyrc reykir. En þa skal hverr oðrum
bera. nema menn bui samtynis i einum garðe. þa scolo sitt sinn hvarer or bœ bera.¹
En krossar scolo með vetrhusum xara. en eigi með xiollom. Scal bonde hverr einum
husum varða. at eigi xalle krossar at. þo at xleiri eigi hann. En ex hann kross
xellir. þa skal hann xiri þat bota aurum .iiij. preste þeim er þa krossa skar. En ex
maðr lvedr nei við. oc lætr at eigi lome kross til hus hanom. En granne hans
segir a hendr hanom. at hann þengat bære. þa skal lata eid xylgia at þar kom eigi.
En hinn skal bota er xiri eidi var. þa er vel ex hann krossviti reidir. En ex hann
vill eigi. þa skal prestr xara til hus hanom með granna hans tva. oc trevia hann
krossvitis. oc stexna hanom til þings xiri rán. þa sedisc hann ex þvi x. xii. aurum.

Þader Olafz oc Magnus.

Ðat er nu þvi nest. at hinn siaunda dag hvern skolom vér varna við kiotvi. 20
þann tollom vér xriadag. En þa er tunnr oc sannr verðr at þvi. at hann etr kiot
a xreadegi. þa skal hann bota aurum .iiij. biscope. nema duldr æte hann. oc komr
maðr inn. oc spyr hann at hvi hann etr kiot a xreadegi. þa ex hann hevir bita i
munni. þa skal hann þeim út rælea. oc mæla sva at ec át þetta duldr. oc kann ec
eigi daga skil. þa skal hann unittv vera. En hann skal ganga til skripta oc bota
við Krist. En ex hann nidr svelgir. þa skal hann bota xiri þat aurum .iiij. biscope.
En ex hanom veitir þat ǫxtarr. at hann etr kiot a xreadogum. þa skal hann bota
xiri þat .iiij. merer biscope. En ex hann hever tvisvâr bœtt. oc vill hann eigi þyrma
xreadogum ne kristnum dome varom. þa hever hann xirigort hverium penningi xiar
sins. en hann a loft at ganga til skripta oc bota við Krist. En ex hann vill þat
eigi. þa skal hann xara or landeign konongs váre. En ex maðr etr rossakiot. þa
bœte hann xiri þat morcom .iiij. biscope. aller menn a vara tungu. oc gange til
skripta oc bœte við Krist. En ex etr man manz kiot a xreadogum. æða a utidum.² þa
skal beria hud ex þvi. æða bœte xiri þat aurum .iiij. biscope. En ex biscop. æða
hans ærendrele tenner þat manne at hann ete kiot a xreadogum. æða a utidum. En

Jvfr. Cap. 19. F. 22. B. 13. E. 10. 11. Cap. 20. F. 32. 38. 39. B. 6. E. 27—29.

¹) xora — B. ²) Her begynder 3die Side af Brudst. Ca, men ophører at være læselig strax nedenfor ved "manne".

hann lvedr við því nei. þa skal biscope armadr fara til hus hanom oc steyna hanom til þings. oc mæla a hendr hanom a þingi. En ex hann lvedr nei við. þa skal hann zefta xiri þat lyritar eid. En ex madr etr kiot i langa zofstu. þa skal hann bota xiri þat morcom .iij. biscope. nema naudigr æte hann. oc hever hann eigi annan mât til. þa skal hann¹ ganga til granna sinna þriggia oc bioda þeim matar flipti. þa er vel ex hann fær. en ex hann fær eigi. þa skal hann kiot eta oc biarga svo ondu sinni. ær því at helldr skal hann hund eta. helldr en hundr ete hann. En ex madr etr roffakiot i langa zofstu. þa hever hann xirigort hverium penningi zear sins. oc zære or landeign konongs várs. En ex þat lennir hanom armadr biscope. þa skal hann zefta xiri þat lyritar eid. En ex sa eidr zellr. þa zellr hanom til utlegdar. En ex etr man manna xiri utan drottens rad. þa skal drottenn hans selia hann or landeign konongs várs. oc ze nyta sér. oc blanda eigi motuneyti við hann. En ex hann blandar. þa skal hann xiri þat giallda .xl. marca. En ex armadr biscope lenner hanom þat. þa skal hann xiri þat vinna lyritar eid.

Magnus toc ór sumt.

- 21 Þat er nu þvineft. at barn hvert skal ala a lande varo er boret verðr. **G.**² nema þat se með þeim orkymtum boret at þennug horve anlit sem naðe stýllde. æða þingat tær sem hælur stýlldu. þa skal þat barn til kirkju zora. oc hevia ór heidnum dome. oc leggja niðr i kirkju. oc lata þar deyja. **Bader.**³ En barn hvert er boret verðr exter nött hina helgu. þa skal þat hært vera xiri gagnzofstu. En ex boret er i zofstu. þa skal hært vera at paschom. En ex boret er exter paschar. þa skal hært vera xiri ioansmesso. En⁴ barn hvert er boret er exter Mikialsmessu. þa skal hært vera xiri nött hina helgu. skal sa prestfr stira er menn kaupar tíðir at naudsynialauft. En ex barnet verðr svo [bradla siuct.⁵ at eigi ma þeim preste na. þa skal sa prestfr stira er þau megu zystan zinna. en þat a engi prestfr at synia. nema sediazt vill .iij. morcom við biscop. Nu er barnet svo ugrátt⁶ at eigi ma preste na. þa scolo þeir menn er með því barne fara. geva því nærn oc drepa i vatn. oc mæla þesse ord ivir barneno. **E**c stiri þic. **N.** i nærne radur. oc sunar. oc anda heilag. þa tna⁷ þat grava i kirkjugarde. **M.**⁸ En ex vatne ma eigi na. þa skal stira i hverstonar væto er na ma. En ex engri ner væto. þa skal rælia i lova ser oc gera kross a briofte. oc [mellom herða.⁹ En þessa stirn skal iamvel tona stira sem karlmadr. ex eigi ma karlmanne na. **Bader.**¹⁰ Nu ex eigi verðr hært at hinni zystu steynu. þa skal bota aurum .iij. biscope. oc hevia barn þo at sidarr se. En ex han vill eigi hevia lata

Jvfr. *Cap. 21. 22. F. II. 1. 2. B. 1. 2. 3. E. 1—8.*

¹) hann — mgl. B. ²) D(lægr) — mgl. B. ³) Bader — mgl. B. ⁴) Her begynder 4de Side af Brudst. Ca. ⁵) [bradsiuct — B. ⁶) siuct — B. ⁷) ma — B. ⁸) M(agnus) — mgl. B. ⁹) [a bade — B. ¹⁰) Bader — mgl. B.

oc hevir barn heidit inni ox fleynur tvær. þa skal hann bota bíscope morcom .iij. oc hevia barn ór heidnum dome. En ex hann vill þat eigi. oc hever inni mann heidinn .xii. manade. þa hever hann xirigort hverium penningi xear síns. En hann a loft at ganga til skripta oc bota við Críft. En ex hann vill þat eigi. þa scolo þeir báðer xara or landeign konongs várs.

Ger¹ hevir Magnus konungr gort at ubotamale. er² Olafz [konungr haxde gort³ at .iij. marca male.

Ex madr berr út barn sitt heidit. æða críftit. oc spillir. oc verðr hann kunnr oc 22 sannr at þvi. þa hever sa xirigort ze oc xridi. oc kollom vér þat mordet micla. En ex spillir man manna barne sínu heidnu æða críftnu. þa skal skapdrottenn hava hyðt xiri ximt. æða xort konongsmonnum ellar. oc eigi loft at selia utanlandz ex hann vill. oc blande eigi motuneyti við. En ex hann blandar giallde mercr .iij. bíscope. En ex bíscoþ æða hans ærendrele tenner þat manne. at hann have spillt barne sínu heidnu æða críftnu. en hann tveðr við þvi nei. þa skal hann synia þessa mordz. sem annars. En⁴ sa eidr xellr hanom til útleghdar. En ex þat tenner bíscoþ æða hans ærendrele manne. at hann have gravet barn heidit i iorð helga. oc verðr þat at skvle er til reynir. þa skal sa madr er þa sof sagde bota xiri þat morcom .iij. bíscope. þeim er hann hinum hugde. En ex madr komr heidinn a land várt oc hever hann þat i sínu male at hann vill þingat xara sem kennimenn ero. oc lata sic hevia or heidnum dome. þa skal hann xæða oc lata einn i motuneyte vera. En ex hann um xerr tirkíur æða⁵ kennemenn oc letr sic eigi hevia or heidnum dome. þa skal armadr bíscoþs þann mann taca oc xora til þings. þa er vel ex hann lætr skraft. En ex hann vill eigi. þa skal skapa hanom ximtar grid ax þvi þingi or landeign konongs várs. oc xæða hann enga noft þar sem hann var adra. En ex menn xæða hann lengr oc blanda við hann motuneyti. þa skal giallda xiri þat .xl. marca. En hvervitna er ze er meira en .iij. mercr xiri trífins doms brof. þa a konungr halxt. en halxt a bíscoþ. En hverr madr er sítr svo vetr .iij. at hann reidir eigi bíscoþe reidu. æða prestreidu.⁶ oc hellðr eigi upp tillogum þeim er vér haxum logð⁷ til trífins doms várs. sa hever xirigort hverium penningi xear síns.

Um groxt i kirkíngarde.

Þat er nu þvi nest at mann hvorn skal til kirkíu xora er dauðr verðr. oc 23 grava i iorð helga. nema udada menn. drottens svica.⁸ oc mordvarga. tryggrova. oc þiova. oc þa menn er sialver spilla ond sínni. En þa menn er nu talda et. skal grava i xlóðar male. þar sem særr⁹ motejc oc gron torva. En líf skal eigi inni

¹) þetta — B. ²) en — B. ³) [mgl. B. ⁴) Her ophörer 4de Side af Brudst. Ca.
⁵) et — B. ⁶) preste reidu — B. ⁷) log — B. ⁸) svifara — B. ⁹) xlóð — B.

standa ivir zimt naudsýnialauft. En ex stendr lengr þa skal bota ziri þat aurum .iij. biscope. oc zora lic til kirkju. En ex hann vill þat eigi. oc lætr inni rotna mann dauðan. þa hever hann zirigort hverium penningi zear sine. þa a hann enn toft at ganga til skipta. oc bota við Krist. En ex hann vill þat eigi. þa skal hann zara or landeign konungs várs. En ex hann býr svo ovarla a zialle. æða svo utarla i eyjum. oc nema hann þar þær naudsýniar. at hann ma eigi lic zora ziri se uzorum. æða ziri zialle. þa skal hann lic i uthús zora oc zesta upp. oc lata eigi lic a iorðu standa. En ex madr greyr lic i hauga æða rensar. þa skal hann þat upp grava. oc bota ziri þat aurum .iij. biscope. oc zora lic til kirkju. oc grava¹ i iord helga. En ex madr verðr siucr oc vill hann exter preste lata zara. þa skal hann exter þeim lata zara er hann kaupir tíðir at. oc vill hann sit olia lata. þa skal prestfr til zara oc olia hann. *W.*² oc haza .ij. aura at olíanar kaupi. *Vader.*³ En ex hann hever soft svo brada. oc ma hann odrom preste zyr na. þa skal sa prestfr til zara oc olia hann. *M.*⁴ kauplaust. En ex hann zerr eigi. þa er hann seccr .iij. morcom. nema naudsýn hans gange ziri.⁵ æða hans kirkjusóknar manna. oc vítu þat vattar. En hvern þann mann skal olia er hann gerði tiund sína. oc iatte þa at hann villði hava olían meðan han matte mæla. *Vader.*⁶ En þa er madr er dauðr oc zerr ervingi exter preste oc bíðr hann til zara oc sýngia ivir lífsong. hann skal til zara oc sýngia ivir lífi. *W.*⁷ oc skal hann þar ziri hava halvan eyri. þat tálfa menn lífsongs kaup. *Vader.*⁸ Nu ex lic lemr til kirkju. þa skal prestfr i gegn ganga oc sýngia ivir lífi þær tíðir er til býriar. setia lic i groz. *W.*⁹ oc odrasc með því leglaup.¹⁰ *Vader.*¹¹ En ex sa prestfr vill eigi þær tíðir veita. þa skal ervingi hins dauða taca. *M.* tiund (*W.* leglaup).¹² oc kaup a messusong með. ziri sal hins dauða. En ex prestfr er eigi heima. þa skal þó lic níðr setia. en þa er prestfr lemr heim. þa skal staura níðr a listu. oc stengja helgu vatne i. En hann skal sýngia ivir lífsong. En þat a engi prestfr at gera at zara i ziarsofner annars prest. at zexongum ser. naudsýnialauft. En ex hann verðr at því tunnrr oc sannr. þa skal hann þat aptr reida preste þeim er þar a ziarsofner. oc bota biscope ziri þat aurum .xij. En hver vetna þess er menn verða dauðer. oc vill ervingi ol exter gera. hvárt sem gera vill at siaund æða at þritugsmorne. æða enn síðarr. þat tálfa menn erviol. En ex menn gera ol. of tálfa¹³ salo ol. þa scolo þeir til biðna preste þeim er þeir kaup a tíðir¹⁴ at. hann skal hanom biðna við þriddia mann¹⁵ hit zæsta. En prestfr a til at zara

Jvfr. *Cap. 23. F. II. 15, 16. B. 9. E. 47—51.*

¹⁾ tæggia — B. ²⁾ D. — mgl. B. ³⁾ Vader — mgl. B. ⁴⁾ M. — mgl. B. ⁵⁾ vider — B.
⁶⁾ Vader — mgl. B. ⁷⁾ D. — mgl. B. ⁸⁾ Vader — mgl. B. ⁹⁾ D. — mgl. B. ¹⁰⁾ tægar
taup — B. ¹¹⁾ Vader — mgl. B. ¹²⁾ D. leglaup — mgl. B. ¹³⁾ menn — tilf. B.
¹⁴⁾ tíðir — mgl. B. ¹⁵⁾ iij. men — B.

naudsynia lauft. til erþda olða. æða salo olða. En ex hann vill eigi til þara. þa skal hann þarnaſc tiundar (D. reidu)¹ ſinnar. þeirrar er hann ſcal taca .xii. manadr or þeirri manngerð. er olgerð var i. En þa. M. tiund (D. reidu)² ſcal ſa madr taca er ervingi er hins er ol er exter gort. oc hvern þanum til ſalobota. Þader.³ En ex olgerðir ero þleiri. þa ſcal hann til þeſſ þara þyſt er þanum er þyſt bodeſ. oc væra þar nott hina þyrſtu. En um morgenenn exter til annars. Þader.⁴ En ex mungót ero þriu oc ma hann til þara tvicegis a einum degi. þa ſcal hann þau mungót oll ſigna. En ex hann ma eigi. þa ſcal hann til þara mungatþ annars. oc drecca þar⁵ meðan ol vinnþ.

Þader mæltu þetta.

Þat er nu þvi neſt. at várr ſcal engi eiga þrendkono ſina at kono ſer. En ex 24 madr verðr at þvi kunnr oc ſannr at hann a kono nanare ſer. en i logum er mælt þa ſcal hann bota þiri þat morcom .iiij. biſcope. oc lata ex kononne.⁶ oc ganga til ſcripta. oc bota við Kriſt. En off er ſva lovat at taca at ſiaunda tne. oc ſiaunda lið þrendkonor varar. En konor þær adrar er þrendkonor varar ero at þimta tne. oc þimta lið. Sva þær konor er [þær eigu þrendſeme⁷ ſaman kona ſu er hann aſte adr. oc þin er hann tetr. En ex tetr kono nanare en nu hevi ec talt. M.⁸ æða tetr annars mannz kono. æða kono undir ſina kono. Þader.⁹ þa ſcal hann bota .iiij. morcom biſcope oc lata ex kononne oc ganga til ſcripta oc bota við Kriſt. En ex hann vill þat eigi. þa ſcolo þau bæde þara or landeign kononge várs. En ex biſcop kenneþ þat manne æða hans¹⁰ ærendreſe at hann eigi kono nanare ſer. en i logum er mælt. En hann tveðr við þvi nei. hann¹¹ ſcal vinna þiri þat lyritar eið. En þær ero konor adrar er enn ero i meirum¹² þyrnſum við off. er ver vinnum a þeim uðaða verc. ex ver eigum lifams loſta við þær. Nu er þar ein moder mannz. en onnor ſyſtir. þriðia dotter. þiorda ſtiupmoder. þimta ſunar kona. ſetta broðor kona. ſiaunda ſunar dotter. oc konor þær allar adrar er iamſtylðar ero. er menn megu uðaða verc a gera. Magnus.¹³ þat ero ſtiupðotr. broðor ðotr. ſyſturðotr. oc ðottorðotr. modor meðr.¹⁴ oc þaður ſyſtr. modor ſyſtr. oc þaður meðr.¹⁵ oc ſyſtir kono mannz. Þader.¹⁶ En ex madr verðr at þvi kunnr oc ſannr at hann legſt með konom þeim ſva nanom. þa er ſa madr þriðlaus oc bæde þau oc þare or landeign kononge várs. M.¹⁷ til þau hafa innt ſcript ſinni þeirri¹⁸ er biſcop leggr a hond

Jvfr. Cap. 24. F. III. 1—4. B. 15. E. 52.

¹) D. reidu — mgl. B. ²) D. reidu — mgl. B. ³) Þader — mgl. B. ⁴) Þader — mgl. B.
⁵) þar — mgl. B. ⁶) þa ſtal etc. ſtaær i B to Gauge, men anden Gang, ſom det synes, tilføiet med forskjellig Haand og andet Blev.
⁷) [þrendsemi eigu — B. ⁸) M. — mgl. B. ⁹) Þader — mgl. B.
¹⁰) biſcups — B. ¹¹) þa — B. ¹²) mæira — B. ¹³) Magnus — mgl. B.
¹⁴) meðr meðr — B. ¹⁵) þaður meðr — B. ¹⁶) Þader — mgl. B. ¹⁷) M. — mgl. B.
¹⁸) ſina þa — B.

heim. *Bader.*¹ oc zirigort hverium penningi ziar sino. bæde i lande oc i lausum eyri. þat a halzt konongr. en halzt biscop. *M.*² nema konongr æða³ biscop. vill betr gort hava. síðan þau koma heim. *Bader.*⁴ En ex þat kenne biscop æða hans ærendrele manne⁵ at þau have þat udæða vere gort. en hann tvedr við þvi nei. hann⁶ skal vinna ziri þat settar eid. Nemna menn .xii. iamgoda hanom. þar skal einn hava æz þeim .xii. monnom. en hann skal sialzr annarr væra. En hinn þridi nanaste nidr. en þrir þeir er ziri orde oc eidi tunni hyggia a vara tungu. þann eid skal vinna ziri tirludurum. En ex sa eidr zellr. þa er hann sannr at udædom. *M.*⁷ En þo at hanom zallest eidar.⁸ þa skal hann þo na gudrs stirsflum. heldr en hann se sannr at solenne. *Bader.* En hværr maðr þeirra er til stirsfla⁹ gengr. hvært sem han vinnr eida. æða gudrs stirsflir. oc verðr zúll at. þa a hann zimtar grid zra tirludurum.

At maðr skal eiga eina eigna hons.

- 25 Þat er nu þvi nest. at várr skal hværr eina konu eiga. þa er hann hever mundi leypit oc maldaga. En ex hann kaupir tvær konor mundi. þa skal hann æz þeirri konu lata er hann síðarr tóç. oc beota biscope morcom .iiij. oc ganga til scripta oc beota við Críft. En þat barn er hann við þeirri konu getr. er hann síðarr tetr.¹⁰ þa skal enstis mannz æz taca nema leysingia sino eins. En ex hann vill eigi æz lata þeirri konu er síðarr tóç hann. þa scolo þau bæde zara or landeign kononga várs. oc hava zirigort hverium penningi ziar sino. En ex maðr hever ambótt sina við sina konu. oc hever inni areneliu. æða hværia sem hann hever at meinkonu við sina konu. verðr hann at þvi kunnr oc sannr. þa skal hann beota zirir þat aurum .xii. biscope. oc ganga til scripta. oc beota við Críft. oc lata æz kononne.

Um gudsviær.

- 26 Gudsviær ero .vi. er ver scolom þyrmaft við. svo sem zrendkonom varom. Nu er þar ein at hallða barne undir þrimsignan. En onnur at taca or vatne. þridia at zora or hvíta vædom. ziorða at hallða undir biscope hond. zimta at leysa zermes dregil. setta at leida konu i tirlu. þessar einar skal þyrma við konona. en allar ædrar .v. gudsviær. scolom ver hallða við zædur oc modor. sem við barnet. En ex maðr verðr at þvi kunnr oc sannr at hann a gudsviæu sina. þa skal hann beota zirir þat morcom .iiij. biscope. oc lata æz kononne. oc ganga til scripta oc beota við Críft.

Um brudlaups gerðir.

- 27 Konor skal taca a tidum. en eigi a utidum. En ex maðr kaupir konu mundi oc maldaga a utidum. æða a þeim tidum er biscop hever luidiat off konor at taca

Jvfr. *Cap. 25.* F. III. 5. 10. B. 17. E. 22. *Cap. 26.* F. III. 8. B. 15. E. 53.

¹⁾ Bader — mgl. B. ²⁾ M. — mgl. B. ³⁾ ot — B. ⁴⁾ Bader — mgl. B. ⁵⁾ manne — mgl. B.
⁶⁾ þa — B. ⁷⁾ M. — mgl. B. ⁸⁾ eider — B. ⁹⁾ stirsflar — B. ¹⁰⁾ tot — B.

unnu nött. æða þrea nött. æða odens nött. æða a þeim nöttom er þofstodagr er epter þ morgon æða heilag. æða gagnþaſta. er þriar vikur ero til ions völu. oc þriar til þifials meſſo. oc þriar til iola. *M.* (D).¹ oc .xiii.² dagar iola. En eþ a þeim þogrom tetr maðr lono er nu talda ec. þa ſcal beoþa þiri þat aura .iiij. biſcope. En þ tetr lono i langa þofstu a vicum þeim .ix. er biſcop gengr i þofstu. oc þaſþavilan iunda. þa ſcal beoþa þiri þat morcom .iiij. biſcope.

Um ſþár.³ oc um gallþra.

Þat er nu þvi neſt at ver ſcolom eigi lyða ſþám ne gołþrum ne gerningum⁴ 28
 Num. En þa er þunnr oc þannr verðr at þvi. at hann ſegir ſþar. æða þerr með þám. þa er hann maðr utlagr oc uheilagr. oc þverr þenningr þiár hans. þat a þalþt onongr. en þalþt biſcop. En þa annarr er ſþám lyðir. oc verðr þannr at þvi. þa al þa⁵ beoþa .xl. marca. þat a þalþt þonongr. en þalþt biſcop. En þa annarr er err með gallþra oc gerningar. oc verða⁶ at þvi þunnir oc þanner. þeir ſcolo þara or andeign þonongs várs. þvi eigu menn eigi at lyða. En eþ þeir lyða. þa þava þeir irigort þverium þenningi þiár þins. En þeir ſcolo þoft eiga at ganga til ſþriþta oc beoþa við þriſt. En eþ þat mæliþ biſcop. æða hans ærendreþe at maðr þerr með þár. æða gallþra. æða gerningar. en þeir þveda við þvi nei. þar ero þyniar mæltar iri. Eþ manne er þat þent at hann þare með ſþár. þyni með þettar eidi. neþna menn .ii. iamþoda þanom. þar ſcal hann einn þava eþ þeim .xii. monnum. En hann ſcal þalþr annarr vera. þinn [þriði]⁷ nanafte niðr. En þeir⁸ þriþ er þiri orde oc eidi unni þyggia. þellr til utlegðar. eþ þellr. *Magnus.*⁹ En eþ maðr verðr at þvi þunnr oc þannr. at hann vinnr eidi uþoran. æða leiðir aðra menn með þér. þa er hann þialþr þerr .xv. morcom. en .iiij. morcom þiriþ þvern er þvór með þanom eþ þeir viſſu eigi at uþort var. En eþ þeir viſſu at uþort var. þyrr en þeir vynn. þa þialþe þverr¹⁰ .xv. merer. þem hann. *Bader.*¹¹ En eþ þat er þonom þent at þær þare með gołþrum oc gerningum. þa ſcal þar neþna þonor .vi. þriar a þvara þond þenne þuþþreniur ær er menn vitu at þoðar þe. þær ſcolo vitni þera at þon þann eigi gallþra ne gerningar. En eþ þenni þat vitni þellr. þa þellr til utlegðar. þa a þonongr þe ennar þalþt. en biſcop a þalþt. En þana ſcal ervingi þora or lanþeign þonongs várs.

Jvfr. *Cap. 27. F. III. 9. B. 7. E. 21.*

¹) *M.* (D). — mgl. *B.* ²) *giiii* — *B.* ³) *þan* — *B.* ⁴) *garningum* — *B.* ⁵) *þa* — mgl. *B.* ⁶) *verðr* — *B.* ⁷) *tillöiet* i *Mbr.* með en fremmed Haand, maaske Arne Magnussöns. enne har i sin egenhændige Afſkrift (*Cod. A. M. No. 308 fol.*) optaget Ordet, dog i *Klamrer*. At det blot blevet udeladt ved en Uagtsomhed af den gamle Afſkriver, er tydeligt. *Papirs-Afſkrifterne No. 306. fol. p. 66. qv.* i den *Arn. M. Saml. samt No. 2063. qv.* i det *Kbh. Kgl. Bibls Thottske Mæc. Saml.* have simpeltm optaget Ordet i *Texten*. Ordet findes i *B.* ⁸) *þinir* — *B.* ⁹) *Magnus* — mgl. *B.* ¹⁰) *þira* — tilf. *B.* ¹¹) *Bader* — mgl. *B.*

Um blot.

- 29 Blot er off oc lvidiat at vér scolom eigi blota heidit gud. ne hauga. ne horga. En ex maðr verðr at þvi kunnr oc sannr. þa hever hann xirigort hverium penningi xiar síns. han scal ganga¹ til stripta oc bota við Crist. En ex hann vill þat eigi. þa scal han xara or landeign konongs várs.

Um udada menn.

- 30 Udada verc ero off oc oll xiriboden at várr lna engi blandazt við buze. En ex hann verðr at þvi kunnr oc sannr. at hann blandazt við buze. þa scal hann gellda. Þader. oc scal hann xara or landeign konongs várs. udadamadr oc loma allðrigi aptr. M. En þeir inirsofnar menn er þar eigu sýslur bæde af konongs hende oc biscope. þa late gellda þa. Þader. En sa maðr er þat naut a. þa scal rinda a sæ út. oc nyta eigi ser. En ex hann nýtir. þa scal han bota morcom .iij. biscope. En ex biscop æða hans ærendreke lenner þat manne. at hann blandazt við buze. en hann lvedr við þvi nei. biscope armadr scal xara til hus hanom. oc stefna hanom til þings xiri þat udada verc. hann xestir xiri þat settar eid. Þader. hann scal þann vunninn hava a .x. vífum sorra daga. xiri þvi at oll er eida stefna ein. er at logum er xest. Hann scal sva með þeim eidum xara at hann scal xara til hus hanom er eid scal sia at hanom. oc segia hanom xim nottom xiri til lirtiu þeirrar er hann scal eid at vinna. þa er vel ex hann xerr til oc heyrir eid at hanom. En ex hann eigi xerr. þa scal hann með vífni þann eid vinna. þann eid scal hann vinna xiri lirtiu durum. leggja boc a þrestolld. oc fara boc af þrestolldi upp. þa er vel ex hann eid rett vinnr. En ex hanom eidxall verðr. þa er hann maðr utlagr oc uheilagr. scapa scal hanom ximtar grid xra lirtiu durum. Sva scal eida þa alla vinna er xestir ero xiri triftins doms brot várt.

Um svidda oc uatan.

- 31 M..(t)it² er off oc lvidiat at eta. En ex maðr verðr at þvi kunnr oc sannr at hann etr svidda. þa scal han xiri þat bota biscope aurum .iij. oc ganga til stripta

Jvfr. Cap. 29. F. III. 15. B. 16. E. 24. 45. Cap. 30. F. III. 18.

¹⁾ Her ophörrer B. ²⁾ Dette Ord er for en Deel udslettet i Mbr. Begyndelsesbogstaven er en stor rüd m, der staaer ganske tydelig; ligeledes ere de to sidste Bogstaver af Ordet upaatvivlelig "it"; og at der næst forud for "i" ogsaa har gaaet et "l" er der temmelig tydelige Spor til; de tvende Bogstaver, der synes at have fulgt nærmest efter "m", ere derimod aldeles udsleltede. Saaledes har det forholdt sig med dette Sted allerede i Arne Magnussöns Tid, thi han har i sin egenhændige Afskrift: "m til" og anmærker paa en lös Fortegnelse over de formeentlige Feil i Membranen, som han i sin egenhændige Afskrift har rettet, med Hensyn til dette Ord: "*denunt 2 v. 3 primæ vocula literæ nec certum est 4^{am} recte descriptam esse.*" Forresten fremsætter han ingen Formodning om, hvorledes Ordet bör læses. I Membr. er tydeligt Spor til at man ved at væde Pergamentet har stræbt at faae gjort de udsleltede Bogstaver læselige. — Papirs-Afskrifterne Cod. A. M. 306 f. og 66 q. samt C. Thott. No. 2083 q. have alle læst r foran det første t, nemlig - - - rtit.

oc bota við křift. þat þollom ver svidda er engi maðr veit bana af. En þat eta menn er vargar bita oc þeir synia ziorð. oc þat eta menn er biorn herr. æða hundar bita. þat eta menn oc er i rennanda vatne drucnar. oc þat er ziri berg zellr. oc þat er klave kyrkir. þat er um þat atan er sva verðr dauðt. at vigia skal salf. oc vatn. oc lasta a liot oc zesta upp. oc lata or þorna blod. þat er rett at selia hud oc slipta verðinu. have hann sialzr halzt. en með holzo kaupi vag. oc sende til kirkju þeirrar er hann kaupir tíðir af.

Magnus gerde nymale þetta.

En um alla þa menn er ganga a trygðar. þær er veittar ero um viga zerde 32 manna i mellom. þa ero þeir ubota menn zirigort ze oc zřidi. lande oc lausum eyri. iamvel odalsiorðom sem odrom. Menn þeir er lix sitt lata ziri þyzscu oc utilego hvært sem þeir rena a sliþum. æða a lande. oc sva ziri mord oc zordædo skape. oc utisetu at velia troll upp. at zremia heidrni með því. oc þeir menn er gerazt zlugu menn at drepa þa menn. er þeir eigu engar safar við. oc taca ze til. nema konongr late rezsa til landreinsanar. oc zřidar. oc sva þeir menn er konor taca með rane. æða annarra manna konor zestar konor. æða dōtr manna ziri utan rað þeirra er zorræde eigu ziri. æða sialzra þeirra. huegi er sřdan gerizt vili þeirra er hiusstapr ræðzt. oc sva þeir er hemnazt þessarar ubota manna. æða heimta gjołld exter ex vitni veit þat. þa ero þeir ubotamenn aller. zirigort ze oc zřidi lande oc lausum eyri. oc ero þeir zřidhelger er ze sitt veria oc zrendkonor zřir þeim. en hinir aller ugilldir hvært er þeir za sār. æða ben. bæde kononge oc zřendom. Alla þa doma er um vigazerði skal setia. æða þeirra kvenna legorð er menn eigu vigt um at logum. þa skal þa alla setia með logum oc gríðum til zřysta sals. En sa er ryzr dōm logsamdan ziri sal. æða at zřystum solum. naudsynia laust. þa gengr sa a gríð sin. oc er hann trygrove. oc hever zirigort ze oc zřidi. En þær ero naudsyniar ex maðr er siucr æða sarr. æða einar hveriar þær stornaudsyniar er goðer menn bera vitni um at hann matte eigi viðkomazt. En sal þat zřysta skal zřamfoma innan þess sama manaðar. oc zřytia heim til hans oc se bodet með valta tva. En hinn tale þar við. æða umbodrð maðr hans. nema sa vili inndælla hanom um gera. er taca skal. En um oll onnur mol er menn setia logdoma til a meðal sin. þa sedizt sa atian aurum við safar aberan er ryzr. oc hallda dom sem adr. en við konong .xv. morcom. oc soke konongr. æða sřslumenn hvarom tveggia til handa. oc tale hinn skulld sina zřyst upp exter því sem domr dōmde. En set hvarstveggia se sřipt exter ziarmagne. En ex hann vill eigi dom hallda þa scolo sřslumenn hanom þing stezna oc gera hann úllagan. nema hann giallde-sřict sem dōmt var. En ex maðr ssettzt við þann mann er leget hever

tono hans. þa skal þa veita trygðar er tono a. En ef hann liggir annat sinn tono hans þa er hann trygðve ianvel sem hinn er vigr a veittar trygðar. En ef maðr vigr sun sinn æða [sun þaður¹ hvárt sem hann er kristinn. æða heidinn. æða modor. æða broðor. æða dottor. æða systur. þa er hann ubota maðr. hvegi er þyrr var mælt. nema hann se odr maðr. þva at menn viti at vitzirring. se at. En ef farlar tveir blandasc lifams lofta saman oc verða tunnir oc sanner at þvi. þa ero þeir bader ubotamenn. En ef þeir synia oc er þo heraðr zlegt. þa syni með iarnburði. En ef þeir verða sanner at soc. þa a tonongr ze þeirra halzt. en biscop halzt. En ef menn beriazt i kirkju æða i kirkjugarde þeim er vigðr er. þa ero þeir ubotamenn. oc a biscop a þvi .iiij. merer. oc þat er þarz til kirkjugardzens. en tonongr þat er umzram er. nema eigi se ze meira. þa sfipti þeir tonongr oc biscop. sin i millom i helminga. nema þeir vili meiri misfunn a gera við þa. En ef maðr er gorr at ubotamanne. oc hevir eigi safar abere styrkt til. æða tunnafto at fiera orvar upp. þa er hann þo ubota maðr ianvel sem adr.

Um reidstjota biscoþi.

- 33 Þat er nu þvi nest ef biscop zerr upp a land izra sfiþi sinu at vigia kirkju æða adra þionofro at veita monnum hvárt sem hann þarz lagnr æða flamt. þa scolu bonðr za hanom reidstjota .xviii. En .xxx. ef hann zerr at vigia hozudkirkju. En ef þeir vilia eigi za reidstjota. þa ero þeir sedir aurum .iiij. hverr þeirra. er zellir. En ef biscop æða hans ærendrele kenneþ þat manne at hann have misgort einnhvern lut i kristinsdoms brote. þann er biscop eigi a at þiggia. En ef hann tveðr nei við þvi. þa skal biscoþs armadr zara til hus hanom oc taca granna hans tva. þa er nestar bua hanom. þa er vel ef þeir vilia zylgia hanom. En ef þeir vilia eigi. þa skal hann krevia þa. þa sediaft þeir at .iiij. aurum hverr þeirra við ærendrele tonongs. En hann skal sialzr za sér valta oc zara til hus hanom. oc ftezna hanom til þings ziri þat mal. oc mæla a hendr hanom a þingi. hann skal zesta ziri þat lyritar eid. En ef hann vill eigi log zesta. æða þing soþia. þa sedizt hann at aurum .xii. við ærendrele tonongs. En biscop várr oc hans armadr. oc aller kennemenn scolu sinar safar þva soþia sem nu hevi ec talt.

Ger hefr kaupr bolh.

- 34 Þat² er nu þvi nest. at várr skal engi ziri odrum ze taca oc eði scolom vér off at gripdeilldum gera. doms er hverr maðr verðr ziri sinu ze at hava. En þa er ziri odrum tetr. hann skal þat azr zorra. oc bota tononge haue ziri mistekiu. oc

Jvfr. Cap. 33. F. III. 44. B. 10. E. 32—34.

¹) Oprindelig har i Mbr. staaet: "þaðr sun"; men disse Ord, som aabenbare ere indkomne ved en Feilskrivning, ere overstregede og ovenover er med samme Haand skrevet: "sun þaður". ²) Bogstaven þ er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

sotia sitt at logum síðan. En ex madr a sot at manne. oc vill sa eigi gíalda er reida scal. þa scal steyna hanom heim til trozu oc vatta sögu. oc biöda hanom sálbota tolu. þess ziar skal þrygvar brevia sem annars ziar. En ex þa vill hann eigi reida. þa scal steyna hanom til þings ziri rán. oc ziri loglesso. þa scölu menn döma hann utlagan við þann er sotte. oc við þa alla samþingendr. til þess at hann biöde sot a þingi. æða i zíölda manna. oc have þar at reida.

Um heimstemnu oc zíarkrözur.

Nu er þat þvi nest. ex madr a ze at manne þat er vattar vitu. þa scal steyna 35 hanom heim til trozu oc vattasögu boanda i andvege sitt. en drengmanne til ervingia sína. ex hann byr innan zyllis. allar þar sem hann var nöttena helgu. skal sva stommum sem hann vill ziri .xv. nöttom hit lengsta. Nu scal sva mäla at hann se heima er sa kemr þar. allr dagr at steynu með þeim hvárt sem hann kemr zýrr dag æða síðarr i líöse oc uzolgenn. þa scal hann lata bera heimsteynu vitni þar þegar. en síðan scal hann leida vatta til ziar sva mikils sem hann a at hanom. En ex hann vill eigi þa reida. þa skal brevia hann oc leggja hanom rán við. nema hann reidi hanom þa. Nu ex hann svarar þvi at ef kann eigi log. en ec let uppi hvotvitna þat er þingmenn talla log. þa ma hann steyna hanom til þings .v. nöttom hit stemsta. oc zim zímtum hit lengsta. ex hann veit ner þing skal vera. En ex hann veit eigi. þa veröðr þess biöa er hann veit þat. En sa scal þing kenna er þarz ex hann vill þat. En ex a þing kemr þeirra mal. þa skal sotiande lata bera þingsteynu vitni. þa eigu þingmenn um at döma. oc döma hanom ze sitt. En ex þeir vilia eði um döma. þa ero þeir sedir .xv. morcom. ex hinn kreyr þa döms. Nu ex þeir verða eigi allar a eitt satter a zíordongs þingi. þa ma stíöta male með vatta tva a zyllis þing. En sa þeirra er þa þyðizt enn eigi log za. þa ma þvi at eins stíöta az zyllisþingi til Öulapings ex zíordongr manna gengr az þingi. oc talla þat log er hann seger. þa veröðr stot zullt en allar eigi. En hvotvitna þess er allar verða a eitt satter at madr hever sótt ze sitt. oc zullnasc hanom vitni til. þa eigu þeir at döma hanom ze sitt. En ex hann haud eigi þingmanna döms. ziri trozu. þa sedizt hann baug við konong. en hinum eyer hölzo sitt ze. En ex madr stytr male sínu til þingmanna döms. þa zellir hann baug með þvi. þa scal hann a þing leida heyringia sína. at hann hever þat ze at logum sott. þa er vel ex hann vill þat ze a þingi reida. æða gerir steynu til. oc lyer þvi þar. En ex hann vill eigi þa reida. þa skal brevia þingmenn. þa er a þingi ero at zara til. oc sva armann konongs. oc böndr sva marga sem hann þyðizt þurva. er ze sitt hever sott at logum. at zara til oc taca hölzo meira en hann sotte. oc kononge baug til handa. Sa scal hava .vi. aura at

harða þange er sotte. Nu standa menn þiri. oc veria með odde oc eggju. þa þalla þeir utlager oc uhelgir. aller er þiri standa. en hinir aller þridhelgir er til sötia oc laga vilia gæta. En þo at þeir þalle eigi. þa er höfðingi seccr at .xl. marca. en hværr annarra at .iij. morcom. En þa er höfðingi er sötlande vill tälla. En eþ menn synia hanom at þara til aþ þingi at taca þe sotti. þa er hværr þeirra seccr at .iij. aurum við konong. En eþ armadr vill eigi til þara. þa er hann aþ þvi er við liggir.

Um leiguþe. oc lánþe.

- 36 Nu er lánþe. oc leiguþe. oc dömþ þe. oc handsellþ þe. oc eindagaþ þe. oc allt þat þe er vitni veit. þat skal allt með troþu sötia. Ðat þe allt er eindagaþ er. þa scalltu þva niota valta þinna i eindaga. sem þu haver hanom heim stænt. Nu temr þa eigi er æet stýlði taca. en þa temr er reida skal. þa skal hann biota þe i eindaga. eþ notórr er þar þa er um er bodeþ með valtom við at taca þvi þe. þa skal þeim i hond selia. En eþ engi er. þa skal segia aþ leigu. oc halld. oc abyrgð. eþ þat var adr leigt. oc have þa er adr hæþe. oc abyrgiþ við handvommom þinum til þa temr æter er a. þa skal hanom i hond selia.

Um domþesto.

- 37 Nu er þat þvi neft. eþ madr a þe at manne þat er eigi vitu vattar. þa skal stæna hanom heim til kvodu. oc kvedia hann þiar þess er hann a at hanom. hinn skal annattveggia þesta þe. Olaxr. æða dom setia a mote kvodu hans. nema hann vili sediasc a kvodu hans. Nu skal taca við domþesto hvergi madr er byðr þrialsæra oc þulltida. eþ þa er eigi inni er biota skal. Oc um allt er domr er bodeunn innan æra gerdis. þedan leggiast .v. netr til dómþ þess er þeir scolo eiga þiri durum verianda. þann dom scolo þeir þva hava nemdan at hvarfe se a sunnudegi ne a meþodegi. allar er sótn hans unytr. su er hann hæþe þa upp hæþa¹. Nu skal dom setia þiri durum verianda. en eigi a baþ husi. hann skal setia dom sinn eigi nérr husi. en þva at veriande mege setia sinn dom milli dura oc dómþ hans. oc aca lasse vidar milli dómþ oc dura. Nu er vel eþ þa gengr út at eiga dóm við hann er veria skal. allar skal hann ganga inn með vatta tva. oc stæna hanom út at setia dom a mote sér. Nu er domr þeirra settr. þa skal veriande rydia dóm sötlanda. En eþ hann hever sett i dom með ser þaugilldis menn. æða neþgilldis menn. æða namaga. æða sötunauta þess er imote hanom er. þa scolo þeir rifa upp oc ganga brott or dome. oc setia adra valentunna menn i stað þeirra. eþ til ero. En eþ eigi ero til þa er domr hans unytr. Nu eþ hann hever sett lendan mann i dom með ser. æða

Jvfr. Cap. 37. F. X. 11—18.

¹) i Mbr. er det sidste a i dette Ord noget utydeligt, og det synes næsten som om den gamle Afskriver har villet have det udslettet igjen. A. M. læser imidlertid: "hæþa"; og ligeledes C. A. M. 306. f. og 66. q. samt C. Thott. 2083. q.

lendz mannz sun. þann er yngri se en zertugr. æða armann konongs. þa er hann domzloge. oc a allðrigin upreift at þvi male síðan. oc eigi skolo þeir sva nér dome toma. at mal þeirra mege heyra. Nu skal sva sorkiande ryðia dóm verianda. sem veriande ruddi dóm sorkianda. Nu er hvarstveggia domr ruddr. oð ma hvarge ziri oðrum unglya. þa skal sorkiande lata vera heimstexnu vitni. at hann stemde hanom heim. heimstexnu retta til tvøðu. oc sva þat vitni at hann tvadde hann zear sín. þa eigu þeir um at doma er i dome sitia oc doma þeim er nei tvædr við skulld eid sva mitinn sem hann a at synia at logmale ziri ze þat er hann var tvaddr. En einn skal eyris synia. En Tveir tveggia. en þrir þriggia. þa skal synia lyritar eidi unnz ze hyndisc þat er holz alla morc. æða meira. þa skal tvævallda lyritar eid. leggja boc a þrestolld. oc taca upp oc vinna eid hinir somu menn. Nu skolo menn sva dóm hallða. at rísa eigi upp or dome. ne a brott ganga. nema naudsynia ærenda gange. þa skal hann leggja glova sína æða vopn. æða einnhvern grip exter. oc segia til naudsynia. oc ganga til doms aptr enn þegar. En ez madr ris upp or dome. oc gengr i brott zyr en þeir se satter. aller a þat mal. þa skal sa domzloge er hann hæzde i sínum dome oc male. Nu tvædr madr ziar sín en hanom vill engi madr dom zesta. þa skal hann ganga utangarz. æða zara út um marreins bacca. oc zara aptr til hús síðan. oc tvæðia i annat sinn. En ez hann vill eigi dóm zesta biddi hann at hann se heima hínðar dag oz morgon oc tvæðia enn i sinn hit þridia. vatta ziora manglya til tvæðrna þriggia. Nu ez hann vill eigi dóm zesta. þa er hann seccr at .xviii. aurum við konong. .vi. aurum við tvøðu hveria. En þedan skal hann stexna hanom til þings. oc leida vatta sína a þingi. alla slíca sem a dome settum skulldi. Nu vill hann þa enn eigi reida. þa skolo þingmenn doma hanom skulld sína. þa trevi hann þa at þeir zare til oc tafe ez hanom aura .xviii. til handa kononge. en hanom holzo meira en hann atte at hanom. **M. †**¹ æða eida þa er við liggia at logum. En ez hann vill hvatke gera. þa sannar hann scr skulld a hende. þa skal sorkiande skirskota þvi undir vatta. oc stexna hanom til þings ziri rán. oc leidi tveggia manna vitni a þing. at hann syniade hanom bæde undanzorslo (oc)² ziar. þa rigu þingmenn at doma hanom ze siff. en kononge .xii. aura baug. En ez hann vill hvarke zesta ze a þingi ne reida. þa skal hann trevia armann konongs æða slysumann. oc sva marga bøndr sem hann þyndizt þurva. at zara með hanom oc taca holzo meira ez hanom en hann atte at hanom. En hværr er eigi vill zara með hanom þa er seccr at aurum .iiij. við konong. En einn skal eyris synia en tveir tveggia. en þrir þriggia. vsque.³ vinna eid hinir somu menn.

¹) Her findes i Originalen et rødt Kors med 4 Punkter, eet Punkt i hvert Hjørne. ²) Dette "oc" mangler i Originalen, men maa kun ved Uagtsomhed være udeglemt.

³) Saaledes i Originalen. Afskriveren vil öiensynligen have betegnet, at Stedet skal være aldeles ligelydende med det ovenfor forekommende: "...en þrir þriggia. þa skal synia lyritar eidi unnz ze hyndisc þat er holz alla morc. æða meira. þa skal tvævallda lyritar eid. leggja boc a þrestolld. oc taca upp oc vinna eid hinir somu menn."

Um þær skuldir er eigi ero vitni til.

- 38 Nu er sa dauðr er skuldr atte at gjallda. en hinn livir er heimta a. þa kemr hann eigi til skuldar. nema hann kome með vattom. því at engi skal vinna eid xiri briost hins dauða. En hann skal þann eid vinna. at eigi var su skuldr svo at ec vissa. þa vinnr han xiri sitt briost. en eigi hins dauða.

Ex skuldr xyrnizt xiri vattom.

- 39 Nu stendr skuldr .xx. vetr. æða .xx. vetrum lengr. þa xyrnizt su skuldr xiri vattom. En hann ma koma hanom til eida at hvaro. því at i sallte liggj soc. ex sofiendr duga.

Um vitnad kaup. oc handfalad.

- 40 Nu scolo kaup oð hallda handfalad. oc þau er vattar vitu. ex þeir menn kaupasc við. er kaupum sinum eigu at raða. nema maðr seli uheimillt æða se xár i. þa skal kaup þat ætr ganga. en hinn hava andvirði sitt. Engi várr skal selia odrom xog. ne xlerð. en sa er xár gerir i. han er seccr morcom .iij. þat er allt xár er menn meta til xárs. ex maðr kaupir sand æða saur. þar sem hann hygsc kaupa miol æða smior. oc allt þat er eigi ma utan a sia. Oð scolo hallda handfalad mol. þau er hallda megu. þat ma eigi hallda ex þu selr manne þat er þu hevir xyrðr odrum sellt. En ex sa hever hond at er sidar leypiti. þa ma hann hallda stila dome xiri kaupi sinu. Nu a sa kaup at hava er xyrri leopte. ex hanom xullnast vitni at stila dome. þa er þeim kaupxog er sidarr leopte. þa skal hann skirfota undir valentunna menn. þat er oc kaupxog. ex maðr kaupir þat. er hinn atte eði i er sellde. nema at þess raðe være sellt er atte. Nu skal hann hitta þann er hanom selldi oc heimta sitt æx hanom. En ex hann vill eigi i hond hanom selia. þa skal hanom heim stexna. oc niota vatta sinna at þu lezt at logum lauft. oc trefia hann xiar pins. og leggja hanom rán við.

Um leigu kyr.

- 41 Nu selr maðr kyr a leigu. þa skal sa tu abrygiast at ollu er hever. oc selia stica aptr sem hann tect. nema hon se ellri. Nu skal hann tu hava at leigu mala rettom til gangdaga at odro vare. því at þa scolo kyr a xor væra. nema þeir have annan eindaga a mælltan sin i mellom. þa er hann toc tu. Nu er su kyr dauð en hann atte ved i annarre. þa skal hann þa hava xiri sina tu. því at kyr skal i kyr stad koma. En ex su livir. þa skal hann sina hava. En ex lester ero a ordner. þo at horn brotne. æða hale slitni. þa skal hann þa lostu bota. Nu vill hann eigi tu leiga lengr. þa skal hann þann hitta er tu a. ex hann er innan xyllis. oc bioda hanom tu sina. En ex hann er eigi innan xyllis. þa skal hann xora heim tu. oc leida menn til oc lata sia tu. at hon se heil oc hinum tœc er a. þa segi hann æx abrygd sina. oc veiti vord tu svo sem sinum nautum. oc þiggi æx nst oc have þat xiri gras oc gæzlo. oc abrygise

við handvommum einum. Nu er þa æz lande þarenn er þu atte. oc hever manne um bodelt halld þear sine. þa a hann hanom þu at bioda. ez hann er innanzyltis. ervingia ez eigi er hallzmadr til. ez hann vill eigi leigt hava lengr.

Um þiar leigur.

Nu leigir madr gull æða silzr at manne. æða hvatle þe er madr leigir. þa skal 42 hann leigu æz reida sem a var logð. til hann segir at logum leigu æz. Leigu þa er a gengr skal madr eigi leiga. nema þar sem leiga er a logð. oc verða þeir a þat satter.

Um buþear leigur.

Nu þelt madr buþe inni at manne. at þulgu mala rettom. þa skal hann abyrgiaf 43 við handvommum sinum ollom. þat er handvomm hans ez hann svelter. æða drepr. æða þeir menn er hann skal hallda orde oc eidi xiri. þat ero hans handvomm. ez halldz madr hittir eigi þyrr en ond er ór. oc þva ez biorn berr. æða bita vargar. æða þellr xiri berg. oc þylgir eigi þe¹ hirðir. þa er þat handvomm hans. En ez þellr xiri berg oc þynir hann þat monnum þyrr en hann þlæ hud æz. þa er þat eigi handvomm hans. þat er þa enn handvomm hans ez drucnar i brunni oc gæter engi madr. þat er oc hans handvomm ez æz ozmegri verðr dauðt. æða klave þyrlir. En ez hæð er i bande. æða renne slaurr xiri. þa er þat eigi hans handvomm. Nu skalltu þoda til uti ma biargast. þa hitt þu þann er a. oc biðð hanom at veita vord buþe sinu. oc þyn monnum ez þort se at mât sér. oc seg æz þina abyrgð. En ez madr tær roff a þulgu. æða a hagnbit. oc bita þat vargar uti. þa ero þat hans handvomm. ez eigi ero annarra manna roff uti. Nu tær madr naut a þodr. þa skal hann þva abyrgiazt sem þulgu naut. þat skal madr eigi abyrgiazt at þyr renne eigi þalz. ez hann hever oga i nautum sinum. Nu hever madr þú mællta i skulld sine. þa er hvarle þerde verð. ne leigu. þa skal þu eigi væra ellri en atta vetr. oc eigi yngri en at oðrom þalve. þeil. oc þeilsþenad. oc have þelzt oz vetrinn.

Um leynanda lofta.

Nu kaupir madr at manne roff. æða buþe. þess er abyrgð a er leyppt hever. þegar 44 er a brott leidir. Knc þe allt er madr kaupir. þa skal engi oðrom þvic selia. ne með leynanda loftum. þat er leynanda laustr a þyce. ez þat dreccr sil þialzt. þa skal þveria er sellde. æða þialzr hava. at hann vissi eigi leynanda loft. ez hinn þinnr a þyrsta manade.

Um abyrgð gripar einshvers.

Nu kaupir madr grip useenn at manne. þa er þess abyrgð a er selldi. til þeim 45 lemr i hendr er leyppt hevir. æða þeim manne er hann hever með vattom um bodelt viðr at taca. nema þeir þilli annan veg xiri vattom.

¹) Ordet þe er tilsat over Linjen, med samme Haand som det övrige, og med Tegn, hvor det skal indføres i Linjen.

Um heimstemnu.

- 46 Nu kemr þa maðr i zylfi er þu villt sottað hava um eitthvert mal. oc a hann engan ervingia i zylfi. oc var eigi þar noft hina helgu. þa skal spyria hann at heimili sinu. En ex hann nemner heimili sit. þa skal hanom pingat steyna. Eigi skal hann segia at lenzmannz. nema þar se. En ex hann vill eigi nemna. þa skal skirskota undir vatta. oc steyna hanom hverium i garð sem þu villt. nema þer siolzum. oc soria hann þar síðan. þa er oc rett stemt hverium manne. er stemt er a kaupreinu. þar sem þeir kauptuzt við. Sva skal einleypum manne heimstemna sem boanda. þengat sem hann hever ser tveggia missara víst teina. En ex þat er hvergi. þa skal pingat sem ervingi hans býr innan zyllis. ellar skal spyria hann at heimili sinu. þar skal væra sem hann nemner innan ziorðongs. nema at lendzmannz segi hann.

Um sokner oc heimsteynur.

- 47 Nu scolo sokner standa meðan leidangr er uti. til þess er skip hava verit a lunni .v. netr. Standa scolo sokner um langa zosto. kristinndom ma oz allt soria. oc ny verc þau er verða. Eði ma at soknom gera a helgum dogum. nema stemna manne heim at eins. Maðr ma stemna manne heim. heimstemnu annars mannz. sem sialz sins. ex hanom er um bodet með vattom. Sialzr skal hvorr sina sokn soria innan landz zrials oc zullida. En ex maðr zerr az lande braut. þa skal þa hallda ze hans vetr .iiij. er hann hever um bodet með vattom at hallda skyldi. þa skal hava sokn oc vorn ziri hanom. En ex hann zerr a Grifland. þa skal þa hallda ze hans er arve¹ er nestr. Sva skal kono soria sem karlmann. ex hon er ein ziri sér. en hon a toft at selia sokn sina oc vorn. Eigi skal hon selia lendum manne. ne ozritis manne þeim er soria skal. maðr ma soria hennar sokn sem sina ex hanom er með vattom umbodet. Nu vill maðr annan soria um eitthvert mál. en hanom hæzde annarr zyr sokn a hende. þa late þa zyr az er síðarr toc til. eigi ma hann tveim senn svor veita. ex þat er eigi vela sokn við hinn.

Ex maðr selr uheimillt.

- 48 Nu eigu tveir menn æða zleiri einn grip saman. þa selr ein. oc spyrr eigi hina at er með hanom eigu. Nu vilia þeir riuva kaup þat er með hanom eigu. þa skal luta hvorr rada skal. en ex þa lytr at rada er selldi. þa skal hallda. En ex hinir liota er riuva vilia. þa scolo þeir riuva a zyrsta manade. er þeir verða varer við.

Ex maðr lét oðrom grip einhveru.

- 49 Sva skal lán abnrgiaft er þiggr. oc koma heilu heim. En ex hann vill eigi. þa skal soria sem vitta ze. En þat er allt vitta ze er vattar vitu. Nu lét maðr þat er hanom er lét oc miszerr þat. þa skal hann heimta at hvarom sem hann vill. oc

¹) Ordene "er arve" staae ved en Feilskrivning to Gange i Mbr.

þá er hvervitna sem madr selr annars eign. þá skal hann at hvarom heimta sem hann vill. þeim er seldi. æða þeim er kengt hever.

Um veb.

Nú leggðr madr oðrom veb ziri einnhvern lut. þá skal sa abyrgiast veb er tetr. 50
En ex þeir hava gorvan eindaga til ner út skal lensa. þá skal hann biðða i eindaga. oc hava vatta við. En ex þá lensir engi madr út. þá er þat þorvedia orðet. Nu ex madr a ze at heimta at oðrom. oc tetr hann veb zear sins i einum hverium grip. hvárt sem þat er i iorðu. æða oðro ze. Nu selr hann veb i brott oðrom manne. þá skal sa hava vatta til vedrs sins er veb atte. a zyrstum .xii. manadom ex hann er innan zyllis. En ex hann er eigi innan zyllis þá have hann brigt a zyrstum .xii. manadom er hann heim kemr i zylli. ellar a hann þess mals allðrigi upreift. Nu selr madr tveim monnum eitt veb. þá a sa veb er zyrri toc. oc vitu þat vattar. en þeim er laupzox er síðarr toc.

Ávennagirtir.

Þat¹ er nu þvi nest at vér scolom þat vita hvesfug vér scolom konor laupa með 51
mundi. þess at barn se arygengt. þá skal madr zesta með konu þeirri .xii. ára oreigi mund. oc hava við þat vatta. oc have hann brudmenn en hon brudkonor. oc geve henne giox ox morgon. er þau hava um nött saman verit. slíca sem hann zesti við henne. þá er barn þat arygengt er alet er síðan. Nu er þat þvi nest at madr vill azla ser. kvanzangs þess er meira kemr til. þá skal zader sialzr zesta dottor sína. ex hon er mær. en broder ex zader er daubr. Nu vill zader eigi gixta dottor sína manne þeim er zest hazde hana. þá skal hanom heim stefna. oc gera hanom eindaga til. at hann vill zestarkono sína hava. Nu ex hinn vill eigi lata hann hava. þá skal hann trefia út zestar konu sinnar. oc stemna hanom þing ziri rán. þá eigu þingmenn at dorma hann útlagan. Engu rædr mær um þat. ex hon zlyr hvergi siolz. hallða ma madr zestar konu ziri zestarmanne .xii. manade. sa er ziri skal rada. þat ma stilia zestarmal. ex horundzall kemr a annat tveggia. En ex madr legft með zestar konu sinni. þá skal hann bota rette ervingia hennar. oc ganga at eiga síðan. Edia skal siolz zesta sic. oc hava zrenda rad við. þá ma hon eigi riuva. En ex eigi er zrenda rad við. þá ma hon riuva oc giallda merer .iiij. at handsalsstíti. þeim er zesti hana. Sina zestar konu skal hverr hava. ex sa zestir er ziri skal rada. En ex madr zestir manne konu. þá er hann skal eigi ziri rada. þá skal hann giallda .iiij. merer. þeim manne er þá konu hazde zesta. Nu scolo broðr rada ziri systur sinni tveir æða zleiri. þá zestir einn þeirra hana manne. nu vilia hinir riuva. þá scolo þeir lufa hverr ziri skal rada. ex sa lytr er zesti þá skal hallða. en ellar eigi. oc giallde hinn merer .iiij. at handzalsstíti. En ex annattveggia verðr siuct. æða sárt. þá skal biða

¹) Bogstaven B i dette Ord er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

.xii. manade gera þa annat tveggja. lata fram fara þat rað. við þau mein er a ero orden. æða segja i sundr þestum. Nu skal sa eigi þa tono þyrr gíxta en .xii. manadr se gegner. nema hann vili. hinn skal oc eigi þyrr taca aðra tono. nema hann vili. Nu vill maðr eigi taca þestar tono sína. þa skal steyna hanom heim til at taca. oc gera hanom eindaga til. þa skal steyna hanom til þings xiri þat at hann þlyr þestar tono sína. þa scolo þingmenn gera hann utlagan. oc heiter hann þa rúðfloga. Sva skal tono gera eindaga ex hon þester sic manne. oc kemr eigi i eindaga at gíxtast þeim manne er hon þesti sic. En ex hon vill eigi sötia eindaga. þa skal steyna henne til þings xiri þat at hon þlyr þestar mann sinn. oc gera hana utlaga a þingi. oc skal hon fara ex lande brott. oc heiter hon þlannþluga. Sína þestarono skal hverr hallda ex herr þerr a land vart. ex hanom er boden með vattom. En ex hann tvedr nei við. oc vill eigi hallda þestar tono sína. þa segir hann sialþr þestum i sundr. Nu verðr þestar тона mannz hernumin. þa er hann slylðr at fara exter henne. oc leggja merer .iij. til at lensa hana út. en ervingi þat er auc skal. Nu tetr maðr þestar tono mannz. oc gengr at eiga. oc se þat beggia þeirra rað. þa steyne sa þing er þyrr harðe þesta þeim er síðarr þecc. þa eigu þingmenn at dōma þau utlog bæde. En ex hon segir eigi sinn vilia til þess. þa skilisc hon við þat.

Gvessu maðr skal raba þe hōns sinnar.

- 52 Se tono sinnar skal maðr eigi ex lande þora. nema hon vili. Raba skal hann þe þeirra ollo til þarva þeim. hvarke þeirra skal þirimela. ne þirigera annars þe. Slican rett a hverr maðr a tono sinni. sem a siolþum ser.

Um þelar gerð.

- 53 Eigi a тона at synia boanda sinum þelag. Nu þær maðr menjar. eigi megu þau leggja þelag sin imillum. nema þeir menn iatke er til arþs þeirra standa. En ex þau ala born til arþs síns. þa megu þau leggja þelag sin imellom slikt sem þau vilia. Nu þær maðr eðiu oc a hon born til arþs síns. oc ero þau i umegð. og vill hann þo leggja þelag við hana at hvaro. þa skal gera steynu til hozuðbarmō monnonom barnanna. oc leggja þelag þeirra saman. at þiar magne. leggja iorð iorðu i gegn. en enri enri i gegn. oc meta þong hans at þau ero meiri en hennar þong se. Nu ma þat eigi riuva ex sva er lagt. En ex þau leggja þelag sitt annan veg saman. þa ma þat riuva. hvárt sem vill hans ervingi. æða hennar. a þa lund at fara a þing fram þyrr. en þau have veret .xx. vetr saman. oc segja i sundr þvi þelaga. En ex eigi er i sundr sagt þyrr en þau have verit .xx. vetr saman. þa a hann aldrigi upreift a þvi male síðan. Hvervitna þess er hiun tvau leggja þelag sitt saman. þa scolo þau lyfa þvi i þiolða manna. Nu ero hiun tvau saman .xx. vetr. æða .xx.

vetrum lengr. þa leggja log þelag þeirra saman. ex eigi var þyrir lagt. þa a hon þridiung i þe. en hann tva luti. En þo at þat vere lagt oc er eigi lyft a .xx. vetrum. þa er sem ulagt se.

Um myndung.

Nu skal gjoz konu heimil vera er til hennar var given. hverr sem skilnadr 54 þeirra verdr. Olazr. Mynda skal menjar þe allt oc toma eyrir eyri i gegn. en ediu þe halzt. Mynding skal við öllum lutum heimil vera. nema við tveim einum. ex hon deyr barnlaus. eða gengr þra hanom þorþta laust. Þader. konu sinni skal engi madr með hoggum rada at öldr. ne at ate. En ex hann berr hana i þiolða manna. þa skal hann bota henne slicum rette sem hann a at taca a siolzum ser. oc svo annat sinn. oc svo hit þridia sinn. Ola. þa a hon toft at ganga þra hanom með gjoz oc gagniallde. En ex madr vill skiliaft við konu sina. þa skal hann svo skilit segia. at hvartveggja þeirra mege heyra mal annars. oc have við þat vatta.

Olazr oc Magnus.

Nu heimtir madr skulld at manne. ex hann er innan þyllis. ex hann skulldsteynter 55 hanom við annan mann. þa hever hann lofet þeirri skulld ser ex hende. ex þar ero vattar við þat.

Hvessu miclu kaupi konor megu rada.

Umage ma engu kaupi kaup. ne rada. þræll ma oc engu kaupi rada. nema 56 knivi sinum einum. Leyfingi ma oc engu kaupi rada. nema ertogar kaupi þa er eigi hevir gort þrællis ol sitt. þat skal oc vita hvessu miclu kaupi konor megu rada. Leyfingia tona ma rada ertogar kaupi. ex hann hever gort þrællis ol sitt. En sunar tona hans halþeyris kaupi. En boanda tona eyris kaupi. En haulld manz tona tveggja aura kaupi.¹ En lendz mannz tona halþrar merer kaupi. En ex meira kaup kaupir. þa ma riuva a þyrsta manade. En ex hann er eigi heima. þa skal riuva a þyrsta manade er hann heim lemr.

Leyfings log.

Þat² er nu þvi nest. at madr kaupir máns mann at manne ödrom. kaup saman 57 laga kaupi oc lyritar. þa skal haulda abyrgð a er sellde. um ny hit nesti oc niðar. at hann drece eigi þyr. oc við stiarva oc við stinga. oc við þársottom öllom. oc við þvi at han bere sialþr land sitt. oc stit ex klædom. oc abyrgiasc við leynanda lostom öllom. manad hinn þyrsta. Nu ex þa lostr er einhverr a. þa skal þat kaup a þyrsta

Jvfr. Cap. 56. F. XI. 22.

¹) Bestemmelsen med Hensyn til Haulds Kone staaer i Mbr. foran Bestemmelsen om Bondes Kone; men denne Feiltagelse er af den gamle Afskriver selv rettet derved at han over det sidste: "En" har sat et "a"; over det næst foregaaende, et "6". — Rettelsen er benyttet i Papirs-Afskrifterne. ²) Bogstaven þ i dette Ord er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

manade aptr zora. með vattom. En ex þræll a launbarn. þa skal sa veita vord barne er þræl selldde. En ex þræll a orco. þa have hann þat til barnzulgu. En ex þræll gengr i liofe i hvílu lono sinnar. þa skal sa veita vord. því barne er hon gengr þa með. er þa kaupir. en hinn ollum þeim er zýrr varo. Nu er þat oc leynanda laustr. ex ambott er með barne. oc vissi sa eigi er leypiti. þa skal sa hallda abyrgð a er barn a með henne. er hon a sæng zérr. ex henne verðr þat at lemd. æða at bana. til hon ma bera zotur tvær vaz fra brunni. þa skal hann zara með barne. oc lata modor zylgia þingat sem sa er. er hanom selldde. oc bioda hanom ambótt. oc zora barn zedr a hendr. Lia skal hann ambattar. ex hinn þarz at segia zaderni a hendr manne. þa hever hann barn þat a logum sér zort ex hende. oc hava vid þat vatta. Borta skal hvorr madr rette ziri þræl sinn. sem ziri sialvan sic. ex hann liggir með lono. Ervingi skal rett taca a lono hverri.¹ nema hon eigi ser boanda. Sa skal zader at barne. er moder segir at zader se. Nu segir hon zaderne þræle a hond. þa skal drotne hans heimstexna. oc leida heimstexnu vitni sitt. þar skal hann zesta lyritar eid ziri svein sinn. allar tale hann vid barne. En ex hann vill hvarle gera. þa leggi barn þar. oc zele hanom abyrgð a hende. Sva skal zrialsrar lono barn ex hende zora sem ambattar. Nu segir ambott zaderni zriolsum manne a hendr. þa skal hanom heim stexna til trozu. oc til vidr tocu umaga. þingat skal sa zara i þann eindaga er hann hazde hanom heimstemnt. oc leida heimstemnu vitni sitt. En hon segia zaderni a hendr hanom. þan mann skal hon þa krevia rettaz fins er hon sagde sogu a hond oc vidrtocu umaga. því at engi skal barn bera a gotur út at bioda þar manne. Nu er vel ex hann tvedr ia vid þa er þat barn hans þyboret. en ex hann tvedr nei vid oc tvedze eði i eiga. oc vill hvarle zesta rétt. ne vid barne taca. þa skal þar nidr leggja. því at nei hans er eði. nema hann biode lyritar eid. oc zesti þar þegar. þa skal sotiande hava barn brott með ser. en eidar þeir scolo standa .x. vicur svorra daga. Lyritar eidr skal ziri legord hvert. nema madr se vendr lono þeirri er hann vinnr udada verc a. þa er settar eidr. Nu ex hann svorr þann eid. þa svorr hann barn þat ex hende ser. þa er þat i engum abyrgðum vid hann. ne vid zrendr hans. Nu lilist barn þat hanom. oc sér hann þat at hann hever misvaret þann eid. þa skal hann zara i ziolda manna. oc segia at þat er barn hans. oc bota vid Crist. at hann hever misvaret. þa er þat barn hans þyboret. Nu hevur hann eid zestan oc vill eigi vinna. þa skal hann giallda hinum sex alna eyris ziri manad hvorn meðan hinn zoder umaga hans. Nu skal þat eidzall soft vera sem hvert annarra a zyrstum .xii. manadom. allar er sa eidr sem vunninn se. at logmale varo. Nu ex

¹) I Membr.: þeirri. ^{hu} Arne Magnussøn har skrevet det aldeles paa samme Maade. At den gamle Afskrivers Mening imidlertid har været, at rette Feilskrivningen "þeirri" til "hverri", kan vel neppe være nogen Tyvil underkastet. Papirs-Afskrifterne have læst: hverri.

hinn kallar eigi til barns síns. er eð léét þalla. a þyrstum .xii. manadom. þa skal hinn þóða sér upp þræl. eða ambott. þri þvi at engi várr skal ala odrom þræl talþæld. Nu vill hann ganga til síðan vaxet er. oc kenna sér. þa skal hann lesa út með verðe þva miclu sem valentunnir menn meta. at verðr se þa maðr orcolaus. Nu gengr maðr i gegn þarne sínu. oc berr til kirku þyrr en þat have .iiij. netr hinar helgu. oc geþr þvi þrælsi. þa er þat iamrettes maðr við þaður sinn. oc þóðer upp i þyni sínu. Þva ma þrende hans at somu geva hanom þrælsi aþ þende hans. oc þóðer upp i þyni sínu. þa er þa iamrettesmaðr við þaður sinn.

Um attleiding.

Nu ma maðr bota rað sunar síns eþ hann vill. oc leida hann i ætt. eþ 58 þa iatter er arve er neþtr. Nu eþ hann a sunu þa er moder er mundi kaupt. þo at einn se þulltíða eþ þa iatter. þa iatter hann þiri alla þa er i umegð ero. oc þva þiri alla þa er ualner ero. Þa skal odrle iatta er oðal a með þeim. þa skal hann gera þriggia fallða ól þorzera mæla. oc þogga við oga þritidung. oc þla aþ þit aþ þremra þorte þoggra megin. oc gera aþ sco oc setia við þlapler. Þa skal þyft i þto þtiga er mann leidir i ætt. en þa hinn þialþr er i ætt er leiddr. en þa hinn er arve iatte. en þa hinn er odrlom iatte. en þa þeir þrendr. Engi ma geva aþ undan odrom. velalaup skal at vettoge þava. Engi skal odrom aþþvic veita. Nu skal þtiga þader i sco. eþ hann leidir þun þinn i ætt. oc þunr þans þa er þulltíða er. Nu er þat attleiding at þullu. Nu er þunr eigi til. þa skal þa þtiga i sco er þanom iatter. arve. En þa skal þa þtiga i sco er þanom iatter odrle. Nu skal hann þva mæla. at ec leidi þenna mann til þiar þess er ec geþ þanom. oc til gialþ oc til giavar. oc til þess og til þetes. oc til bota oc til þauga. oc til allþ rettar þva sem moder þans væri mundi kaupt. Nu ma leida broðer oc þyftir broðor i ætt við þic. oc þaður broðer broðor þun. Nu skal þva leida þornong oc riþung i ætt við þic sem þun þyþorenn. Þva megu þleiri þrendr i ætt leida. oc til aþþ gera sem nu þevi ec talt. eþ þa iatter er arve er neþtr. þann mann ma oc leida i ætt. eþ þader geþ þrælsi þyrr en hann have netr .xv. hinar helgu. þa þcolo þeir aller iatta er i eþþum ero við hann. Nu skal hann þat þava allt er hann er til leiddr. meðan þeir liva er i þto þtigu við hann. þa skal hann taca þíðan þeir ero þauðir bæðe aþ oc oðal. Nu skal maðr lyþa attleiding þinni a þverium .xx. vetrum til hann tetr aþ. þa skal aþþ þera þanom vitni um allðr. oc um æve þíðan.

Um vitnisþurð.

Eþter vitnum oc gognum skal þvært mal þoma. Þva er eþ einn þerr vitni með 59 manne. sem engi þere. en tveir sem tiu eþ maðr ugðir eigi andvitni a mote. Nu ero

þau vitni er eigi scolo andvitni a mote tōma. þat er heimstemnu vitni. oc þingsteznu vitni. oc tōodu vitni. oc naufsynia vitni. oc zorfagnar vitni. oc þau vitni er menn bera um deilð manna at olðrhufi. En ez madr treyr mann ziar. þa ma hann ſva trozu veria. at tōedaft þa ſkuld gołldet hava. oc nemner vatta ſina þa er vid þat varo. Nu ez vattar ero innan zyllis. þa ſcal ſkapa þeim leidarlengð til. En ez vattar ero utan zyllis. þa ſcal gera þeim lagasteznu at þeir tōme þar oc bere ſlict vitni ſem þeir vid varo. Nu bera þeir ſva vitni at þeir vid þat varo er hann lauc ſkuld þeirri allre ſér ez hende. þa hever hann trozu rétt varda. þat heitir alſictar vitni. þar ſcal ol eði andvitni amote tōma. En ez þeir tōma eigi. þa er han ſecr a trozu þeirri. Nezgilldiſmenn. eða baugilldiſmenn. eða namagar megu eigi bera vitni með manne. nema þeir ſe baðom iamſtyłldir.

Taca megu tveir vid eins vitni ez ſa er zrumváttr er vid var. þa verðr þat vitni at zullu ſva ſem þeir have aller vid verit.

Um andvitni.

- 60 Nu zora menn andvitni amote. þa ſcolo þeir auca einum vatt. þa ero þeir ſtrōvattar er zyrri baro. En ez þeir bera aller iammarger. þa ero þeir ſcrōvattar er extre baro. oc bera allðri vitni ez ſlict mal ſidan. oc bota .iij. morcom tōnonge hveirr þeirra.

Ez madr geyr þræle zrelſi.

- 61 Nu leidir madr þræl ſinn til kirkju. eða a liſtu ſetr. oc geyr zrelſi. Nu ez hann geyr ſtattalaufi oc ſkuldð. þa þarz ſa eigi at gera zrelſis ol ſitt. ne engi ſa madr er zrials zellr a iorð. þa ſcal hann rada kaupum ſinum oc tōanzongum. þo ſcal hann vera i þyrmslum vid ſkapdrotten ſinn. ſva ſem hinn er verð reidir. Nu geyr madr þræle ſinum þeim zrelſi er verð reidir eða ambotto. zrials er hveirr er zrelſi er gevet. ez ſa geyr er gena a. Nu zerr þræll zrials mannz zorom .xx. vetr. eða .xx. vetrum lengr. oc illir engi madr zarat hans. ne kaup hans. ne tōanzong. hvárt ſem hann zerr utanzyllis. eða innanzyllis. þa er hann zrials. ez hann vill zrials tallaf. Sa madr er tōnongr geyr zrelſi. hann ſcal eigi gera zrelſis ol ſitt. oc ſa annarr er zyr er zrelſi gevet en hann have .iij. netr hinar helgu. oc zōddr upp ſidan ſkuldlaus. Nu reidir þræll eða ambott verðaura ſina. þa ſcal þau til kirkju zora oc leggja boc a hozub þeim. oc geva zrelſi. Nu ſcal hann þar vinna .xii. manadr ziri ſkapdrotne ſinum. En ez hanom er ſva zrelſi gevet at exter ſtendr halzt verð hans. eða meira. þa þo at hann ſōle þat með hoggum er exter ſtendr þar a eði tōnongr a.

Um frælsis giaz.

Nu vill lensingi rada kaupum sinum. oc tvánzongum. þa skal hann gera frælsis 62
 ol sitt. þriggja sakda ol hit minzta. oc bioda skapdrotne hans til með vattom. oc
 bioda eigi sötunautum hans til. oc sissa hanom i ondvege. oc leggja .vi. aura i skaler.
 hinn zynsta eptan oc bioda hanom lensings aura. Nu ez hann tecz vid þa er vel.
 En ez hann geyr upp. þa er sem gollbet se. En ez hann vill eigi til zara. þa skal
 hann leida vatta sina at hann haud hanom þingat. oc lata liggja tómt ondvege
 hans. oc leggja .vi. aura i skaler. oc bioda i sete hans hinn zynsta eptan. þat heita
 lensings aurar. En ez hann hever nocorom manne um bodet vid at taca þa er vel.
 En ez engi madr tecz vid. þa hirti hann til morgens. oc biode enn at matmale.
 En ez þa tecz engi madr vid. þa have hann oc hirti til þa heimtir er hava skal. þa
 er frælsisól gort at fullu.

Um kvanzang lensingia.

Nu zær lensingi kono ættborna. þa er gort hever frælsis ol sitt. oc skiliafc þau 63
 tvic þa scolo born oll með henne hvernva. En ez hon verdr zyr daud. þa scolo
 born oll hvernva til zadur sins aztr. oc eta ze hans meðan þat er til. en þa er þat
 er allt etet. þa scolu born oll aztr hvernva i hit betra tyn. en hann undir skapdrotten
 sinn. Nu zær lensingi kono ættborna þa er eigi hever gort frælsis ol sitt. hvær
 sem skilnadr þeirra verdr. þa hvernva oll born með henne. Nu zær lensingi lensingiu.
 oc er gort frælsis ol hennar. en eigi hans. þa toma born til hvarstes arzs. En ez
 hans frælsis ol er gort en hennar eigi. oc iatter þo skapdrottenn hennar vón undan
 sér. þa toma born til beggia arzs. Nu zær lensingi lensingiu oc er annars skapdrottens
 ia til en annars eigi. þa er eigi iatter. ez þar er audozum at skipta. þa ma hann
 sic til telia. en ez vandræde ero. þa ma hann sic zra telia gorollo. Nu zær lensingi
 lensingiu. oc er gort frælsis ol beggia þeirra. þa gegna born beggia arve. En ez
 þau verda at protom. þa ero þat grazgangs menn. skal grava groz i kirliugarde. oc
 setia þau þar i. oc lata þar deyia. tale skapdrottenn þat ór er lengst livir. oc zode
 þat sidan. Nu zær lensingi lensingiu. oc er hvarstes þeirra frælsisól gort. nu ala
 þau born saman. þa ero þau iamrettesmenn vid zadur sinn. þau scolu þa vinna ziri
 karle oc lerlingu. En ez eitthvert vill i brautt zara. þa skal þat leggja i stad sinn
 merer .iij.

Um þræl oc ambott.

Nu frælsasc þau þræll oc ambótt. oc bua bæde saman. þa ozla þau hanom tva 64
 luti ziar en henne þridiung. þa mundr skal henne uppi hallda er hann gaz til hennar.
 hvárt sem var minni æða meiri. þa er þau varo anaudig.

Um arz .ii. brøðra anauðgra.

- 65 Nu ero brøðr tveir þodder upp anauðgir at einö mannz. oc ero þeir bæðe brøðr oc þostbrøðr oc leysasc þeir undan drotne sinum. oc zirrafc eigi þostr. eigu saman verc oc orco. þa lemr hvarveggi þeirra til annars arz. born þeirra toma eigi til. nema þeir geri þrælsis ol sitt.

Um þyrmsir leysingia við skapdrottin.

- 66 Nu scal leysingi hava þyrmsir við skapdrottin sinn. eigi scal hann i zevelom. ne i þiorvelum við hann vera. ne i domom i gegn hanom. nema hann eigi sitt mál at veria sialþs. þa scal hann iamt ziri hanom veria sem ziri ordrom monnom. oc eigi iamnasc ordrom við hann. oc huerua eigi odd ne egg a mote hanom. oc þylla eigi þiandþlocc hans. oc bera eigi vitni a hond hanom. oc ganga eigi a hond oxrifis manne. nema leyvi hans se til. oc setia eigi dom annarra a mote hanom. En ez hann gerer einnhvern lut þeirra. þa scal hann zara aztr i seff hinn sama er hann var þyrr. oc leysasc þedan verðaurum. ze sinu hever hann oc zirigort. Tveir scolu þeir þedgar¹ þyrmasc við hina tva. Ez sunr hans gerir einnhvern lut þessarra. þa sedizt hann við skapdrottin sinn verðaurum slium sem þader hans gallt. Vitni þau scal leysingi abyrziafc .xx. vetr. at hann hever þrælsisól sitt gort. En ez engi illir gerð hans a .xx. vetrum. þa scal þo gort vera at ugort se. ez hann vill þat segia. Kaupa ma leysingi arz bornom sinum. ez þeir verða satler a. þa er þat iamzullt sem hann hæðe stirt zar sitt. En ez þrot soles þau oc er leypst. þa scolo born þeirra vinna ziri þeim meðan þau liva. oc ganga skulldlaust i braut. En ez þau vilia eigi þat. giallðe þostrlaun þat þeirra er i brautt vill zara.

Ez leysingi zerr ór þylki utan lequis skapdrottens.

- 67 Nu zerr leysingi ór þylki ziri utan rad drottens sin. oc azlar sér þar ziar æða laupa. þa scal skapdrottinn zara exter með vatta. ez hann vill aztr zara þa er vel. En ez hann vill eigi aptr zara. þa leidi hann vitni a hond hanom at hann er leysingi hans. oc zore hann aptr hvárt sem hann vill lausan æða bundinn. oc setia hann i seff hinn sama. þar sem hann var þyrr.

Ez þræll leypst.

- 68 Nu leypr þræll mannz. oc tecr mæðr hann innan þyllis. oc utan þiordongs. þa scal hann hava² eyri. En ez hann tecr hann utan þyllis. oc innan laga varra. þa scal hann hava .ij. aura. Nu ez hann tecr hann innanlandz oc utan laga varra.

Jvfr. Cap. 66. F. IX. 10. 11. Cap. 68. F. X. 40.

¹) I Mbr. þedgar.

²) Ordet: "hava" har i Mbr. været rettet til: "hafuan" ved at sætte et i til over Linjen mellem det første a og u samt en Streg over det sidste a; men siden er det over Linjen tilføiede igjen udraderet. Arne Magnussøn har "hava"; ligesaa de øvrige Papira-Afskrifter.

þá á þá halva morc er hann tætr. eðr hann hever hann í höxtum heim. þá á hann undingia lausn. en ellar eigi.

Um abyrghð sveins manns.

Nú leigir maðr þræl mannz. hann skal hann abyrghast at hann vísfi hanom eigi 69 á ár úzorar. eða á ísa úzora. né til biarnar hida. eða í biorg úzor. eða á sæ úzoran. eða á annat zorað. Nú eðr hann zirizers þar á. oc varo eigi hans sveinar þar. eða hans vercmenn adrær. þá skal hann giallða hinum svein sinn er atte. hann skal zora hann heim at missera motom. En eðr hann sender hann heim oc letr hann zara einnsaman. þá eðr hann lenyr í brauttl oc temr eigi heim til handa drotne sinum. þá skal hann giallða hanom svein sinn. Nú skal engi maðr zlytia svein mannz fra drotne. nema sér vili abyrghia. skal hverr maðr heim zlytia at useðu¹ til handa drotne. Heimillð skal hverr maðr taca æz drotne verca sveins síns. ellar abyrghiazt hann at ollu. Nú leggr hann siutan eða saran. þá skal hann þar liggia .vii. netr. en síðan skal hann zora hinum er á. En eðr þá er æz lande zarenun. þá skal zora ziarhallz manne hans. En eðr hann vill lengr lata hann þar liggia. þá skal leiguzall í verra sliet sem til telst. en eðr hever hann matar þess er hann neytir meðan hann liggr. En eðr hann lenyr í braut fra þeim er hever. þá skal hann gera boð þeim er á. ellar skal hann leiga. þó at hann have eigi.

Um verkmenn.

Nú kaupir maðr verc at zriolsom manne. þá skal hann þat allt hallða sem þeir 70 verða á satter. En eðr boande vill eigi hallða male² við leigumann sinn. oc vísar hanom ór vift. þá skal hann trefia með vatta tva vistar. oc biöða verc sin. sliet sem þeir urðu á satter. Nú eðr boande vill þat eigi þá er hann seccr at .xii. aurum. en hinn hana³ kaup silt. oc matar verð. þat er uneytt er. Nú eðr leigumaðr vill eigi hallða male við boanda. þá skal hann trefia hann verca sliet sem hann handsalade hanom. oc biöða hanom vift með vattom. en eðr hann vill eigi. þá er hann seccr aurum .xii. En þá á boande sliet at heimta at hanom sem hann stlylði reiða hanom. En matar hevur hann eðr. því at hann hammar stalyr. En eðr hann tætr mannzverc á hönd ser oc getr eigi uunnit. þá scolo menn meta hvert leiguzall hanom skal í því verra. Nú legst leigumaðr siucr eða sárr. eðr hann liggr .v. netr. þá skal eðr leiguzall í því verra. en eðr hann liggr lengr. þá scolo menn meta verca tion oc mät þann er hann neytir. ellar zore á hendr ervingia. Nú zestir maðr umaga í vift. þat skal oc

Jvfr. Cap. 70. F. X. 10.

¹) Rettere maaske useðu.

²) Saaledes i Originalen paa to Steder. Måske synes at være det Rette.

³) Her, som oftere, synes Ordet "sæl" at være udeladt, eller Infinitiv ved en Egenhed at være brugt istedetfor Conjunctiv.

hallda. En ef hann vísar hanom ór víft oc gengr hann hufa a milli. þa scal hann giallda merer .iiij. oc varðveita hanom. sem mælt var. Sva scal hverr giallda er ganga lætr sinn umaga hufa amilli. sem ec hevi nu talt.

Um skuldar mann.

71 A þingi scal skuldarmann taca at biðasc frendum zynft. sa er nestr er nanastr er. ef hann vill hava. æða sa ellar er hann vill hellzt selia. Engi ma tono sva taca i skulld. nema have frenda rad við. Lengings born ma taca i ziolða hverium er vill. Hallda scal slict allt sem menn verða a satter. oc vattar vitu. Eigi scal hann með hoggum rada hanom til verca. nema hann megi eigi¹ þa af hanom skulld sina. en síðan er hann rett laus við hann oc hans tono. oc man hans allt. oc sva hvért þeirra við annat. En ef adrer menn líofsta hann. þa a hann sliçan rett a hanom sem a brytia sinum. sialyr a hann þat er auc er sliçs rettar sem hann a burd til. En iamdhjrr scal hann þa at rette sem hann være skulldlaus. En ef skuldarkona legft með þræle. þa a armadr eði a hénne zynr en hon have golldet hina skulld. Nu ef madr selr skuldar mann mansale. nema hann laupi ór skulld. þa er hann seccr .xl. marca. oc sva hverr er zrialsan mann selr. En ef lendr madr selr. þa scal hann halzt tononge giallda. en halzt zylksimonnum. En ef armadr tonongs selr. þa scal hann giallda .xl. marca zylksimonnum. Ættborenn madr ma geva barn sitt i skulld. ef hann gezr a þingi. æða at oldrhufi. æða at kirtiu sofn. þa ma hann geva i þriggia marca skulld oc eigi meiri. þa scal þat hallda. scal eigi barnet riuva og engi madr annarra. Nu scal hann nenta skuldar mann sinn. sem þræl sinn. oc sva zora hann til verca. þa scal orco geva hanom sem þrælom sinum. Nu scal hann þar vera oc þa þa aura er hann er zastr. ef hann vill eigi þar hava verit. þa scal hann eiga umhvarz halvan manad innan zylks at slysa um skulld. þa er hann a at giallda. En ef hann zerr huldu hozðe. æða ór zylki. þa er hann þræll ef hinn tetr hann er skulld a at hanom. Engan a tonongr rett a skuldar manne. þar sem sialyr hann a engan rett a ser. Nu gezsc madr i skulld zrials oc zulltíða oc ættborenn. þa ma hann gevasc i sva micla skulld sem hann vill. Nu vill sa aura hava af skuldar manne sinum. þa er vel ef hann slysar sialyr um. En ef hann vill eigi sialyr um slysa. þa scal hann biða frendom. þa er vel ef þeir vilia hava lenpt. ellar scal hann selia hann hvért er hann vill innanlandz. oc selia at aurum eigi meirum en hann var zastr. Engi madr scal selia zrialsan mann mansale. en ef hann verðr at þvi tunur oc sannr. þa scal hann giallda .xl. marca. oc sva hinn er kaupir. ef hann veit at hann var zrials. Nu ef skuldar madr getr born. þa er vel ef hann a sialyr ze til. at zela born sin af hende ser. en ef hann a eigi sialyr ze til. þa scal sa zela er skulld

¹) Her begynder 1ste Blad af Brudst. D, og ophører ved Capitlets Ende.

a at hanom. þa eygsc hanom skulld svo miclu sem hann zelt born hans æz hende sér. sýsli þeir bader um stað barne. Nu scal skulld aucazt hanom til hann þydir zulldyrr at verde. En ez hann gerir born svo morg. þa scolo zrendr hans taca við bornom síðan hvegi morg sem ero. Nu zær hann eigi golldet skulld. oc elldisc hann a hende þeim manne er a at hanom skulld. oc verðr hann at umaga. þa er hann hans umage. Hann a oc toft at geva hanom skulld meðan hann er verczórr. þa hverzr hann a hendr [zrendom. þo at hann verde¹ at umaga. Ez madr selr mann zrialsan a heidit land. þa scal hann giallda .xl. marca. oc toma hanom aptr. ellar giallda hann giofðum aptr zrendum hans. Nu bydr madr priot þeim er skulld a at hanom. oc vill eigi vinna ziri hanom. zore hann a þing oc biode zrendom at leysa hann. ór skulld þeirri. Nu vilia zrendr eigi leysa hann. þa scal sa er skulld a at hanom. eiga toft at hoggva æz hanom hvárt sem hann vill ovan æða nedan. Nu lemr zrials madr i skulld oc er eigi rett telinn i. þa scal hann zara a þing oc brigða sic ór skulld. þarz hann engum manne at stezna til. Ez madr tetr svein mannz oc recr a vere ziri sér. þa abyrzisc hann sveinenn. oc giallde hinum azang. ez hann heimtir. nema hann tale hann æz laupstigi.

Landzleigu bolkr.

Nu² leigir madr iord at þeim er a. at leigu mala rettom. þa scal hann þa 72 iord hava .xii. manað-heimila at bua a. oc inna hinum leigu svo sem þeir varo a fatter. [Nu er leiga eindagad.³ oc komr eigi zram i eindaga. þa uheimilar hann sér iord. Nu reidir hann suma leigu. en suma eigi. þa scal sotia með vattom þat er ezter stendr. Nu vill hann eigi reida. þa scal krossa lod til leigu. oc ziribioda hanom at nenta undan krosse. ezter zimt. En ez hann nenter. borte bauge kononge. oc giallde þo hinum leigu. Nu scal a þeirri iordu bua til zardaga at ordro vare. Az þeirri iordu ma madr eði æz selia odrom a leigu. nema hann stildi þat þa er hann toc at hann stýldi odrom manne æz selia a leigu til heimils. Nu ez hann selr. þa er hanom iord uheimil. oc svo hinum er tetr. borte landnâme hvartveggia. æz stal hinn zara er æz leigulida toc. Allt þat er hann verðr sínz um. þa scal hinn bota hanom er sellde hanom. oc. aura .vi. at handfalestili. ziri því at svo scal hverr giallda er selr odrom uheimilt. nema hann have iord adra iamgoda at za hanom.

Um husa uphald.

Nu scal hann husum upp hallða ollum þeim er a varo er hann tom til. þat 73 scal hann eigi abyrziasc at hus zyrnizt. Nu ez husgerð er mælt a hendr hanom þa

Jvfr. Cap. 72. 73. F. XIII. 1.

¹) [Disse Ord ere i Mbr. opfriskede af en nyere Haand. ²) Bogstaven *tt* er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer. ³) [i Mbr. opfrisket ved en nyere Haand.

scal hann þat gort hava þyrr en hann af iorðu þare. Nu ef hann þau hus gerer er eigi ero mælt a hendr hanom. þa scal hann gera ser siolzum. hann scal hinum biððat at laupa þat hus er iorð a með vattom. ef hann þecc i þeirri iorðu til. allar þora af ziri þardaga ef hann er innan þyllis. En ef hann er eigi innan þyllis biððat þeim er til þerr iardar. Nu ef hus stendr exter þardaga. þa a hinn hus er iorð a. nema hann þore a heltn æða a rensar. þar sem hvarle spilli ácre. ne eng. ziri þardaga. þa ma hann þora þat hus exter þardaga. þegar er hann a hellzt tom at. Nu ero þeir þardagar þyrrtir at bua niú netr a sumar i ollom husum. þa ef hann ma eigi vinna allt sitt þort. þa ma hann bua adrar niu netr i holzum husum. þara úðra megin ellz. oc gegna engum bodburdum. þa scal hann braut þora nema hanom se naudsyn at. oc a þar seto sem hann scal þora ivir ziall. æða ivir ziordu. þa scal hann þora i nauft. æða i sel. oc bua þar hinar þridiu niu netr. hava þa af þort at usuccu. oc nentia þar bæðe vax oc víðar. oc garðþodrø.

Þvat madr skal at usuccu af iorðu zlytia.

- 74 Nu scal hann af iorðu þora þat er hann a at retto af at þora. þat ero þriu loff þodrø af mannzverli hveriu. þat tollom vér enlia þodr. eitt hæng. en tvau halmø. til várþodrø sér. vercvið sinn allan scal hann abrot hava með ser.

Ef madr zlytr meira af iorðu en hann a.

- 75 No scolo hurdir standa. uthúrdir þriar. oc þo þriar at engi væri þa er hann tom þar. stözu hurð oc burshurð. oc elldhushurð. oc standa allar þær er þyrr stodo. Nu ef hann tær einahveria þa hurð oc þorer abrott. þa scal hann aftr þora. oc leggja a landnám. ef hann hever leyft þra. En ef þar þylgir nokot af þrestellði. æða upðyri. æða gætte tre. þo at ein zlis þylgi. þa er þat husbrot. oc skal hann þa leggja a mercr .iij. En ef hann brytr setstocca or husi æða brik þær er grepping hever numet. þa scal hann þora aptr oc leggja a mercr .iij. Lavazili oc zlorzili oc vidkost oc bruar þær er hann gerði. hialma oc hus sin þar scal hann þat leggja er hvarle spilli ácre ne eng. En ef hinum þyðir mein at. er til þerr. hann scal a brot þora þegar er hann vill. Langþili og þverþili. oc allt þat er eigi hever grepping nomef. æða naglþast undir bialla æða bita. þa scal brott þora. Allt þat er husbrot nemr bote morcom .iij. þeim er hus a. oc geri hus iamheimillt sem adr var. Nu scal hann eigi grava upp hialmroður exter þardaga. hoggva ma hann ziri ovan iorð. oc þora i brott. En ef hann greyr upp. þa scal hann bota landname þeim er iorð a. Ef madr gerer ser hvanngard. þore brautt ziri þardaga ef hann vill. Ef madr ser vetr rug þar sem acr er. oc þerr af iorðu. have af allzedi. En ef hann greyr voll til innangardz. have þa þremæle sinn. En ef hann greyr til utangardz. have halvan hvárr sa er til þerr iardar. oc sa er sere. ef hann gerdir um.

Æz iorðu ma maðr eðl veita. nema tvau loff vðar oc eitt skazo. þat a leigulíði at lenza. oc svo landzdrottenn. þo at hinn vili eigi. er leigt hevir iorð. Nu ez haucar bua i morco. þa scal sa hava er leigðt hever iorð. nema hinn stili undan. Engi scal annars hauca taca. nema landname vili xiri bota. oc xora hauca aptr. En ez hann tetr hauc bundinn i reidri. þa er hann þioyr at. ez hinn haxde lyst xiri vattom at hann haxde bundna. Nu a sa averca er iorð hever leigðt. ez eigi er meira vert en halxrar mercr. ez hann segir landzdrotne til. En eigi ez hann leynir hann. enn hinn bote landname er i orte. Iorð scal at þvi nyta. at gera skip til þurxtar sinnar. þat er eigi ma sessom telia. En ez hann gerir þat skip er sessom ma telia. þa gerir hann þat þeim er iorð a. Næxrar scal hann eigi liofta til solu. nema hann þurvi at laupa ser svarta sallt. Sallt scal hann eigi meira gera. en hann þarx at geva buze sinu. nema han þurvi næxrar at laupa ser. Tioru scal hann eigi meiri gera. en hann þarx at bræða skip sin með. Samfundu scal engi maðr gera a iorðu mannz. nema sa þurvi olgerðar er leigt hever. En ez gerer giallde mercr .iij.

Æz sa vill eigi hava iorð er toc.

Nu leigir maðr iorð. oc vill eigi hava er hann hever leigða. þa scal hann xara 76 til er .v. netr ero til stodu. oc sa þa iorð. oc nyta sér svo sem hinn haxde eigi leigða. oc heimta leigu æz hinum er terna haxde.

Æz maðr xerr a iorð uheimila.

Nu xerr maðr a iorð mannz. oc tetr eigi heimilld æz þeim er a. þa scal gera 77 hanom ximtar stemnu æz. oc lensa sitt með landnâme æz. þa ez hann vill eigi æz xara. þa scal stemna hanom til þings xiri rán. þa eigu þingmenn at doma hanom er iorð a. allt þat er a iorðu er xiri utan xrialsa menn. oc ranbaug tononge. Nu vill hinn eigi æz xara. þa scal hann trefia þingmenn svo marga. at hann se xullíða at xora hann æz iorðu. seccr er hværr at .iij. aurum. er eigi vill xylgia hanom. Armadr tonongs er stylldr til at xara. oc odrlast með þvi baug.

Æz maðr selr tveim monnom eina iorð.

Nu selr maðr eina iorð tveim monnom. sa scal hava er xyrri toc. oc hvævitna 78 þess er maðr selr tveim monnum hit sama. þa scal sa hava er xyrri laupir. eða leigir. hallða stíladome xiri oc niota vatta sinna. at hann toc xyrri. aðra skal hann hinum xa. ez hann hever til. eða giallða handsaleslit .vi. aura. En ez hann a þa eina er hann býr a. þa scal hinn hava. en eigi staltx hann.

Æz maðr vill brigða kaupi.

Nu selr maðr eina iorð a leigu. oc vill eigi lata hann hava er toc. þa scal hann 79 stegna hanom. hvært sem hann vill þing. eða a laupreinu. oc niota vatta sinna

hveffu hann hever iorð terna. eðr hanom berse þat at zullu. þa scal hann síðan hallða fliladome ziri leiguiorð sína. oc swa mala iorð at somu. Nu eðr annarr þeirra deyr. þa er leigumale¹ þeirra rovenn. þa scal aþtr reida ær þat er ulaunat er.

Um gerðing. oc audrn.

- 80 Nu verðr maðr utlagr a iorðu mannz. þa scal hann leigu hava eðr ureidd var. oc orð alla rotzasta. Nu eðr iorð liggir auð i hia. sa scal um audrn gerða er a. oc gæta til ziri þvi at engi scal oðrom at garðstauri standa. en eðr hann vill eigi gerða. þa scal eðr umgiallða at att se.

Ger skyrir um grendar far manna.

- 81 Nu bua grannar tveir saman. oc fara eðr einum manne iorð. þa er su iorð uskipt. þa scal þat skipti hallða er þeir skipta sín a milli medan þeir bua a iorðu. Eðr annarr byr. en annarr zerr a brott. þa ma hann eigi þeim skiptis synia er til zerr iardar. Eðr menn tveir bua a einum bō. þa scal hvarfveggia þeirra hava eigi zleira buze um sumar. en hann ma zōða um vetrrenn. oc vinna eðr a annarra manna iorð til. En eðr hann hever zleira i haga. þo einu lambe auki hann. nema lenzi hins se til. þa scal hann giallða grasráns baug. oc landzdrotne landnám. En hinum grasverð er a. Gotur allar oc garða lið scolo vera sem verit hava at zorno. Eðr menn bua i grend saman. þa scal zara ór husa haga er tveir manadr ero eðr sumri. nema þeim þyðir ollom annat sannare. Nu sitr einnhverr lengr niðri. þa scal hann ziri biōða hanom þarfeto. Nu sitr hann tyrr at hvaro. þa scal hann sterna hanom þing ziri rán oc þarfeto. þa eigu þingmenn at dōma tononge baug. en landnám holzu auca² þeim er iorð a. en .vi. aura granna sinum ziri grasrán. Nu scal hann æsta bonðr oc heradrōmenn swa marga sem hann vill. at zora buze hans or husa haga sinum. hvorr er seccr at aurum .iij. er syniar hanom. Sliet liggir við eðr hann zerr ovan ziri tvīmanad. Há eigu menn oðr haustum. þa scal engi ziri oðrom beita. en sa er beitar. giallde grasránsbaug.

Enn um grendar far manna.

- 82 Garðr er granna sætter. Nu bua menn tveir a bō einum. eða zleiri. þa scolu þeir swa hallða garðe upp. sem þeir hava iardar megin til. oc veret hever at zorno zere. oc hava gōrvaan at zardogum oðftum. oc abyrgiasc til vetr natta hvorr sinn garð. þann er um andvirli stendr. en sa er eigi gerir sinn garð. þa scal hann abyrgiasc flada þann allan er hinum er gorr. hvárt sem gerir hans smale. eða annarra manna.

Jvfr. Cap. 81. F. XIII. 18. 19. 20. Cap. 82. F. XIII. 21.

¹) Dette Ord er i Membr. overstrøget. Arne Magnussøn har i sin egenhændige Afskrift af Codex beholdt Ordet i Texten, hvor det heller ikke synes at kunne undværes. Papirs-Afskrifterne C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv. have det ogsaa. ²) Maaskee Feilskrift for aulit.

Nú er þýr er garðbriotr. eða garðsmogol. þá scolo ganga til grannar þeirra. oc sja garð. Nú er þeim lízt garðr sa gilldr. þá scal sa giallða er garðbriot a. allt slíct sem at stada verðr. Ex buze gengr ór tvium oc gerer stada odrom. þá scal sa giallða er buze a. sem menn meta. þann stada. Nú bua menn i grend saman a sinum bōr hvarer. þá vill annarr hava merki garð milli þeirra. en annarr eigi. þá scal sa stexna hanom til garðskiptis er hava vill. oc tveða a eindaga xiri vattom. oc krevia hann gerðingar. Nú er hann vill eigi toma til gerðingar. þá scal hann lata bera vitni um. at hann stemde hanom til. oc skipta gerðingu xiri vattom. oc leggja a lut. geri hann þann lut síðan er hann lýtr. Nú er hinn vill eigi gera oc gengr þar smale innan garðz. oc etr þar ácr oc eng. hværr sem þat buze atte. þá scolu þeir giallða stada þann allan. er þar er gorr. er eigi villdu garde upphallða. Sva scal oðr haga skipti at samo. þá er haga garðr rett xelldr. ex þrutir taca limi¹ þá ma smale xara með heimboðom síðan. bioda heim þar sem hann vill með vattom. hværgi sem þeir hitta hann. þá ma hann drepa buze hans ex hann hittir i haga sinum. oc vitu þat vattar. þá xellr smale ugilldr síðan ex hann gengr um hagagard. eða merligard. ex hann hever sinn lút gorvan. þo at hinn have eigi sinn.

Þá scal grindu aptr luca er up lauk.

Nú ganga menn i gognom garðzlið. þá scal sa abyrgiasc er upp lýtr grindu. 83 at aptr se loten. En ex þar gengr innangardz buze. eða roff. oc spillir acre. eða eng. allan þann stada er gorr er þar. scal sa giallða aptr sem menn meta er uplauc grindu.

Um sætr. oc um merki.

Nú scal til sætra a xiall up væra merki sem at xorno xare hever verit. xora eigi 84 ór stad nema hann xore engum manne til meins. Sva scal þar sætr at somu. þar ma eigi smale xara með heimboðom. þar scal mota horn horne. oc hoðr hove.

Um veidi vötn.

Uotn oðr scolo renna. sva sem at xorno hava runnit. veita þat engi ex bōr. eða 85 a bōr annars nema þat briote sialxt. En ex þat er veitt. þá scal veita aptr. oc leggja landnám a. Nú er a rennr milli bōra. oc ero xistlar i. þá eigu halva hvarer út til midrar. ex þeir eigu sva iorð til. tveim megin. Nú er a brytr a annarstveggja iorð. þá a sa a er iorð atte er hon braut. en hinn a granda [eða eyri² exter.

Jvfr. Cap. 85. F. XIII. 9.

¹) Kunde maaskee ogsaa læses: "linu". Arne Magnussøn læser: "limi"; ligesaa C. A. M. 306. f. og 66. q. samt Cod. Thott. 2083. q. ²) I Mbr. staae Ordene eða eyri mellem Linjerne lige over granda, uden noget Tegn til at føres ind i Linjen; Haanden er ellers paa begge Steder den samme. Arne Magnussøn har ført det overakrevne ind i Linjen: "granda eða eyri"; ligesaa C. A. M. 306. f. og 66. q. samt C. Thott. 2083. q.

Den nyere Landslov, hvor dette Stykke er optaget uforandret, har ogsaa granda eða eyri.

þingat til sem hon var. meðan hon rann rett. Engi skal ziri óðrom spilla. ne veidi stóð banna. ex hann hever hæzt at zorno zara. En hvervetna þess er menn eigu lag a. þa skal hvern gera veidi vél i sinni a. oc gera þo svo at zistar megi zara up at á hverri. Ganga skal gudsgæve til ziallz sem til zioru. ex gengit vill hava. En sa maðr er gerðir ziri. þa scolo þeir er ziri ovan eigu gera hanom zimtar stemnu ex þingi. at briota ór ex at ulogum er i gorr. En ex hann vill eigi ór briota. þa scolo þeir æfta líðs til at briota ór. en hvern bonde er seccr at .iij. aurum er syniar hanom til at zara. En þeim víðar veidi er ziri ovan bua. Engi skal zara i annars a at veida. nema hann vili þeim veida er ána a. oc gíalda landnám þeim er ána a.

Um sætr oc um marcteig.

- 86 Hvervitna þess er menn stílr a um sætr. Nu letr annarr dóm hallda ziri. þann dom a sætr at hava. sa er vitni berr til. nema annarr have zleiri vitni. Nu stílr menn a marcteig. oc letr annarr dóm hallda ziri. þann dom a marcteigr at have¹ sa er vitni berr til. nema annarr have zleiri vitni. Hvervitna þess er menn stílr a um sætr. æða a marcteig. æða a marcreinu utangarðz. þa hever sa sitt mál er vitni berr til. Nu hever hvarveggia vitni til. þa skal sa hava sitt mál er sveria vill til. Nu vilia báðer sveria til. æða hvarge. þa skal briota sundr i midiu þat er þa stílr a. Oz marcreinur² allt þat er menn stílr a. þa ma vitni bera um hvern er vill. zrials oc zulltíða. hann skal svo at orðom tveða at her stílr. oc þa er rett. Nu stílr menn a um sætr. æða a marcteig.³ sa skal hava er hæzt hever .xx. vetr. æða .xx. vetrum lengr uillt oc uspillt. oc vitu þat vattar með hanom. Sa skal dóm hallda ziri er hæzt hever. en sa skal steyna hanom til marcteigs. oc til dóms er eigi vill una. eigi stemrom en .v. nottom ziri. þingat skal hann þa zara er at þeim degi lemr. með domendr sína oc vitni þau oll er hann þarz. domendr sína skal hann setia þar sem hann kallar merki. Hinn skal setia halvan dom víð hann er mál a mote hanom. Vitni skal sa lata bera er soker. þat at hann stemde hanom þangat. en þat annat. at þau se merki er hann segir. þa er þat satt. nema annat tóme meira i gegn. oc auli. þa er merki sem þeir bera. En ex þeir ero báðer iammarger. þa hava þeir sitt mál er zyrri baro. En ex eði er vitni. þa skal sa hava sitt mál er sveria vill til. En ex hvarge vill sveria til æða báðer. þa skal briota sundr i midiu þat er þa stílr a. svo skal hvervitna. er menn stílr a merki. sem ec hevi nu talt. oc scolo þeir þar dom setia a marcteig. Nu er þeir hava dom sett. þa skal sokiande niota vatta sinna. Nu megu aller menn þat vitni bera. þo at hann være þræll oc vann i þann teig. oc er hann þa zrials. Nu skal sa þeirra hava þann teig. er meira vitni hever til oc betra.

¹) Rettere hava, see ovenfor.

²) I Mbr. staaer marcremur, men man maa antage at Tüddelen over i er udeglemt.

³) Oprindeligt har i Mbr. staaet "margteig"; men denne Skrivfeil har den gamle Afskriver selv rettet ved at sætte et Punct under første g, og ovenover samme t.

þó at sorkiande leibi sína vatta þýrr. Nu hafa þeir báðir iorð. þá skal þa dom nemna er þvi velldr. at þá skilr a.

Um Odals skipti.

Nu vilja menn odrlom skipta sín a milli. oc skipta odals skipti. oc ero þeir allir 87 a eitt satter. skipti þar sem þeir vilja. oc luti síðan a þingi. þá ma þat skipti eigi riuva. Nu vilja menn odrlom sínum skipta. stemna skal þeim til er ellztr a i. a mote. oc skipta odals skipti oc hafa heraðsmenn við. skal svo longum xiri stemna at um líð mege sýsla. openne¹ iorðu oc usaenne. þá skal rada² er storróm vill skipta. At augnastote ma odrlom skipta. nema alburdr þýði betri. Marcsteina skal þar setia. oc níðr grava sem menn verða a satter. Nu ex hinn vill eigi til loma er stemt var. þá skal þó svo skipta sem ec hevi nu talt. Vitni skal þá lata bera at hann hever stemt hanom þingat þann dag til skiptis við sic. Luti skal þá i scaut bera. svo marga sem þeir eigu i. menn scolo marc hvers þeirra sía. oc vita hvar³ hvern þeirra lytr. er i a. hús æða iorð. Adrer menn skolo i bera þeirra lut er eigi vilja sialver. A þing scolo þeir þá xara. oc lyfa odals skipti sínu. þá hafa þeir odrlom sínum at logum skipt. Nu ex eigi er innan landz þá er odal a með hanom. þá skal hann gera hanom .xii. manaða stemnu. a þingi. aptr til skiptis við sic. Nu ex hann kemr eigi aptr at þeirri stemnu. þá skal stemna ervingia hans til skiptis við sic. oc skipta svo við hann. sem við hinn sialvan. Nu ma engi odrom alburðar sýnia. innan þriggia vetrar. ex eigi var iorð alboren þýrr. þá skal þá ex lata er meira hæðe. oc hafa þó sinn lut hinn sama er hann laut. þegar er þat lytr. þá eigu menn um marcseinu at deila. Nu vill annarr skipta en annarr vill eigi. þá skal stemna þeim til. er eigi vill. með vattom. a hoxub ból. oc niota þar vatta sinna. at hann hæðe stemt hanom til iardar skiptis. Þá skal skipti rada er storróm vill skipta. skipta bóm i midiu i sundr. nema þeim þýði annat sannare. Nu scolo valentunnir menn skipta oc luta a þingi síðan. merli hann sinn lút sialxtr valentunnir menn laste i lut þriotz umerctum. þá skal þat skipti halda um allðr oc um æve síðan.

Ex máðr vill bua a odals iorðu sinni.

Nu skal máðr hafa odals iorð sína at bua a. helldr en valentunnr máðr. allt 88 þat er samtýnis liggtr. Nu ex odalnautar vilja eigi selia hanom. þá skal hann biða hanom leigu xiri xardaga. síla sem adrer menn vilja leigt hafa. oc se eigi xiandbóð. Eigi skal hann at xiandbóðe annars⁴ hafa. En ex nokorr máðr xerr a. þá skal hann xiribiða monnom a at xara. þá ex menn xara a. þá skal hann ex lata iorðu. oc

Jvfr. Cap. 87. F. XIV. 4.

¹) I den nyere Landslov, hvor dette Stykke er optaget, staaer "at openne (ounniini) iorðu &c. ²) Her begynder 2det Blad af Brudst. D, og ophører ved Slutn. af Cap. 90. ³) Den nyere Landslov har hval. Brudst. D har "hvar hvar þeirra er. er i a." ⁴) Rettere annars.

þingat til sem hon var. meðan hon rann rett. Engi skal ziri vðrom spilla. ne veidi stob banna. ez hann hever hæzt at zorno zara. En hvervetna þess er menn eigu lag a. þa skal hvern gera veidi vél i sinni a. oc gera þo svo at zistar megi zara up at á hverri. Ganga skal gudsgæve til ziallz sem til zioru. ez gengit vill hava. En sa madr er gerðir ziri. þa scolo þeir er ziri ovan eigu gera hanom zimtar stemnu ez þingi. at briota ór ez at ulogum er i gorr. En ez hann vill eigi ór briota. þa scolo þeir æfta liðs til at briota ór. en hvern bonde er seccr at .iij. aurum er syniar hanom til at zara. En þeim vidar veidi er ziri ovan bua. Engi skal zara i annars a at veida. nema hann vili þeim veida er ána a. oc giallda landnám þeim er ána a.

Um sætr oc um marcteig.

86 Hvervitna þess er menn stílr a um sætr. Nu letr annarr dóm hallda ziri. þann dom a sætr at hava. sa er vitni berr til. nema annarr have zleiri vitni. Nu stílr menn a marcteig. oc letr annarr dóm hallda ziri. þann dom a marcteigr at have¹ sa er vitni berr til. nema annarr have zleiri vitni. Hvervitna þess er menn stílr a um sætr. æða a marcteig. æða a marcreinu utangarðz. þa hever sa sitt mál er vitni berr til. Nu hever hvarveggia vitni til. þa skal sa hava sitt mál er sveria vill til. Nu vilia bader sveria til. æða hvarge. þa skal briota sundr i midiu þat er þa stílr a. Oz marcreinur² allt þat er menn stílr a. þa ma vitni bera um hvern er vill. zrials oc zullida. hann skal svo at orðom tveða at her stílr. oc þa er rett. Nu stílr menn a um sætr. æða a marcteig.³ sa skal hava er hæzt hever .xx. vetr. æða .xx. vetrum lengr uillt oc uspillt. oc vitu þat vattar með hanom. Sa skal dóm hallda ziri er hæzt hever. en sa skal steyna hanom til marcteigo. oc til dóms er eigi vill una. eigi stemrom en .v. nottom ziri. þingat skal hann þa zara er at þeim degi lemr. með domendr sina oc vitni þau oll er hann þarz. domendr sina skal hann setia þar sem hann kallar merki. Hinn skal setia halvan dom við hann er mál a mote hanom. Vitni skal sa lata bera er soter. þat at hann stemde hanom þangat. en þat annat. at þau se merki er hann segir. þa er þat satt. nema annat tome meira i gegn. oc auli. þa er merki sem þeir bera. En ez þeir ero bader iammarger. þa hava þeir sitt mál er zyrri baro. En ez eði er vitni. þa skal sa hava sitt mál er sveria vill til. En ez hvárge vill sveria til æða bader. þa skal briota sundr i midiu þat er þa stílr a. svo skal hvervitna. er menn stílr a merki. sem ec hevi nu talt. oc scolo þeir þar dom setia a marcteig. Nu er þeir hava dom sett. þa skal sotiande niota vatta sinna. Nu megu aller menn þat vitni bera. þo at hann være þræll oc vann i þann teig. oc er hann þa zrials. Nu skal sa þeirra hava þann teig. er meira vitni hever til oc betra.

¹) Rettere hava, see ovenfor.

²) I Mbr. staaer marcremur, men man maa antage at Töddelen over i er udeglemt.

³) Oprindeligt har i Mbr. staaet "margteig"; men denne Skrivfeil har den gamle Afskriver selv rettet ved at sætte et Punct under første g, og ovenover samme c.

þó at soriande leidi sína vatta þýrr. Nu hafa þeir báðir iorð. þá skal þa dom nemna er þvi veldr. at þa skilr a.

Um Odals skipti.

Nu vilja menn odrlom skipta sín a milli. oc skipta odals skipti. oc ero þeir aller 87 a eitt satter. skipti þar sem þeir vilja. oc luti síðan a þingi. þá ma þat skipti eigi riuva. Nu vilja menn odrlom sínum skipta. stemna skal þeim til er ellztr a i. a mote. oc skipta odals skipti oc hafa heraðsmenn við. skal svo longum xiri stemna at um líð mege sýsla. openne¹ iorðu oc usaenne. þa skal rada² er stórróm vill skipta. At augnastote ma odrlom skipta. nema alburðr þýði betri. Marcsteina skal þar setia. oc níðr grava sem menn verða a satter. Nu ex hinn vill eigi til tóma er stemt var. þá skal þó svo skipta sem ec hevi nu talt. Vitni skal þa lata bera at hann hever stemt hanom þingat þann dag til skiptis við sic. Luti skal þa i scaut bera. svo marga sem þeir eigu i. menn scolo marc hvers þeirra sí. oc vita hvar³ hvern þeirra lytr. er i a. hús æða iorð. Aðrer menn skolo i bera þeirra lut er eigi vilja sialver. A þing scolo þeir þa zara. oc lyfa odals skipti sínu. þá hafa þeir odrlom sínum at logum skipt. Nu ex eigi er innan landz þa er odal a með hanom. þá skal hann gera hanom .xii. manada stemnu. a þingi. aptr til skiptis við sic. Nu ex hann kemr eigi aptr at þeirri stemnu. þá skal stemna ervingia hans til skiptis við sic. oc skipta svo við hann. sem við hinn sialvan. Nu ma engi odrom alburðar sýnia. innan þriggja vetra. ex eigi var iorð alboren þýrr. þá skal þa ex lata er meira haxðe. oc hafa þó sinn lut hinn sama er hann laut. þegar er þat lytr. þa eigu menn um marcseinu at deila. Nu vill annarr skipta en annarr vill eigi. þá skal stemna þeim til. er eigi vill. með vattom. a hoxud ból. oc niota þar vatta sína. at hann haxðe stemt hanom til iarðar skiptis. Þa skal skipti rada er stórróm vill skipta. skipta bóm i midiu i sundr. nema þeim þýði annat sannare. Nu scolo valentunnir menn skipta oc luta a þingi síðan. merli hann sinn lút sialzr valentunnir menn laste i lut þriotz umerctum. þá skal þat skipti halda um allr oc um æve síðan.

Ex máðr vill bua a odals iorðu sinni.

Nu skal máðr hafa odals iorð sína at bua a. heldr en valentunnr máðr. allt 88 þat er samtýnis liggir. Nu ex odalnautar vilja eigi selia hanom. þá skal hann bióða hanom leigu xiri zardaga. slica sem aðrer menn vilja leigt hafa. oc se eigi xiandbóð. Eigi skal hann at xiandbóðe annars⁴ hafa. En ex nokorr máðr zerr a. þá skal hann xiribióða monnom a at zara. þá ex menn zara a. þá skal hann ex lata iorðu. oc

Jvfr. Cap. 87. F. XIV. 4.

¹) I den nyere Landslov, hvor dette Stykke er optaget, staaer "at openne (ounninni) iorðu &c. ²) Her begynder 2det Blad af Brudst. D, og ophører ved Slutn. af Cap. 90. ³) Den nyere Landslov har hval. Brudst. D har "hvar hvar þeirra er. er i a." ⁴) Rettere annars.

gjallda ranbaug. Nu ez iord liggr eigi samtynia. þa skal hann þó at hvaro hava. ez hann hever sína iord alla þyrr er hann a. oc liggr samheraðr, oc banna eigi zioll ne zirdir. ne ár uzorar.

Um marcsteina.

- 89 Nu skilr menn a marcsteinu innan garðz annattveggia a ácr eða a eng. Nu mæler annarrtveggia sva. at hann hever um þat uunnit. er hann atte at vinna. oc hever iorðu stolet. oc marcsteina up gravet. þa scolo þeir menn tilfalla þa er tunnast er um marcsteinu þeirra a milli. þa ez þeim synizt at marcsteinar stande rett. sem nidr varo setter ziri andvordu. bioda þeir vitni sitt. at marcsteinar standa rett. þa er vel. Nu ez marcsteinar ero uppgrazner oc setter eigi nidr. oc uunnit um. þa skal hann gjalda aptr lod oc landnám þeim er iord a. Nu ez hann hever up gravet marcsteina oc sett nidr i oðrom stad. oc þort a lut hins er i mót hanom a. þa er hann iardar þiozr. oc utlagr.

Um þiódgotu.

- 90 Þiódgata oc sætr gata oc aller recstar¹ scolo sva vera sem legit hava at zorno zare. Nu liggr þiódgata um þor mannz þa ma hann ez zora þor sinum. með þeim lofte at hann geri aðra utangarðz iamgoda at zara i þurru oc i vato. þa skal þa zara þó at su se lengri. Nu skal þiódgata vera sva breið. at maðr skal sitia a heste soðrladom. oc setia a iord nidr geirskapt. taca up þumazingri til zals. oc se spiot spannarlagnt zram i zra. þat skal leggja nidr um þvera gotu. skal hon vera eigi breiðare. En ez hann spillir viðare acre. eða eng. þa skal hann gjalda þat aptr. Nu rener maðr annan sætrgotu. þa skal hann gjalda lononge .iij. mercr. oc sva ziri handrán at somu. Nu brýtr maðr bru ez þiódgotu. geri aptr iamgoda sem adr var. oc leggi a mercr .iij. hinum er bru atte. Nu rener maðr annan sætrgotu. eða recstre þvi er verit hever at zorno zare. borte baugz lononge. oc skal hinn hava gotu iamt sem adr.

Um landnám.

- 91 Nu a lensingi at landname. ez hann a iord. statzvaran eyri innangarðz. en sun hans eyri. Þoande halvan annan eyri. Hauðmaðr .iij. aura. Lendr maðr .vi. aura. Jarl .xii. aura. Konongr .iij. mercr. Innangarðz a hvorr sem nu hevi ec talst. holzu minna eigu menn utan garðz. Enlzt landnám at holzo ez ziribodet er. oc ranbaug lononge. Nu skal landnám taca at uskiptri iorðu aller menn eitt. taca at þeim er baztr a i iorðu þeirri. taca at lononge ez hann a i. En ez iorðu er oðals skipti skipt. þa tecz zullt landnám hvorr at sinum luta. Nu zerr maðr i more

¹) Rettere recstrar.

annars ziri utan legui þess er a. oc vinnr i. þa skal hann landnám ziri bota. Nu ez hann a vatta til. at hann hever verit i morlenne. þa skal hann stexna hanom heim. allr dagr at stexnu. oc sokia þat vita ze sem landnám annat. þegar hann hevir vatta til. at hann hever verit i morlenne. Nu ez hinn lvedr nei við. oc hever hann eigi vatta til er sokia skal. þa skal stemna hanom heim oc þedan til þings. þa skal hann a þingi zefta lyritar eid. æða landnám. Hvervitna sem maðr hittir averca i morco sinni. þa skal hann taca brott at usedu. Nu ez maðr hittir net i latrom sinum. oc sel i. þa a hann net. oc sva sel. til hinn leysir landnám net út. Nu ma maðr stíota sel ez stípi ez hann ror rettleidis. hvárt sem hann er a zlote. æða a lande. nema selr liggi a latre því er stilli er til ladet. þa veidir hann þeim er ver a. Nu stýtr maðr sel ez lande oc er eigi stilli ladet. þa skal sa hava sel er látr atte. En ez stilli er ladet. þa skal hann hava bæde sel oc landnám. Nu lystr maðr sel. þa a sa sel er hittir. en hinn stutill sinn er laust. ez stutill zylgir.

Um azang.

Nu skal engi maðr taca stípi mannz. ne roff. nema hins se legui er a. Nu ez 92 hann tegr. þa skal hann giallda halvan annan enri. Nu ez hann stendr hann a stípi sinu. æða a roffe. oc treyr hann azangs. þa er vel ez hann vill giallda hanom. En ez hann vill eigi. þa enst holvo oc ránbaug kononge. Nu tegr maðr stípi mannz. þat er sessum ma telia. þa er sa seccr at .iiij. morcom er stýrimaðr gerizt at því stípi. en halvan annan enri giallde hann ziri þoxto hveria. hvalle stípi er tegr. þa skal sitt azang giallda hvær zialora manna. Azang a maðr a roffe sinu. hvárt sem hann tegr æða ridr. æða berr byrðar a. þa er azang oc ez hann hever lengr en lét se. Allr menn eigu azang iammilit bæde þegn oc þrell. Ez maðr tegr stípi mannz. þa skal hann einu azange ziri bota. bæde man sitt. oc sic. oc sva þa er i umegð ero. konongr skal eði azang taca oc eði giallda. Nu leyr maðr a hest mannz soðrladan. þa skal hann leysa sic azange ovan. Nu ez hann leyr a hest mannz usoðrladan. oc leyrir hann fram. þa skal hann leysa sic azange ovan. Ez hann leyrir eigi fram. þa skal engu bota.

Um vötn. oc veidi stader.

Matn oc veidistod skal hvær sina hava. sem hann hever at zyrnstu hapt. Engi 93 maðr skal gera gilldru a iordu mannz. en ez hann gerir giallde landnám. oc veidi þeim er iord a.

Um Biarnveidar.

Biorn oc ulfr skal hvervetna utlagr væra. þeirra verc vill engi maðr varða. 94 nema þar at eins ez biorn er horvonn i hidi. lyfi því i ziolða manna at þat er hans

hvarz. Nu veida aðrir menn. þa veida þeir þeim er hvarz atte. Nu fara menn a biarnveidar oc ganga til hidre ziri ovan vidu oc leyppa út birni. þa scolo þeir giallda aptr ez hann bitr ziri monnom er út leyppa. En ez hann leypr i vidum út. þa scolo þeir eði giallda.

Um Þyrveidar.

- 95 Vapnom skal dñr veida. hvar sem ma. hværr sem morc a. Nu fara menn a dñra veidi. þa skal hværr fara þar sem hann a morc at renna hundum at dñrum. þa a sa dñr er reiftr. meðan hann vill ezter fara. þo at annarr veidi. Nu lómr dñr a sund. þa a sa stotbóg i er þat dñr veidir. Leyfi az með skinni. allar leyfi stard ór skinni. Nu rennr dñr az veidi stigum. oc veida þat aðrir menn. þa a halzt hvært þeirra. sa er veidir oc sa er reifti. Nu zerr madr i annars mannz morc at renna hundum. þa veidir hann þeim er þa morc a. Hundr a skinn ez menn dñr veida. Hittir madr sel æða zift ziri ovan marreins bæða. þa eignazt iord. En ez hann zorer brautt. þa zore hann aptr. oc leggi a landnám ez hann er sottr til. En ez madr hittir dñr a lande dauðt þa skal hann sialzr hava zynd sinn. hvalke dñr sem er.

Um spellvirki.

- 96 Engi skal odrom spellvirki gera. Nu ez hann gerir þat er halzrar mercr stæde er. þa er þat spellvirki. oc allt þat er menn meta til halzrar mercr stæða. Nu hoggv madr hala az heste mannz. oc zylgir notot az rozo. þa er þat spellvirki. Nu hoggv madr i bard skipi mannz zraman æða aptan þvi er halzrar mercr er vert. þa er þat spellvirki. Nu ez hann vill eid zesta. þa skal hann zesta settar eid ziri. allar zære hann utlagr. Nu gengr hann i gegn. beorte aptr sem menn meta. Nu gerer madr minna stæða manne. oc gengr i gegn. beorte aptr sem menn meta oc leggi a .vi. aura at þocra bot. Nu lvedr madr nei vid. syni lyritar eidi. ez zellr giallde slict sem nu er talt.

Um halzgillt ze. oc spellvirki.

- 97 Nu spillir umage æða ze spillir ze. allt er þat halzgillt. Syni lyritar eidi. sa er ze a. æða umaga. Nu stendr hestr i tiudre. þa lemr annarr hestr til hans. oc zliugazt þeir a. verðr hinn laus oc elltir hinn ziri berg æða til bana. þa er sa ugilldr. En ez þeir bader zliuga ziri. þann skal aptr giallda er i tiudre stod. stode hann lyrr ez eigi lome hinn til hans.

Um brenna.

- 98 Nu skal engi ziri odrom brenna hus ne laða heiztugri hende. En ez hann brenner. oc verðr hann at þvi kunnr oc sannr. þa er hann utlagr oc uheilagr. oc heitir brennuvargr. oc zirigort hverium penningi ziar sins. i lande oc i lausum eyri. Nu ez

hann tveðr nei við. þá skal hinn fara til heimilis hans. oc stemna hanom þing ziri utlegð oc brenno. þá skal hann zesta settar eidd a því þingi. hava þann uunnit a .x. vicum svorra daga. zellr til utlegðar ex zellr. Nu ræðr maðr brenno. oc verðr hann at því tunnr oc sannr. þá skal hann gíallda halzt þat aptr er brunnit er. Nu ex han tveðr nei við. þá skal hann synia með lyritar eidd. zellr til halzra gíallda.

Um eiddz abyrgh.

Sinn eidd skal hværr abyrghíazt zríalæra manna oc zulltíða. þann a eidd hværr er 99 i hende hever. oc tveitvör síðan. Nu brenner maðr. oc brenner eigi heitugri hende. Gíallde þat æztr allt. æða syni með lyritar eidd. ex hann tveðr nei við. Ex umage brenner ziri manne. gíallde halzt aptr. en ex hann tveðr nei við. syni með lyritar eidd þa er umaga a. Nu brenner man mannz heitugri hende. þa er hann utlagr. Enn ex hann tveðr nei við. syni lyritar eidd drottenn hans. En þa eidd zellr þræle til utlegðar.

Um abyrgh falo hus. oc ivist.

Nu er falo hus öllum monnom íamheimillt. Nu er vel ex aller megu inni væra. 100 oc zot þeirra. En ex eigi megu aller inni væra oc zot þeirra ziri þrong. þá scolo aller út bera zot sín. þa er vel ex þeir hava þa rúm. þeir scolo aller inni væra ex þeir hava setu rúm aller. Nu ex nokorer hava verit .iij. netr naudsynia laust. þá scolo þeir út ganga. eðlar scolo þeir lúta mann út. þa er vel ex þeir vilia út ganga er lutu. En ex þeir vilia eigi þa ero þeir seðir at ránbauge. er út lutu at ganga. oc villdu eigi. þeir scolo gíallda hina zullum gíolldom aptr. ex þeir deynia uti er inni lutu at væra. Ex menn bua i falo hufi. oc brennr þat up. abyrghízt þeir aller er i varo.

Ex maðr vinnr i veizlu iorð mannz.

Ex maðr vinnr i veizlu iorð mannz. soðe hann til landnáms. oc have halzt. 101 eðlar soðe armadr tonongs allt.

Um lagastemnu. oc taræsting.

Hværvitna er menn scolo gera laga stemnu manne a þingi. þá skal gera halz 102 manadar stemnu innan zyllis oc utan zíordongs. Manadar stemnu utan zyllis oc innan laga várra. Zveggia manada stemnu innan landz. oc utan laga varra. Zolz manada stemnu ex maðr er utanlandz. Nu er ervingi stýlðr til at gera hanom boð. eðlar þingmenn. ex eigi er ervingi a þingi. Víðrmæles er hværr maðr verðr. Nu æfter maðr tag annan. Nu skal engi oðrom tag synia. za hanom tac samðogres. En ex hann vill eigi za. þa er hann seccr .iij. morcom. vardar bu hans tale. ex hann þat bu a. er þriggia marca. er vert. þá skal hann væra manað i því tale. ex hann æfter laga tag. En ex hann a eigi þriggia marca bu. þá skal þa ganga i tal ziri

hann er þriggja marca bu a. Nu ex hann tag syniar. þa er hann seccr .iiij. morcom. Nu hittir hann eigi hann heima. oc æfter hann tag. þa scal hann za hanom brautar tac. heim til heimilis sins. oc síðan laga tac. segiaft ór tale er manadr er gengenn. Nu æfter madr tag annan þa er eigi ero soemar dagar. þa scal hann i því tale vera til soemar dagar ero. þa er hann nestr sofn a soemar dogum. þo at adrer menn eigi at sofia hann um onnur mál. En soft scal hann hava a zyrsta manade er soemar dagar ero. eigi scal hinn lengr i tale vera. Nu ma sa madr i tac ganga ziri hann er laupstip a a lunni. þat er sessom ma telia. Nu æfter madr tag annan mann. tynsetu tag. þa scal hann nemna þann mann er i tac gengr ziri hann. þa scolo þeir þingat zara sem sa madr er. þa er vel ex hann vill i tac ganga ziri hann. En ex hann vill eigi. þa ma hann stíota i stade þria. innan zyllis. stíota zram. en eigi aptr. Nu stýtr hann i annan stad. oc missir þar. þa stýtr hann i þridia stad. oc er þar enn eði. Sa scal za stip oc mat. oc sé roa er tale stýtr. þa scal hann selia hann i ziotur. oc [annan¹ zot sinn með hanom. zara heim með hanom. þa scal hann lata sinn zot ór. oc sofia sem lausan stýlði hann. Nu hever hann soft sinn stípara a stípi. þa scal hann za halzs manadar tac. Nu ex hann a laupstip þat er sessom ma telia. þa ma þat varða tale ziri hann.

Her heyr upp eryða bolk.

- 103 Sv² er eryð hin zyrsta er sunr tecz exter zatur. eða zader exter sun. ex misdaudi verðr þeirra a milli. Su er onnur er tecz dotter oc sunar sunr. halzt hvárr þeirra. Sva scal zatur zader taca hvernitna sem eigi standa born hins dauda ziri. oc verðr hon aura arve. enn hann odrla. Sv er hin þridia er tecz broder exter brodor. oc stýzlin hvert samzedra. ex moder þeirra er mundi lenpt. Su er hin ziorða er moder verðr magar arve. Su er hin zimta er tecz zatur broder. oc brodor sunr hvárr exter annan. taca þeir báðer eins mannz arz ex sva berr af. Sv er hin setta er broðra synir talaft arz exter. oc broder sammødra ex til er. verðr hann aura arve. er³ þeir odrla.

Gernungs eryð. oc risungs.

- 104 Sv er hin siaunda er tecz hornongr oc risungr oc sunr þyborenn useiddr i ætt exter zatur sinn. bæde aura oc odol. Sa heiter hornongr er zrialsar⁴ lono sunr er. oc eigi goðdenn mundr við. oc genget i liose i hvílu hennar. En sa heitir risungr er zrialsar lono sunr er oc gefenn a laun. En þyborenn sunr er ambattar sunr. sa er zrælse er gefet. zynn en hann have .iiij. netr hinar helgu. þeir loma til allz rettar. Su er hin .viii. er taca þeir menn er nestr ero broðra sunum. hvárr exter annan.

Jvfr. Cap. 103. 104. F. VIII. 1—14.

¹) [tilföiet over Linjen med samme Haand som Texten, og med Tegn til at indskydes i Linjen.

²) Bogstaven S er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

³) Maaske Feilskrift for en.

⁴) Saaledes oftere istedetfor zrialsarar.

Su er hin .ix. er tæc modor fader. oc dottor sunr. Su er hin .x. er tæc modor broder. oc systur sunr. hvárr epter annan. Sv er hin .xi. er systlinna synir talaft arz exter. Su er hin .xii. er systra synir tacaft arz exter. Sv er hin .xiii. er uborens erzð heiter. ez kona er með barne. oc er barn tvigt i tvíði hennar þyrr en hon andezt. oc vitu þat husþreyiur tvær. með henne. þa verðr þat arve tilgiavar. en heimanzþlgia skal uppi vera. við ervingia.

Nu ero þrenderzðir allar talðar. þeir scolo taca þyrrt er talðer ero. oc aller aðrer iamnaner. þyrr en undir konong gange.

Þrenderzðir.

Nu ero eigi tolumenn til. oc¹ ero menn til i hozudbarm oc i tvensvigt. oc ero 105 oll iamnán. þa scolo þeir hava er i hozudbarm ero. En ez hinir ero nanare. þa scolo þeir hava. Nu verðr knestot i erzðum. þa skal sa hava er nanare er. Nu er hann taldr i aðra tvíft. en eigi i aðra. þa er sem hann se i báðar taldr. Nu ero eigi tolumenn til. oc ero menn til iamnánar tólu monnom. þa scolo þeir hava er iamnaner ero þeim er þyrr varo talðer. Sunar dotter tæc arz þyrrt utalðra tvænna.

Nu er þat er þeir scolo taca er eigi ero talðer. Nu ez sa er engi til er taldr er. þa skal taca sunar dotter. oc fadur moder ez þær ero til. En ez þær ero eigi til. oc engi sa er taldr er. þa skal taca fadur systir oc broðor dotter. En ez þær ero eigi til oc engi sa er taldr er. þa scolo taca brøðra dothr. En ez þær ero eigi til oc engi sa er taldr er. þa scolo taca þridlu dothr. En ez þær ero eigi til oc engi sa er taldr er. þa scolo taca konor þær er fæðr þeirra varo brøðra synir. En ez þær ero eigi til. oc engi sa er taldr er. þa skal taca modor moder. oc dottor dotter. En ez þær ero eigi til. oc engi sa er taldr er. þa skal taca modor systir. oc systur dotter. En ez þær ero eigi til. oc engi sa er taldr er. þa scolo taca systlinna dothr. En ez þær ero eigi til oc engi sa er taldr er. þa scolo taca systra dothr. Nu er þetta erzða flípan kallat. en svo marga vega kann flyddleiki manna saman at bera. at því kann engi máðr til fullz flípa erzðum. nema þa geri sem líkast þyðir er til þarz at taca. Nu ero talðer aller iamnánar þeim er i farlerzðum ero talðer. skal þar hværr æ taca sem taldr er. nema þar sem dotter tæc þyrr en fader.

Ger þyrrir um lensings erzð.

Nu er hin þiugrtanda lensings erzð. hana skal taca til niunda lnes. þyrr en 106 undir konong gange. Þegar lensings sun tæc exter fadur sinn. þa tafe hværr exter annan. Nu verðr þar albauda arzr i lensings lyni. oc er engi sa máðr er þar er i

¹) I Mbr. "o", hvilket upaatvivlelig er en Skrivfeil for "oc", hvortil ogsaa Arne Magnussøn i sin egenhændige Afskrift har rettet det. Cod. A. M. 66. q. og C. Thott. 2083. q. sætte for Mbrs. lille o et stort O; de synes altsaa at have antaget Bogstavet for at betegne, at den paafølgende Bestemmelse var af Kong Olaf. Cod. A. M. 306. f. har ved Uagtsomhed udeglemt Ordene: "o ero menn til."

erþda tale við hann. er andadr er ór leysings kyninu. þa skal hinn er ór stæpdrottens tvífl er. fara til niunda lnes þyrr en undir konong gange. þo at þa se hinn atte er andadr. er þra leysingianom.

Her skýrir um giæxerþ.

- 107 Su er hin .xv. er giæxerþ heitir. ex karlmadr¹ geþr arþ sinn um sinn. þa ma hann riuva. oc geva annat sinn a þingi. oc skal þa hallda. En ex tona geþr arþ sinn. þa ma hon riuva. oc þva annat sinn. oc geva þridia sinn. oc skal þa hallda.

Brandexþ.

- 108 Sv er hin .xvi. er heiter brandexþ. ex madr tetr mann a hond sér. at liuþu oc at leidu. oc þoder hann til brannþ oc til báls. lvedr at þorno male.

Husharls exþ.

- 109 Su er hin .xvii. er heiter husharls exþ. ex madr leþsir þar hudþat sitt um haust. sem hann batt um vár. Nu verðr hann dauðr. þa skal hann² þe hans hallda vetr .iiij. Ex þa lemr eigi exþingi til. þa a hann allt ex .iiij. merer ero æða minna. En ex meira er. þa a hann halþt en konongr halþt.

Landerþ.

- 110 Sv er hin .xviii. er heiter landerþ. ex madr býr a iorðu manþ. oc verðr þar dauðr. þa skal hann hallda þe hans vetr þria. þa ex eigi lemr ervingi til. þa a hann allt ex .iiij. merer ero. æða minna. allar a hann halþt. en konongr halþt.

Skipexþ.

- 111 Su er hin nitianda er skipexþ heiter. ex madr andasc a kaupþkipi. þiri hedan mitt hax hvernveg er hann stemnir ór Norege. þa a konongr þe hans halþt. ex meira er en .iiij. merer. En ex hann andasc þiri handan mitt hax. þa a þyrimadr allt ex eigi lemr ervingi til innan þriggia vetra. En ex þelage hans er innan bordþ. þa a hann at hallda. en þyri madr eigi. Nu liggia þeir i landþestum oc deyr hann i tialldbudum. halde landþdrottenn allt þat er eigi er i bulca bundit.

Þelaga exþ.

- 112 Su er hin .xx. er þelaga exþ heiter. er menn eigu þader einn flod saman. oc andasc annarr. þa a hann at hallda er livir. oc hava ex eigi er meira en .iiij. merer. En ex meira er. þa a hann halþt. en konongr halþt. ex ervingi lemr eigi til. innan þriggia vetra.

Jvfr. Cap. 107. F. IX. 4. Cap. 110. 111. F. IX. 5. 6.

¹) I Mbr. farmadr.

²) Efter "hann" har i Mbr. staaet: "þe han", hvilke Ord atter ere overstregede.

Best erþd.

Su er .xxi. er heitir gesterþd. ex madr gistir mann oc verðr þar dauðr. þa skal 113
hann hallda ze hans vetr .iiij. ex eigi lemr ervingi til þa. have ex eigi er meira en
.iiij. merer. En ex meira er. þa a hann halzt. en tonongr halzt.

Litla erþd.

Su er .xxii. er hin litla erþd heiter. ex broðr tveir ero þoddir up at mannz 114
anaudgir. eigu saman vere oc orco. stilia þeir þat eigi zyr en þeir ero xrialser. þa
tecr hvarveggia annars arz. nema born þeirra stande xiri. Sia erþd stendr engi xiri
annarre. þegar er um liðr zrenderþdir.

Um siaundar gerð. oc skulda lycting.

Nu er madr dauðr. arve skal i ondvege setiazt. geri hann skuldar monnom 115
stemnu at þeir lome aller þar at siaund. oc have hvorr sina skuld i brautt slica
sem vitni berr til. Nu er eigi ze sva milit. þa scolo aller þarnasc sem tala rennr til.
Sa skal meira þarnasc er meira atte ze. Sa er eigi lemr til at siaund. soke hann sitt
med vattom ex ze er til. oc stemni erzingia til vatta sogu. En ex eði er. þarnesc
hann þa skuldar. Nu er þar umaga eyrir i garðe. oc male tono. þa er vel ex þeim
vinnzt badom ze. en ex eigi vinnzt. þa skal hon þarnasc gagniallz oc giavar. En ex
eigi endesc i alla stade ze. þa skal sa mest þarnasc er mest atte ze at hanom. Sva
tona hans sem adrer skuldunautar. tolu skal til þess hava. nema madr ætte ved i
einum hverium grip. þa skal hann þann zyrst hava. hełdr skal tona þarnasc tilgiavar
sinnar. hełdr en þeir menn er zyr atto at hanom en hann zengi hennar. xiri þvi at
engi skal sér tono kaupar vid annars ze. Nu skal hon hava heimanxylgiu sina. En
umage sitt ze. Nu er eigi ze sva milit. þa missi sva hvarveggia sem xiar megin er
til. Nu ero synir æða dætr. þa scolu þau skuldir giallda. ex þau hava ze til. engi
madr annarra nema ze take. þvi at þau scolu gegna iamt liuzu sem leidu. Nu eigu
þau zelag saman. oc deyr annattveggia. þa skal sva skuldum gegna sem zelag þeirra var.
Sva skal forlum slipta oc terlingum. oc þebornum.¹ sem odrum skuldum. oc þeirra
bornom. oc ze þeirra skal sa veita vord er arve þeirra er nestr. hvárt sem hallzmadr
verðr karlmadr æða tona. sa skal i virdan eyri setiazt. Score eigi ze umaga or zylti.
nema hann have vordzlumann þann er þar eigi iarder. at þar se ze golldet sem hann
toc. er umage er rettnemr. Nu virdizt þar ze sva at þar er innstodu eyrir fullr .iiij.
merer xirir umaga hvorn. vel er. ex meira er. þa skal hon ze þat taca. skal þat hvarfe
þverra ne vaga. giallde slict sem hon teci. Nu ex eigi vinnzt innstodu eyrir. þa skal
umagenn neyfa halzrar merer a .xii. manadom. til hann er .xii. vetra gamall. þa

Jvfr. Cap. 115. F. IX. 22—28.

¹) Rimeligviis Skrivfeil for þþbornum.

scal hann matlaunar maðr vera. Leiga skal liggja a þe því er meira er. en hann leggri þiri sic a .xii. manadom. Umage skal nenta halzrar mercr iardar¹ leigu. Nu skal virðing þu standa iardar leigu er þyrsta ár er virðd. hvárt sem þuerr. æða veg. Searhaldz maðr skal eigi odrom þe selia at hallda. En ex hann selr odrom manne þe at hallda. þa a umage toft at ganga a hendr hvarom sem hann vill. at heimta sitt. Ex umage a halzrar mercr bol. þa er þat innstöðu eyrir. En ex maðr lefr umaga eyri lensan nema dómþ se ór hende hanom a dome. þa skal hann setia sitt þe þiri.

Um skuldir.

- 116 Skulld er engi gollðen. nema vattar viti. En ex hinn dylr. þa verðr hann at gjaalda adra. oc sokia sitt með tvodum aptr.

Um umaga eyri.

- 117 Nu er boande daudr. en kona livir exter. oc er þe eigi meira en hon a at hava. þa skal hon veita vord bornom sinum zelausum. En ex hann a onnur born. þa hvervi þau i hozudbarm sinn. En ex born hennar eigu þe nokot. þa scolo þau þyftin² nenta þess þyrst. at zrenda rade. hvervi síðan i hozudbarm sinn.

Um þrotz menn.

- 118 Nu soker þrot boanda i herade. þa skal skipta umogum hans i þria stade. have hann tva luti með sér. en hon þridiung a hendr zrendum sinum. þeim er arve ero nester. ex þeir eigu þorlag eyri til. þirir umaga sinn hvern .iiij. mercr. þat er þorlag eyrir. Nu ex ax ganga .iiij. mercr því þe. þa skal hann taca einn umaga. taca þva marga ax sem hann a þorlag eyri til. en þeir zare um zram er ax ganga. þeim a hendr er þa ero nester arve. ex þa a þorlag eyri til. En ex hann a eigi þorlag eyri til. þa scolo umagar zara zram i ætt til þeir hitta a þorlag eyri. Sva skal hinum oc skipta er zedrinum zylgia.

Ex maðr sezt i uvirdan arz.

- 119 Nu sitr maðr i arve uvirdum. ex eigi er at siaund virðr. þa zex umage a þing er hann er zulltíða. þa skal hann sveria til ziar þva miltis sem hann vill svaret hava. oc zrendr hans vifa hanom a. at hann sveri eigi usort. þa a hann þat þe at hava er hann hever þa til svaret. nema hinn niote þa virðingar vatta sinna. Nu skal hann svaret hava a þeim .v. vetrum adr hann se tvitugr. En ex hann hever eigi þa svaret. þa skal hann eði hava sins mals.

Um arzfohn.

- 120 Arz skal þar sokia i því zylki. sem arzr er daenn. En ex hann leidir i odru zylki vatta en arzr er daenn. æða at kaupangrø logum. þa hever hann því þiri

Jvfr. Cap. 120. F. IX. 30.

¹) Ordet er i Mbr. tilskrevet med samme Haand over Linien, med Tegn til at indskydes i denne.

²) Dette Ord findes i Mbr. tilskrevet med samme Haand over Linjen, med Tegn til at indskydes i denne.

stotet. Allt þat er hvarvör vör imellom kaupangræmanna. oc heradræmanna.¹ Allt þat er i kaupangre er gort. þa skal þat at kaupangræ rette skipta. Allt þat er at heradræ rette er gort. oc hvarvör vör i milli heradræmanna. þa skal þat allt at heradræ rette soðia.

Ex madr leggr dom xiri þat er hann a ecki i.

Nu sitr madr i arve oc leggr dom xiri. en annar kallast tilkomenn. þa skal þa 121 stemna hanom heim. heimstæznu retta. oc krevia hann arxs oc orðarar. Nu vill hann eigi or þara. þa skal hann stemna hanom þing xiri ran oc isetu. ex þa fullnasc hanom vitni oc gogn oð til sine mals. oc komr eði vitni amote. þa eigu þingmenn hanom arx at doma. Hinu skal gjalda .iij. mercc tononge xiri þat at hann hæzðe lagt dom xiri arx þann er hann atte eði i. Nu vill hann eigi or þara. þa skal hann æfta þingmenn liðræ. svo at hann se fullida at þora hann or arve. seccr er hverr at .iij. aurum er syniar hanom tilþarar. Nu loma þeir þar. þa verr hinn odde oc eggju. hann er seccr .xl. marca. hinna hverr .iij. morcom er þorðodu veiter með hanom. Nu beriafe þeir. þa þellr hverr utlagr er xiristendr arve dæmdom. En þeir xridhelgir er til soðia.

Ex madr þegir iðir arve.

Nu sitr madr inni at staund æða at þritugs mörne. fulltíða madr oc kallar eigi 122 til arxs. þa a hann allðrigin upreift at þeim arve síðan. Nu sitr hann inni oc er eigi rett næmr. þa skal hann þvi lnsa at hann er til arxs komenn. Lnsa ma annarr madr xiri hann. hann skal þann arx soðtan hava a xystum .v. vetrum síðan hann er rett næmr. En ex han gerer eigi svo. þa a hann allðrigin upreift þess mals síðan. Ex hanom gengr engi naudsýn xiri. Nu er hann eigi innan xyllis oc eigi innan landz. þa skal hann hann hava brigt a xyrstum .xii. manaðom er hann lemr i xylli. þar sem arx er daenn. oc standa eigi naudsýniar xiri. Mennc scolo naudsýniar meta.

Um arxskipti.

Nu eigu menn arve at skipta. þa er vel ex þeir þara til aller er lut eigu i. oc 123 skipta þeim arve. Nu ex sumir villia eigi til þara. þa skal stemnu gera þeim til at skipta. þa ex sumir loma eigi til. þa skal skipta xiri vattom oc leggja a lut. þa skal hann þann lut hava er þa lytr hann. Nu ex hann kallar misðskipt. oc kallar at hann have leynt þe. þa skal hann synia lyritar eidi.

Gvessu madr skal sic til arxs þora.

Nu leitr a tveim tungum hvárt madr er arxgengr æða eigi. stemni þeim til 124 þings er hanom stendr xiri arve. þa skal hann niofa vatta sinna at hann stemdi

Jvfr. Cap. 122. F. IX. 29.

¹) Dette Stykke "Allt þat" &c. udelades i den nyere Landslov, IV. 16, hvor dette Capitel ellers uforandret er optaget.

hanom þing. Nu scolo þat aðrer vattar bera. vér varom þar er moder hans var mundi leypst. oc nemna hvar þat var. oc þar varo bæde brudmenn oc brudkonor. oc gjoz geven su er við henne var zest. eigi minni en .xii. aurar. oreigi mundr. Nu mæla sva vattar veriandans. þar varom vér sem þu vart. eigi var mundr gevenn til hennar at logmale. auca einum vatt. þa er hinn æz sinu male. Ez eðr vitni kemr i gegn. þa eigu þingmenn hanom arz at dōma. Hvervitna þess er maðr vill sic til arzs fōra. leidir vatta sina. oc stemnir eigi þeim til er þeim arve er nestr. þa er þeim vattom ziri stotet. þar scal um arz dōma sem daenn var. æða odals iarder ero. æða bu hins dauda.

Ez maðr gengr i liofe i hvilu kono.

- 125 Ez maðr byr við zridlu sinni .xx. vetr. æða .xx. vetrum lengr. gengr i liofe i hvilu hennar. verðr engi skilnadr þeirra a því melez. oc tōma þar engar lysingar a. aðrar a þeim .xx. vetrum. hinum zynstum. þa ero born þeirra arzgeng. oc leggja log zelag þeirra.

Um arzskipti.

- 126 Engi maðr scal ze zynr skipta æða arve. en þess se leyni til er a. aðr enn menn sia. at með spellum zerr. Maðr hever vit sitt. oc ma bui sinu rada oc laupum. oc er hestzōr. oc olzōr. þa scal hann ze sinu rada. ma því engi maðr skipta. En þo at skipti. þa scal eigi hallda.

Um umaga skipti.

- 127 Nu skipta menn umogum zelausum sin imellom. hvarge sem þeir skipta. oc luta sidan. þat skipti skal hallda sidan þeirra imellom. þeir scolo orzum zylgia. Ez sa er umage er ze a. þa er þat telinn arzr. ez því er a þingi lyst. at þeir hava þeim umogum skipt.

Ez maðr gezr dōtr sinni meira annarre en annarre.

- 128 Nu gixtir maðr dōttor sina. en sumar ero ugiptar. oc standa þær allar til arzs hans. þa deyr hann zynr en allar se gixtar. þær er ugiptar ero tale iammilit æz ze uskiptu. sem hinar hōzdu heiman. skipti sidan at iamnade því er exter er. þegar mærr er zulltida. þa scal hon veita vord ze sinu. oc sva taca við zear hallda.

Um giaver.

- 129 Gezr maðr syni sinum ordrom meira en ordrom. þa er þeir skipta arve hans. þa tale hann iammilit æz ze uskiptu sem hinum var gevet er meira toc. oc skipti sidan at iamnade því er exter er. Þvi er gjoz giallde betri at sina a hværr ulaunada. engi er launad. nema iammilit tōme igegn. sem gevet var. Nu scal þær giaver telia er hallda scolo. Mannzrælsji scal hallda nema þeim liggi við hel. æða hūgangr. þa scal hann

taca þoftralaun af hanom. ef hann gallt eigi verð sitt. Barnþoftralaun skal hallda. Þær giaver scolu hallda er konongr gefr off. æða vér hanom. Oc tiund oll. oc leysings aurar .vi. aurar. Hauddmadr ma geva syni sinum þybornom .iiij. mercc. En lendrmadr .vi. [mercc.¹ Boande .xii. aura. Leysings sun .vi. aura. þær giaver ma eigi riuva. nema sa liote minna er arþgengr er. Sva ma geva hornungi oc risungi. sem syni þybornom.

Um umaga skipti.

Madr kemr i umaga skipti. þa er hann ór umegð ef hann gerir sér bu. æða lysir því **130** a þingi at hann vill aptr i tyn sitt. oc gegna rellom ollom. æða fær sér tono. Nu kemr sa umage a hendr manne. er hann a eigi at vardveita. þeim skal hann heimstemna er vardveita a. Sva scolo vattar hans mæla. her er sa umage er þu scalt vardveita. en eigi sa er hingat þorðe. þa skal zela hanom abyrgð a hende. Nu kemr umage a hendr manne. geri hvárt sem hann vill. late fara aptr a hæl. æða til þings. mete þingmenn hvért er þora skal. En ef a hæl þorer. þa skal hann fara at natstodum þeim er þingat þor hann. oc seccr at .iiij. aurum ef hann tær eigi við. Sa er eigi vill við taca. abyrgisc hann at .iiij. morcom ef hann deyr af biargleysi. Nu eigu menn umogum at skipta. oc vill annarr skipta en annarr vill eigi. þa skal hann stemna hanom til umaga skiptis. Nu ef hann kemr þar. þa er vel. En ef hann kemr eigi. þa leidi hann vatta sina at hann hæzde stemt hanom þingat. skipti síðan valentunnir menn með þeim umogum oc luti síðan. have hann sinn lut i brott. oc abyrgi sinn lut hinum er eigi kemr þar.

Ger er um þingsbøð.

Nu² skal hværr þingi rada. er þings þyðizt þurva. þa skal hværr þat bøð bera **131** en engi zella. Nu skal þat fara með vetrhusum. en eigi með sætrum. skal þingsbøð hværgi standa. nema þar sem natstadr er at vedre þoro. nema naudsyn gange ziri. Nu ef hann zellir bøð. seccr at .iiij. aurum. En ef hann hever [um³ bora tva. þa skal hann þann abyrgiase. er hann er sia.⁴ Nu skal hinn er bøð berr. setia storar þriar a durastod. æða a gætte. setia bøð ivir oðnyri. Nu scolo bøndr aller fara til þings. er bøð kemr til hus. nema einvirliar einir. þeir scolo þriu þing varða manndraps þing. oc konongs þing. oc manntals þing. oll þing onnur stolo einvirliar heima sitia. Sa er einvirli er yngri madr fylgir hanom til vercs en .xv. vetra. hvárt sem hann er hans sun. æða aunnars. oc fylgir hanom til vercs. En æðia oc uzorr bonde. scolu því at eins fara til þings ef þau vilia. En aller bøndr adrær

¹) Oprindelig har staaet "aura", hvilket er overstrøget, og ovenover skrevet: "mercc"; uvist om med samme Haand. Rettelsen er benyttet baade i Arn. Magn. egenh. Afskrift og i C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv. ²) Bogstaven R er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

³) [I Mbr. tilskrevet over Linjen med samme Haand og med Tegn for hvor det skal indskydes. ⁴) Cod. A. M. 66. qv. har: sia...; Afskriversen maa altsaa have anseet Ordet for ufuldstændigt; ogsaa C. Thott. 2083. q. lader en liden aaben Plads bagefter det.

scolo fara til þings er bod kemr til hus, eðlar gíallda þingviti. Nu eð madr letr standa þingsbod svo lenge sér a hende, at þat zerr eigi svo lagnt fram, sem þat a at fara. þvi at þat stod svo lenge hinum a hende er bera skyldi. þa er sa vittr er bodet skyldi bera. þo at bod lome síðarla til þeirra manna er lengst eigu at fara. þa scolo þeir til þings fara til þeir móta þingmonnom. Nu eð menn ero .v. æða .v. zleiri, aller ziri einni soc. þa ma bod stemna þeim þing. eð þeir ero a lagðer ziri vattom.

Um tylztar eida oc settar eida.

- 132 Tylztar eidi scal synia, eð konongr kenne manne landrad. Sva scal mordz synia oc tryggrozs. Nu scal nemna .vi. menn a hvára hond hanom iamna at rette við hann, oc hava tva eð þeim, oc tva nanasto nibi, sialzr hinn zimti, oc .vii. zanga vattar.

Um settar eida.

- 133 Settar eidr scal standa ziri þhui, oc bruna, oc spellvirki, oc trenibi, oc tungunibi, oc udada verc ziri konor, oc svo ziri nibings her, svo eð heznir þiova. Nu scal nemna menn .vi. a hvára hond hanom iamna at rette við hann, oc hava tva eð þeim ziri þhui oc bruna, einn oðz alla aðra settar eida.

Um grimu eid.

- 134 Nu er grimu eidr, nemna menn .iiij. a hvára hond hanom, iamna at rette við hann, hava alla, sialzr scal hann hinn siaunde vera.

Um lyrtar eida.

- 135 Nu scal lyrtar eid svo vinna, sialzr scal hann vinna oc annarr iamrettesmadr hanom, eigi nezgillismadr, ne baugillismadr, ne namágr. Sa scal hinn þridi er bæde kann at hyggia ziri orde oc eidi, zrials madr oc zullida. Nu scolo eidar aller standa .x. vitur svorra daga, þa er oll vica svor, þo at einn dagr se svorr i. Tylztar eidar aller zalla til ubota, oc grimu eidr, oc þhui, oc bruna. Aller aðrer settar eidar zalla til utlegðar. Lyrtar eidr zellr til slico sem hann er zeftr ziri. Eideidi scal þegar vinna er hinn vil heyra er zeftr var, oc hever bók at bioda hanom.

Gveffug eida skal vinna.

- 136 Nu er vel eð þeir verða a satter, nér vinna scal, eðlar stemni hann hanom til zim nottom hit stemsta ziri, til lirkliu þeirrar er hann vill innan zyllis. Nu kemr sa eigi, er eid skal heyra, niote hinn vatta sinna ziri lirkliudurum, at hann stemdi hanom þingat til, oc vinni þa eid ziri vattom. Nu toma þeir bader þar, hinn er eid scal vinna, oc sa er heyra scal, þa scolu þeir nemna menn til, tva hvárr þeirra

at meta eid. Nu stílr þa a. tálta aðrer rett. en aðrer ragnr vunnna. þeir scolo sitt mál hava er sveria vilia til. En ex hvarþveggia vill sveria. þeir ero eidi nérr er hialpa vilia. niote vatta sinna a nestu þingi. ex noðorr leitar a. Ex hanom verðr eiðsall. þa scal þat sotti vera a þyrstum .xii. manaðom. sem hvert annarra. En ex eigi er þa sotti. þa er eiðrinn vunninn at logmale varo. þo at eigi se vunninn.

Um róg.

Engi várr scal annan rogja við konong. ne við sér ríkra mann. En ex hann 137 xirir roger þiorve hans æða þe. þa hever hann þar sínu þe xiri rogt. oc sínu þiorve ex þat at roge verðr. En ex hann tveðr nei við. syni með settar eidi. þellr til slícs sem hann hugði hanom.

Ex madr nidið annan.

Engi madr scal gera tungu nið um annan. ne trenið. En ex hann verðr at 138 þvi tinnr oc sannr. at hann gerir þat. þa liggir hanom utlegð við. syni með settar eidi. þellr til utlegðar ex þellr. Engi scal gera yli um annan. æða þiolmæle. þat heiter yli ex madr mælið um annan þat er eigi ma vera. ne verða oc eigi hever verið. tveðr hann vera konu niundu nott hveria. oc hever barn boret. oc tállar gylvin. þa er hann utlagr. ex hann verðr at þvi sannr. syni með settar eidi. þellr til utlegðar ex þellr.

Um vapna spell.

Nu ex madr veitir manne vapna spell. þa scal bota hanom aurum .vi. xiri 139 ozund. oc bota þva vapn at eigi se verra en aðr var. æða gjallða hanom vapn sín.

Ex armadr kaupir við utlagan mann.

Nu kaupir madr við utlagan mann. þa a konongr þat þe er hann at hanom 140 teypti. En hann er seccr at .iiij. morcom. syni með lyritar eidi. at hann vissi eigi at hann var utlagr.

Ex armadr tectr uðomt þe boanda upp.

Nu tectr lendr madr æða ármadr bu boanda upp utalt æða uðomt. þa scal 141 hann þora þat aptr. oc leggja a .xl. marca. xiri þvi at laga er hverr madr verðr xiri sínu.

Ex armadr rœr heim at boanda.

Nu roa menn stípi stípaðo at boanda. æða gengr þlocctr manna at garðe. oc 142 bera hann oðríki. oc briota hús hans oc bera út þe hans. þa er þat utlegðar verc. hverr er i lande vill vera ex þrim. þore aptr þe boanda allt þat er þeir toco. oc gjallðe .xl. marca. ellar þare utlager.

Jvfr. Cap. 137. F. V. 27. (Hk. 39.) Cap. 138. F. V. 22. 28. (Hk. 37. 38.) X. 35.
Cap. 140. F. IV. 41. Cap. 141. F. IV. 50—53. X. 33.

Um handrán.

- 143 Nu veitir maðr öðrom handrán. en hann stírkotar undir vatta. þa er hinn seccr .iii. morcom. er hann rente. Nu ex hinn rennr i brott með þann grip. þa rennr þa eptir er atte. oc vigr at hanom. þa zellr hann utlagr.

Um zynd.

- 144 Hvorr a sinn zynd er hittir. til eigande exler lemr með vattom. Hvorr scal sinum zyndi lyfa ex hann vill rett með zara. Nu zara menn at gotu saman. zinnr þa zynd er zyrst gengr. þa eigu þeir aller saman. oc þeir er exler ganga. þeir eigu eði ex. er um ganga. Nu zara menn a stípi oc zinna zynd þann er ziar er verðr. þa scal þvi stípta at mannmengi sin a milli. Hvorr scal sitt lán abyrgiazt. oc toma heilu heim. Sitt vedze a hvorr ex ziri vattom er vediat. soke sem vita ze. Roa menn a menn. æða sigla. giallde stada þann allan. er þeir gera. nema menn roe ziri bard þeim.

Um rec. oc almenninga.

- 145 Hvorr maðr scal neyta vatiz oc vidar i almenningi. Sinn almenning scal hvorr hava. sem at zyrnstu hever hajt. En ex bygd gerizt i almenningi. þa a tonongr. ex þar er acr. oc eng. oc garde um lofet. þa a hann sva lagnt zra garde. sem hann ma lasta snidrli sinum. En síðan er almenningr. Rec þau oll er reca i almenninga. þa a tonongr. Nu sigla mein ziri land zram. æða ex have oc briota stípi sin. sitt ze a hvorr er lenner með vattom. hvorr sem iord a. er a recr. hazrec oll onnur þa a tonongr.

Um ships skipan oc zartekiu.

- 146 Nu stípar maðr kaupstípi heima i herade. oc taca menn zare at hanom. þa scal hann þat stípi sva stípa. at þeir have aller zar er telit hava. Nu ex stípi verðr oz mioc ladet. þa scal hann sína voru ex bera. en hinir hava zar er toco. Ex þeim þyðir eigi þa vera zort. þa scolo þeir ex bera er ozster toco. þa scal hann hava i handsalo stit aura vi.

Ex hundr. æða buze grandar manne.

- 147 Ex hundr. æða hefr. æða oge stangar mann. æða annat buze bitr mann. æða berr. þa scal þa er bitinn er beidazt með vattom tvitvendes. þa scal þa er a. leggja band a. oc selia þeim i hond er bitinn er. En ex hann vill eigi hanom i hond selia. þa scal hann stírkota undir vatta. oc stal þa er tvitvendit a. hallda ollu sticu upp. vid hinn sara. oc sva vid tonong. sem hann have sialzr sardan hann.

Her ers rettar botr þar er Magnus gode gaz i Langeyiar fundi. En sumar gaz
Hakon þores zofre.

- 148 Jola giaver scolo allðrigi uppi vera síðan.
þat ze scal hvorr hava er i sinni iorðu zinnr. þo at annarr upp grave.

Um skip mann.

Skip sitt skal hverr nýta at fullum friði. þara hvert sem hann vill.

Um landaura. er her.

Landaura skal engi maðr gjalda þeirra er i utgerðum ero.

Ær maðr ferr a brott ær lande varo. þo at hann se i annan stað. þa a hann toft at toma. þegar er hann vill. ær hann hever eigi i andscota flocde kononga várra verit. Nu er maðr utlagr heðan. Nu ær þa maðr er dauðr her. er hann atle ær at taca ær hann vere her a lande. oc vere hann eigi utlagr. þa skal þa taca er nestr er arve.

Her hefr hvalrette.

Haulldr er einzyndr at hval. æða haulldi betri maðr. alian alna longum. En 149 holzu minna hverr annarra manna. Nu hittir maðr hval. þa skal hann þann hval ziri vattom stera. æða lata liggia epter rygg oc hozub. oc sporb. þa skal þat hanom vitni bera. ær hann hever eigi vitni til. Nu skal hann stera a diupi. oc bera eigi up a grona torvo. En ær hann berr upp. þa a þa hval halvan er iorð a. nema hann lensi með landnáme út. ær hanom þyðir hvalr betri. Nu ferr maðr hval at stera. þa ær gras er þar svo mikil at zorbazt ma ær. oc lamb við. um sumar. þa skal lensa landnáme út. ær hann berr upp. Ketr hval a iorð mannz. innan gardz. þann hval a þa er iorð a. Ketr hval a iorð mannz utangardz oc er meiri en einzyndr. þa a konongr halvan. en þa halvan er iorð a. Ketr hval i ziorðu inn. svo at toma ma orvar odde út um. ær hvarotveggia lande. þa eignasc hvarotveggia land hval. nema útgrunt se. oc stände hvalr svo utarla. þa eignasc þo land hval. Maðr skal veida hval hvar sem hann ma. Nu veidir maðr hval oc sovezc hann a diupi. þa a hann hval hvárt sem hann er minni æða meiri. Nu stytr maðr hval oc hover. oc renner a land up. þa a þa halvan er veidir en hinn halvan er land a. Nu stytr maðr a hval i ato oc nofer gudrægæve. þa er þa maðr seccr. ziorom tigung marca.

Um zinnanda spic.

Nu hittir maðr hval i landvón meira en einzyndan. þa a þa zinnanda spic er 150 zinnr. skal hann stera a marc. oc þara síðan oc segia armanne. þa a hann at hava zinnanda spic ær þeim hval. hann a orvar hún at hava. skapt iamlagnt hende mannz. oc zella þat ziora vega. oc stera þat til beins. oc iamlagnt midstips aro. leggja bast um ár. þar sem blað tecz ovaft. oc stera svo breidan hun til beins sem bast er lagnr. iamlagnt styri. oc iamlagnt austkeri. oc skutpiliu. Nu hittir maðr a hval. oc zorer i zestlar. þa ær menn þara til oc stera þann hval i zestum um nott. þa er hann zioratigu marca þiozr at. En zimtan marca þiozr ær hann sterr um dag. Ketr maðr hval i

hvalvág annars mannz oc stífar xiri. þa a sa hval er vág a. en hinn bote landnáme xiri. Æcr maðr hval i þa vaga er eigi ero hvalvagar. þa a sa halvan er veidir. en hinn halvan er vag a. Nu xinnr maðr hval a vozlom¹ út. Æere aþ stíct er hann ma. oc late reca síðan. oc Æere eigi a hol. Æcr hval i almenning. þann a lonongr. En eþ menn Æera þann. þa er sa seccr er stípi styrir til. xiorom² tígum marca. en hinna hvern at .iij. morcom er til roa með hanom.³

*

*

*

- 151 . . na er xyrstir loma þa til. at meta vǫpnastad. Sa scal orum xylgia er xyrstr var a lagðr. eþ þar er þriggia manna at vigi. en sa aþ er eþtri var a lagðr. Nu er þar eins mannz at vigi. þa ero þeir aþ er eþtri varo a lagðr. Æona scal orvar Æera. en eþ eigi er lona til. þa scal ervingi ór Æera samðogres er hinn letr liz stíct xiri vattom. oc hava þar þing sem vig er vigit eþ hon vill. þa megu þeir dóm doma. þo at eigi lome xleiri bǫndr. en .vii. oc .xx. En eþ a þingstod scal rett um doma. þa scal loma xiorðongr þingmanna. þa megu þeir dóm doma. þo at eigi lome xleiri. Aller scolo þær orvar bera. oc engi zella. en sa er seccr at aurum .xii. er þær zellir. en sa er seccr at holzu meira er gerir bæðe. zellir orvar oc stítr heima um þing. xiri vattom scal hon þær orvar Æera. oc Æera samðogres. nema ræðesmenn hennar se sva ziarre stadder. at hon ma eigi þeim na. Nu eþ orvar taca hann. oc sǫtler hann eigi þing. þa berr hann a bafe sǫt. En eþ orvar taca hann eigi. þa scal gera hanom Æexnu til þings annars. oc niote hann þar stírsla sinna. En eþ hann a xrendr. æða erþðar menn. þa scolo hanom bǫð gera. En eþ hann lǫmr eigi oc xirriðc hann bǫð. þa berr hann a bafe sǫt. oc lǫmr eigi naufsyn hans.

Um xlovig oc um xǫrstǫðu.

- 152 Ðat⁴ er þar nu enn. eþ maðr er i xloðe viginn. þa er vel eþ hǫmt verðr. En eþ hann undan rennr til stogs. þa scolo allir eþter renna. oc engi xiri standa. En eþ þeir zalla er xǫrstod veita. þa zalla þeir utlager. oc eigi ze þeirra utlagi. en þo at þeir zalle eigi. þa scolo þeir þo⁵ bota xriðbrot lononge .xl. marca. En eþ hann

Jvfr. Cap. 151. F. V. 2—5. (Hk. 31.) Cap. 152. F. IV. 23.

¹) Maaskee Skrivfeil for vozlom. ²) Her har i Mbr. oprindelig staaet: "xiora", hvilket den gamle Afskriver selv har rettet ved at sætte et Punkt under a, og ovenover: om. ³) Med Hensyn til den Lacune, som her findes i Membranen, bemærker Arne Magnussøn i sin egenhændige Afskrift: "NB. Her estir er oskrifud i pergamentzbokinne half önnur bladsida, oc endast þar med ark. Sidan er burtrifed fyrsta bladed af næst efterfylgiande arki, hvørs epterstödvar i kiölnum glögglega siast, en örkin sialf eru sin amilli þiätt saman fest. Framan af efterfylgiande arkenu, er miklu stærra skrifad, en þat sidsta af firer faranda arke." ⁴) I Mbr. "Nat"; it for ð ved Tankeløshed af den, der har tilmalet Initialerne, og været vant til at begynde Capitterne med et N. Arne Magnussøn læser: "Ðat"; ligesaa C. A. M. 306. f. og 66. qv.; C. Thott. 2083. qv. har her som paa de fleste Steder aaben Plads for Initialen. ⁵) Her begynder første Stykke af Brndst. C.b., og ophører ved "aufter" i Cap. 153.

verðr handnuminn i þeirri ráð. þá helgar hond hann til þings oc þéðan til bana. Hæve þrendr hins dauða at hallða hann ex þeir vilia. oc hallde hann til þings. ellar þore armanne konongs. hann er seccr .xl. marca. ex hann vill eigi við taca. Lendr maðr skal við taca. ex eigi er armadr til. hann skal oc giallda .xl. marca. ex hann tæcr eigi við. Nu skal armadr konongs æða lendrmaðr þa bana til. ellar giallda .xl. marca. þat þe eigu bøndr at hava er armadr skal giallda. En konongr þat þe halzt. er lendr maðr skal giallda. en bøndr halzt.

Ex maðr flytr utlagan mann.

Nu rennr mannbane til flips. þá ma maðr at useðu flota út exter hanom ár. 153 æða auftler. æða styri. æða stutpiliu. æða einnhvern grip þeirra. oc eigi þleiri. En ex hann gerir meira at. þá flytr hann utlagan mann. oc liggr hanom við .xl. marca.

Um þlörvig.

Þat¹ heiter þlocer er .v. menn ero saman at þæsta lóste. Nu ganga menn þiorer 154 at gotu saman. oc verðr þar einn mannbane. oc vigr at óðrom sínum þorunaut. þá er þa mannbane er einn er a sínu male. ex þræll er i þor með þeim. þá er hann mannbane ex þeir vilia hanom tenna.

Ex tveim monnom er vig kent.

Þat er nu enn þa at menn ganga þrir at gotu saman. þá vigr einn þeirra at 155 óðrom. þá liða þar tveir exter. segir hvarr sögu a hendr óðrom. þá ero þeir bader banar. Nu soter annarr þeirra þing. en annarr eigi. þá er þa bane er þing þlyr.

Um vigþysing.

Þat er nu enn at menn hittasc a uti at gafna mote. oc verðr annarr óðrom at 156 bana. nu er² þa mælande muðr er menn tóma til hans. þá er þa bane er hann segir sögu a hendr. nema vitnit micla hialpe hanom. Nu lysir maðr vigi a hendr sér. þá ero þeir bader banar þo at eitt se sár a hinum dauða. Maðr lysir vigi at flilum. þá skal hann ganga þingat þra vigi sem hann vill. oc lysa at næsta hufi. nema þar se inni þiri. nærgilldismenn. æða baugilldismenn. æða namagar hins dauða. Ex þeir ero þar. þá skal hann ganga um þat hus. oc til annars hins næsta. nema þar se ein flict þiri. þá skal ganga til hins þridia hus. oc lysa þar vigi hvalle monnum sem inni ero. Callasc hvarle ulfr. ne biorn nema sva heiti hann. þá segi hann iartegnir a hendr sér oc nemne natstæð sinn. A orvarþingi skal vigþysingar vitni bera. oc ma þat einn maðr at þullu bera. oc sva ma hann bera sogn hiuna sinna. Kæð mat þu

Jvfr. Cap. 156. F. IV. 7.

¹) I Mbr. ved Feiltagelse af den der har tilsat Initialerne: "Nat". Arne Magnussøn har i sin Afskrift rettet det til: "Þat". C. A. M. 306. f. og 66. qv.: "Þat"; C. Thott. 2083. qv. har aabent Rum for Initialen.

²) Her begynder andet Stykke af Brudst. C.b., og ophører nedenfor ved "oc nemne".

eigi tenna manne. nema hann fylgi orum. oc se mælt a hendr hanom a þingi. Þeir scolo þat bera at hann fór þar i heraðe. svo at hann matte við þat vig tomaft. Þeir scolo bera um nafstað hans. því at eins þar um nafstað at bera. ex annarr se a orvar lagðr. en annarr lyfti vigi a hendr sér. Nu kennir ervingi öðrom. heldr en hanom. þa skal þa hava lyritar eid xiri sér. Nu skal hann fara til þings. oc æfta sér þinggöngu. oc leggi niðr vapn sín. oc biöda log xiri síl. þesta þar lyritar eid a þingi. þellr til útlegðar. Ex þeir synia hanom þinggöngu. þa helga þeir hann oc enri hans allan. En ex hann lysir annan veg. þa lysir hann morðe a hendr sér. Bera ma sögn hinna. oc hverr xialöra manna.

Ex maðr er veginu at öldrhuði.

- 157 Þat er nu ex maðr er veginn i öldrhuði at brennanda elldi. eða i dag liöfe. þa scolo olhusmenn þa bana at þeim manne. eða gíallða hann aptr gíolldum xullum bæðe xrendum oc svo löonöge. Nu er maðr vegennt a nattar þele at stölnom elldum. nu ex þar er vigi lyft öx morgonenn er menn vacna. þa er þa bane. en at ulystu vigi ex þar er einnhverr a brotlo. þa er þa bane. Nu ma hann segia til ærendes. eða löma aptr öx morgon. Nu ex þeir ero þar aller. oc er engi annarr lifare til en annarr. þa scolo olhus menn mörd spyrja. en ervingi tenne þeim er hann vill. þa skal hava mörz eid xiri sér. Nu ex eidrinn þellr hanom. þa þellr til útlegðar. En ex hann eid vinnr at stílum. þa a ervingi löst at tenna öðrom. því at eins hinum þridia ex hann gerir þann sannan at. Ex hann ma eigi gera hann sannan at. þa skal hann hava stíct sem hann hinum hugði.

Ex maðr verðr drepinn i xorum uti.

- 158 Nu fara menn tveir saman at þe xongum sér. oc ero matunautar oc þelagar. ex annarr er þar drepenn. þa skal hinn sölia xund ervingia. oc segia til hinum þýsta manne er hann hittir. Ervingi tenner hanom at hann have drepet matunaut sinn. þa skal hann synia með iarnburði.

Ex kona drepr karlmann.

- 159 Ex karlmaðr drepr löno. þa verðr hann svo utlagr um sem hann karlmann vege. En ex löna vigr karlmann. þa er hon utlog oc scolo xrendr hennar xora hana ax lande. oc svo ex umage verðr mannxbane. hann skal oc xora ax lande. oc xrendr hans löme hanom a xör xiri xímt. oc vera þar með þeim netr .v. naufsynialauft. Ex lengr er gíallde .xl. marca. eða syni með lyritar eidi.

Um sakargíxt daudum manne.

- 160 Þat er i þrim stöðum er daudum ma söl geva. þat er i einum stað er maðr hittir mann a löno þeirri er hann a vig um at viga. En þær ero lönor .vii. Ein

er kona mannz. onnur systir. þridia dotter. ziorda moder. zimta stiumoder. setta brodor kona. siaunda sunar kona. Nu ez madr hittir mann a einni hverri þeirra. þa skal hann viga at þeim manne ez hann vill. oc segia þeim manne er zyrst komr hann til. oc hvað at sökum var. Nu skal hann lita at orvar sturð ervingia hins dauda. ez hann er innan zyllis. æða stera sialzr orvar. Nu skal hann a þing fara. oc leggja niðr vapn sin utan þinga. oc æsta ser grida. oc bioda log ziri sic. oc zora fram vitni þeirra manna er hann zyrst hitti. Nu ez menn synia hanom þinggongu. þa helga þeir hann oc eyri hans. alt þat er er. þa er sa utlagr. er fallenn er. en eigi er ze hans utlagt. en sa zara heilagr er vig vá. þat er i oðrum stad ez madr stendr annan i buri sinu. oc hever hann ladet sér þar byrði ziar oc zata. þa ma viga at þeim manne ez hann vill. Gange hann exter gronnum sinum oc syni þeim at vigi. oc niote vitnis þeirra a orvar þingi. þat er þar enn i þridia stad. ez madr stendr annan i lvi sinni. æða i ziose. oc leggr hann þar band a zenad hans oc vill i brott leida. þa ma hann viga at hanom ez hann vill. Gange hann enn exter gronnum sinum oc syni þeim at vigi. oc zara enn a þing með vitni sin. þa utlæger hann æ þann i ollum þeim stodum er ec hevi nu talt.

Ez manne verðr illz zundar andit.

Þat er þar enn þa ez þu zinnr mann vegenn a mortu uti. þa skal hann hylia 161 þat lil zyrst. oc segia hinum zyrsta manne til. er hann hittir. oc sokia zund ervingia ez hann er innan zyllis. ellar skal hann þingbod stera. oc lenna þing. Nu er sa vittr at .vi. aurum er heima sitr um þat þing. þat heiter þingvitit micla. Nu ez hann gerer eigi sva. þa sannar hann ser vig a hendr. ez ervingi vill hanom lenna.

Ez madr biðr lidrs a hendr oðrom.

Nu biðr madr lidrs a hendr oðrum til einshvers. oc vigr hann mann er þeir 162 þar toma. þa scolo þeir stiliafc við mannzþana. oc bota bauge kononge hværr þeirra ziri misgongu. en þa .xl. marca ez þeir zylgia brott mannzþana. Nu verðr madr utlagr a þingi. oc bu hans oc ze hans. þa skal armadr gera zimtar stexnu skulldar monnum ollum til. have hværr sina skulld þedan sem vattar vitu. zyr en armadr tale. nu eignasc iord allt þat er rotzast er. have skulldar menn þar sitt oc.

Ez þræle mannz er vig kennt.

Nu er sveini mannz vig kent. þa skal drottenn hans synia slicum eidi ziri hann 163 sem ziri sialvan sit. En ez eidr zellr. þa zellr drottenom siolzum til utlegðar. En sa er eigi ma eidi ziri toma. segi þræl azhendan ser. ella bote .xl. marca. sidan domr komr a hendr hanom.

Um øðz mannz vig.

- 164 Nu hever maðr øðz mannz vig vigit. vigr sunr fadur. æða fader sun. æða broder broðor. æða sýllin eitthvert. æða vigr barn modor sína. æða moder barn sitt. þa firi vigr hann arve þeim er hann atte at fara. skal þa þann arf fara er nestr er þa. oc heilðr skal konongr hava en hann. En hann vere i lande oc gange til stríða oc have sitt allt.

Ez hundr. æða kvikvendi eitthvert v(erðr) manne at þa(ða).¹

- 165 Nu ez horn. æða hófr. æða hundr verðr mannþane. segi afhent sér. En ez hann foder síðan domr komr a. gíallde .xl. marca. En ez hann tveðr nei við. sýni með lýtitar eidi. zellr til .xl. marca. oc gíallde gíolld frændum.

Ez menn sía til deilðar manna.

- 166 Nu vígast menn at. oc sía menn til deilðar þeirra um ár. æða úztoror. oc megu þeir eigi menn tenna. Nu er annarr þva hoggvinn at hoxub er af. æða heili a iordo. æða ryggur i sundr. æða hendr af báðar. þa hever þa deilð háða. því at engan mann matte hann síðan hoggva. þa er hin frídheilagr.

Um flór vig.

- 167 Þat tálfa menn flór vig. ez menn gangast at i flóccom tveim oc beriafc. þeir scolo gíallða .xl. marca er vig velia. en hinir eigi er hendr sínar veria. oc vitu þat vattar. En ez þeir þrafc a oc latafc hvargr þyrri hevia. þa scolo þeir gíallða gíolldum aftr frændum. oc .xl. marca kononge. af hvaromtveggia flóðe.

Enn um flór vig.

- 168 Þat er flóðr er .v. menn ero saman. æða fim fléiri. Nu renna menn at øðrom. oc verðr einn færðr oc fær bana af. þa scolo þeir gera einnhvern mann at vígi sannan. æða gíallða .xl. marca kononge oc gíolld frændum.

Um vadaverc.

- 169 Nu telgia menn tveir tre eitt. oc rytr of or hende manne. oc fær hinn bana af. Nu ez hann er mælande muðr er menn tóma til hans. þa skal hann orde ráða. vere því at eins vadaverc ez hann vill. Nu ez hann er eigi mælande muðr. þa skal ervingi orde ráða.

Um armannz vig.

- 170 Nu vígr maðr armann kononge. þa skal gíallða hann aftr .xv. morcom. nema hann vígi hann firi borðe kononge. þa er hann veitir hanom. þa er hann utlagr.

Jvfr. Cap. 164. F. IV. 32. Cap. 169. F. IV. 26—28. Cap. 170. F. IV. 57.

¹⁾ De sidste 2 Bogstaver af dette Ord, ligesom og Slutnings-Bogstaverne af det forudgaaende: "væðr" ere bortskaarne ved Membranens Indbinding.

oc svo ex hann vigr hann a þingi er hann soter kononge sofn. at því aura lage skal
gjallda hann aptr sem mest er i Gula .vi. alna eyris.

Ex madr er a skipi viginu.

Ex madr vigr annan a skipi. þa er vel ex hans er hemt. eða utanbörðz rundit 171
mannsbana. Nu scolo þeir þora hann a land at useðu. a meginland. En ex þeir
þora hann lengra. þa er hverr þeirra seccr at .xl. marca. þa scolo þeir rada skipi til
landz. er a land vilia lata. en hinir utlager er út roa. En þeir orsedir er upp
hallda arom sinum. oc skirftota því undir þa menn. er þeir þyrst zinna at þeir
villdu eigi þeria hann.

Ex madr kastar at vðröm.

Kastar madr ex husi. eða ex skipi. eða þar sem sion þelr. oc þær madr ex því 172
bana. gjallde hann gjolldum aptr þrendum hans. en konongr a eði a því.

Ex madr verdr at lunnrode.

Nu draga menn skip upp. eða út. oc verdr madr at lunnrode. þa scolo þeir 173
gjallda hann gjolldum aptr. en konongr a eði a því. Nu bera menn skipvidu. eða
draga languidu. oc þær einn bana ex. Gjallde hann gjolldum þullum aptr. því
minna at hann var sialyr at. En eði a konongr a því.

Um afigling.

Sitia menn a voztum. oc hava vad þiri borde. Nu sigla menn a þa. þa scolo 174
þeir gjallda þa gjolldom aptr. ex þolorr þær bana ex. eði a konongr a því. En ex
þeir hava eigi vad þiri borde. oc roa þeir þiri flagn monnum. þa ero þeir halner
banar sinir. þa skal gjallda aptr holzum gjolldum. eði a konongr a því.

Um halzgilldi.

Nu scora menn tveir tre eitt. oc þellr a annan þa er hann sialyr halyr bane 175
sinn. En hinn gjallde holzum gjolldum. eði a konongr a því. Nu þara menn tveir
i flög. oc þellr tre a annan svo milit at eigi ma einn madr ex þora. eða a. þa skal
ervingi orde rada. Sva skal um stein at somu.

Ex madr þerr sialyr i snoru.

Nu þerr madr sialyr i snoru. oc þær hann bana. þa er hann sialyr bane sinn. 176
En ex adrer menn þora hann i snoru. þa ero þeir banar hans. Eði a konongr a
þvi En þeir gjallde hann gjolldum aptr þrendum.

Um vada verr.

Nu þara menn tveir i flög. oc þellr annarr þiri berg. Nu gengr hann til hús 177
oc segir til uzara sinna. Nu vill ervingi hanom lenna. þa syni hann með lyritar
eidi. Nu ex hann segir eigi til uzara sinna. þa skal hann synia með mörðz eidi.

Jvfr. Cap. 171. F. IV. 6. Cap. 172. F. IV. 28. Cap. 175. F. IV. 26.

Um heimsökn.

- 178 Nu veitir maðr manne heimsökn. oc brytr hus til hans oc drepr hann. þat heiter nidingsvig. þat er nidingsvig. ex maðr vigr trygða mann sinn. þat er oc nidingsvig. ex maðr vigr mann i gridum. þat er oc nidingsvig ex maðr hoggv mann við stóðe æða við steini. æða við stúvi. þat er oc nidingsvig ex maðr brenner mann inni. þat er oc nidingsverc ex maðr gerer valroð. þorer mann or flædom. oc tæc vapr hans. þat er nidingv vig. ex maðr myrðir mann. þat er oc nidingv vig ex maðr heyrir þiova. syni með settar eidi. En hvervetna þess er maðr vigr nidingv vig. þa þare hann utlagr oc uheilagr. oc þirigort hverium penningi þear síns. i lande oc lausum eyri. oc tóma allðrigi i land. hvarle með kononge. ne iarle. nema hann bere hersögu sanna.

Um ærhogg.

- 179 Nu ex hond er hoggvin ær manne. æða þotr. þa skal giallda holzum giolldum. En ex við hanger. þa hanger holzum giolldum. En ex auga er loftet or hoxðe manne. þar ero holz giolld. En ex allt er ær einum manne hoggvit hond oc þotr. þa er þa¹ verri livande en dauðr. skal giallda sem dauðr se.

Um giolld.

- 180 Nu ero giolld told i Gula. giallda hauuld .xviii. morcom logenris. Nu scolo þedan giolld vara oc þva þverra sem restir adrer. En ær þeim giolldom er told ero i Gula. þa skal þedan giallda hond æða þót. oc auga. oc þva radþót at somu. Nu skal þumalþingr iamdyrr sem aller adrer. giallda aptr .iiij. morcom þumalþingr. En þann morc er þar er nestr. oc þva inn lengsta. En .vi. aurum þann er þar er nestr. En .ij. aurum hinn minzta.

Um orvar þarb.

- 181 En ex maðr er vigin a þingi. þa scolo ervingiar ór þera. oc lata tóma til budar hans. þa eigu þingmenn þar um at dōma. En ex adrar deilðir verða manna i mellom. þa skal steyna hanom þing. oc hava vatta við sár. æða orund. En arve skal radþót taca.

Um fara rannsak.

- 182 Nu er manne þat kent at hann vege þræl sinn. þvi vigi skal lyfa. allar er hann morðenge. Nu mæla menn a hendr hanom. En hann lvedr nei við. Ex þva

Jvfr. Cap. 178. F. IV. 2—4. Cap. 179. F. IV. 42. Cap. 180. F. IV. 46. Cap. 182. F. V. 20.

¹) Efter Ordet: "þa" er i Membr. et temmelig stort aabent Rum til Linjens Slutning, saa stort at deri vel kunde indskydes et Ord paa 6—8 Bogstaver. Der er intet Spor til at noget er udraderet; og da ikke heller noget synes at mangle her i Meningen, for hvilket Afskriveren skulde have sat Plads aaben paa Grund af Utydelighed eller Mangel i hans Original, saa bliver det rimeligt, at Pladsen er bleven ladet aaben af blot Uagtsomhed. Arne Magn. gjør opmærksom paa denne Omstændighed, og C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv. have alle det aabne Rum.

snemma er mælt á hendr hanom at til liz ma rannsafa. þá skal til leita. Eð ben zinnasc á lifi. þá er hann sannr at soc. En eð engi zinnasc ben á lifi. þá er þat stöc. Nu er sva sðarla á hendr hanom mælt at eigi ma til liz rannsafa. þá skal hann synia með lyritar eidi. zellr til utlegðar eð zellr. Nu drepr madr þræl annars mannz. þá skal hann bota aptr. sem menn meta noctan hann.

Um sár.

Þat er þar nu enn þá eð madr særer annan í flocðe. En eð hann byðr log ziri 183 sic. oc leggr niðr vapr sin. þá skal hann í ziotur setia. En eð hann deyr ór sárom. þá drepe hann á þotr hinum dauða. oc leyse sva sic or ziotre. Nu eð hinn livir lengr en ruva se á sære. bote hanom sárbotom. en baugz kononge. Nu hittazt menn .iij. á. oc veitir madr odrom sár. þá scolo menn hanom vitni bera til sárbota zullra.

Enn um sár.

Nu hittasc menn tveir á. oc veitir annarr odrom sár. þá skal hann zara með 184 sære ubuðnu¹ eð hann ma. oc syna samðogres hinum zysta manne er hann hittir. oc gera menn til hus hanom þar sem hann er heimzast. oc fleyra hanom til þings. zimtar þings at stemsta lóste. þat er þo rett at tværo.² þo at hinn se eigi heima. Sva skal drep sölia at somu. Nu scolo þeir menn bera vitni um er hann zyst hitti. hvárt þeim synðizt at sære æða drepe. oc nemna mann til samðogres. Nu bera þeir til sárbota. En eð þeir vilia hvarle bera á. ne æz. þá er hvárr þeirra seccr at .iij. aurum. En þá skal hinn synia með lyritar eidi. er ziri soc verðr. sa eidr zellr til zebota eð zellr.

Um sara virðing.

Nu eð leysingi særer mann. þá skal hann baugi bota .xii. aurum. En sunr 185 hans tveim haugum. En bonde .iij. haugum. Odalborenn madr .vi. haugum. Lendr madr oc stallare .xii. haugum. En Jarl .xxiiij. En konongr tveim haugum minna en zimtigu. Nu særer madr annan. þá skal hann sárbotom bota þeim er hann særðe. Eyri þar sem á tom. Eyri þar sem vöðva sterr. Eyri þar sem egg oc leggr motesc. Eyri ziri bein hvert er ór leysir. eð steller í skalom. Eyri ziri svidu hveria er svidin er. nema ulitan se á sære. Eyri ziri granbragd hvert. Eyri ziri rauz hveria er á klæðum verðr. Eyri eð hann á sér einn sæte. Eyri eð hann gengr or sæng sinni. Eyri ziri sturð huern er stera þarz. eð blöðer. holz more ziri holzfór. holz more eð madr verðr mergundadr. Eyri þar sem út lemr. oc meta ilif. utan vada oc vam. oc lemd alla. Nu skal laupa læcningar laupi sa er særði oc za þeim þozlo. manadar mat hvárs á manaðe. Nu horggr madr vöðva æz manne sva

Jvfr. Cap. 185. F. IV. 47—49.

¹) Saaledes i Mbr. for ubuðnu.

²) Saaledes i Mbr. istedetfor hværo.

at a iord zellr. bote .vi. aurum. oc .vi. aura ex lamstadr verðr i hozðe manne. vitni scal sa hava er særðr er. ex sa dylr. at sva morg bein leyfste ór sem hann segir. Nu scal sór oll meta a briošte. En holzo dyrra a bale en a briošte. Nu verðr madr staddr við deilld manna. oc vill eigi skilia þa. oc hvargom tya. þa scal hann giallda stanbaug kononge .xii. aura.

Um rettar zar manna.

- 186 Nu a engi madr rett a sér oxtarr en þrygvar. hvarke tarl. ne kona. ex hann hemnið eigi a milli.

Um deilld at oldrhufi.

- 187 Nu deila menn at oldrhufi. at monnum drucnum. þa scolo þeir út ganga er deillt hava. oc toma aþr um morgon. er menn vacna. þa megu menn doma um sök þeirra þar sem a þingi. ex þeir kunnu log. Sessar mannz bere vitni með hanom. eða matunautar. eða nafessar. eða oldryðiar. ex eigi ero hinir við. þat scal standa er þeir bera. þora eði andvitni a mót þeim. En hver madr er holzo dyrra at rette sinum þar en heima. Nu megu þeir setia þa sök þar. ex þeir kunnu log. allar a þing skiota. Nu mælr þat armadr. eða lendr madr. at þeir hava misdeillt. þeir tveða við þvi nei aller. þa scal hvorr þeirra taca boc i hond ser. oc sveria þess aller at þeir drudu þar sattlega. Nu er sa sallaus er svorr. en sa a baug at bota kononge er eizall verðr. En hinna hvorr syni með lyrtar eidi er misdeilld er lend. En ex eizdrinn zellr þeim. þa zellr til .xv. marca vittis hverium. Nu gengr ziordongr manna i þra oc vill eigi sveria. þa ero aller ólhúsmenn vittir. En ex þerre menn ganga þra. þa ero þeir sedir er þra ganga. bote baug kononge. en hinir halde eidum upp.

Um deilld manna.

- 188 Hvervetna þess er madr er staddr við deilld manna oc er skirskotat undir hann. þa scal hann bera annat tveggja az. eða a. allar gialde aura .iij. kononge ex hann er traðr til.

Um ofund.

- 189 Nu veitir madr ofundar drep manne odrum i flocðe. Nu ex sa zellr er drep veitir. þa zellr hann þar utlagr. oc uheilagr. En ex undan rennr til flogs. þa scolo aller epter renna. oc engi ziri standa. En ex sa zellr er þorstod veitir. þa zellr hann þar utlagr. oc eigi ze hans utlagt. Skiota ma madr slapte eða skibi. eða þote sinum ziri þann er epter rennr. um sinn ex hann vill. oc hefta hanom sva rás. En ex hann gerer meira at. þa er han seccr .xl. marca við konong. ziri þvi at þa veitir hann þorstodu utlogum manne. En ex hann verðr hondum tekinn i þeirri rao.

þa helgar honð hann til þings. oc þedan til bana. Nu ez hann komr i flog. þa ma hann þedan log biöðu xiri sic. þa a hann allt þat er utakt er. oc utelit. En ez armadr komr xyr til. en han have log bōðet xiri sic. þa a hann allt þat er hann hever takt oc telit. Nu scal hann laupa sic or flōge. þa scal hann bōta hinum einorðom rette. sva sem hann er madr til. En nu scal hann enn taca annat sliet or hundrade. scal hann sic með því helga at þa scal hava sinn rett allan er xiri uvæne vārð. xyr en armadr tale.

¶ Ez karlmadr drepr kens.

Nu ez karlmadr drepr kono. æða kona karlmann. þa scal þa bōta slium rette 190 sem hann a at taca er uvæne xær. en baug kononge. En ez konor beriasc þar a engi madr rett a. nema þær sialvar. Vmaga engi scal rett taca. oc engan giallda. adr en hann se .xii. vetrar gamall. þa er hann halxrettes madr. at hvarotveggia til hann er .xv. vetrar.

¶ Um atlaup.

Nu gerer madr laup at oðrom manne. oc er hann halldenn madr. þa scal hann 191 bōta kononge baug. En ez hann oxrar vapr sine at manne. oc hvœr hann fram hamar. oc sfirstotar hinn atlaupe xianda sine. þa scal hann bōta holxom rette þeim er hann leypr at.

¶ Um kast.

Madr kastar at manne. oc lystr hann. þat heiter sár. ez hann hever eði vapr i 192 hende. en ellar drep.

¶ Um þast.

Madr slytr at manne tolve. oc lystr hann. þa heiter þat sár. 193

¶ Um sár.

Madr hōggv til annars. oc hittir a slipt. þa heiter þat sár. Sva þo at spiot 194 kome xliat a.

¶ Um xullrette er her.

Madr sliogr a manne slioure. æða sliogu. æða oxar sliapte. æða spiotxliapte. þa 195 scal hann bōta hanom halxum rette. en xullum ez hann xellr við. Rindr madr oðrom sva at hann sliatar við. þa scal hann bōta hanom xullum rette. þo at hann xalle a tne. Madr rindr oðrom i ellð. þa scal hann bōta hanom xullum rette xiri. oc baug kononge. oc sva at xullum rette hverium. Madr rindr oðrom xiri bōrð. æða ez bryggiu. æða út xiri marreinsbacca a lax. þa scal bōta hanom xullum rette. nema hann rindi hanom a utbōrða. þa ma hann þar viga um. Madr tetr i kamp

odrom heiptugri hende. þa skal hann bota hanom zullum rette.¹ Mádr tekr i hár odrom oc lippir til sín. þa skal bota holzom rette ziri. En ex hann bæde gerir. oc rindr zra ser. þa heiter þat tuttán. þa skal hann bota hanom zullum rette ziri. Nu ex menn lasta vapnom sinum. oc zær hvarfveggia i hár odrom. þa heiter þat vingretta. þar a engi mádr rett a þvi.

Um zullrettes ord.

- 196 Ord ero þau er zullrettis ord heita. þat er eitt ex mádr tvedr at larsmanne odrom. at hann have barn boret. þat er annat. ex mádr tvedr hann vera sannsordenn. þat er hit þridia. ex hann iamnar hanom vid meri. æða tallar hann grey. æða portlono. æða iamnar hanom vid berende eitthvert. þa skal hann bota hanom zullum rette ziri. þar ma han oc viga um. at utlogum þeim manne i gegn þeim ordom er nu hevi ec talt. ex hann skirftotar undir vatta. Þdrazt megu menn orða sinna oc aptr taca ex vilia. tvedazt eigi vita verra hanom a hendr en godom manne. þat er oc zullrettes ord ex mádr þrælar larsmann zrialsan. æða tallar hann troll. æða zordædo. þat er oc zullrettes ord lono ex mádr vener hana hore. oc tallar hana horo. þar er hon veldr eigi.

Um rettazgar.

- 197 Nu a mádr a dottor sinni. æða a systur. slícan rett sem a siolzum ser. at einordom rette. ex mádr liggir með henne. oc sva a þeim lonom ollom er hann er arztake at. oc a þeirri lono er hann hever i gridi með ser. ex hon a engan ervingia sér her a lande.

Um legord. oc rettazgar.

- 198 Ættboren kona legsc með þræle. þa skal hon ganga i konongs gard. oc lensa sic þedan .iij. morcom. oc hverr mádr a at taca a lensingiu sinni .vi. aura. Mádr a at taca a skuldar lono sinni slícan rett sem a ambótt sinni bezto. ervingi þat er auc er. slícz rettaz sem hon a burð til. Ex lensingia legsc með þræle. þa skal hon ganga i gard skapdrottens sine. En bonde skal taca a ambott sinni hinni vilstu halvan annan eyri. en holzo minna a hverri annarre. Ex hann a eina þa skal su hans hin bezta. En lensingi a skaltvarar² eyri a sinni hinni bezto ambott. Sunr hans a eyri a sinni hinni bezto. haulldr a .iij. aura. lendr mádr .vi. aura. a sinni bozto³ ambott. Zvær ero hans hinar bezto ambatter. Seta. oc deigia. oc tveir þrælar. pionn oc bryti. Slícan rett a hverr a þrælom sinum sem a ambattar legorde. At armannz rette skal bota ex mádr ozundar mán konongs þat er ziri bui hans vinnr. þræll a baugs helge a ser. ex hann zylgir brotne sinum til þings. æða til kirliufoðnar. æða

Jvfr. Cap. 196. F. V. 22. 57. 61.

¹) Her findes i Cod. et Afsnits- eller Paragraph-Tegn (¶).
skrivning for: "skaltvaran". Jvfr. Cap. 251.

²) Saaledes i Mbr.; maaskee en Feil-
³) Noget utydeligt i Mbr.; synes dog snarere at være bozto
end bezto.

til oldrhús oc er hann bodro þingat. því at þar eynst hverium manne rettr at hólga i þeim þrim stöðum. þræll a at taca a sér siolxum hinn tolxta lut or drottens sine rette einordom. þar sem hann a haugs helgi i þrim stöðum. Drottenn hans skal abyrghast ord hans oc verc. ex hann þerr i xiolda manna. með hanom at hans raðe.

Um .xl. marca mal.

Nu brytr maðr lono til svefnis. oc verðr hann kunnr oc sannr at því. þa verðr **199** hann utlagr um. allar gjalde .xl. marca. oc borte henne tvevöldom rette. Nu ex hon kenne hanom þat. þa skal hon kenna hanom samborgres. þa skal hann hava xiri ser lyritar eidi. ex þellr þa þellr hanom til þess er nu er talt.

Um rettargar manna.

Nu a lensingi a ser .vi. aura. at einordom rette. En sunr hans morc. at **200** einordom rette. Boande .xii. aura. at einordom rette. Hauðmaðr .iiij. merccr. at einordom rette. Lendr maðr oc stallare .vi. merccr. at einordom rette. Jarl oc Biscop .xii. merccr. at einordom rette. Lendzmannz sun skal taca hauðz rett. ex hann þær eigi lond. Hvervetna þess er maðr er ozundadr. æða lofenn. þa a konongr .xv. merccr a. Hverr maðr er hogg þær. þa skal hann taca annan rett sinn or hundrade þyrr en armadr take. Nu scolo aller menn taca rett exter þedr sinum. nema þeir einir menn er til annars ero stildir. Stutisveinn skal taca hauðdmannz rett. at einordom rette. Biscops sunr oc iarlssunr. oc stallara sunr oc stutisveins sunr. oc prest sun. oc armannz sunr scolo taca slícan rett sem þeir eigu tyn til. ex þeir þa eigi slíct nagn. sem þader þeirra þecc. Tölendingar eigu hauððzrett meðan þeir ero i kaupþorum. til þeir hava her verit vetr .iiij. oc hava buit her. þa skal hann hava slícan rett sem menn bera hanom vitni til. Aller aðrer utlenzler menn er hingat loma til landz. þa eigu boanda rett. nema þeim bere vitni til annars.

Um rettargar. a þestarkens mannz.

Nu a maðr a þestarkono sinni ex maðr liggr með henne slíct sem hann a at lensa **201** hana or hershondom með. hvígi mikinn rett sem ervingi hennar a. a henne.

Um kenzi er her.

Nu ex armadr kenne þat manne. at hann have alet útlagan mann. þann er þar **202** var utlagr gorr. i þeirri þingsöfn. er hann býr i. þa skal hann synia með lyritar eidi. en þa eidr þellr hanom til .xl. marca. ex þellr. Nu ex armadr kenne þat manne at hann have þröðdan utlagan mann. þann er utlagr var gorr a Gulatingi. æða i lidi uti. þa tveðr hann ser vera uvisi varg. þa skal hann synia með lyritar eidi. oc svo ex hann er utlagr gorr i annarre þingsöfn. oc þellr til .xl. marca. ex þellr. Nu

tenner armadr þat manne. at hann have alet utlagan mann i flog. en hann tvedr nei vid. þa skal hann synia með lyritar eidi. þa zellr til .iij. marca. ex zellr. Nu tenner armadr þat manne at hann have viftum verit með utlogum manne a þingi æða at lirtiusofn. æða at oldrhufi. ex hann tvedr nei vid. þa skal hann synia með lyritar eidi. ex hanom zellr þa. þa skal hann bota kononge bauge. Nu er madr viginn i flocðe. æða i fioda manna. æða særðr. æða loftenn. þa er bú hans upnemt. þa skal hann engi madr foda fyr en hann hever bodeð log xiri sic. En ex notorr foder hann. þa er þa seccr .xl. marca. en ex hann er viftum með hanom þar sem þat er til flit. þa er hann seccr bauge vid konong. Allr þeir er a þia þa er þeim eigi uvisa vargr. hinum er eigi þia þa er þeim uvisa vargr. þeim liggir eði vid til domr zellr a.

Þessu lengi kona ma foda bonda sinn.

- 203 Kona ma foda bonda sinn netr .v. at useðu. síðan domr temr a hendr hanom. En ex hann sitr þar lengr slimu setr. þa skal hon ganga til granna sinna. oc segia til at hann sitr þar slimu setr. þa er hon usecc.

Ex þrell lystr xrialsan mann.

- 204 Ex þrell lystr mann xrialsan. þa skal droftenn hans settasc vid hinn er loftenn er. allar geri hann utlagan. eði a konongr a þvi.

Um kast.

- 205 Nu lastar madr at manne. oc temr a annan. þa heiter þat gassa gleopr. þa skal hann giallda þeim aura .vi. er a leomr.

Um veizlu iardr.

- 206 Ex madr¹ harðe lond at veizlu kononge. oc er ex hanom telin. þa skal hann taca þo at hvaro rétt slitan sem lendr madr. oc þva sunr hans til hann er zertugr.

Um kennsl.

- 207 Nu tenner madr manne at hann veiter forfodu útlogum manne hann svarar þvi at el renn epter sem þu. nu skal flogr bera vitni um. ex hann temr i flog. þa skal han laupa sic þedan .xl. marca. þo at hinn laupi sic .xv. morcom.

Um barfmid.

- 208 Nu beriaft menn tveir. oc ero eigi vitni vid. oc tenner hvárr odrom. þa bote sinum rette hvárr þeirra kononge.

Er² madr helldr manns.

- 209 Nu helldr madr manne undir orge. oc xer hann ex þvi bana. þa skal þa giallda er hellt hanom holzum giolldum aþr xrendum hans. En eði a konongr a þvi.

¹) I Mbr. ved Feilakrýning: "mað". Arne Magnússöns Afskrift har: "madr". ²) "Er" efter Arne Magnússöns Conjectur; ligesaa har C. A. M. 66. qv.; C. A. M. 306. f. og C. Thott, 2083. qv. have derimod "Er" ligesom Mbr.

Nu kenneðr maðr manne, at hann heilðe hanom undir orge, þa skal hann synia með lyritar eidi. Nu heilðr maðr manne undir orge, oc fær hann ær þvi sár, þa skal hann bota hanom farbotum holzum. Nu heilðr maðr manne undir orge, oc fær hann ær þvi drep, þa skal hann bota hanom rette holzum.

Ær maðr þinir mann.

Nu kenneðr maðr manne at hann þini hann, þa skal hann synia með lyritar eidi. 210
zellr til .xl. marca við konong, ær zellr, en hinum til rettar fullz.

Um svartu slag.

Ær maðr lallasc loftenn vera, oc er hvarle blárr, ne blodogr, oc ero eigi vitni 211
við, þa hever hann flamt loget a hendr ser, þar a engi maðr rett a, þat heiter svartu
slag. En ær maðr kenneðr þat manne, þa skal hann synia með lyritar eidi. En ær
sa eidr zellr, bote hanom rette sinum, en kononge .xl. marca.

Um fullan bardaga.

Ær maðr, lystr mann .iij. hogg, æða þrim zleiri, þat heiter bardaga fullr, þa 212
skal hann hava rett ziri hogg hvert til þriu ero, en konongr .xl. marca.

Um nptecter.

Nu telr armadr þu mannz, æða tæc upp i flodum orðrum, en i þeim þrimr er 213
til þess ero talder, þa er armadr seccr .xl. marca, oc sva lendr maðr at somu hove, ær
hann zerr i þu mannz oc tæc upp. En hværr þeirra manna er þeim veiter lið til
þess, þa er seccr at .iij. morcom.

Ær manne er kent at hann have niðrdrepið konongs rette.

Nu kenneðr armadr þat manne at hann have drepið niðr konongs rette, en orðrum 214
þat at hann have uvene zengit. En þeir tveða nei við, þa skal armadr stæzna þeim
til þings badom tveim, þa scolo þeir a þvi þingi zesta ziri sic lyritar eid, hvárr
þeirra, at þeir hava eigi sett gorva ziri þat mal, ær þeim zellr sa eidr, þa zellr til .xv.
marca vitis hvarom þeirra. Nu ær annarr vinnr en annarr eigi, þa er sa useccr er
vinnr, en hinn er sannr at sol er eidrinn zellr. En ær armadr stæznir orðrum en
orðrum eigi, þa er sem han geri eði at.

Um farbotr.

Aller eigu farbotr iamnar þegn oc þræll. Nu ær maðr serer þræl mannz, þa 215
skal hann hallda upp forðzlo við hann meðan hann liggir i farom, oc verclaunum
oðlum við drotten hans, oc lætninger laupi.

Ex mædr eggjar mann at ser.

- 216 Hvervetna er mædr geysc eigi sialzr at grande. þa a konongr eði a. Nu eggjar mædr mann at ser biarneggian. æða fleznir hanom a hólm. ex hinn veilir hanom þa uvene. þa er han rettlaus. oc hever hann þvi skirftotat. oc þva ex han bregðr hanom þvi er hann toc zyrre rett a ser. Nu ex mædr tæc grip einnhvern ziri manne oc leggr ziri log oc dom. oc er þat hins er hann toc ziri. þa hever hann með rane. þa skal hann bota baug kononge. en hinn have grip sinn er a. oc vitu þat vattar.

Ex hundar bita buze manna.

- 217 Nu bita hundar buze manna. giallde þa er hund a halzt hit zynsta sinni. er hann bitr. en allt iamnan síðan. En ex hann seger azhent ser þegar er hann bitr giallde allz eði. En ex hanom verðr þat ziri æða hiunum¹ hans. at þau tafta mat ziri hann. giallde halzt hit nesti sinn. en allt iamnan síðan.

Ger skyrir um hazud baug.

- 218 Þa er baugr hinn zynsti er hozud baugr heiter. þar ero .x. merer i þeim. þat er tñr tvær oc þrir tigr. ex þa er odalborenn er viginn er. vaza oc þværra þedan manngiollð. þva sem aðrer retter manna. fader a þat at taca ex eigi livir sunr. En ex bader-liva. þa a fader .iiij. merer. En ex hann er eigi vig zórr. þa a hann .xii. aura az viganda. En ex vigande verðr utlagr. þa missa þeirrar botar. En þa er vigande verðr dauðr. þa tæc ervingi við orze.

Broðor baugr.

- 219 Þa er annarr baugr er broðor baugr heitir. þar ero .v. merer i þeim. þat ero tñr sextan.
Nu² er hinn þriði broðronge baugr. þar ero .iiij. merer i þeim. þat er holzrum eyri minna en .xiii. tñr.

Enn um broðor baug.

- 220 Baug þann er .x. merer ero i. skal taca sunr hins dauða. Broðor baug skal broder taca ex hann er til. allar sunr hins dauða. En ex hvárge er til. sunr hins dauða. ne fader. þa a broder bót alla. Broðrongr ex hann er helldr til. En ex engi er þa til er ec talda nu. þa a ervingi hins dauða alla bot hans.

Jvfr. *Cap. 217.* F. XI. 26. *Cap. 218—252.* F. VIte Part.

¹) I Mbr. "hiunum"; rimelig feilskrevet ved at dele Ordet, af hvilket "hiu" staaer nederst paa Siden og "unum" överst paa den følgende. Arne Magnussön har: "hiunum". — Ordene "æða hiunum hans" mangle baade i C. A. M. 306. f. og 66. qv.; ligesom og i C. Thott. 2083. qv. ²) I Mbr. synes oprindelig at have staaet: "Su" med rød Begyndelses-Bogstav, men dette S er udvasket og ovenover skrevet et R, som det lader med en nyere (Arne Magnussöns?) Haand. A. M. har i sin egenhændige Afskrift: "Ru"; ligeledes C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv.

Ávengjaver.

Su¹ er morc ein at tvengiozum. þa scolo konor .iiij. taca ex þær ero til. skal 221
taca moder hins dauda. oc dotter. oc systir. oc kona hins dauda .ij. aura hver²
þeirra ex þær ero allar til. En hværitna þess er kononar ero eigi til. þa skal taca
sunr hins dauda. Nu ex allra missir tvennanna. þa skal vigande taca þa morc. oc
bota syni hins dauda. En ex einnar missir kononnar. þa skal þa .ij. aura taca
sunr hins dauda. En þa halva morc ex tveggja missir. en morc ex allra missir.
Nu ero baugar aller talder.

Um frendbotr.

Nu skal vigande bota syni hins dauda. hazubhaug. En broder viganda skal 222
bota broðr hins dauda broðor haug ex hann er til. allar skal vigande bota. Nu
skal broðrongs viganda bota broðrongs hins dauda broðrongs haug³ ex hann er
til. allar skal vigande bota. Sa er sunr hins dauda er við gioldum tæc. hvárt sem
hann er fader æða broder. æða hvigi stýldr sem hann er. Nu ero baugar stildir.

Um fjar skilord.

Nu skal ze stilia. at tñr. þa skal hon væra at holzum pridia enri. Nu ex tñr 223
skal giallda. þa skal giallda eigi ælri tu en ætta veta nema hinn vili telit hava. Nu
skal giallda tñr allar heilar at hornom oc at hala. at augum oc at spenom. oc at
ollom fotum. Nu skal giallda torn oc ygn. oc tñr allar talzbærar i giold oc i
bauga. giallda gull. æða brent silfr. i giold ex til er. giallda hesta. en eigi marar.⁴
gradan hest. oc eigi gellðan. þann hvern er eigi er radzhvervingr. ne staðhvitr. ne
staðmigr. ne valldogdr. æða adrer kauplestir a. Giallda færfaudi. oc eigi geitr.
Giallda odals iord oc eigi kaup iord. Giallda stip. nema endrbotingr se. nema svo
fornit stip se at þær homlor se æz ronar er tñrstar varo a gorvar. oc eigi þat er
stagnar ero æz brotnet. oc ædi þat stip er zilur ero a lagðar. nema þa være a lagðar
er a bada stodum var reift. Engan grip skal þann giallda er verri se en enrir.
nema maðr eigi minni bot. þa skal hann sal taca. nema auki bót til enris. oc tafe
trygðar igegn. Giallda vopn þau er hozð ero. oll heil oc hord. oc ubroten. Eigi
skal þau bioda er hann var vigin med. Giallda eigi sverð i salze. nema buit se
med gulli. æða med silfri. Giallda vadmal oc lerezt oll ny. oc klæde oll ny oc
ustoren. nema hinn vili telit hava storet klæde nyt. Giallda karlklæde oc eigi
tventklæde. ny en eigi forn. Giallda varar zellði nyia. oc ufficta. Giallda blazellði

¹) "Su" Arn. M⁸ Conjectur. I Mbr. er ikke alene den røde Initial tydelig et S; men i den indre Marg
staer ogsaa tydelig et lidet s, der har været sat der til Veiledning for den, der skulde male Initialerne.
Ikke destomindre er A. M⁸ Conjectur høist rimelig. C. A. M. 306. f. og 66. qv. læse ogsaa begge: Su;
i C. Thott. 2083. qv. mgl. Initialen. ²) I Mbr. hværr. ³) I Mbr. ved en aabenbar Skrivfeil: "haub".
A. M. har i sin Afskrift rettet det til: "haug"; saaledes læse ogsaa C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C.
Thott. 2083. qv. ⁴) Saaledes i Mbr.

oc strud nýtt. oc uftoret. Giallda sveina þá alla er heima ero alner. þann hvern er eigi er yngri en .xv. vœtra. nema hinn vili telit hava. ambattar skal eigi stialda¹ i mannz giöld. Nu er þe stilt. þat er i giöld skal giallda.

- 224 ² Nu skal sater telia. Nu er þar i upnameno þyrsta þadur broder hins dauda. oc broðor sunr. oc modor þader. oc dottor sunr. þeir eigu morc hvern þeirra at viganda. ez haulldr verdr veginn. Nu er þar i upname orðro broðrongr hins dauda. oc broðor dottor sunr. oc modor broder. oc systur sunr. oc systlingr þeirra. tær hvern .vi. aura ez viganda ez haulldr verdr veginn. Nu er þar i upnameno þridia systrungr hins dauda oc broðrongz barn. oc broðrongr þadur hans. oc modorbroder modor hans. oc systur dottor sunr. þeir eigu halva morc at viganda. ez haulldr verdr veginn. En þiri þvi at hvern maðr skal holþo minna bota þiri handa verc en taca a iamstýldum³ manne. þa skal hann bota .ij. aura syni hins dauda. oc sva hvern þeirra i þvi upname. En i midupname þa scolo þeir aller bota syni hins dauda .iiij. aura hvern þeirra. En i upnameno þyrsta. þeirra skal hvern bota halzre morc syni hins dauda. Nu ero upnama menn aller talder. en nu skal þat stilia. hveffu þversater skolo þara.

Um frendbotr.

- 225 Nu a þadur broder viganda at bota syni hins dauda halzre morc. En broðor hins dauda .viii. ærtogum. En þadur broðr hins dauda .v. ærtogum. oc .iiij. penningum. Sva skal broðor syni hins dauda at somo. oc sva modor þedr oc dottor syni. Aller eigu þeir iammicla bot er i upname ero saman. Nu a þadur broder viganda at bota modor broðr hins dauda tveim lutum þimta penningz oc eyri. Sva skal bota systur syni hins dauda at somo. oc broðrongi. oc broðordottorsyni. oc systlingi. sva scolo þeir aller bota er i upname ero með þadur broðr. Nu skal þadur broder viganda bota systungi hins dauda þiorom penningum. oc tveim ærtogom. oc sva skal hvern þeirra i þvi upname. Sva scolo þeir bota systur dottor syni. oc broðrongz barne oc modor broðr modor hins dauda.⁴

Enn um frendbotr.

- 226 Nu a broðrongr viganda at bota syni hins dauda .iiij. aura. En broðr hins dauda .v. ærtogar. oc .iiij. penninga vegna. En þadur broðr hins dauda tveim lutum þimta penningz. oc eyri. Sva skal broðorsyni hins dauda at somu. oc sva modor þedr oc dottor syni. Aller eigu þeir iammicla bot er i upname ero saman. Nu a broðrongr viganda at bota broðronge hins dauda .iiij. penninga oc .ij. ærtogar.

¹) Saaledes i Mbr. Arne Magn. har i sin Afskrift rettet det til: "giallda"; ligesaa have C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv. ²) Overskrift mangler. ³) Her begynder første Blad af

Brudst. Cc. ⁴) oc broðrongi þadur hans synes at burde tilføies.

Sva skal broðor dottor syni hins dauða at somu. oc modor broðr oc systur syni. oc systlingi hins dauða. Sva skal hværr þeirra bota er i upname ero með broðrongonom. Nu skal broðrongr viganda bota systur syni¹ hins dauða tva luti niunda penninge oc ærtog. Sva skal hværr þeirra i þvi upname. Sva scolo þeir bota broðronge barne. oc broðrongi þadur hans. oc modor broðr modor hans. oc systur dottor syni. Sva scolo þeir aller bota er i upname ero með broðrunginum.

Enn um frendbótr.

Nu skal systrungr viganda bota syni hins dauða .ij. aurum. Sva skal systur 227 dottor sunr viganda at somu. oc broðrongebarn. oc modor broder modor hans. En xiorar ærtogar broðr hins dauða. hværr þeirra xiugurra. En þadur broðr hins dauða .iij. penningum minna en eyri. Sliet broðor syni hins dauða oc modor þedr oc dottor syni. Slica bot a systryngr viganda oc systur dottor sunr. oc broðronge barn. oc modorbroder modor hins dauða.² þeirra skal hværr bota atian penningum modor broðr hins dauða. Sva skal bota systur syni hins dauða. oc sva hværr þeirra broðrongi hins dauða. Slica bot a broðor dottor sunr hins dauða af hverium þeirra. Systrungr viganda skal bota systrungr hins dauða .xii. penningum. Sva skal bota systur dottor syni at somu. oc broðrongebarne oc modor broðr modor hins dauða.³ Sliet skal systur dottor sunr bota sem systrungr. Sva skal broðronge barn.⁴ oc modor broder modor viganda .xii. penninga skal hværr þeirra bota or øxsta upname. Nu hevi ec upnama menn alla talda. Sva skal hværr ødrom bota sem nu hevi ec talf. En hværvitna þar sem manne xirrist frendseme fra upnama monnum út. þa xellr bot þridiungi sem tala rennr til.

Um upnama menn.

Þeir aller er more taca i upnameno xyrsta at viganda. þeir scolo taca þridiungi 228 minna at broðr viganda. þat verðr ærtog setta enris. En þeir aller i midupname er taca .vi. aura at viganda. þa scolo þeir taca þridiungi minna at broðr viganda. en þat er holz more. En þeir menn aller er⁵ i upnameno øxsta. er halva more taca at viganda.⁶ þeir scolo taca þridiungi minna at broðr viganda. þat verðr ærtog minna en .iij. aurar.

Her skyrir um saker.

Nu skal vigande hava með ser i sofum þadur broðor. oc broðor sun. oc hallða 229 upp sofum xiri þa. þo at þeir væri allðrigi menn i heimi. en sialver þeir xiri sic. ef þeir ero til.

¹) Feilskrift for systrungr, see ovenfor. Brudst. Cc. har systrungr. ²) "hins dauða" staaer aabenbar ved en Uagtsomhed istf. viganda; dog synes ogsaa Ordene at lufa eller at gjaalda at burde tilføies. hins dauða mgl. i Cc. ³) oc broðrongi þadur hans synes at burde tilføies. ⁴) oc broðrongr þadur hans synes at burde tilføies. ⁵) Saaledes i Mbr. "er" synes at være tilføiet af Uagtsomhed. ⁶) Her ender første Blad af Cc.

Enn um saher.

- 230 Broðor sunr skal fylgia þadur bróðr til safar. taca báðer eina. oc sva bota meðan þadur broðer livir. en síðan þrídungi minna er þadur broðer zellr i þra.

Enn um saher.

- 231 Nu ero tonor þær allar er sunu eigu til safar. oc systr barnbærar. þa skal þeim öllum telia soc iamna. til þær ero ertogar. Nu hvervitna þess er þeirra¹ missir við.² einnar æða þleiri. þa hveryr soc ætr til systr sunar.

Enn um saher.

- 232 Nu a þadur broðer hins dauða æz þadur bróðr viganda .iiij. penninga oc .v. ertogar. Nu a broðor sunr hins dauða æz broðor syni viganda .iiij. penninga oc .v. ertogar. Nu a dottor sunr hins dauða æz dottor syni viganda .iiij. penninga oc .v. ertogar. oc sva modor þader hins dauða æz modor þedr viganda oc .iiij. penninga oc þim ertogar.

Um upnama menn.

- 233 Nu skal bota or midupname oc bota i upnám hit þyfta þim penninga oc eyri. Nu scolu aller þeir bota or upname hino ertsta. oc bota i midupnám .xviii. penninga hverr þeirra.

Enn um hit sama.

- 234 Nu skal broðor dottor sunr viganda bota broðor dottor syni hins dauða .vii. penninga oc ertog.³ oc sva hverr þeirra i því upname. Nu skal systrungr viganda bota systrungi hins dauða .xii. penninga oc sva hverr þeirra i því upname. þra hinu ertsta upname zellr þrídungum síðan. þegar er manne er þirnare. Karlsvihtar madr hverr a at taca þrídungi meira en þvensvihtar madr at iamstýldum manne.

Um upnama menn.

- 235 Sa madr er nestr er at þrendseme i karlsvihtar þra hinu ertsta upname. skal taca .viii. ertoga soc. þat ero tveir lutir siaundo alnar. oc .xx. alnar vadmals. En þvensvihtar madr skal taca þrídung þiorða penninga oc .v. ertogar at somu soc. þat verðr hvaft tveir lutir atiendo alnar. Sliet skal annarr karlsvihtar madr taca. þra ertsta upname. En i þvensvihtar at þeirri soc skal taca tva luti þimta penninga oc eyri. þat verðr varla holz tolzta oln. Sliet skal hinn þrídri karlsvihtar madr þra ertsta upname taca. En i þvensvihtar at þeirri soc skal taca .iiij. penninga oc .ij. ertogar. þat verðr tveir lutir atto alnar. Sliet skal hinn þiorðe karlsvihtar madr þra ertsta upname taca. En i þvensvihtar at þeirri soc skal taca tva luti niunda penninga oc

¹) I Mbr. feilagtigt "þeirrar".

ikke synes at have nogen Betydning.

Cap. 226., sammenholdt med Beregningen.

²) Efter Ordet "við" findes i Mbr. et lidet Tegn: við. hvilket dog

³) Udentvivel Feilskrift istedetfor "iiij þenn. oc ij ertl.", see ovenf.

ertog. þat ero hvaft .v. alnar. Sliet skal hinn zimti karlsvoiztar madr taca zra ozsta upname. En i tvenvoizt at þeirri soc skal taca holzum penningi minna en ertog. þat verðr ziordongr ziordo alnar. Sliet skal hinn sette karlsvoiztar madr taca zra ozsta upname. En i tvenvoizt at þeirri soc skal taca .xiii. penninga. þat verða hvaft tveir alnar. Sliet skal hinn siaunde karlsvoiztar madr taca zra ozsta upname. En i tvenvoizt at þeirri soc skal taca þridiung annarrar alnar. þat ero tveir lutir niunda penningo. Sliet skal hinn atte karlsvoiztar madr zra ozsta upname taca. En i tvenvoizt at þeirri sol skal taca tva luti setta penningo. þat er zimtungi minna en zull óln. Sliet skal hinn niunde karlsvoiztar madr zra hino ozsta upname taca. En i tvenvoizt at þeirri soc. skal taca zimtung ziorda penningo. Sliet skal hinn .x. karlsvoiztar madr zra hino ozsta upname taca. En i tvenvoizt at þeirri soc. skal taca tva penninga oc tva luti az zimtungi penningo. Sliet skal hinn .xi. karlsvoiztar madr zra ozsta upname taca. En i tvenvoizt at þeirri soc skal taca þridiung annaro penningo. Sliet skal hinn .xii. karlsvoiztar madr zra ozsta upname taca. En i tvenvoizt at þeirri soc. skal taca penning. Sliet skal hinn .xiii. karlsvoiztarmadr zra ozsta upname taca. En i tvenvoizt at þeirri soc skal taca tva luti penningo. þa er zimtanda manne zrendseme þeirra.

Um sacauca.

Nu ero þeir menn þrir er sacaular ero. er sunr þyborenn. oc broðer þyborenn. 236 oc broðer sammodra. Nu skal sunr þyborenn hava .xii. aura az viganda. en more az broðr viganda. oc svo hvern þeirra sacaula þriggia. En allt þat er i zra þeim lemr. þa skal taca holzo minni soc at iamstýldum manne.

Um zrendbotr.

Madr a a modor broðr sinum þybornom aura .iiij. oc svo hvarr þeirra a oðrom. 237 Sliet a madr a modor broðr sinum sammodrom at eins oc þeirra hvárr a oðrom. Seg aura a zadur broðr sinum þybornom. Sliet a madr a zadurbroðr sammodrom. oc hvárr þeirra a oðrom. az viganda. En þridiungi minna az broðr viganda en az siolzum. þridiungi mihna az zadur broðr viganda en az broðr. Svo skal hvern soc taca. sacaular heita þeir aller er ec talda nu. Aller eigu systra¹ synir eina bót at taca hvægi marger sem ero. oc svo reida at somu. þeir menn eigu bót saman at taca er þeir ero systlinna synir karls oc konu. Aller eigu modorbroðr eina bót at taca. Svo eigu þeir reida at somu. Aller eigu zodurbroðr eina bot at taca. svo at reida at somu. ez þeir ero samzedra oc skirborner. Hvervitna sem madr livir ezter sacauca. þa skal zalla bót halzre. hvervitna er zedr er bott. þa er bott syni.

¹) Ordet: "systra" er ved en Feilskrivning fordoblet i Mbr. Arn. Magn. har rettet Feilen i sin Afskrift.

Um misvigi.

- 238 Misvigi skal nu telia. Eðr maðr hoggv i linn. eða i lamp. þa liggv við iagl hvorn eynr. En eðr maðr fellir lif i elld. eða i a. bote aurum .xii. sva xiri dauðz mannz sár hvért. Sva eðr maðr seze xiri annan þar sem hanom liggv þorað við. a aðra hond. eða við báða bruar enda. skal hann annat tveggja ganga a odd eða eggjar. eða xiri þorað niðr. xiri þat skal giallda aura .xii. En eðr maðr berr hoxud xra bul. eðr han hever að hoggit. þat heiter oxrán. þar skal giallda merer .iij. xiri. En eðr maðr fellir lif i vatn sva diuþt at veta verðr hoxud sitt xyr en hann tome hans hoxde upp. þa skal bota .iij. morcom. Kette skal bota fullum ervingia eðr maðr lystr oxundar hogg oc sva xiri misvigi oll.

Um giöld.

- 239 Þeir ero tveir namagar er maðr a doffor mannz. þeirra tecz hvárr a oðrum .xii. aura. aðr viganda. En eðr maðr a sýstur mannz. þa tecz hvárr a oðrom .vi. aura aðr viganda. En eðr hvárr a annars sýstur. þa tecz hvárr þeirra a oðrom .xii. aura. aðr viganda. Nu a ftiupxader. oc ftiupsunr hvárr þeirra a oðrom .xii. aura aðr viganda. Nu ero eibbroðr. þeirra tecz hvárr. a oðrom .xii. aura aðr viganda. Nu ero þofbroðr tveir þoðdir upp saman. oc hava drudit báðer speina einn. þa tecz hvárr a oðrom .xii. aura aðr viganda. Nu er modor þader modor mannz. þeirra tecz hvárr a oðrom .xii. aura. aðr viganda .x. alna enris. eðr haulldr verðr viginn.

Um misvigi.

- 240 Þat er misvigi hit xyrsta eðr maðr er vigin oxgum vapnom. oc loftenn tvau hogg. þat ero tvau misvigi. En þat er hit þridia misvigi eðr maðr er loftenn trocoro. eða trocþiote. oc þarx at ftera til. En þat er hit xiorda eðr sór ero xleiri en .vii. En þat er hit ximta eðr maðr er dauðr hoggvinn. oc lemr eigi blod út. En þat er hit setta eðr lif er rent. En þat er hit siaunda eðr maðr er veginn þa er hann gengr þarva sinna. En þat er hit atta eðr maðr er felldr i elld. En þat er hit niunda eðr maðr er felldr xiri berg. En þat er hit tiunda eðr maðr er felldr i vatn. En þat er hit ellixta eðr eigi er lif borget. oc falla a raðnar oc ræðyri. En þat er hit tolxta eðr viglysing er eigi full oc verðr þo eigi at morde. En þat er hit .xiii. eðr sett er boden a þingi hinu xyrsta. sva hátt at heyra ma ivir þingring þveran. þa er rofat vigi. En þat er hit .xiiii. eðr sett er eigi boden innan .xii. manaba. þa er seint boden. En .iii. merer liggia við hvért mal þeirra er nu er talst.

Þar sem giöld aukast.

- 241 En eðr hoxud er hoggvit að. oc sett a garðstaur eða sparre i munn. oc reift við gatna móf. eða lic hverxt a gruxu. oc ftungit hoxde milli xota. þa aulasc giöld holxo.

Enn um gíöld.

Enn liggja við aurar .xii. ex maðr hoggv az manne daudum hond. æða fót. 242
æða torvo az hoxðe. æða sva at heilir zellr út. æða sva at særer rediar. æða sva ex
hoggvinn er um raðza floz. oc sva ex hann hoggv bein ór hoxðe. oc ziri azhogg oll
utan zingr æða tær. Enri ziri zingr huern. oc tá hveria unnz az ero allar. þa er
holz morc ziri hvárt. ziorer tigr marca ziri heimsofn. þat a lonongr halzt ex maðr
er viginn. En .vi. aura ex innangarðz er. oc aðrer .vi. ex hozub herr ór stað.

Um bauga.

Nu skal haullz gíöld telia. þar skal .xii. alna enrir .vi. merer i hozubbaug. En 243
ziorar i broðor baug. En holz þridia morc i broðronge baug. Nu scolo zylgia
tvau tryggva kaup baugi hverium. hvert skal enrir oc zimtungr enris tryggvakaup.
En tryggva kaup skal þara bauga manna i mellom.

Um bauga oc tryggva kaup.

Nu reidir vigande baug syni hins dauda. En tryggvakaup broðr hins dauda. 244
En annat broðronge hins dauda. Nu reidir broder viganda baug broðr hins dauda.
En syni hins dauda tryggva kaup. en annat broðronge hins dauda. Nu reidir
broðrongr viganda baug broðronge hins dauda. En tryggvakaup syni hins dauda.
en annat broðr hins dauda. at settarkaupe ex zrendr ganga aller senn til settar. oc
sva at settas bauga manna. en .iii. merer at flogar kaupi.

Um giaver.

Nu skal vigande fram geva oc moder hans oc doffer. oc lona hans. En hver 245
ein gíoven enrir oc zimtungr enriff. lono hins dauda oc modor. oc doffer hins dauda.
þa ero þat giaver .xii. Nu skal systir viganda geva halva gíox systur hins dauda.
oc halva gíox lono hins dauda. oc doffer hins dauda. oc halva gíox modor hins
dauda. Nu ero þat tvær giaver. Nu skal hvert þeirra vigande oc moder hans. oc
lona hans. oc doffer hans geva halva gíox systur hins dauda. þat ero tvær giaver
fullar. Nu ero .xvi. giaver allz. Nu með baugum oc með tryggva kaupi. oc með
flogarkaupi. oc með tvengiozum. þa ero zimtunger tveir. oc tveir aurar oc .xx. merer.

Um saker.

Þeir menn ero .vi. er hverr tær .xii. aura sof. Einn er þaður broder. oc 246
annarr broðor sunr. þridi broðor¹ sammorðr. ziorðe sunr þyborenn. zimti doffer sunr.
sette modor þader.

Enn um saker.

Þrir ero þeir menn er hverr tær .ix. aura sof. Einn er modor broder. en 247
annarr systur sunr. þridi broder þyborenn. Systlinna synir taca .vi. aura.

¹) Saaledes i Mbr.

Enn um sakar.

- 248 Saburbroðer þyborenn tæc merer soc. Dotter þyboren hins dauda getr sun með ættbornom manne. hann tæc more.

Um banga.

- 249 Banga manna hvern skal bota holzu minna en taca. oc zimtungi meira. En upnama menn aller taca tva luti af viganda. en þridiung af broðr viganda.

Um upnama menn oc þversakar.

- 250 En upnama menn .vi. hinir zyrstu. taca .iiij. ærtogar af þversoc hinni zyrstu af iamsthyldum vigandans. sem þeir ero hinum dauda. En at annarre þversoc tæc hvern þeirra eyri. af iamsthyldum vigandans sem þeir ero hinum dauda. er i niu aura soc taca. En at þridiu þversoc tæc hvern þeirra .ii. ærtogar af iamsthyldum vigandans sem þeir ero hinom dauda. er .vi. aura soc taca.

Enn um hit sama.

- 251 En þeir menn er i niu aura soc ero. þeir taca at þversoc hinni zyrstu hvern þeirra eyri af iamsthyldum vigandans. sem þeir ero hinum dauda er .xii. aura soc taca. En at annarre þversoc tæc þeirra hvern eyri stattvaran af iamsthyldum vigandans. sem þeir ero hinum dauda. En at þridiu þversoc tæc hvern þeirra halvan eyri af iamsthyldum vigandans sem þeir ero hinum dauda. er i .vi. aura soc ero.

Enn um sakar.

- 252 En þeir menn er i .vi. aura soc ero taca af zyrstu þversoc hvern þeirra .ij. ærtogar af iamsthyldum vigandans sem þeir ero hinum dauda er i .xii. aura soc ero. En at annarre þversoc tæc hvern þeirra halvan eyri af iamsthyldum vigandans sem þeir ero hinum dauda er i niu aura soc ero. En at þridiu þversoc tæc hvern þeirra ærtog af iamsthyldum vigandans. sem þeir ero hinum dauda.

Her hefr upp þissa bolh.

- 253 Þat¹ er nu þvi næst at várr skal engi annan stela þeirra manna er i landeign tononge várs villia vera. En ef hann stelr ærtog eða ærtog meira. þa er hann utlagr oc dræpr. En ef hann lvedr nei við. þa skal hann synia settar eidi. En ef hann stelr minna ze. þa skal hanom stapa gotu. oc lasta a hann griote. eða torve. þa have hann sva gort. En ef hann lvedr nei við syni með lyritar eidi. en sa eidr zellr hanom til gotu. En hanom skal gotu stapa þedan sem hann verðr sannr at. En su gata skal vera niu boga lengd. zulltíða mannz. En þa skal þyrva hann með griote oc með torve. oc zellr hann útlagr ef hann zellr. En ef hann temsc þedan. þa have hann sva gort. En ef máðr stelr blodre brad zergeottre. þa er sa utlagr.

Jvfr. Cap. 253. F. XIV. 12.

¹) Bogstaven þ i dette Ord er i Mbr. større end de sædvanlige Capital-Initialer.

þó at hann stæle lambe netrgomlo. En ex madr stendr þyzzu i hende manne. þa
 skal binda zola a bac hanom. ex vattar ero vid. oc leida hann i þa þingsofn sem
 hann stulð stal. oc zora hann armanne konongs. ex hann vill þat. En ex armadr
 tæc eigi vid. þa er hann seccr .xv. morcom. En þat ze er armadr skal giallda. þa
 scolo bõndr eiga allt. þa skal zora lendum manne. en ex hann vill eigi vid taca þa er
 hann seccr .xv. morcom. en þat ze skal konongr hava halzt. en bõndr halzt. Nu
 scolo bõndr eigi sect giallda armanne. ne lendum manne zyr en þeir hava sinn rett
 sottan. Nu skal hinn þa þing lenna. oc leida þingat þioz með zola bundinn er
 þioz hever telit. oc zora fram vitni at sa a ze er batt. oc þar lyfti hann þyzt exter.
 Oc vitni annat at hann batt hann a þvi ze. þa scolo þingmenn um dõma. Ex þeir
 dõma hann misbundinn. þa er sa seccr er hann batt at .xv. morcom vid konong.
 En ex þeir dõma hann rettbundinn. þa skal armadr za bana at hanom. hann er seccr
 at .xl. marca. ex hann vill eigi. þa scolo bõndr laupa bana at hanom or ze hans
 sialzo. En ex hann gengr með livi i brott. þa scolo bõndr giallda .xl. marca. En
 ex þeir lata hann ganga uðomban ex þingi. þa ero þeir sedir .xv. morcom vid konong.

Ex madr venesc heimildar manne.

Nu stendr madr ze sitt i hende odrom manne. þat er þiozstolet er. en hann 254
 venesc heimildar manne. oc tallar kaup sitt. þa skal hann æsta tag ziri hann. oc sva
 ziri ze þat er hann lenner ser. oc gera eindaga til. þa skal hann zora fram vitni at
 þat er hans ze. oc hann gaz eigi ne gallt. oc eigi solum sellde. þa er hanom upnemt.
 þa skal hann gera hvært sem hann vill. at zara brott með ze sitt. æða regna
 heimildar taca hans. Nu ex hann brestir hanom. þa er hann þiozr at. Nu lenner
 madr odrom stulð. þa skal hann gera hvært sem hann vill. at stexna hanom heim oc
 þedan til þings. æða zara a þing oc lyfa þar þyzt exter. þa eigu þingmenn at gera
 hanom heimstexnu til nestra þings ex hann er innan zyllis. þa skal gera hanom laga
 stexnu. ætr til þings. ex hann er utan zyllis. oc sva um hvert mal. oc eindaga þat
 þing. Nu ex hann lemr eigi þa berr hann a bale sof. nema naudsynia vitni bere
 hanom. Nu lemr hann sialzr a þing. þa skal hann þar eid zesta. en ex sa eidr zellr
 hanom. þa zellr hann til utlegðar.

Um rannsak.

Nu ex madr er stolenn ze sinu. oc sér hann manna zorveg i zra liggia. þa skal 255
 hann ganga exter heraðro monnom sinum. oc lyfa sinu torrete. oc æsta þa liðro til
 exter zarak. oc spyria til garðz manne. þa scolo þeir sitia utan garðz. oc gera einn
 til hus oc segia til ærendes. æsta til rannsaks. þa byðr hann þat. oc gengr exter
 gronnum sinum. þa eigu hinir inn at ganga i stýrtum einum oc lausggrðir. Nu ex
 hinn syniar rannsaks. þa sannar hann ser stulð a hendr. Nu ex þeir zinna zola

medal fíaldhalla tveggja. þar sem eigi ma bora þole vera. þa er boande þioʒr at ex hann er heima. En sunr hans þulltíða ex eigi er boande heima. En ex þeirra er hvarge heima. þa er gríðmadr ex hann er heima. Ex þess missir þa er húsþrenja. Dotter þulltíða ex eigi er húsþrenja. En ex þeirra er hvarge til. þa er brýti þioʒr at. Nu er karlmadr þioʒr at ex þat er i karllæðom sa þole. en tona ex i tvenllæðom er. Nu er þole hittr i sæng mannz. þa er sa þioʒr at er sæng gerðe. Nu er þole hittr i laðom æða i loðom. þa er sa þioʒr er lyçli veiter vord. Nu er þole hittr i loðu mannz uti. þar sem eigi ma utan til taca þar sem er. nema briote til. þa er sa þioʒr at er þann laða loð. Sliçt er ex i viðlesti er. Nu aʒla hiun steitar. þa er þar húsþrenja heima beʒtra manna. ex hon blandar motuneyti við þau. þa er hon þioʒr at. þo at þau stele. En ex hon hverʒr iʒra. þa er brýti þioʒr at. Hvar sem bora þole er þa a sa niðvæðt. oc hallða eidum upp.

Um stulð.

- 256 Madr stendr ʒe sitt i hende oðrom. oc tecz hann við [ʒe sinu.¹ oc stílr hann svo ʒiri. at ec drep hvergi tonongs rette niðr. oc hever hann við þat vatta. þa er hann sannr at soð. en hinn orseccr er við tecz ʒe sinu. En ex hann leynir þiove. oc tecz við ʒe. þa er hann seccr .xv. morcom við tonong. Nu mælr þat armadr. æða lendrmadr at þeir have sett gorva. Sa² er stolenn er. oc sa er stal. oc hava drepit niðr tonongs rette. þa scal hvártveggja þeirra ʒesta ʒiri þat lyritar eid. En ex þeir eidar ʒalla. þa er hvártveggja þeirra seccr at .xv. morcom. en annarr ex oðrom ʒellr. Nu ʒinnr madr ʒe sitt þioʒstolei oc ʒylgir eigi þioʒr. þa scal hann hava við navistar menn sína er hann tecz ʒe sitt. oc lata þa bera vitni um. at þar var eigi þioʒr við er hann toc ʒe sitt.

Um kennʒl.

- 257 Nu kenne madr manne stulð. en oðrom viðrtocu. at hann have telit við ʒe hans þioʒstolno. sa tveðr nei við. hann scal sʒnia með lyritar eidi. en sa ʒellr til utlegðar.

Enn um stulð.

- 258 Madr soter annan um stulð. oc er eigi lyft þyʒt exter. þa scal sa sʒnia lyritar eidi er ʒiri soç verðr. sa ʒellr hanom til útlegðar.

Enn um stulð.

- 259 En ex stelr tona ættboren. þa scal hana aʒ lande ʒora i annars tonongs vellde. Ex stelr umage. þa scal bota aʒtr verç hans. En ex stelr þræll heralenn. þa scal

¹) [Her har i Mbr. oprindelig staaet. "ʒenu"; men den gamle Afskriver har rettet dette ved at sætte: "þ" ovenover med Tegn til at indskydes mellem t og n. ²) I Mbr. har oprindelig staaet: "þa", hvilket er rettet til: "sa"; dog saaledes, at det oprindelige Bogstav ei er udraderet. A. M. læser: "sa"; ligeledes C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv.

drepa höfud af hanom. eða drottinn hans syni með settar eidi. Ef stelfr útlennztr þræll. eða utlennzra manna synir. þa skal¹ beria húb af hanom. eða drottinn hans have hyddan hann xiri ximt. en ef eigi er þat gort. þa er þræll upnæmr ármanne tonongo. þa skal armadr hava hyddan hann xiri ximt. þa ef hann gerir eigi svo. þa skal hinn hava þræl sinn er a. oc beria enn húb af hanom gortalla. Sva skal ambáttar utlennzcar at somu. En ef drottinn vill synia xiri þau. þa skal hann synia með lyrtar eidi. En ef sa eidr xellr. þa skal beria húb af þeim oc gíalda aftr stuld. allt þat er uspillt er. en hálxt þat er spillt er. oc svo xiri umaga at somu. En ef stelfr lensingia mannz. eða ambott her alen. þa skal stera af henne annat eyra. En ef hon stelfr annat sinn. þa skal stera af henne annat eyra. En ef hon stelfr hit þridia sinn. þa skal stera af henne nex. þa heiter hon stuva oc nuva. oc stele æ sem hon vill.

Um utlagan þioz.

Nu verðr maðr af þiozfu utlagr. þa skal sa taca er stolenn var gíolld xiar sine. 260 or ze útlægu oc zola. at þrim gíolldum.

Ef xrials oc þræll stela báðer saman.

Nu stela þeir stuld einn saman xrials maðr oc þræll. þa er sa þiozr er xrials 261 er. en þræll skal eði verða sine um. þvi at einn stelfr sa er með annars þræle stelfr.

Ef þræle er stuldr hendr.

Nu lenner maðr þræle mannz herlennzstum. at hann have stolet. þa skal boande 262 bioda hann til raunar. nema hann vill eid vinna xiri hann. En hinn skal hallda hann halvan manað til raunar. oc selia hann aftr limheilan. oc leggheilan. oc pina hann hvarle vid elld. ne vid iarn. ne vid vatn. En ef hann er svo þindr at hann seger stuld a hendr ser. þa segir hann með rædzlo. nema hann með sonnom iartegnum sege. þa er hann sannr at. Nu segir hann a hendr xriolsom manne. þa skal þræll i tocum sitia. til hann hever undan zorst. eða hann verðr sannr at. En ef hann zorefc undan. þa skal þræl drepa.

Ef maðr stelfr hankum.

Nu tetr maðr hauc bundinn i reibri. oc leynir þa er hann þiozr at. ef hinn 263 lyfir er atte. En ef maðr stelfr stætringi af iorðu manz. þa er sa þiozr at. syni með lyrtar eidi. xellr til utlegðar. oc svo hit sama xiri hauca.

Um marsteina.

Nu kaupir maðr iorð at armanne. þa er hann þiozr at. nema hann kaupir a 264 þingi. En ef maðr selr veibzlu iorð sine. þa verðr hann þiozr af. en eigi sa er

¹) I Mbr. ved en aabenbar Skrivfeil: "sa". A. M. læser: "sa"; ligesaa C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2063. qv.

laupir. Nu tætr maðr marðeina¹ upp ex standa. oc setr niðr i oðrom stad. oc þorer a lut hins er mote hanom a. þa er hann þioðr at.

Ger heyr upp oðals brigði.

265 Andsvor² vallda oðals brigdum. dome er hværr maðr verðr ziri sinni iorðu at hava. En ex maðr vill oðal sitt brigða þa scal hann zara til hus hanom um haust. er garðe er um lofet at vetrnottom. oc segia hanom ziri iorðu þa með vatta tva. er hann vill brigt hava. hann scal þat gort hava ziri nott hina helgu. hværgæ sem hann hittir hann með vatta tva. Eigi þarz hanom heim at stæzna. hann a hanom toft suor at veita þau er hann vill. hann ma sva svara. þu segir mér ziri iorðu þeirri er þu átt eði i. ec a þa iorð at eign oc at oðrle. oc ver ec þa logum oc dome. Ec ma þvi oðro svara. at ec hevi þa iorð sellða. Ec ma þvi hinu þriðia svara. þu zær þa iorð allðrigi. nema þu æz daudum dragar.

Fyrsta andsvor.

266 En ex ec þvi svara. at ec ver þa logum oc dome. þa scal stæzna hanom heim. hvi ner sem hann vill milli iola oc zofto. manne hverium³ er hvi sinu byr. biðia hann heima væra i andvege sinu. Allr dagr at stæznu at upvesande solo. En ex eigi hittir hann heima þa scal hann gera hanom stæznu. oc leidar lengð scapa hanom heim til heimilis síns. En þa scal hann zara oc za sér vatta. þa menn er oðalborner ero. En tvöðu vitnis a engi maðr oðrom at synia. nema sediasc vili aurum .iij. við ærendreca konongs. En þa scal hann zara með vatta þa til hus hinum er hann hever heim stemt. oc toma þar at stemnu degi. oc tveðia hann iardar oc oðals síns. En hann scal hanom þvi svara er hann at zorfogn svarade. at þu tveðr þeirrar iardar er þu átt eði i. eð a þa iorð. oc ver ec þa logum oc dome. oc zesti ec þer dóm ziri. En hver znadr a dóm at zesta zrialsæra manna ex eigi er boande heima. En ex eigi ero þar zrialsæer menn heima. þa scal husþregia hans dóm zesta. inni a hann dom at zesta. en ex hann út rennr. oc vill leita við hann svica. þa scal exter hanom renna. oc biðða hanom domzestu uti i garðe. En ex hann ór gengr garðe adr hanom se domr zestir. þa sedir hann hinn er hann tvaddan hæzde at aurum .vi. Nu scal hann sva hyggia at heimstæznu sinni. at domr hinn zyrsti verðe eigi a helgum degi. En ex sva verðr þa er sofn hans ungt. er sofia scal. Nu er þar domr zestir oc zimtar nagn a dome með þeim. þann dom scal a synnum dogum hallða. oc sva tvöð veita. En

Jvfr. Cap. 265. 266. F. XII. 6—8.

¹) Saaledes i Mbr.; udentvið en Skrivfeil for: "marðeina", hvilket Ord A. M. har optaget i sin Afskrift, ligesom og Cod. A. M. 306. f.; hvorimod C. A. M. 66. qv. og C. Thott. 2063. qv. læse som Mbr. ²) Bogstaven ð i dette Ord er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer. ³) Her har i Mbr. først været skrevet: "sna"; men den gamle Afskriver har igjen overstreget dette Ord og over Linjen skrevet: "hverium" for at indskydes i Stedet.

þeir scolo til þess dóms hava valentunna menn. En menn ero aller domfæter zriallser. En þeir megu eigi i dóm með sér nánga sína. þar scolo zra ganga baugillblismenn. oc neygillblis menn. oc namagar. Ez þeir ero settir i dóm. þa scal rengia ór með vattom. en hinn scal setia i valentunna menn. En þann dóm scal setia ziri durum verianda. scal sotiande sinn dóm setia. oc huerua til karldura. en veriande zra. oc setia sva ziarre durum. at bera mege inn bæde vatn. oc við. oc aca milli dóm. oc dura. Nu er þar domr settir. þeir scolo telia til langzædra sinna .v. er átt hava. en þa hinn sette er bæde atte at eign oc at odrle. þa scal sotiande leida vitni sín. þau zyrst er at zorsogn hæzde hann. ez þau metazt at zullu. þa scal hann fram zora þau nest. er hann hanom heim stemdi. Ez þau berast hanom at zullu. þa scal hann fram zora tvödu vitni sín odalborna menn tva. Nu er tvödu vitni boret. oc sofn hans rett. þa scal hann fram zora odal vitni sín. arova þria. þa er tvitugir varo. þa er zader þeirra varð dauðr. En þa aðra er vitni þeirra sanne. þeir scolo .xv. vetrar gamler vera er zader þeirra varð dauðr. Odalborner menn scolo aller odal vitni bera. þeir er odal eigu innan zylliff er su iorð liggir i. er hann brigðir. Nu er hanom odal vitni boret. oc doma domendr hanom iorð. En veriande svarar þvi at þu átt þar eði i. þvi at vattar þinir hava þar boret stroc. En ec a þar til aðra vatta zleiri. oc betri at bera. oc mano þeir bera fátt. þa scal veriande nemna vitni igegn arova ziora. oc sannadar vitni þeirra zleiri. þa scal hann með þvi dóm riuva. at hann hever vitni i gegn nemd. oc leggja domstexnu aðra at. zim netr stolo doma i mellom vera. nema su zimt bere a helgan dag. þa scal dóm zora a virtan dag. oc setia i sama stad ziri durum verianda. Nu er domr settir. þa scal veriande zora fram vitni sín þau oll. er hann a zyrtra dome nemde. Arova ziora oc sannadar vitni þeirra zleiri. Nu ero verianda vitni at zullu boren. ez hans vitni er boret zleira arova einum oc sannadar vitni zleiri. þa ero þeir strocvattar er zyrri baro. nema þeir se aller iammarger. þa ero þeir strocvattar er eztri baro. þa scal sotiande oc veriande leggja domstemno at marcamote þeirra a mellom. telia roftom oc ziorðongum oc skapa til leidar lengd. þar sem þeir scolo dóm setia. þat talla menn stliladom. er þeir scolo annatt tveggja vedia æða ez lata annarrtveggja ez sinu male. En ez þeir vilja hava .xii. þegna dóm .vi. ez hvarstveggja hende. þa scolo þeir reida aura .ij. huer þeirra. þat ero aurar .xii. er þeir scolo leggja undir iamna hond. oc stlirstota vedian sinni undir valentunna menn er utan standa við dóm. En þeir er dóm settu veriande oc sotiande. scolo stlirstota dome vedeaðom a ziorðongu þing. En þa er þeir tona a þat þing. þa scolo þeir vitni sín fram zora. þeirra manna er þeir male sinu undir stutu. þa er þeir vediaðo. þa scolo þingmenn um doma hvárr sannare hevur. þa er vel ez þeir verða a satter. þa ero aðrer [vediaðer oc¹

¹) [1 Mbr. tilkrevet over Linien, men med samme Haand og med Tega til at indskydes.

stórvattar. oc æz sofn sinni. En ez þeir verða eigi a satter. þa scolo þingmenn
 fliota dome þeirra vediðom a zyllis þing. þa er vel ez þeir verða aller a þat satter.
 En ez þeir verða eigi a þat satter. vill annarr fliota dome sinum. en annarr vill
 eigi. þa skal þa þo at hann mege eigi fliote orla. þa skal hann þo skirfota lograne
 þvi er þingmenn hava hanom veitt undir útheraðs menn. þa er eigi ero þingat
 þingsotnar menn. þa skal hann þo fliota dome sinum a zyllis þing. En þa er hann
 lemr þar. þa skal hann zra lograne þvi herma er hann a ziorðongs þingi zec.
 Heve ec her þau vitni er ec undir skirfotada. þau skal hann zram zora. þa scolo
 þingmenn þeim dóm doma. þa er vel ez þeir verða aller a einn dóm satter. En ez
 þeir verða eigi a satter. þa vill annarr fliota dome sinum i logretto. en annarr vill
 una dome zyllismanna. þa skal hinn æz þingi ganga er fliota vill. oc æzla ser liðs.
 En ez hann zær æz zyllis þingi ziorðong þingmanna. þa ma hann fliote orca. En
 ez hann minna lið zær. þa verðr hann at þola dom zyllismanna. Nu hava þeir
 dome fliotet i logretto. þa verða þar adrer vediader. oc æz sinu male. þa taca hinir
 veð ze sitt undan iamre hende tva aura æz hverium þeirra. er vediadr var. En þeir
 scolo bota aurum .iij. hvær þeirra við ærendreka konongs. oc bota sva aptr misdome
 sitt. Nu ero vattar hans stórvattar. þeir scolo bota morcom .iij. hvær þeirra við
 ærendreka konongs er þat vitni baro. oc bera allðri odals vitni síðan. Nu hever þa
 iorð sotta at logum er brigði. þa skal hann ze a iorð bera at midri zosto. þvattdag
 þann er .iij. vitur liva zosto. hindar dag oz morgon. hann skal þat ze a þann stein
 leggja er ácr oc eng motejc. En hann skal sva mæla. at þu ver her a iorðu þórðdag
 i þasþa vitu. oc tac við iardar verði sliu sem menn meta logeyris. Ec man her
 toma með valentunna menn. en þu hæz halva ziri. þeir scolo iorð meta at domum
 þeim er menn scolo odal sitt aptr lenja. þat ze skal halzt væra i gulli oc i silfri. en
 halzt i mane herroño eigi ellra en zertogo. ne yngra en .zv. vætra. Sva skal maðr
 odal sitt aptr lenja. Nu er þu brigð told.

Önnur vörn.

267 En hann a toft annan veg at svara. at zorsogn. at ec hevi þa iorð sellda. oc
 em ec eigi varnar maðr át. at veria þa iorð. þat er þo odal mitt. En hann skal
 þa spyria hveim ec hevi þa iorð sellda. En ec skal nemna solu mann minn innan
 laga várra hvar sem ec vil. þann er ec hevi iorð sellda. En engi a undir lendan
 mann iorð at fliota. En ez ec þvi svara at ec hava lendom manne iorð sellda. þa
 skal ec sialyr við vörn ganga. þvi at engi skal bonde iorð undir lendan mann fliota.
 En ec hevi nu sagt hveim ec hevi iorð sellda. en hann vill eigi nema a þvi tru. oc
 stemnir mér heim oc zerr til hús mer með vatta oc tveðr mic iardar. En ec þvi
 svara sem at zorsogn svarada ec. at ec a eði i þeirri iorðu. en ec zesti hanom þo
 dom at hvaro. æz þvi at hvær maðr skal dom zesta mote tveðu. En hann leggr

við mic domsteynu. en þá er rettr er domr. þá skal ec fram þora vitni mitt þat hveffu ec at þorsfogn svaraða. en þau onnor hveffu hann kvaddu mic at ec kvad nei við iorðu. oc ec hevi þá iorð sellda. þá skal ec riuva við hann dom. oc lata upp rísa dormendr mína oc lyða eigi a vitni hans. En ex ec læt dom síta oc lyða a vitni hans. oc berazt hanom þau at zullu. þá bitt ec mic við doma þria. En ex hann fær iorð a þeim domom sotta. þá skal ec mína ziri selia iammicla sem ec misver. hallt ec doma ziri iorðu annars mannz. Nu ferr hann at hitta þann er ec haxða hanom sagt til kaupna míns með vatta sína. oc spyrr hann ex hann hever iorð þá leypfa er oðal er mitt. oc ec hevi brígd a borna. Hann a þá toft at svara því er hann vill. En ex hann því svarar. at hann hever loget at þer. eði a ec i þeirri iorðu. Hann skal þá skirftota undir vatta sína oc fara aztr i þann ziorðong er su iorð liggir i. er hann brígdur. þá skal hann þing tenna. oc a þat þing fara með vatta sína. þá zyrfta er hann at þorsfogn haxða er han kvad nei við iorðu. oc kvaddt hava þá iorð sellda. en þá aðra er hinn kvazt eigi þá iorð hava leypfa. Hann skal þá fram þora arova sína þria. oc oll sannadar vitni slíc sem hann stýldi fram þora a dome. En þar eigu þeir eði vitni i gegn at þora er nei kvado við iorðu þeirri. Enn hann skal þá þingmenn dome bídia at meta vitni hans. en ex þau metazt at zullu. þá scolo þingmenn hanom iorð doma. oc veita hanom vapnatar til þess at hann tnege veria iorð sína logum oc dome. oc hava verðlausfa lengr mædr þva misverr.

Sin þridia þorsfogn.¹

En ex hann því svarar at þorsfogn. at þu fær þá iorð eigi az mér. nema þu az 268 mér daubum dragar. Hann skal hanom þá heim steyna. oc fara til hús hanom með kvodu vatta. oc kvæðia hann iardar þeirrar. En hann gerer hanom eigi dóm at zesta. hann bídr hann heima vera hindar dag oz morgon. þá skal hann þar koma með kvodu vatta sína aðra en zyrft haxða hann. þá er vel ex hann ma baða þa. En ex hann ma eigi aðra² þa. þá skal hann annan mann þa zrumvált. en annan hinn er zyrft haxða hann. oc kvæðia hann enn iardar. En ex hann vill eigi enn dóm zesta ziri. Hann skal bídia hann heima vera meðan hann ror ziri utan marreins bacca æða gengr ziri utan gærð. Hann skal þá enn aptr fara til hús hanom. oc kvæðia hann enn hit þridia sinn oc þa ser annan vátt nýjan. en annan hinn er zyrft haxða

¹) Saaledes synes det at være skrevet i Mbr.; dog er o ikke ret tydeligt. I Arn. M^o egenh. Afskrift staaer: "þorsfogn"; og ligesaa i C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt i C. Thott. 2063. qv. ²) Her har oprindelig i Mbr. staaet: "baða"; men dette Ord er overstrøget, og ovenover skrevet med samme Haand: "aðra". Arne Magnússon har i sin egenhændige Afskrift forandret denne hele Sætning saaledes: "þá er vel ex hann ma aðra þa. En ex hann ma eigi baða þa". C. A. M. 306. f. og C. Thott. 2063. qv. som Mbr. efter Rottelsen; saaledes ogsaa C. A. M. 66. qv. oprindelig, men her har en anden Haand med lysere Blæk senere sat et a over "aðra" og i over "baða", hvorved den samme Læsemaade fremkommer som i Arne Magnússons egenhændige Afskrift.

hann. xiri þvi at nýta ma trúðu vatta þíora at trúðum þíimr. eþ hann kánn rétt at flípa. Nu eþ hann vill eigi dóm þeſta hanom. þa ſedízt hann .xviii. aurum við ærendreka tonongs. En hann ſcal hanom þa til þings flærna xiri ránn oc logleysfo. En hann ſcal a þat þing þara. oc þora þram vítni ſín oc gogn þau er hann at ſofn ſínni háþde. er hann hanom xiri iorðu ſagde. oc hveſſu hann hanom heim ſtemdi. til trúðrna þríggia er hann lét hanom eigi dóm ſoma. Nu beráſc hanom þau vítni at zullu. oc ſofn hans rétt orden. þa ſcal hann þram þora arova ſína. oc gogn ſín oll flíc ſem a dome flýlði hann hava. þa ma þínn engi vítni í gegn þora. en þing menn doma hanom iorð. En hann ſvarar þínu ſama. trúðr hann allðri mano þa. At þingmale ſcal ſua iorð ſolia. eþ maðr þeſtír eigi dóm xiri.

Um domþeſta.

269 En eþ hann háþde dóm þeſtan. oc villði eigi þánn dóm hállða. þa flýlði þínn dóm ſetia oc ſetia domendr ſína xiri durum verianda. þa hever hann dóm ſettan halvan. þa ſtemnir hann hanom til dóms. en hann vill eigi í gegn ſetia. En eþ hann í gegn ſetr ſuma. en ſuma eigi. þa hever hann eigi dóm zullán. þa er hann domþloge oc aþ ſofn ſínni. en hann ſcal þo þora þram vítni ſín oc gogn. en hann ma þar engi í gegn þora. ne hvergi ſínu male flíota. ne vedían bíoda. þa doma domendr hans hanom iorð. En eþ hann engi í gegn ſetr. oc vill eigi dóm hállða. þa ſcal hann þram þora vítni oc gogn xiri domendum ſínum oll flíc ſem hann þa myndi eþ zullr domr være. Nu ero vítni boren oc doma domendr hans hanom iorð. en hann flírſtotar undír heyrendr þa er xiri utan dóm flánda. En hann ſcal þa þing kenna oc a þat þing þara oc láta heyrendr ſína mæla hveſſu hann hever iorð ſotta. ſegia þingmonnom ſócn hans rétta. oc doma hanom iorð. En hann ſcal þa til íarðar þara. þvatðag þánn er .iiij. vícur líva þoſto. oc bera þe a iorð. oc mæla ſua við þínn er hann iorð bríggdir at. at hann ſe a þeírri iorðu þoroðag í þaſca vícu. oc hawe þar valentúnna menn. En ec man þar koma með aðra í gegn iorð at meta logmete. En er iorð er meten. þa víl ec þer verð reída flíct ſem menn meta. þa ſcal hann til íarðar þara þoroðag í þaſca vífu með valentúnna menn. þa er vel eþ hann þar lemr. En eþ hann eigi lemr. þa ſcolo valentúnnir menn iorð meta en flíðan flál hann þeim íarðar verð ſýna. oc leggja í þung flér. oc hawa at lane til þa heimtír er hawa ſcal. Nu fléndr hann xiri oc verr oðde oc eggíu. þa ſcal hann flreva líðro þingmenn. at þora þríot aþ iorðu. ſeccr er hverr þeírra at .iiij. aurum er eigi vill til þara með hanom. Seccr er at .iiij. morcom hverr er xiri fléndr. en hóþðíngi at .xl. morcom. En eþ þeír zalla er xiri flánda. þa zalla þeír úllager. en þínnir helgír er til ſolia. Nu hawa þeír þríot aþ iorðu þorðan. hever þínn iorð er a.

Um odals iardar.

Nu skal þær iardar telja. er odróm scolo xylgia. Su er ein er æve hver æva 270
leixt. Su er onnur er gollðen er i manngjollð. Su er hin þriðja er i branderyð er
telin. Su er hin fjórða er heidlaunad er. Su er hin .v. er dregulaun er. ex hann
þiggr æx kononge. Setta barnxoftr laun hverr sem gexr. Siaunda ex maðr flitir
odals iorðu sinni i adra iorð. þær scolo odróm xylgia oc allar þær er i odals
flitri hava komet. með bróðrom oc með xrendom þeim. allar aðrar aurum.

Ex iorð kemr undir konong.

Nu ex iorð kemr undir konong. þa scolum vér undan armanne hans þa iorð 271
brigða. þeim armanne er i því xylki a ivirfoðn. er su iorð liggir i. En ex eigi er
kononge armadr i því xylki. þa scolum vér brigða undan þeim armanne er nestr er.
oc hava brigt xyr en þriggia kononga æve se lidin. En ex eigi er þa brigt. þa
liggi iorð sem komin er. En þo at konongar se þrir senn at lande. þa er þat þo
eins æve. Nu vill konongr iorð undan of brigða. þa skal armadr hans þa brigða
þva sem várr hverr undan odróm. hann skal þa oc hava brigt xyr en þriggia
kononga æve se lidin. allar liggi iorð sem komin er. Eigi skal þa brigða er konongr
er innan xyllis. þar sem su iorð liggir.

Ex iorð liggir .xx. vetr.

Nu liggir iorð .xx. vetr. oc er þar engi lyfing a. þa liggir hon til xullra aura. 272
En lyfing er at engu nyt. nema báðer iatte laupi oc sale. Nu ex hinn níttir.¹ þa
niote hann vatta sinna a þingi. Nu skal hann með aroxum iorð þa brigða. þeir
ero hanom arovar retter er við kaup þeirra varo. ex þeir liva. hvigi sem þeir ero
burðum. En ex þeir ero eigi til. þa skal hann brigða með aroxum rettom.

Quesug iorð skal brigða.

Ex maðr er i umegð. þa skal hann brigða iorð sína. er hann er komenn ór 273
umegð a xyrstum .xii. manaðom. En ex hann vill eigi þa brigða. þa a hann allðrigi
uppreift þess mals síðan.

Quesug iorð skal undan hans brigða.

Nu kemr iorð undir kon. su er menn standa til lausnar undan henne. þa scolo 274
þeir undan henne leyfa. ex þva nán er xrendseme þeirra. at er i nexgilldi. æða i
bauggilldi. þa scolo þeir segja henne xiri iorðu ox haust. xiri nott hina helgu með
vatta tva. oc stexna henne til þorðag i þasca vicu. at taca við aurum flicum sem
logmál er til. oc hava stemt henne hit seinsta þvatdag þann er .iiij.² liva xosto. oc

¹) I Mbr. bruges overalt Streg over i istedetfor Prik. I dette Ord findes over det første i tvende skraae Streger. Den ene af disse skal rimeligiis betegne Accent. ²) Saaledes i Mbr. Arn. Magn. indskyder i sin Afskrift: "vicur"; hvilket Ord ogsaa efter al Rimelighed ved en Uagtsomhed af Afskriveren er blevet udeladt. C. A. M. 306. f. og C. Thott. som Mbr.; ligesaa C. A. M. 66. qv. oprindelig, men her er senere med blegere Blæk tilføjet over Linjen Ordet: "vitur".

stemna henne til þeirrar iardar. er þeir vilja undan henne leyfa. þa scolo þau fara til iardar. bæde þeir er leyfa scolu. oc hon er við aurum skal taca. þa skal hann lata bera vitni. hveffu hann sagde henne xiri iorðu þeirri. oc hveffu hann stemde henne til. oc hennar varnar manne. þa ex þat er boret at zullu. þa scolo menn meta vitni hans. oc meta hvárt hann er til lausnar komenn æða eigi. ex þat mezt at zullu. þa scolo þeir meta iorð¹ aura zullra. meta iorð oc sia bæde utangarðz oc innan garðz. þa er þeir hava iorð metna. þa skal hann aura bioda ximtungi minni en iorð er meten. æða verð er. þa skal hann reida halzt i gulli oc silxri. en halzt i mane oc buze. þa veiti hann vord odrle sinu. en hon aurum.

Nu þaugrygi.

- 275 Nu verðr kona þaugrygr. verðr hon bæde arva odals oc aura. oc a engi maðr undan henne at leyfa. Nu ero þær konor er odals konor ero. oc odrlom scolo xylgia. Dotter. oc systir. oc xadur systir. oc broðor dotter. oc sunardotter. þær ero þaugrygiar tvær. dotter. oc systir. þær scolo þaugum bota. oc svo taca sem karlmenn. oc svo eigu þær boð a iordum iamt sem karlar. Nu ero þær arvar xadur sine. Nu elr onnur dottor eina. en onnur sun einn. þa skal sunr leyfa undan xrendlonom sinum sem log ero til. En ex enn fliptigt um, oc elr hon sun. en þeir dothr. þa scolo þeir leyfa undan þeim slicum aurum sem hann leyfði undan moðr þeirra. oc skal þa liggia iorð tyrr þar sem tomen er. þa er iorð tomen þrysvár undir snub. oc undir snællbo.

Gueffa maðr skal odals iorð sina selia.

- 276 Nu vill maðr selia odals iorð. þa skal hann a þing fara um haust. oc bioda odalsnautum sinum at kaup. þa scolo þeir toma til þorsdag i pásca vitu. oc reida hanom aura slica sem adrer menn vilja leypt hava ustylldir. þa skal sunr hans kaupi nestr. Nu vill maðr ustylldr kaup. oc tyrtryggir² sa er nestr er kaupi. at hinn vill svo dýrt leypt hava. þa scolo þeir bader sveria kaupi oc sale. at svo vil ec sellt hava oc svo vil ec leypt hava. Nu ex hinn vill eigi svo kaup. þa skal hann selia til heimils hveim sem hann vill. Nu vill hann til vetrar stexnu iorð selia .xv. vetr þa skal þat kaup hallða. nema með einum lut ma riuva. ex iorð var boden. þa ma með þeim einum riuva ex usellð er. seccr er sa er sellði. þa skal hann bioda hanom at auca aura við hann. oc hava iorð til stexnu sem hann leypti. Nu ex hinn vill elgi auca hanom aura. þa skal hann bioda odalsmonnom at kaup. en ex þeir vilja eigi kaup. þa skal hann selia þeim er dýrst kaupir. Nu liggir iorð til stexnu. þa skal hann segia hanom xiri ox haust. oc gera bæde senn. oc stemna hanom til iardar

Jvfr. *Cap. 275. F. VI. 4. Cap. 276. F. XII. 4.*

¹) Saaledes Mbr.; Arn. Magn. indskyder: "lit"; ligesaa C. A. M. 306. f.; derimod C. A. M. 66. qv. og C. Thott. 2083. qv. som Mbr. ²) Saaledes i Mbr.

þorsdag i pásca viku. ex hann vill taca við aurum slicum sem vattar viku at hann reiddi hanom. þa er vel ex þeir verða a þat satter. at hann stemner hanom til iardar. oc til aura tocu. En ex hann dylr þess. þa skal hann vatta sinna niota. hveffu hann sagde hanom xiri iorðu. oc hveffu hann til auratocu stemde hanom. ex þat berse at zullu. þa skal hann niota vatta sinna hveffu micla aura hinn a i þeirri iorðu. þa skal hann hanom aura slica bioda. sem vattar hava boret hanom vitni til. þa skal hann veita vord iorðu sinni. en hinn aurum. þa hever hann iorð sina leyfsta aptr at stilum. oc at logmale. Nu liggir iorð um stexnu. oc liggir .xx. vetr. oc hava þeir enga lysing þar a. þa er hon at odrle orden. þa ma hann dula odals oc tenna ser. þa skal hann þa iorð veria með dome. hann skal sötia með arozum. Nu ero þeir arovar er við kaup þeirra varo. leyfa aurum zullum þa iorð. nema lysing have a verit a þeim .xx. vetrum. Su er zull lysing er bæde iatter kaupe. oc sale.

Ex maðr kaupir iorð ubodrna.

Nu kaupir maðr iorð ubodrna. þa megu odalnautar þat kaup ripta. Nu segia 277 þeir hanom xiri iorðu ox haust. þa megu þeir bæde gera senn ex þeir vilia sva. segia hanom xiri iorðu. oc stexna hanom til iardar þorsdag i pásca viku. Hann ma oc síðarr stexna hanom at midri zosto hit seinfsta. þvatdag þann er .iij. vitur liva zosto. Nu verr hann stíladome kaup sitt. þann dóm stolo þeir a iorðu þeirri hallða er hann hever hanom til stemt. þa skal sa leida vitni sin fram er soter. hveffu hann stemdi hanom til. at taca við aurum slicum sem vattar viku með hanom. þa ex hanom berse þat at zullu. þa eigu þeir at doma hanom iorð. en hinum aura slica sem vattar viku at hann reiddi hanom. Nu ex hinn kallar bodrna oc leidir hann vatta þar fram. at iorð var boden logbode. þa skal hann iorð hava sem hann leypt haxde. Nu ex hinn lemr eigi til dóms. þa skal hann bioda aura. En ex hann hever nocorom manne umbodet með vattom. þa skal þeim i hond reida. allar hirda aura. oc lata hann eigi þa adr enn hann sote hann.

Ex maðr kaupir iorð til steytingar.

Nu kaupir maðr iorð til steytingar. oc tetr steyting a. þa scolo þeir odal nautar 278 hans ex þeir ero innan zyltis. oc vilia þeir brigt hava. þa scolo þeir brigt hava a zyrstum .xii. manadom. allar skal sa hava er leypt haxde.

Enn um hit sama.

Nu kaupir maðr iorð til steytingar. oc vill hinn eigi steyta er selldi. þa skal 279 hann þara a ping. oc lata bera vitni at hann haxde iorð leypsta til steytingar. oc æfta menn vapna tag. at þeir steyti hanom iorð með vapna tale. þa er þat iamzullt sem hann steytti hanom. ex hann hever mold rett tecna.

Um lausn a iorðu.

- 280 Nu kaupir maðr iorð. oc skal hann aptr leyfa er a. a hverium degi sem hann vill. þa skal hann segja hanom hólzum manade xiri þoreðag i pásca vicu. at hann mege sér aura nýta þat sumar. Lénfir hann iorð aptr extir xardaga. þa skal hinn hafa bæðe aura oc leigu.

Ex maðr vill óðal sitt brigða.

- 281 Nu vill maðr óðal sitt brigða. oc er þa utan laga várra er hönd hever at iorðu. eða utan landz. þa skal hann xara a xund hans oc stemna hanom með váttu til iardar. oc xara a iorð síðan. oc setja þar dóm sinn. oc tveðja hann iardar iamt sem hinn þar være. oc leida arova sína þar. oc oll vitni. sem hinn þar være.

Um bróðra skipti.

- 282 Nu skipta bróðr tveir odrlom sín a milli. þa skal þingast hverva i þa tviðf óðol. sem loten ero bæðe at bodom oc at abud. biðda því at eins i aðra tviðf ex þa soter þrot. eða aldauda arxer verðe. En eigi skiliast óðol með þeim at heðdr xyr en hvártveggja ma eiga dottor annars.

Ex maðr vill brigða mala iorð.

- 283 Nu vill maðr mala iorð sína brigða. þa skal hann segja hanom xiri hólzom manade þoreðag i pásca vitu. oc xara þa a iorð oc setja dóm sinn halvan við hinn. oc niota þar vatta sinna. hveffu micla aura hinn a i þeirri iorðu. þa skal hann þa aura reida nema hinum bere vitni til meiri aura. Nu ex hann sva brigðir. þa raðe hann sialxer xiri iorðu sinni. En ex hann síðarr brigðr. oc brigðr þo xyr en arðr se stotenn i iorð. oc se þat eigi vela verðe. þa odrlast hann leigu en hinn abud. En ex hann enn síðarr brigðir. þa hever hann bæðe iorð oc aura uleigis þa .xii. manadr.

Ex maðr vill brigða stemnu iorð.

- 284 Nu vill maðr stexnu iorð sína brigða. þa skal hann segja hanom xiri ox haust með vatta tva. hann ma bæðe senn gera ex hann vill. oc stexna hanom til auratocu þoreðag i pásca vicu a iorð þa er þeir deila um. Nu tóma þeir þar. þa skal hann setja niðr dóm sinn. oc niota vatta sinna hveffu micla aura hinn a i þeirri iorðu. þa skal hann þa reida nema hinum bere vitni til meiri aura. þa skal hann vatta hafa at. er at þeirri stemnu temr er hann a iorð sína aptr at leyfa.

Gveffug undan konum skal brigða.

- 285 Nu skal sva undan xrendfonom at somu brigða. þeim er sva nanar ero at xrendfeme. at eigi ma óðals dula. En hon ma því svara at þat er hvárstes óðart óðal. þat ero xong xrenda occarra. oc skal sja iorð xylgia aurum. en eigi odrlom. þa skal hann niota vatta sinna a dome þeim. er hann iorð brigðr at. at su iorð a odrlom at xylgia en eigi aurum. hon skal oc sinna vatta niota þar. ex hon hever til.

Um stemnu iord.

Nú vill maðr stemnu iord sína brigða. eða mala iord. oc er sa utan laga várra 286
er hond hever at. eða utanlandz. þa skal hann undan hallzmannne brigða. En ex
hann er eigi til. þa skal undan ervingia brigða. svo sem undan hinum stýldi hann.
Nú selr maðr iord or stemnu. þa skal hann iord brigða undan hvárom sem hann vill.
þeim er hann sellde. eða hinum er hond hever at. Nú skal svo mala iord at somu.
Nú er sa utan laga várra. eða utan landz. er stemnu iord hever leyptr. eða mala
iord oc er hvárle hallzmaðr ne ervingi innan laga várra. þa skal hann a þing fara
er brigða vill. oc gera hinum laga stemnu aptr er leyptr hæðe. En ex hann lemr
eigi i þa stexnu. þa skal hann fara a þing oc niota þar vatta sinna. hveffug þeirra
var mælt amilli. oc biöð þa aura. En ex hinn hever engum manne umböðet at
taca við. þa have hann oc hirði til sa heimtir at hanom.

Um odals iord.

Nú vill maðr odal sitt sellia. þa fara hann ox haust. eða sa maðr er hann 287
hever um böðet a þing oc biöðe iord odalnautum sínum at kaup. biðia þa til loma
iardar þorsdag i pásca viku. oc kaup svo iord sem aðrer menn biöðað við. Hann
skal þat i þeirri þingsöfn gera. sem iord su liggir i. Nú loma þeir þar bader þorsdag
i pásca viku. oc stílr þa a aura. þa skal sa sveria er iord vill-selia. at hanom er svo
við böðet sem hann metr. oc er þat eigi vela böð. Hinn skal oc sveria. at svo vil
oc kaup sem nú er meten. þa skal odal nautr svo hava ex hann vill. ellar seli hinn
þeim er hann vill. Nú lemr sa er kaup vill. en hinn lemr eigi er iord baud. þa
skal hann iord hava at sliu. sem valentunnir menn meta. hvárt sem hinn vill. eða
eigi. En ex hvarge þeirra lemr. þa er iord svo sem uboden se. En þa er þeim
iord uheimil er kaupir. ex odalnautar loma til þorsdag i pásca viku.

Um stemnu iord.

Nú vill maðr iord selia til stemnu. eða til mala. þa skal biöð þeim þrýst þiri 288
vattom er odrle ero næster. biöð þvi at eins syni sínum ex hann vill.

Ex maðr kaupir ubodna iord.

Nú kaupir maðr iord ubodna. en odalnautr er innan þyllis. þa skal hann 289
brigt hava a þyrstum .xii. manadom. En ex hann er utan þyllis. þa skal hann brigt
hava a þyrstum .xii. manadom. er hann lemr i þylli. En ex eigi er svo brigt. sem
nú hevi oc talt. þa a hann allðrigin upreift þess mals síðan.

Um böð a iord.

Nú ex eðia a böð a iordu þeirri er selld er. þa skal hon þa mann til hvær sem 290
hon vill at lyfa þvi a þingi a þyrstum .xii. manadom. oc have brigt a þyrstum .xii.

manadom er hon er gíxt. En ez hon vill eigi rað þa. þa skal hon taca þann mann er hon vill. sér til sólnar. oc eigi óxriðsmann þeim er leyppt haxde.

Enn um bod a iorðu.

- 291 Nu a mér bod a iorðu. þa skal hon þa mann til. er hon er .xv. vetra. at lysa því a þingi. at þu iorð er selld er hon a bod a. oc hava brigt a þyrstum .xii. manadom er hon er gíxt. En ez þær þara eigi svo at mér oc edia sem nu er talt. þa eigu þær allðrigi upreift þess mals síðan.

Um iardar skyting.

- 292 Nu kaupir maðr iorð i ziolda manna. þa eigu þingmenn at skenta hanom iorð. hann skal hinum heim stemna. oc þedan til þings oc niota vatta sinna a þingi. at hann haxde hanom rett heim stemnt. oc þedan til þings. hann a molld at taca sem i logum er mælt. Taca at arensbornom þiorom oc i ondveges sæte. oc þar sem acr oc eng mótzt. oc þar sem hollt oc hage mótzt. oc niota þeirra vatta a þingi at hann hever molld ret tecna. oc hinna annarra er við kaup þeirra varo. Nu ez hanom berft þat at zullu. þa eigu þingmenn hanom með vapna tale iorð at skenta. Hvervitna þess er þeir verða a satter kaupi oc sale at molld er rettelin. þa skal þat hallða. oc svo skyting at somu. at kirtiu sótn. oc at oldrhusi. at skipi skipaðo. því er seffom ma telia. þat skal iamt hallða. sem a þingi se skynt. Hvervitna sem konongr skyntir iorð. þa skal þat hallða.

Ez þrot sóker þann er iorð selld.

- 293 Nu ez þrot sóker þann mann er iorð hever sellt til stemnu. þa skal hann hinum stemna a iorð er leyppt haxde holzum manade þiri. oc þara i stemnu oc niota þar vatta sinna. at þrot riuva kaup þeirra. obalnautr skal hava ez hann vill. ellar hinn er leyppt haxde.

Um zimtungs zall.

- 294 Nu ero bróðr tveir oc andast annar þyrr en þader þeirra oc livir sunr ezter hinn dauda. þa skal hann þann lut lensa odría at zimtungs zalle. undan þadur bróðr sinum. sem þader hans stóð til ezter þadur sinn. En eigi ma hann þyrr lensa en þadur þader hans er andadr.

Ger heyr upp utgerðar bolh.

- 295 Konongr¹ skal rada bode oc banne. oc varom útþorum. eigi eigum ver hanom leidangr at synia til landzenda ez hann bydr sér til þarva. oc off til gagns. Nu scolo aller menn þann gera at iamnade. sem konongr hever iatt off.

Jvfr. Cap. 295. F. VII. 1.

¹) Bogstaven & i dette Ord er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

Um manntal.

Nu scolo menn at leidangre boðnom manntal sitt greiða. oc a engi þess orðrom 296
at sgnia manntals at iannade. Nu skal hann trefia fljpreidu menn sína manntals.
þa er vel ex þeir ¹ toma aller til. manntals oc til sores. Nu toma þeir eigi til
manntals sumir. þa scolo hinir er þar toma telia sliet a hendr þeim er eigi toma þar.
sem þeir villia talt hava. þa scolo hinir þvi tale up hallda. er þeim er boð til tomet.
Telia sic i tal oc hiun sin oðl er hann a gerðum up at hallda xiri. oc leyfingia sína.
þa er eigi hava gort xrelfis ol sitt. Nu skal leyfingi sialx gera xiri sic ex hann a
xe til. allar flapdrottenn hans. Nu skal hvorr telia i tal með sér born þau oðl er
hava .iij. netr hinar helgu. Nu flxtjt madr undan tale oc leypr xylfna i mellom.
æða xiorðonga. oc gerir hvarfe her ne þar. sa er kunnr oc sannr verðr at þvi. þa er
hann madr utlagr. Nu ex hann flxtt einshveriu hiuna sinna undan svorom. Ex
hann a mansmann. þa er sa up námrr armanne lononga. En ex hann a xleiri en
einn. þa skal armadr þann hava ex er hann vill. Nu ex hann a eigi mans mann.
þa skal hann giallda .iij. merer xiri hiuna hvert er hann undan flaut.

Enn um manntal.

At almenningi xullum. þa skal gera mann út at flaunda nevi. En ex vér eigum 297
manntal betra. þa scolo aller þess niota. En or þvi manntale scolum vér gera flj
þva morg or xylfi hveriu sem vér erom a flatter orðner við lonong várn.

Um þa menn er eigi skal leidangr xirir gera.

Nu skal þat segia hverir þeir menn ero er vér scolum eigi gera leidangr xiri. 298
Nu skal biscoþ eigi gera leidangr xiri sic. oc eigi xiri prest sinn. oc diafn sinn. Messo-
prestr skal engi leidangr gera. ne kona hans. ne klerer hans. En ex þeir hava xleiri
hiun. geri leidangr xiri þau. Armadr lononga skal eigi leidangr gera xiri sic. ne
xiri konu sína. ne man sitt. Nu skal eigi leidangr gera xiri lifþra menn alla. Nu
skal eigi gera xiri mans mann. ex hann sofer vanheilsa. þa skal leida hann a þing oc
bioda hann. En ex engi vill þiggia oc er yngri en xertogr. þa skal eigi gera xiri
hann. þeir menn er vér geþom xrelfi aller saman i Gula. scolo eigi gera. oc þva þeir
menn er vér geþom xrelfi xylfismenn. scolo eigi gera. Nu skal eigi leidangr gera
xiri þa menn er þrot recr apti i lyn. oc eigi xiri graxgangs menn. ex madr leggr
eigi flulld a þa. Nu aulast born við. þa skal eigi gera leidangr xyr en manntal er.
Nu deyr eitthvert hiuna þitt þat er þu flallt gerð hallda up xiri. þa skal gera leidangr
til þess er manntal er. Nu xær madr konu æða kaupir mansmann sér. or tale annars
mannz. ex hann kaupir xiri svore teli i tal með sér. Ex hann kaupir eþter. legge eþter

Jvfr. Cap. 296. F. VII. 8. Cap. 298. F. VII. 10. 16. 17.

¹⁾ Her staaer i Mbr. et oyerslödigt "aller".

gerð hina nesto. en þa have i tal með sér. Nu sitr maðr þva vetr .iij. at hann gerir eigi gerð. oc telr sic hverge i tal. þa er hann maðr utlagr. Nu telr maðr sic i tal. oc heldr eigi gerð up. þa skal armaðr sölja hann til leidangrö vitis. slícs sem tala rennr til. Hvervitna þess er almannta tal er. þa skal setja manngerð þra landþenda. oc vera þeir sér er nestir bua. Laupi engi ivir hozub odrom. nema þeir verðe a þat satter. aller saman. Manntals skal engi odrom sgnia. En manntals þing skolo aller bonðr sölja. Nu ex þu villt manntals trevia i annan attong. æða i annan ziorðong. þa skal a þingi trenia. En ex þeir sgnia þer manntals oc iamnadar. þa matt þu telja skord a hendr þeim með suorom. Nu þorer maðr bu sitt i annat zylki. æða i annan ziorðong. þa skal sa eigi taca verð ziri skip sitt. oc eigi kaupar sér annat. oc ganga þar i tal sem hann vill. Nu ex hann gengr þar i tal sem skip er i gerðum. hallde slícu upp sem maðr oc annarr. Nu þerr maðr or gerðum. oc þerr i log onnor. late liggja exter gerð hina nesto. Nu þerr maðr a lande. hallde upp gerð ziri hann vetr .iij. En ex þu þellr. soke viti a hanom er hann temr heim. Ex maðr temr or logum varom i zylki annat með þu sitt. geri aptr gerð hina nesto. sem hann var þyrr. En síðan hallde gerð upp þar sem hann temr.

Um skips stjórn.

- 299 Sa skal skipi stýra er tonongr nemner til. En ex hann vill eigi. þa er hann seccr .vi.¹ morcom. En ex annarr maðr tener hann stýri homlo. þa er sa seccr .vi. morcom. Nu skal stýrimaðr nemna hafeta með sér at þara. þa skolo þeir aller skyldir til at þara. allar gíallda merer .iij. Nu er vel ex drengmenn vinnasc til. En ex þeir vinnasc eigi til. þa skolo bonðr þara. þeir er zírir yrliendr eigu sér. þa er vél ex þeir vinnast til. En ex eigi vinnast þeir til. þa skal einvirki þara. skal einn þara en tveir skolo heima vera. at biarga buze þeirra. Ex þa er skipat. en allar þare tveir en einn se heima.

Um matgerðar mann.

- 300 Sa skal matgerðar mann þa. er sveina a i skipreidu. oc lúta sín i mellom. Matgerðar menn skolo þararlaup taca sem hafetar. Skal bonde sa heima vera er matgerðar mann þær. nema skip se eigi skipat. Bonðr skolo skyldir til stemnu at þara. þvi at eins drengmenn. ex stýrimaðr vill. Nu skal stýrimaðr gera stemnu ollom monnom til er skip skal skipa æða útdraga. En sa skal at .iij. aurum seccr. er eigi tomr til. Nu skal maðr þararlaup taca eyri a manade. en tva aura a tveim manadom. Nu skolo bonðr gera tva manadar mate hváre til homlo. oc tialld. oc ár.

Jvfr. Cap. 299. 300. F. VII. 7. 24.

¹) I Mbr. har oprindelig staaet: .iij., hvilket den gamle Afskriver selv har overstreget og derpaa ovenover sat: .vi.

¶ Eðr madr soker eigi halzrymi sitt.

Nu leyfa þeir skip or þestom. oc soker madr eigi halzrymi sitt. þa skal reisa up 301
ár hans. oc skirskota þriggia marca sect a hendr hanom. Eðia skal lata þora mat
sinn til skipa. oc alla reidu. eðr hon hever eigi homlo mann sér. oc bioda styri manne.
Nu ero þeir eigi þorer er zim¹ rum xliota a tuitugseßu. eða þleiri. Nu skal
lendrmaðr eða armadr gera i homlor .v. þa er attong hevir at ivir sofn. oc eigi
minna. Nu scolo þeir bioda lid sitt a onnur skip. eðr þeir ero eigi þorer. Nu eðr þeir
taca eigi vid þeim. þa ero þeir orsedir þo at þeir sita heima. oc þore armanne mat
til handa. tononge at hallða. Nu er þeir toma heim. þa talla þeir til manntala oc
þa eigi. þa scolo þeir eðr tili hoggva. oc stemma svo skip þeirra. sem þeir eigu manntal
til. geri eigi stemra en seßum ma telia. En eðr þeir ero þerre. en þeir mege eiga
þrettan seßu. þa scolo þeir þara a þing oc bioda sic i tal med odrom monnom. En
eðr þeir gera eigi svo. þa scolo þeir at vare odro gera þat skip þeort. bæde at mat oc
at lidi. En eðr madr gerir leidangr i annan stad en hann a at gera. þa er sem hann
have ugorvan. Nu þerr madr a skip annat en hann a at þara. þa gerir hann bæde
at hann reor leidangrinn oc gelldr vitit.

¶ Eðr madr leypr eðr skipi utan leyuis styrimannz.

Nu hverver þu stamn sudr med lande. oc leypr madr eðr skipi. medan þeir sudr 302
þara. oc tonongr liggir til landvarnar. þa er hann utlagr. kaupi sic aptr .xl. morcom.
En eðr styri madr leypr. þa er hann med ollo utlagr um. Nu ma eigi hexta
leidangr lengr uti. en madr have halz manadar mat hvárs eðter. Nu leyuir styri-
maðr manne eðr skipi at ganga. þa abyrgizt hann skip þat allt. En hværr gange eðr
at useðu er eðr gengr sidan.

¶ Eðr menn verða mat þrota.

Nu þara þeir aptr norðr heim. oc verða matþrota. þa scolo þeir skirskota a onnur 303
skip. oc syna þeim mat sinn. at þeir hava eigi meira mat. en manadar mat hvárs i
tvennom sveitum. þa scolo þeir hoggva naut tvau xiri boanda at useðu oc leggja up
aura tva xiri tu. oc svo xiri oga þritidung. En xiri oga þritidung² halvan þridia
eyri. oc late eðter liggja hozud. oc hud. oc þotr. þa ero þeir orsedir. eðr þeir svo
hoggva. En eðr þeir hava hozud brautt med sér. eða þotr oc hud. þa ero þeir
sedir. En eðr þeir hoggva xiri þeim bonda er adrer hiuggu þyrr xiri. oc leomr eigi
fram hozud. eða þotr. þa hoggva þeir at useðu eðr þeir leggja þe xiri. Nu hoggva
þeir eigi sem nu er her skilt. þa er styrimaðr seccr .xl. marca. En hafete hværr at

Jvfr. Cap. 301—303. F. VII. 14. 20. 23.

¹) Her begynder 2det Blad af Brudst. Cc. ²) Her synes "oga þritidung" ved en Uagtsomhedsfeil at
være sat istedetfor "øllbung", see den nyere Landslov, III. 13, hvor det Meste af dette Cap. er optaget ufor-
andret.

.iij. morcom. Nu er þeim þat kent. at þeir hoggve annan veg en mælt er. þa skal styrimadr synia ziri svo marga sem hann vill. með lyritar eidi. En ez hann vill eigi synia ziri þa. þa syni hverr ziri sic lyritar eidi. Nu gengr madr ez skipi oc leguir hanom engi madr zyr en skip kome til lunnz. þa er hann seccr at .iij. morcom.

Um upsetning skipa.

- 304 Nu koma skip heim til lunnz. þa skal þat up draga. oc hirða reida. za svo marga menn or manngerð hverri. at skip gange up við. En ez þeir koma eigi. oc gengr skip up. þa er hverr þeirra seccr at .iij. aurum. En ez eigi gengr skip up. þa abyrgezst þa skip þat allt. er eigi komr þar. ez þeim kom bod til hús. Hvervitna þess er styrimadr sterr bod. þa eigu allar þat at bera. hvárt sem þeir ero i þeirri skipreido. eða eigi. En hverr er þat bod zellir. þa er seccr at .iij. aurum. Nu koma menn zim nottom zyr. eða .v. síðarr. þa scolo hvarger ordrom reida. En ez meiri munr verðr. þa scolo þeir reida sem reida eigu. svo sem tala rennr til.

Um segls vardozeizlu.

- 305 Segl skal eigi riva meirr en i tva luti. En ez þeir riva meirr. sedir at .iij. morcom. Sa skal segl hirða er lytr. oc við sæ byr. Nu leggja þeir segl i tirklu. ez tirkia su brennr. þa abyrgezst þeir slalver segl sitt.¹ nema menn brenne at vilia sinum. Nu scolo þeir þar upfát hava. sem þeir hava at zyrustu hæzt. En ez iord brytr. þa skal kononge iord stýld til ez hon er til innan ziorðongs. En ez hon er eigi til. þa skal kaupa tuxt. þar sem þeir vilia. svo sem menn meta.

Um skips smid.

- 306 Nu soker skip zyrusta. oc scolo þeir annat gera. þa scolo þeir þar gera sem þeir vilia gort hava. oc spilli hvarke acre ne eng. Nu er kononge iord² stýld til at za til skips ez hon er til. Nu er hon eigi til. þa skal za til i hvers more er vill. En ez zleiri skip skal gera. þa skal eigi eins more eyða. Nu skipta þeir tilzongum sin a milli. þeir er liota at za tiol. eða stjarna. hús. eða halfa. Giallda halva more ez þess missir. sag. eða sagbond. hvert tre þeirra er missir. þa skal bota .iij. aurum. oc za tre þo at síðarr se. Aurar .iij. liggja við innvidar tre hvert. er ivir þvert skip tect. Enri ziri krapta hvern. þo enrir at einnar clo missi .iij. aura ziri tre oc svo ziri ra. oc svo ziri langvidu alla. þo at innan se i skipi. Nu skal enrir ziri bord hvert. er til þarz at hava. þo enrir at alnar bord storte i. za þo bord at síðarr se. Enri ziri nagla hvern oc ró a. Enri ziri hvert spann tioru. Enri ziri síðrad hvern. oc þo enri at eina oln storte i. Enri ziri mals mat hvern. Enri ziri penning

Jvfr. Cap. 304. F. VII. 20. Cap. 306. F. VII. 1. 2.

¹) Her ender 2det Blad af Brudst. Cc. ²) A. M. formoder, at her bør læses "more", istedetfor "iord". Den nyere Landslov III. 2, hvor det Væsentl. af dette Cap. uforandret er optaget, har "iord".

hvern er smidar scolo launa.¹ Nu skal smida til trevia alla þa er innan ziorðonge ero. unnz yrnir ero. Stamna smidr hværr er seccr at .vi. morcom. ex hann ziri neme at zara til. Nu hava þeir liol sett a bacca stocca. oc til smidar tekir. þa ex einnhværr þeirra lenpr i zra þeirri smid. lenpr stamna smidr æða zilungr. þa er sa stamna smidr æða zilungr utlagr. æz þvi at hann zellir landvorn ziri tononge. Nu scolo smidar ze launa. stamna smidr aura .ij. sez alna eyris. a hycnum dogum. sunnudaga a mellom. En zilungr eyri. Nu skal stíp eigi brenna ne briota adr stamnar se somder vid liol. a oðru stípi. En ex þeir brenna æða briota adr. þa er þeim homlo zall. borte .iiij. morcom homlo hveria.

Um naust gerð.

Nu skal naust ivir gera. þa skal stýri madr stemnu gera. sva háva at þeir mege **307** ezla at gera naust. En ex þeir vilia eigi gera. þa sediazt þeir .iiij. morcom vid tonong. Nu skipta þeir tilzongum. sin a millum. En þeim liggia vid .iiij. aurar vid staz hværn. oc sva ziri stazlagiu hveria. oc sva ziri zlyndri hveria. oc za þo til at síðarr se. Aurar .iiij. ziri torvol hvárn .iiij. aura ziri vinnsteid hvára. Eyri ziri trodo hveria. oc sva ziri næzra limbul hværn. Eyri ziri torvo hveria. oc za til þo at síðarr se.

Um stemnu til at gera segl.

Nu skal stýrimadr gera stemnu til. at segl skal gera ivir stíp þat. Nu ex eigi **308** er gort at þeirri stemnu. þa liggir þeim ollom vid er til stýlðu za merer .iiij. Nu ex sumir gera en sumir eigi. þa liggir eyrir vid oln hveria. Eyrir vid licfima hvært. þo eyrir at eina oln storte i. Eyri ziri þræða ridu hveria. Eyri ziri hanka hværn. Eyri ziri clo hveria. At huda zange skal reip meta. Eyri ziri hud hveria. er eigi lemr zram. oc tome zram þo at síðarr se. Nu ex stord verða a. þa skal armadr æða lendr madr þau stord borta. sva sem þeir hava veizlu til. oc sorte viti æz þeim síðan.

Um vapna þing.

Hværneina þess er vapna þing skal vera. þa skal armadr æða lendr madr segia **309** til oz haust oc hava þing oz vár. scolo aller menn þat þing soria zrialser oc zullida. allar ero þeir vittir .iiij. aurum hværr þeirra. Nu scolo menn vapn sin syna sem mælt er i logum. skal madr hana breidorge. æða sverð. oc spiot. oc stíolld þann at versta koste er liggia scolo iarnspengr þriar um þveran. oc mundridi seyindr með iarnsaumi. Nu liggia aurar .iiij. vid zollvapn hvært. Nu scolo bórndr za til a þozto hveria tvennar tylztir orva oc boga einn. giallde eyri ziri odd hværn er missir. en .iiij. aura ziri boga.

Jvfr. *Cap. 307. F. VII. 3. Cap. 308. F. VII. 5. Cap. 309. F. VII. 13. 15.*

¹⁾ I Mbr. har her oprindelig staaet: "hava"; men dette Ord er af den gamle Afskrifer overstreget, og ovenover skrevet med samme Haand "launa".

Þvært skip sgnizt þvrt. æða eigi.

310 . Nu gerir konongr menn sína i þylli. at sía þarloste manna. oc talla þeir skip manna uþort. æða styrimadr. En þeir talla þort. þa skal menn talla ór skipreidu annarre. þeir scolo sveria þort. æða uþort. En ex þeir vilia eigi sveria. þa scolo þeir út draga skip sitt. oc reyna þarloft sinn. lata liggia .v. netr i focc. þa scolo þeir up ausa. Nu ex einn madr ma veria austri a þiodleid út. þa er skip þat þvrt. Aðeri skal skipi þyllgia. En ex eigi er. þa scolo þeir skipreidu menn giallda .iij. merer. En styrimadr skal styrir þa til. oc styrir drengc.

Um vita vordu.

311 Nu ex heriar er vón. þa scolo menn vita vord reida. þa skal armadr konongs. æða lendr madr stera bod. en þa er seccr at .iij. morcom er eigi temr til. En þeir er liota vord at hallða. oc þara eigi til. þa aþyrghast þeir vita. Nu scolo menn þva hallða vita vord. at þeir soþne eigi a verde. En ex hann soþnar giallde aura .xii. nema herr kome meðan oc brenna eigi vitar. þa er hann utlagr. Nu skal hann brenna vita at þim skipum. æða þim skipum þleirum. En ex hann brenner eigi vita. oc verða þau at herþipum. þa er hann utlagr. Nu brenner hann vita at þerrom skipum oc temr herlaupi a menn. þa er hann seccr .xl. marca. Sa skal varda .xl. marca er neþr er. þeim er auþast er. En hværr annarra. at .iij. morcom.

Um orsa¹ skud.

312 Nu temr þa madr a land vart er utlagr var hédan gorr. oc berr herþogu sanna. þa er hann ilendr. þo at hann være adr utlagr. Nu berr madr herþogu oc er eigi sonn. þo at hann være þyrr ilendr. þa er hann utlagr. Nu berr madr herþogu sanna þa er ilendr er. þa skal hann hava more ór þylli hveriu. en .iij. merer ex kononge varom. Nu berr madr herþogu. þa skal hann hevia iarnór at landþenda. Su or skal þara með lendum monnum. oc bera með skipi skipado. oc bera bæde netr oc daga. oc þara með þiodleidu. Nu ero þeir utlager ex þeir þa ór þella. Nu skal tre ór þara i þiordu inn. ex þiodleidu. oc bera með vattom. oc hera hværr ødrom. En þa er þellir seccr .iij. morcom. Nu temr þar sem tona er ein þiri sér. þa skal hon þa skip oc mat. oc lid. ex hon hever til. En ex hon hever eigi til. þa scolo þeir bera um þram. En ollom monnom er or temr til hús. þa gerir hon þimtar þemnu til skipa. En ex þa sitr nolorr þyrr um. þa er þa utlagr. ex þvi at þa skal þara bæde þegn oc þræll. Nu skal hværr sialþr þa sér máþ oc sinum lagmonnom. Nu hitta þeir a her oc beriaþc þeir. oc verðr þræll manngþane. þa er hann þrials. þo at þyrr

Jvfr. Cap. 310. F. VII. 5. 22. Cap. 311. F. V. 1. Cap. 312. F. V. 2.

¹) Oprindelig har i Mbr. staaet: "orvar"; men siden er sat et Punkt under det sidste r for at betegne, at dette skal bortfalde.

være hann þræll. Nu er herr þerr a land vart. oc uggir konongr várr at menn brigðigt hanom. oc vill hann gísla off. þa eigum vér eigi hanom þess at synia. En þa er syniar þa er þa sannr at landradom. Nu ero menn gílfir.¹ þa skal hava gísla til þess er herzlote er þim netr or landsþyn. þa skal senda heim ætr. Nu er konongr lenner manne landrad. þa skal hann synia tlyxtar eidi. þa þellr til útlegðar.

Er menn fara þiri bann.

Nu fara menn þiri bann. þa er styrimadr seccr .xl. marca. En hafete hverr at 313 .iij. morcom. Einn skal styrimadr at flipi hveriu. þa er nestr hvilir borðe a ftorn. þann skal um sölia. en aller gíalda þva sem þeir eigu i flipi. þvi er þiri bann þór. Eigi skal bann leggja þyltna a millom ær torne. ne ær mat. En er leggr. þa ero þeir seðir .xl. marca aller þyltiomenn. þat þe a konongr halzt.² en aller laugu- nautar halzt.

Um þozto giolld.

Nu gerir madr langstip i herade. og lyfir eigi þor sinni hvert hann vill fara. 314 þa skal armadr æða lendrmaðr fara til. oc spyria hann hvert hann vill fara. En er hann vill eði til segia. þa scolo þeir æfta hann tag. þiri .xl. marca tac. En er hann vill eigi tac þa. þa scolo þeir hoggva ór hvaromtveggia megin tialar. þim alna lagnt borð. En er þeir gera eigi þva. þa scolo þorndr þva gera. oc taca þra segl er til er. oc lemia þva þor þeirra. En er þeir gera eigi þva. oc verðr þat at herstipi. þa scolo þeir gíalda more þiri þozto hveria. En þiri styri homlo .iij. merer. þat heita þozto giolld. En er þeir þoda sic sialver. þa scolo heraðr menn hallda þeirri sect up. er i þvi herade bua. Nu laupa þeir út. oc segia þridi aptr. oc heria i hina somu vic. þa ero þeir nidingar. En er þeir heria i annan stað. þa ero þeir utlager oc eigi nidingar. Nu laupa þeir út oc segia eigi þridi aptr. þa ero þeir utlager. oc nidingar. oc þiri gort hverium penningi þiar sins. hvarge sem þeir heria. Nu heria þeir oc a þa eigi líðr koste til. at fara exter er þiri hernade verðr. þa skal hann ór stera er hann vill. Nu skal hverr þingat stemna sem ór stemnir exter her. Nu fara þeir út exter þeim. þa scolo aller fara er þiri stia. En er þeir vilia eigi. þa er þe þeirra upnæmt oc hann dræpr er þeir vilia. oc flipti þeir sin i milli þe hans. Nu tona þeir þar sem hinn er þiri er or hoz up. oc hever hann rett storet. þa er vel. En er hann hever ragnt storet. oc er þar (eigi)³ herr til hus tomenn. þa er þeim þe hans upnæmt. oc hann dræpr er þeir vilia. oc flipti þeir sin i milli. þe

Jvfr. Cap. 313. F. VII. 27.

¹) Maaskee Feilskrift, idetmindste Egenhed, istedetfor "gílfir". ²) I Mbr. ved en aabenbar Skrivfeil: "hazt". A..M. har i sin Afskrift rettet det til "halzt"; ligesaa læse C. A. M. 306. f. og 66. qv. samt C. Thott. 2083. qv. ³) Dette "eigi" findes vel ikke i Mbr., men tilføies her, da dets Udeladelse maa ansees som en aabenbar Skrivfeil.

hana. Nu ez hann hever rett floret ór. þa scolo þeir fara með hanom svo lagnt sem hann vill. Nu ez þeir hitta a her. oc þurzu þeir at riöda odd æða egg til þess ziar. þa eigu þeir ze er taca. oc slipti sin a milli. En ez þeir þurzu eigi þess vid. þa a sa ze er zyrre atte. Nu taca þeir kaupskip oc briota bulca undir monnum. oc zora færm i herað aptr. oc settazt þeir vid konong. þa fara hinir ezter er renter varo. oc sveria til ziar sins. þa scolo þeir þat aptr giallda allt. nema þeir rindi eidi þeirra með iarnburð aptr. Nu fara þeir er heriat hava ziri land fram. oc kaupir maðr at þeim grip einnhvern. þa skal sa ze hava er zyrre atte. oc tomasc með tveggia manna vitni at. En sa er vid vilinga leypiti. giallde .iij. merer kononge. En ez hann zæ eigi vitni a hond þeim. er ze rang zengit hever leypit. þa skal stemna hanom til þings. þa eigu þingmenn hanom ze at doma. allar lgritar eid ziri. Nu skal sa eidr standa sem hverr annarra tiu vilur suorra daga. En su er oll vica suor. er einn dagr er suor i. þa skal hann stemna hanom .v. nottom ziri til lirtiu þeirrar er hann vill innan ziordonga. Nu skal hann ziri vattom eid vinna. nemna menn til tva at hegra eid. þeir scolo eid meta. En ez þa stlir a. tveda adrer rett uunna en adrer ragn. þa scolo þeir sitt mal hava er sveria vilia um. En ez hvarertveggia vilia sveria um. þa scolo þeir eidi nerr er hialpa vilia. En ez eidrinn zellr. þa zellr til þess at hann giallde hanom ze sitt. en kononge .iij. merer.

Nu hazum vér landvorn vara a stra setta. oc vitum eigi hvært þat er rett æða ragn. En þo at ragn se. þa scolom vér þat logmal hava um utgerðir várar er zyrre hever verit. oc alle talde ziri monnum i Gula. nema konongr várr vilí off ordrom iatta. oc verdim vér a þat satter aller saman.

Þessu morg skip er hveria fylki.

- 315 Þat eigu vitverir at gera sextigu tuitugsesna. oc grona skip ziri. Egðir scolo gera .xvi. skip halzþritug. Rngir scolo gera .iij. skip oc .xx. halzþritug. En hordar annat sliet. Sngnir .xvi. skip halzþritug. Firdir .xx. skip halzþritug. Morer .xvi. skip halzþritug. Raumdorler .x. skip tuitugseffur. Nordmorer .xx. skip. tuitugseffur. Dronder atta tigr tuitugsesna. Raumdorler .ix. tuitugseffur. Halengir .xiii. tuitugseffur. oc eitt þritugt skip .vii. i syðri holzo. En .vi. i nordre holzo. þvi at þeir eigu vardhald austr.

Þer hefr upp saktal hit nyia. Þat er Þiarne Mardars¹ sun skipaðe. az .vi. morcom gullz.

- 316 Þetta² skal sa taca. er sunr hins dauda er. oc vid gjoðdum tær ez domdar ero .vi. merer gullz. ezter þann er az er telinn. oc zylgir þeim .vi. morcum gullz beotr oc baugar. oc sakar allar. þa skal sunr hins dauda taca .xii. merer vegnar. En broder hins dauda .vi. merer vegnar. En zadur broder ez hann livir .viii. ærtogar. oc

¹) Saaledes i Mbr.

²) Bogstaven þ i dette Ord er i Mbr. større end de sædvanlige Capitel-Initialer.

.iiij. mercc vegnar. En ez zatur broder er i zra zallenn. oc liva exter synir hans broðrongar hins dauda. þa scolo þeir hava .iiij. ærtogar. oc .xx. aura vegna. En ez zaturbroder einn livir barnlaus. þa skal hann hava ærtog. oc .xiii. aura vegna. En ez hann a dotr oc eigi sunu. oc ero þær yngri en zertogar. þa er giolld ero gor. þa skal zatur broder taca dottor sunum sinum til handa. morc vegna. En ez hann a eði barn. nema zridlu sun. þa tecz hann þa morc er dottor synir skyldu hava. En ez aller ero til. skilgetner dottor synir. oc zridlu sunr. oc skilgetner synir. þa zylgir zridlu sunr broðrom sinum til reftar. oc tecz hann umzram þeirra rett ærtog minna en .v. aura. En ez þær denia barnlausar. þa hverzr þessor ærtog minnr en .v. aurar til þess er við giolldum tecz. En ez zader livir hins dauda. oc tecz sunr við giolldum. þa skal hann hava .iiij. mercc vegnar. En ez hann er eigi til. þa hverzr sia bót til þess er við giolldum tecz. En ez zaturbroder sammøddr er til. oc broder sammøddr. þa tecz broder sammødra .xii. aura. En zatur broder sammødra .vi. aura. En ez hvarge er þeirra til. æða þo at annars missi. þa hverzr sia bot til þess er við giolldum tecz. Ðat verðr allz er þesser menn taca .ij. aurar oc .vii. mercc. oc .xx. En ez madr a stiup sun. æða stiup zatur. sa er az er tekinn. þa skal sa er við giolldum tecz bota az þessom rette er nu er taldr hvarom þeirra .xii. aurum vegnum. En ez þeir magar ero til er hvárr a annars systur. þa skal sa er við giolldum tecz bota þeim .xii. aurum. En ez einzolld var mægd þeirra. bote .vi. aurum. En ez exter livir hinn dauda bæde modor zader oc dottor sunr. þa scolo þeir taca az giolldum .ij. aurum minna en .iiij. mercc .xv. aura hvárr þeirra. En ez annars missir æða beggia. þa hverzr sia bot til þess er við giolldum tecz. En ez exter livir hinn dauda. bæde modor broder. oc systur sunr. þa tecz hvárr þeirra .xii. aura. En ez exter livir hinn dauda broðronge barn. oc broðrongr zatur. þa taca þeir .ij. aura oc .xx. ellizu aura hvárr þeirra. En ez annars missir æða beggia. þa hverzr sia bót til þess er við giolldum tecz. En ez exter livir hinn dauda zatur systir oc a hon sunu. þa scolo þeir taca ærtog oc .ix. aura. En ez exter livir hinn dauda modor broder oc a hann sunu. þa taca synir hans ærtog minna en .ix. aura vegna. En systra synir morc. En ez exter livir hinn dauda broðor dottor sunr. þa tecz hann .xiii. aura. En þeir menn er nestir ero broðra sunum. þa taca oc .xiii. aura. En ez exter livir hinn dauda konor þær er þau ero broðra born. oc eigu þær sunu. þa taca synir þeirra ærtog oc .vi. aura. En ez þær konor liva exter hinn dauda er þau ero systlinna born oc eigu þær sunu. þa taca synir þeirra .v. aura. En þeir menn er ziorda manne ero i karlsvixt. oc þridia manne i tvensvixt zra systlinum at telia taca ærtog oc .v. aura. En zimta manne i karlsvixt.¹ oc ziorda manne i tvensvixt. þa taca hvarer .x. ærtogar. En at setta manne i karlsvixt. oc zimta manne i tvensvixt.

¹) Her har i Mbr. først staaet: "tvensvixt"; men dette er af den gamle Afskriver selv rettet.

þá taca .ij. aura hvarer. En setta manne i tvensvíxt .iiij. ertogar. Slikt skal hverr taca af gíoldum eftar íamstýldan mann. sem bóta með íamstýldum manne. Hver vitna er bótt er þedr. þá er bótt syni. nema þar sem þadur broder hins dauda. oc synir hans oc bróðrongar. þá scolo þeir hvárer sína bot taca. oc sva bóta með veganda þadurbrodr hans oc bróðrongar íamt sem taca eftar hinn dauda. En þegar er þadurbroder er ízra þallenn. þá taca bróðrongar sinn einn rett. oc sva bóta. En hvervitna er dotr liva eftar þann er bótr tetr. æða gelldr. oc eigu þær sunu. þá scolo synir þeirra bóta oc taca slikt sem tala rennr til. En hverr sem þe helldr þvi er hann a at bóta. æða beidízt meiri bóta en hann a at taca. oc verða þedan vandæde af. þá heiter hann trýggrove.

Swat hverr skal taca af .v. morcom gullz.

- 317 Þetta skal þa taca. er sunr hins dauda heiter. oc víð gíoldum tetr af domdar ero .v. merer gullz. eftar þann er af er telinn. oc þylgir þeim .v. morcom gullz bæde bótr oc þaugar. oc sakar allar. þá skal sunr hins dauda taca .x. merer vegnar. En broder hins dauda .v. merer vegnar. En þadur broder hins dauda. af hann livir. oc synir hans. einn eyri oc halva þiordo more. oc þriðlung síanda penninga. En af þadur broder er ízra þallenn. oc liva eftar synir hans bróðrongar hins dauda. þá scolo þeir hava .vii. penninga. oc .xviii. aura. En af þadur broder einn livir barnlaus. þá skal hann hava halvan .vii. penning. oc .xi. aura. En af hann a dotr. oc eigi sunu. oc ero þær yngri en þertogar þá er gíold ero gor. þá skal þadur broder taca dottor sunum sínum til handa. ertog minna en .vii. aura. En af hann a eði barn nema þriðlu sun. þá tetr hann þa ertog minna en .vii. aura. er dottor synir stýldu taca. En af oll ero til. stílgetner dottor synir. oc þriðlu sunr. oc stílgetner synir. þá þylgir þriðlu sunr bróðrom sínum til reftar. oc tetr hann umþram þeirra rett. holþum .vii. penningi minna en halva more vegna. En af þær denia barnlausar. þá hverþr sía bót til þess er víð gíoldum tetr. En af þader livir hins dauda. oc tetr sunr víð gíoldum. þá skal hann hava .xx. aura. En af hann er eigi til. þá hverþr sía bót til þess er víð gíoldum tetr. En af þadur broder sammoddr er til. oc broder sammoddr. þá tetr broder sammoddr .x. aura. En þadur broder sammoddr .v. aura. En af hvarge er þeirra til. æða þo at annars míssi. þá hverþr sía bot til þess er víð gíoldum tetr. En þetta verdr allz er þesser menn taca. ertog minna en holþ þriðia more oc .xx. En af madr a stíupsun. æða stíupþadur. þa er af er telinn. þá skal þa er víð gíoldum tetr. bóta af þessum rette er nu er taldr hvarom þeirra .x. aurum vegnum. En af þeir namágar ero til er hvárr a annars systur. þá skal þa er víð gíoldum tetr bóta þeim .x. aurum. En af einþold var mægd þeirra bote .v. aurum. En af eftar livir hinn dauda bæde modor þader oc dottor sunr. þá taca þeir af gíoldum einn eyri. oc .iiij. merer vegnar. halvan .xiii. eyri hvárr þeirra.

En ef annars missir æða beggia. þá hveryr sia bót til þess er við gíolldum tætr. En ef exte livir hinn dauda. bæde modor broder oc systur sunr. þá tætr hvárr þeirra .x. aura. Nu ef exte livir hinn dauda broðrongs barn. oc broðrongr zædur. þá taca þeir ærtog oc .xviii. aura. halva ærtog. oc .ix. aura hvárr þeirra. En ef annars missir æða beggia. þá hveryr sia bót til þess er við gíolldum tætr. En ef exte livir hinn dauda zædur systir. oc a hon sunu. þá scolu þeir taca .iiij. penninga. oc halvan. .viii. eyri. En ef exte livir modor broder oc a hann sunu. þá taca synir hans halzum .vii. penningi minna en halvan .viii. eyri. En systra synir ærtog minna en .vii. aura. En ef exte livir hinn dauda brodor dottor sunr. þá tætr hann halva ærtog oc .x. aura. En þeir menn er nester ero broðra sunum taca oc halva ærtog oc .x. aura. En ef exte livir hinn dauda tonor þær er þau ero broðra born. oc eigu þær sunu. þá taca synir þeirra .iiij. penninga oc .v. aura. En ef þær tonor liva exte hinn dauda. er þau ero systlinna born. oc eigu þær sunu. þá taca synir þeirra halva ærtog oc halva morc. En þeir menn er ziorða manne ero i tærsvízt. oc þridia manne zra systlinum at telia i tvensvízt. taca .xiii. penninga oc halva morc. En zimta manne i tærsvízt. oc ziorða manne i tvensvízt. þá taca hvárer eigi hvaft .vii. penninga oc .viii. ærtogar. En setta manne i tærsvízt. oc zimta manne i tvensvízt. þá taca hvárer .v. ærtogar. En setta manne i tvensvízt. halvan .vii. penning oc eyri. Sliet skal hværr taca æz gíolldum exte iamstýlldan mann. sem bota með iamstýlldum manne. Hvervitna er bött er zedr. þá er bött syni. nema þær sem zædur broder hins dauda. oc synir hans oc broðrongar. þá scolo þeir hvárer sina bót taca. oc svo bota með veganda zædur broðr hans oc broðrongar iamt sem taca exte hinn dauda. En þegar er zædur broder er i zra zallenn. þá taca broðrongar sinn einn rett. oc svo bota. En hvervitna þess er dotr liva exte þann er bött tætr. æða gelldr. oc eigu þær sunu. þá scolu synir þeirra taca. oc bota sliet sem tala rennr til. En hværr sem ze helldr þvi er hann a at bota. æða beidízt meiri bota en hann a at taca. oc verða þeðan vandræde æz. þá heiter hann tryggrove.

Gvefna þizta skal .iiij. morcom gullz zenda i mellom.

Þat skal sa taca er sunr hins dauda heitir. oc við gíolldum tætr ef dombdar ero 318 .iiij. merer gullz exte þann er æz er telinn. oc zylgir þeim .iiij. morcom gullz bött oc baugar oc sáler allar. þá skal sunr hins dauda taca .viii. merer vegnar. En broder hins dauda .iiij. merer vegnar. En zædur broder hins dauda. ef hann livir oc synir hans .vii. penningum minna en .iiij. merer. En ef zædur broder er izra zallenn oc liva exte synir hans broðrongar hins dauda. þá scolu þeir hava holzum ziugrtanda penningi minna en .xv. aura vegna. En ef zædurbroder einn livir barnlaus. þá skal hann hava halzre ærtog minna en .ix. aura. En ef hann a dotr oc eigi sunu. oc ero þær yngri en zertogar þá er gíolld ero gor. þá skal zædur broder

taca dottor sunum sinum til handa ærtog oc .v. aura. En ez hann a edi barn. nema zridlu sun. þa tæc hann þa ærtog oc .v. aura er dottor synir hans slyldu hava. En ez oll ero til. slylgetner dottor synir. oc zridlu sunr. oc slylgetner synir. þa zylgir zridlu sunr broðrom sinum til rettar. oc tæc hann umzram þeirra rett einum penningi minna en .x. ærtogar. En ez þær denia barnlausar. þa hverzr sia bót til þess er við gjołldum tæc. En ez zader livir hins dauda oc tæc sunr við gjołldum. þa scal hann hava .ij. mercc vegnar. En ez hann er eigi til. þa hverzr sia bot til þess er við gjołldum tæc. En ez zatur broder sammōddr er til. oc broder sammōdra. þa tæc broder sammōdra morc. En zatur broder sammōdra halva morc. En ez hvárge er þeirra til. æða þo at annars missi þa hverzr sia bot til þess er við gjołldum tæc. En þat verðr allz er þesser menn taca .iiij. penningum minna. en .xviii. mercc. En ez mædr a slypsun æða slypzatur sa er ez er telinn. þa scal sa er við gjołldum tæc bota ez þessom rette er nu er taldr. hvarom þeirra er nu er taldr morc. En ez þeir magar ero til. er hvarr a annars slystur. þa scal sa er við gjołldum tæc bota ez þessom rette morc. En ez einzolld var mægd þeirra bote halzre morc. En ez exter livir hinn dauda bæde modor zader oc dottor sunr. þa scolo þeir taca .xx. aura .x. aura hvárr þeirra. En ez annars missir æða beggia. þa hverzr sia bot til þess er við gjołldum tæc. En ez bæde livir exter hinn dauda modor broder oc slystur sunr. þa tæc hvárr þeirra morc. En ez exter livir hinn dauda broðronge barn oc broðrongr zatur. þa taca þeir ærtog minna en .xv. aura. halzt hvárr þeirra. En ez annars missir æða beggia. þa hverzr sia bot til þess er við gjołldum tæc. En ez zatur slystir livir exter hinn dauda oc a hon sunu. þa scolo synir hennar taca .vi. aura. En ez exter livir hinn dauda modor broder oc a hann sunu. þa taca synir hans vel sva penningi minna en .vi. aura. En slystra synir ærtog oc .v. aura. En ez exter livir hinn dauda broðor dottor sunr. þa tæc hann .viii. penninga oc morc. En þeir menn er nestar ero broðra sunum taca oc .viii. penninga oc morc. En ez exter livir hinn dauda. lonor þær er þau ero broðra born oc eigu þær sunu. þa taca synir þeirra halvan penning. oc halva morc. En ez þær lonor liva exter hinn dauda er þau ero slystlinna born. oc eigu þær sunu. þa taca synir þeirra .x. ærtogar. En þeir menn er ziorda manne ero i karlsvixt. oc þridia manne i tvensvixt zra slystlinum at telia. taca halvan penning oc .x. ærtogar hvarer. En zimta manne i karlsvixt. oc ziorda manne i tvensvixt. þa taca hvarer halvan ziorda penning. oc halva siaundu ærtog. En setta manne i karlsvixt oc zimta manne i tvensvixt. þa taca hvarer .iiij. ærtogar. En setta manne i tvensvixt .ix. penninga. oc .ij. ærtogar. Slyct scal hværr taca sem bota exter iamstlyldan mann. hvernitna er bōtt er zedr þa er bōtt syni nema þar sem zatur broder hins dauda. oc synir hans oc broðrongar. þa scolo þar hvárer sina bót taca. oc sva bota með veganda zatur broðr hans oc broðrongar

íamt sem taca eftir hinn dauða. En ef þadur broðer er í þra þallenn. þa taca bróðr-
ongar sinn einn rétt [oc svo bota.¹ En hvernitna þar sem dótr líva eftir þann
er bótr tegr æða gelldr oc eigu þær sunu. þa scolo synir þeirra taca oc bota sliet sem
tala rennr til. En hverr sem þe heldr þvi er hann a at bota. æða beidigt meiri bota
en hann a at taca. oc verða þedan af vandræðe. þa heiter hann tryggrove.

Þessu skipta skal .iiij. morcom gullz.

Þetta skal þa taca er sunr hins dauða er. oc við giöldum tegr ef dómðar ero **319**
.iiij. merer gullz eftir þann er af er telinn. oc fylgir þeim .iiij. morcom gullz bótr oc
baugar oc safar allar. þa skal sunr hins dauða taca .vi. merer vegnar. En broðer
hins dauða .iiij. merer vegnar. En þadur broðer ef hann livir .iiij. ærtogar oc .ij.
merer vegnar. En ef þadur broðer er í þra þallenn. oc líva eftir synir hans bróðr-
ongar hins dauða. þa scolu þeir hava ærtog minna. en .xi. aura. En ef þadur
broðer einn livir barnlaus. þa skal hann hava ærtog minna en .vii. aura vegna.
En ef hann a dótr. oc eigi sunu. oc ero þær yngri en ærtogar þa er giöld ero gor.
þa skal þadur broðer taca dottor sunum sínum til handa halva morc. En ef hann
a eði barn nema þridlu sun. þa tegr hann þa halva morc er dottor synir stýldu taca.
En ef aller ero til. stílgetner dottor synir. oc þridlu sunr. oc stílgetner synir. þa fylgir
þridlu sunr bróðrom sínum til rettar oc tegr hann um þram þeirra rétt .vii. ærtogar
vegnar. En ef þær deþia barnlausar. þa huerða þessar .vii. ærtogar til þess er við
giöldum tegr. En ef þader livir hins dauða oc tegr sunr við giöldum. þa skal hann
hava .xii. aura vegna. En ef hann er eigi til. þa hverþr sía bót til þess er við
giöldum tegr. En ef þadur broðer sammóðra er til. oc broðer sammóðra. þa tegr
broðer sammóðra .vi. aura. En þadur broðer sammóðra .iiij. aura. En ef hvárge
er þeirra til. æða þo at annars missi. þa hverþr sía bót til þess er við giöldum tegr.
Ðat verðr allz er þesser menn taca einn eþrir oc hólz .xiii. morc. En ef máðr a
stíupsun æða stíupþadur sá er af er telinn. þa skal sá er við giöldum tegr bota af
þessom rette er nu er taldr hvarom þeirra .vi. aurum vegnum. En ef þeir magar
ero til er hvárr a annars systur. þa skal sá er við giöldum tegr bota þeim .vi. aurum.
En ef einzöld var mægd þeirra. bote .iii. aurum. En ef eftir livir hinn dauða
bæðe modor þader oc dottor sunr. þa scalo þeir taca af giöldum .xv. aura vegna.
halvan .viii. eþri hvárr þeirra. En ef annars missir æða beggia. þa hverþr sía bót
til þess er við giöldum tegr. En ef eftir livir hinn dauða bæðe modor broðer oc
systur sunr. þa tegr hvárr þeirra .vi. aura. Nu ef eftir livir hinn dauða bróðronge
barn oc bróðrongr þadur. þa taca þeir .xi. aura. halvan .vi. eþri hvárr þeirra. En
ef annars missir æða beggia. þa hverþr sía bót til þess er við giöldum tegr. En ef

¹) [Dime Ord ere opfriskede med en nyere Haand.]

exter livir hinn dauda þadur syfir. oc a hon sunu. þa scolo þeir taca ærtog minna en .v. ára. En ex exter livir hinn dauda modor broder oc a hann sunu. þa taca synir hans .xiii. ærtogar. En systra synir halva morc. En ex exter livir hinn dauda brodor dottor sun þa tær hann halvan .vii. eyri. En þeir menn er næfter ero brøðra sunum. þa taca oc halvan .vii. eyri. En ex exter livir hinn dauda konor þær er þau ero brøðra born. oc eigu þær sunu. þa taca synir þeirra halva tiundu ærtog. En ex þær konor liva exter hinn dauda er þau ero systlinna born. oc eigu þær sunu. þa taca synir þeirra halvan þridia eyri. En þeir menn er þiorda manne ero i karlsviðt. oc þridia manne i tvensviðt þra systlinum at telia. þa taca hvarer .viii. ærtogar. En þinta manne i karlsviðt oc þiorda manne i tvensviðt. þa taca hvarer .v. ærtogar. En at setta manne i karlsviðt. oc þinta manne i tvensviðt. þa taca hvarer eyri. En setta manne i tvensviðt .ij. ærtogar. Slikt skal hverr taca ær giolldum exter iamstýldum mann. sem bota með iamstýldum manne. Hvervitna er bött er þedr. þa er bött syni. nema þær sem þadur broder hins dauda. oc synir hans oc brøðrongar. þa scolo þeir hvarer sína bót taca. oc sva bota með veganda þadur brodr hans oc brøðrongar. iamt sem taca exter hinn dauda. En þegar þadur broder er i þra þallenn. þa taca brøðrongar sinn einn rett. oc sva bota. En hvervitna er dotr liva exter þann er botr tær æða gelldr. oc eigu þær sunu. þa scolo synir þeirra taca oc bota slikt sem tala rennr til. En hverr sem þe helldr. þvi er hann a at bota. æða beidizt meiri bota. en hann a at taca. oc verða þedan vandræde ær. þa heiter hann tryggrove.

§¹ tryggða mal.

320 Sater varo þeirra a millum n. oc n. Nu ero þær sater settar oc þe böttar þullum eyri oc þram komnom þeim i hond er hava skal. slikt sem dómendr dómdu. metendr mato. virðendr virðu. hyggiendr hug . . .²

¹) Her er i Mbr. et Par Ord aldeles udslettete. Arn. Magn. udfylder Stedet saaledes: "þær hær upp tryggða mal." ligesaa C. A. M. 306. f. og 66. qv., samt C. Thott. 2083. qv. Imidlertid er dette uidentvirl i alle gjort efter blot Formodning, thi Arn. Magn. har paa den hans egenh. Afskrift vedhæftede Seddel, angaaende dette Sted bemærket: "Mbr. h..... j..... tryggða mal." Overskriften har altsaa da været omtrent ligesaa udslettet, som den nu er.

²) Her ender Mbr. nederst paa Siden aldeles afbrudt. Arn. Magn. har herved i sin egenhændige Afskrift gjort følgende Bemærkning: "her endast pergamentabokinn. og eru aptan af henne skorenn ij. blöd. so sem þeirra efterstöðvar i kiölnum glögglega audsyna: kannskie og so eitt edur fleiri örk aftan af henne rifinn. hvad þo ovist er."

Brudstykket Ca.

Förste og anden Side læselig fra Slutn. af Cap. 9, (S. 7) til Slutn. af Cap. 11, (S. 8).

.. ran þa sæðizc han at aurum tolf vid ærandreka konungs. En byskop oc armadr hans oc kennimenn aller stulu svo sinn rett soðia sem nu hævi ec . . . ¹ talt. Þat er nu þvi næst at ver stulum kirkium þeim ollum oc cristnum dome up hallða 10 er Olafz hinn hælgi² oc Grimkel byskops sette a mostrar þingi. oc þeim ollum. er síðan ero goruar. ³ En kirkia ein er i þylli hveriu er ver tallum houud kirkiu er ver æigum aller gerð upp at hallða þyllismenn. en ez su kirkia brotnar eða þalla hornstauer þa æigu ver timbri a tuxt at toma innan tolf manaða. en ez æigi læmr timbr a tuxt þyrr en tolf manadr ner. þa stolu ver bota aller þyllis menn morcum þintan. þat ze a hælzt konongr en hælzt byskop. En ez þat ziri nemaðc þære men. ziri nemaðc þat ziordongr manna eða atkongr. þa skal stixta or þvi ze sem þeir æigu tal til. En ez þat ziri nemaðc æinka menn þa stolu þeir bota aurum þrim ziri tre hvært er til þarz at haura. oc þa tre þo at síðar se. onre ziri malamat hværn. onre ziri nagla hværn er a er vart. — Nu er kirkia gorr. nu 11 skal gard um gera aller þyllis menn. þa skal byskop eða⁴ hans ærandreke gera stæmnu til þess. oc æindaga. at gardr skal gorr vera. þa er væl ez gorr er. en ez æigi værðr gorr oc stendr kirkia gardlaus tolf manadr þa stulu aller þyllismenn bota ziri þat morcum þrimr byskope. En ez þat ziri nemaðc æinka men. þa skal bota ziri þat aurum þrimr ziri tre hvært er til þarz at haura. oc þa

Tredie Side, læselig i Midten af Cap. 20, (S. 11).

.. þa skal bæria hud az þeim eða bota aurum þrimr byskope. En ez þat kennir byskop eða hans ærandreke manne

Fjerde Side, der gaaer fra Midten af Cap. 21, (S. 12), til omtr. i Midten af Cap. 22, (S. 13).

.. barn hvært er boreð værðr æxtir nottæna hælgu. skal sa prestz scira er men caupa tidir at naudsþynialauft. En ez barn værðr svo bralla siuct at æigi mege þeim prestæ . . . a skal sa prestz stira er þau mego þyrstan zinna. en þat a ængi

¹) þra eller þram? Ulæseligt i Mbr. ²) konongr er her tilsat over Linjen, men med sortere Blæk, og, som det synes, en nyere Haand. ³) Herudenfor er i Margen skrevet med en noget anderledes, dog, som det synes, gammel Haand, og mørkere Blæk: "Æin er hæðð i þylli hveriu þyllis men all upp at halða tolfom Det yderste af alle Linjerne er bortakaaret og de Par sidste Ord ulæselige. ⁴) I Orig. Tegnet: t.

prestr at synia. nema sædiazc vili morcum primr við byskop.¹ Nu er barn svo ugrætt at æigi ma preste na. þa stulu þeir menn er með því barne fara drepa i vatn oc mæla svo nuer. ec fliri þic i namne zodur. oc sonar. oc anda hæilags. þa tna graua þat i lirtiu garde utanverdum. Nu ez æigi værdr hæzt at hinne zyrstu stæmnu. þa skal bota aurum primr byskope oc hæuia barn þo at síðar se. en ez hann vill æigi hæuia lata. oc hæuir han inne barn hæidit um stæmnur tvær. þa skal hann bota ziri þat morcum primr byskope. oc hæuia barn þo at síðar se. en ez þat vill hann æigi oc zoder hann inne mann hæidin tolz monadr. þa hæuir han zirigort hværium peninge zear sín. en han a toft at ganga til stripta. en ez han vill þat æigi þa
 22 stolu þeir bader fara or landæign konongs varð. En ez madr ber ut barn sitt hæidit oc spiller. þa skal han bota morcum primr byskope. En ez spillir man manna utlængt barne sinu hæidnu. þa skal drotten bota aurum sex byskope. oc bæria hud ez oc haue bart ziri zimt síðan hann er male borenn. eða laupa hud hans aurum primr at byskope. En ez byskop eða hans ærandrele kœnnir þat manne at hann haue spilt barne sinu hæidnu. en hann quædr næi við han skal vinna ziri þat lyrittær æid. en

Brudstykket Cb.

Første Stykke, fra de første Linjer af Cap. 152, (S. 60), til Midten af Cap. 153, (S. 61).

. . bota zriðbrot kononge .xl. marca. En ez hann værdr handnomen i þeiri ræð þa hælgar hond hann til þings oc þaðan til bana. hæue zrendr hins dauda hann at hallða ez þeir villia oc hallða til þings. ælligar zore hann armanne konongs hann er sær at .xl. marca ez hann vill æigi viðr tafa lændr madr skal við tafa ez æigi er armadr til hann skal oc giallda .xl. marca ez hann tæcr æigi við. Nu skal armadr konongs eða² lændr madr za bana til eða giallda .xl. marca. þat ze æigu bœndr at hæua er armadr skal giallda. en konongr hælt þat er lændr madr skal giallda en
 153 bœndr hælt. Nu rennr manz bane til skips þa ma madr at usædiu fleota ut æztir honum ær eða ausæri

Andet Stykke, fra Begyndelsen til Midten af Cap 156, (S. 61).

. . þa mælanda mudr er til þa er þa bane er (han) sægir sögu a hond er menn coma til nema vitne hit mic(ta) hialpe honum. Nu lyfir madr vigi a hændr ser þa (ero) þeir bader banar þo æit se ser a hinum dauda.³ Madr lyfir vigi at stilum þa skal hann ganga þinga zra vigi sem hann vill oc lyfa at næsta husi nema

¹) Her udenfor i Marg. med, som det synes, en anden, dog gammel Haand: "þær er um barns Stírta."

²) l. ³) Her udenfor er i Margen skrevet, som det synes, med samme Haand: "Um vighing."

þar se inni xirir nærgilðismenn eða haugilðis. eða namagar hins dauða. Eð þeir
ero þar þa skal hann ganga um þat hús oc til annars hins næsta nema þar se enn
stíkir xirir. þa skal hann ganga til hins þridia hús oc lyfa þar vigi hvæðle monnum
sem inni ero. callazt hvarle ulfr ne biorn nema hann sva hæiti a hendr
oc nam

Brudstykket Cc.

Förste Blad, fra Slutningen af Cap. 224, (S. 76), til Slutn. af Cap. 228, (S. 77).⁻

. . manne þa skal hann bota .ij. aura syni hins dauða oc sva hværr þeira i því
uppname. En i miduppname þeir skolu bota aller syni hins dauða .iiij. aura hværr
þeira. En i uppname hinu þyrsta þeira skal hværr bota syni hins dauða halzua
morc. Nu ero uppnama menn aller talder. En nu skal þat stilia hverfso þversaler
skolu fara. Nu a þodur broðer viganda at bota syni hins dauða halzre morc. en 225
broðr hins dauða átta ærtogom. En þodurbroðr hins dauða .v. ærtogom. oc prim
peningum. Sva skal broðor syni hins dauða at somu. oc sva modor fader. oc
dottor sunr. Aller æigu þeir iammicla bot er i uppname ero saman. Nu a þodur
broðer viganda at bota modor broðr hins dauða tvæim lutum fimta penings oc
eyri. Sva skal bota systursyni hins dauða at somu. oc broðronge. oc broðor dottor
syni. oc systlingi. Sva skolu þeir aller bota er i uppname ero með þodurbroðr.
Nu skal þodur broðer viganda bota stiugsyni¹ hins dauða .iiij. peningum oc tvæim
ærtogom. oc sva skal hværr þeira i því uppname. Sva skolu þeir bota systur dottor
syni. oc broðronge barne. oc modor broðr modor hins dauða. Nu a broðrongr 226
viganda at bota syni hins dauða .iiij. aura. en broðr hins dauða fim ærtogar oc
.iiij. peninga. en þodur broðr hins dauða tvæim lutum .v. penings oc eyri. Sva
skal broðor syni hins dauða at somu. oc modor fædr oc dottor syni. Aller æigu
þeir iamna bot er i uppname ero saman. Nu a broðrongr viganda at bota broðr-
ongi hins dauða .iii. peninga oc tvær ærtogar. Sva skal broðor dottor syni hins
dauða at somu. oc modor broðr. oc systur syni hins dauða. oc systlingi. Sva skal
hværr þeira bota er i uppname ero með broðronge. Nu skal broðrongr viganda
bota systungi hins dauða tvá luti niunda penings oc ærtog. sva skal hvær þeira i
því uppname. Sva skolu bota broðronge barne. oc broðronge þodur hans. oc
modor broðr modor hans. oc systurdottur syni hans. Sva skolu þeir aller bota er
i uppname ero með broðrongi. Nu skal systrungr viganda bota syni hins dauða 227
.ij. aura. Sva skal systur dottor sunr viganda hitt somu. oc broðronge barn. oc

¹) Feilakrist istf. systungi.

modor broder modor hans. en ziorar ærtogar brodr hins dauda hværr þeira ziu-
gurra. En zodur brodr hins dauda þrim þeningum minna en oyri. Slicr broðor
syni hins dauda. oc modor zædr. oc dottor syni. Slifa bot a synstrungr viganda oc
synstur dottor sunr. oc broðrongs barn. oc modor broder modor hins . . . þeira
skal hværr bota atean þeningum modor brodr hins dauda. Sva skal bota synstur
syni hins dauda. oc sva hværr þeira broðrongi hins dauda. Slifa bot a broðor
dottor sunr hins dauda æz hværium þeira. Synstrungr viganda skal bota synstrungi
hins dauda tolf þeningum. sva skal bota synstur dottor syni at somu. oc broðrongs
barne oc modor brodr modor hins dauda. Slicr skal synstur dottor sunr bota sem
synstrungr. Sva skal broðrongs barn. oc modor broder modor viganda. tolf þeninga
skal hværr þeira bota. or øzfta uppname hværium þeira i hit æzfta uppnam. Nu
hæui ec uppnama menn alla talda. sva skal hværr oðrum bota sem ec hæui nu talt.
En huervefna þess er manne zirrizt zrendfime zra uppnama monnum ut þa zællr
228 bot þridungi sem tala rennr til. Þeir aller er morc ca¹ i uppname hinu zyrfta
at viganda þeir stolu tala þridungi minna at brodr viganda. þat væðr ærtog hins
setta oyris. En þeir aller i miduppname er tala sex aura at viganda. þeir stulu
tala þridungi minna at brodr viganda. þat væðr holf morc. En þeir menn aller
i uppname hinu øzfta er halua morc tala at vi

Andet Blad, fra Begyndelsen af Cap. 301 (S. 99) til Midten af Cap. 305 (S. 100); udfyldt efter
Papirshaandskr. 1633. qv. i det kbh. kgl. Bibl., saaledes at det Supplerede er sat med
mindre Tryk og mellem [].

. . rum zliota a tovtugseffo eða² zim zle armadr lur zim þa
er [Nu scu]lu þeir biota ero ex
þeir tala [eigi við þeim þa ero þeir] sili hæima. Oc [zore] . . . [manni mat
oc³ hallvi] lononge til handa. Nu [er] þeir coma [talla þeir til manntala
oc za] eigi. þa stulu [þeir] æz tile hoggva [oc tenna⁴ sva stip þeirra. sem] þeir æigu
mantal til. oc gera æ[igi fremra en seffom megi telia.] En ex þeir ero zærre en þeir
meg[i stipa þrettan seffo. þa sculo] þeir zara a . . . biota sic i tal m[æb oðrom monnom. en
ex þeir] gera eigi sva þa stolu þeir at vare [oðro gera þat stip at mat] oc at lide.
Nu ðr gerer leiba[ngi i annan stab en hann atte at gera.] þa er sva sem hann
[hæzi] ugort. Nu zærr [madr a stip annat enn hann eigi] at zara þa gerir hann bæðe
302 at hann ror l [geðdr zyrir.⁵] Nu huærzuir madr stamne suðr [mæb landi
oc lenpr madr æz] stipi meðan þeir suðr zara. oc lon[ungr liggir til landvarnar] þa er hann
utlagr. caupi sic æztr zioro[m tigum marla. En ex lenpr] styrimadr æz stipi þa er hann

¹) tala?²) l.³) Maaskee Skrivfeil for at (see S. 99).⁴) Udentvirl Skrivfeil for fremma.⁵) Udentv. Skrf. f. vilif.

med ollu utlagr. Nu ma eigi hafa lengr læidangr uti en maðr ha¹ tolf manada mat
 hoars.² Nu længir stýrimaðr manne af [skipi at ganga. þa abyrgrif] hann skip þat allt.
 En hværr gange af a[t . . . selio er þv . . .] Nu fara þeir aftr norðr heim 303
 oc [ver] skirfota a onnur skip of syna þeim [þeir hanom³]
 mæira en manadar mat hoars i t [þa . . . t . . .] hoggva naut tvau ziri
 boanda at tva ziri tu oc sua ziri oga tritu [þridia enri oc lata eptir
 liggia] houud oc zotr oc sua hud. þa ero [þeir orsedir ef þeir sua gjera. En ef þeir
 haura hud a brott [med ser eðr houud eðr zotr. þa ero þeir] sedir. En ef adrer hoggva
 ziri bo[anda þeim . . . er adrer hafa] zýrr hoggvit. oc lómr æigi houud [fram eðr zotr.
 þa hoggva þeir at orsediu ef þeir læggia ze [zirir. Nu hoggva þeir eigi] sua sem her⁴
 talit. þa er stýrimaðr [sedr .gl. marla. en hafeti h]værr at þrim morcum. Nu er þeim
 [þat tent at þeir hafi hog]gvit annan veg en mælt er þa [ma stýrimaðr synia með] lyrtar
 æidi. ziri sua marga menn [sem hann vill. en ef hann vill eigi] synia ziri. þa syni hvær
 ziri sic [lyrtar eidi. Nu gengr m]aðr af skipi of lóguir honum ængi maðr zýrr en scip
 comi til lunz þa er hann secr þrim morcum. Nu coma [scip heim til lunz þa skal upp 304
 draga oc hirða reida. þa þa sua [marga menn sem þarz or m]anngerð hværri at skip
 gange upp [vib. En ef þeir coma eigi.] gengr þo skip upp þa ero þeir sedir [hværr
 þeirra þrim aurum] er bod lom til hus. En ef æigi gengr [scip upp. þa abyrgrif sa scip]
 þat allt er æigi lómr þar ef þeim [com bod til huff. hvervet]na þess er stýrimaðr ster
 bod. þa [eigu aller þat at bera hvart] sem þeir ero i þeiri skippræidu eða [eigi. En hvær
 er þat bod zjællir þa er hann secr at þrimr aurum. [Nu coma menn zimm nottum zýrr]
 eða zim nottom síðar. þa stolu hvareger [. . . . rum reida. en ef meiri] munr værd
 þa stolu þeir reida [er reida eigo sua sem tjala rennr til. Segl skal æigi riua [smærra 305
 en i tva luti. en ef smæra rízi sedir at þrim morcum. [þa skal hirða segl er lytr oc]
 við sæ byr. Nu læggia þeir segl sitt [i tirtio. en ef tirtia su brennr.] þa abyrgrif þeir
 sialruer segl sitt.

Brudstykket D.

Förste Blad, indeholdende Störstedelen af Cap. 71 (S. 36, 37).

. . þa skuld sína. en síðan er hann rett laus við hann. oc við cono hans. oc við
 man hans allt. oc huert þeirra við annat. En ef adrer liosta hann þa a hann rett
 a honum sem a brytia sinum. En iamdýr skal hann þa at rette sem hann være

¹) Saaledes rettet efter Hovedcodex. Papirsaufskriften læser nemlig en maðr æpi, uagtet Begyndelsen af det sidste Ord i Mbr. tydelig sees at være ha, og Ordet selv følgende hafi. Det følgende tolf er sandsynligviis ogsaa Feilskrift for haþa. ²) Underprikket som utydeligt i Papirsaufskr. ³) Udentv. seilagtigt for hava. ⁴) er — tilf. Papirsaufskriften.

skuldlaus. En ef skuldar cona leggst með þræle. þa a armadr eði a henne þyrr en hevir goldet hina skuld. Nu ef madr¹ selr mann mansale nema hann laupi or skuld. þa er hann sekr .xl. marca. oc svo hin er þrialsan mann selr. En ef lendr madr selr. þa skal hann halzt gjalda konunge. en halzt þyllis monnom. En ef armadr konungs selr þa skal hann gjalda .xl. marca þyllismonnom. Ætboren madr ma geva barn sit i skuld. ef hann gefr a þingi. eða at oldr hufi. eða at kirkju forn þa ma hann geva i þriggia marca skuld. oc eigi meiri. þa skal þat hallða. skal eigi barnet riufa. of engi madr annar. Nu skal nyrta skuldarmann sinn sem þræl sinn oc svo þora hann til verca þa skal hann geza honom orco sem þræle sinum. Nu skal hann þar vera oc þa þa aura er hann er þastr. ef hann vil þar verit haza. þa skal hann eiga umhuarz halzan manað innan þyllis um skuld þa at þylla er hann a at gjallda. En ef hann þer huldu hoxde. eða utan þyllis þa er hann þræll. ef hin tær hann er skuld a at honom. Engan rett a konongr a skuldar manne. þar sem hann a engan sialzr. Nu gefst madr i skuld þrials. oc þullida. oc ætborenn. hann ma gefazst i sua micla skuld sem hann vil. Nu vil sa aura haza ef skuldar manne sinum. þa er vœl ef hann þyllar sialzr um. En ef vil eigi sialzr um þylla þa skal hann bioda þrendum. þa er vœl ef þeir vilia caupa ellar skal hann selia huert er hann vil innanlandz. oc selia at aurum eigi meirum en hann var þastr. skal engi madr selia mann þrialsan mansale. En ef hann verðr at þui kunnr oc sannr þa skal hann gjalda .xl. marca. sua skal hinn er caupir ef hann vissi at hann var þrials. Nu ef skuldar madr gefr born þa er vœl ef hann a þe at þela born sin ef hendi ser. En ef hann a eigi þe til sialzr. þa skal sa þela er skuld a at honum. þa onkst honum skuld at svo miclo sem hann þelr barn hans ef hende ser. Þylli þeir bader um stad barne. Nu skal skuld aucazst honum til hann þidir þull dýrr at verði. Ef hann gerir born sua morg þa skolo þrendr taca við bornum síðan hueigi morg er þau ero. Nu þær hann eigi skuld goldet. oc elldizst hann i hendi þeim er skuld a at honum oc verðr at vmaga. þa er hann hans vmage. hann a cost at geza honum skuld medan er hann er verc þorr þa huezr hann a hendr þrendum þo at hann verði at vmaga. Ef madr selr mann þrialsan a heidit land. þa skal hann gjalda .xl. marca. oc coma honum heilum heim aptr. eða gjalda hann gioldum þrendum hans aptr. Nu byðr madr þriot þeim er skuld a at honum oc vil eigi vinna . . . honum. þore hann a þing oc biode þrendom at lonyfa hann or skuld þeirri. Nu vilia þrendr hans eigi lonyfa hann. þa skal sa er skuld a at honum cost eiga at hoggua ef honum huart sem hann vil oxan eða neðan. Nu comr þrials madr. oc er eigi rett tekenn þa skal hann þara a þing. oc brigða sic or skuldo. þarz hann engum manne til at

¹) I Mbr. Runetegnet Y.

stexna. En ex madr lecr suein manz oc recr a verc zirir ser. abyrgizft hann sueinenn. oc gialde hinum azang ex hann heimptir. nema hann tate hann a loupftigi.

Andet Blad, fra de første Linjer af Cap. 87 (S. 43) til Enden af Cap. 90 (S. 44).

er storrom vil skipta. At augna skote skal odlom skipta. nema alburdr pidi betre. Marsteina skal nidr grava sem menn verða a fatter. Nu vil hin eigi til coma er stexnt var. þa skal þo sua skipta sem nu hezi ec talt vitni skal þa lata bera at hann stexnde honum þingat þann dag til skiptis við sic. luti skal þa i scaut bera sua marga sem þeir menn eigu i. Menn scolu marl huers þeirra sea oc vita huar huer þeirra er er i a. hus. eða iord. Adrer menn scolu i bera þeirra lut er eigi vilia sialxer. A þing skolo þeir þa zara oc lusa odal skipti sino. þa haza þeir at logum odlom sinum skipt. Nu er sa madr eigi innan landz er odal a með honum. þa skal hann gera honum .xii. manaba stexno a þingi aptr til skiptis við sic. Nu ex hann comr eigi aptr i þa stexno. þa skal stexna erzingia hans til skiptis við sic oc skipta sua hann sem við hin sialxan. Nu ma engi odrum alburdar synia innan .iij. vetra. ex eigi var iord alboren zyr. þa skal az lata er meira hazde oc haza þo sinn lut hin sama er hann laut þegar er þat lytr. Ða eigu þeir um marl reino at deila. Nu vil annar skipta en annar eigi þa skal stexna þeim til er eigi vil með vattom a hozubhol oc niota þar vatta sinna. at hann hazde stexnt honum til iarda skiptis. Sa skal skipti rada er storrom vil skipta. Skipta beom i midio i sundr nema þeim pidi siolzum annat sannare. Nu skolo valentunnir men skipta oc luta a þingi. en sidan merli hann sin lut sialx. valentunner menn caste i lut þriotz omerctum þa skal þat skipti hallda um alldr oc um æve sidan.

Nu skal madr haza odals iord sina at bua a helldr en valentunnir menn allt 88 þat er samtynis ligg. Nu ex odalsnautar vilia eigi selia honum. þa skal hann bioda honum leigu zirir zardaga slico sem adrer vilia leigt haza oc se eigi zianðz bod. Eigi skal hann at zianðz bode annars hava. En ex nocor madr zer a þa rener hann hann þa skal hann zirirbioda honum at zara a. þa ex menn zara a. þa skolo þeir az iordu lata oc gialda ran baug. Nu ligr iord eigi samtynis þa skal hann þo at huoro haza ex hann hezir sina iord alla zyr þa er hann a oc ligg samheraðs oc banne eigi ziall ne zirðir. ne aor ozorar.

Um marcreinar skipti innan garðz.

Nu skilr menn a marcreinu innan garðz annattueggia a acr eða eng. Nu mæler 89 annartueggia sua at hann hezir um þat vnnit er hann atfe at vinna. oc hezir iordu stolet. oc marlsteina upp grazet. þa skal þa menn til calla er tunnazft ero marcrenu þeirra amille. þa ex synizft at marlsteinar standa rett sua sem nidr varo grazner. Nu ex marcsteinar ero uppgrazner oc eigi nidr setter oc vnnit a. þa skal hann gialda

loð oc landnam. þeim er iorð a. Nu ex hann hefir maresteina up gravet oc i oðrum
stað nidr sett oc zort a lut hins er a mot honum a þa er hann iarðar þiozr oc
vflagr.

Um þioðgotur.

- 90 Þioðgata oc sætrgata oc aller recstrar skolo vera sem legit haza at zorno zara.
Nu ligr þioðgata um þor manz þa ma hann az zora með þeim coste at gera aðra
utangarðz iamgoda at zara i þurro oc i vato. þa skal þa zara þo at su se lengri.
Nu skal þioðgata vera sua breið at maðr skal sitia a hesti soðlaðom oc setia geirflapt
a iorð nidr taca upp þumalzingri til zala. oc se spiot spannar langt zram i zra. þat
skal leggja nidr um þuera gotu. skal hon eigi vera breiðare. En ex spillir vidare
acre eða eng. þa skal hann þat aptr gialða. Nu rener maðr annan þioðgotu þa skal
gialða kononge .iiij. merkr oc sua zirir handran hit somo. Nu brytr maðr bru az
þioðgoto gæri aptr iam goda sem aðr var. oc leggi a merkr .iiij. þeim er bru atte.
Nu rener maðr annar (annan?) sætrgotu eða regstre þui er verit hefir at zorno zara.
hote haugi kononge. en hin haze gotu iamt sem aðr.
-

II.

Den ældre Frostathings-Lov.

Texten aftrykt, paa II^{den} og III^{de} Part (o: Christenretten) nær, efter 6 med hverandre indbyrdes sammenholdte Papirs-Afskrifter af en nu tabt Pergamentscodex (den saakaldte *Codex Resenianus* paa Universitetsbibliotheket i Kjöbenhavn), hvis Ælde ikke længer efter de forhaandenværende Data med nogenlunde Sikkerhed lader sig bestemme. Disse Afskrifter ere:

- a) *Arne Magnussöns* egenhændige, No. 312 fol. (feilagtigt indbunden i No. 112 fol.) i den arnamagnæanske Samling; den er dog blot et Brudstykke, der allerede ophører i II^{den} Part Cap. 7. Den er her betegnet a.
- b) No. 1155 fol. i det kjøbenhavnske store kongelige Bibliotheks ældre Haandskriftsamling. Her betegnet b.
- c) No. 314 fol. i den arnamagnæanske Samling c.
- d) No. 311 fol. sammesteds d.
- e) No. 310 fol. sammesteds e.
- f) No. 2082 qv. i den Thottske Samling paa det store kgl. Bibl. i Kjöbenhavn . . . f.

Christenretten er aftrykt efter Pergamentscodex No. 60 qv. i den arnamagnæanske Samling, hvor den tilligemed den nyere Landslov m. m. findes skreven med en Haand fra omtrent 1ste Fjerdedeel af det 14de Aarhundrede.

Den er sammenholdt med

- 1) Afskrifterne af ovennævnte Codex Resenianus, her tilsammen betegnede . . . A., og, hvor de indbyrdes afvige fra hverandre, *Aa, Ab, Ac, Ad, Ae, Af*, eller kortere *a, b, c, d, e, f*, i ovenanførte Orden.
- 2) Pergamentscodex No. 322 fol. i den arnamagnæanske Samling, skreven med samme Haand og omtr. af samme Indhold som No. 60 qv. Her betegnet B.
- 3) Pergamentscodex C. 22. qv. i det stockholmske kgl. Bibliotheks Haandskriftsamling, hvor den blandt en Deel andre norske Love findes skreven med en Haand fra omtr. Midten af det 14de Aarhundrede, dog saaledes, at dens første Deel, lige til Slutningen af 15de Capitel, er ombyttet med Begyndelsen af Jons Christenret. Den er her betegnet S.
- 4) Brudstykke af et Pergamentsblad fra første Halvdeel af 13de Aarhundrede, indheftet i No. 315 fol. i den arnamagnæanske Samling. Her betegnet X.
- 5) Brudstykke af et Pergamentsblad omtrent fra samme Tid, og indheftet i samme Bind, her betegnet Y.

Da nogle af Lacunerne i Frostathingsloven kunne udfyldes, og flere af Feilene i dens Text berigtiges efter den islandske Lov *hálfonarból* (ogsaa *Járnfiða* kaldet), meddeles denne til Slutning som Anhang, aftrykt efter den eneste deraf endnu forhaandenværende Membran, nemlig Pergamentscodex No. 334 fol. i den arnamagnæanske Samling, hvor den findes indført umiddelbart efter *Óráðs* og skreven, ligesom denne, med en islandsk Haand fra henved Midten af det 13de Aarhundrede.

Her heyr upp.

oc segir þrá lögum þeim er setti

Hákon konungur son Hákonar konungs.

Hákon konungur son Hákonar konungs sonarson Sverris konungs sendir lendum oc 1
lærdum. búöndum oc búpegnum. verandum oc víðr komandum. öllum guds vinum
oc sínum þeim sem¹ Noreg byggja (veðio)² guds oc sína. Flestum mönnum man
þat tunnit vera hnefssu mylin oc margrallðan fláða er flestra manna ættir í landinu
hæra tengit æz manndrápum oc hinna bestu manna ættöcum þeim sem her hæra meir
í veniu verit en í flestum löndum öðrum. Oc æz því at þat er þyrst þyrir gudi
hætt oc háscasamliet oc mönnum bæði til frænda tíðs oc ziártapanar. svá er þat
oc svivirðiliet at spyria í þau lönd er vel ero síðadir³ at menn scolo þann úsib her
meir í veniu hæra en í engu landi öðro. Oc þyrir því hözum ver eptir hugleitt
með ráði erlibiscops oc liðbiscopa. lendra manna oc lærðra. lögmanna oc annarra
enna vitrastu manna í landinu. at minka manndrápin. Lít off þat lícast til at
upphæzi. at lög ins helga Ólafs konungs standi eptir því sem hann hærdi flípat.
þó at þess hæzi eigi hertil gætt verit þyrir zégirndar sakir. At sá er mann drepr
saclausan hæzi þyrirgört zé oc friði.⁴ se útlagr oc úgilldr hvar sem hann verdr fláðdr
bæði konungi oc frændum.

Um slgæzeli.

En þó at ver mættim þyrir verðleita sakir lanna allt lausazé konungdóminum. 2
þat er mannsbaninn átti eptir því sem frostapings bót váttar. þá hözum ver góða
vægb á gört oc mistunn. at hvárt sem eptir ero eignir eða lausazé. þá scal konungur
taca eigi meira í þegngilldi en áðr er vandi á æz zé eða eignum. En ez eign er í
þegngilldi greidd. þá scolo frændr eiga lausn á ez þeir vilia laust hæra.

Um útlegb veganda.

En ez vegandi zellr í þessarre útlegb þyrir konungs sverði eða frændum ins 3
dauda. oc á hann zé eptir. þá borti frændr hans ziórdung giallda æz því zé. en
frændr tali trngðir oc alsetti í mót æz frændum hins dauda.

Útlegb.

Nú ez vegandinn er or⁵ Noregi. þá borti frændr hans ziórdong bóta. oc se sá 4
þyrir er scyllðastr er⁶ annarr æz zödurfrændum en annarr æz móðurfrændum bæði
at taca æz frændum veganda oc svá borta frændum hins dauda. En ez mansbani

¹) (— tilföier b. c. e. ²) mgl. i alle Afskrifter, men maa nødvendigviis tilföies. ³) Saaledes i
alle Afskr. ⁴) oc — tilf. c. e. ⁵) (— b. vistnok rigtigere. ⁶) er — mgl. a. b. d. e.

temz íbrott í þessari útleð. þá borti þrændr hans¹ hálfum giöldum eptir hinu þyrsta seilordi eðr eigi vinnz hans xé til. Aldri skal oc erzingi selia þær eignir er hann tekr eptir hin útlaga meðan hinn útlagi lizir. en gjalda allar löglegar² sculdir eðr eignum eðr eigi er lausazé til.

Um útleð.

- 5 Nú kann sá atburðr einhverr til³ at geraz at konungr geðr þessum⁴ hinum útlaga landzviðt með bonarstað hözðingia eða með einhverium öðrum atburðum. þá skal hann sic svá í xrið caupa við konung sem konungs er miscunn til oc bota þann helming bóta er eptir stóð með slícum salastexnum sem scynsamir menn síá at hann megi vel orca. En eðr hann vill eigi bota. þá megu þrændr hins dauda hezra á honum. þó at hann se sáttir við konung. svá at þeir verði eigi útlægir þó at þeir drepi hann. En þeir sem xé hans varðveittu meðan hann var í útleð þá greiði honum⁵ slíct aptr sem þeir tócu bæði í eignum oc lausazé. þyrir utan landschldir.

Eðr maðr sœrir mann.

- 6 Eðr maðr sœrir mann saclausan eða scammir fullréttis vercum opinberliga. oc þær hinn hemnt sín síðan eða þrændr hans þyrir en lögbod komi þyrir hann með fullum vörðzlum. þá er hinn útlægur hvárt sem hann þær bana eða aðrar scammir er þyrri braut xriðin nema konungi oc öðrum scynsömum mönnum virðiz aðrir atburðir á þvísa⁶ máli. En eðr hann temr bodum þyrir sic með fullum vörðzlum. þá er hann xriðheilagr en hinn útlægur er síðan drepr hann. En þó at sá maðr komi í settir er oðr sinn vann á saclausum manni. oc vinnr hann enn slíct verr annat sinni. oc traustir svá xé sínu eða þrændum sínum. oc temr hann enn bodum þyrir sic. þá tali hinn því at eins⁷ settir at hann vill er síðar var misgört við. þó at hann se xriðheilagr við konung. oc bótamaðr þó at hann hemni sín. hvárt sem hinn dauðr eða liznar. En öll önnur úbótaverk xari eptir því sem áðr er í lögum mælt.

Eðr maðr stendr mann.

- 7 Nú eðr maðr stendr mann hiá konu einni hverri þeirri eðr (þeim)⁸ .vij. er í lögum er scilt at maðr má vega um sectalaust. þá xari þeirra mál eptir (því)⁹ sem bók sçrtr. En eðr maðr scammir eina hveria þessarra oc verðr¹⁰ hann borinn máli. oc vill hann engu þyrir svara. þá verðr hvárgi útlagr þó at hinn hezniz þeirrar scammar. Nú hözsum. ver þessa scipan á gört um manndrápin oc mannhelgina oc skal hon svá lengi¹¹ standa sem ver síám at bezt samir með hinna vitraflu manna ráði oc þeirra er eptir off kunnu til at coma.

¹) hans — mgl. c. e. ²) lögleigar — c. e. ³) til — mgl. c. d. e. f. ⁴) þessum — mgl. b. f.
⁵) I alle Afakrr. hinn, Læsefeil for honum. ⁶) at því sama — c. e. ⁷) enu — a. b. d. f. ⁸) Udeladt
i alle Afakrr. aabenbar ved Forglemmelse. ⁹) Dette því er i Afakrr. seilagtigt indskudt foran i Linien
mellem (sist og at maðr, men mangler her paa det rette Sted. ¹⁰) verði — c. e. ¹¹) lengr — c.

Um manns ætöku.

Öllum mönnum man þat tinnict vera um þann hinn mycla oc hinn illa úsib er 8 lengi hezir í þessu landi verit. at þar sem maðr verðr ætelninn. þá vilia þrændr hins dauða þann or ættinni taca er bezt er. þó at hann se hvárli vitandi vilandi verandi um ættac [hins dauða. oc vilia eigi á þeim hezra er drap.¹ þó at þeim se þess tostr.² oc nýtr hinn vāndi svá sinnar illzku oc úgiptu. en saklauss gellðr sinnar spectar sem³ góðrar mannanar. oc hezir margr maðr æz þvi mylit ættarffarð zengit. oc ver mist hinna beztu þegna várra í landinu. oc zyrir þvi leggium ver við þetta úbóta sök oc aleigumál hverium þeim sem heznir á öðrum en þeim er drepr eða ræðr.

Um stólit zé.

Svá vátta oc lögbocer allar oc landslög at sá maðr er tær kú manns eða 9 annat zé með stólinni hendi. þá er hann dræpr oc dayððr⁴ hvar sem hann er staddr.

Um⁵

Þat hezir oc optlega verit þó at hvárli se vel ne vidrvæmilect at úráðvandar 10 menn haza laupit brott⁶ með eiginconor annarra manna. oc haza margir zyrir þat litlu bört en sumir allz engu. oc með þvi at ver væntum at vitrum mönnum virðiz þessi sök meiri bæði zyrir gudi oc mönnum en hinar aðrar. þá vilium ver at allir menn viti at þeir menn sem at slícum útnyttum verða lendir. se úbótamenn bæði zyrir konungi oc larli. dræpir oc dauððir hvar sem þeir verða staddir. oc eigi í kirklu græzir.

Ez maðr.

Ez maðr blandað við búzæ oc spillir svá tristni sinni. þá skal þann mann gellða. 11 ez hann verðr sannr at. oc zari síðan útlægr.

Um útlegdarmenn er leynaz í byggum.

Optlega hezir þat oc hent at útlegdarmenn haza nidrzallit í byggum oc bøndr 12 zyrir þat gollðit sjóslomönnum at⁷ haza hjóft þá oc heimat. oc hezir þat verit sjóslomönnum⁸ til azla en bóndom til ziárláts. en hinir haza rezfingarlausir undan floppit er til rezfinga⁹ haza gört. oc zyrir þvi vilium ver hedan æz at konungs umbodamenn se schuldir til með búanda styrk at rezfa þeim er slíc údádaverc vinna sem nú ero föld. eigi síðr enn hinir er áðr ero í lögum scilðir. Ez einnhverr sá er þá hezir lengr at slícum zéprettum sem nú er sagt. sjóslomaðr eða ármaðr. at hann vill eigi rezfa údádamönnum oc má þó vidrcomaz. þá skal sjóslomaðr vera siálz sagðr æz þeim sordum sem hann hélt æz off. oc giallda oxan á .xij. merer silzrmetnar oc slíct¹⁰ hit sama ármaðr ez hann rezfar eigi. oc skal konungr taca hálzt en búendr hálzt.

¹) [mgl. c. f. ²) tostr — mgl. c. f. ³) Rettere oc. Jfr. Hk. Cap. 20. ⁴) dauðr — c. e. dayðr — f.
⁵) capitulum — e. ⁶) brott — mgl. c. e. ⁷) oc — b. c. ⁸) Tilföiet i Margen i a. med en anden
(Aageir Jonassons?) Haand. ⁹) rezfingar — b. rezfigar — f. ¹⁰) slíct — mgl. f.

temz íbrott í þessari útleigð. þá borti þrændr hans¹ hálfum giöllum eptir hinu þyrsta
 skilordi eðr eigi vinnz hans þé til. Aldri skal oc erzingi selia þær eignir er hann
 tekr eptir hin útlaga meðan hinn útlagi lizir. en gialda allar löglegar² sculdir eðr
 eignum eðr eigi er lausazé til.

Um útleigð.

- 5 Nú kann sá atburðr einhverr til³ at gerað at konungr geðr þessum⁴ hinum
 útlaga landzuift með bonarstað hözdingia eða með einhverium öðrum atburðum. þá
 skal hann sic svá í þrid caupa við konung sem konungs er miscunn til oc bota þann
 helming bóta er eptir stóð með slícum salastegnum sem scynsamir menn síá at hann
 megi vel orca. En eðr hann vill eigi bota. þá megu þrændr hins dauða hezna á
 honum. þó at hann se sáttir við konung. svá at þeir verði eigi útlægir þó at þeir
 drepi hann. En þeir sem þé hans varðveittu meðan hann var í útleigð þá greiði
 honum⁵ slíct aptr sem þeir tócu bæði í eignum oc lausazé. þyrir utan landschldir.

Eðr maðr færir mann.

- 6 Eðr maðr færir mann saclausan eða scemmir fullréttis vercum opinberliga. oc fær
 hinn hemnt sín síðan eða þrændr hans þyrir en lögbod komi þyrir hann með fullum
 vörðzlum. þá er hinn útlægur hvárt sem hann fær bana eða aðrar scamir er þyrri
 braut þridin nema konungi oc öðrum scynsömum mönnum virðiz aðrir atburðir á
 þvísa⁶ máli. En eðr hann temr bodum þyrir sic með fullum vörðzlum. þá er hann
 þridheilagr en hinn útlægur er síðan drepr hann. En þó at sá maðr komi í settir er
 oðr sinn vann á saclausum manni. oc vinnr hann enn slíct verc annat sinni. oc
 traustir svá þé sínu eða þrændum sínum. oc temr hann enn bodum þyrir sic. þá tali
 hinn þvi at eins⁷ settir at hann vili er síðar var misgört við. þó at hann se
 þridheilagr við konung. oc bótamaðr þó at hann hemni sín. hvárt sem hinn daur eða
 liznar. En öll önnur úbótaverk þari eptir því sem áðr er í lögum mælt.

Eðr maðr stendr mann.

- 7 Nú eðr maðr stendr mann hiá konu einni hverri þeirri eðr (þeim)⁸ .viij. er í lögum
 er scilt at maðr má vega um sectalaust. þá þari þeirra mál eptir (þvi)⁹ sem bók sçrir.
 En eðr maðr scemmir eina hveria þessarra oc verðr¹⁰ hann borinn máli. oc vill hann
 engu þyrir svara. þá verðr hvárgi útlagr þó at hinn hezniz þeirrar scammar. Nú
 hözum. ver þessa scipan á gört um manndrápin oc mannhelgina oc skal hon svá
 lengi¹¹ standa sem ver slám at bezt samir með hinna vitrastu manna ráði oc þeirra
 er eptir off kunnu til at coma.

¹) hans — mgl. c. e. ²) lögleigar — c. e. ³) til — mgl. c. d. e. f. ⁴) þessum — mgl. b. f.
⁵) I alle Afskrr. hinn, Læsefeil for honum. ⁶) at því sama — c. e. ⁷) enu — a. b. d. f. ⁸) Udeladt
 i alle Afskrr. aabenbar ved Forglemmelse. ⁹) Dette því er i Afskrr. feilagtigt indskudt foran i Linien
 mellem stift og at maðr, men mangler her paa det rette Sted. ¹⁰) verði — c. e. ¹¹) lengr — c.

Um auðn ef maðr flær nýir eða fær.¹

Oz auðn þat er maðr flær nýir oc sár eigi. þá skal sá er auðn á hallða upp² 17
bodbuð oc zátocra manna zlutning. en eigandi komi hann laupi sínu við þann er
næstr býr auðninni eptir því sem sýnsamir menn virða. En ef hann gerir bæði
fær oc flær nýir þá skal hann gera slícan leidangr sem sannaýnum mönnum kemr á
samt á manntalsþingi.

Um auðnir.

En um þær auðnir er menn vilja byggja. þá skal sá ráða er auðn á at húsa 18
sláýr. oc líá .iij. vetr þeim er upp vinnr iörð. elligar at sá hazi .vj. vetr sculdarlaust
er húsar oc upp vinnr iörð bæði at acrí oc eng. nema þeir semi annat caup sín
ámilli. En leidangr höfum ver az gezit zýrir .ij. neý svá lengi sem hann hezir
sculdarlaust.

Um eignir þær.³

Oz eignir þær er utan flæz ero talladar oc í almenningum ero görvar. þá 19
vilium ver at þær standi slíc lög oc scipan um meðal konungs oc karls sem austr eða
jutr í landit. oc slíca þegnscýlðu geri þeir her sem þær eptir konungs flípan. Svá
er oc mælt at búendr⁴ scolo⁵ gera konungi reidscíóta sná mylinn sem hann þarz.
En ármadr skal⁶ scera reidscíóta bod. En búendr allir er⁷ bod kemr til garðz [þá
scolo⁸ þeir gera reidscíóta konungi. hvert roff skal í reidscíóta hans zara er seli eða
föðull hezir á komit. En ef konung scortir reidscíóta. þá skal gíallða .iij. aura
slíýrmetna zýrir hvert roff er scortir.

Um vinna.

Þat er off oc⁹ kunnitt at az engu enðiz í enu meir ríli vart en az því at eigi 20
lann vinnumenn zrá í heröðum. því at allir vilja nú í laupzerðir zara en engi vinna
zýrir bóndum. oc¹⁰ zýrir því vilium ver þat vandlega zýrirbióða at nöðurr maðr
zari sá í laupzerðir er minna zé á en til .iij. marca. Scal þetta zorbod standa
zrá páscum oc til Midhialsmeffo hvert ár. en zrá Midhialsmeffo oc allan vetrinn síðan
zari hværr í zríði með slícu sem guð hezir gezit honum hvárt sem þat er meira eða
minna. En þeir stýrimenn er taca menn á scíp sín með minna zé en nú er sagt þá
gíallði .vj. aura zýrir hværr þeirra er zélag leggr við þá.

Um konungs¹¹ dóm.

Þessir lutir ero þeir sem zlestum mönnum man sýnaz sem konungdómrinn hazi 21
langlega rangendi az hazi oc vátta þó lögbofr at konungr eigi sectir á. Sá er

¹⁾ sár — b. c. d. e. f. ²⁾ uppi — c. e. ³⁾ þær er — b. f. þær — mgl. c. e. ⁴⁾ Arne
M.s Rettelse i a. istf. det meningsløse heðr, der findes i alle Afskrifter. Ogsaa i e. er med lysere Blæk
tilføjet "lege bændur". ⁵⁾ flute — c. e. ⁶⁾ láta — tilf. b. f. ⁷⁾ þat — tilf. b. f. ⁸⁾ [mgl. i c.
tilf. i Marg. med lysere Blæk — e. ⁹⁾ oc — mgl. c. e. ¹⁰⁾ oc — mgl. b. c. d. e. f. ¹¹⁾ konung — f.

Um ranga eida.¹

- 13 Þeir menn er sveria ranga eida. oc prófaz þat á þá með sannindom. þá scolo þeir enstis manns vitna eða eida nióta oc engi þeirra²

14

*

*

*

at þeir vitu þat með sannindum at azlaga var upptelít. en adrær zyrndir standi eptir því sem bót váttar.

Ez máðr á sculld at manni.

- 15 Ez máðr á sculld at manni. þá læri hann með váttum. beidi hann stefnum. En ez hann syniar. þá stefnum honum þing hvárt sem hann er [mann manndinga árs³ eða eigi. zimnætting. oc hazi þar⁴ vitni sín hvártveggi frammi á þingi. oc ez búendr droma honum sculld sína. þá se þeir sculldir⁵ til atfarar með honum ez hinn fær eigi zulla vörðzlo zyrir sic til eindaga. oc fara ez því þingi oc taca til hálzu meira. oc eigi skal hallda til annars þings ez þessu þingi.

Um eignir.

- 16 En allar þær eignir oc landstýlðir er menn scolo zimtar stefnum til leggja. þá skal sataráberi⁶ nezna við vátta tvá oc leggja stefnum eptir. oc skal þeirri stefnum⁷ [mega eigi⁸ spilla. En ez spillir þá gjalldi sá .xij. aura silzmetna. oc hazi tonungr hálzt en hálzt sataráberi. En váttar scolo svá vitni bera. at hallda á bók. oc scióta því til gudz. at þeir voro því nær er stefnum var lögd. oc sveria eigi frammar. En ez þá scill⁹ á í dómi. oc verða eigi samdóma. þá gjalldi sá .xij. aura silzmetna er rangara hezir. nema hann sveri þess eidd at hann vissi eigi zyrir guði annat sannare. Ein skal oc zimtarstefna at hverio máli vera en eigi zleiri. Svá hözum ver þat optliga heyrít. at þó at sumir menn se sannsafadir. vilia eigi til lögmans fara þó at þeim se löglega stefnum. oc margir vilia eigi lögmans orsfurdum líta síðan¹⁰ er hann hezir lögin sagt. En ver hugdum þó at ver hezdim með því móti lögmennina¹¹ tilleigða ez váro zé oc zödurleizdum. at eptir hins helga Ólafs tonungs lagasetning oc lögmanna orsfurði styli hvorr sitt mál til lycta leida. oc zyrir því leggium ver við þetta þriggia marca set hverium er eigi vill [til lögmans¹² fara sannsafader. oc löglega stefnum oc svá þeim sem eigi vilia lögmans orsfurði líta.

¹) Saaledes e. De övriga blot "Um". ²) Her bemærkes i a. og e., at der mangler et Blad i Mbr. Slutningen af Cap. 13 kan udfyldes efter den nyere Landslov IX. 16. ³) [Maaskee: innan þinghár (þinghár). ⁴) þá — f. ⁵) i Afskrr.: þær sculldir, hvilket ei giver nogen Mening. ⁶) sata áberi — a. b. d. ⁷) stefnum — mgl. b. ⁸) [eigi mega — c. e. [(eigi)mega — b. f. ⁹) scill — c. d. e. f. ¹⁰) Ordet "síðan" staaer dobbelt i alle Afskrifter undtagen b. ¹¹) Ólafz — tilf. c., ligesaa e. oprindeligen, men det er her overstrøget med lysere Blæk. ¹²) [á lögmans orsfurð — b. [lögmans orsfurð — f.

in capitulis hvern bost eptir annan. bæði emni oc scipan er í hverium lut or. oc þinnu
svá í bócinni þremmi. sem her er scipat in capitul¹

*

*

*

1

[ta lið² til. Ez einn lætr þallaz giallði slíct or tveim mörcum sem tala [rennr til.³
En þingrararþé skal tóma heim þá er þriár nætr ero til þess er þara skal. allt innan-
ziardar. En utanziardar ráði sá er þara skal. En sá er þara skal hann skal eðli
slna tilleggia⁴ nema þör sína. En sá þari til er þara skal með vitni oc segi⁵
ármanni til oc biði hann þá ser þingrarar þé. Nú er svá mælt ez ármadr þær honom
þingrarar þé. þá hazi hann víti⁶ ez hinum er þallaz lætr. slíct er lög ero. ármadr
skal haza⁷ hálxt⁸ en lögmenn hálxt þylkiomenn allir. Nú ez ármadrinn þær honum
eigi þé⁹ sem mælt er. þá þari hinn sem ádr. En ármadrinn heimti sectina oc hazi
hálza en hinn hálza er þör. Ármadr skal engum lenza heima at sitia þeim er neyndr
er til frostopings þarar. En þó at hann¹⁰ lozi þá sediz hinn sem ádr. En ármadr
á eigi sóln¹¹ á þeim er hann lenzði heima at vera. En búendr eigu sóln¹²
á þeim þeir er til þings þara. oc hazi uppi á næsta þingi oc beiði þá þestu er til
haza gört. En em¹³ þeir vilia eigi þesta. þá stemni þeir þeim þing ez þvi þingi.
En ez þeir giallða eigi þá enn. þá sculu búendr gera atþör oc taca hálzu meira. En
sá er eigi er í atþör hann er ser .vj. aurum við tonong. En ez ármadr setze heima
naudsynialauft giallði mörc tallda búandum þeim er til þings þóro. oc svá þeim er
til ero neyndir þingrarar oc heima setiaz.

Um vebönd at ármenn geri.

þat er þornr¹⁴ réttir at ármadr or þylkium öllum scolo¹⁵ gera vebönd her á 2
þingvelli. En svá¹⁶ við scolo vera vebönd at¹⁷ hazi rúm þyrir innan at
sitia er í lögrétto ero neyndir. ármenn scolo nezna í lögrétto svá marga¹⁸ sem
mælt er or þylki hverio. Nezna skal innan or þrándheimi .iiij. tigo manna or þylki
hverio. en utan or þrándheimi .vj. tigo manna or þylki hverio. oc þá menn skal í
lögrétto nezna er ellztir ero oc gengstir.¹⁹ Eigi scolo lendir menn tóma í lögrétto
nema búendr gezi lenzi til. Svá er oc mælt at engi madr þeirra er eigi er neyndr
skal þyrir innan vebönd setiaz nema hann setiz mörc. Allir menn scolo í lögrétto sitia
þeir er í ero neyndir meðan menn vilia þing haza. nema hann gangi at stadar.

1) Her bemærkes i a. e. f. at et Blad mangler i Mbr. Paa dette Blad maa Iste Part antages at have
begyndt. 2) [talid — f. 3) [mgl. b. 4) útleggia — c. e. 5) segja — c. e. 6) vitni —
a. b. c. e. 7) Ordet haza er tilföiet med anden Haand og lysere Blæk i a. 8) hægt — b. 9) þé —
mgl. f. 10) hinn — c. e. 11) söt — b. c. d. e. f. 12) söt — f. 13) tþ — c. e. 14) þorn —
c. e. 15) Saal. i alle Afskr. 16) við vera — tilf. a. c. d. 17) Her synes þeir at være udeladt.
18) menn — tilf. b. c. e. f. 19) gengstir — c. d. e.

einn ex maðr löggæstir mat sinn þyrir útlagum manni oc kallar þá þriðhelga þé sitt konungi. Sá er annarr lutr at menn kalla bolögar gilldar oc vilia eigi öll þólcvápn eiga. Sá er hinn .iij. at menn þóða útlaga¹ menn oc vilia engo² konungi þyrir svara. Sá er hinn .iiij. er menn beriaz oc sættaz þeir sín í milli at þar á konungr eði á.³ Sá er .v. lutr ex maðr tær þióð oc þær hann sitt ex honum. at þar á konungr eði á hvárki á þióðinum ne hinum er lausan let þióðinn. En þá ero þat .ij. lutir er eigi varða midr sjálfum yðr búöndum en konungdómenum. at ex boð verða eigi rétt boren oc þalla því lögsæl manna niðr at⁴ ármenn þá eigi rannfaca. oc annarr at menn haza eigi réttar sciöppur oc vágir i heraðum. Nú vilium ver þessor⁵ rangendi með engu móti lengr þola. oc vilium ver at þar standi um þessor⁵ mál sem allar lögbotr vátta í landinu.

Um þýsca.

- 22 En þessar réttarbotr gáxum ver þröndum þá er þessor⁵ scipan var upplestin oc handtecin á Eyrapingi. at ex maðr verðr ex þýsca útlægr.⁶ þá skal sá taca þé sitt⁷ með váttum er stólinn var. oc síðan rétt sinn ex þé þióðsins ex til er eptir því sem hann er maðr til.

Um þrána.

- 23 En ex maðr renir menn⁸ þé sínu eða þöngum. þá tali sá þé sitt með vitnum er rentr var oc lofnad sinn svá myllinn sem hann loftar eptir þerð sína. oc .xij. aura í rétt sinn. en konungr taci slícan ránbaug⁹ sem áðr er í lögum mælt. Svá vilium ver at se sem búöndum er högligra. at sötia hælðr á stípreiðu þingum en á þyllis þingum hæði várn rétt oc sjálþra sinna.

Um kono.

- 24 Ex kona verðr saclaus börd. þá se hon gilld bæði konungi oc karli. árnadr tari oc sinn rétt eptir því sem hann er hurðum til.

Þer heyr upp oc segir í hœffu margra stadi Frostapings bók er script.

- 25 Bók þessi er á ero sçjrd Frostapings¹⁰ lög höxum ver slipt í .xvj. stadi oc hezir hvær lutr þá bolcu í ser er nöðor lílindi hezir hvær við annan eptir því er ver máttum næst þessum hætta gæta. svá at eigi brygði hinni þornu scipan er á Frostapingsbók hezir verit. En þyrir höxum ver bécinni script í þleiri stadi. oc greint þat lutanna ámedal sem ver máttum ex hveriu emni hvær er. at þeim væri auðvældra¹¹ at þinna. þá sem þeir villdi er áðr er scipan útunnig á bók. oc eigi vitu hvar hverlis scolo leita. oc sçjrir nú í öndverðu ex hveriu emni hvær lutrinn er. En síðan greinir

¹) útlengja — e.

²) eigi — b.

enge — a. c. d. f.

³) 3die og 4de Punkt ombyttes i b.

⁴) at — mgl. f.

⁵) þessi — c. e.

⁶) útlægr — c.

⁷) sitt — mgl. b. c. d.

⁸) mann — c. e.

⁹) rangbaug — a. b. c. d. e.

¹⁰) Frostapings — b. c. e. f.

¹¹) auðveldara — c. e. f.

in capitulis hværn hofst eptir annan. bæði emni oc scipan er í hværum lut or. oc þinnu
svá í bócinni þremmi. sem her er scipat in capitul¹

*

*

*

1

[ta lið² til. Ex einn lætr þallaz giallði slíct or tveim mörcum sem tala [rennr til.³
En þingzaratýr skal tóma heim þá er þriár nætr ero til þess er þara skal. allt innan-
giardar. En utangiardar ráði sá er þara skal. En sá er þara skal hann skal eð-
sins tilleggja⁴ nema þör sína. En sá þari til er þara skal með vitni oc segi⁵
ármanni til oc biði hann þá ser þingzaratýr. Nú er svá mælt ex ármadr þær honom
þingzaratýr. þá hazi hann víti⁶ ex hinum er þallaz lætr. slíct er lög ero. ármadr
skal haza⁷ hálzt⁸ en lögmenn hálzt þylfismenn allir. Nú ex ármadrinn þær honum
eigi þé⁹ sem mælt er. þá þari hinn sem ádr. En ármadrinn heimti setina oc hazi
hálza en hinn hálza er þör. Ármadr skal engum lenza heima at sitia þeim er neyðr
er til frostopings þarar. En þó at hann¹⁰ lozi þá setiz hinn sem ádr. En ármadr
á eigi sótn¹¹ á þeim er hann lenzði heima at vera. En búendr eigu sócn¹²
á þeim þeir er til þings þara. oc hazi uppi á næsta þingi oc beði þá þestu er til
haza gört. En em¹³ þeir vilia eigi þesta. þá stemni þeir þeim þing ex því þingi.
En ex þeir giallða eigi þá enn. þá sculu búendr gera atþör oc taca hálzu meira. En
sá er eigi er í atþör hann er secr .v. aurum við tonong. En ex ármadr setze heima
naudþynialauft giallði mörc tallða búandum þeim er til þings þóro. oc svá þeim er
til ero neyðir þingzaratýr oc heima setiaz.

Um vebönd at ármennu geri.

Þat er þornr¹⁴ réttir at ármadr or þylfium öllum scolo¹⁵ gera vebönd her á 2
þingvelli. En svá¹⁶ við scolo vera vebönd at¹⁷ hazi rúm þyrir innan at
sitia er í lögrétto ero neyðir. ármenn scolo neyna í lögrétto svá marga¹⁸ sem
mælt er or þylfi hverio. Neyna skal innan or þrándheimi .iiij. tigo manna or þylfi
hverio. en utan or þrándheimi .viij. tigo manna or þylfi hverio. oc þá menn skal í
lögrétto neyna er ellztir ero oc gengstir.¹⁹ Eigi scolo lendir menn tóma í lögrétto
nema búendr gezi lenzi til. Svá er oc mælt at engi madr þeirra er eigi er neyðr
skal þyrir innan vebönd setiaz nema hann setiz mörc. Allir menn scolo í lögrétto sitia
þeir er í ero neyðir meðan menn vilia þing haza. nema hann gangi at stadar.

¹) Her bemærkes i a. e. f. at et Blad mangler i Mbr. Paa dette Blad maa Iste Part antages at have begyndt. ²) [talid — f. ³) [mgl. b. ⁴) útleggja — c. e. ⁵) segja — c. e. ⁶) vitni —

a. b. c. e. ⁷) Ordet haza er tilföiet med anden Haand og lysere Blæk i a. ⁸) hazi — b. ⁹) þé — mgl. f. ¹⁰) hinn — c. e. ¹¹) söt — b. c. d. e. f. ¹²) söt — f. ¹³) ex — c. e. ¹⁴) þorn — c. e. ¹⁵) Saal. i alle Afskr. ¹⁶) við vera — tilf. a. c. d. ¹⁷) Her synes þeir at være udeladt.

¹⁸) menn — tilf. b. c. e. f. ¹⁹) gengstir — c. d. e.

En ex hann gengr or lögréttu þyrir utan vebönd í annan stað þá er hann secr mörc talinni. Þeir menn er í lögréttu ero neyndir scolo doma lög um þau mál er hingat ero stotin at þingscotum réttum eptir því er lögbót segir. oc um þau mál er menn leggja hendr sínar saman þyrir váttum tveim. er þat vitni kemr fram. En allt þat er bót scill eigi. þá skal þat haza or hverio máli er lögréttumenn verða allir á eitt fáttir oc réttast er þyrir gudi.

Enn um fidssemi á Frostþingi.

- 3 Þat er ráð oc bót Ensteins erlibiscops oc ásiá hinna vitrasto manna. at menn scolo þastandi til þings ganga. oc sokia þing [þá er¹ sól er í austri oc vera á þingi til nóns. En prestfrjá er bót skal ráða hann skal ringia myclo² floslo³ þá er hann vill með bót til þings ganga. en þeirri floslo skal eigi til annars ringia meðan þingit stendr. En ex nöðorr slæz í mat eða í⁴ munngát oc rofir þat meir en þingit. hann skal enstis síns máls eiga uppreift á því ári hvoat máli sem hann á at drixa á Frost⁵ þingi. Munngát skal eigi til þings⁶ bera hvárki til sölu ne annan veg. En ex borit verðr þá er upptöct oc eigu þingmenn þat.

Um Eyrþing.

- 4 Eyrþing scolo menn or átta þylliom eiga á hverium tólz mánaðum. hálzum mánaði þyrir Jónsmessu. en ármadr skal þingsbót⁷ stera oc skal hverr búandi þara er þorverf á ser. eða gíalldi mörc ústerða hverr er eigi þerr.⁸ En þing þat er hverium búanda fíalzfemnt þó at ármenn⁹ azrotiz. En ármadr skal ekki um sokia um þat mál er hann sterr eigi þingsbót.¹⁰

Um gríð til Frostþings.

- 5 Nú skal til þess segia hver gríð þeir menn scolo haza er neyndir ero til Frostþings þarar. Neýndar menn oc allir þeir er til þings þara. þeirra¹¹ skal í gríðum við annan meðan þeir ero í þingförr þeirri er þeir þara til Frostþings. oc þar til er þeir toma til heimilis síns. En ex einnhvorr þeirra gengr á þau gríð. þa hezfrjá þyrirgört landi oc lausum eyri oc þríði sínum við alla menn oc tomi alldregi í land aptr.

At lögum se land várt bygt.

- 6 At lögum skal land várt byggia¹² en eigi at úlögum eyða. En frá er eigi vill öðrum¹³ unna. hann skal eigi laga nióta.

¹⁾ þegar — e. [þá — f. ²⁾ mylla — c. e. ³⁾ floslo — b. f. overalt i Capitlet. ⁴⁾ í — mgl. b. f. ⁵⁾ Frost — c. e. f. ⁶⁾ Frostþing — e. ⁷⁾ þingsbót — b. f. ⁸⁾ þerr — c. e. ⁹⁾ menn — a. e. ¹⁰⁾ þingsbót — f. ¹¹⁾ Her synes Ordet hvorr at være udeglemt. ¹²⁾ laga er tilföiet med anden Haand og forskjelligt Blæk i a. d. e.

II.

- i. ¹At ala skal barnn huert oc triftna oc hærso fadæri skal sanna ez mober dægr fra oc er eigi fadæri uist til.²
- ij. Um viftato barns.
- iiij. Um barns firtst.
- iiij. Um uarnan uid hæidna menn.³
- v. Her barn skal fira oc ez hezir hæidinn mann .xij. manade.
- vj. Um ambottar barn.
- vij. Um þyktis kirtiu vppgærd.
- viii. Um kirtiu uigstu oc skutna⁴ kaup.
- ix. Guat kirtiu uigstu raftar.
- x. Um kirtiu grib.
- xi. At biftup rade kirtium oc triftnum dome.⁵
- xij. Um kirtiu bruna.
- xiiij. Ez madr uil eigi hægendes kirtiu vpp gera.⁶
- xiiij. Um sthildu þyktis prest uid⁷ sothar menn.
- xv. Um groxt oc lifværflo.
- xvj. Um þunnit lit oc flæstarla.
- xvij. Um olean.⁸
- xviii. Um tiundar gærdir.
- xix. Um freidar tiund.⁹
- xx. Um ruma flætt.
- xxi. Um ions mæfso ol.
- xxij. Um troff burd.¹⁰
- xxiiij. Um troff oc þingbæd.¹¹
- xxiiij. Um hælga daga.
- xxv. Um þa hælga daga er eigi er non hælgr þirir.¹²
- xxvj. Um fild þifti.¹³
- xxvij. Um utrodr manna.¹⁴
- xxviii. Ez madr værd flæden a uærti a hælsum tium.
- xxix. Ez prest eða armadr stendr mann a uærti.¹⁵
- xxx. Um þæfka hælgi.
- xxxi. Um gangdaga ælla.¹⁶
- xxxij. Um þæfsta oc deilid¹⁷ mote marie mæfso.
- xxxiiij. Um olmofo gærd a huita funnu begi.

¹) Foran dette Cap. indskyder A. følgende Titel: "I. Ginn þyrfti capituli i cristnum rette um tonengo fosing." De følgende Capitler indtil Cap. .xij. (um kirtiuþruna) have derfor i Indholdslisten i A. et Nummer mere. ²) ij. Um barn burd of fadæri. — A. ³) v. Guern varnad ver stolum við heimamenn hæra — A. ⁴) skutto — A. ⁵) of triftindoms — A. ⁶) Dette Cap. er i Indholdslisten i A. uden Nummer, og de følgende indtil Cap. xxiiij have saaledes der og her samme Tal. ⁷) kirtio — tilf. A. ⁸) oc hægub tiund — tilf. A. ⁹) of lutar torns tiund — tilf. A. ¹⁰) troff þurd — A. ¹¹) Um bodesburd oc flæstarla. — A. ¹²) Begge disse Capitler (xxiiij og xxv) have i Indholdslisten i A. den sælles Titel: xxiiij. Um hælga daga (of — tilf. c. d. e. f.) hverir nónhægi hæra eða hverir eigi. De følgende Capitel-Tal i A. ere som en Følge deraf eet mindre end de tilsvarende i 60. qv. ¹³) hælfo Alexander þæfka tengði — tilf. A. ¹⁴) manna — mgl. A. ¹⁵) eða armadr með hveriom — tilf. A. ¹⁶) xxx. Um gangdaga hælgi. — A. ¹⁷) um deilidar gærd — A.

xxxiiij. Um iola hælgi.

xxv. Um loss a hælögum tímum oc flota.¹

xxvi. [Her flipp² ma³ riöda.

xxvii. Huat bera ma setta laust a hælögum tímum.

xxviii. Um riot ato a [rastu tímum⁴ oc sunnudaga uerf.⁵

xxix. Um vatn rastu a Olafs messo eptan.

xl. Um husf tatu a pasta begi.

xli. Ez madr etr riot i langa rastu.

xlii. Ez vreinande xællr i mat oc huat eta ma.

xliii. Ez vædr hæptir menn i ottonum.

xliiiij. Um xærb biskups oc reidflöta.

xlv. Um iarnburð.

xlvj. Um mein eida.

At ala skal barn huert oc kristna er boret værðr.⁶

- 1 i. [Þat er vpphæz laga vara at ver skolum triftni lyda oc triftnum dome oc tonungi uarum oc biskupi til laga oc til rettra mala at fylgia. at triftnum rette rettom. En þat er triftin retter at ala skal⁷ barn huert er boret værðr. kristna oc til kirku xora ez mannz er hæruud a. fader a barn huert. Sa skal xader at barne⁸ er moder segir a hendr nema hann⁹ xorezt vndan a xnrsta¹⁰ dome er hann er til tuaddr huert sem þat er xrealser tono barn eða ambottar. En ez tona dõyr oc hezir eigi sagt til xadærnis barne sinu. þa soke sa er rett a. a hæne bæde til rettar sine oc¹¹ uidr tatu barns. En hann¹² hallde¹³ eidi xirir. En ez tona kennir daudum manni barn. ¹⁴ þa sanne hon með guðs skirslum. oc sua ez hon kennir þeim manni er uttan landz er.¹⁵ En ez hon værðr flir þa tale arze uidr barne. En ez hon værðr xul. hyggi-seolz xirir barne.¹⁶ Nu er tona daud er kendi daudum¹⁷ manni barn. þa hæze arze hins dauda toste þria. tale uidr barne. eða iarn bere xirir.¹⁸ eða vinni lyrittar eib. En ez tona uil eigi segia til xadærnis. þa stefni armadr tonungs hæne þing¹⁹ oc talle sua²⁰ þræll eigi barn með hæne nema hon segi til xader:

Jvfr. Cap. 1. G. 21. B. 1. E. 1. 3.

¹) eða ez vid retr a annars mangz eign — tilf. A. ²) [her(cip — Ac. Ae. ³) tna — A.
⁴) [olidum — A. ⁵) Her anmærkes i Aa. og Af., at et eller to Blade mangle i Codex. I de övriga Afskrifter af A. er Lacunen tilkjendegivet ved et lille aabentstaaende Rum. Da A. strax derefter fortsætter midt i Overskriften til Cap. 1. (om Börns Opfødsel), synes det Manglende at have maattet indeholde det i Listen antydende Capitel om Kongevalg, og kan maaskee suppleres efter Hk. Cap. 7—13 incl.
⁶) At ala skal barn huert of triftna. of huerfo xadærnir skal sanna eða ez moder dõyr xra of er xadærnir eigi uist til. — Overskrift i B. Samme Oversk. synes at have været i A., der begynder ved . . . xadærnir skal sanna o. s. v. — I 60. qv. findes gjennem hele denne (Ilden) Part Sideoverskriften "triftina dome retr." ⁷) [Þat er þui næst at ala skal — A. B. ⁸) at barne — mgl. A. vera — tilf. A. B. ⁹) með lyritar eibi — tilf. A. ¹⁰) Her begynder Brudst. X. ¹¹) soa — tilf. X. ¹²) ez hann (hniar — B. ¹³) lyrittar — tilf. A. B. ¹⁴) eða þeim sem uttan landz (orlendis — X.) er — tilf. B. X. ¹⁵) of sua &c. — mgl. B. X. ¹⁶) barne — mgl. A. ¹⁷) daudu — ved en Skrivfeil — 60. qv. ¹⁸) xirir — mgl. A. ¹⁹) til þinga — A. ²⁰) at — tilf. A. B. X.

nis. En ælboren¹ kona sedizt .iij. morcum silzrs² uidr konung um þat mal. en barn skal modor fylgia. En ex kona fær eigi fædur barne sinu³ þa tate þat ret eptir modor fædr sinum.

Um utflato barns.

ij. En ex madr fær vtt barne sinu gange til stripta oc bote uidr gud en 2 biskupi⁴ .iij. morcum. En ex madr neittar⁵ þui at⁶ barn⁷ var vtt slægit nema daut være boret. þa skal su⁸ kona er hjoþr⁹ var at uita. en su skal vera þreols kona. eða sueri hon seolz oc sua þo at hon se¹⁰ einsaman stodd. En ex barn vædr vtt boret at bonda rade giællde .iij. merkr biskupi. En ex bonde tædr nei uidr. þa skal hann¹¹ einn sueria at eigi uar at hans rade vt slægit¹² oc giællde .vj. aura ex notor bar¹³ þa vtt er hann atte at hallda orde eða¹⁴ eidi þirir eða ælægr se hann sgn¹⁵ saka. En ex þræll fær vtt barne sinu at sinu rade giællde .vj. aura biskupi eða¹⁶ late¹⁷ hud sina. En [biskups armadr¹⁸ [fæ¹⁹ mann til at²⁰ hnda hann²¹ [nema drotten hans uili lrysa²² hud hans .vj. aurum. En ex kona doyrr þra barne sinu su er medal husa gengr. þa skal bonde þora²³ barn þat²⁴ til tirkju oc lata þira²⁵ oc bioda²⁶ huærium manni²⁷ er þorda uil til guds þakka. En ex engi uil uidr taka oc ser at²⁸ þe npta²⁹ þa haxe bonde heim med ser oc þode manað hinn nefta. en sidan tate þyllis menn aller oc þode til guds þakka.³⁰ en bonde þore til nefta bear oc late fylgia topp.³¹ En ex hinn uil eigi uidr taka þa abnrgizt hann barnet. en hinn leggi niðr at orsædiu oc haxe uitni uidr.³²

Um barns þirfl.

iiij. Sva hefir ion erlibiskup mælt oc lrypt³³ ex sua berft at. at kona uerdr 3 einsaman stodd oc vædr hon lettare barns.³⁴ oc er barn sua vramt at þat ma eigi loma til þundar uidr³⁵ prest oc er eði annara manna sua nær at hjoþp megi ueita³⁶

Jvfr. Cap. 2. G. 22. E. 1. Cap. 3. G. 21. B. 2. 3. E. 3—7.

¹) arboren — A. ²) silzrs — mgl. A. B. X. ³) Heretter gaaer A., sandsynligviis ved en blot Feilskrift, umiddelbar over til "gange til stripta" i Begyndelsen af næste Capitel. Der findes saaledes heller ikke nogen Capitel-Afdeling; med mindre man derfor vil regne at Af. efter ".iij. mortom" ved "En ex madr neittar" begynder en ny Linje, og har i Margen Tegnet S. ⁴) erlibiskupi — B., der fremdeles overalt nævner Erkebiskoppen, hvor de övrige Codd. nævne Biskoppen. ⁵) nittir — A. ⁶) ægi — tilf. A. ⁷) barne — A. B. ⁸) þriols — tilf. X. ⁹) hjoþr — A. ¹⁰) være — X. ¹¹) hann — mgl. A. ¹²) ut boret — A. ¹³) berr — A. ¹⁴) ne — A. oc — B. ¹⁵) sgn — A. B. ¹⁶) þræll — tilf. A. B. ¹⁷) fra "er hann atte" og hertil har X: "at þirir hallda. þa giællbi hann .vi. aura ne sinu giællbi .vi. aura. eða late þræll" . . . ¹⁸) [biscop — A. erlibiskup — B. ¹⁹) fæa — B. ²⁰) [late — X. ²¹) þrælinn — tilf. X. ²²) [nema dr. hans lryfi — A. [eða lryfi dr. — X. ²³) lata þera — Aa. Rettet i Ad. med Blyant til l. þera. De övr. Afskr. af A. l. þora. ²⁴) þat — mgl. A. ²⁵) þristna — A. ²⁶) biode — A. X. ²⁷) manni — mgl. X. ²⁸) at — mgl. X. ²⁹) oc . . . npta — mgl. A. ³⁰) oc . . . þakka — mgl. X. ³¹) fylgia topp — mgl. i Aa., der heller ikke sætter noget Rum aabent. De övrige Afskr. af A. have et aabent Rum for disse Ord. ³²) fra lata: þa abnrgizt þa barn er eigi vill við med vitnum af orsædiu — X. ³³) lout — X. ³⁴) at barne — A. ³⁵) til þ. við — mgl. A. ³⁶) vinna — A.

barne þui¹ at skira. þa skal hon skira þat seolx hælðr en ofstirt værði dauð. oc skiri² þat i uatne ex til er. En ex þat er eigi til³ þa skal dræpa i dogg þrysuor eða i snio eða fio.⁴ En ex eði er þeirra til. þa skal tala⁵ rafa oc læggia a briost oc a hærðar i troff með þeim orðom er til eru⁶ skipað.⁷ Et skiri þit i nægne þadur oc sonar oc anda hins hælga oc geza⁸ nægn. þa a⁹ þat barn tirlu lægt væra oc tona eiga bonda sinn sem adr. oc sua skal þader barn skira hælðr en þat dory ofstirt oc eiga þo tono sina. En ex¹⁰ barn styrktz uidr þore¹¹ til prest sem skiotagt oc læggi hann crismu a með þeim orðom oc¹² embette er eptir skirn er. En ex prestir tor- tryggir at barn se skirt. þa sanne sa með eins¹³ eidi er skirði.¹⁴ eða sa er ner var.

Um varnan uid heidna menn.¹⁵

- 4 iij. En þat er þar næst at huær madr skal triftin vera i konungs uælli¹⁶ þessu. Alla ma¹⁷ heidinn mann um nott ex hann þær til tirlu þeirrar er prestir er¹⁸ at. En ex hann þær þra tirlu þeirri er prestir er¹⁹ at ofstirðr. þa er hann vøll. þa skal hann einn i bud ser oc kaupum sinum oc þara²⁰ af lande sem skiotagt ma hann.

Mer barn skal skira oc ex hezir heidin mann tolx manade.²¹

- 5 v. Barn huært er boret værðr²² millim midhials messu oc iola. þa skolu þau oll triftin vera þirir iol. En sa er i husum²³ hezir barn heidit iola nott giallde .vj. aura biskupi. En meðal iola oc þastu þau born oll er boren værða. þa skolu oll triftin vera þirir þastu. eða giallde .vj. aura biskupi. En þau er boren værða millim þastu oc midsumars þau skolu oll triftin vera þirir midsumar eða giallde .vj. aura biskupi. En meðal midsumars oc midhials messu þau skolu triftin vera²⁴ þirir midhials messu eða giallde .vj. aura biskupi. Ex madr husar heidin²⁵ mann .xij. manade þa a biskup huærn onri er bonde a. en tona²⁶ haxe sitt þe. en þau bæde hiun gange til skipta oc bote uidr gud. Skira skal barn huært þegar vil ex²⁷ ræðezt²⁸ dauða. En ex eigi værðr skirt sua sem þyr var mællt þa er husbonde sa sæðr .vj. aurum uid biskup er i husum hezir barnet nema þui at eins at madr biddi konungs biskups eða iarlæ til gudþiuna þa skal lata primsigna barnet. oc lata sua

Jvfr. Cap. 4. G. 22. Cap. 5. G. 21. B. 4. E. 8.

¹⁾ þat — X. ²⁾ skira — A. X. ³⁾ til — mgl. A. ⁴⁾ eða fio — mgl. A. ⁵⁾ tala — mgl. A. (Ac. og Ae. udelade rafa). ⁶⁾ Her ophörer X. ⁷⁾ sætt — A. ⁸⁾ barne — tilf. B.
⁹⁾ er — Ab. c. d. e. f., hvilke, tilligemed Aa., udelade det følgende vera. ¹⁰⁾ þat — tilf. Ac. d. e. f.
¹¹⁾ þa þore þat barn — A. ¹²⁾ er — A. ¹³⁾ eins — mgl. A. ¹⁴⁾ er skirði — mgl. A.
¹⁵⁾ Huern varnað ver skolum við heima menn haza. — Overskr. i A. ¹⁶⁾ riti — A. ¹⁷⁾ ena — Aa. d. f.
¹⁸⁾ skir — A. ¹⁹⁾ skir — Ae. ²⁰⁾ þara — A. ²¹⁾ oc ex &c. — mgl. A. ²²⁾ Born oll þau er borin værða — A. ²³⁾ husi — A. B. ²⁴⁾ vera — mgl. A. ²⁵⁾ uttægan — B. mgl. A.
²⁶⁾ hano — tilf. B. ²⁷⁾ heit er of — tilf. A. ²⁸⁾ við — tilf. A.

standa .xij. manade.¹ En madr huær er sifr heidin a lande þessu oc loynir þui þa hezir hann zirir þaret þridi sinum uidr alla menn oc þe sinu uidr biskup þegar upp læmer.

Um ambottar barn.

vj. En ambottar barn huært er eigi gengr þader uidr þa skal drottin hyggia 6 zirir þar til er þadr gengr uidr. En barn skal eigi lata dōya handa² millim. En ex dōya lætr giallde .iij. merkr [drottin einn.³

Um þylkis kirkju upp gerð.

vij. Bondr skolu þylkis kirkju lata gera þylkis menn alla⁴ oc hāze gort a 7 .xij. manadom eða giallde .xv. merkr biskupi ex æz tre er. En ex menn uilia gera kirkju or steini þa skolu þeir rada er bætr uilia oc uittrafter⁵ eru ex sumir uilia eigi oc stíl þa a. En ex menn þallazt at þui þa ligg⁶ slift uidr sem þeir þellezt⁷ at tre kirkju gerð. En ex þiordungs menn lata þallazt eða þridiungs.⁸ giallde slift sem tala rennr til or .xv. mortum. En ex gerðar menn lata⁹ þallazt giallde .vj. aura. En þo at eitt tre þallezt þa uardar þat þeim manni er þat tre¹⁰ skal þa .vj. aura. oc sua lass huært þar sem¹¹ [stein kirkia gerezt¹² oc þae þat til¹³ iaznt oc¹⁴ adr. En þylkis menn aller skolu kirkju garde upp hallða eða giallda¹⁵ .iij. merkr. en .vj. aura ex oll gerð þelzt¹⁶ en oyri zirir tre oc þae til sem adr. En ex¹⁷ gerð þellzt eða ein madr lætr þallazt þa liggia uidr .iij. aurar at nýggörre kirkju. En síðan skolu bondr bræða kirkju sína ual¹⁸ a .iij. vettrum huærium.

Um kirkju nigsu oc klohna kaup.¹⁹

viiij. Meistlu skal bua someliga mote biskupi þa er kirkju lætr uigia oc skal þa þa 8 er uigia lætr .xij. lærti oc .xij. alna langt lerept eða uadmal.²⁰ klohðo skolu oc²¹ aller þylkis menn kaup a til kirkju sinnar at .xij. aurum.²² En ex eigi er kopt a .xij. manadom þa eru þeir settir .iij. mortum uidr biskup. En ex gerð þellzt eða einn madr lætr þallazt giallde .iij. aura biskupi.

Guat kirkju nigsu raskar.

ix. At guðs lagum hællðr kirkia uigsu sinni meðan steinunum er vrasat i 9 altareno oc þat stendr sealzt obrugðit. En síðan skal biskup lasta vatne a veggina [at brunninne kirkju.²³

Jvfr. Cap. 6. G. 22. E. 7. Cap. 7. G. 10—13. B. 8. 9. E. 34—36. 38—40.

¹) En ex eigi . . . manade — mgl. A. B. ²) hanna (hana — c. e.) — A. ³) [biscopi — A.
⁴) allir — A. B. ⁵) vittrari — A. ⁶) þeim — tilf. A. ⁷) þalliz — A. ⁸) menn — tilf. A. B.
⁹) niðr — tilf. A. ¹⁰) tre — mgl. A. ¹¹) Her ophörer Aa. ¹²) [stein kirkju skal gera — A. B.
¹³) tre — A. ¹⁴) sem — A. ¹⁵) giallde — B. ¹⁶) þellr — B. ¹⁷) i (maaskee Taltegn)
— A. ¹⁸) ual — B. mgl. i A. ¹⁹) oc klohðo kaup — Ac. e. mgl. ellers i A. ²⁰) uadmal —
mgl. i A., dog med aabent Rum i Stedet, undt. i Af. ²¹) oc — mgl. A. ²²) manadum — B.

Um kirkju grid.

- 10 g. Ez madr lystr mann heiztugri hendi með huæriu er hann lystr eða særer eða til dauðs drepr i trift kirkju eða i marie kirkju eða i kirkju garde þeirra. þa hezir þa zirir gort ze oc zridi lande oc lausum onri er uigh uegr.¹ En þat ze a halzt hin hælgi olazr konungr² en halzt iardlegr konungr. En þa er loften er³ eða særðr⁴ tafe adr rett sinn halzu meira en i ængom stad adrum or þui ze. En huæruitna þar sem grid eru sett allra manna i millim. þa sæðizt þa .xl. mortum silzrs uidr konung er a þau grid gengr. en [rettr þeirra veg at halzu er zirir værda⁵ huart sem þeir za⁶ hog eða far. En grid þau sem sett eru um olazs messo i kaupange stolu halldazt til lazranz messo. En um einka grid oll [skal standa sem i bot stl.⁷ En ez madr gerir hin samu uær i zylkis kirkju eða⁸ kirkju⁹ garde með heiztugri hendi. þa gialde hann .zv. mertr silzrs¹⁰ halzt kirkjunni¹¹ en halzt biskupi. oc tome eigi i land aptr zyr en bott er uidr kirkjuna. En ez stlft er gort i hogenda kirkju eða kirkju garde heiztugri hende. þa gialde¹² halza atto mort sylzermætna¹³ halzt kirkju en halzt biskupi. oc tome allbre i land zyr en bott er [uidr kirkjuna.¹⁴ sua skal huæruitna þar sem broten værðr kirkju zridr. En þo [tynizt kirkju vigflan¹⁵ ez heiztugri hendi [værðr slægit¹⁶ at eigi tome blod vtt. En huærgi spillir uigslum¹⁷ ozundar lauft blod. En ze þess er uigh uakte skal zara¹⁸ til kirkju vigslu zyr en i konungs gard zalle¹⁹ eða biskups. En ez madr veitir manni atlaup eða far með einhuæriu vapr þui er zirirbodel er at bera i kirkju eða kirkju garde eða til dauz drepr oc værðr i þui ærtælin. hann oc hans far eru vgilld at þui sinni bæde konungi oc sua zrendom þo at hann se ærtælin oc eigi kirkju græzr. Sua er oc mællt um alla þa menn er honum veita lid með uapnum ez þeir za mæin æz.²⁰ En ez græzner værda at nauðgum zorrædis monnum þa stande kirkjan pionoftu laus til þess er kirkju solnar menn zlytia þa²¹ brott. En er sua mællt. at ez þa madr hezir zyrmeir spektar madr veret oc bioda zrendr at soma kirkjuna²² er zridr var abroten æz giolldum ez nokor værda eða adrum zear lutum hins dauða [þa se þat biskup²³ sem honum synizt.

Jvfr. *Cup. 9. 10. B. 10. 18. E. 37.*

1) veer — A. 2) konungr — mgl. A. 3) var — A. 4) eða særðr — mgl. Ab. Af.
 5) [hinn er zyrer værðr (rettet til vðr i Ad.) veg at halzo — A. 6) [hann zær — A. 7) [zari sua
 sem bot segir — A. 8) i zylkis — tilf. B. Ac. d. e. 9) eða kirkju — mgl. Ab. f. 10) slæzmet-
 nar — A. 11) I Codex ved Skrivfeil: kirkjunni. 12) kirkio — tilf. A. 13) slæzmetna — A.
 14) [kirkio — A. 15) [tynir kirkjan viglo — A. 16) [er toftit — A. 17) vigitunne — A.
 18) za — A. 19) gangi — A. 20) þui — tilf. A. 21) þat — A. 22) kirkio þa — A.
 23) [þa se þat ærtibiskup — B. [þa se þat undir vaildi ærtibiscops — Ab. f. [þa se þat ærtibiscops (ell. ærti-
 biscop, Abbr. bps) — de övr. Afskr. af A., dog er "undir vaildi" i d. tilföiet i Margen með Arne M.s Haand,
 og i e. með den anden, der har gjort flere Rettelser i denne Afskrift.

At biskup rade kirkium oc kristnum dome.¹

gi. Byskup skal rada kirkium oc kristnum dome allum oc kenni menn til setia 11 þa er hann uil. oc² hefir off þui haitit at ver stolum haza þa kenni menn er off þodagt oc þa er tunni þionosto sina retta. þat er zorn rettr.

Um kirkju bruna.

gij. Ez zylkis kirkia brænnr eða annur kirkia ez prest handuomum eða hans 12 laga manna. þa skal prest reida timbr a tuxt til iamgodrar kirkju. En ez annar maðr ber æld til kirkju³ er ofshldr er til at bera þa haza hann abyrgrð a kirkjunni⁴ oc allt þat er [i hænne⁵ er. Eld þan allan er at rade prest er þangat⁶ boren þa abyrgrizt prest allan⁷ sem hann bere⁸ til sealzr.

Ez maðr uil eigi høgendis kirkju upp gera.⁹

giij. Ez maðr a ser høgendes¹⁰ kirkju oc zællr hon niðr oc liggr .xij. manade 13 giallde .iij. mertr biskupi.¹¹ En ez hon liggr aðra .xij. manade¹² [oc æn þridiu¹³ giallde en .iij. mertr biskupi. En sidan skal hann eigi giallda. en gera skal garð um oc giallda [ei meira en¹⁴ .ix.¹⁵ mertr biskupi.¹⁶

Um skyldu zylkis prest vðr¹⁷ sökvar menn.¹⁸

giij. Zylkis prest eða annar i stad hans skal heima vera oc gera monnum 14 reidu sina¹⁹ þeim²⁰ [er þurza.²¹ En ez hann zer zra naudsynia lauft oc komr maðr með nainga sinn dauðan eða a hann aðrar naudsyniar oc missir hann prest heima. þa hefir prest²² zirizaret reidu sinni i þeim settonge eða attonge er þa maðr er or þa .xij. manade. En prest huær skal haza með ser crismu oc alla þionosto ez þarz barn at stira huært sem hann zer. En ez hann hefir eigi oc er honum bodet barn at stira. ez þat barn vørðr daut ofstirt þa giallde zædur barnsens .vj. aura en biskupi .iij. mertr.

Um grazt oc lihzvæls.²³

zv. Kristin mann huærn skal at kirkju graza oc til kirkju haza zort lit innan 15 zim natta naudsynia lauft. nema þan er ser banar sealzr at sinum vilia eða hann haza veret zra kristni stilder meðan hann uar lizs.²⁴ En ez vada vert uærðr þa

Jvfr. Cap. 11. G. 15. B. 12. E. 31. Cap. 12. 13. G. 12. B. 8. E. 34—36. 39. Cap. 14. G. 15. B. 12. E. 47. Cap. 15—17. G. 23. B. 9. 12. E. 47—51.

¹) Um kirkna skipti of cristinnzdoma. — A. ²) hann — tilf. A. B. ³) þa — tilf. A. ⁴) um kirkjunna — A. ⁵) [inni — A. ⁶) til kirkio — A. ⁷) allan — mgl. B. ⁸) hazi borit — A. ⁹) Um høgenda kirkio — A. ¹⁰) høgenda — A. ¹¹) artibiscopi — A. ¹²) giallði aðrar .iij. mertr artibiscopi — tilf. A. ¹³) [en ez hon liggr .iij. .xij. manade — A. ¹⁴) [ei meira en — mgl. A. ¹⁵) .xij. — Ac. e. ¹⁶) artibiscopi — A. ¹⁷) kirkio — tilf. A. ¹⁸) þina — tilf. A. ¹⁹) þina — mgl. A. ²⁰) þeim — mgl. A. B. ²¹) [ez þurza ero — A. ²²) þa — tilf. A. B. ²³) til kirkio — tilf. A. ²⁴) eða hann haza borit uapn j oshðni j kirkju eða j kirkju garðe oc vørðr þar ez setinn — tilf. B.

ma at kirkju græya. En ex eigi græyr at kirkju sem mælt er gíallde .viij. áura biskupi oc þore þo líf hans til kirkju. En ex mádr skal þlytia [hin dauða¹ ex hændi ser oc heyrir hann eigi heima ízrit líð til. tafe ex grannum sinum hinum nestom sua at hann værdur uidr þimta mann oc nifti² alla oc haxe þa karlmen er hann haxde heima líðþora þyr en hann træxi aðra til. En þa er næzmzt gíallde .iiij. áura. ex honum var til sagt. En ex hann syniar tuadu stænde þirir eins eidi. nema hinn haxe vitni til.³ En ex tona værdur með barne dauð þa skal sua græya⁴ i kirkju garde sem aðra menn oc æigi stæra ne þra tafa.

Þm þunnit lík⁵ oc staxharla.⁶

- 16 xvij. Fundit líf huert oc husgangs manna líf þa skal þangat til kirkju þora er nest er græzet at. En ex prestur meinar kirkju garð⁷ eða upp hallðz mádr kirkju. skirskote þa vndir vatta .ij. oc zeð⁸ þeim abyrgð a hændi er kirkju garð bannar oc vardar honum elli þat mal síðan ex vitni⁹ duga. En hin er bannar þlyti líf til þyllis kirkju ex eigi¹⁰ vil þar haxe. eða abyrgizt slíu sem hin¹¹ stíllði¹² er þyr þor með.

Þm olean.¹³

- 17 xvij. Ex mádr þarz olean¹⁴ oc ma eigi þyllis prestur uidr toma. þa ole þa hann¹⁵ er kirkju sofnena a með prestlengs hioip ex engom toste þær¹⁶ meira líð til oc hælðr einsaman en hin missi oleanar. En ex hinn¹⁷ heitr hoðuud tiund sinni þirir høgendes prestlenom i soffenne oc er hann¹⁸ með¹⁹ þyllis prestlenom at oleanenne. þa haxe hann þridiung ex prest lufa en þyllis prestur .ij. luti. En ex eigi²⁰ er þyllis prestur ner oc olear hann einsamen þa tafe halzt huar þeirra. En þar hozer þa stílluange ex þyllis preste þyrriar allr lutr prest. elligr gerezt grein a eptir mala uogtum.²¹ En olean oll skal kauplaus vera annars tostar.

Þm tiundar gerdir.²²

- 18 xvij. Þvi haxe menn gudi heitit at þeir²³ stolu tiund²⁴ gera ex allu sáde²⁵ sínu oc ex allum rettum þangum sinum a huærium .xij. manaðom oc ex laða oc lað²⁶ til þa. En ex eigi lædr ex gíallde .iiij. áura²⁷ slyzmætna²⁸ biskupi oc gere .iiij.²⁹ stæppor a lut huern ex tiu sállda sáde eða læggi þram slíft er hann vil oc

Jvfr. Cap. 18—21. G. 6—9. B. 11. 12. E. 31—33.

1) [dauðan mann — A. 2) gífti — Ac. d. e. I Ad. rettet med Arne M.s Haand til nifti. 3) Her begynder S. 4) hana — tilf. B. 5) huert — tilf. B. 6) oc staxharla — mgl. S. 7) garð — mgl. Ab. f. 8) þore — S. 9) vattar — A. 10) eigi — mgl. S. 11) hanum — S. 12) stíllði — mgl. A. 13) of haxud tiund — tilf. A. B. 14) oleanar — A. S. 15) hann — mgl. S. 16) þærzt — A. 17) hann — A. S. 18) hann — mgl. S. 19) með — mgl. A., dog med aabentstaaende Rum. 20) eigi — mgl. S. 21) mafevægti — A. S. 22) gerð — A. Overskr. mgl. S. 23) menn — A. S. 24) tiund sína — A. tiundir sínar — S. 25) sáðe — B. 26) laða — S. 27) áura — mgl. S. 28) slyzmætmar — A. slyzuer — S. 29) .iiij. — A. S.

sanne með eidi sínum. En ef maðr er traðr tiundar oc gerer hann eigi þá sedizt hann þyrsta arit .iij. mortum oc sua annat oc hitt þridia. En þiorda ar hefir hann þirir þaret þridi sínum oc þe sínu uidr biskup¹ ianual einloppis menn sem bondr. I stad vidræðis tiundar þá skolu menn oft gera af mioll þeirri aðre er væðr þriadagen² þirir ions mello. oc skolu þrir³ lutir snuazt til kirkju oc til biskups oc til lænni manz. en þat [snuizt a⁴ þatotra manna lut er þá er eptir.

⁵Um skreidar tiund.⁶

xij. Til skreidar tiundar⁷ skal til hiallz ganga. en til laðes⁸ af torne nergi⁹ 19 er huart er sælt. En ef maðr¹⁰ byggir iord sína til lufar þá skal tiunda¹¹ af ofskiptu oc uardueiti þa er a iordu byr.

¹²Um ruma skatt.

xx. Ruma skatt skal gera¹² a huerium .xij. manadom huer maðr pening talen 20 þeirra er til .iij. marla talenna a¹³ þirir vttan vapn oc klæde¹⁴ einpölb¹⁵ oc gere bæde karl oc kona eða giallde onri þirir¹⁶ pening.

¹⁷Um ions mello ol.¹⁷

xxi. Sva er oc mælt af bonde huer skal eiga ol af ions vafu¹⁸ tuæggia 21 mæla.¹⁹ En erlibiskup²⁰ hefir þat lofat af þeir skolu vera þleiri saman er²¹ vilia en þeir þære²² er þære²³ vilia oc eigi þo²⁴ aller eða giallde .iij. aura biskupi²⁵ ef eigi er aft þirir iol.

²⁶Um kross skurd.²⁶

xxij. Huer prestir skal kross stera er hældr kirkju sofn oc lata þara þirir hælgu 22 degi huerium oc þastu degi sua morgum nattom þirir sem þyllis menn eru²⁷ satter a oc seti²⁸ viti²⁹ oc soke sem þyllis prestir. En ef hann stæ eigi sem mælt er eða mistar hann krossa eða reylar hann eigi þá giallde hann biskupi .iij. aura þirir huern kross er eigi þor af greida. En ef hann stæ kross af stikum oc tómr eigi i natstad rettán þá skal hann eptir³⁰ þara oc uita a huerium hændi stob oc stexni þeim³¹ ping. En síðan gange hann aptir eða ríði oc haxe með ser vatta tua oc segi þeim

Jvfr. Cap. 22. 23. G. 15. 19. B. 13. E. 10. 11.

¹) ærtibiscop — A. ²) a þriadaghan næsta — S. ³) þeir — A. S. ⁴) [er sgnistz af — S.
⁵) Dette og næstfølgende Capitel staae i B. i omvendt Orden. ⁶) oc lufar torne tiund — tilf. A.
⁷) [En skreidar tiund — S. ⁸) laðs — A. ⁹) lanfz — S. ¹⁰) huergi — Ae. B. S. ¹¹) tiunda —
feilagtig Læsning istf. nerge, der ligner uerge) — Ab. c. d. f. ¹²) maðr — mgl. S. ¹³) tiunda —
mgl. Ae. e. ¹⁴) giallde — A. ¹⁵) begge disse Ord mgl. i Ae. ¹⁶) Aabent Rum i Stedet i Ae.
¹⁷) þin — tilf. S. ¹⁸) einpölb — mgl. A. ¹⁹) huern — tilf. A. ²⁰) Bonde skal oll eiga —
Overskr. i S. ²¹) mello — A. S. ²²) ol huandi huer — tilf. A. S. ²³) biskup — S. ²⁴) ef — A.
²⁵) saman — tilf. A. ²⁶) þat — A. ²⁷) þo — mgl. A. S. ²⁸) ærtibiscopi — A., som herefter
overalt nævner Erkebiskoppen. ²⁹) Um krossburð — Ae. e. ³⁰) huar prestir skal kross stera — S. ³¹) verða
— A. ³²) þa — A. ³³) vti — B. ³⁴) aptir — S. ³⁵) honum — S.

allum til at þeir kome til þings oc þíri sit með eidi¹ sinum eða giallde tross uitu a þui þingi er prestur uil steyna. En ex hann² uil huarle sueria ne viti zesta þa skal³ prestren æsta bondr alla [til lides at zara⁴ at honum ex þingi oc tafa ex honum halzu meira. oc haxe bondr halzt en prestur [.iij. aura.⁵ En ex bondr synia honum lides til atzærdar⁶ þa er sa sædr huær⁷ .iij. aurum.

Um kross oc þing bød.⁸

- 23 xxiiij. Kross eða þingbød skal eigi yngri maðr bera en .xij. vættra sua tarl sem tona oc selia i hond bonda ex hann uil uidr tafa. En ex hann uil eigi uidr tafa. þa bere hann heim til hus⁹ oc seti izir dyr upp oc gange in oc segi hiunum. heima maðr skal bera tross oc þingbød. En ex þingbød zer eða huerti¹⁰ bød sem zer. þa skal armadr ræzla¹¹ a zyrsta þingi oc haza sott zirir þridia þing. En bød huert er til hus komr þa skal bera til nestu boar huærs þeirra er rylr¹² or¹³ sua sem bondr haza rott¹⁴ með ser¹⁵ a þingi. En huæruitna þar sem maðr sær¹⁶ eða stær izir iord sinà oc eru hus a þau er menn mego uidr¹⁷ vera þa hallde hann upp bodburd¹⁸ allum. En þat skal standa um bodburd¹⁹ sem bondr oc²⁰ zylkis menn settaz a.²¹ a þingi. En huæruitna þar sem menn zleiri bua a einni iorðu þa skolu þeir skipta með iaznade millim sinn eftir bonda²² uilld bæde bodburd oc stazlarla zorslo en eigi eftir iardar magne. En huæruitna þar sem menn skipta iorðu sinni i tua luti²³ eða zleiri ex þeir greiða eigi sealzir bodburd a. þa bæidi armadr²⁴ bondr a þingi at (greiða²⁵) bodburd²⁶ a. En ex hann gar²⁷ eigi²⁸ þa se þeim sættalaust er a byr. En a nylendum allum innar stazs bæidi sa bonda²⁹ bodbgreidzslu er iord a. a þingi eða umbods maðr hans.

Um hælga daga.³⁰

- 24 xxliij. Sunnu dags hælgr riff upp a laugar degi³¹ zra none oc hælldr til manadags er lyfir. En .xviij. dagar eru þeir a .xij. manadom er sua skal hallda sem sunnu dags hælgi. Ein er kyndils messa. Onnur Marie messa i zastu.³² Þridia tross messa. Fiorda hallwardz messa. Fimta Jons messa. Setta Petre (messa).³³

Jvfr. Cap. 24. 25. G. 16—18. B. 14. E. 9. 12.

¹) eins eidi — S. ²) hinn — S. ³) aa — S. ⁴) [lido til atzara — A. [lido at zara — S.
⁵) halzt — S. ⁶) atzara — S. ⁷) huær — mgl. S. ⁸) Overskr. mgl. S. ⁹) husa — S.
¹⁰) huarthuegghia — S. ¹¹) ræzla — Ab. f. ¹²) rylr (rytr Ac. d. f.) ryltr — A. ¹³) az — A.
mgl. S. ¹⁴) mælt — B. ¹⁵) með ser — mgl. S. ¹⁶) stær — S. ¹⁷) eigi (eigi i — Ae.)
— A. i — S. ¹⁸) bodburdum — S. ¹⁹) trossburd — A. S. ²⁰) bondr oc — mgl. A. S.
²¹) um — B. mgl. A. S. ²²) bonda — mgl. S. ²³) stabi — A. S. ²⁴) of — tilf. A.
²⁵) Dette Ord mgl. ved Skrivfeil i 60 qv. ²⁶) bød — A. S. ²⁷) gerir — B. ²⁸) sua — tilf. B.
²⁹) bondr — A. S. ³⁰) Um hælga daga huærir nonhelgi haza eða huærir eigi. — Overskr. i A. Um sunnu
daghe halld. — Overskr. i S. ³¹) þuatdrigi — A. S. ³²) langazastu — S. ³³) messa mgl. ved
Skrivfeil i 60 qv.

Siaunda Seliu manna messa. Attanda Olafs messa.¹ Niunda onnur Olafs messa. Tiunda Lazranz messa. Ellipta Marie messa. Tolyta onnur Marie messa. Prettanda Michials messa. Siugrtanda allra heilagra messa. Simtanda Andres messa. Sægtanda Nicholas messa. Þessir xviij. dagar eru aller iamdýrir sem sunnu dagr.

Um þa messa daga er eigi er non² xirir.³

xxv. En þessir dagar⁴ eru þeir er eigi [hafa non hælgi.⁵ Einn er Pals 25 messa. Onnur Mathias⁶ messa. Þridia Gregorius messa. Fiorða Magnus messa.⁷ Simta tueggia postola messa er fyrst er a sumri. Setta er manadagren [i huita sunnu dags uifu.⁸ Seaunda Botolfs messa. Attanda er Smithuns messa. Niunda Margrettar messa.⁹ Tiunda Jacobs messa. Erlipta Bartholomeus messa. Tolyta kross messa um haustit. Prettanda Matheus messa. Siugrtanda tueggia postola messa Symonis et Jude. Simtanda Marteins messa. Sægtanda Klemetz messa. Siautanda Thomas messa.

Um silld xifri.¹⁰

xxvj. Þetta er su linan¹¹ oc misfunn er Alexandr paue [louade oc¹² iattade¹³ 26 at gera um silld xifri i noregi¹⁴ at silld skal xifria huert sinni er at lande gengr xirir ottan agætastio daga. Þessir eru þeir dagar er vndan eru teknir ær pauans hændi at eigi [se xifft¹⁵ a. Exaltatio sancte crucis. Michials messa dagr. Allra heilagra messa dagr. Andres [messa dagr.¹⁶ Fiorer¹⁷ hinir fyrstu¹⁸ dagar i iolom.¹⁹ Atte dagr iola. [prettande dagr iola.²⁰ Annunciatio sancte Marie. Pasta dagr. Inuencio sancte crucis. Hælgi þorsdagr. Huita sunudagr. Jons messa. Petrs messa. Olafs messa fyrri. Marie messa huartueggia um haustit. En bæde a sunnu dogum oc allum²¹ aðrum dagum se xifft silld ær gud gæx²² at lande.²³ oc vpp bera ær fangs er hæfte at eða netia. En ær sett værða næt xirir uaga brimlaus²⁴ þa biði þar til þess er yrkt er.²⁵

Jvfr. Cap. 26—37. G. 16—18. B. 14. E. 12—20.

¹) fyrri — tilf. Ab., men i Parenthes. Tilföiet i Ad. over Linjen med Arne M.s Haand. I Ae. med den sædvanlige Marginalhaand. Mgl. aldeles i Ac. ²) nonhælgr — B. ³) Overskr. mgl. S. Ingen Cap. Afdeling i A. ⁴) dagar — mgl. A. messodaghar — S. ⁵) [er nonhælgi fyrir — A. S. En þessir &c. — mgl. B. ⁶) Michials — (feilagtigt) S. ⁷) Fiorða Magnus messa — mgl. A. B. S., og de övriga Dage have derfor i disse Codd. et Nummer mindre, saa at Capitlet ender med "Sægtanda er Thomas messa." ⁸) [eptir huita sunnu dagh — B. ⁹) j stad Brettius messa — tilf. A. B. S. ¹⁰) Um silldxifri of tenge pæra of Eyfkeins ærtibiscops. — Overskr. i Ab. f. Um silldxifri hvefso Alexander pære længde. — Overskr. i Ac. e. d., men rettes i den sidste med Arne M.s Haand som i Ab. Overskr. mgl. S. ¹¹) tidan — A. ¹²) [mgl. A. S. ¹³) Eyfkeini ærtibiscopi — tilf. A. ¹⁴) eptir bæn Magnuss konungs oc Erlings læste fodr hans oc Eyfkeins ærtibiscops — tilf. A. ¹⁵) [xifftig — S. ¹⁶) [messa — S. ¹⁷) mgl. Ab. f. ¹⁸) messodagar — A. ¹⁹) .viij. daghr oc — tilf. A. ²⁰) [mgl. S. ²¹) sua a — S. ²²) sender — A. S. ²³) at lande — mgl. A. B. S. ²⁴) eða brimlængi — B. j brimlængi — A. i brimlængi — S. ²⁵) verður — S.

Um utrodr manna.¹

- 27 xxvij. En um utrodr þatotra manna þa skal þu mistunn a vera. at þeir menn er sitia i sulltz husi oc þæra buze eiga en tuau stýllðar hiun bui um þu eða tugilldi oc zifsta þeir þat sem þeir nongta eptir a þeim dagum er sildzifsti er eigi² longð. þa seliazt þeir eigi. en eði til salu ne hirdzssu. En ex þeir zifsta er meira bu eigu eða værðr þrammar³ zifst en nu er longt. þa liggir laga sætt vidr. En huer þeirra manna er sild zifstir med longzi a þessom dagum þa greidi huerz⁴ ex lest⁵ huerri um tiund þram sem mællt er oc take med þui stýri madr huer oc skipti halzu þatotum monnum en halzu til kirtiu þeirrar er zifst er at⁶ i kirtiu soknenne eða giallde silt sem annat verlt vynni þeir a þeim degi. En a meðal dogum i iolum þa laðe menn sild a skipp oc zlyti oc upp zesti ex [goruer eru teinar oc⁷ adr til bunir. En eigi hoggui menn þa teina ezni⁸ ne til gere nema sediazt uili oc eigi hialluid.⁹ þessor verlt skal þo eigi længr vinna¹⁰ en til mid dags. en sild ma zlytia allan dagh.

Ex madr værðr staden a uerki a hælsum tidum.¹¹

- 28 xxviij. Ex¹² madr værðr þunnin a verlt einum huerium degi þeirra er non hælgr er zirir eða messo æptne.¹³ þa giallde .vj. aura. Silt hitt sama ex madr etr tuimælis þa er hann stilddi zafsta zirir þeim dagum þa giallde .vj. aura. Oc sua anauidgr madr ex hann yrkir at bonda raðe. En ex hann yrkir at sinu raðe giallde drotten hans .iij. aura. eða þræll late huð sina. Alla adra messo æptna¹⁴ ma¹⁵ vinna til netr. En ex madr vinnr þa messo daga þa giallde hann .iij. aura oc sua ex zrealz madr etr tuimæles þa [oc var zafsta boden zirir. En sa er þa etr tuimæles¹⁶ er hann stilddi zafsta eða vinnr a hælsum tidum oc tom eigi¹⁷ troff til garðz honum þa stende hann zirir med eins eidi at hann uissi eigi til sanz at heilagt var eða zafstu dagr oc vere¹⁸ synn saka eða giallde sett eptir þui sem dagr er til.

Ex prestir eða armadr stendr mann a uerki.¹⁹

- 29 xxix. Ex prestir eða armadr tuazt²⁰ haza stadet mann a verlt a einhuærium þeirra daga er heilagr er²¹ þa sueri hann einn vndan ex hann syniar eða giallde [viti silt²² sem uidr liggir. En prestir huer skal sofia viti oc sealzr haza þat sem hann ster troff til. En ex prestir eða armadr stendr eigi²³ mann a verlt. þa skal med þesso heimilis²⁴ tuidiar vitni sofia at²⁵ einn skal bera²⁶ en .ij. sanna um .iij.

1) þatotra manna — B. Ingen Cap.-Afdeling eller Overskr. i A., kun i Af. ny Linje. Overskr. mgl. S.
 2) eigi — mgl. A. 3) þrefara — A. S. 4) huerr — Ab. c. d. f. þeir — Ae. 5) lest — mgl. S.
 6) at — mgl. A. S. 7) [teinar ero — A. S. 8) ezni — mgl. A. 9) hialm vidr — S.
 10) vinnazst — S. 11) Um sildzifsti of tengi þazano of Engleins ærtibiscops. — Overskr. (feilagtig) Ae. d. e.
 12) zrials — tilf. A. S. 13) æptni — A. æsten — S. 14) æptna — A. 15) ena a — A.
 16) [mgl. A. 17) eigi — mgl. S. 18) se — A. S. 19) Overskr. mgl. S. 20) tuazt — A. B. S.
 21) latinn — tilf. A. 22) [sett silt — A. 23) eigi — mgl. A. 24) heimis — Ab. f. Rettet dertil af Arne M. i Ad. 25) at — mgl. A. S. 26) a — tilf. S.

aura mal. En um .vj. aura mal skal¹ einn sueria en .iiij. sanna en þeir stolu vera
þykkis menn. En þa skal eibstær at þui stytr el til guds at el hezir þetta honrt
oc þat hezir þlotet um .iiij. þora eða .iiij.² þleiri en eigi ueit el huart satt er eða eigi.
En ex hin ueit sit logen syni eins eidi þullum.³

Um páska helgi.⁴

xxx. Páska dag hinn þyrsta skal eði vinna. En manadagh þa lozar biskup 30
monnum at skara þirir naut sin oc heim reida ex adr var hogguit ax sturne⁵ oc⁶
eigi længr vinna en til middags. Lonsa skal halm⁷ þirir naut sin oc myli vndan
þora oc eigi izir midian dagh oc reida skal hon⁸ heim. En ex þleira vinnr a mana-
degi eða tyrðegi eða længr en til middags giallde .iiij. aura biskupi. En hin þyrsta
oc hin þiorða⁹ giallde .vj. aura¹⁰ ex [vinnr a.¹¹

Um gangdaga alla.¹²

xxxi. Gangdag¹³ hin litla¹⁴ stolu aller menn þasta þurt oc lata heilagt þra 31
midium degi. Gangdagar eru þrir¹⁵ er yrta ma¹⁶ til midr dags oc þasta til
nona. En hin þiorde alheilagr sem sunnu dagr þui at¹⁷ er uppstigningar¹⁸ dagr
drottens vara. En þa er eigi hælðr sua giallde .iiij. aura biskupi¹⁹ þirir manadag
eða tyrðdag eða odens dag. En þirir hælga þorsdag .vj. aura ex vinnr a.

Um þastu oc dæilld mote Marie mæssu.²⁰

xxxij. Sva er oc mællt at Marie mæssu æptan²¹ hin þyrta oc alra heilagra 32
mæssu æptan þa stolu aller²² menn þasta uidr²³ þallt oc braud er .xij. velttra [eru
gamler eða²⁴ ælri til ars²⁵ oc þridar oc til heillu allum monnum. En þa er eigi
þastar giallde .vj.²⁶ aura biskupi²⁷ þirir huarntueggia dagen. En mat þan sem
bonde oc husþrona stildu eta þann dag þan skal þatokum²⁸ monnum geþa a mæssu
deginum. eða giallda .iiij. aura biskupi oc haxe mat þan til lirtiu oc late uigia oc
geþe þeir²⁹ er til eru næyndir. En ex notor tætr upp [þirir þeim³⁰ þirir lonyzi
þeirra þa er [sem þa haxe vort.³¹ En biskups armadr skal nærna sua marga menn
at skipta með ser sem hann ser at þarz. En slitu settizt þa er næmzt sem hann gerde

¹) skal — mgl. A. ²) oc — A. ³) þullum — mgl. B. Herefter iudskyder A., uagtet tvertimod
Indholdslstens Orden, Capitlet "Um osmoso gerð", see nedenfor Cap. 33. ⁴) Overskr. mgl. S. ⁵) Saa-
ledes Ae., ellers stugri — A. ⁶) þo — tilf. S. ⁷) hialm — S. ⁸) hon — mgl. Ab. f. ⁹) dagh
þasta — tilf. A. B. S. ¹⁰) ærtibiscopi — tilf. A. ¹¹) [hann vinnr — A. [þa vinnr — S.
¹²) alla — mgl. A. Overskr. mgl. S. ¹³) Gangdagha dagh — S. ¹⁴) þyrsta of litla — A. þyrsta
þyrsta — S. ¹⁵) þeir þrir — A. B. S. ¹⁶) cna — A. ¹⁷) þa — tilf. A. B. S. ¹⁸) uppstignu — A.
¹⁹) mgl. A. S. ²⁰) Vatnþasta Mariu mæssu æptan — Overskr. Ab. f. Vatnþasta — Overskr. Ac. e. Lige-
saa i Ad. oprindelig, men forøget som i Ab. med Arne M.s Haand. Overskr. mgl. S. ²¹) æptan —
ostere A. ²²) aller — mgl. S. ²³) vatn — tilf. A. vant — tilf. S. ²⁴) [er gamall eða — A.
[eru — S. ²⁵) ars — S. ²⁶) .iiij. — Ab. f. ²⁷) mgl. S. ²⁸) ænymom — Ab. c. d. f.
aunom — Ae. ²⁹) þeim — A. þeir þa — B. ³⁰) [mgl. A. S. ³¹) [sua sem vort [e —
A. B. S.

eigi deildina. Súa oc armadren ex hann neznir eigi. Sama mal a oc prestren þar sem armadren var¹ eigi at kirtiu. En ex izir ziordu eða ar eða zioðl er at zara oc komzt madr eigi fram at næzndar degi. þa kome hann nestan hælðan dagh eptir er zor² er oc syni með eins eidi at hann matte eigi zirir³ ozuædre⁴ koma oc se þa synn saka. eða giallde viti sua einlonpis madr sem bonde. En sa skal eidstazr vera at eigi uilldi hann a þeim degi zara⁵ til zangs at sua zoro uædre.

Um olmoso gerð a huita sunnu degi.⁶

- 33 xxxij. Aller menn stolu olmoso gera a huita sunnu degi. bonde huer oc husprona sin leiz huart þeirra⁷ oc suzl a. En einlonpr madr huer pening oc sua Jons messo dagh.⁸ En aller menn er bu eiga ser stolu gera torndeilld a Michjals messo dagh. zuller bonde huer steppo en einuirti halza steppo oc sua prestir sem adrer menn oc bæra til kirtiu sem bonde sina olmoso. oc einlonpr madr huer pening oc bere iamual til kirtiu sem bonde sina olmoso. Annat tuæggia⁹ skal huer gera¹⁰ eða piggia. En sa er zallazt lætr giallde .ij. aura¹¹ biskupi en oyri zirir pening huern. En [með sama hætti¹² skal þessa olmoso gera¹³ sem zyr var sagt. Sama sætt liggir oc uidr ex madr greidir ei Olazs torn.¹⁴

Um isla hælgi.¹⁵

- 34 xxxiiij. Isla hælgi skal oc þyrma ziora daga hina zyrstu oc ziorar nætr. En hin zimta oc setta oc seaunda skal reida¹⁶ zodr heim oc myli skal reida vndan nautum til middags. En hin attande er heilagz sem hin zyrsti. En hin niundi oc tiundi oc erllipti oc tolxte sem¹⁷ meðal ziorda dags oc attanda. En hin .xij. sem hin zyrsti. En þeir eru .vj.¹⁸ dagar er .vj.¹⁹ aurar liggia uidr en .ij. aurar liggia²⁰ uidr alla adra.

Um loss a hælsum tidum oc zlota.²¹

- 35 xxxv. Ex madr gerer honslass [eða uidarlass²² zyr en heilagz se. þa skal hann reida þo at heilagz se oc þat eitt inbæra er noryta skal þa²³ hælgina vidr hiorð oc uidr hiun. En timbr lass oc²⁴ ziala lass stande þar tñrt²⁵ sem komet er þa er þridiungz dags lizir.²⁶ en oll²⁷ annur loss reidi til hus þar sem hann ma zyrst za.²⁸

1) er — A. S. 2) zort — A. B. S. 3) i — S. 4) ouædre — S. 5) þengat zara — A. B. S. 6) Um olmoso gerð. — Overskr. i A., hvor dette Cap. indskydes foran, mellem Cap. 29. og 30. Overskr. mgl. S. 7) þeirra — mgl. A. 8) oc Olazs messo dag — tilf. A. B. S. 9) Annat huer — A. 10) gæzua — S. 11) aura — mgl. S. 12) [sama hætti — A. [same hættir — S. 13) græida — S. 14) torndeilld — B. ei Ol. torn — mgl. S. Det sidste Punktum lyder saaledes i A.: Súa er (oc) um torndeilld hins heilaga Olazs tonunga. þa liggir slíkt við sem aðann var uppsagt. 15) Ingen Cap. Afd. i S. 16) reida — mgl. A. 17) hinir — tilf. A. B. S. 18) .vij. — A. 19) .vij. — A. 20) liggia — mgl. A. S. 21) oc sua ex við refr a annare manz eign — tilf. A. Overskr. mgl. S. 22) [mgl. S. 23) um — A. um þa — S. 24) eða — S. 25) tñrt — mgl. S. 26) eptir — tilf. A. 27) oll — mgl. A. 28) hus — tilf. A.

En ætla byrði oc kngziar læggi in þar er þyrst ma þa hús.¹ En siozar þlote huær stande þyr þar² sem hann er kómen at hælgi.³ En ex a rekr eða straumr þa þare. En huæruitna þar sem við eða flíp eða þearlut manns rekr⁴ a eign⁵ annars manz. þa haxe sa sít er kennir oc .ij. uatta hezir til. En ex hann⁶ hezir þirir hagat þa hallde hann þirir eins eidi ex .iiij. aura er vœrt⁷ eða minna. En ex meira er vœrt þa se þyrittir eidr uppi. En ex hann hœldr a þa sedizt hann þauge oc þare su þear sofn sem⁸ adrar.

Mer skipp ma riða.⁹

xxvj. Kaup flíp skal¹⁰ eigi riða um hælgi nema skipps hæste se þa skal upp 36 bæra¹¹ or þlodar male. oc sua þar¹² sem eigi gætr flípp¹³ austri vart.¹⁴ Sott þau oll er mædr ma sitia a. a sleða vppi¹⁵ eða hezir mædr a rosse¹⁶ oc ma mædr¹⁷ riða a vppi¹⁸ þa er sa ængo sedr er með þer.¹⁹

Guat bera ma sehtalaust a hœlgum tímum.²⁰

xxvij. Sva er²¹ mœlt ex mædr kómr til kaupangrs eða uil hann brott 37 þara.²² þa skal hann bera ex hann uil næst sít²³ til flíps eða ex flípi oc manadar mat miols oc annan smørs oc liarz ríllinga oc bere huart er hann uil a orl eða i hænde ser at orsediu oc þiliu þot oll oc segl oc rodrar flíps reida²⁴ allan at orsediu. en þat er tolfært eða minna.

Um kist ats a þastu tímum oc sunnu dags uerk.²⁵

xxviij. Ex mædr etr tíot a þriadegi oc vædr þonum uada uert þa gange 38 hann til sþripta oc bote uidr gud. en bífup a eði a þui. En sa er etr at uilia sinum giallde .vj. aura.²⁶ En ex hann etr þria þriadaga tíot samþast. þa hezir hann þirirgort þriði sinum uidr mœnn. en þe sinu uidr bífup. Samu lund um [funnudags uert oll²⁷ .vj. aura þirir huarn ex²⁸ vinnr tua um samt. En ex hann vinnr hin þriðia samþast þa þirirgerer hann þriði sinum [vidr mœnn²⁹ en þe sinu uidr bífup.

Jvfr. Cap. 38—41. G. 20. B. 6. E. 27. 28.

1) En ætla &c. — mgl. A. 2) þa — Ab. f. 3) hælgi — mgl. S. 4) viðir eða flípp eða þearlutir manz rekr — S. 5) eng — S. 6) hinn — A. ein — S. 7) vœrt — mgl. Ab. tilf. i Ad. af Arne M., og i Ae med den sædv. Marginalhaand. 8) allar — tilf. A. S. 9) kaupst. fl. e. riða um hælgi. — Overskr. A. mgl. S. 10) ma — S. 11) at orsediu — tilf. A. S. 12) þat — S. 13) flípp — mgl. A. 14) varit — A. en i kaupangi i neflo buð þa er hann þerr — tilf. A. 15) vppi — mgl. A. 16) vppi — tilf. A. S. 17) mædr — mgl. A. 18) ofan — A. S. 19) þor — B. 20) Ex menn koma til kaupangs. — Overskr. A. Overskr. mgl. S. 21) enn — tilf. A. B. 22) þara — mgl. A. 23) sít — mgl. A. 24) flípsreidi — A. S. 25) Um tíot at. — Overskr. Ab. f. a otidum oc sunnu d. vœrt — tilf. Ac. d. e., men dette Tillæg er i d. udstrøget af Arne M. Overskr. mgl. S. 26) en þerrir annan þriadag adra .vj. aura — tilf. A. 27) [funnudaga — A. oll — mgl. S. 28) hann — tilf. A. S. 29) [mgl. S.

Um vatn fastu a Olavs meſſo æptan.¹

- 39 xxxij. Svá er meſt at hvar heill maðr oc zintan² uettra gamal meðan hann er innan laga uara ſtal faſta Olavs meſſo æptan³ uidr ſallt oc braud eða gjalldu .v. aura.

Um huſt taku a paſka degi.⁴

- 40 xl. Hvar maðr .vij.⁵ vettrom æltri ſtal a huerium [.xij. manadom a⁶ paſta degi taka [corpus domini⁷ ex hann ma til kirkju komazt eða þan dag ælligr⁸ ſem zyrſt ma hann til kirkju komazt eða hann nær kenni manni. En ex hann er .xv. uettra gamal eða æltri oc er honum⁹ eigi ſua¹⁰ ſcript at hann ſtoli eigi huſt taka oc ſitr hann ſua .xij. manade at hann tætr eigi huſt oc etr þo kiot zyr en hann hezir huſt telit. þa ſedizt hann zyrſta aret .iiij. morkum oc ſua annat oc hitt þridia. En vilægr ex lengr ſitr.¹¹ En ex kenni maðr uil eigi geza honum huſt oc kallar oftil hans uallda þa ſtal ſa er eigi nær huſti ſkiota male ſinu til biſtups eða [tors brøðra¹² ex biſtup er eigi heima. oc eta eigi zyr kiot ſættalauf en hann hezir lykt¹³ male ſinu.¹⁴

Ex maðr etr kiot i langa faſtu.¹⁵

- 41 xli. Ex maðr etr kiot i langa faſtu þa hezir hann zrir zaret zridi ſinum uidr alla menn. en ze ſinu uidr biſtup ex hann er fulltíða eða heiluita.¹⁶ Hvar maðr er tolz uettra er gamal [eða æltri¹⁷ ſtal faſta a langa zriadag uidr vatn oc braud eða gjalldu .iiij. aura biſtupi.

Ex ureinande zællr i mat oc huat eta ma.¹⁸

- 42 xliij. Eta ſtal þat er biorn bær oc zrir bergh zællr. En ex naut ſlangar naut til bana þat ſtal eta. Bana ſtal tona zenade hælldr en ſuidda¹⁹ liggi²⁰ oc þat ſtal eta er hon banar ex eigi er karlmadr til. En ex naut tyrligt i baſe þat ſtal eta.²¹ Ex maðr gelldir buze oc værðr daut ex þui þat ſtal eta²² oc ſua ex uargr bitr eða hundr ſa er ſealzr rædr a. En zla ſtal huð ex nauti oc ſkin ex ſaudi oc ſtera ex allt þat er tænnr haza telit oc taſta a uigdu vatne. Ex buze gengr a ſio eða vatn eða zællr²³ i brunn oc drufnar þat ſtal eta. Eta ſtal talz ex hann [hezir etet þriar netr zyllar²⁴ oc er hann ſíðan drepen. En ex ureinande zællr i mat manna

Jvfr. Cap. 42. 43. G. 31. B. 5. E. 26. 29.

¹) Um fogzoftr — Overskr. A. mgl. S. ²) .xij. — S. ³) hinn zynra — tilf. A. S. ⁴) At hvarr maðr .vij. (v. — Ac. e) uettra taki þionoffo a páſtadag. — Overskr. A. mgl. S. ⁵) .vij. — Ac. e. ⁶) [mgl. A. S. ⁷) [huſt — A. hule — S. ogsaa nedenfor. ⁸) ælligr — mgl. S. ⁹) hann — B. ¹⁰) eigi ſua — mgl. A. ¹¹) hann — tilf. A. S. ¹²) [brøðra at triſtirkju — A. B. ¹³) zyr — tilf. S. ¹⁴) ſinu — mgl. S. ¹⁵) Um kiot alt um langa zoffu. — Overskr. A. mgl. S. ¹⁶) fulltíða — A. Herefter i A. nyt Cap. med Overskr.: "Um langa zriadaga zoffu." ¹⁷) [mgl. A. S. ¹⁸) Eta ſ. þ. er biorn bær. — Overskr. A. mgl. S. ¹⁹) dautt — S. ²⁰) verði — A. ²¹) En ex naut &c. — mgl. S. ²²) Ex maðr &c. — mgl. A. ²³) zællr — mgl. A. ²⁴) [hezir etit þriar zyllar — A. [hezir zyllar .iiij. netr — S.

eda i mungat þess skal nýgta oc lasta a uigðu vatne aðr¹ oc midla uidr þatofa menn eftir raðe prest² of sua þat er i urð³ þællr eda þen oc allt þat er maðr ueit bana til oc eigi hezir drep at bana uordit. En uilli dýr huert⁴ er menn hitta oc zifta oc þugla þat skal eta ex uil.

Ex uædr heptir menn i ott Gyum.⁵

glij. Ex maðr er staden a þiallum⁶ eda i vttoryum vm langa þastu oc heiptir⁷ 43 hann uædr. þa skal hann eta huetuitna⁸ hældr en dýga nema mann ein.⁹ En þa er hann kómr til bygða þa segi¹⁰ þeim preste til er hann ma þyrst hitta eda sedizt hann .vj. aurum uidr biskup. en aðrum .vj. aurum ex hann þer vm annan prest. En ex hann þer þegiande vm hin þridia þa er hann utlægr en biskup haxe þe hans allt. En ex prestir uil eigi skipta honum þa sedizt hann .vj. aurum¹¹ uidr biskup. En ex maðr ber vœinanda i mat manna þa er þirirbódet er at nýgta. þa haxe hann lyrittar eid þirir þer ex hann syniar eda þare utlægr. En ex hann lastar¹² sua at menn þea at villd sinni oc nýgta menn eigi ex. giallde uistir hinum er a tuinum giolldum eda syni uilia síns lyrittar eidi. eda giallde .vj. aura biskupi. En or utlægrum onri vm þetta mal þa tale hin tuin giolld er maten atte aðr en i biskups garð þalle.¹³

Um þerð erkibiskups oc reidþiota.¹⁴

glij. Erkibiskup skal koma i þylli huert a .xij. manaðom huærium naubþynia 44 lauft at ueita monnum þionofu eda þarnast þar reidu sinnar þeirrar¹⁵ er hann stilldi haxe þa .xij. manade. En bórðr stolu gera biskupi reidþiota roff huert er [sábul eda¹⁶ sele [hezir a komet¹⁷ huert sem erkibiskup þer nema armadr hans late annan uægh¹⁸ bioda. En þa er eigi gerer sua þa giallde .iiij. aura þirir onr huern en .vj. aura þirir reidþiota bóðþall. En ex maðr kómr til reidþiota skiptis oc lógnir reidþiota oc lætr eigi til lutanar koma þa er blaþet er til. þa er sem hann haxe ugort.

Um iarn burð.¹⁹

glv. Um [þau ein²⁰ mal skal iarn bera er i lagum eru til stilld. En ex 45 maðr værðr þirir oxrili²¹ oc nær hann eigi laga vndan þorslo þa skal erkibiskup²² haga sua at hann haxe log. eda lónþa honum ælligr²³ iarnburð eda bróðr at þrist þirliu ex erkibiskup er eigi ner.²⁴ sua oc ex maðr hezir eigi eida lid oc þo retta vorn.

Jvfr. Cap. 44. G. 8. 9. 14. 33. B. 10. E. 31. 40. Cap. 45. G. 24. B. 42. 43.

¹⁾ eðr — S. ²⁾ preste síns — A. S. ³⁾ urðir — A. S. ⁴⁾ er ætt — tilf. A. ⁵⁾ Um orreindendes ato j naubþyn. vm langaþastu — Overskr. B. Ex maðr er stáinn a þiollom — Overskr. A. mgl. S.
 ⁶⁾ uppi — tilf. B. ⁷⁾ hezir — S. ⁸⁾ er han þer — tilf. S. ⁹⁾ eighi — S. ¹⁰⁾ hann — tilf. S. ¹¹⁾ aurum — mgl. S. ¹²⁾ allar — S. ¹³⁾ gangi — A. ¹⁴⁾ Erkibiscop skal koma. — Overskr. A. mgl. S. ¹⁵⁾ þeirrar — mgl. B. ¹⁶⁾ [mgl. A. ¹⁷⁾ [er kommen a — S. ¹⁸⁾ uægh — B. ¹⁹⁾ Overskr. mgl. S. ²⁰⁾ [þat ætt — S. ²¹⁾ oxrile — Ac. e. d. (dog i denne rettet af Arne M. til oxrile). S. ²²⁾ annattveggia — tilf. A. ²³⁾ ælligr — mgl. S. ²⁴⁾ heima — S.

En at þýttis kirkju skal iarn bera i herade.¹ einni kirkju er til stílt² i kaupange huerium. En prestur sa skal iarn uigja er tiund tetr þess manz oc kauplaust bæde uidr hann oc þýttis presten. nema uistur þær er hogendes prestren þarz er hann zer til þýttis kirkju.³

Um mein eida.⁴

- 46 gfoj. Sa madr er suer eid rangan hann sedizt .iij. mortum uidr biskup. En ex hann leidir þleiri menn með ser a eid rangan. þa skal hann giallda .vj. aura⁵ þirir vatt huern. En ex þeir vita at þeir soro rangt þa sediazt .iij. mortum huer þeirra. En ex þeir haza syn þirir þa syni með eins eidi. En biskups armadr skal eigi bera hann þeirri sol þyr en hann haze heimilis⁶ luidiar vitni til nema mal se⁷ openbert. ⁸ Sua er en mælt at ex madr karl eða kona vinna eid til þeirra luta er til synða horzer sua sem er til samhældis um landrad mote rettom landz konungi. eða um manndrap eða hordom eða til annara storglæpa þan eid skal riuxa settalauft oc skal til stripta ganga at illr eidr var vunnin.

III.

Kapitula af adrum lut bokar.⁹

- i. [Engi madr¹⁰ tale tono i ætt sina.
- ij. Huern ogri biskup skal tala.
- iiij. A huernium tonom madr utlægezt.¹¹
- iiij. Um lægordz sett.¹²
- v. Um horan.
- vj. Ex madr legzt með modor [stetur eða doftor.¹³
- vij. Um tono horan.¹⁴
- viiij. Um gudciuia varnan.
- ix. Um brullaups gerð.¹⁵
- x. Um hiunflaps stit.¹⁶
- xi. Ex madr gerz ze til þrillu sinnar.¹⁷
- xij. Her zenget skal zeftar tono.¹⁸

Jvfr. Cap. 46. G. 32.

¹) en at — tilf. A. en — tilf. B. at — tilf. S. ²) er stílt — A. er stíppat — S. ³) þýttis: kirkju — S. ⁴) Um rangann eid. — Overskr. A. Um ranga eida. — S. ⁵) ærtibiscopi — tilf. A. ⁶) heimis — A. ⁷) hazue veret sua — S. ⁸) Nyt Cap. i A. med Overskr.: "En um æida mal." ⁹) Denne Overskr. mgl. i A. Ligeledes i S., hvor heller ikke nogen Indholdsliste eller overhovedet nogen anden end simpel Capitellinddeling findes. Sideoverskriften i denne Part er i 60qv. overalt: "annar lutr þrifsins reftar." ¹⁰) [at eigi — A. ¹¹) þrimr stýllom tonom of .vij. ofstýllom utlægez madr — A. ¹²) ord — A. ¹³) [sinni eða stetur eða doftor tono sinnar — A. Dog sætte Ab. d. f. feilagtigen Tallet .vij. foran "eða stetur" o. s. v., hvilket derfor staaer som en egen Titel. De øvrige Capiteltal indtil .xiiij. ere derfor i Ab. d. f. eet høiere end i A. og i Texten. ¹⁴) Enn um horan. — A. Denne og næstforegaaende Titel ere i B. udeglemt af Indholdlisten. ¹⁵) Huerni tid brullaup má gera. — Overskr. A. ¹⁶) of at born tomað eigi til arze er gefin verða með þidarrí tono — tilf. A. ¹⁷) of getr onnor born þidarr með — tilf. A. ¹⁸) At þengit se zeftar cono innann .xij. mánaða. — A. Um zeftar tono manz — B.

ij. Eðr madr leggt með þessum lono sinni.¹

ij. Um nunnu uigslu.²

v. Um blot a heidnar uetter.³

oj. Um eida roð oc skript roð.

ij. Guat [geza ma⁴ af ze sinnu.

ij. Um blandan uidr buge.

ix. Um vega biter.

x. A huerium tidum soðia ma.⁵

gi. Um bansetning.

ij. Guarso radazars skal leita ser.⁶

ij. Um vllagan oðri.

ij. Guar vllagr væðr [i triftinum rette.⁷

At engi madr take kono i ett sua.⁸

i. Sva er⁹ mælt at engi¹⁰ skal taka kono i ett sina annars tostar en mælt i oc biskup lönðdi a mostrar¹¹ þingi oc aller menn vörðu afatter. Telia skal þra stinum tueim .vi. menn a huarntueggia uegh oc taka at hinum seaunda. En eðr uil taka kono þa er þrende hans atte. þa skal telia¹² þiora menn a huarntueggia uegh¹³ þra bröðrom tueim oc taka at hinum þrimta. [Sua skal¹⁴ hitt aa telia eðr madr uil taka þrendkono¹⁵ þeirrar er hann atte aðr. En eðr madr tætr nare en nu er upp talt þa skal af lata¹⁶ a hinu þyrsta þingi. En biskups armadr i sterna honum þat þing af hendi biskups oc geza honum soð oc telia þrendzemi i þjzstinum tueim en hann¹⁷ kome monnum¹⁸ meðal af hann ma. En hauggilldis menn oc nærgilldis menn stolu bera þrendzemi þeirra sundr at hann¹⁹ mege²⁰ eiga ia²¹ þa eru þau engo seft. Nu eru eigi til innan þyllis hauggilldis menn eða gilldis menn annars tueggia þeirra þa skal gera þeim²² sterno til a þyrsta þingi an laga vara sua sem²³ þara ma tuiuegis. En af huarle er til hauggilldis menn ne nærgilldis.²⁴ þa nemzni biskup eða armadr hans .xij. bönðr hina þezsto an þyllis. En hinn hær .ij. af þeim²⁵ a aðru þingi. En af hann temr eigi nnum meðal þa late hann af þeirri kono at orsediu af þeim²⁶ uar ovisa uargr.

Jvfr. Cap. 1—4. G. 24. B. 15. E. 30. 52.

¹) Um þessum lono af leggt með — B. Denne Titel mgl. i A., hvorfor Capiteltallene i b. d. f. herfra me med dem i Texten, i c. e. ere eet mindre. ²) Um þat af kona vill lata vigia sic til nunnu — A. Eðr madr blótar a heidnar vatter oc um greiningar (Feillæsing f. gerningar) — A. Um blot — B. madr ma geza — A. B. ³) eða með hueriom hætte — tilf. A. ⁴) Guar (Guz — c. d. e.) madr st. radazars leita. — A. Um tænbörn — B. ⁵) [at lögum — B. Um þat huer vllagr verðr at lögum huer framleidis skal þara — A. ⁶) Overskr. mgl. A. S. ⁷) enn — tilf. A. ⁸) madr — A. B. ⁹) monstrar — S. ¹⁰) mgl. i Ao. e. Tilf. i Ad. af Arne M. Mgl. ligel. i S. ¹¹) of — A. B. S. ¹²) [þat skal sua — A. [þat stull of sua — B. [þat st. sa — S. ¹³) kono þrendz — A. þrendkono kono — S. ¹⁴) lata — mgl. A. ¹⁵) hinn — A. S. ¹⁶) menn i — S. at hann — mgl. A. ¹⁷) (nægi — A. (dog c. og e. nægi). ¹⁸) hana — mgl. A. ¹⁹) þeim — S. ²⁰) at — S. ²¹) menn — tilf. A. B. S. ²²) .xij. — tilf. B. ²³) honum — S.

En ex klond¹ toma [a mal² þeirra xirir brullaup³ heit þa a hann sofn enga a huarle til xestur tono ne xear uidr giptingar mann xyr en þat mal er lyft⁴ at lagum uidr biskup. En ex hann xær þa sediaxt þeir baðr .iij. mortum huar þeirra. nema hon eigi seolx xirir ser at rada þa sedixt hon⁵ sem xorræðes madren stillði ælligr. Nu lætr hann eigi ax a xyrsta þingi [sem logh flilia⁶ þa stefnum biskups armadr honum þing annat. oc ex hann ma þa en toma monnum medal þa skal hann eiga hana at orsediu. En ex hann lomer þa en eigi monnum medal þa⁷ er hann en⁸ sedr .iij. mortum. En biskups armadr stefnum honum hit þridia þing þa skal hann en toma monnum medal ex hann ma oc eiga tono at orsediu. En ex hann [ma þa en eigi toma⁹ monnum medal þa late hann ax oc giallde en hit þridia sinni .iij. mertr. En ex hann lætr þa en eigi ax þa xare hann vtlægr en biskup haze xe hanø en hon haze sitt xe. ¹⁰ En ex madr tetr broðrung¹¹ sina eða sýstrung¹¹ sina þa er þar¹² síðast .iij. marla sett.¹³ En vpp xra þui sem xrendzemi ofstýldixt þa skolu xalla .ij. aurar¹⁴ ax lne hueriu. þa væðr þat mort at setta lne. Samu lund er um sigstape.

Guern vxi er biskup skal taka.¹⁵

- 2 ij. En til hegningar triftins¹⁶ spellx þa skolu þesse mal xylgia bonda rette vm settir.¹⁷ tuenna mal oc meineidar. tioteta xirir hustatu. tiundar¹⁸ sett. kirkju xridbrot oc kirkju garðz. Reidstiotu xall oc reidstiotu bodxall.¹⁹ En oll²⁰ annur mal skolu xalla til talens rettar. oc allar settir sigmetnar i triftinum rette.

A huerium konum madr vtlægist.²¹

- 3 iij. Atta²² eru þær tonor [er vstýldar eru²³ at xrendzemi oc²⁴ madr utlægezt²⁵ a ex hann tetr. en þriar stýldar. Ein er su er xader manz atte. annur su er son manz atte. þridia su er broðr manz atte. xiorda er moder tono þeirrar er madr atte. ximta dotter tono þeirrar er madr atte. Setta er sýstir tono²⁶ þeirrar er madr atte.²⁷ Seaunda er tona su er þu hoxt or heidnum dome eða hon þif. hin attanda er su tona er uil heyr telit oc sit gudi gezet. sa vtlægezt er henne spillir²⁸ i stad sinum eða þedan torgir eða torgia lætr oc spillir síðan. En ex sa lætr ax hendi oc tetr annar síðan oc veit hann at hon er nunna þa [sedixt hann slitri sett²⁹ sem

Jvfr. Cap. 2. G. 33. B. 16. E. 25.

¹⁾ bond — A. ²⁾ [medal — S. ³⁾ brullaups — S. ⁴⁾ lyft — A. B. S. ⁵⁾ hann — (feilagtigt) A. ⁶⁾ [mgl. A. ⁷⁾ late hann ax of — tilf. S. ⁸⁾ en — mgl. S. ⁹⁾ [tæmr þa en eigi — A. S. ¹⁰⁾ Capitel-Afdeling i A. med Overskr.: "Ex madr tetr broðrungu sina." ¹¹⁾ broðr-ungu — sýstrungu — A. ¹²⁾ hann — S. ¹³⁾ sett — S. ¹⁴⁾ sigmetnir — tilf. A. B. S. ¹⁵⁾ Til hegningar triftins (spellx) relz. — Overskr. A. mgl. S. ¹⁶⁾ dome — tilf. B. ¹⁷⁾ factar xar — A. S. ¹⁸⁾ sof of — tilf. S. ¹⁹⁾ bod — A. ²⁰⁾ oll — mgl. S. ²¹⁾ Þetta ero þær tonor er madr væðr utlagr ax. — Overskr. A. mgl. S. ²²⁾ Þetta — A. þæsser — S. ²³⁾ [mgl. A. ²⁴⁾ er — A. B. S. ²⁵⁾ væðr utlagr — A. S. ²⁶⁾ tono — mgl. B. ²⁷⁾ ximta dotter &c. — mgl. S. ²⁸⁾ síðann — tilf. A. ²⁹⁾ [er hann sua ær — A.

hann haxe telit annars manz tonu. En þessar eru hinar er at frendzemi eru skyldar. Moder systir dotter. Nu ex madr lægt¹ með einni huerri þeirri² þa ullægjast þau bæde oc xirirgort þe sinu uidr biskup nema þui at eins at hann briotest or bandum. eða viti menn at sannu at orde hezir veret sen³ a honum⁴ adr oc síðan. Sua er oc⁵ ex kona hezir naubgæð til veret oc hezir eigi hænnar uili xylgt síðan. þa [sedizt hon eigi⁶ en bote þo uid gud at vmæde biskups. En ex hann uil eigi brot þara þa skal biskups armadr stexna [þeim manni⁷ þing oc haza heimilis luidiar uitni með ser til þings. En ex hann⁸ luedr nei uidr þa þefli hann lyrittaz eid xirir oc stande sa eidr x. uifur sorar. En ex eidr þellr⁹ þa þare hann vllægr oc þe hans allt nema iord¹⁰ ex hann a. oc sofe þat eid þall sem annur.¹¹ En ex hann uil eigi¹² eid þesta þa gere biskups armadr honum manadar stexnu or lande brot. vere hon oc vllægh nema runnit vere a hender henne.

Um legordz sekt.¹³

iiij. Ex kona lægt með manni þeim er hon ma¹⁴ eigi¹⁵ eiga þa er hon sua 4 set .iiij. mortum sem hin er með¹⁶ lægt. Nu ex hann lætr eigi æx oc þoler hann þingstexnor .iiij. þa gialde hann .iiij. mertr at huerri þingstexnunni oc sua huartueggia þeirra þat eru alian mertr allz er þau gialda bæde oc late æx eða þau þare bæde ullægh en biskup haxe þe hans en hon¹⁷ sitt þe.

Um þoran.¹⁸

v. En ex madr a konu vndir konu sina eða kona¹⁹ mann vndir bonda sinn 5 þa sedizt huartueggia þeirra .iiij. mortum uidr biskup ex þau verða sonn at²⁰ með vatta .ij. eða [er hon²¹ barns bettri. En þat skal vera sionar vitni þat er flirskotal er vndir. En ex þat er eigi til þa ma sofia með heimilistuidiar vitni oc sua²² þa standa xirir með [lyrittaz eidi.²³

Ex madr lægt með modur systur eða dottur.²⁴

vj. En ex madr a ser²⁵ eignar konu oc er hann sua illz lystr at hann lægt 6 með [modor systur²⁶ eða dottur konu sinnar eða sua skyldri konu henne at hann

Jvfr. Cap. 5—7. G. 25. B. 17. E. 22.

¹) ligger — S. ²) þeirra — S. ³) sen — mgl. A. ⁴) sgnitigt — tilf. Ac. e. sgnitigt, rettet til sgn. — Ad. ⁵) síðan — tilf. A. ⁶) [þyrric hon sactena — A. ⁷) [honum — A. ⁸) hann — mgl. S. ⁹) þellz — A. S. ¹⁰) hans — tilf. S. ¹¹) æibzoll — tilf. A. S. ¹²) eigi — mgl. (ved Feilskrift) A. ¹³) Ex t. lægt m. manni. — Overskr. A. mgl. S. ¹⁴) ma — A. ¹⁵) at stillum — tilf. S. ¹⁶) henni — tilf. A. ¹⁷) haxe — tilf. A. S. ¹⁸) Ex m. a konu — Overskr. A. mgl. S. ¹⁹) tær — tilf. A. ²⁰) sotinni — tilf. A. ²¹) [Saaledes oprindelig; men med en langt nyere Haand — fra det 16de Aarh. — forandret til: "þeirri. ex hon er"; med samme Haand er nedenfor tilskrevet: "cor. aff then gamle norske lagbok, i christen retten." [hon — A. ²²) skal — A. S. ²³) [lyr. æib. — S. ²⁴) Ex ærir konu. — Overskr. A. (mgl. i c. e. Tilf. af Arne M. i d.) mgl. S. ²⁵) konu — tilf. A. (undtagen f.). ²⁶) [systur sinne — A.

ma eigi eiga hana síðan. þá hefir hann zírízaret samlage þeirra um lífam¹ lofa. en þó flendr hitt hœllga hiunflaps band þeirra meðal af guds halzo. en hann settizt huert sinni .iij. mortum er hann tefr.² Sama mal a tona um þetta sem tarlmadr³ meðan þau líza bæde. En síðan se bífup hins mal eptir guds lagum er spællum hefir uolldet. En ef hann uældr þui at þau mego eigi saman bua.⁴ hafe hon þríðungs auka sín⁵ sem hef flíði þau.

Um kono horan.⁶

- 7 vij. En ef tona horar⁷ bonda sinn. þá setizt hon uidr bífup .iij. mortum af sinu ze en eigi bonda síns oc flal þat uirða or⁸ heiman zylgiu hennar. En hann flal eiga toft at⁹ eiga hana¹⁰ eða¹¹ enga adra meðan hon lízir.

Um gudziuia uarnan.¹²

- 8 viij. Engi madr flal tafa tono þá er hann a gudziuiar uidr. En fua flal þyrma gudziuium uidr zadur oc modor sem uidr barnet fealzt.¹³ Þær eru gudziuiar zyrftar er madr hœldr manni vndir þrimfigning. Þær eru adrar gudziuiar er hœldr vndir¹⁴ uatn. Þær eru¹⁵ þríði er zorer or huita uadom. Þær eru¹⁵ ziorðo er hœldr vndir bífups hond. Þær eru¹⁵ zimtu er loysir dregil af enni¹⁶ þær eru allar iaznar gudziuiar. Slíkar liggia þar botr uidr ef madr tefr gudziuiu sína sem hann tale zrendlona sína bróðrung¹⁷ eða fýftrung¹⁷ bæde uid gud oc bífup.

Um brúðlaups gerð.¹⁸

- 9 ix. Kono flal eigi za er .iij. uifur eru til iola oc eigi um iola hœlgi. oc¹⁹ .ix. uifur zíríz þafar oc²⁰ þafsa uifu oc²¹ huita funnu dags uifu. oc²² .iij. uifur zíríz ions vafu.²³ oc fua zíríz miðjials meffo. oc [engi madr²⁴ flal tafa tono²⁵ a zriadags noft oc [a engri noft²⁶ þeirra er zafstu dagr er eptir um morgonenn eða meffo dagr. En huert madr er zær tono a þeim tíðum allum fa²⁷ er felfr .vj. aurum uid bífup. En fa madr er zær tono a funnu noft²⁸ eða ymbu nattof eða um langa zafstu²⁹ fa er felfr .iij. mortum uid bífup oc gange til flrípta bæde þau oc bote uidr gud.

Jvfr. Cap. 8. G. 26. B. 15. E. 53. Cap. 9. G. 27. B. 7. E. 21.

¹) lífama — A. B. S. ²) adra — tilf. A. B. S. ³) tarlmenn — A. ⁴) vera — S.
⁵) fua — tilf. B. ⁶) Overskr. mgl. A. S. ⁷) vndir — tilf. Ae., ligeledes Ad. oprindelig, men udstrøget af Arne M. Ogsaa i Ae., men senere udstrøget. Tilt. S. ⁸) j — A. B. ⁹) eiga toft at — mgl. S. eiga toft á at — A. ¹⁰) ef hann vill — tilf. B. ¹¹) eiga — tilf. A. eighi — tilf. S.
¹²) Um gudfjár við tono. — Overskr. A. mgl. S. ¹³) fealzt — mgl. A. ¹⁴) vndir — mgl. S.
¹⁵) hinar — tilf. A. B. ¹⁶) þær inar zimtu &c. — mgl. S. ¹⁷) bróðrungu — fýftrungu — A.
¹⁸) Kono fl. e. za er .iij. v. ero til iola. — Overskr. A. mgl. S. ¹⁹) eigi — tilf. A. S. ²⁰) ei — tilf. S. ²¹) ne — S. ²²) ei — tilf. S. ²³) meffo — A. ²⁴) [ei — A. ²⁵) tono — mgl. B. ²⁶) [engi — A. [eigha noft — S. ²⁷) þa — S. ²⁸) eða a einhuerti þeirre noft er iandhrar ero sem funnunoft — tilf. A. eða einni huerti noft þeirri er iandhr er — S. ²⁹) eða ymbu noftum &c. — mgl. S.

Um hiunshaps sit.¹

x. Eina konu skal huer triftin madr eiga. En ef hann tekr adra meðan hin 10
líxir stílfengna.² þa skal hann ef lata hinni síðare oc gíallde .iij. merkr biskupi. En
born ef³ hann a með hinni síðare stolu eigi arx tala. Nu standa synir .ij. til arx
þadur síns oc er sin moder at huarum [at stílum þengnar⁴ eptir landzlagum þorum
oc⁵ með guds lagum. Nu⁶ mæler sa hin ællri at þader hans hæðe eigi stíllt at
guds⁷ lagum uidr modor hans þa er hann þef hinnar⁸ síðare. þa a hann eigi
lengr at abyrðiazt þa uatta en .x. uetr.

Ef madr gefr þe til þrillu sinnar.⁹

xi. Ef madr gerer brullaup til konu þeirrar er hann hæðe þyr born uid gefet. 11
þa hælga þau er eptir brullaup¹⁰ eru þodd hin til arx¹¹ er þirir brullaup uaro¹²
oc stolu synir stípta at iagnade með ser huarer tueggia oc sua ef dotter er oc engi
son eptir brullaup þa skal hon með sama hætte ganga til iagns arxstíptis uidr broðr
sina þirir brullaup getna. En ef bæde eru eptir brullaup son oc dotter þa gengr
hon eigi til arxstíptis með broðrom sínum oc hælgar hon þo¹³ systr sínar þirir
brullaup getnar með ser til iagnada stíptis til stíls lufar ef modor arxe sem i lagum
er mællt. En þegar er nolat barn [er þott¹⁴ eptir brullaup. þa hælgar þat oll¹⁵
syftini sin til arxða¹⁶ þirir¹⁷ brullaup geten samþædd oc sammodd. huart sem hin
líxir lengr eða stæmmer er eptir brullaup uar þott.¹⁸ En huerge milt er madr
tekr meðr þessom¹⁹ stíluanga ef þadur arxe sínum þa stendr hann framleidis til
allra arxða vsterdra. En ef nolorar arxðir háða þyr veret teknar með þessom hætte
þa stande²⁰ þær þyrrar.²¹

Mer þengit skal þestar konu uera.²²

xij. Ef madr þestir ser konu þa háðe hann þenget hennar innan þeirra .xij. 12
manada naufsynia lauft. En þær eru naufsyniar er madr er stífr eða sar. eða
væðr hann uetr seta vttan landz þirir uilia sinn oc sanne þeir²³ með eins eidi oc
þae hennar síðan innan misferis nefta²⁴ er hann temr heim. Sua er oc mællt at þat
stíli vera seftalaufst ef beggia uili er til þrestanna²⁵ þestar manzþens oc þorræðes manz.

Jvfr. Cap. 10. G. 25. B. 17. E. 22. 23. Cap. 11—13. E. 22.

¹) Eina konu st. hv. m. eiga triftinn. — Overskr. A. mgl. S. ²) eiginþengna — S. ³) þau er — S.
⁴) [of huararr tueggia at stílom þengit — A. [huarstueggia at stíllum þengan — S. ⁵) eigi — tilf. A. S.
⁶) of þa — S. ⁷) guds — mgl. A. ⁸) henna — Ab. f. hennar — Ad. ⁹) En um quanzang.
— Overskr. A. (mgl. i c. e.; tilf. i d. af Arne M.), mgl. S. ¹⁰) brullaup — mgl. A. ¹¹) arxua — S.
¹²) þodd — tilf. S. ¹³) þa — A. ¹⁴) [er gefit — A. [verðer þott — S. ¹⁵) onnr — tilf. A.
¹⁶) arx — S. ¹⁷) systr — S. ¹⁸) getin — A. ¹⁹) þenna — S. ²⁰) ero — S.
²¹) En huerge &c. — mgl. A. ²²) Ef m. þestir konu. — Overskr. A. mgl. S. ²³) þat — A. B. S.
²⁴) innan — nefta — mgl. A. ²⁵) þrestanar — B.

En ex hann fær hennar eigi sem nu er stílt þá sedizt hann uidr biskup .iij. morcum. En þorræðes mádr kononnar sofe hann til þear sem [mælt er ¹ i lagum. Sama mal heyrer til þorræðes manz ex ² hann uelldr þrestonom.

Ex mádr legzt með þrestar hons sinni.³

- 13 xiiij. En ex mádr legzt með þrestar hons sinni. þá giallde hann nanasta nið þullrette. En ex þadur missir uidr þirir brullaup⁴ innan þeirra .xij. manaða oc er barn getet. þá tale⁵ barn þat arx þadur síns sem moder vere myndi lonypt. En i⁶ engom stad adrum tómr⁷ mádr til arxs nema moder se⁸ myndi lonypt. eða hann se með lagum i ætt leiddr. En þó at annar⁹ þesti til þess þrillo sína at með þesso logmale stolu born hans til arxs tóma. [eða þrestar brullaupi þirir þessar safer¹⁰ þá stodar þat eði þui at huarle stal með þesso arxvilt gera ne brullaup sviuirða.

Um nunnu uigslu.¹¹

- 14 xiiij. Nu ex kona uil lata uigia sí til nunnu þá stal biskup eigi vigia¹² adr hann haxe eruingia lonyti til. En ex hon misxer síðan með ser þá stal hon ganga i garð biskups en sa er glepr hana¹³ [þá er sa¹⁴ utlægr en biskup haxe þe hans.

Um blot a heidnar uettr.¹⁵

- 15 xv. Ex mádr blotar a heidnar uettr eða þer hann með þasogur eða með gerningum þá mádr er þui lydir oc þann mann hufar¹⁶ til þess.¹⁷ hann er sua utlægr sem manz bane. en biskup a huern pening þear hans. En ex dyl.¹⁸ here karlmadr iarn þirir. en kona tale i lætil. En sa er þessor mal tennir manni þá værdr hann ax þui þiolmæles mádr ex stírstotat er. nema hann haxe þirir ser heimilis luidiar vitni.

Um eida rox oc skript rox.¹⁹

- 16 xvj. Nu ex mádr værdr eidroxa eða²⁰ skript roxa uidr biskup huart sem er kona eða karlmadr. En þat er skriptrox ex mádr gengr aptil til samu syndar er hann haxde þyr gort um þau mal er sett bitr oc til skripta uaro boren. eða eigi var ax lande brott²¹ sem skript var boden²² giallde .iij. mertr biskupi oc sua annat sinni oc þridia sinni. En ex þau gera þat oxtar þá er karlmadr vtlægr en biskup haxe [huern pening þear hans.²³ En kona þare vtlæg nema [runnit se²⁴ a hond hennar. en seolx haxe hon þe fitt.

Jvfr. Cap. 15. G. 28. 29. B. 16. E. 24. 44. 45. 46.

¹) [þyr er mælt — S. ²) at — S. ³) sinni — mgl. S. ⁴) brullaup — Ac. e. ogsaa opr. i d., men rettet af Arne M. ⁵) haxi — Ab. f. ⁶) þirir — S. ⁷) temz — A. ⁸) uari — A. ⁹) mádr — A. S. ¹⁰) [mgl. Af. ¹¹) Ex t. vil l. v. f. til nunnu. — Overskr. A. S. ¹²) hana — tilf. A. S. ¹³) síðan — tilf. A. ¹⁴) [þare — S. ¹⁵) Ex m. blotar a h. v. — Overskr. A. mgl. S. ¹⁶) of heimar — tilf. A. ¹⁷) til þess — mgl. S. ¹⁸) hann dyl — B. h. dular — A. ¹⁹) Ex m. værdr eidroxa oc skriptrox. — Overskr. A. Ex m. v. eidroxa. — Overskr. S. ²⁰) of — Af. ²¹) þarit — A. S. ²²) boden — mgl. A. S. ²³) [þe hanz allt — A. ²⁴) [madr renni — A. S.

Guat geza ma af ze sinn.¹

xviij. Sva er rað oc bōð Níkulass goða² cardinala er þauz uarð síðan oc Jóns 17
erlibískups at hyggja³ at rettarbotom með aliti hinna uittrafto manna oc⁴ ollum
lagunautum til handa. at ze þat allt er menn za vttan erþdir þa skal geza ziordung
þess þear ser⁵ til sals bota huærium er uil zirir vttan eruingia lönzi sua sem hamð
tiund. En tona ma geza tiund or heiman þylgiu⁶ sinni en ziordung or þriðjungs
aula um tiund fram.

Um blandan uidr baze.⁷

xviij. Ez manni er þat lænt at hann blandazt uidr einhuærn zenad þan sem 18
zirirboden er huærium kristnum manni. þa sofe armadr með heimilis luidiar vitni.
en sa bere iarn zirir sit eða þare vtlægr.

Um uega botr.

xix. Þann dagh er nestr er alhrtr zirir Jóns uafu⁸ eptan þa stolu aller uigir 19
menn vægo bota huæ i sinu þylti þar sem mest er þorþ at i huærrí skípshfu.⁹ En
ez naufsyn bannar þann dagh. se gort zirir Petrs messo. En ez nokor lætr þallazt
giallde orri filzmetin huæ þeirra biskupi. En ez bonde gezt eigi uertmonnum tom
til. þa giallde hann zirir bada þa. En ez uertmadr uil eigi þara oc gezt bonde
honum lönzi til. þa suare hann sealtz sof. En um þuerar¹⁰ allar þa gere menn
bruar izir huæ i sinu herade oc leggi þar þann dagh til er stilldr er til uega bota.
þa .xij. manade er bru er i gerð. en framleidis þare sem adr er mælt. En biskups
armadr gere monnum flezno til með bōðsturd oc lpsing at lirtiu. en huæ er eigi
tormer giallde orri þylzmeten. En biskups armadr skal þetta sofia¹¹ biskupi [til
handa¹² en halzt bondom til bruar gerðar. en þeir ueiti lid til. En þessor væga
bott tōmr i stad mannzrælses þess er [i lagum varum er¹³ oc aller menn haxðu
[heitit til guds þatta.¹⁴ En bruar gerð skal sua stunda sem hinir uittrafto menn
sea i huæriu herade¹⁵ at bera ma.

A huærium tidum sofia ma.¹⁶

xx. Þessar eru tidir þær a .xij. manadom er eigi skal sofia oc eigi þing flezna 20
oc eigi eida¹⁷ vinna nema um mannhellgi oc¹⁸ þyzt sem flilia skal .iij. uitur zirir
iol .ij. um iol .vij. um langa þastu. þasta uitu oc gangdaga uitu. huita sunnudaga

Jvfr. Cap. 18. G. 30. Cap. 19. G. 4. 5.

¹) Þat er rað oc bōð Níkulao þaza. — Overskr. A. Hele Capitlet mgl. S. ²) goða — mgl. A.
³) at hyggja — mgl. A. ⁴) oc — mgl. B. ⁵) (sr — mgl. A. ⁶) heimanzerb — A. ⁷) Ez
m. blandazt uidr þenod. — Overskr. A. mgl. S. ⁸) messo — A. S. ⁹) skípshfu — S. ¹⁰) þær ár — A.
¹¹) háltz — tilf. A. S. ¹²) [mgl. S. ¹³) [mælt er i lögum várom — A. [m. var i laugum — S.
¹⁴) [gudi heitit — A. ¹⁵) radi — A. ¹⁶) Eigi fl. sofia ne þing flezna. — Overskr. A. Her ei skal
sofia of ei vinna. — Overskr. S. ¹⁷) eida — mgl. S. ¹⁸) ei — tilf. S.

uifu. oc ymbrudagarner þrir¹ xirir Michials² meſſo. En aller adrer i vífunni eru ſotnar dagar. En um triftin rett oc allar adrar xear ſotner þa ſtal tala æſta er ſotn³ tómer a hendr oc xirir þe hans a þeſſom tidum. en hann xore⁴ tal xirir. En ex ſa a þu i herade eða hus i kaupange. þa uardar þat tale xirir hann. En ex ein- lönpr madr væðr xirir ſot. þa xae hann⁵ þann mann i tal xirir ſit er iammilit⁶ þe eigi ſem honum var ſot til gezen. En ex hann xorer eigi tal xirir ſit. þa ſedizt hann .iij. mortum ſilxre.⁷ oc a þat halzt konungr en halzt ſakar abere. en tótr er⁸ ſaklaus⁹ onrir ſua mitil ſem ſot uar til gezen. En ex ſa er oreigi er [ſot er gezen oc¹⁰ ſot tómr a hond oc lönpr¹¹ hann vndan þa er hann ſannr at ſot þegar ſotnar dagar tóma. En ex hann xorer þe ſitt i xylki annat vndan tatum þa ſedizt hann [.iij. mortum¹² ſem adr. En ex þat er um triftin rett þa ſote ſa biſtups armadr er xirir ſitr oc hæze halzt huar þeirra [oc hinn er¹³ ſotn hoz. En um allar¹⁴ adrar xefettir ſote ſa er ſot gax. En ex hann ſell þe vndan tatum eða annan vegh vndan ſtytr. þa ſote ott ſakar abere [þe þat¹⁵ með utbeizſlu oc þingſtegnu oc niote þar þeirra vatta at þat þe var i tal xenget oc beidi bönðr¹⁶ atxarar dóm at tala til ſtullðar oc til ſettar¹⁷ oc halzu¹⁸ meira með. hæze þat bönðr. En þat eitt ſtal ſotia eða ſueria um mannhælli eða þyxt er madr ryðr mal ſitt til laga oc .vj.¹⁹ eidar eru. En ex eidar væðra xettir ſtande til ſora daga. ſotn ſtal oc eigi²⁰ hezia²¹ a tynsdegi þui at ximten ber a ſunnudag. En ſa er heyr ſotn ſina a þeſſom tidum þa heyr hann xirir xaret²² ſotn ſinni. nema hann ſtiote a xiorneſtingi²³ eða .vj. nætting þedan. En ex eidar væðra vnnir adrer en nu eru [til ſtilðir.²⁴ þa er ſa²⁵ ſedtr .vj. aurum i langa xafu. en a allum adrum tidum .iij. aurum ex eigi er .vj. aura dagr ex madr ma na laga xreſtum.²⁶ En ex madr þarx til landz- ſtyllðar ſinnar at ſotia at²⁷ vſotnar²⁸ dagum þa ſtal log xirir lod xreſta oc leggja a²⁹ ximtar ſtegnu oc ryði huartueggia ſin vitni til bólar oc ſtande til ſora daga.

Um banſetning.³⁰

- 21 xxi. Ex biſkup bannſetr mann þa ſtal hann hæza .iij. manada xreſt at leidretta mal ſitt. En at mænn veyxt eigi længr i hans vgiptu þa ſtegni biſtups armadr honum þing oc gere hann utlægan nema hann leidrette þar þegar mal ſitt oc hæze biſkup allt þe hans en konungr landlaup.

1) þrir — mgl. S. 2) Jóans — A. 3) ſot — A. S. 4) xae — A. B. S. 5) hann — mgl. S. 6) mýðit — S. 7) ſilxmetnom — A. B. 8) ſem adr — tilf. S. 9) er — mgl. A. 10) ſaklaus — A. S. 11) [mgl. A. S. 12) lönpr — A. S. 13) [mort — S. 14) [er hinn — S. 15) allar — mgl. S. 16) [mgl. S. 17) bönðr — mgl. S. 18) ſetlanna — A. S. 19) hæze — S. 20) ſettar — A. B. S. 21) æingin — S. 22) hæza — S. 23) xirirgort — S. 24) xiorneſting — B. 25) xernætting — A. 26) [talðir — S. 27) han — S. 28) xreſtom — B. Herefter nyt Cap. i A. med Overskr.: Til landſtyllðar at ſotia. 29) a — A. S. 30) ſotnar — Ac. e. ſotnar, rettet af Arne M. til vſotnar — Ad. ſontnar — S. 31) a — mgl. A. S. 32) Ex madr bannſetj. — Overskr. A. En biſkup banſættir men. — Overskr. S.

Guersa ræða þars skal leita ser.¹

xxij. Nu ef madr uil dottor sína gipta eða þa lono er hann a þorræde a at 22 lagum. hann skal tala vatta .ij. með ser ef hins hendi er þa uil oc þretta² at ef hon vili þui vmræde þylgia er þa leggr þirir hana er þa a þorræde hennar³ at lagum. En ef hon suarar ual eða þegir þa se þui skirftotat oc se⁴ lona þest at þui. En ef hon nei luedr þa se hon eigi þest. En nerge er hon iattar ræða þare þa ma þa⁵ madr þesta oc þa hennar ef uitni⁶ uitu. En þat vitni skal hann eigi lengr abyrgiazt en .xij. manade oc ein dagh. Nu uil hon þora roþ a þestar mal innan þeirra .xij. manada oc tuagt⁷ naudigh þest vera. þa niote hann vitnis síns [mote orðom hennar⁸ oc haxe lono.⁹ En ef [hann þrytr¹⁰ vitni þa syni hon uilia síns með eidi¹¹ oc þader hennar oc moder með henne eða¹² nanafto nidir¹³ ef þau eru eigi til oc luti upp þestarmanne i¹⁴ flitum¹⁵ onri sem heitit uar með henne síðan leiti huart þirir ser. Ef þesse sundran gerezt síðan brullaup¹⁶ þa missi hon þriðjungs auka síns.¹⁷

Um utlægan onri.¹⁸

xxiiij. Ef madr væðr utlægr i kristnum rette þa gere biskups armadr monnum 23 þimtar fleznu til skullða sinna ef þui¹⁹ þingi oc æfte²⁰ taks²¹ þirir þe hans. En ef²² veria dæmdan²³ onri innan þimtar um sumar en halþs manadar um uetr. þa sedizt huer þeirra .iiij. mortum uidr biskup ef armadr hans skirftotar þorstadu. Sua sedizt oc huer þeirra²⁴ .iiij. mortum uidr biskup²⁵ er undan þytr eða uidr tetr eða kaupir utlægan onri i kristnum rette. en armadr soþe þat þe með þingstexnum.²⁶ En ef menn veita þorstadu eða eru menn²⁷ samuistum²⁸ með honum síðan þessar fleznur eru lidnar þa eru²⁹ flitri utlægh³⁰ utlægr sem hinn. en þe sinu uidr konung en hin einn uidr biskup.

Guert utlægr væðr i kristnum rette.³¹

xxiiij. Sua er³² mælt i lagum manna at engi³³ væðr utlægr nema honum 24 flezni þing madr eða or eða horn i kaupange til motþ. En ef madr gerer til utlæghar

Jvfr. Cap. 23. 24. B. 16. E. 25.

1) Ef m. gipter dottor sína. — Overskr. A. Um giptingar. — Overskr. S. 2) hana — tilf. A. 3) þirir henne — S. 4) þa — tilf. S. 5) þa — mgl. S. 6) vattar — A. 7) tuagt — A. B. S. 8) [mgl. S. 9) ef hennar orðom — tilf. S. 10) [honum bitar — A. S. 11) æinsæði — A. S. 12) Her begynder Brudst. Y., og vedvarer til Enden. 13) vinir — S. með henni — tilf. A. 14) i — mgl. A. 15) flitum — S. 16) þeirra var — tilf. S. 17) síns — mgl. A. B. 18) Ef m. væðr utlægr. — Overskr. A. Overskr. mgl. S. Um utlæghar m. . . i kristnum rette. — Overskr. Y. 19) þui — mgl. Y. 20) æfta þann — A. 21) ef þui þingi — tilf. A. Y. 22) menn — tilf. A. B. S. Y. 23) dæmdom — S. 24) þeirra — mgl. A. S. Y. 25) uidr biskup — mgl. Y. 26) þingstemnu — Y. 27) menn — mgl. A. Y. 28) j samuistu — B. 29) þeir — tilf. A. S. Y. 30) utlægh — A. Y. 31) Um þat at engi verði utlægr nema honum flezni þing. — Overskr. A. Um utlægh. — Overskr. S. (i hvilken Codex dette samme Stykke ogsaa findes særskilt uden Overskrift: S*). Guert utlægr væðr at lagum eða hærðu grammeleidis stali . . . — Overskr. Y. 32) enn — tilf. Y. 33) madr — tilf. A. S. S* Y.

lig. Um þræla helgi oc hve bota skal þyrir eða bein. (61.)

lg. Ef grímumenn ero drepner eða hve þeir sculo botaft. (62.)

- 1 Þat er þyrst i mannhelgi várre at várr landi skal hvern fridheilagr innanlandz oc utanlandz. En ez madr vegr mann. þa hezir hann þyrirgört öllu því er hann átte. nema iördu sinni einni. nema hinn¹ haze vercat ser til ádr En ez madr zerr eptir útlögom manne oc vegr hann þá skal hann segia til mönnum² samðogris í því sama þylli at hann hezir útlagan mann drepinn. En ez hann segir eigi til samðogris. þá er hann mordingi rétttr. En engi má iördu sinni þyrirgera nema hann vegi scemdarvíg eða geri níðingsverc.

Um scemdarvíg.

- 2 (ij.) Þat er scemdarvíg ez madr vegr á veittar trygðir. þa hezir hann þyrir þarit landi oc lausum eyri.

Um annat scemdarvíg.

- 3 Þat er annat scemdarvíg ez madr vegr mann í gridum.

Um mord.

- 4 (iij.) Þat er þridia ez madr drepr mann á mord. þat er níðingsverc hit mesta ez madr reðr lönd oc pegna undan tonunge. En ez tonungr lennir manni landráð þá skal hann nemna mann³ or hird sinni til iamborinn mann⁴ þeim er máli á at svara. En ez leysingi á því máli at svara eða þyrmslamenn. þá skal búanda sun nemna or hird ez hann er til. oc haze rit oc iunzigle tonungs. oc sofi þat mál þá er tonungr er eigi innan þyllis. Þat er annat níðingsverc ez madr leypse út í ózridi oc heriar í land aptr. oc hezir eigi sagt zridi aptr. aller ero iamútlager er í þeirri þerð⁵ ero. Þat er hit þridia níðingsverc ez madr ríðr trygðir þær er at lögum ero trygðar oc hann hezir siálzr at veitt. Þat er hit iiij. níðingsverc ez madr leggr ellð⁶ í þor manns oc brennir upp. Nú ero þau scemdarvíg töld oc þau níðingsverc er madr hezir þyrirgort iördu sinne ez hann verðr sannr at. En engi madr má meira þé þyrirgera at eino sinne en því er hann er eigandi at.

Aller menn zriðlser ero zridhelger at heimili síno.

- 5 (iiij.) Svá er oc mælt at zriðlser menn sculo aller zridhelger at heimile síno. oc svá ez þeir þara til az heima oc í þrá. En ez búande eða búanda sunr verðr veginn heima at heimili síno. oc svá ez þeir þara til az heima oc í þrá eða á acr eða á eng með hiúnum sínum. þá skal sá vera bane er hiún bera vitni um oc þau

Jvfr. Cap. 1. 2. 3. Hk. 14. Cap. 4. 5. Hk. 18. 24. G. 178.

¹) Saaleses c. d. e. samt Hk. hann — b. e. ²) mönnum — udelade b. f. ³) Saal. c. e. samt Hk. menn — b. d. f. ⁴) manne — c. e. ⁵) þerð — mgl. c. d. e., men er af Arne M. tilf. i d. ⁶) Saal. d. e. f. samt Hk. ellði — b. c. e.

segja til. svá skal þræll oc ambátt bera heimsócnar-vitni um sem xriáls maðr. oc svá .viij. vetra gamall maðr sem ellri. En sá¹ er heimsócnar-vitni berse á hendr. sá er bane at sannr oc sýnn. oc eigi eidum undan xoraft. nema því at eins at hann hæze svá xiarre staddr verit á því dögge² er víg var vegit at hann mátti eigi samborgis³ tvívegis xara til vígs oc í xrá. oc veri hann staddr á þingi eða at tirlío eða at samcundo eða á scipe .xij. æro eða lengra. þá bere þeir .xij. þegnar hann undan bennd er þá voru með honom staddr xriálsfer menn oc xullíða. en ex hann var i engom þeim stad staddr. tóme xyrir sic járnburdi ex hann náer eigi með eidum undan at xoraft. en ex þau mego eigi á þingi segja. þá sculo bera .ij.⁴ menn oc bóca sögu þeirra á þingi. en ex maðr er særðr oc má hann mæla þá er menn hittu hann. þá skal sá vera bane er hann segir xyrft á hendr ex hann mæler ex⁵ víti oc má hann lenna hann oc saga hans temr bókat⁶ á xyrfta þing. nema hinn⁷ sciri sic með járnburd.

Um þat ex menn xara .iiij. saman á scipi.

(vi.) Þat er þar næft ex menn xara .iiij. á scipi saman oc verðr svá illa at 6 einnhverr þeirra höggv annan. þá skal leggja upp árar sá hinn þridi þeirra lagmaðr er ex valde.⁸ Nú verðr þeim þat xyrir er⁹ þeir tóma at landi. at þeir scera báðer örvar. oc báðer tóma þeir til þings. þá skal at söcum hyggja. oc bere sá xyrre járn er arxi vill. oc beri¹⁰ þó báðer ex báðer sýnia. en sá er sannr verðr at xare útlagr.

Ex maðr er drepinn til dauðs.

(vii.) Ex maðr er drepinn til dauðs þá á sá vera bane er vígi lýsir á hendr 7 ser. en lýst skal vígi samborgis¹¹ innan xyllis oc nemna sic á namn oc náttstad sinn oc herað þat er hann er or. oc lýse til xriáls mannz oc til réttnamz¹² mannz. þá skal á örvar þingi tóma náttstadr manns fram. oc þat skal búandi sveria er hann var at um nottina. oc¹³ hann kalladi sic svá á namn. en víglýsing skal segja til á þingi. en ex maðr vill eigi bera víglýsingar vitni eða sveria náttstad. þá xare til hauggilldismadr einnhverr veganda oc gere honom stemno til at bera annattveggja ex eða á á ximtar¹⁴ þingi. En ex þeir vilia huárki bera ex ne á. þá ero þeir selir .iiij. mortum hverr þeirra. hæze hálxt sá er soter en hálxt tonungr oc nióte enstis vitnis oc bere eði nitni oc xare réttlause. oc svá um öll önnor vitni þau er stírfstotat

Jvfr. Cap. 6. G. 171. Cap. 7. Hk. 27. G. 156.

¹) maðr — tilf. c. d. e. ²) a þeim degi — c. d. e. I d. er degi af Arne M. rettet til døgne.
³) samborgis — d. (rettet af Arne M. fra samborgis). ⁴) Saaledes ogsaa Hk. .iiij. — c. e. samt d. op-
indelig; her er det ene i bortraderet. ⁵) (— c. d. e. ⁶) bókat — c. e. ⁷) hann — c. e.
⁸) velle — c. samt opr. i d. e., men senere rettet til valde. ⁹) at — b. f. ¹⁰) bote — c. Rettet
berfra af Arne M. til berre — d. ¹¹) samborgis — c. e. Rettet derfra af Arne M. til samborgis — d.
Saaledes oftere. ¹²) réttnamz — c. ligesaa d. opr., men rettet af Arne M. til réttnamz. rétz nazno —
Hk. (feilagtigt). ¹³) at — Hk. (rigtigere). ¹⁴) ximta — b.

er under innan helgi.¹ en til þessarar sólnar skal engi maðr heim stemna. þing skal stemna á þimtar þingi um svá margar nætr sem um háða tóti² i þingá þeirre sem þar. oc skal þar annattveggia á því þingi upphlyt þiár eða atþör at taca af honom hálda meira. En ef hann má þara til samþogris oc í þrá sá maðr er víglýsing kemr a hönd þar sem víg er vegit. þá þar. eigi náttstadrinn tóma fram er hann á heimili svá nær innan þyllis eða utan. Eigi skal hann ganga um .iij. búi svá at eigi se vígi lýft þrá því er víg var vegit. nema hauggilldis menn eða neygilldis menn búi á. en ef lýfir eigi svá vígi þá er hann mörðinge rétt. oc bæði þyrirgort³ löndum oc lausum eyre oc tóme hann allðri i land aptr. En ef bæði kemr a þyrsta þingi víglýsing oc svá saga hins sára oc er hon svá boren sem þyr var scilt þá skal saga hins sára standa en eigi víglýsing. oc berr þá mörð á veganda at hann se útlagr.⁴ En ef eigi kemr saga hins sára fram a þyrsta þingi ne heimilisvitar⁵ vitni. oc kemr víglýsing oc síonar vitni. þá skal víglýsing standa en eigi síonarvitni ef hon er at lögum boren. en erþingi hins dauda skal þara i herað þat er sá maðr létz⁶ or vera. þá ef hann hitter þann mann utan laga várra er svá kemr. þá skal hann sötia hann at þeim lögum er þar ero. en ef hann hittir þann mann innan laga várra. þá skal hann stemna honom þing. en á því þingi sculo bera hann undan .xij. þriálf⁷ menn oc eigi neyðarvitni oc þora á því þingi fram er honom var stemnt. En ef þat er eigi þá er hann sáðr at máli. En erþingi ins dauda þare aptr. oc soti menn .ij. til tylxtareidar. oc því at eins hinn þridia ef hann gerer hann sannan at. En ef hann gerer hann eigi sannan at. þá er hann⁸ slícri útlagd útlagr sem hann sculdi ef hann yrði sannr at máli.

Um tylxtareid.

- 8 (vi.) En hervoetna er tylxtar eidar sculo framþara oc nemdar vitni. þá skal satarábere nemna hálda vátta en veriandi hálda. oc nemna hvárr þegar er þestr er eidr sína vátta. oc nemna haullda .xij. (or) þylli. eða bönðr hina beztu ef eigi ero haulldar til. hvárti sculo⁹ til nemder síxiader ne sacader .ij. skal hann háða vátta af þeim .xij. en .ij. nánofto nidi. síálx hinn þimti. en þeir .viij. síðan þriálf⁷ menn oc þulláða er bæði tunno hyggia þyrir orði oc eidi. en þyrir alltaris gólze sculo menn tylxtar eid¹⁰ sveria oc háða meffo bót i hendi. en ef einn váttir þellz þá þellz allr eidr. en ef einhverr váttir á eigi tirlu gengt. þá sveri hann þyrir tirlu dýrum. ef eigi má þá bót. þá skal hann háða dýristax i hendi ser. oc sver þar at þullu sem at bót. En ef þestr syniar honom bócar þá hezer hann þyrirþarit reidu sinni þá

Jvfr. Cap. 8. Hk. 139. G. 132—136.

¹) Saal. ogsaa Hk. I den nyere Landslov, hvor dette Cap. er optaget med saa Forandringer, staaer i mannhegi istf. innan helgi. ²) sem menn hava tefit — Hk., upaatvivlelig rigtigere. ³) þe oc þridi — tilf. Hk. ⁴) oc berr þó mörð af v. at h. se útlagr — Hk. og de nyere Landslove. ⁵) heim: (sótnar — Hk. og d. n. Landslove. ⁶) Saal. e. let — b. c. d. f. let set — Hk. og de n. Landslove. ⁷) þriálf — b. ⁸) hinn — e. ⁹) sculo — mgl. b. f. ¹⁰) eida — e.

.xij. mánoða í ¹ settongi eða attongi þeim er sá maðr er or. æið hvern skal bióða til heimilis hins er hegra skal. oc bióða .iij. nottum þyrir eðr þiörðr eða þiall bannar eigi. En .v. nottum eðr at ² þiörðr eða þiall bannar. hvárt sem hinn er heima eða eigi.

(vii.) En hvert viti ³ er maðr þeðter útleððar eið. þa segi soðandi innan þylfi ⁴ til þeðð þvlar er honom skal eið bióða til at þullu. En eðr hann segir eigi hvert eið skal bióða. þá vinni hann eið á .x. vicum soðum. oc se siálþbóðinn áðr. þeim er hegra soðði. en ármanne skal segia til oc er þó þullt at einni nott eða samðogrið se þyrir sagt ármanni. hvárt sem hann er heima eða eigi. en þar skal eið hvern vinna. hvert sem er útleððar eiðr eðr annarr eiðr sem menn haða þyrir eða unnit. Nú eðr menn tortryggia þat er hann sótti hinn þyrir. þá sculu váttar hans vita þat með honom at hann sótti þann mann er soá callaði sic. En hvervitna er maðr þeðtir eið þyrir útleððar mál oc verðr honom eiðþall. þá skal saðarabere haða þeðnt þing á þeim mánaði næsta eptir. oc se siálþstemnt þat þing ⁵ þeim er óðlióta veitte honom. oc viti hann hverso hann heðer þort eiðinn eðr hendi ser. En eðr saðarabere þveðr eigi eið framþorðan at þullu. þá nióte veriandi váttar siinna þeirra .ij. er hann siðrscotade þvi under þá. er hann þorði eið eðr hendi ser. at hann haða eið unninn sem þeðtr var. En eðr maðr þeðter útleððar eið. oc geðer eigi saðarabere mánað þann soðnar sinnar er næðr er eptir eiðstemnudag. þá heðer hann þyrirþarit soðu siinni oc eigi meira. en ármadrinn soði hinn þyrir eiðþallit þegar hann verðr varr við. oc haði soðt innan mánaðar soðnardaða. eða þallinn at soðn.

Eðr maðr verðr höggvinn á þingi.

(ix.) Eðr maðr verðr höggvinn á þingi. þá sculo aller menn eptir renna til 9 soðs. en sá er eigi vill eptir renna. þá er sá seðr baugi. en .xij. aurar ero í þeim baugi. en neðgillðis menn oc hauggillðis menn oc námágar sculo at lögom eigi eptir renna nema vili. En þeir sculo aller eina biörg veita hinom er víg heðir vegit. oc eigi meira biörg veita en siðlt er með öllum mönnum. rinda skal manne eðr vill. oc áro skal til sióta oc auðtere. oc eðr þeððum þrimr þá skal eina biörg at eino veita. en eðr þleire veiter. þá er sá útlagr er siðar veiter. nema honom se óviðavargr. oc soðri hann einn þyrir. En eðr maðr þerr eðr landi útlagr. þá er siálþbóðit arða hans um þiárhallð oc allt þat er honom þyðir varða.

Eðr maðr er seðr á þingi.

En eðr maðr er seðr á þingi oc renna aller eptir þeim manni til soðs er víg 10 varði. nú verðr hann þarenn. þá eðr hann vill at lögom veriað. þá leggi hann vápn

Jvfr. Cap. 9. 10. Hk. 26. G. 152. 181. 192.

¹) oc — c. e., ogsaa i d., men rettet her af Arne M. til i. ²) at — mgl. c. d. e. ³) vitni — c. e., ligesaa d., men rettet af Arne M. til viti. ⁴) Saaledes i alle Afskrifter. ⁵) þat þing — mgl. c. Tilf. i d. med Arne M.s Haand. Tilf. senere i e., men foran siálþstemnt.

sin niðr oc bióði lög þyrir sí. En þegar er hann er handlagðr¹ eða leggr hana vápn sín niðr. þá er hann friðheilagr maðr meðan hinn lizer. oc eigi dræpr meðan hinn er lífs hinn sáre. binda skal þann mann oc ármanne þora. en hann á vörð at veita oc svá lendr maðr. Nú ez ármadr þarx liðs at gæta hans. þá skal nemna frændr hins sára at gæta með honum. eða greiða bondr með honum svá marga sem ármadrinn þarx. En ez hann leypr frá ármanne oc verðr hinn sáre dauðr. þá skal drepa ármanninn. en ez ármadrinn er ekki heima. þá skal þá þann mann [bundinn tona² hans. en ez hvárli er heima. þá skal þá í hönd verkhús brýta.³ oc svá lið með honum at hallða hann. En frændr hins sára eigi lofst at hallða honum ez þeir vilja. at⁴ eðl varðar þá⁵ þó at hann laupi frá þeim. En ez ármadr syniar viðtöflu. þá⁶ sculu þeir hafa vitni til. oc setia þann mann bundinn á þlet hans. þá varðar honum æ hit sama nema oðrili tali az honum. En hvernitna er ármadr tetr útlegðar þé manns. þá skal hann þá mann til at höggva þann mann er á þing lemr nema arzi se nær. En arza liggir ekki viðr þó at hann geze honum gang. oc búandom liggir ekki við þó at hann gangi az þingino ez erþingi hins dauða geze honum gang. En ez erþingi hins dauða geze honum eigi gang. þá drepi ármadr þann mann sem þyr var mælt.

Ez sá kemz í scóg er særði.

- 11 (x.) Ez maðr er særðr oc kemz sá eigi⁷ í scóg er særði eða verðr⁸ höndom telinn. oc býðr hann lög þyrir sí. þá ero þar uppi lögbaugar tonongi. en sárbotr hinum sára oc lænis þé.

Um lænisþé.

- 12 (xi.) Enyrir skal uppi lænisþiár á hveriom mánadi oc .ij. mánaðarmater miöls oc .ij. smiörs. oc svá skal mánad hvern til þess er rúva er á sári. en þat skal á þyrsta þingi bióða. oc bú hans í taci oc lauser aurar. þar til er hann hefir bött lögbaugum tonunge oc sárbotr hinum sára oc lænisþé. En ez hann býðr (eigi)⁹ á¹⁰ þyrsta þingi þá er hann útlagr oc svá þé hans nema þat er hann lemr í scóg með ser. En þegar er rúva er á sáre. þá skal sá er særði láta menn .ij. síá. En ez hinn sáre vill eigi sjna sár sín. þá er az hins ábyrgð er særði. oc svá þó at hinn verði dauðr. En ez hann sjnir. þá sculo þeir bera vitni um er sá. en hann skal tenna þing oc bióða tonungi lögbauga oc sárbotr hinom sára oc lænisþé oc hafe bött á hálfsmánadar

Jvfr. Cap. 11. Hk. 28. G. 185. Cap. 12. G. 183. 184.

¹) handlaðr — Hk.

²) [af Arne M. rettet til buandenn tona i d.

³) brýta — c. d. e.

⁴) Maaske Feilskr. f. oc.

⁵) þá — mgl. c. e.

⁶) þó — f.

⁷) Dette Ord, som mangler i Tex-

ten aabenbar ved Forglemmelse, tilføies her i Medhold af Hk., i hvilken hele dette Capitel er optaget.

⁸) hann — tilf. c. d. e.

⁹) Dette Ord mangler i Texten, aabenbar ved Forglemmelse.

¹⁰) hinu —

tilf. c. d. e.

þrefte eða hann þare útlagr. En ef þyrre¹ er sárþóta beitt en rúva se á sáre. þá borte sá er beidir öfundarbót hinum sára eptir því er hinn sáre er burdum til.

¶ Ef maðr þer sár af manni.

(xij.) En hvar sem maðr er stadinn. oc þer hann sár af manne. þá skal þriáls 13 maðr hvern eptir renna. nema hann saki sic baugi. en í þeim baugi ero aurar .xij.²

¶ Ef menn þara til öldr eða til samcundu.

(xiiij.) Ef menn þara til öldrs eða til samcundu. en þat er samcunda þull þriggia 14 sállda eða þrimr þleira. Nú er svá mælt at eigi skal þá draga sveitir saman þá er aðrer menn ero soþa þarner. þá er svá mælt ef maðr er veginn á vetvangi innarla í húse eða utarla í húse. þá sculo þeir vita er í sveit þeirri voro hvern bani er. en ef þeir mego eigi þann mann þinna. þá skal sá vera bani or þeirri sveit er ervingi hins dauða segir á hendr. En ef maðr verðr svá veginn í öldrhúsi at aller menn se soþa þarner þá sculo aller uppstanda oc gera ellda oc í sitt sæti hvern þara. en ef einshvers missir við í sæti síno. þá skal sá bane vera. nema hann haxe scírscotat á .ij. hendr ser at aller menn voro sáttir þá er hann þór á brott. oc bere .ij. menn hann undan. Nú ero aller menn inni oc missir engi síns lagmanns. en ef ólýft er vígi þá skal erzingi hins dauða soþia .ij. menn til tlyftar eidar. oc því at eins hinn þridia ef hann gerer hann sannan at. eða liggir honom slíkt við sem hinum oc soþi hann hvárt sem hann vill innan hús eða utan. En sá er eigi heyrer scírscotat at menn voru sáttir í hans brautþör oc verðr ef því þyrir söcum. þá syni hann með tlyftar-eiði oc nemdarvitni ef þat er til. eða beri iárn.

¶ Ef maðr er drepinn í öldrhúse.

(xiiij.) Ef maðr er drepinn í öldrhúse. þá sculu þeir bera annattveggia ef eða 15 á er næster ero honom. En ef þeir bera hann³ hvárki drepinn ne ódrepinn. þá ero þeir seler .iiij. morcom við lonung hvártrveggi þeirra. eða haxe þyrir ser lýritar eid at þeir vissu eði hvern scadamadr hans var.⁴ En erzingi soþi menn .ij. til tlyftar-eidar sem þyrr var scilt. En þeir er eigi villdu vitni um bera. oc vissu þeir. þá sculo þeir alldre síðan váttberir oc enftis vitnis nióta.

¶ Ef maðr rindr manne í elld.

(xv.) Ef maðr rindr manni í elld heiptugri hendi. oc brinnr⁵ hann oc verðr þat 16 at sári þullu. oc skal maðr binda um. þá sculo lögbaugar uppi lonunge. en hinum sérbotr oc lænesþé sem þyrr var um sagt.⁶ oc hályrétti oc flæða spell sem mezt.

Jvfr. Cap. 13. Hk. 28. Cap. 14. 15. Hk. 25. G. 157. Cap. 16 — 18. Hk. 35. G. 195.

¹) þyrr — d. ²) .xv. — c. e. ³) hann — mgl. c. e. ⁴) varð — c. e. Opr. i d., men rettet af Arne M. til var. ⁵) Saal. i alle Afekrr. ⁶) upp sagt — c. d. e.

Ær á hæg rindr.

- 17 (xvi.) Ær maðr rindr manni á lög heiptugre hendi. þá skal honom borta hálf-
rétti. en ær hann steinir í lög. þá skal borta honom sárbotom oc læcnisþé oc fullrétti
oc lögbaugum konungi. Ær¹ maðr sitr á bordi oc gengr hann þursta sinna oc rindr
maðr honom á lög heiptugre hendi. þá skal fullrétti uppi oc öfundarbót. en ær hann
steinir í lög þá er slíkt sem áðr var uppsagt sárbotr oc læcnisþé oc fullrétti oc lögbaug
konunge. Slíkt hit sama liggir oc við ær maðr nýðir manne ær rúmi eða ær hann hæl.

Ær maðr rindr manni.

- 18 (xvii.) Ær maðr rindr manne þrá ser heiptugre hendi þá skal þar hálf-
rétti uppi. en ær maðr nýðir bæði til sín oc þrá ser. þá er fullrétti uppi. en ær maðr fellir
mann. oc verðr hann berr at baki. þá skal borta honom öfundarbót oc fullrétti oc
konungi baugi ær scírscotar. En ær hann scírscotar eigi. þá eigi hann kost at beida
út réttar sín oc til baugs konungs oc soti² með þingsteþno oc hagi váttu .ij. þá er
nær voru ær þeir ero til. en ær þeir ero eigi til. þá sgni hinn með lýritar eidi. en ær
hann vill eigi beida. þá falli niðr réttir hans oc svá konungs. En ær maðr lenpr at
manne oc heldr hann ser siálþr. þá skal hann borta hálf-
rétti en konungi baugi ær hinn scírscotar. en ær hann verðr hallðinn oc er scírscotar þá er fullrétti. en baugr
konunge tolþeyringr.³ en ær hann heldr ser siálþr oc verðr eigi scírscotar. þat er
argas oc er þat secta laust.

Um ácastan alla heiptugri hendi.

- 19 (xviii.) Um ácastan alla heiptugri hendi þá er hálf-
rétti uppi ær eigi kemr blóð
út. En ær blóð kemr út. þá sculu uppi sárbotr oc læcnisþé oc lögbaug konungi. En
ær maðr lýfr mann óvenishögg með egarhamri oc höggv eptir síðan. sá er útlagr oc
laupi sic þimtán mörcum or scógi. oc fullrétti oc sárbotum oc læcnisþé oc lögbaug
konunge.⁴

Ær maðr höggv til manns oc kemr á hann scapt.

- 20 (xix.) Ær maðr höggv til manns oc höggv þeir. oc kemr scaptit á. þat er drep.
En ær maðr höggv til manns oc scainer⁵ klæðe hans. hinn höggv í gegn. þá fellr sá
útlagr er þyrre hió ær hinn scírscotar áðr.

Ær maðr stingr annan spiótscapti.

- 21 (xx.) Ær maðr stingr annan⁶ spiótscapte eða egarscapte eða hverio er hann
stingr með heiptugri hendi ær eigi kemr blóð út. þá skal hálf-
rétti uppi. en ær blóð

Jvfr. Cap. 19—21. G. 189. 192—194.

¹) En ær — c. d. e. ²) Istf. oc soti har c. soti, ligeledes d. og e., men i d. er af Arne M. oc tilføiet foran soti, i e. af en anden Haand end Textens. ³) Dette Ord mgl. i c. Er i d. tilf. af Arne M., i e. med en anden H. end Textens. ⁴) lögbaug or lande — c. Ogsaa d. opr., men rettet af Arne M. til lögbaug konunge. Samme Rettelee med en fra Texten forskjellig Haand i e. ⁵) semir — c. Ligesaa d. opr., men rettet af Arne M. ⁶) mann — tilf. e.

temr út þá sculo sárbotr uppi oc lænesþé oc lögbaugar tonunge. oc hálþrétte þellr nidr.

Ex lýstr mann heiptugri hendi.

(xxi.) Ex maðr lýstr mann¹ heiptugri hendi, með hverio er hann lýstr. þá er 22 hann útlagr. oc öðlo þyrirgört er hann á nema iörðu sinni einni oc því er hann temr í scóg með ser oc ruðr hyl (eða)² rífla oc þé því er þyrir iarder³ er reidt. en þat er epter er. þá skal hinn taca rétt sinn úaulinn or þeim lutum oc or því þé sá er þyrir varð úvænino. en ármaðr taki þat er aukit er. En ex hann vill laupa sic⁴ or scóge. þá skal hann reida mertr .xv. þá skal hinn þara oc taca⁵ rétt sinn or þeim .xv. mörcom. en veita hinom trygðer síðan. en allðregi er hann heilagr þyrir en hann heyrir bott vid sacarábera oc ármanni tonungs. En ex hann býðr botr báðom þeim. þá helgar hann sic hvárt sem þeir taca vid eða eigi. En ex einn maðr lýstr .ij. menn i eino atvigi eða þleire. þá er hann svá útlagr sem hann hafi einn mann loftenn. oc borti snom rétti hverium þeirra. oc einum .xv. mörcom tonunge. En þó at einn maðr serti .ij. menn eða þleiri i einu atvigi þá borti hann sínum sárbotum hverium þeirra oc einum lögbauge tonunge.

Um floska atvigi oc ex maðr er særðr úsambærum sárum.⁶

(xxij.) Ex menn hittaz á flosðum .v. menn saman eða .v. mönnum þleira. oc 23 beriaz þeir oc verðr maðr veginn or öðrum tveggia flosði. þá er sá bane er scilz vid þá oc lýfir vígi á hendr ser. en ex þeir sciliaz eigi þá ero þeir aller útlager. en erþingi hins dauða á þess cost at sá se bane er beþtr er i þör þeirra. nema hann með lýritar eidi undan þorez ex hann er þorr til. eða iárnburde ex hann þær eigi eida lid til. Nú skal lýsa vígi til þess þeir ero átta saman oc hundr hinn níundi. Lýsa ex .vij. ero eða þerre. nema siánde eða segiande⁷ se at. þá verðr hann eigi mördingi. En ex maðr verðr þrimr vápnum úsambærum veginn. eitt er breiddög. annat er bolög. spiót oc sverð. þat er eins manns vápn. þá má epterætlandi lenna þat víg .iiij. mönnum. hann skal sjna þau sár öll mönnum oc láta bóca á þingi hverso mörgum vápnum hann var veginn. þeim er til ero mælt. En ex .v. ero i flosði hvárom tveggia oc verðr maðr veginn i hvárom tveggia flosði. nú scera þeir örvar hvárertveggju á hendr öðrum. oc toma þeir aller til þings. þá skal at söcum hyggia. þeir vactu víg er verra lut áttu ádr. Nú ero eigi sacar til. þá þorez undan hvær þeirra með tlyxtareidi. nema þar⁸ þái bana sanna til.

Jvfr. Cap. 22. Hk. 29. G. 208. 212. Cap. 23. G. 152. 154. 155. 167. 168.

¹) með — tilf. b. e. Tilskrevet af Arne M. i d.

rífla hylr), hvilket upaatvislelig er rigtigt.

Opr. i d., men rettet af Arne M. til taca.

⁸) Feilskrift for þeir?

²) eða — tilf. þaa dette Sted Hk. (runnr eða

³) iard — b. f.

⁴) sic — c. d. f.

⁵) þá — c.

⁶) Denne Overskr. mgl. i c. d. e. f.

⁷) segande — b.

Ex madr sœrer .ij. menn á götu úte.

- 24 Ex einn madr sœrer .ij. menn á götu úte. þá skal hvárrtveggi þeirra öðrum vitni bera. en bend skal hvárum tveggju ¹ þyrir annan ² vátt.

(xxij.) Ex madr hittir daudan mann í mörcu sinni. eða annars manns mörcu. þá skal ör scera. oc láta þat öru þylgia at þangat skal fara er hinn daudi liggir. Ex þann mann má tenna þá á sá er tenner ex hann er rétt eptermælandi cost at sœlia .ij. menn til tlyztareidar. En ex svá er at engi madr má þann mann tenna. þá standi þat mál þyrtil þess er eptermælandi ³ temr ⁴ nær ex manns verc er á. oc á ⁵ hann koste enn þá at sœlia .ij. menn til tlyztar eidar. Nú er satarábere innan þyllis oc temr eigi til innan .vij. náttu. þá gere ármadr honom háls mánadar stæzno. eða mánadar stæzno ⁶ ex hann er utan þyllis .ij. mánada ex hann er utan laga oc innan lanz. En hvárt er ármadr verði ⁷ at sœlia. ex hinn temr til eða temr eigi til eða temr sótnare rétt. þá skal sœlia .ij. menn með heimtvidar vitni til tlyztar eidar. ⁸ þvi at eins hinn þridia ex sannan gerer at. En ex satarábere vill eigi sœlia. þá se hann þallenn at sócn sinni. en ármadr eigi sócn þá síðan. En sá þore líc til kirkju er ábýr iörðu þeirre er líc er þundit á. eða gíalldi .vj. aura ertibyscopi. en hann heimti costnad sinn ex ⁹ landþ dróttne nema arze se nær. Sliet it sama ex líc recr á land. þá skal sá er á býr iörðu þeirri þora líc til kirkio sem stílt er í cristnum rétti eða gíalldi .vj. aura ertibyscopi.

Ex madr hverr ¹⁰ svá engi veit hvar er.

- 25 (xxij.) Ex madr hverr á braut svá ¹¹ engi veit hvar hann er korrinn. þá skal til ransaca tolf mánade. en síðan á erþingi toft ¹² at sœlia menn .ij. til tlyztar eidar. ex hvergi má þann mann finna.

Um þat ex manne mishöggz við mann í skóge. ¹³

- 26 (xxv.) Ex menn .ij. fara saman í skóg oc höggva ¹⁴ við. Nú verðr eigi betr en tré þessr á annan tveggia þeirra svá micit at einn madr má eigi upphæzia af hinum er under liggir. Nú ex erþingiar villia sœlia þat mál. þá er lítritar eidr þyrir. en ex einn madr má upphæzia þá skal hann hafa tlyztar eid þyrir ser.

Jvfr. Cap. 24. G. 155. 161. Cap. 26—28. G. 169. 172. 173. 175. 177.

¹) hvarum tveggjum — d. opr., men rettet af Arne M. til hvarum tveggia. ²) annat — c. d. e.
³) eptermælandr — c., ligesaa d., men rettet af Arne M. til eptermælandi; ligesaa e., men rettet med en fra Textens forskjellig Haand til eptermælandi. ⁴) temr — c., ligesaa d., men rettet af Arne M. til temr, ligesaa e., men rettet med f. H. til temr. ⁵) á — mgl. b. f. ⁶) eða mán. stæzno — mgl. b. f.
⁷) verðr — c. d. e. ⁸) eidr — c. d. e. ⁹) at — c. d. e. ¹⁰) á braut — tilf. c. e., ogsaa d., men udslettet af Arne M. ¹¹) at — tilf. c. d. e. ¹²) á — tilf. c. e., ogsaa d., men udslettet af Arne M. ¹³) Ex menn .ij. fara saman í skóg. — Overskr. c. e., ligesaa d., men rettet af Arne M. som i Texten. ¹⁴) oc höggva — mgl. f.

Enn um .ij. menn í scóge.

(xxvj.) Enn ex menn .ij. fara í scóg oc telgia tré. oc schtz¹ annars ög á 27 annan tveggia oc toma menn til þar er hann liggir. Nú ex hann má mæla oc seger hann svá er sár xéd. at hinum varð váða verc. þá skal sá fara ex landi á ximm náttu xresti á sumars degi. en hálxs mánadar á vetrar degi. oc haxi xé sitt allt. en ex hinn er úmáli þá er menn hitta hann. þá er hinn útlagr oc allt xé hans er hann á. nema hann² haxe tnyxtar eida xyrer ser.

Ex madr scjtr xzir hús.

(xxvij.) Ex madr scjtr xzir hús eða haxscip oc lñstr annan mann. en ex menn 28 vitu at honum var váða verc. eða má hinn mæla þá er menn toma til hans. þá skal bane fara á braut með öllo sínu. en hvortitna er váða verc verðr þá á tonungr eði á því.

Ex sá madr kemr á þing er blár er eða blóðugr.

(xxviii.) Ex sá madr kemr á þing er annat tveggia er blár eða blóðugr. oc berr 29 þat einn válttr með honum. þá er sá útlagr er laust hann. en ex madr er lofðinn eða særðr svá at hann má eigi mæla. þá scere hann örvar upp þegar er hann má mæla. en þá skal þat örvarþing iannxullt sem samðogris væri scorin örin upp. en ex hann verðr daudr. þá scere sá ör er á iörðu þeirri bñr.

Ex madr verðr sárr í heraði.

(xxix.) Ex madr verðr sárr í heraði oc³ skal fara at því säre oc þing at haza. 30 En ex hann vill á þing ganga er særði manninn þá æfti hann ser grida. en bönðr sculo selia honum grid sem lög ero. oc svá ex þinge. ximm náttu grid á sumarsdegi en hálxs mánadar á vetrardegi. Svá er oc mælt at engum manne⁴ skal sýnia þinggöngu. nema manns bana þeim er vegr mann á þingi oc verðr telinn í epterrás. oc þióxe þeim er xóle var á bac bundinn. En ex madr verðr útlagr⁵ görr á xyllis þingi eða á örvar þingi því er þar er sem xyllis þingit stñlði vera. nú vill hann fara í þat sama xylli oc æfta ser þinggöngu. þá sculo búendr eigi iáta honum. en hværr madr annarra á þinggengt oc veri sitt mál sem honum leizc. en sýniar⁶ manni þinggöngu. þá má þann mann eigi útlagan gera á því þingi. en síðan epter þat þingit. þó at hinn verði daudr or sárum. þá vardar þat eði búandom. en bane útlagr.

Ex fader verðr svá örr.

(xxx.) Ex fader verðr svá örr at hann drepr son sinn eða sonr xödur sinn eða 31 (broðir)⁷ bróður sinn. þá fare sá ex landi útlagr oc tome alldregi í land aptr. En ex

Jvfr. Cap. 29. Hk. 30. Cap. 31. 32. Hk. 21. G. 164.

¹) schtz — c. e., ogsaa d., men rettet af Arne M. til schtz. ²) hann — mgl. c. d. e. ³) Sandsynligviis Feilskr. f. ör. ⁴) manne — mgl. c. d. e. ⁵) útlagr — c. d. e. ⁶) sýniar — c. e., ogsaa d., men rettet af Arne M. til sýniar. ⁷) Dette Ord tilf. i Hk.

sá er drepinn var á sun eptir einn eða zleire eða dóttur stlgetna. þá tace þau svá arx zödur síns sem zader þeirra scyllði ex hann lizði. en ex eði þeirra er til. þá tali sá er arxi hans er næstr hvárt sem er carl eða cona.¹ en hverr zedga sem annan drepr. eða bróðer bróður. þá zare zé hans sem scilt var ádan.² svá scal um konur iamscylldar sem um carlmenn. nema hann briótiz ur böndum þeim er hann var í settr zyrer sína ordi oc tortrygd³ leicr á.

Um oran mann ex hann brýze or böndum.

- 32 (xxxi.) Ex madr verðr óðr svá at hann brýze or böndum oc verðr hann manns bane. hann scal zara ex landi. síðan hann er heill oc haze zé sitt allt. oc haze hálz: mánadar grid um sumarðag en mánadar um vetr. En ex menn síá ordi á manne. þá bindi sá er vill at orfeliu oc haze til þings oc bióði zrændum. lenfi þar oc segi ex sína ábrygd. en öllum ódom⁴ mönnum eigo menn vörd at veita at orfeliu. en óðr madr er ómagi arxa síns.⁵ en hann verðr⁶ eigi ómagi arxa síns zyrir en hann veit at hann er óðr oc hann má toma höptum á hann ex hann vill. En ex safarábere tenner þat arxa hins óða at hann villði eigi vardveita. hallði zyrir eins eidi. En ex óðr madr serer mann. þá scal hann uppi láta sárbotr oc lænes zé. en konungr á eði á því. Nú er þat því at eins óðs manns vert ex hann brýze or böndum oc vitu⁷ menn þat.

Ex kona vegr mann.

- 33 (xxxii.) Ex kona vegr mann. þá eigu zrændr hins dauda toft⁸ at drepa hana⁹ ex þeir vilia. ex hon zerr eigi á braut zyrir zimt á sumarðegi. en hálz: mánadar á vetrarðegi.

Ex úmage drepr mann.

- 34 (xxxiii.) Madr hvorr til þess hann er zimtán vetra gamall þá er hann úmage. en ex sá madr drepr mann. þá scal sá haze zé sitt allt oc zare á braut ex landi. zyrir zimt á sumarðegi en .ij. vicia á vetrar ðegi. En ex hann sitr zyrir þá stezno. þá er hann útlægr oc zé hans alt. En nezgillðis menn oc hauggillðis menn sculo zylgia ómaga ex lande at orfeliu í konungs vellði annat oc vifta þeim þar.

Ex kona drepr búanda sinn.

- 35 (xxxiiii.) En ex cona drepr búanda sinn eða ræðr hann zyrir illzcu sacar þeirrar at hon hezer legit með manni eða hyggir til. þá se hon ógillð zrændum hins dauda. hvárt sem þeir vilia meida hana eða drepa. en zé hennar gangi í¹⁰ zullar botr ex

Jvfr. Cap. 33. G. 159. 190. Cap. 34. G. 190. Cap. 35. Hk. 22.

¹) Dette Ord staaer mellem () i b. f., ligesaa i d., hvor Parentheserne ere tilf. af Arne M. ²) á þann — f. ³) tortrygg — b. c. d. f. ⁴) öðrum — b. f. ⁵) sinna — c. e., ogsaa d., men rettet af Arne M. til (ins. ⁶) er — c. e., ogsaa d., men r. af A. M. til verþr. ⁷) viti — b. f. ⁸) toft — mgl. b. f. ⁹) hana indal. i () af Arne M. i d. ¹⁰) i — mgl. f.

hon hezer drepit. en hálz giölld ez hon hezer ráðit. En ez zé hins er drap. þá hazi zrændr hins zull giölld en tonungr þat sem auc er bæði í landi oc lausum enri. en hann óbóta madr. En ez hon syniar vercs eða ráða. syni með iárnburði. En ez búandi gengr oxgöngom yzir tono sinni naudsynia laust. oc vitu návistar menn scil á því. oc rennr hana bræði oc verðr honum at scada. þá zare ez lande oc dneliz utanlands epter því er¹ erliþscop ser at ráði. oc epter málavögtum. en zrændr haze slícar botr ez zjár lutum sem góðum mönnum syniz. en tonungr scógarcaup ez hon kemr aptr at ráði erliþscops.

Fader ábyrgiz verc barns.²

Fader ábyrgiz verc barns síns til þess er³ þat er .viij. vetra gamalt. en .viij. 36 vetra gamall madr skal taca hálzrétti oc svá bota til þess hann er .xv. vetra gamall.⁴ Svá oc ez ómage spiller zé manns. þá gialldi hann hálzum giöldum. eða sveri lýtitar eidi. ez mál er svá micit at lýtitar eidr kemr til.

Um zidrráð oc zidrfcada.⁵

(xxv.) Svá er oc mælt at hvervitna er ráð ero til sett at gera manni zidrfcada.⁶ 37 þá hallði hann upp zyrir lýtitar eidi. ez þau mál ero er settar eidar toma til. ez hann hezer gört. en eins eidi ez minna er. eða hann gialldi hálzum giöldum. en ez hann vill eigi giallda. þá stemni sacar ábere honum heim til þingstemnu oc þing síðan. en á þingi því gialldi hann hálz giölld eða zare útlagr.

En ez madr zulltíða kenner þat manni at hann haze misleicit hann.

(xxvi.) Ez madr zulltíða kenner þat manni at hann⁷ hazi misleicit hann í 38 ofco svá at réttar stad nemi á. en hinn syniar. þá syni með lýtitar eidi. en ez⁸ hann verðr sannr at oc tallar setz haza zyrir. þá haze þau vitni framme er scil vitu á at hann hezer setz við zjárhallðs mann oc zrændr. en ez hann hezer eigi⁹ þau vitni til er við voro. sanne með lýtitar eidi eða gialldi hálzrétti. en hinn tryggroze er á gengr sett síðan er þessi vitni ero boren. oc svá ez zyrir gengr hann á. ez þau vitni berafc síðan á hendr honum.

Um konur þær .viij. er madr má vegaz um.

(xxvii.) Nú ero conor þær slau er madr má vegaz um sectalaust við tonung 39 oc við zrændr oc geza daudum söc. ein er kona manns. önnor móðer. .iiij. dóttir.

Jvfr. Cap. 37. G. 162. Cap. 39. 40. Hk. 23. G. 160.

¹) at — c. e., ogsaa d., men rettet af Arne M. til er. ²) síns — tilf. c. e., ogsaa d., men udsal. af Arne M. ³) at — c. e., ogsaa d., men rettet af Arne M. til er. ⁴) madr — tilf. c., ogsaa d., men udsal. af Arne M., ligeledes e., hvor det er udsal. med lysere Blek. f. udsal. ogsaa gamalt. ⁵) zidrfcada — b. ⁶) zidrfcada — b. f., ogsaa d., rettet dertil fra zidrfcada af Arne M. ⁷) hann — mgl. c. e. ⁸) ez — tilf. i d. af Arne M. ⁹) eigi — mgl. b. f.

.iiij. systir. .v. stýpdóttir. .vi. sunar tván. .viij. bróðor tván. ör skal scera oc láta þat öru þylyia at hann þann þann mann hiá þeirri tonu einni hverri er til ero nemdar. vitne beðr eða blæia eða blóð ex á klædum er. eða návistarmenn er hiá voru. karlar eða conor.

Ex madr gengr utan götu.

- 40 (xxxviiij.) Sá madr er gengr utan götu þar er hann á hvárli horns gang¹ ne hófs. oc verðr kallat á hann oc vill hann eigi svara. nú ex hann verðr þá veginn. þá má gefa honum daubum söc. oc skal þangat ör stemna sem hinn daudi liggir. en arzi hans hazi .ij. tosti hvárt er hann vill. at hann þalli úgilldr svá er honum er söc til geyin. oc stendr eigi madr þé sitt í höndum honum. en² settar eidi þyrir at hallða. þá hallði arzi honum upp. ex hann vill at bótum tomaz eptir frænda sinn.

Ex madr ell mann útlagan.

- 41 (xxxix.) Ex madr ell mann útlagan eðr húsar. þlytr eða þorer. þá er sá útlagr oc úheilagr slícre útlegð sem hinn er verct vann. En ex búanda er þat kent at hann hazi alet mann útlagan. þá svæ hann einn undan ex ólýft er innan þyllis. En þó at hann ale mann þann er hann cann eigi oc er lýft innan þyllis.³ þá er honum óvísa vargr. þá skal hann hazi þyrir ser lýritar eid. En ex tonungr lenzr útlegum manni lanþvíst. þá skulo menn þoda þann mann at orfeliu oc samvístum með vera. En hann er þó útlagr við eptersýnar menn. þar til er hann borter við þá oc trygðar ero þeirra á millum. En manns bane skal eigi í land toma nema hann hazi iartegner tonungs til þings. eða sá sýslu madr gere hann innlendan er hann sýner þær iartegner tonungs á þingi því er hann skal í lenda á. at hann skal öll mál setia í því þylli-az tonungs hendi.

Um aþhögg.

- 42 (xl.) Ex madr höggv hönd eða fót az manne eða hvert aþhögg er hann veiter. þá er sá útlagr oc allt þé hans nema iörð hans.⁴ þé er þyrer larder er reift. caupi sic .xv. mörcum or scóge. en or þeim .xv. mörcum þá tace hann .iiij. merer þyrir aþhöggit. slícan eyre sem tonungr. oc adrar⁵ .iiij. merer umþram az þeim er aþhöggit veitti honum. En ex hann særer hann þleirum sárum þá sculu uppi sárbotr oc læcnis þé oc lögbaugr tonungi oc vera ílendr. En þó at aþhögg eitt se veitt. þá sculo þó uppi sárbotr oc læcnis þé. En ex menn hallða manne til aþhögg. þá borte hvorr þeirra er helldr oc sannr verðr at því háþum giöldum. eða sýni með lýritar eidi at hann héllt honum eigi. þyrer því at hann villði honum þat mein er hann þécc. en

Jvfr. Cap. 41. G. 153. 202. Cap. 42—49. G. 176—186. 209.

¹) ganga — b. f.

²) for eða?

³) En þó . . . þyllis — ingl. b.

⁴) Her synes eða at være

adeladt.

⁵) adr — b. f.

hinn fullum gjöldum er af hió. En ef þeir vilja hvárki synia né bota. þá þare þeir aller útlager þegar á þyrsta þingi.

Um meibing manns.

(xij.) En¹ ef maðr gælder mann friðlsan oc friðhællagan eða tungu scerr or 43 hözdi manne. sá er útlagr oc eigi allðregi landkvæmt síðan. Öðr skal scera oc þara láta oc kome þeir til þings er meiddur ero. nú verða .iij. menn útlager um. einn er öðr scar en .ij. er hælðu. Sá skal ganga er tunga er or scoren or hözdi oc vita ef hann kenne sinn úgangs mann á þingi. en ef hann kenne þann mann.² þá skal hann ftinga á þann mann ögarþapte síno. þá skal sá vera útlagr. en ef hann er eigi á þingi. þá skal hann rísta namn hans ef hann kenne rúnar. en ef hann kenne eigi. þá bendi hann þeim bændingum er menn viti hvað sannast se.³ þá þare þeir .iij. útlager er þess ero valldande. tveir er á hælðu en hinn⁴ þriddi er or scar. En ef hann kenne fleire mönnum þat verc. þá skal sá hafa þyrer ser⁵ lýtitar eíd.

Ef maðr stingr augu or manne.

(xij.) Ef maðr stingr augu or hözdi manne. þá verða menn .iij. útlager um 44 þat verc. einn er sá er or flacc. en .ij. er á hælðu. en þar skal einn lýtitar eíd þyrir ef hann kenne fleirum mönnum. En ef þeir bótast þyrir. þá sculo þeir aller gera honum .xij. lúá bú. oc .ij. rossa oc .iij. mansmanna. En ef þat bú verðr dauft þyrir honum. þá þare þeir til oc gere bú annat. slíkt hit sama. oc svá hit .iij. sinn ef hin þyrre þalla. en þá hafa hann svá búit. en þá sculo váttar trýgðar þeirra á millum. en konungr taki scógar caup eigi þyrri en gört er búit þyrsta.

Ef maðr höggr neð af manni.

(xiiij.) Ef maðr höggr neð af manne. þá skal hann bota honum aurum .xij. 45 silfrmetnum. því at silfrmetenn skal árborins manns eyrer allr í mannhelgi. nema þyrmsla manna. en ef svá er at grön þylgir. þá sculo uppi .iij. merer. en ef maðr serer mann á neðe. þá skal áliótz eyrer⁶ uppi oc skal svá hvervitna er eigi hýll háre⁷ eða klædom. En sá skal áliótz eyrer er valinkunnen menn meta. En ef maðr rer⁸ mann í líð. þá er í ríft hálz mörc en í kné oc í midíom⁹ .viij. aurar. En ef maðr lýstr tenn or hözdi manne. þá skal holz mörc at¹⁰ hverri. en .iij. ero í öndverdu hözde. en vígtenn ero zíórar. þá sculu .ij. aurar at hverri. en þyrer iagl hvern eyrer. en ef maðr höggr eða lýstr eða stingr tenn or hözdi manne. þá ero iamdýrar sem áðr er talt oc fullrétti at þornadi. En ef maðr höggr augu or hözdi manni. þá sculu uppi merer .iij. oc læmiazé oc lögbaugar konunge. En ef lýstr. þá gialldi mertr .iij.

¹⁾ En — udelader b. f. ²⁾ þann mann — mgl. c. d. e. ³⁾ er — e. ⁴⁾ hinn inn — c. d. e.
⁵⁾ ser — mgl. c. d. ⁶⁾ eyre — c. e. ⁷⁾ hár — b. f. ⁸⁾ serer? ⁹⁾ miðdm? Saal. Bj. ¹⁰⁾ af — b. f.

oc fullrétti. en ez eitt er auga. þá sculo þar¹ merer .vj. En ez eyra höggv er manni. þá scal hann bota honum .vj. aurum.

Meta scal hönd manns.

- 46 (xliij.) Nú er þat næst at meta scal hönd manns. ez madr höggv þumal zingv er manne. hann scal bota honum aurum .xij. hálza mörc at næsta zingre. slíct at lengsta zingre. þrim aurum at hinum ziorða zingre. eyrer at minsta zingre. En tær sculo hálzo óðyrre en zingv. svá hit sama scal telia zrá hinne mestu tá sem á zrá þumal zingre.

Um sára zar mauna.

- 47 (xlv.) Nú er þat ez madr veitir manne sár. hverso þau sár ero gild. eyrer er þar er á lemr. annarr er þar er egg oc leggr mótaz. þridi þar er bein bítr. ziorði ez í zori² lemr zyrer neðan öcla. Ez madr særer mann zyrer neðan cné oc verðr mergunda. þá scal bota hinum sára hálzre mörc. en zyrer ozan cné oc verðr mergunda. þá scal bota aurum .vj. En vöðva sár öll þar scal eyrer er á lemr. en annarr er útlemr. En ez madr er særðr í neðra³ hol oc verðr holunda. þá scal hann bota aurum .vj. en .iiij. aurum scal bota ez í ezra hol cemr oc verðr holunda.

Um sára zar.

- 48 (xlvj.) En ez madr særer mann zyrer zraman heilabast.⁴ þá liggia við aurar .iiij. en .vj. aurar zyrer aptan heilabast.

Um beingiöldv ez bein leyser or sáre manni.

- 49 (xlvij.) Nú ero beingiöldv hvervitna er bein leyfir or sári manns. þó at allitit se oc stelli á stillði.⁵ þá scal eyrer⁶ uppi. eyrir⁷ scal at smábeini hverio þar til er ero .vj. en ez svá micit bein leyser at .vj. raugar má á bora. þá sculu þar .vj. aurar uppi. en beingiöldv verða alldregi meire en .vj. aurar. En ez svíða þarz sár manns. þá er þat granbrags eyrir.⁸ svá scal hvert sinni er svíða þarz. en at læneszé scal eyrer at mánadi hverium oc .ij. mánadar⁹ matir miöls oc tveggia smiörs. þá scal sá reida er særði. en ez snúa þarz manni á grúzu. þá scal bota özunder bót. hauði aurum .vj. þaðan scal vaza hvers manns réttv þridiungi uppzrá hauði. oc svá þverra. árborum manne .iiij.¹⁰ aura. reco þegni .iiij. aura. en leyfingia .ij. aura. En þat scal vera allt silzmetit.

Engi madr scal atzör at öðrum gera.

- 50 (xlvij.) Engi madr scal atzör at öðrum gera hvárli tonungr ne annarr madr. en ez tonungr gerer. þá scal ör scera oc zara láta zylli öll innan. oc zara at honum

¹) þá — b. f. ²) Saaledes c. e. ³) zæri — d. ⁴) zleiri — b. f. ⁵) zeyru (zeyru) Bj. ⁶) zoti
⁷) neðr — b. f. ⁸) heita bast — c. d. ⁹) heita bgt — e. ¹⁰) sthldi — b. d. ¹¹) eyre — b. f.
¹²) eyre — b. f. ¹³) eyre — b. ¹⁴) mánada — b. c. e. ¹⁵) .iiij. — c. e.

oc drepa hann eðr taca má. En eðr hann kemz undan, þá skal hann allðregi tóma í land aptr. En hværr er eigi vill fara at honum skal gjalda merer .iiij. oc svá eðr þá zeller.

Eðr iarl gerer atzör at manne.

(xlij.) En eðr iarl gerer atzör at manne, þá skal ör scera, oc fara láta zylti .iiij. 51 innan.¹ oc fara at honum oc drepa. En eðr hann kemz undan come allðregi aptr. slíct liggz hverium við er eigi zerr at honum sem áðr var uppsagt oc .iiij. mertr silzro liggia við eðr þá ör zeller.

Eðr lendr maðr gerer atzör at manne.

(li.) En eðr atzör gerer lendr maðr at manne oc drepr hann, þá skal ör fara 52 .ij. zylti innan, oc fara at honum oc drepa, en eðr hann kemz undan, þá fare útlagr oc tóme allðregi í land aptr, nema með konunge þeim er sláðr ryðr² land zyrir ser, eða með iarle, eða bere hann sanna³ hersögu í land aptr. En eðr maðr zeller þá ör niðr, þá er sá secr .xij. aurum, oc eðr hann sitr um eptersörena, þá er hann secr haugi, þetta skal allt vera silzrmetet.

Um þat eðr haulldr serer mann.

(lj.) Eðr haulldr serer mann þá er hann secr haugum .viij. við konung en aurar 53 .xij. ero í haugi hverium, en eðr árborenn maðr serer mann, hann skal bota .iiij. haugum, en eðr recs þegn serer mann, hann skal bota haugum .iiij.⁴ en eðr leysingi serer mann, hann skal bota haugum .ij. En eðr lendr maðr serer mann, hann skal bota haugum .xij. en eðr iarl serer mann, hann skal bota haugum .iiij. oc .xx. en eðr konungr serer mann, hann skal bota .viij. haugum hins zimta tigar, oc .xij. aurar í hverium haugi, oc bota öllum lögunautum. En þetta skal allt silzrmetet.

Um innþronscan mann oc útþronscan.

(liij.) Eðr maðr er veginn innþronscr⁵ út í þrándheime eða útþronscr.⁶ þá skal 54 ör láta fara. Nú eðr sá er á örvarþingi er eptermelandi er réttz, sá mæli eptir at lögum, en eðr sá er eigi á hino zyrsta þingi, þá skal mánadar zrest at því mále, síðan er eptermelandi spyrz, oc se þat hit zyrsta þing, síðan er hann kemr til, stemni honum þing síðan þaz sem hann stendr hann. En eðr hann stendr hann eðr⁷ stemni honum þing az þingi. Sá maðr er réttz er eptermelandi, hann skal nióta þaz vitnis síns alls sem hann være á zyrsta örvar þingi, oc svá hinn varnar, zyrer því at engi maðr má spilla á þeim mánadi annars manns mále á þrá því er hann spyrz.

Jvfr. Cap. 50—52. G. 141. 142. 213. Cap. 53. G. 185. Cap. 54. G. 151.

¹) innan — tilf. i d. af Arne M.

²) ryðr — b.

³) sanna — mgl. f.

⁴) .iiij. — c. d. e. f.

⁵) eða — tilf. c. e.

⁶) inn í þrándheimi er udentvill ved en Forglemmelse udeladt.

⁷) En — eðr

mgl. oprindelig i e., men tilf. med en fra Texten forskj. Haand.

En ex hann dular er zyrer söc er. leidi fram vátta .ij. á þingi at hann spurdi eigi zyr. En ex þat er lent búanda eða búanda syne. oc býr hann búu sínu. þá er svá mælt at bú hans skal varða tali zyrer hann þann mánad er hinn söc á. en siálfagst or¹ síðan. En hinn eigi zyrerzaret mále síno at helldr er söcn á. svari sem zyr var upptalt. oc hazi sóct innan .xij. mánada ex hann er innan lands. elligar zyrerzaret máli síno.

At leysa þræl.

- 56 (iii.) Ex þræll manns rekr til lausnar at leysa sic. þá skal eigi geza honum zrelsi zyr en hazi hann hálfgollbit verð sitt. En ex zyr gezt þá skal engi madr útlægiaz á honum nema hinn einn² er zrelse gæz honum.

Ex madr er veginn í heradi oc veit engi hvárt hann er zriáls eða þræl.

- 56 (iii.) Ex madr er veginn í heradi oc veit engi hvárt hann er zriáls eða þræl. þá skal þó ör zara. nú ex scapdróttinn hans kemr á zyrsta þingi. þá skal hann nióta vitnis síns. hvárt hann er zriáls eða þræl. En ex hann gerer hann at zriálsu manne. þá skal bane zara útlagr. En búandum liggi eði vid nema þeir ali hann síðan. Nú kemr scapdróttinn hans eigi á zyrsta þingi. þá³ skal þat [vera hans⁴ zyrsta þing er hann má til coma. oc nióta þar alls vitnis síns sem á zyrsta þingi. En ex hann gerer hann þá at zriálsu manne. þá zerr bane útlagr. En ex hann verðr at þræli. þá skal meta hann oc gíallda verð oc özundar bót þeim er átti. En ex madr zerr or zylki því er hann á heimili í. oc lýstr mann í öðro zylki eða serer. þá zare sacar ábere oc stemni honum þing í þat zylki sem hann zécc óvæni í innan hálfmánaðar síðan er hann zerr. oc haza með ser svá marga menn sem hann vill til þingstemnu. en þat þing se at iamzullu sem þat væri samdögrið. En ex útþrönder eiga⁵ vid at sciptaz um þat mál oc ero or síno zylki hvárir. þa stemni sacar áberi þing um nætr .vij. oc svá ex Innþrönder eiga vid at sciptaz. þá zare þat mál sem ádr var talit. En ex útþrönder eiga vid at sciptaz oc Innþrönder. þá skal þing stemna um hálfan mánad. En ex þeir menn eiga vid at sciptaz er innan ziardar ero. oc ádrer utan ziardar menn. þá skal stemna þing um mánad oc innan laga várra. En ex þeir menn eiga vid at sciptaz er utan ziardar ero oc innan zylkis. þá skal stemna þing um hálfan mánad. en ex þeir menn eiga vid at sciptaz er or síno zylki ero hvárer hvergi langt er ámedal er innan laga várra oc utan ziardar. þá skal stemna þing um mánad.

Ex ármadr er loftinn eða veginn at kirkju.

- 57 (iv.) Ex ármadr er loftinn eða veginn at kirkju eða at samcundu eða á þingi. þá verðr madr útlagr æz honum sem æz öðrum manne. en hvervitna annars stadar

¹) er — e.

²) einn — mgl. f.

³) þat — b. f.

⁴) [hans vera — d. f. [vera — e. e.

⁵) eiga — e. d. e.

skal bota hann aptr .xv. mörcum. en öllum öðrum stöðum þá skal hann taka hálzu minna rétt en haulldr. En ármenn aller aðrer er ganga í ármennig. nema erlithyscops ármadr. þá skal þalla réttir þeirra frá konungs ármanne sem dróttna þeirra þellr réttir.

Þ prim stöðom ero allir menn fridhelgir.

(toij.) En í primr stöðum. at lirkliu eða þingi oc at samcundu. þá sculu aller¹ 58 iamhelger. en í öllum öðrum stöðum þá verðr engi madr² útlagr af þeim.

Um byscops ármann.

(toij.) Byscops ármadr skal hafa slícan rétt sem hann er madr til oc hann 59 hafði þá er hann gécc í ármennig.

Um scutil sveina konungs.

(toijij.) En scutil sveinar konungs sculu taka slícan rétt sem haulldr at öllu 60 minna oc meira. En [ex aðrer sveinar. ex bota³ konunge. þá sculo þeir taka haullds rétt ex þeir hafa öldúc á hálse. oc svá skal sá taka haullds rétt er stýrrer caupscipi hans meðal landa. oc gullsmidar konungs sculo taka haullds mannz rétt. En stallarar sculo taka lenz manns rétt at öllu minna oc meira.

Um þat ex þrell manns fylger manne til kirkis.

(tiij.) Ex þrell manns fylger honum til lirkliu eða til samcundu eða til þings. 61 þá er þar hans helgi sem scipi er lent eða standa. En ex madr lýstr hann í öðrum tveggia stad þeirra. þá skal bota baugi silzmetnum konungi. En dróttinn hans skal taka rétt sinn silzmetenn. En sá er lýstr þrelinn ábyrgiz þrelinn þó at hann lióste ígegn eða höggve. en ex dróttinn þess þrels gerer þat satt á hendr hinum. þá hafe verð þyrer þrelinn er átti. af hinum er þyrst laust. ex hann deyr. en hans ábyrgð se á þrelinn⁴ til þess er hann hezer bött dróttni.

(tiij.) Ex madr gerez grímu madr oc þerr at búanda oc berr hann oc tetr þé 62 hans. þá skal ör scera oc extir þara oc drepa. En ex þeir komast undan. þá þare þeir útlager. En ex hiún kenna menn þá er at voro. þá skal þat satt er hiún bera um.⁵ En ex þeir vilia botaþ þyrer oc þara i land aptr. þá skal hözdingi bota .xl. marca. en hvorr annarra .iiij. merccr. En þeir þare í þylti þat er þeir gerdu til útlezdar oc borti þeim er þeir misgerdu við slícu öllu er búandi þorer sveria til. oc spell á þénadi hans slíc er iamnynder menn meta oc þullrétti þyrer högg hvert til þess er .iiij. ero. en .xl. marca ex þleire ero. oc se eigi í lendr þyrer en hann hezir þetta gollbit.

Jvfr. Cap. 57. G. 170. Cap. 58. G. 178.

¹⁾ menn — tilf. e.

²⁾ madr — mgl. c. e.

³⁾ Maaskee: [ex aðra sveina ex bota [cal?

⁴⁾ þrelinon — c. e. f.

⁵⁾ um — mgl. c. e.

En þeir sculu í þrði við alla menn fara til þingo til nýrbóta.¹ oc ali hværr þá at orsetiu er vill í þeirri þingþör. En ez þeir mego tveða nei við. þá skal höfðingi bera iðrn þyrir sic einn. En hværr annarra skal hafa lýtitar eid þyrir ser.

V.

- j. Hværr² vita vörð skal hallda. (1.)
 ij. Um herboda örvæ. (2.)
 iij. Um .iij. örvæ bauggilldar oc hverso þær skal bera. (3.)
 iiij. Um .iiij. örvæ slæmetnar. (4.)
 v. Oc hværr bere örvæ. (5.)
 vj. Ez maðr er eigi þingþörr at ryðia mál sitt³ til laga.⁴ (6.)
 vij.⁵ Um vandræði á zimtarþingi. (7.)
 viij. Um zimtar stemno. (8.)
 ix. Um grifðölo bauggillðismanna oc nergillðis oc trygðað⁶ at veita framleibis⁷ móte baugum. (9.)
 x. Um mann þann er tætr við bótum at greiða framleibis. (10. 11.)
 xi. Um vlgilþingar vitni at engi zellz at máli nema ör eða maðr stemni þing. (12.)
 xij. Hve útlagr maðr skal fara eða ómagar útlago manns. (13.)
 xiiij. Um búran.⁸ (14. 15.)
 xiiij. Ez roff lýttr mann eða hundr blitr oc önnur zleire. (16.)
 xv. Sá ábrygiz hund er lengr zöðer en hálzæn mánad. (17.)
 xvi. Um hálzgillt zé. (18.)
 xvij. Ez maðr drepr þræl sinn. (20.)
 xvij. Um roff spell. (21.)
 xix. Um ótveðis orð at engi mæli við annan. (22.)
 xx. Kengil um landráð. (23.)
 xxi. Um fremdar mál við konu manns. (24.)
 xxij. Um hvinnzcu. (25.)
 xxiiij. Um útleigðar eid. (26.)
 xxiiij. Sþrir eiginkono manns er þræzalltr rétttr. (27.)
 xxv. Um stálðscap ez maðr nrttr um mann loz eða last. (28.)
 xxvi. Um zorbæðu scap. (29.)
 xxvij. Um róg. (30.)
 xxvij. Um dráp cono. (31.)
 xxv. Ez eidr er zæstr oc zellr maðr zrá.⁹ (19.)
 xxx. Um réttarzar flazlarla. (32.)
 xxx. Um þat ez þræll vecr zriálfum manne blóð. (33.)
 xxxij. Ez maðr er dreginn til azhöggæ. (34.)
 xxxiiij. Um hönd manns. (35.)
 xxxiiij.¹⁰ Ez maðr áþiár mann zriálfan. (36.)

¹) nýrbótar — e. ²) hve — c. d. e. ³) sitt — f. ⁴) Herefter indskyder c. d. e.:
 vij. Hværr sitt mál skal þærri ryðia. ⁵) viij. — c. d. e., og saa fremdeles¹ e., eet Tal höiere, c. og d.
 indtil gij. ⁶) trygðir? ⁷) framleibis — mgl. c. e. ⁸) Uden Nummer c. d., hvor derfor
 herefter Nummerne stemme med b. f.; i d. kun til Cap. xxi., som der har Nummer xxi. ⁹) Findes i
 Texten mellem xv. og xvij. ¹⁰) xxx. — f. hvor saaledes de følgende Nummere ere 5 Tal höiere.

- xxv. Um sœt ef maðr selt friðlsan mann. (37.)
 xxvj. At engi maðr¹ leggi xé a friðlsan mann. (38.)
 xxvij. Hversu ómögum skal í arztale² sœpta. (39.)
 xxviii. Um laga kaup oc mans fölu. (40.)
 xxix. Enn um mans fölu. (41.)
 xl. Árneme um sculðazar. (42.)
 xli. Allr eigo ár³ at nióta. (43.)
 xlii. Um tryggroz oc óbóta menn. (44.)
 xliii. Um þýfscu oc útilegu oc um forðæðu scap. (45.)
 xliv. Um menn ef conor fara naubgar.
 xlv. Enn um bóma oc um kvænna legorb. (46.)

(j.) Svá er mælt ef maðr soznar á vita verði oc brenna vitar zyrer sunnan 1 hann oc eigi zyrer norðan hann. Sá maðr er sœr .iiij. mörcum. búandi eða búanda sunr skal vörð hallda. oc hallda til miðsdags. en ef eigi hallda svá. þá seliz .iiij. mörcum silzmetnum hverr þeirra við konung. En .ij. scolo saman hallda. En ef leynd⁴

*

*

*

2—6

hvárrtveggia extermælandi öðrum slíct er lög ero eða umdome góðra manna. þá skal sú zesta standa oc gríðsala⁵ af hvárrtveggia hendi at iamzullu sem þeir hezði siálzr gríð seilt oc zesto tekít. oc xé þeirra í zriði⁶ er verc gerðo⁷ hvárrtveggia við annan. en eigi þess er zeste nema svá se seilt. En ef maðr andaz or sárum. þá sculo arzar þvi máli scipa epter góðra manna umdome. siálzr verdr hann heill til alsættar en eigi hinn er zestu tóç eða veitti. nema hann se arze.

Um áverca manna oc tillaup.

(viij.) En hervitna þess er menn vinnaz á með vandræðum. oc verða tvinn 7 örva þingin oc í sínum stad hvert. oc koma báðer til zimtar þingz. þá skal sá vitne zyrri zlytia⁸ er zyrz scar ör upp. oc nióte þar vitna sinna allra þeirra er hann hezer til. en hinir lýði meðan. oc standi údomt mál þeirra til þess er hvárrtveggi hezir rutt sín vitni. en bönðr mete vitni þeirra. En ef aðrer tveggia leggja zyrz dóm á oc troða þing oc vitni hins. þá hezer sá zyrerzazit sócn sinne. en hinn sœr .iiij. mörcum er dóm lagði á. En hverr annarra haugz er vápnom héllt upp. en hinn haxe sitt mál er á lögum stendr.

Jvfr. *Cap. 1. G. 311. Cap. 6. 7. Hk. 33.*

¹) maðr — mgl. f. ²) arztale — b. ³) Saaledes i Afskrifterne paa dette Sted. Nedenfor i Cap. 43 staaer der saavel i Text som Overskrift: ár. ⁴) Her er en Lacune, der efter Indholdslisten kan skjønnes at omfatte det hele Stykke fra Slutn. af 1ste Capitel til Begyndelsen af 6te. En Deel af det Manglende, nemlig 3die, 4de og 5te Capitel, kan udfyldes efter Hk. Cap. 31, og Begyndelsen af 6te Cap. efter Hk. Cap. 33. ⁵) Saaledes i Hk. Afskrifterne have her feilagtigt gríðsólo. ⁶) velt (maaskee rigtigere) Hk. ⁷) Saal. Hk. Afskrifterne feilagtigt gerða. ⁸) rýðia — Hk.

Um þestardóm.

- 8 (viij.) Svá er mælt um þimtar stæmnu at sá maðr skal þyrr¹ sinna vátta nióta er þyrr löggæste. En ef aðrertveggia leggja dóm á þyrr en hvártveggia vitni ero boren oc meten. þá hazi sá sino máli þyrrerzaret er annan veg gerer.² En hvárstes máli skal í því spilt hveria tíð³ er hann nýtr vitna sinna á degi oc þó eigi at nón-heilagt se.

Um hauggilldis menn oc neygilldis menn.⁴

- 9 (ix.) Hvervitna þess er hauggilldis menn oc neygilldis menn þeir .iiij. í hvárnveggia stað er til ero stilder at lögum at selia mönnum⁵ grid til settar eða trygðar veita á móti haugum. þau grid innan grida stæmnu⁶ oc tryggvar ef veittar verða sculo svá hallda bæði í þaderni oc moderni sem siálzr hezdi hverr veitt. En sá er á gengr hann verðr tryggroze eða gridnidingr á þeim gridum eða trygðum er hauggilldis menn oc neygilldis menn haza veitt sem siálzr héldi hann á bók ef mál héllz sem her skal scilia. ziárlut skal þrændum með vitni bióða epter þeim sölum er á settar stæmnu verða tilgreidd. Eigi⁷ skal annarra bóta mega beidaz hellðr en hann stendr í epter því sáttmáli sem telit haza hauggilldis oc neygilldis menn. En ef bóttr ero bodnar með vitni oc vill hinn við taca er haza á oc hezer eigi hinn þá enn með æmnum⁸ upp at greiða er í þeirri bót⁹ ero taldir er at því sáli scyldu ziárlut upptaca. þá skal þó eigi vega á veittar trygðar.¹⁰ Umbods mann skal þá ser til ziár vidritöco þann er í nánd sití oc skal þat uppgreidaz innan .iiij. mánaða. En ef þá greiðiz enn eigi þá er siálzragt gridum í sundr. En nú verðr á grid eða trygðar¹¹ gengit. þá er sá gridnidingr eða tryggroze er at því verðr sannr. hvárt er¹² þat verðr með áverca eða með ráðum. iamnvel hiner er í þrændsemi ero. sem hauggilldis menn eða neygilldis menn ef siálzter veittu trygðar. En ef syniat er. þá skal þyrr ráða kenzl koma settar eidr oc neyðdar vitni. En þyrr áverca tylztar eidr oc neyðdar vitni.¹³ En hvervitna þess er maðr á á siálzum ser áverca at heimta¹⁴ eða þeirra mála er hann á¹⁵ siálzr rétt á. þá skal hann siálzr grid selia oc trygðer oc sett með vátta. oc aller þrændr ero iamnvel under þeim gridum oc trygðum sem siálzr veitti hverr. en ef á verðr þessor mál gengit. þá skal þat þara¹⁶ sem ádr¹⁷ var upp sagt. En ef maðr callaz eigi vita gridfölu eða tryggvar er veittar ero. oc tallar ser óvísu varg at hann géc á görva sett. halldi þyrrer lýritar eidi. en ef sá eidr þellr. þalli til útlegðar.

¹) þyrr — b. f.

tilf. af en anden Haand.

²) gerer udeladt, men med aabentstaaende Rum — c. Udeladt i e., men senere³) Saaledes rettet. I Afskrifterne: til.⁴) er selia mönnum grid — tilf. c. d. e.⁵) manne — c. d. e.⁶) stæmna — c. e.⁷) Engi — c. d. e.⁸) æmnum (urigtigt) — b.⁹) Saaledes rettet. I Afskrifterne: bót.¹⁰) trygðer — f.¹¹) tryggvar — c. d. e. f.¹²) ed — b. f.¹³) En þyrrer &c. — mgl. e.¹⁴) hemna — c. d. e.¹⁵) á — mgl. b. f.¹⁶) þá — tilf. c. e.¹⁷) ádan — c. d. e. f.

Um bóta þé hve¹ greiða skal.

(x.) Enn er svá mælt ex einn maðr eða þleire taca við bótum oc greiða fram: 10
leidis þrandum. þá beidiz þeir með váttom er haza eigo slícs lutar or sem til þeirra
temr. En ex þeim er syniat oc gera þeir þyrer þá söc vandræði þeim er botto. þá
verðr sá tryggroze er þé hellðr þyrer þeim. oc svá sá er meire bóta beidiz en til hans
temr ax² þeim er hellðr. oc gerer hann þyrir þvi vandræði at hann þær eigi þat er
hann beidiz um þat fram er hann á at taca. En sá er þé hellðr hióði með vátta ex
þeir vilia eigi upp taca.

En ex maðr kallar til bóta.

En ex maðr kallar til bóta þá teli hann þrandsemi sína. oc láte bera ex menn 11
vito eigi áðr deili á. En sá cemsf eigi til bóta er síðan er þoddr er mál er³ trygt
oc þé er upplýct í þeirri bót er hann stóði í ex hann vere þoddr.

Um vitni manns ex þerr til þings hvert er.

(xi.) Ex vitni manns þerr til þings hvert vitni er. er víglýsing skal bera fram 12
eða náttstadar vitni. þá ex þeir mota mönnum er á þingi váro þá sculo þeir scírscota
under þá er á þingi váro⁴ at þeir villdu bera vitni ex þeir mætti tona til þings.
þá skal þat vera at þullu ex þeir bera á næsta þingi. En ex þar scerr ör sem þings-
bott scyldi. þá vardar þat búöndum eði. en hinn þirdan sic lidi manna. En þó at
þonðr siti heima um þat þing. þá vardar þeim þat allz eði. en hinn haze þyrirþarit
sócn sinni at hellðr ex menn vilia mæla um. En engi maðr þellr at máli nema
ör eða maðr stemni manni þing. En ex maðr er veginn þyrer midian dag eða drepinn
eða særðr þá skal örvarþing vera samþogris ex þacarábere vill. oc þullt þó at um
morþuninn se epter ex þacar ábere nær. En ör skal þara þann dag allan er þing er
oc allt til þess sól seze. en at þorum manni⁵ þá skal örvarþing⁶ á þingstað næsta.

Um útlægt þé.

(xii.) Ex þé manns verðr útlægt. þá skal ármaðr gera þimtar stemnu öllum 13
mönnum á þingi er þé eigo at hinum er þat þé átti þangat er þéit er. oc tome þverr
þangat með váttom sínum. Slíca sculld skal þverr haza brott sem vitni berze til
meðan þé vinz til. en ex eigi vinz þé til. þá skal öllum iamt brefta í oc scorta⁷
aura alla iammarga sem til telfe ax⁸ iönnu þé. En ex ármaðr tetr þé manns upp
þyrr en hann haze gört mönnum stemnu til. þá sculo menn á næsta þingi ex þeir
mego til tomaz. nióta vitnis síns. En ex ármaðr vill eigi útláta þá sculo þeir beida
þiárens. en ex⁹ hann lætr þá eigi lauft. þá skal æfta þonðr lido til at þara at honum

Jvfr. Cap. 12. Hk. 34. Cap. 13. G. 141.

¹⁾ þverr — b. f.

²⁾ a — b. f.

³⁾ var — c. e.

⁴⁾ þá sculo þeir &c. — mgl. b. f.

⁵⁾ manni — mgl. f.

⁶⁾ vera — tilf. c. d. e.

⁷⁾ þarta — b.

⁸⁾ at — f.

⁹⁾ ex — mgl. b.

oc taca æz honum hálzu meira en vitni barz til. hæze hinn sitt en bondr þat sem auc er. En allt þat er kononne er gollðit með vitum oc með váttom eða í öðro zé. þá á hon þat allt. En ez ármadr tecz noðot zé zrá henne. þá liggr honom búrán við. En svá sculu örvasar oc ómagar útlags manns zara. Ez erzingi útlags manns tecz iörð epter hann. en ármadr oc nzerfórmarmenn útlagan eyre allan. þá scal virða á zimtarstemnu þeirri er mönnum er til gör sculda sinna bædi iörð oc útlagan eyre. Sculo örvasar oc ómagar á þann lut hverza zleire er betre þyðir. en bondr sculu bædi iörð virða oc útlagan eyre á zimtar stemnu þeirre er mönnum er gör til. oc láta bera vitni til zjár síns æz útlagum eyre. En ez ármadr tecz zé útlags manns oc átti hann enga iörð. þá sculu örvasar zé zylgia. En ez útlagr madr á iörð oc tecz ármadr eði æz zé útlags manns. þá scal hann oc eði taca úmegð hans. eigi sculo ættborner menn í konungs garð ganga. ætla scal þeim zé oc atvinnu æz útlögum eyre til þess er hit ellzta er zulltíða. er oc eigi meira en .v. auro vegna sílzymetna hveriu þeirra zorlags eyre á .xij. mánadom hverium. oc svá hvervitna er zorlags eyrir er. en þat er hálzr .iij. eyrer¹ veginn.

Búran.

- 14 (xij.) Ez menn zara at búanda oc veita honom búrán. oc taca æz honum .iij. tñr eða .iij. zleira eða .iij. tógilldi. þá verðr eigi zyr at búráni en svá er telit. nema hinn eigi eigi zleire en .iij. þá er þegar búrán ez ein er æztelin. þá scal ör zara oc hværr bera á hendr öðrum eða seliz hann baugi. En ez menn zara epter oc zinna þá menn með því búi oc láta þeir. þá scal hözðingi giallda .xl. mercr en hásete hværr .iij. mercr. En ez þeir standa zyrer. þá ero þeir aller útlager. hvárt sem verðr veitt. oc sár þeirra ógilld. En hiner aller helger er til solia oc sár þeirra öll gilld.

Ez madr bindr mann zriálfan at ósyniu.

- 15 Ez madr bindr mann zriálfan at ósynio giallde .xv. mercr konunge. oc hinum zullrétti er bundinn var.

Ez roff lýstr mann.

- 16 (xiiij.) Ez roff lýstr mann eða hundr bítr eða naut flingr² mann eða svín höggr. þá scal sá segia æzhendis ser er á. en ez hann gerer eigi svá. þá hezir hann svá alinn sem manns bana ez hann er beiddr ádr. En ez hann er eigi beiddr zyrir zimt. þá á hann eði á því. en sú er zimt hans er hann er zor til. Sá scal zara til er bitinn er oc beida búanda hundsins. en búandi leggi á hælse svá at hinn megi taca. rindi zrá ser oc seli í hönd þeim er bitinn er. En ez hann gerer eigi svá. þá er sem sá

Jvfr. Cap. 14. G. 142. Cap. 15. 16. G. 147. 165.

¹) en þat er hálzr .iij. eyrer — mgl. b. f.
Skrivfeil istf. ftangar.

²) Saal. i Afskrifterne baade her og nedenfor. Maaskee

hæzi gört er hundinn á. En ef hann sýnir hallði fyrir lífritar eidi fyrir hvert þeirra þriggja mála. En ef roff lýstr mann eða naut flíng. sœci sá til er sár fœcc. oc gere or flíct er hann vill. En ef eigandi lætr eigi lauft. þá er sem hann hæze flálzr gört.

Um hund ef madr fœder.

(xx.) Ef¹ madr fœder lengr hund annars manns en hálzæn mánad. þá ábyrgiz 17 hann verc hans sem síns hunds.

Ef xé spillir xé.

(xxj.) En þat skal vera hálzgillt xé er xé spíller xé horns oc hóxs oc þræls. 18

Um eida.

(xxiz.)² En hverngi³ eia er madr hæzer xestæn oc xellr hann í xrá oc er eiaðrinn 19 óunninn. þá skal ærxe hans hæza þann eia af hendi ser fœrdan á .x. vicum sœrum æfter þat hann er fulltíða. nema xiárhallðsmenn vili fyrir sættazt um þat mál.

Ef madr drepr þræl.

(xxij.) Ef madr drepr þræl sinn til dauðs. þá skal hann segia mönnum til sam- 20 dœgres. þá varðar hann þat allz eia nema við gud. En ef hann gerer eigi svá. þá er hann mœdingi.

Ef madr spíller roffe manns.

(xxiij.) En sá madr er hann spíller roffi manns. þat er mertr er vert talinnar 21 eia betr með heipt oc háðung. oc verðr hann sannr at þvi máli. sá er útlagr oc allt þat⁴ er hann á nema iœrð hans. nema hann biœði hinum verð fyrir oc gangi við verci sínu. en ef hann nei lœdr við. þá er settar eiaðr. en ef eiaðr xellz þá er hann útlagr. en þó skal roff aptr bœta at váða verc verði.

Engi skal þat til annars mæla at hann þegi scœmm.

(xix.) Engi madr skal þat við annan mæla at hann hæze þegit scœmm á ser 22 hvártli ármadr ne annarr madr. nema honum xylgi .x. menn til þings oc sanne mál hans. svá sem mælt er í lögum manna .ij. menn sculu sœria en átta sanna mál hans.⁵

*

*

*

23—40

hvártveggi vátta við sitt mál.

Jvfr. Cap. 18. 19. G. 96. 97. Cap. 22. G. 196. Hk. 37.

¹) En ef — c. e. ²) Dette Capitel synes ifølge Indholdsfortegnelsen, hvor det er betegnet med xxi, her at være kommet paa et urigtigt Sted. ³) hvergni — b. ⁴) þat — mgl. c. d. e. ⁵) Her er en Lacune, der af Indholdslisten kan skjønnes at omfatte det hele Stykke fra Midten af xix (22) til Slutningen af Cap. xxxiij (40). En Deel af det Manglende antages at kunne udfyldes efter Hk.; nemlig Cap. xix—xxi (22—24) ved Hk. 37; Cap. xxi—xxij (25—29) ved Hk. 38; Cap. xxiij (30) ved Hk. 39; Cap. xxxiij (31) ved Hk. 22; Cap. xxx (32) ved Hk. 40; Cap. xxxi (37) ved Hk. 41; Cap. xxxiij (39) ved Hk. 79.

Ez madr cauper man at manne.

- 41 (xxix.) Ez madr cauper man at manne. þá skal sá varða er sölumadr er at um níu ár hin næstu við stinga oc við stiarva. en allan aldr við heimild. en ez hans missir við þá varði arze hans.

Um skulder.

- 42 (xi.) Um allar xiársculder er eidar coma til. þá skal einn enris synia en .ij. tveggia. en .iiij. þriggia. en þó at xé se meira. þá kemr eigi meira til en lýtitar eidr. oc er menn caupa saman at lögum þá skal aptr ganga oxtala en fram vantala þar til er þeir haxaz réttar tölur við.

Aller eigo árs at nióta.

- 43 (xj.) Aller eigo árs at nióta innan landz ez gud gefr. En ez menn leggja at lögum bann xyltna á medal xyrir ráð konungs. þá er svá mælt. ez lender menn gerað mælendr eða ráðendr at því banne. þá ero þeir selir .xl. marca við konung. en ez húslarlar gerað mælendr eða ráðendr at því banne. þá ero þeir selir .xl. marca við konung. svá myclo oc ármadr ez hann gereð mælande eða ráðande at því banne ez hann hezer xé til. En ez hann hezer æigi xé til. þá ráði konungr rexfingum við ármann. en ez bõndr leggja bann at einræði sínu. þá seliz þeir .xl. marca við konung xyltiemenn aller þeir er réðu oc lögðu.

Um einka mál.

- 44 (xij.) Þesse einka mál váro telin með umráðe Magnús konungs oc Ensteins erlithyscops oc annarra byscopa oc allra hinna vitraflu manna oc lögum öllum um alla menn er gánga á tryggvar þær er veittar eru um vígaxerli¹ manna á millum. þá ero þeir aller úbóta menn. xyrirgört xé oc xridi. landi oc lausum eyri. iamvel óðalsiörðum sem öðrum.

Um þyfsku.

- 45 (xiiij.) En þeir er láta líx sitt xyrer þyfsku² eða³ útilogo. hvárt er þeir renna⁴ á scipum eða landi. oc svá xyrer mord oc forðæðu scapi oc spáxarar oc útifetu at vecia tröll upp oc xremia heidni með því. oc þeir menn er gerað xlugumenn at drepa þá menn er þeir eiga engar sacar við oc taca xé til. nema konungr láte rexfsa til landreinsanar oc xridar. oc svá gerningar menn.⁵ (xliij.) svá þeir er konor taca með ráni eða herxangi. móte guðs rétti oc manna. hvárt er þeir taca xrandkonor sínar eða annarra manna conor. eða xyrir utan vilia þeirra manna er forræði eigo á⁶ at

Jvfr. Cap. 41. G. 57. Cap. 43. G. 313. Cap. 45. Hk. 19.

¹) vígaxerðe — c. d. e. f. ²) útþyfsku — f. ³) abra — tilf. e. ⁴) renna — c. d. renna — Hk. og de fleste Codd. af den nyere Landslov. ⁵) Her begynder f. et nyt Capitel (xliij, hvilket sandsynligvis er Feilskrift for .xliij., see Indholdslisten). ⁶) á — mgl. b. f.

lögum oc siálfrvilia þeirra. hvegi er síðan gerez vili þeirra er búnadr þeirra tócz. oc svá þeir er hemna þessa óbótamanna. eða heimta giöld epter. ez vitni neit þat. þá ero þeir úbóta menn zyrirgört zé oc zridi. oc ero þeir zridheilager er veria zé sitt oc zrandconor zyrer þeim. en hinir ero aller úgilldir hvárt er þeir zá sár eða ben¹ bæði konungi oc zrandum.

Um dóma.

(ztv.) Alla þá dóma er um vígazerdi scal setia eða um þeirra kvænna legord er 46 menn eiga vígt um at lögum. þá scal þá alla með lögum setia oc með gridum til zyrsta sals. En sá er rízzr dóm lögsamdan zyrir sal eða at zyrstum solum naudzsynialauft. þá gengr sá á grid sín oc er tryggroze oc hezer zyrergört zé oc zridi. En þær ero naudzsyniar. ez madr er síúcr eða sárr. eða einhveriar þær naudzsyniar er góðer menn bera vitni um at hann mátti eigi til toma. oc sculo þær naudzsyniar toma í eindaga. En sal scal þat hit zyrsta zramcoma innan þess sama mánaðar oc zlytiaz heim til hans. oc se bodit með vátta .ij. en hinn taci þar við eða umbodsmadr hans. nema sá vili indella gera honum er taca scal. en um öll mál er menn setia lögdóma meðal sín. þá seliz sá .xviij. aurum við sacarábera er rízzr. oc hallða dóm sem ádr. En við konung .xv. mörcum. oc sori konungr eða konungs sjóslumenn hvárunteggia til handa. oc taci hinn zyrst² sculld sína upp³ sem dómr domdi. en sect hvárstveggia se síðan scipt epter ziármagni. En ez hann vill enn eigi dóm hallða. þá sculo sjóslomenn stemna honom þing. oc gera hann útlagan. nema hann gialldi slíct upp sem nú er⁴ slíct. slíct liggir oc við ez madr rízzr dóm þann er domdr er á frosto þingi⁵ oc vápna tac at⁶ átt innan lögrétu oc utan. En þeim .xviij. aurum scal svá scipta er sacaráberi scyldi upp taca. at þá sculu haza hálza þeir menn er nemnder voru or því zylci til frosto þings á því áre er dómr var domdr á.⁷ oc sori aller saman með konungs sjóslomönnum. En ez annarrtveggia zyr⁸ á lut⁹ sinn. þá er mál kemr heim í herað oc kallar rangt vera uppboret zyrer lögrétu mönnum. þá scal þó eigi dóme bregða secta lauft. en hann má stemna hit næsta ár epter er málit á við hann til frosto þings. oc haze þá mál sitt upp hvártveggi. En ez mál reyniz með sama hetti sem zyr. þá hazi hann tofnat sinn autinn¹⁰ at hálzo ez hinum er ilzdi¹¹ hann til rangs máls. oc sori þat sem áðrar ziársómer.

Jvfr. Cap. 46. Hk. 6. 5.

¹⁾ I Afskrifterne feilagtigt bend. ²⁾ zyrste — b. ³⁾ svá — tilf. c. e. f. ⁴⁾ var — c. e.
⁵⁾ þing — c. d. ⁶⁾ er — e. ⁷⁾ á — mgl. c., ogsaa opr. e., men tilf. med en fra Texten forskj. Haand. ⁸⁾ zyr — Afskr., meningsløst; Hk. og den nyere Landslov, hvor dette Sted ogsaa findes, har zyr, hvilken Læsemaade derfor er optagen i Texten. ⁹⁾ lusa — c. e. ¹⁰⁾ óautin — Afskr., hvilket er meningsløst; Hk. og den nyere Landslov har autinn. ¹¹⁾ zylde — Hk. zylði — d. nyere Ldsal.

VI.

Her heyr upp oc seger i þrá því er þlestum er myrkt oc þyrztu þó marger at

- 1 Her heyr upp oc segir i þrá því er þlestum er myrkt oc þyrztu þó marger at vita. þyrer því at vandræði vega manna á millum. en þeir þverra er bæði höfðu til vit oc góðan vilja. hveflo scipta scyllði áfveðnum bótum ex þar¹ ero dómðar. þyrer því at þat er nú meiri siðr at ánemna botr hveflo margar merer gulls uppi sculo vera epter þann er af var tecinn. oc vellðr þat at marger vito eigi hvað laga bót er. en þó at vissi. þá vilja nú þáer því una. En frostopings bók scipter lagabót hveriom epter sinum burð oc metorði en eði hinum bótum er þeir ofsa eða vansa er i dómum sitia oc sáttmál gera.

Um .vj. merer gull.

- 2 En nú segir her þyrst i þrá því ex .vj. merer gullz ero dómðar hvað þá scal hvær af haugum eða bót taca eða reida. Vegandi eða veganda sunr scal reida alla hauga. nema hann have vísendr til. en þess er spurt hváer svá heita oc her segir. ex lixer þader veganda.² syner³ eða bróðer. þöðor bróðer eða bróðor sunr. bróðra syner eða epter bróðra syner. þá heita þeir vísendr aller. en þyrer því ero þeir svá callader. at hvárr þeirra er víss til at bota þeirri bót er þeir standa i. oc þarz eigi vegandi eða sunr hans bota þyrir þessa menn ex þeir ero til. en þeir sculo bota þyrer alla hauga menn er eigi ero til at bota með þeim. nema hiner haxe svá mælt er i dóme fáto oc þessa sætt gerðo. at þar scyllði bót niðr þalla. sem vidrtöco manna miste. þá þellr slíct niðr þyrir hvern þeirra sem telz. at þeir scylldu upp taca ex þeir vøre til.

Enn um .vj. merer gull.

- 3 Vegandi eða veganda sunr scal bota syne hins dauda af .vj. mörcom gullz i höfðhaug .v. merer vegnar. Þader veganda scal bota þedr hins dauda annat slíct. bróðer veganda scal bota bróðor hins dauda .ij. aurum minna en .iiij.⁴ merer vegnar. Þöðorbróðer veganda oc bróðorsynir sculo bota þöðorbróðrum oc bróðorsunum hins dauda .xx. aura vegna. En bróðrasynir oc epterbróðrasuno vegandans sculo bota bróðrasunum oc epterbróðrasunu hins dauda ertog oc .xiiij. aura vegna. en þat er þimðeillt þé. oc svá er þat þimðeillt er⁵ bróðrasynir sculo bota .iiij. lutum. en epterbróðrasunu tveim lutum oc svá taca.

Mær ein er haugrýgr er calladr.

- 4 Nú er mær ein er haugrýgr er calladr. hon scal bæði haugum bota oc svá taca ex hon er einberni⁶ oc til arfs tomin þar til er hon setz á brúðstól. þá castar hon

Jvfr. *hele VI^{te} Deel G.* 218—252. 316—319.

¹) Maaske rettere þær. ²) veganda — mgl. b. f. ³) sunr — e. ⁴) .iiij. — b. f. ⁵) at — c. d. e. ⁶) ein barni — b. f.

giöllum aptr í cné frændom. oc skal hon hvárki síðan haugum borta ne taca. En ex dótr ero .ij. eða zleire. þá tóma þær eigi til at taca botr eða hauga. En svá micit verðr þat nú allt saman er hauga menn taca .ij. ertogum minna en .xviij. merer vegnar.

Um sacauca.

Nú skal til þeirra manna segia er sacaucar¹ ero. sunr þýborenn er sacauce oc 5 bróðer² sammóðra. Föðorzader oc sunarsunr ex þeir ero báðer til. en þat verðr sialdan. En þó at þeir se báðer til. þá sculo þeir báðer eina bót taca oc svá borta. Sunr þýborenn veganda skal borta syne hins dauda þýbhornum .xviij. aurum vegnum. Bróðer veganda sammóðra skal borta bróðor hins dauda sammóðra annat flíct. Föðorzader oc sunarsunr veganda sculo borta föðorzædr oc sunarsyne hins dauda .xviij. aurum vegnum. En sunum sacauca skal borta ertog oc .xj. aurum vegnum. En sunarsunum sacauca skal borta þridiunge minna.

Um föctal.

Madr er sá einn er ver hözum eigi rúndit í föctale³ á frostþings bóci. en 6 hann er þó hittir í frændfeme. oc er eigi zirnare en föðor⁴ bróðer sammóðra. Varla er sú sætt með heilu gör er flíct sitia zyrer utan oc er váðe vegandanom⁵ at eigi er við hann bött. nú er honom her bót ætlud með bróðorsyne sammóðra. oc sculo þeir báðer í ertogi oc .xj. aurum vegnum ex þeir ero báðer til. en annar einn ex annar er til. oc svá borta. en þat verðr allt er sacaucar taca oc syner þeirra oc sunarsyner ertogi minna en hálf .xiiij. mörc vegin.

Mycla neygilldi.

Nú heyr upp mycla neygilldi oc segir til þess hvað þar skal hvorr af öðrum taca 7 eða borta. Móðorzader oc dóttorsunr veganda sculo borta móðorzöðor oc dóttorsyne hins dauda .ij. merer vegnar. Móðorbróðer oc systursunr veganda sculo borta móðorbróðor oc systursyne hins dauda .xij. aurum vegnum. Syftlínasyner veganda sculo borta syftlínasunum hins dauda mörc vegna. Syftlínasyner vegandans sculo borta syftlínasunum hins dauda ertog oc .v. aura vegna. Nú verðr þetta allt saman er mycla neygilldis menn taca .v. merer vegnar oc .iiij. ertogar vegnar.⁶

Litla neygilldi.

Nú seger til neygilldis litla hvað þar skal hver öðrum borta eða taca. Sunar 8 dóttorsunr veganda skal borta sunardóttorsyne hins dauda .ix. aurum vegnum. Dóttorbróðer dóttorsunr veganda skal borta dóttorbróðorsyne hins dauda hálfum átta eyre vegnum. Bróðorbróðersunr veganda skal borta bróðorbróðorsyne hins dauda .v. aurum vegnum.

¹) sacauca — b. c. d. f. ²) bróðor — c. f. ³) föctale — b. f. ⁴) föðorzöðor — b. f.
⁵) vegandom — b. f. ⁶) vegner — d. e. f. Hankjönsformen af Ordet ertog (ertogr) findes gennem hele Loven vekslede med den almindelige Hunkjönsform.

Systurdóttorsunr veganda¹ skal bota systurdóttorsyne hins dauda hálfum zímta eyre vegnum. Systlinadótrafynr veganda sculo bota systlinadótrafunum hins dauda .iiij. aurum vegnum. Systradótrafynr veganda sculo bota systradótrafunum hins dauda hálfan annan eyri veginn. oc verðr þá allz er litla næggilldis menn taca hálfum eyri minna en .iiij.² merer vegnar.

Enn um factal.³

- 9 Nú seger til þeirra manna er ver höfum eigi fundit í factali hvar þeim er í botr scipat. þyrir því at frostopings bócer gerer enga grein á því. hvárt þessir menn ero sammóðder eða samzedder. en þeir mego þó eigi aller í einni bót vera. þó at þeir se iamskyldir at frændfeme oc ero aðrir samzedder en aðrir sammóðder. oc má þar taca til⁴ doma sem bróðer sammóðra⁵ er. eigi er honum scipat í bót með bróðor samzedra. hann er bauga madr. en hinn er sacauci. oc er þar sín bót hvárum ættat. oc svá er nú þessum eptir nýrri scipan. sem her mun til segia.

Um bróðrasunu.

- 10 Nú sculo bróðrafynr oc eptir bróðrasunu sammóðra veganda bota bróðrasunum oc eptirbróðrasunum sammóðra hins dauda ertog minna en .ix.⁶ aura vegna. Móðorbróðer oc systursunr sammóðra veganda sculo bota móðorbróðor oc systursyne sammóðra hins dauda mörc vegna. Systlinafynr sammóðra veganda sculo bota systlina syne⁷ sammóðra hins dauda ertog oc .vj.⁸ aura vegna. En systrafynr sammóðra veganda sculo bota systrafunum hins dauda sammóðra hálfum .iiij. eyre vegnum. Bróðer þýborenn veganda skal bota bróðor⁹ hins dauda þýbornum .xv. aurum vegnum. oc verðr þat nú allt saman er þessir menn taca.¹⁰

En af .vj. mörcum gulls.

- 11 En af .vj. mörcum gulls verðr allz í frændbotr í¹¹ hauggilldi ertogr oc .xiiij. aurar vegnir. oc er þat zimmdeillt þé. svá zimmdeillt at þeir sem ziórða manne eru at frændfemi við hinn dauda. sculo taca .iiij. luti af þeim zimm lutum. en .ij. niðr zalla. oc verðr þat mörc vegin. er¹² þeir lióta aller at scripta sín á medal er svá ero skyldir. Nú skal þeim lutum er eptir ero scripta enn í zimm stadi. oc sculo þeir er zímta manni ero at frændfemi við hinn dauda taca .iiij. luti af þeim zimm lutum. en þat verða .xij.¹³ peningar vegner oc .iiij. aurar vegner. En þá .ij. luti er eptir ero taci þeir er setta manne ero at frændfemi við hinn dauda. en þat verða .viij. penningar vegner oc .iiij.¹⁴ aurar vegner. En þyrir því botum ver nú eigi

¹) veganda — mgl. b. c. d. f. ²) .iiij. — c. d. e. f. ³) factal — c. d. ⁴) at — tilf. c. e.
⁵) sammóðdr — e. ⁶) Feilskr. f. .x. ⁷) Saaledes i Afskrr. Rettere vistnok (sonum. ⁸) Feilskr. f. .v.
⁹) bróðr — c. d. ¹⁰) Her synes Angivelsen af Totalsummen at mangle. ¹¹) Rettet fra ot, der ei giver nogen Mening.
¹²) Enn — b. f. ¹³) Dette Tal mgl. i A, men maa nødvendigvis tilføies.
¹⁴) Sandsynl. Feilskr. f. .ij.

lengra upp í etter. at á þá er byggianda oc líðin frændsemi. Varla má þat vel allt saman vera salir oc sýstapir.

Mezgilldis frændbót.

En mezgilldis frændbót verðr allz ertogr oc .v. aurar vegnir. oc scal þessare 12 frændbót svá skipta sem hinni zynru. etla í zimm stadi. þeir sculo taca .iiij. luti æz þeim zimm lutum er ziórða manne ero at frændsemi við hinn dauða. oc verða þat .iiij. aurar vegner oc .xij. peningar. Nú scal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í zimm stadi. oc sculo þeir er at zimta manni ero at frændsemi við hinn dauða taca .iiij. luti oc verðr þat hálzr¹ .xviij. peningr veginn oc eynrir veginn. En þá .ij. luti sem eptir ero tace þeir er .viij. manni ero at frændsemi við hinn dauða oc scipte meðal sín. en þat verðr einn peningr veginn oc hálzr þriði ertogr veginn.

Um aðra bót.

Nú hezr upp bót aðra oc segir til þess hvat þá scal hverr taca eða bota ez .v. 13 merer gullz ero dæmdar í bóttnar. Vegandi eða veganda sunr scal bota syni hins dauða .iiij. mörcum vegnum oc .iiij. ertogum. Fadir veganda scal bota zedr hins dauða annat slíct. Bróðir veganda scal bota bróðr hins dauða einn eynri veginn oc .iiij. merer vegnar. Föðorzader oc bróðorsunr veganda sculo bota zöðorzedr oc bróðorsyni hins dauða .ij. merer vegnar oc .ij. ertogar vegnar. Bróðrasynir oc eptir bróðra sunu veganda sculo bota bróðra syni oc eptir bróðra sunu hins dauða hálzæn .xviij.² pening veginn oc .xj. aura vegna. En þat verðr allz er haugamenn taca hálzæm eynri vegnum minna oc .iiij. peningum vegnum en .xv. merer vegnar.

Um sacauca.

Nú segir til sacauca bótar hvat þar scal hverr öðrum bota eða taca. Sunr 14 þýborenn veganda scal bota syni hins dauða þýbornum .x. peningum vegnum oc .xiiij. aurum vegnum. Bróðir veganda sammodra scal bota bróðor hins dauða annat slíct. Föðorzader oc sunarsun veganda sculo bota zöðorzedr oc sunarsyni hins dauða .x. peningum vegnum oc .xiiij. aurum vegnum. En synir sacauca sculo taca hálzæm .xiiij.³ peninge vegnum minna en hálzæn .x. eynri veginn. En sunarsynir sacauca sculo taca þriðungi minna. En þat verðr allz er aucar taca oc synir þeirra oc sunarsynir .xj. merer vegnar oc hálzr .iiij. peningr veginn oc .v. ertogar vegnar.

Um zöðorzæðor⁴ oc dóttorsun.

Móðorzader oc dóttorsun veganda sculo bota móðorzæðr oc dóttorsyni hins 15 dauða ertog oc .xiiij. aurum vegnum. Móðorbvöðr oc sýstursynir veganda sculo bota móðorbvöðr oc sýstursyni hins dauða .x. aurum vegnum. Sýstlína synir veganda sculo

¹) hálzr — mgl. e.

²) Sandaynligviis Skrif. f. .viij.

³) Sandaynl. Skrif. f. .iiij.

⁴) Skrif. f. móðorzæðor.

bota sýstkinasunum hins dauða ertog minna en .vij. aurum vegnum. Sýstrasynir veganda sculo bota sýstrasunum hins dauða [hálfum .iiij. peningi¹ vegnum minna en hálfan fimta eyri veginn. En þat verðr allz er mycla neygillismenn taca þrim peningum vegnum minna en hálfz þridi eyrir veginn oc zjórar² mercc vegnar.

Um litla neygilli.

- 16 Nú segir til litla neygillis hvað þar skal hvern öðrum bota eða taca. Sunar-
dóttorsunr veganda skal bota sunardóttorsyni hins dauða hálfan viij. eyri veginn.
Dóttordóttorsunr veganda skal bota dóttordóttorsyni hins dauða³ .xv. peningum vegnum
oc .vj. aurum vegnum. Bróðordóttorsunr veganda skal bota bróðordóttorsyni hins
dauða .v. aurum vegnum. Sýsturdóttorsunr veganda skal bota sýsturdóttorsyni hins
dauða .xv. peningum vegnum minna en hálfz mörc vegna. Sýstina dottra synir
veganda sculu bota sýstina dottra sunum hins dauða hálfan þridia eyri. Sýstra
dottra synir veganda sculo bota sýstradottrafunum hins dauða .v. peningum minna
en .iiij. ertogar vegnar.⁴ En þat verðr allz er litla neygillis menn taca .iiij.⁵
mercc vegnar oc .xv. peningar vegner oc .ij. aurar vegner.

Um bróðor þýborenn.

- 17 Bróðir þýborinn skal bota bróðor hins dauða þýbornum hálfan .xiiij. eyri veginn.
Bróðrasynir veganda sammodra oc eptir bróðra sunu sculu bota bróðrasunum oc eptir
bróðra sunu hins dauða sammodra [hálfan .iiij. pening veginn⁶ oc mörc vegna.
Móðorbróðir oc sýstursunr veganda sammodra sculo bota móðorbróðor oc sýstursyni
hins dauða sammodra ertog minna en .vij.⁷ aura vegna. Sýstina synir veganda
sammodra sculo bota sýstina sunum hins dauða sammodra .iiij.⁸ peningum vegnum
minna en hálfan fimta eyri veginn. Sýstrasynir veganda sammodra sculo bota sýstra
sunum hins dauða sammodra .v. peningum vegnum minna en .iiij. aura vegna. En
þat verðr allz er þessir menn taca .v. peningar veginir oc hálfz .iiij. eyrir veginn oc
.iiij. mercc vegnar.

Um frændbotr.

- 18 En í frændbotr í hauggilli af .v. mörcum gullz verðr allz hálfz .vij. peningr
veginn oc .xj. aurar veginir. oc skal þat zé zimndeila. þeir sculo taca .iiij. luti af þeim
zimm lutum er .iiij. manne ero at frændsemi við hinn dauða. en hinir allir bota er .iiij.
manni ero at frændsemi við veganda. oc verðr þat ertog vegnum minna en .vij.
aurar veginir. nú skal þeim .ij. lutum er eptir ero scripta enn í zimm stadi oc sculu
þeir taca .iiij. luti er fimta manni ero at frændsemi við hinn dauða. oc verða þat
.viij. ertogar vegnar.⁹ En þeir er .vj. manne ero at frændsemi við hinn dauða

¹) Maaskee heller [þrim peningum, see nedenfor.

²) Her staaer i alle Afskrifter zjortan (ziogurtan), hvilket er en aabenbar Feil.

³) vegna — d.

⁴) vegner — e.

⁵) .iiij. — b. f.

⁶) [Rigtigere .iiij. pen. vegna.

⁷) I alle Afskrifter .vj. aabenbar en Skrivfeil.

⁸) .iiij. — b. f.

⁹) vegner — e.

taci .ij. luti. oc verðr þat hálzr flaundi peningr veginn oc .v. ertogar vegnar. oc þarz eigi lengra at bota út í ættina. þyrir því at þá er byggianda oc liðin frændsemi.

En frændbót¹ í neygilldi.

En frændbót í neygilldi verðr allz .ij. peningum vegnum minna en hálzr 19 fimti eyrir veginn. oc skal henni scripta í zimm stadi. oc taci þeir .ij. luti az þeim zimm lutum er ziórða manni ero at frændsemi við hinn dauða. oc verðr þat .ij. peningum² minna en³ .viij. ertogar vegnar. Nú skal þeim .ij. lutum er eptir ero scripta enn í zimm stadi. oc sculo þeir er fimta manni ero at frændsemi við hinn dauða taca .ij. az þeim zimm lutum. oc verðr þat hálzr þriði⁴ peningr veginn oc eyrir veginn. En þá .ij. luti er eptir ero. tace þeir er .vi. manni ero at frændsemi við hinn dauða. oc verðr þat hálzr annarr⁵ peningr veginn oc .ij. ertogar vegnar. Nú er þeirri bót lúct.

Um .iiij. mercc gullz.

Her heyr upp bót hina þriðiu oc segir til þess hvað þá skal hvern öðrum bota 20 eða taca ez domdar ero .iiij. mercc gullz í bottnar. Vegande eða veganda sunr skal bota syni hins dauða .iiij. ertogum minna en hálza .iiij. mörc vegna. Fadur veganda skal bota þedr hins dauða annat slíct. Bróðir veganda skal bota bróðor hins dauða .xx. aurum vegnum. Föðor bróðor sunr veganda skal bota föðrbróðrsyni hins dauða ertog oc .xiiij. aurum vegnum. En bróðra synir oc eptirbróðrasynir⁶ veganda sculo bota bróðra sunum oc eptir bróðra sunu hins dauða [hálzum .viij. peninge⁷ vegnum minna en .ix. aura vegna. Nú verðr þat allz er haugamenn taca .viij. peningum⁸ vegnum oc ertoge vegnum minna en .xiiij. mercc vegnar.

Her segir til sacauca.

Nú segir til sacauca bótar. hvað þar skal hvern az öðrum taca eða bota. Sunr 21 þýborenn veganda skal bota syni hins dauða þýbornum ertog oc .xj. aura vegna. Bróðir sammodra skal bota bróðor hins dauða annat slíct. Föðorzader oc sunarsunr veganda sculo bota föðorzöðor oc sunarsyni hins dauða ertog oc .ix.⁹ aurum vegnum. En sunum sacauca hálzan ziórða pening veginn oc hálzan .viij. eyri veginn. En¹⁰ sunar sunum sacauca þriðjungi minna oc borti þeir menn sem sacaucar veganda ero. ez þeir ero til. en ez þeir ero eigi til. þá borti þeir er sacauca eigu at bota at lögum. Nú ero sacaucar¹¹ aller til. en engi til at bota az hendi veganda. þá skal vegandi bota¹² öllum sacaucum. en ez eigi er vegandi til. þá skal sunr veganda bota öllum sacaucum. Nú er hvárle til vegandi ne veganda sunr. þá skal þadur veganda bota

¹) frændsemi — b. f. ²) vegnum — tilf. e. ³) Dette Minus (prim pen.) skulde egentlig være borte.
⁴) Rettere ziórði. ⁵) Rettere þriði. ⁶) sunu — e. ⁷) [.viij. peningum — (urigtigt) b. f. ⁸) Rettere hálzum .viij. peninge. Ved en feilagtig Oplösning af Forkortningen staaer her i Afskrifterne .viij. peningar vegnar.
⁹) Rettere .xj. ¹⁰) sunar — tilf. b. e. d. ¹¹) hins — tilf. e. d. e. ¹²) betala — b. f.

sacaucum tveimr. hann skal bota syni hins dauda þýbörnum ertog oc .xj. aura vegna. en bróðir hins dauda sammodra annat slíkt. En bróðir veganda skal bota þöðorþeðr oc sunarsyni hins dauda ertog oc .xj. aurum vegnum. En nú lizer eigi þadir veganda. þá skal bróðir veganda bota sacaucum tveimr. en þöðor bróðir oc bróðorsunr einum sacauca. En nú lizer eigi bróðir veganda. þá skal þöðorbróðer oc bróðorsunr bota sacaucum .ij. En bróðra synir oc eptir bróðra sunu veganda sculo bota einum sacauca. oc skal hvern taca trygðar á mót sinni bót oc zulla sett. En nú liza allir sacaucar hins dauda. en¹ engi lizer í hauggilldi veganda nema þeir er eyzter² ero. þá sculu þeir þó bota öllum sacaucum. En þat verðr allz er sacaucar taca oc synir þeirra oc sunarsynir .xij. peningum vegnum minna en .ix. merer vegnar.

Um móðor þöðor.

- 22 Móðorþadir oc dóttorsunr veganda sculo bota móðorþöðor oc dóttorsyni hins dauda ertog vegnum minna en .xj. aura vegna. en móðorbróðer oc systursunr veganda sculo bota móðorbróðer oc systursyni hins dauda mörc vegna. Systlínasynir veganda sculo bota systlína sunum hins dauda ertog oc .v. aurum vegnum. Systrasynir veganda sculo bota systra sunum hins dauda³ hálzan .iiij. eyre. En þat verðr allz er micla neygilldis menn taca .vij. peningum vegnum oc ertog vegnum minna en hálz þridia⁴ mörc vegin.

Um litla neygilldi.

- 23 Nú segir til litla neygilldis hvað þar skal hvern öðrum bota eða taca. Sunar- dóttorsunr veganda skal bota sunardóttorsyni hins dauda .vj. aurum vegnum. Dóttor- dóttorsunr veganda skal bota dóttordóttorsyni hins dauda .v. aurum vegnum. Bróðordóttorsunr veganda skal bota bróðordóttorsyni hins dauda [.iiij. aurum vegnum. Systurdóttorsunr veganda skal bota systurdóttorsyni hins dauda⁵ .iiij. aurum vegnum. Systlinadotrasynir veganda sculo bota systlinadotrasunum hins dauda .ij. aurum vegnum. Systradotrasynir veganda sculo bota systradotrasunum hins dauda eyri vegnum. En þat verðr allz er litla neygilldis menn taca .xx.⁶ aurar vegner.

Um bróðer þýborenn.

- 24 Bróðer þýborenn veganda skal bota bróðer hins dauda þýbörnum .x. aura vegna. Móðorbróðir oc systursonr veganda sammodra sculo bota móðorbróður oc systursyne hins dauda sammodra ertog oc .v. aura vegna. Systlína synir veganda sammodra sculo bota systlína sunum hins dauda sammodra .iiij. peningum vegnum oc hálzan .iiij. eyri veginn. Systra synir veganda sammodra sculo bota systra sunum hins dauda

¹) en — mgl. b. f. (egentl. 3½ pen.).

²) epter — b. d. ⁴) Feilskr. f. þjórvá.

³) Her mgl. (jfr. Totalsummen) ".iiij. peninga vegna oc" ⁵) [Mangler i Afskrifterne, men aabenbart kun ved en

Forglemmelse.

⁶) Skrivfeil for .xxj.

sammóðra .viij. ertogum vegnum. En bróðra synir oc eptir bróðra sunu veganda sammóðra sculo bota bróðra sunum oc eptirbróðrasunum hins dauda sammóðra hálfum .iiij. peningi vegnum minna en hálfir .viij. eyrir veginn. En þat verðr þá er þessir menn taca ertog veginni¹ minna en hálfir .iiij. mörc vegin.

Gil frændbóta.

Nú segir til frændbóta þeirra er verða af .iiij. mörcum gullz í hauggilli. Þær 25 rísa at hálfum flaunda peningi vegnum minna en .ix. aurar vegnir. oc skal þat þé zimmeila. þeir sculo taca .iiij. luti af þeim ziml lutum er ziórða manne ero at frændsemi við hinn dauda. en hinir sculo bota er .iiij. manne ero at frændsemi við veganda. oc verðr þat ertog vegin oc .v. aurar vegnir. Nú skal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í .v. stadi. oc sculo þeir er zimta manni ero at frændsemi við hinn dauda taca .iiij. af þeim .v. lutum. en þeir sculo bota er at .v. manne ero at frændsemi við veganda. oc verðr þat .viij. peningar vegnir [oc .ij. aurar vegnir.² En þeir er .viij. manni ero at frændsemi við hinn dauda. taci þá .ij. luti er eptir ero. oc verðr þat .v. peningar vegnir oc .iiij.³ ertogar vegnir.

Frændbót í neygilli.

En neygilldis frændbót verðr allz þridiungr ziórða penings vegin oc hálfir 26 .iiij. eyrir veginn. þessare frændbót skal scipta sem hinni þyrru. eða enn í sundr í ziml stadi. þeir sculo taca .iiij. luti af þeim ziml lutum er .iiij.⁴ manne ero at frændsemi við hinn dauda oc verðr þat .ij. aurar vegnir oc .viij. peningar vegnir. Nú skal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í .v. stadi. oc sculo þeir er .v. manni ero at frændsemi við hinn dauda taca .iiij. luti oc verðr þat þridiungr .v. penings vegin⁵ oc .ij. ertogar vagnar. En þá .ij. luti er eptir ero taci þeir er .viij. manni ero at frændsemi við hinn dauda. oc verða þat .iiij. peningar vegnir oc hálfir eyrir veginn.

Um þiár merer gullz.

Nú segir til þess af .iiij. merer gullz ero dómðar í botr. hvað þá skal hvær af 27 bót eða haugum taca. Vegandi eða veganda sunr skal bota syni hins dauda .xx. aurum vegnum. Fader veganda skal bota föðor hins dauda annat flíct. Bróðir veganda skal bota bróðor hins dauda .xv. aurum vegnum. Föðorbróðir oc föðor⁶ bróðor sunr veganda skal bota föðor bróðor oc föðor bróðor syni hins dauda .x. aurum vegnum. Bróðra synir oc eptir bróðra sunu veganda sculo bota bróðra sunum oc eptirbróðrasunum hins dauda ertog minna en .viij. aurum vegnum. En þat verðr allz er þessir hauga menn taca ertog vegnum minna en .ix. merer vagnar.

¹) vegnum — a.

²) [mgl. b. f. (urigtigt).

³) Skrivfeil for .iiij.

⁴) þridia — b. f.

⁵) Dette maa aabenbar være Skrivfeil eller Misforstaaelse for "zimlungr .xij. peninge."

⁶) Dette föðor er

aabenbar kun ved en Skrivfeil kommet ind, saavel her, som nedenfor.

Hvat sacaucar sculo bota.

- 28 Nú segir til þess hvat sacaucar sculo bota. Sunr þýborenn veganda scal bota syni hins dauða þýbörnum hálþan .ix. eyri veginn. Bróðir sammødra veganda scal bota bróðor hins dauða sammødra annat slíkt. Föðorþaðir oc sunarfunr veganda sculo bota föðor þædr oc sunarsyni hins dauða hálþan .ix. eyri veginn. En sunum sacauca hálþum .iiij.¹ peningi minna en hálþa mörc vegna.² Nú verðr þat allt saman er sacaucar taca oc syner þeirra oc sunarsynir hálþ .vj. ertog vegin oc hálþ .vij. mörc vegin.

Um möðor þædr oc dóttor sun.

- 29 Nú scal möðorþaðir oc dóttorfunr veganda bota möðorþæðor oc dóttorsyni hins dauða mörc vegna. Möðorbróðir oc systurfunr veganda sculo bota möðorbróðor oc systursyni hins dauða .vj. aurum vegnum. Systlina synir veganda sculo bota systlina sunum hins dauða hálþa mörc vegna. Systra synir veganda sculo bota systra sunum hins dauða ertog vegnum [minna en .iiij. aurum vegnum.³ Nú verðr þetta allt saman er mycla neygilldis menn taca .ij. ertogar vegnar oc .xx. aurar veginr.

Um litla neygilldi.

- 30 Nú segir til litla neygilldis hvat þar scal hverr öðrum bota eða taca. Sunar- dóttorfunr veganda scal bota sunardóttor syni hins dauða hálþan þimta eyri veginn. Dóttordóttorfunr veganda scal bota dóttordóttorsyni hins dauða .xv. peningum vegnum minna en hálþa mörc vegna. Bróðordóttorfunr veganda scal bota bróðordóttorsyni hins dauða .iiij. aura vegna. Systurdóttorfunr veganda scal bota systurdóttorsyni⁴ hins dauða .ij. aura vegna oc .xv. peninga vegna. Systlina dótra synir veganda sculo bota systlina dótra sunum hins dauða hálþan .ij. eyri veginn. Systradótra synir veganda sculu bota systradótra sunum hins dauða .v. peningum vegnum oc .ij. ertogum vegnum. oc verðr þat nú allt saman er litla neygilldis menn taca .xv. peningum vegnum minna en .ij. merer vegnar.

Um þýborenn bróðor.

- 31 Bróðir þýborinn veganda scal bota bróðor þýbörnum hálþan .viiij. eyri veginn. Möðorbróðir oc systurfunr veganda sammødra sculo bota möðor bróðor oc systursyni hins dauða hálþa mörc vegna. Systlina synir veganda sammødra sculo bota systlina sunum hins dauða sammødra .viiij. ertogum vegnum. Systra synir veganda sammødra sculo bota systrafunum hins dauða sammødra .v. peningum vegnum oc .v. ertogum

¹) Skrif. f. .giiij. ²) Her er ved en Feiltagelse den for Sønnesønnerne bestemte Sum sat istedetfor Sønnerne, og saaledes et Led udeladt. Stedet skulde egentlig lyde saaledes: En sunum sacauca ertog minna en .vj. aurum vegnum. en sunarfunum sacauca scal bota þrðiungi minna. þat er hálþum .giiij. pen. o.s.v. ³) [mgl. i Afskrifterne, men aabenbar blot ved en Forglemmelse. ⁴) Her er i b. ved en Uagtsomhedsfeil det hele Stykke fra "hins dauða hálþan þimta" gjentaget. Ligeledes i f., der allerede begynder Gjentagelsen ved "sunardóttorsyni", der staaer istedetfor "systurdóttorsyni".

vegnum. Bróðra synir oc eptir bróðra sunu veganda sammóðra sculo bóta bróðra sunum oc eptir bróðra sunu hins dauda sammóðra .x. peningum vegnum minna en .v. aura vegna. oc verðr þat nú allt saman er þessir menn taca .v. peningar veginir oc .ij. ertogar veginir oc .xx. aurar veginir.

En í frændbót í hauggilldi.

En í frændbót í hauggilldi af .iiij. mörcum gullz verðr allz ertog minna en 32 .viij. aurar vegner. oc skal þvi þé scipta í zimm stadi oc sculo .ij. lutir niðr þalla. en .iiij. uppi vera. oc tace þeir menn .iiij. luti er ziórða manni ero at frændsemi við hinn dauda. En hinir borti er .iiij. manne ero at frændsemi við veganda. oc verðr þat allt saman hálf¹ mörc vegin. Nú skal þeim .ij. lutum er eptir ero. scipta enn í zimm stadi. oc sculo þeir er .v. manne ero at frændsemi við hinn dauda taca .iiij. luti af þeim .ij. lutum. oc verðr² þat .ij. lutir .viij. peningar veginir oc .v. ertogar veginar.³ En þeir er .viij. manne ero at frændsemi við hinn dauda. taci þá .ij. luti er eptir ero. oc verðr þat .viij. peningum vegnum minna en eyrir veginn.⁴

Um frændbót í neygilldi.

En um frændbót í neygilldi af .iiij. mörcum gullz. hefz at .viij. ertogum veg- 33 num. oc skal þat þé svá zimindeila sem hit þyrra. þeir sculo taca .iiij. luti af þeim .v. lutum er .iiij. manne ero at frændsemi við hinn dauda. en hinir bóta er ziórða manne ero við veganda. oc verðr þat allz .viij. peningar vegner oc hálfz annarr eyrir veginn. Nú skal þeim .ij. lutum scipta er eptir ero. scipta enn í zimm stadi. oc sculo þeir er zimta manne ero at frændsemi við hinn dauda taca .iiij. luti af þeim .v. lutum. En þat verðr hálfum öðrum peninge vegnum minna en .ij. ertogar veginar. En þá .ij. luti er eptir ero taci þeir er .viij. manne ero at frændsemi við hinn dauda. oc verðr þat hálfz .viij. peningr veginn oc ertog vegin.

.xx. aurar gullz.

Nú segir til þess hvat þá skal hvern öðrum bóta eða taca af .xx. aurar vegner 34 gullz ero domdir í bótrnar. Vegandi eða veganda sunr skal bóta syni hins dauda .ij. mörcum vegnum oc .ij. ertogum vegnum. Fader veganda skal bóta föðor hins dauda annat slikt. Bróðir veganda skal bóta bróðor hins dauda hálfan .xiiij. eyri veginn. Föðorbróðir oc bróðorsonr veganda skal bóta föðorbróðor oc bróðor syni hins dauda ertog oc mörc veginni. Bróðra synir oc eptir bróðra sunu veganda sculu bóta bróðra sunum oc eptir bróðra sunu hins dauda hálfan .iiij.⁵ pening veginn oc hálfan .viij. eyri veginn. En þat verðr allz er hauga menn taca hálfum .xviij. peningi vegnum minna en hálfz .viij. mörc.

¹) Her tilf. Afskrifterne ziórða, öiensynl. ved Skrf. ²) verða — b. d. f. ³) Dette Sted skulde maaskee lyde saaledes: "verða þeir .iiij. lutir .viij. peningar vegner oc hálfz .v. ertog vegin." ⁴) Maaskee Skrf. for ".iiij. peningar veginir oc eyr. veginn." ⁵) Retttere .iiij.

Sunr¹ þýborenn.

- 35 Sunr þýborenni veganda skal bota syne þýbörnum hins dauda .v. peninga vegna oc .viij. aura vegna. Bróðer þýborenn veganda sammóðra skal bota bróðor þýbörnum hins dauda sammóðra annat slíkt. Föðorþadir oc sunarþunr veganda skal bota föðorþæðr oc sunarþyni hins dauda .v. peninga vegna oc .viij. aura vegna. En þynir þacauca ſculo taca .xviij. peningum minna en .v. aura vegna. En sunar þynir þacauca þriðjungi minna. En þat verðr allz er þacaucar taca oc þynir þeirra oc sunar þynir .xij. peningar veginr oc .ij. ertogar veginr oc hálz .v. mörc vegin.

Móðorþadir oc dóttorþunr.

- 36 Móðorþadir oc dóttorþunr veganda skal bota móðorþöður oc dóttorþyni hins dauda ertog vegnum minna en .v.² aurum vegnum. Móðorbróðir oc þyfturþunr veganda ſculo bota móðorbróður oc þyfturþyni hins dauda .v. aurum vegnum. Þynflina þynir veganda ſculo bota þynflina þunum hins dauda .x. ertogum vegnum. Þynfltra þynir veganda ſculo bota þynfltra þunum hins dauda hálzan .xiiij. pening veginn oc .ij. aura vegna. En þat verðr allz er þeffir menn taca .xviij. aurar vegner oc hálzr .xiiij. peningr veginn.

Um litla neygilldi.

- 37 Nú hez þú bót³ er menn calla neygilldið litla. Nú ſcal þunar dóttor þunr veganda bota þunar dóttor þyni hins dauda .xv. peningum minna en hálza mörc vegna. Nú ſcal dóttordóttorþunr veganda bota dóttordóttorþyni hins dauda hálzan .viiij. pening veginn oc .iiij. aura vegna. Bróðordóttorþunr veganda ſcal bota bróðordóttorþyni hins dauda hálzan .iiij. eyri veginn. Þynflurdóttorþunr veganda ſcal bota þynflurdóttorþyni hins dauda hálzum .viiij. peningi vegnum minna en .ij. aura vegna. Þynflina dótra þynir veganda ſculo bota þynflina dótra þunum hins dauda .xv. peningum vegnum oc eyri vegnum. Þynfltradótra þynir veganda ſculo bota þynfltradótra þunum hins dauda hálzum .iiij. peningi vegnum minna en .ij. ertogar vegnar.⁴ En þat verðr allz er litla neygilldis menn taca hálzr .viiij. peningr veginn oc .xiiij. aurar veginr.

Um bróðor þýborenn.

- 38 Bróðir þýborinn veganda ſcal bota bróðor þýbörnum hins dauda .xv. peningum oc .v. aurum vegnum. Bróðra þynir veganda sammóðra oc eptir bróðra þunu ſculo bota bróðra þunum hins dauda oc eptirbróðraþunum .ij. peninga oc hálza mörc vegna. Móðorbróðir oc þyfturþunr veganda sammóðra ſcal bota móðorbróðor oc þyfturþyni hins dauda sammóðra .x. ertogum vegnum. Þynflina þynir veganda sammóðra ſculo bota þynflina þunum hins dauda sammóðra .xiiij. peningum vegnum oc .ij. aurum vegnum. Þynfltra þynir veganda sammóðra ſculo bota þynfltraþunum hins dauda sammóðra hálzum .iiij. peningi vegnum minna en hálzan annan eyri veginn.

¹) Bróðer — b. c. d. f.

²) Skrif. f. .viij.

³) upp — tilf. c. d. e.

⁴) ertogum vegnum — e.

En þat verðr allz¹ saman er þessir menn taca hálzr .xviij. peningr veginn oc .viij.² aurar vegner.

En um hauggilldis frændbót.

En hauggilldis frændbót verðr allz af .xx. aurum gullz .iiij. peningar vegner 39 oc hálzr .viij. eyrir veginn. oc skal þat þé zimmdeila. þeir sculo taca .iiij. lute er .iiij. manne ero at frændsemi við hinn dauða. en hinir sculo bota er at .iiij. manne ero at frændsemi við veganda. En þat verðr ertog oc .iiij. aurar vegner. Nú skal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í zimm stadi oc sculu þeir er .v. manni ero at frændsemi við hinn dauða taca .iiij. luti af þeim .v. lutum oc verðr þat hálzrum .iiij. peningi vegnum minna³ en .iiij. ertogar vegnar. En þat er eptir er tace þeir er .viij. manne ero at frændsemi við hinn dauða. oc verðr þat .iiij. peningar vegnir oc hálzr .iiij. ertogr veginn.

Nexgilldis frændbót.

En nexgilldis frændbót verðr hálzr .xiiij. peningr veginn oc .ij. aurar. oc skal 40 henni í .v. stadi scipta. þeir sculu taca .iiij. luti er ziórða manni ero at frændsemi við hinn dauða en hinir sculo bota er ziórða manne ero at frændsemi við vegandann. oc verða þat .iiij.⁴ peningar vegnir oc ertog vegin.⁵ Nú skal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í zimm stadi. oc sculu þeir er at zimla manne ero at frændsemi við hinn dauða taca .iiij. luti af þeim .v. lutum. [oc verðr þat⁶ einn peningr veginn oc eyrir⁷ veginn.

Um þat ef .ij. mercc gullz ero dómðar.

Nú segir til þess ef .ij. mercc gullz ero dómðar í bótrnar hvat þá skal hvorr 41 öðrum bota eða taca. Vegande eða veganda sunr skal bota syni hins dauða ertog vegnum oc .xiiij. aurum vegnum í höxudhaug. Fadir veganda skal bota þedr hins dauða annat flíct. Bródir veganda skal bota bróðor hins dauða .x. aura vegna. Föðorbródir oc bróðorsunr veganda sculo bota þöðorbróðor oc bróðorsyni hins dauða ertog minna en .viij. aurum vegnum. Bróðra synir oc eptir bróðra sunu veganda sculo bota bróðra sunum oc eptirbróðrasunum hins dauða hálzrum .iiij.⁸ peningi vegnum minna en hálzran .v. eyri veginn.⁹ En þat verðr allz er hauga menn taca hálzrum .xiiij. peningi vegnum minna en .viij.¹⁰ mercc vegnar.

Um sun þýborenn.

Sunr þýborenn veganda skal bota syni hins dauða þýbörnum ertog vegnum minna 42 en .viij.¹¹ aura vegna. Bródir veganda sammóðra skal bota bróðor hins dauða sammóðra

¹) allt — b.

²) Skrf. f. .xviij.

³) Dette Minus er overflødigst.

⁴) Maaskee Skrf. f. .xiiij.

⁵) Denne Sum, der nærmest svarer til de 5te Mænds Bod (.xiiij. peningar vegnir oc ertog vegin), maa ved en Feiltagelse være indført her istedetfor de 4de Mænds (.iiij. ertogar v.), medens den nedenfor mangler paa sit rette Sted.

⁶) [er verðr. þat er — b. c. d. f. Her maae nödvendigviis disse Ord: ".xiiij. peningar vegnir oc ertog vegin. en þá .ij. luti er eptir ero tace þeir er .v. manne ero at frændsemi við hinn dauða. oc verðr þat" indskydes.

⁷) Skrf. f. ertog.

⁸) .iiij. — b. f.

⁹) hálzrum — vegnum — b.

¹⁰) Skrf. f. .viij.

¹¹) Skrf. f. .viij.

annat flíct. Föðorþaðir oc sunarfunr veganda sculo bota þöðor þedr¹ oc sunar syni hins dauda ertog vegnum minna en .v. aura vegna. En sunum sacauca hálzum .xiiij. peningi vegnum minna en hálza mörc vegna. en² sunar sunum sacauca þriðungi minna. En þat verðr allz er sacaucar taca oc synir hans oc sunarsynir hálzum .xviij.³ peningi vegnum minna en hálz .v. mörc vegin.

Um móðorþaður oc dóttorfun.

- 43 Móðorþaðir oc dóttorfunr veganda sculo bota móðorþöðor oc dóttorfuni hins dauda ertog oc .v. aurum vegnum. Móðorþróðir oc systurfunr veganda scal bota móðor bróðor oc systurfuni hins dauda hálza mörc vegna. Systlina synir veganda sculo bota systlina sunum hins dauda .viiij. ertogum vegnum. Systrafynir veganda sculo bota systrafunum hins dauda hálzan .xviij.⁴ pening veginn oc .v. ertogar vegnar. En þat verðr allz er mycla næggilldis menn taca hálzum .xiiij. peningi vegnum minna en .xiiij. aurar vegner.

Sunardóttorfun.

- 44 Sunardóttorfunr veganda scal bota sunardóttorfuni hins dauda .iiij. aura vegna. Dóttordóttorfunr veganda scal bota dóttordóttorfuni hins dauda hálzan .iiij. eyri veginn. Bróðordóttorfunr veganda scal bota bróðordóttorfuni hins dauda .ij. aura vegna. Systurdóttorfunr veganda scal bota systurdóttorfuni hins dauda hálzan annann eyri veginn. Systlina dotra synir veganda sculo bota systlinadotrafunum hins dauda eyri veginn. Systra dotra synir veganda sculo bota systra dotra sunum hins dauda hálzan eyri veginn. En þat verðr allz er litla næggilldis menn taca hálzr .xj. eyrir veginn.

Um bróðor þýborinn veganda.⁵

- 45 Bróðir þýborinn veganda scal bota bróðor þýborinum hins dauda .v. aurum vegnum. Bróðrafynir oc eptir bróðra sunu veganda sammóðra sculo bota bróðrafunum oc eptir bróðra sunu hins dauda sammóðra .xiiij. peningum vegnum oc .iiij. aurum vegnum. Móðorbróðir oc systurfun veganda sammóðra sculo bota móðorbróðor oc systurfuni hins dauda sammóðra .viiij. ertogum vegnum. Systlina synir veganda sammóðra sculo bota systlina sunum hins dauda sammóðra hálzan .viiij. pening veginn oc ertog veginn. Systrafynir veganda sammóðra sculo bota systrafunum hins dauda sammóðra hálza .iiij. ertog vegna.⁶ En þat verðr allz er þesser menn taca .x. peningum vegnum minna en .xiiij. aurar veginir.

En í þrændbót í hauggilldi.

- 46 En í þrændbót í hauggilldi⁷ æz .ij. mörcum gullz verðr allz hálzum .iiij. peningi minna en hálzr .v. eyrir veginn. oc scal þat þé zimdeila. þeir menn sculo

¹) bróðor — c. d. e. f. ²) oc — b. f. ³) Skrf. f. .viij. ⁴) Skrf. f. .viij. ⁵) veganda — mgl. e.
⁶) Aabenbar Feilskrift eller Feilregning istf. "hálzan .viij. pening veginn oc .v. ertogar vegnar." ⁷) Saavel her som i Overskr. findes i alle Afskrifter næggilldi, hvilket, som aabenbar Feil, er rettet.

taca .liij. luti er .liij. manne ero at frændsemi við hinn dauða en hinir sculo bota er .liij. manni ero at frændsemi við veganda oc verða þat .viij. ertogar vegnar. Nú scal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í zimm stadi. oc sculo þeir er .v. manne ero at frændsemi við hinn dauða taca .iiij. luti æz þeim .v. lutum. en hinir sculo bota er .v. manni ero at frændsemi við veganda. oc verðr þat .iiij. peningar vegnir. oc [.iiij. ertogar vegnar.¹ En þeir er at² .viij. manne ero at frændseme við hinn dauða taci þá .ij. luti er eptir ero. oc verðr þat hálzr .iiij. peningr veginn oc .ij. ertogar vegner.³

Um neygilldis frændbót.

En neygilldis frændbót æz .ij. mörcum gullz verðr allz .viij. peningar vegnir oc .v. 47 ertogar vegnar. þessi frændbót scal svá scipta í .v. stadi sem hinni zyrri er í neygilldi var. oc sculo þeir er .iiij. manne ero at frændsemi við hinn dauða taca .iiij. luti æz þeim .v. lutum oc verða þat .iiij. peningar vegnir oc eyrir veginn. Nú scal þeim .ij. lutum er eptir ero scipta enn í .v. stadi. oc sculo þeir er .v. manni ero at frændsemi við hinn dauða taca hálzæn .viij. pening veginn oc ertog vegna.⁴ En þeir sem at .viij. manni ero at frændsemi við hinn dauða taci .xviij. peninga vegna.

VII.

Her heyr upp capitula æz .viij.⁵ lut bócar.

- j. Her seger til útgarar bolca.
- ij. Um smiða caup.
- iiij. Um nauft gerð.
- iiij. Um reida zang.
- v. Um reida til segls oc trés oc zramsetning scips.
- viij. Um þingzör.
- vij. Um nezning sthrimanns oc háseta.
- viiij. Um manntale þing hvað við ligg.
- ix. At hværr gere leidangr.
- x. Um útgerð ómaga oc þeirra manna er zara at caupum sinum í herað or caupangi.
- xj. Ez maðr á hús í caupangi en bú í heraði.
- xij. Ez manns missir eða matar í hömlu.
- xiiij. Um gilld vápn öll.
- xiiij. Nú scal scipa scip.
- xv. Um flöð.
- xviij. Um lícprán ómaga.
- xviij. Um zyllis prest.
- xviij. At lenbirmenn gere leidangr.
- xix. Um þat æz scip verðr úzört.
- xx. Ez maðr leppr⁶ frá hömlu sinni oc um ábhyrgð scips.

¹) [ertogr (Skrf. f. eyrir) veginn — c. d. e. ²) at — mgl. e. ³) ertoga minna — b. f.
⁴) vegin — c. ⁵) .viij. — b. f. ⁶) leppo — c. d. e. lepp — f.

xxj. Jamna skal cofnadar tölo meðal bóanda oc þararmanna.

xxij. Hverfu scip er þórt.

xxiij. Ez menn verða matþrota oc hvar höggva skal.

xxiiij. Um matgerðarmenn.

xxv. Ez maðr heriar í land.

xxvj. Um lög til höfublírtiu oc leidangre scips¹ eða hvar reisa skal.

xxvij. Um þarbann landa á millum.²

- 1 Konungr skal ráða bði oc banni oc ráða at lögum. en³ ez scip þellsc í þylli. þá liggia merer .iij. við hömlu hveria. Nú skal leidangre scip⁴ gera oc til þá. þá liggia .vj. aurar við tré hvert er þellz. eða öll gerð þellz. Nú skal saum⁵ þá til scips. en ez einn nagli þellz í gerð. þá gialldi sá eyri er þá scylldi. oc eyrir liggir við nagla hvern er scortir til þess er lemr í .vj. nagla. þá sculu .vj. aurar uppi. oc þá þó saum hrinn til. En eigi sculo meiri saumgiöldi í gerð en .vj. aurar vegnir þó at einn maðr eða öll gerð þallez. Bræða skal scip þegar gört er.⁶ En ez eitt tíðru þpann scortir þá liggia þar⁷ við .vj. aurar. oc svá þó at öll gerð þallez eða einn maðr láti þalla. þá gialldi hann .vj. aura. en þá skal giallda .iij.⁸ aura þó at öll gerð þallez. oc svá þó at einn maðr láte þallaz.

Smíðar caup.

- 2 En ez bonðr láta gera scip oc laupa þeir við smíða oc leggja þeir stexnu á nær⁹ verð skal reida. þá er at þeirri stexnu er comit er reida skal. þá sculo þeir giallda er eptir sitia í¹⁰ þeirri scipsþýflo. En ez einnhverr þerr á braut. þá skal hann eði gera aptir á þat ser. En hinn er í lemr scipsþýflo þá þyrir þá stexno. þá skal sá giallda er lemr. svá hit sama ez bonðr sculo scip caupa. þá skal svá þara sem nú var upp sagt ez gera skal. En ez einnhverr vill eigi giallda at þeirri stemnu er mælt er. þá sculo bonðr þara at honum. þeir er ero í þeirri scipsþýflo oc ármadr konungs oc taca az honum slíct scipsverð sem hann scylldi reida oc annat slíct á oxan. þat sculo bonðr haza er auc er. en ármadr sect ez við liggir. ez hann vill til þara. En ez hann þerr eigi til þá hazi hann eði az. en bonðr þare til at orsediu. En þegar er bonðr taca til scipsgerðar oc hezz upp scipgerð.¹¹ þá sculo þeir ráða er gera villia en hinir gialldi sectena er eigi villia gera.

Um naustgerð.

- 3 Nú skal naust gera. ez eitt tré þellz.¹² þá liggia .iij. aurar við. enda liggia svá við þó at öll gerð þalliz. En ez maðr brýtr naust er gört er þzir leidangre scipi.

Jvfr. Cap. 1. G. 295. Cap. 2. G. 306. Cap. 3. 4. 5. G. 307. 308.

¹) (cip — e. ²) Denne Titel anföres i b. c. d. e. som Overskr. til første Capitel. ³) oc — b. f.
⁴) (cip — mgl. b. f. ⁵) til — tilf. c. d. e. ⁶) er — mgl. f. ⁷) þar — mgl. c. d. e. ⁸) .vj.
— e. vistnok rigtigere. ⁹) hvenær — c. d. e. ¹⁰) á — b. f. ¹¹) scipgerð — f. ¹²) þellr — b. d. f.

þá er hann sekr .iiij. mörcum ex hann er sádr at. oc gere naust annat iamngótt. En ex hann syniar þá er lyritar eidr uppi.

Um reida zäng.

Böndr sculo zá reip til scips. en ex missir stago. þá liggia við aurar .xij. En 4 við dragreip hvert hálz mörc. en við actaum hvárantveggia hálz mörc. en við stöðeng hvárantveggia .iiij. aurar. oc .iiij. við höxubendu hveria. En við scautreip¹ hvárt-
tveggia .ij. aurar. en enrir við hezil hvern er scortir. oc enrir við svipting hvern til þess er lemr í .v. sviptunga. en hancu giöld i gerð verða allðri meire en .v. aurar. oc enrir liggir við sviptung hvern.

Um segl.²

En ex segl er eigi zengit at þeirri stemnu er mælt er. þá scal giallda aura .v. 5 í gerð hverri. en ex einnar váðar missir. þá er sá maðr sekr .v. aurum. oc .v. aurum þó at öll gerð zalli niðr. En .iiij. aurar liggia við siglutré oc .iiij. aurar við rá. oc .iiij. við áð. oc .iiij. aurar við þat ex maðr cauper eigi lut sinn í aderi. en .xij. aurar við allt aderi. en scip scal í söcua liggia nætr .v. áðr en upp se ausit oc áðr en matr se áborinn. En ex scip búanda er svá zort þá er matr lemr á oc zót manna. at menn sculo ausa hálzum stundum. þá er þat zort. en ex lecara er þá er eigi zort. oc liggir eigi hásetum við þó at þeir gangi zrá.³

Um þingzör.⁴

Sex aurar liggia búandum við þat ex hann zerr eigi til þingo þess er menn 6 sculo scip láta gera. En .iiij. aurar liggia búanda við ex hann zerr eigi til þess þingo er naust scal gera.

Konungr scal nezna sthrimann.

Konungr scal nezna sthrimenn til scipa allra. En ex sthrimaðr nemsc oc vill 7 eigi zara. þá liggia honom mercr .v. við. Sthrimaðr scal nemna háseta. en ex háseti nemsc á zyrsta þingi. þá liggia honum við .iiij. mercr. Nemna scal hann einleypa menn zyrst. en þá er einleypir menn ero aller nemnder zorer menn. þá scal nemna böndr til þá er zorverc eigo ser. En ex eigi vinz þá enn. þá sculu .ij. eingrliar zara. en [hinn þridi⁵ heima vera. oc scrásc⁶ hværr zarak maðr. svá eingrli sem annarr maðr.

Um manntals þing.

Ex menn haza manntals þing sitt. þá sculo allir böndr til toma bæði lender 8 menn oc ármenn oc konor þær er einar búasc búu zyrir naustsynialauft. en ex naust

Jvfr. Cap. 6. G. 306. 307. Cap. 7. G. 299. Cap. 8. G. 296. 297.

¹) flatreip — b. f. ²) segl — c. d. f. ³) az — c. d. e. f. ⁴) Um seglreida — c. d. f.
um seglreida — c. ⁵) [einn — c. ⁶) Alle Abskripterne have opr. scrásc, hvilket el giver nogen Me-
ning; men i d. er med Arne M.s Haand, og i e. med den sædv. Marg. Haand tilf. i Margen: scrásc.

syniar geraz. þá geri hon þó mann til þings at sveria manntals eid fyrir hiún sín.¹ En ex leyndar neð zinnaz í húsi hans síðan. þá liggr honum slíkt við sem hann hafi siálzr svarit. En ex eigi kemr búandi til þings at sveria manntals eid oc engi madr af hans hendi. þá sculo bönðr scora² gerðir á hendr honum svá margra manna sem þeir vilja. oc hallði hann upp gerð þeirra manna þá .xij. mánaði næsta³ eptir. Seg aurar liggja búanda við ex hann kemr eigi til manntals þings naudsynia laust. oc svá við hvert þing⁴ þeirra er til leidangrö útþorslo skal hafa. oc til þess hann er á braut búinn. Þau þingviti ero öll silzmetin. En ex lendr madr eða ármadr kemr eigi til manntals þings oc engi madr af þeirra hendi at sveria manntals eid. þá skal scora á hendr þeim svá margra manna gerðir sem bönðr vilja. oc hallði þeir upp gerðum þeim þá .xij. mánaði hina⁵ næsto eptir. Nú hafa menn gerðir settar oc deyr madr ur gerð. þá skal eigi gera leidangr fyrir hann. En ex matr er í tirstu⁶ eða miöl í belg. þá skal öll reida zylgia. En ex madr nemsc leidangrö gerð eða leidangrö⁷ zerb. þá hafe ármadr sött þat zyr en scip lome á lunn. en⁸ ex þeir hafa verit úti leidangrö víft zulla. eða zyrizzarit sócn sinni. En ármadr skal sokia þat mál á þingi at hann hafi leidangr görvan oc eigi zyrirnomiz. þá er hann varðr því máli. En ex ármadr eða gjaölderi lennir þat manni at hann hafi leidangr eigi einn görvan⁹ á bac ser. þá skal gilla¹⁰ einseibi fyrir. en ex sá eidr zellz gjaöldi slíkt sem lög ero.

Madr hverr skal gera¹¹ leidangr þar sem hann er þá er scorat er.

- 9 Madr skal hverr gera leidangr sem hann er staddr þá nott er manntal er um morgunin eptir oc heimili hans er. oc þar út zara ex hann er nemndr. en ex hann gerer eigi svá. eða zerr eigi sem hann er nemndr. þá er sem hann hafi úgört eða úzaret. þó at zare¹² í öðrum stad. gillaði hvártveggja slíkt sem við liggr.

Hvurr madr skal gera leidangr fyrir úmaga sinn.

- 10 Fyrir sinn úmaga skal hvurr gera leidangr þar sem hann er siálzr staddr. en ex hann lætr zallaz þá varðar honum siálzum þat en eði búendum. En fyrir hvurr mann er madr húfar oc heimar. zriálzan mann oc zulltíða. þá varði þeir siálzer gerðum sínum en eigi bönðr. en þó skal búandi hver augliós neð hafa af¹³ brnggiu sporbí á floru lezli fyrir ármann. En fyrir man silt skal hvurr þar gera leidangr sem hann gerir fyrir siálzan sic.

Jvfr. Cap. 9. G. 301. Cap. 10. 11. G. 298.

¹) syn — b. ²) scora — b. f. ³) næsto — c. d. e. ⁴) þing — mgl. c., ogsaa a. opr., men senere tilf. ⁵) þá — c. e. ⁶) tirstu — b. tirst — f. ⁷) mgl. c. e. ⁸) Dette "en" synes ved en Skrif. at være blevet tilf. ⁹) eingörvan — b. d. ¹⁰) Saal. i alle Afskr. ¹¹) gillaða — a. ¹²) gerr — c. d. e. ¹³) af — c. d. e.

Um þat ex madr á hús í caupangi.

En ex madr á hús í caupangi en bú í heradi oc zerr pá á millum oc er ymist. 11 pá scal hann gera hálzr í heradi en hálzr í caupangi. oc zyrir pá menn alla er með honom zara. oc zyrir hiún þau öll er í heradi ero samzast. pá scal þar gera leidangr zyrir þau. en í caupangi zyrir þau er þar ero samzast. Svá oc ex madr á .ij. bú í heradi. pá scal hann þar slíc scil á gera sem nú var uppsagt. En ex madr zerr einlenpr ámedal caupangs oc herads oc cauper caupum sínum oc er hann í heradi um íól. nú ex hann bindr oc lenfir í caupangi húðzst sitt allan vetr þess á medal. pá gere hann leidangr í caupagni. Madr hvorr er zoddur er í caupangi. oc zerr hann í herad at caupum sínum. oc hefir hvárli heimili sitt í herade ne í caupangi. pá scal sá gera leidangr í caupangi. En sá er zoddur er í heradi. oc zerr hann svá sem nú var sagt. pá gere hann í heradi. En ex madr slítr búí sínu í heradi. oc zerr hann til caupangs zyrir manntal manna oc zerr hann aptr síðan í herad. pá eigi¹ bondr gerð hans. En ex caupangs madr á mann í heradi. pá er leidangr zerr út or caupangi. pá scal hann gera leidangr zyrir hann í caupangi. en ex leidangr zerr or heradi oc eigi or caupangi. pá scal hann gera leidangr zyrir hann í heradi. En ex madr zerr braut or landi. pá scal hann einn leidangr gera á bac ser aptr oc hallða vinnum upp pá .xij. mánadi næsto² eptir. oc leidangr gerð ex pá zerr leidangr út oc eigi lengr. Allr várer landar er her ero stadzaster með off. pá gere þeir leidangr með off. En útlender menn aller sculu vera her .xij. mánadi zyrir en þeir gere leidangr. En allir er ziórðingiar³ ero í heradi. gere þar leidangr oc allar scylldir um landvörn til þess er þeir haza verit .iiij. vetr í caupangi samzast. nema þeir eigi hús í caupangi. En í þeirri scipsýflo scal telia pá er þar zara sem þeir ero zoddur. oc varði sláðir gerð zyrir sic. en konungr láte sötia pá ex þeir óroftiaz.⁴

Ex manns missir eða matar í hömlu.⁵

Ex madr gerir eigi mat í hömlu pá er hann scal. pá er hann setr baugi. oc svá 12 ex mann⁶ missir. [en ex missir⁷ manns oc matar. pá liggia merer .iiij. vid. Svá oc⁸ ex einum manne leynir eða zleirum. pá liggia vid merer .iii. oc gera þó leidangr. En ex til er sagt oc gerir hann eigi leidangr gerð. pá scal hann slíct giallda or víti þvi sem til telfr. þat ero .xij. aurar. en vid tiölld liggia .iiij. aurar. en vid ár hveria eyrir.

Um boga.

Boge scal liggia vid þozto hveria. þann sculu sessar .ij. zá þeir er zara oc 13 streng á eða gialldi eyre. oc zái boga eigi at síðr. oc tvennar tylztir örva scexta eða

Jvfr. Cap. 12. G. 300. Cap. 13—15. G. 309. 301.

¹) eigi — c. d. e. ²) næst — b. f. ³) Arne M. har i Margen i d. tilakrevet zævingiar, maaskee blot en Conjectur. ⁴) orsetiaz — e. ⁵) Overskr. mgl. c. d. e. f. ⁶) Saalodes i alle Afskrifter istf. manns. ⁷) [mgl. b. f. ⁸) oc — mgl. c. d. e.

brodda. þá sculu bændr þá. en hálfyr eyrir við ör hveria er missir. oc .viij. aurar við tvennar tlyxtir örva. En drengmaðr hvern skal eiga sciöld oc spiót oc sverd eða ögi. En þær öxar ero gilldar er scextar ero oc þau spiót er scext ero. En ez hann missir einhvárs vápn þessa .iiij. þá liggia .iiij. aurar við. en ez hann missir allra þá liggia við .ix. aurar. oc þare réttlaus til þess er hann á vápn ser.

Ex scip scal scipa.

- 14 Ex scip scal scipa. þá sculu aller til coma. en ez þallaz lætr. þá skal scorar selia ármann i hönd. oc augliós neþ þau öll gera at bryggio spordi er scorat er þyrir. En ármadr hvern i þylli leggi mat oc þé i hömlor .iiij. nyr þvert scip oc alla reidu¹ oc haxe ez þvi ez þeim leidangr vili rétt. en ez ármadr vill eigi gera sem mælt er. þá á hann eði á þvi.

Um gilldan sciöld.

- 15 Gilldr skal trésciöldr hvern er spengr .iiij. liggia nyr þveran or iárne oc mundrði við innan.

Um leidangrgerð.

- 16 Hvern maðr skal leidangr gera þyrir úmaga sinn nema líþrár se.

Þrestr geri eigi leidangr.

- 17 Þrestr sá er at þyllskirtiu sitr hann skal eigi gera leidangr þyrir sic oc cono sina oc diáfn sinn eða prest ez hann heyr með ser.

At lendir menn gere leidangr.

- 18 Svá sculu lendir menn gera leidangr sem elli² hvern búanda. oc slíct eiga i leidangr scipum sem nar um Ólafs daga oc gera þyrir hvern mann er .viij. vetra er gamall eða .viij.³ vetrum ellre.

Ex scip verðr úþort.

- 19 Ex scip verðr úþort þá er menn ero heiman þarner. þá sculu þeir upp setia oc brenna oc þora búandum⁴ saum heim. en ez þeir brenna eigi. þá giallði þeir saums verð. hálfan eyri háseti hvern. en eyri ez socia skal til. Ex leidangr scip verðr úþort þá er menn ero á stadder oc matr er á kominn. oc ero þeir svá stadder aptarla i lði at þeir comaz eigi á önnor leidangr scip. þá leggi þeir i hirzlu mat oc leidangr þé þat er þeir haxe úlaunat.⁵ oc gere bod ármann þeim er næstr er at taca matinn oc svá⁶ leidangr þé. en stýrimadr oc hásetar þare til konungs ez þeir þá ser þar. oc haxe þar leidangr gerðer er þeir höfðu heiman. en þeir er aptr hverja taca eigi

Jvfr. Cap. 16—19. G. 298. Cap. 19. 20. G. 301. 302.

¹) reðu — c. e. f.

²) Saal. i alle Afskrr.

³) Saal. i alle Afskrr.

⁴) búandanum — c.

⁵) úllaunat — b. f.

⁶) svá — mgl. c. d. e.

meira til matar ser en næst til heimþarar. oc haxe heim segl oc reida allan. en ex þeir þá ser eigi þar eptir konunge þá ero þeir engo secir.

Sína hömlu skal hvorr heim þora.

Sína hömlu skal hvorr heim þora sá er heiman þorði. nema hann þái annan 20
scipara stýrimann¹ meðan er hann vill taca. en ex hann leypr ex scipi. þá er menn
þara heim aptr. þá liggja honum við .iij. merer. oc hans ábyrgð á scipi sem annarra
manna. þá er þeir ero heimkomnir. þá er þeirra ábyrgð á scipi netr .iij.² En stýri-
maðr skal láta boð upp hezia. en bóndr þare til oc seti upp scip sitt. en sá búandi
er eigi vill til þara. sá er secr .vj. aurum. Oc nauft skal maðr gera á iörðu konungs
hverri er vill.

³ Hásetar sculo slíkt reida búöndum aptr bæði matar oc til⁴ þiðr sem tala 21
rennr oc þeir haxa úlaunat. En ex þeir ero lengr en þeim var reida til þengin oc þé.
þá sculo bóndr til bota. en ex þeir ero .v. nottom lengr eða scemr úti en tala rennr
til. þá haxe svá gört sem þengit haxe hvárer tveggio.

Búanda ábyrgð ex⁵ scipi ex þort er.

En ex scip búanda er þort sem mælt er. þá er þeirra ábyrgð ex þegar scútstamn 22
cemr þar er var framstamn. oc þá er leidangr görr þyrir þá. oc ex öll þeirra ábyrgð.

Ex menn verða matþrota oc hvat höggva skal.⁶

Ex leidangr menn þara heim matþrota þá skal höggva þyrir búanda .ij. naut 23
úgilld at orsetio. oc leggja upp húð oc höxud oc .ij. aura talda silýrs. En ex aðrer
menn þara eptir oc vilja höggva enn þyrir honum. þá beri hann fram húð oc höxud
oc segi þeim til. en ex þeir höggva síðan. þá liggir þeim við búhögg. Svá liggir oc
hinum við er þyrir höggva ex þeir höggva þleira en mælt er .iij. naut eða .iij.
nautum þleira.

Ex þriðls maðr þyr mat.

Ex þriðls maðr gengr í matgerð á scipi þá á hann engan rétt á ser við scipara 24
á scipi innan bordz ex hann lýtr þyrir þess facar úvæni. at hann gerir eigi slíca reidu
hásetum oc stýrimanni sem scilt er á hendr honum. En ex honum er úvæni veitt þyrir
aðrar facar. þá taci hann slícan rétt sem hann er maðr til.

Ex maðr leypr út með óþriddi.

Ex maðr heriar⁷ út með óþriddi oc heriar í land aptr eða á þriddmenn konungs 25
herlenzgir eða útlenzgir.⁸ sá hezir þyrirgört landi oc lausum eyri. en ex hann vill

Jvfr. Cap. 21—23. G. 303. Cap. 24. G. 300. Cap. 25. G. 314.

¹) Sandsynl. Skrf. f. stýrimanni. ²) .iij. — c. ³) Overskr. mgl. i alle Afskrifter. ⁴) Dette Ord synes ved en Uagtsonhedsfeil at være kommet ind paa dette Sted istedetfor lidt længere nede, strax efter "rennr".
⁵) á — c. e. ⁶) Overskr. mgl. i c. d. e. f. ⁷) Sandsynl. Skrf. f. tæpp. ⁸) Maaskee Skrf. eller urigtig Opløsning af Forkortning f. herlenzga e. útlenzga.

bortaz þyrir. þá borti stýrimadr tonungi .xl. marca. en háseti hverr .iiij. mercr. en hveriom er þeir rænto svá micit sem þeir vilja sveria er ræntir ero.

Ex til höxud kirkia scal höggva.

- 26 Ex til höxud kirkio scal höggva eða til leidangrø þars. þá scal höggva í hvers manns mörcu er vill. oc er réttara eptir at spyria.¹ en hinn á eigi at synia. En á bacca at reisa leidangrø scip. þá scal reisa á hvers manns iörðu er vill. þar er hvárli se at verra acr ne eng. oc réttara at at spyria. oc á hinn þó eigi at synia. En ez griót hittiz á einshvers manns iörðu þat er þarz til kirkna at haza. höggvi sá er þarz oc er réttara at at spyria en hinn á eigi at synia. en ez madr bannar einhvern lut penna með löggæsto eða með þorstöðu þá seciz hann .iiij. mörcum við² en hinn yrkia iamt sem ádr at orseciu. en ez spell verða á acrí eða engi þá virði bondr þat.

Um þarbann landa ámedal.

- 27 Svá er mælt at þorum rétti. ez menn þara þyrir þann landa ámedal at úlenzi tonungs. þá er stýrimadr secr .xl. marca við tonung en háseti hverr .iiij. mörcum. En ez tonungr leggr þann þyrir miöl eða vöro einhveria landa ámedal. þá er sá secr sem þorir .iiij. mercr við tonung. svá stýrimadr sem háseti. þviat engi madr þeirra scal á annars manns vöro seciaz. En ez menn þara til fræseniar eða í adrær caupstemnur at tonungs lenzi. nú coma þar úzridar menn tonungs. þá scal svá caupum caupa við þá sem við zridmenn at orselio.

VIII.

- j. Her hefr upp erþ þin þyrfla.³ (1.)
 ij. Um erþ adra. (2.)
 iiij. Um erþ oc sunarþni .ij. oc er þadir annars arþgengr en annars eigi. (3.)
 iiij. Um erþ þridiu. (4.)
 v. Um .iiij. erþ. (5.)
 vj. Um .v. erþ. (6.)
 viij. Um .viij. erþ. (7.)
 viij. Um .viij. erþ. (8.)
 ix. Um .viij. erþ. (9.)
 x. Um .ix. erþ. (10.)
 xj. Um .x. erþ. (11.)
 xij. Um .xj. erþ. (12.)
 xiiij. Um .xij. erþ. (13.)
 xiiij. Um .xiiij. erþ. oc þat at engi madr scal vega mann til arþs. (14.)
 xv. Um .xiiij.⁴ erþ er tonungar gázu. (15.)

Jvfr. Cap. 26. G. 306. Cap. 27. G. 313.

¹) (þria — c.

²) Aabent Rum i alle Afskrifter.

³) hina þyrftu — c. e.

⁴) .xiiij. — b.

gvj. Um þann arz er sá maðr á at taca er utan landz er getinn. (16.)

gvij. Um arzfórn oc svá lfeto arze hveflo botr skal greida oc svá arz. (17. 18.)

gviiij. Um útengna þing. (19.)

(j.) Sonr skal taca arz eptir föður sinn ez at scöpum ferr. oc svá ættleidingr 1 sem ættborenn. en ez illa verðr. þá tecz fadir eptir sun sinn. ez hann á eigi borenn arza.

Erð þunnur.

(ij.) Nú er önnur erð ez¹ tecz dóttir oc sunarsunr. sá sunarsunr er hann er 2 scilzenginn² oc svá fader hans.

Um sunarsyni.

(iij.) En ez sunarsynir .ij. standa til arze scilgetnir oc er annars fadir scilgetinn 3 en annars eigi. þá taci sá arz er scilgetinn er fadir hans. en ez hann er eigi til³ ne dóttir. þá eigi hann arze scipti við sunar dóttor oc scipti svá sem scipta scyldi sunarsunr⁴ oc dóttir. oc stände í öllum erðdom uppi frá því. Sama mál eigu bróðorsynir svá getnir. En þó at dóttir se ein. en þeir se allmargir. þá skal hon ganga iamt til arze við þá. en þó at þær se allmargar en sunarsunr se einn. þá skal þó scipta iamt þeirra á meðal. En ez óðals iörð er í scipti þeirra. þá sculo þeir bróðr lensa til sín með slícu þé sem allra manna er mælt á meðal. með gulli oc með brendu sylzri.⁵ en þat skal eigi vera ellra en .xxx. vetra oc eigi yngra en .xv. vetra. En ez missir dóttor eða sunarsunar. þá taci sunardóttir þyrr⁶ en bróðir.

Um .iij. erð.

(iv.) Nú er hin .iij. erð er bróðir verðr bróðor arze. oc ero þeir samþædra. 4 en ez bróðor missir. þá tecz systir samþædra.

Um .iiij. erð.

(v.) Nú er hin .iiij. erð er tecz föður fadir oc föður bróðir oc bróðor sun. sinn 5 þridiung hvern þeirra. En ez föður bróðir er einn en bróðorsynir zleiri. þá skal föður bróðir taca hálzan arz við þá. Nú er bróðorsun einn. en föður bróðr zleiri. enn þá skal taca hálzan arz við þá. en ez einn þeirra er til. þá á hann þann arz allan at taca er til er. En ez eigi er föður fadir til eða föður bróðir eða bróðor sunr. þá tecz föður móðir arz þann allan. En ez þeirra missir við. þá tecz föður systir scilgetin. oc móðir scilgetin. oc bróðordóttir scilzengin.⁷ en móðir tecz hálzt við þær. En ez önnor tveggja þeirra er til. föður systir eða bróðordóttir. þá tecz móðir ein hálzan arz sem áðr. En ez föður systir er ein en bróðordóttir zleiri. þá tecz föðorsystir hálzan

Jvfr. Cap. 1—17. G. 103—106. Cap. 1—6. Hk. 55—59, (næsten ligelydende).

¹) er — Hk. ²) scilgetinn — Hk. ³) til — mgl. b. f. ⁴) sunarsunar — b. f. ⁵) Her synes Ordene: "með vöru oc með fuitzæ" at være udeglemte, see Hk. 56. Maaskee endog Ordene "oc mani" oprindeligt have staaet paa dette Sted, umiddelbart foran "en þat", see G. 223. ⁶) þyrr — f. ⁷) móð. scilzengin — bróð. scilgetin — Hk.

arx sem ádr. En ex bróðordóttir er ein en zöðorshstir zleiri. þá tect bróðordóttir hálzan arx sem ádr við þær. En ex hvárti er til zöðorshstir ne bróðordóttir. þá tect eigi móðir at zjórdi erzð.

¶Mm .v. erzð.

- 6 (vi.) Nú er .v. erzð. er tect bróðir sammóðra oc bróðrahsynir hvártveggia. En ex eigi er bróðir sammóðra til. þá eigu bróðra synir þann arx allan at taca. En ex eigi ero bróðra synir til. þá [á bróðir¹ sammóðra þann arx allan at taca. En ex bróðr sammóðra ero eigi til ne bróðra synir. þá sculo hstir sammóðra oc bróðra dótr þann arx taca oc scipta svá sem þeir sculu scipta ex þeir væri til.

¶Mm .vi. erzð.

- 7 (vi.) Nú er .vi. erzð ex móðir verðr magar arxe scilgetin oc zöðorshstir² scilgetin.

¶Mm .vii. erzð.³

- 8 (vii.) Nú er erzð hin .vii. er hrisungr oc sunr þýborinn oc hornungr tect ex honum er gezit zrelsi. þeir eigu aller einn arx at taca oc verðr hværr þeirra annars arxi. En ex eigi lizir zyrir staundu erzð í hauggilldi nema bróðir scilgetinn oc zellr hann í zrá. taci þá zyrir bróðir hans zrillufunr í .vi. erzð ex hann andaz barnlaus heðdr en í .viii. erzð gangi. en ex engi er þeirra til. þá tect horna oc rísa oc dóttir þýborin. þær eigu allar einn arx at taca oc verðr hværr þeirra annarrar arxe.

¶Mm hina .viii. erzð.

- 9 (ix.) Nú er .viii. erzð er taca eptir bróðra sunu oc .iiij.⁴ manne zrændsemi þeirra á hvárratveggia hálzu. en ex þeirra missir. þá sculo taca conor þær er eptir ero bróðra dótr.

¶Mm .ix. erzð.

- 10 (x.) Nú er .ix. erzð er tect móðor zadir oc dóttor sunr. þeir eigu báðir einn arx at taca oc verðr hvárrtveggi annars arxe. en ex þeirra missir. þá tect móðormóðir oc dóttordóttir hvártveggia þeirra eptir aðra ex annarrar missir við.

¶.x. erzð.

- 11 (xi.) Nú er .x. erzð er tect móðorbróðir oc hstursunr. þeir eigu báðir einn arx at taca oc verðr hvárrtveggi annars arxe. En ex þeirra missir. þá tect móðorshstir oc hsturdóttir. þær eigu báðar einn arx at taca oc verðr hvárrtveggia annarrar⁵ arxe.

¶Mm ellixtu erzð.

- 12 (xii.) Nú er .xj. erzð er taca þeir menn er ero .ij. hstfina synir tarls oc cono. þeir eigu báðir einn arx at taca. oc verðr hvárrtveggi annars arxe. en ex þeirra

Jvfr. Cap. 8—14. Hk. 61—67. (næsten ligelydende).

¹) [eigu bróðr — c. d. e. [e. bróðra hstir — f. ²) zöðorshstir — b. ³) Overskr. mgl. c. d. e. f. ⁴) .iiij. — e. e. ⁵) annarra — b. f.

missir. þá sculo taca systkina dotra synir .ij. carls oc cono. þeir eigu báðir einn arz at taca. oc verðr hvárrtvegge annars arze.

Um .xij. erzd.

(xiij.) Nú er hin .xij. erzd er taca systra .ij. synir. þeir eigu báðir einn arz at 13 taca oc verðr hvárrtveggi annars arze. en ez þeirra missir við. þá taca þær conor er ero systra dotr. þær eigu báðar einn arz at taca. oc verðr hvárrtveggia annarrar arze. Svá er oc mælt at í þeirri erzd skal hvern taca arz er hann er taldr í. oc eigi taca arz zyrir hendr öðrum fram.

Um .xiiij. erzd oc þat at maðr engi vegi mann til arze.

(xiij.) Svá er oc mælt oc talt í lögum manna ez maðr verðr zyrir þeirri villu 14 at hann vegr mann til arze. þá hezir hann zyrirgört oc vegit arze þeim. en arzr sá zari at erzdum réttum sem sá maðr væri eigi til er mann vegr til arze.

Enn um hina .xiiij. erzd er konungr gázu.

(xv.) Nú er hin .xiiij. erzd er þeir bróðr gázu Magnús synir. Sigurðr oc Ensteinn 15 oc Ólafz. er taca sculo zöðor bróðr oc bróðorsynir. zriðusynir. oc svá zöðorbróðir annarr oc bróðorsunr er þeir ero sammóðra oc scilgetner. oc scipti at mannmergd. en ez þessara missir við. þá taci conor iamschldar oc scipti sem áðan var scilt. En ez þær ero eigi til. þá taci zöðorbróðer sammóðra oc eigi scilgetinn. oc bróðrasynir sammóðra hvárt er þeir¹ ero scilgetnir eða eigi. oc scipti at mannmergd. En ez þeir ero eigi til. þá taci conor iamschldar. oc scipti sem áðr var mælt. En ez þessa missir allra. þá taci þeir er .v. manni ero at zrændsemi. nema nánara zinniz zyrir en undir konung gange.

Um þann arz er sá maðr á at taca er utanlandz er getinn.

(xvi.) Ez maðr er utan landz getinn. oc hezir hann eigi öldrúðvitni. oc hezir 16 hann iartegnir konungs eða biscope eða iarls til máls síns. þá komi hann með þeim iartegnum til iárnburðar. verðr hann scírr. lögzesti arz oc leggi zimtarstemnu oc nióti þar scíringarvitnis síns til arze.

Um arzfócu oc svá lsetu arz.

(xviij.) Svá er mælt. ez sá er eigi nær er arzr er røcr. þá er arzr tomiz. oc setsc 17 sá í arz er nánast er at zrændsemi. þá zare sá til er arze er næstr oc soði hann or á einni zimtar stemnu. En þar sem arze røcr setsc í. þá skal engi maðr hann or sozia.

Övers þotr skal taca eða greiða oc svá arz.

At þetra Iné skal taca oc at özra skal argreiða² oc svá arz taca.

18

Jvfr. Cap. 17. G. 121.

¹) þeir — mgl. c. d. e.

²) argreiða — c. d. e. f.

Um úteyua þing.

- 19 (xviij.) Þann rétt hafa tonungar úteynum gefit at þeir sculo þing sitt hafa i Jórúlæstödum at iamþullu sem þyltiemenn aller.

IX.

Her heyr upp capitula af .ix. lut bócar.

- Um ættleiðing. (1.)
 Um arx þeirra er aller denja senn. (2.)
 Hvergi má geza arx sinn. (3.)
 Hveflo cona má geza arx. (4.)
 Um gefstæðring hvar er hann denr. (5.)
 Um arxtac eptir þvi ex¹ madr denr þyrir vefstan mitt haz eða auftan. (6.)
 Um þess manns arx er menn iðar² um þaðerni.³ (7.)
 Um iamna menn til arxo þeim er denr. (8.)
 Um þat ex⁴ bóttir á móðor i arxe. (9.)
 Um vörn eða sócn ámedal lenfingia oc scapbróttina. (10.)
 Um þyrmslar oc eryðir lenfingia. (11.)
 Um þrelflo öl. (12.)
 Um þriálogiaza bóanda eða kaupmenn i þörum úti. (13.)
 Ex madr vill caupa þyrmslar af ser. (14.)
 Um mann þann er borenn er scauta ámedal. (15.)
 Ex madr þörir lenfingia manns af landi eða legg með. (16.)
 Hvat þóstri má geza þóstra sinum. (17.)
 Hvat geza má þyrir utan eryngia lenxi. (18.)
 Um tryggroþ ex⁵ eigi ero at lögum tryggðar. (19.)
 Hve lengi hverr skal þyrir sino þé ráða. (20.)
 Hveflo leida má mann i ætt. (21.)
 Um þiárhallb. (22.)
 Um þystr þiárhallb. (23.)
 Um vanroct þiárhallbomanns. (24.)
 Um þyrirhygstu ómaga til þess er hinn ellgti er .xv.⁶ vstra. (25.)
 Ex madr kallar til þiár sine þyrir en þiárhallbz madr kallar hann til kominn. (26.)
 Ex arxr berfc til handa ómaga oc hefir madr i setfc. (27.)
 At engi þori ómaga enri af landi. (28.)
 Um arxfócnar þyrnsco. (29.)
 Hveflo iörð eða bú skal setia af i eryð ber. (30.)

Um ættleiðing.

- 1 Sá er ættleiðingr at þullu er þaðer leidir i ætt sun sinn oc þeir menn iáta er þá ero þess manns arxar næster er sun sinn leidir i ætt. Þriggia fállða⁷ öl skal gera oc höggva uga þrevetran oc þlá af heming af eytra⁸ þoti hinum hogra þyrir oxan

Jvfr. Cap. 1. G. 58. Hk. 70.

¹) er — c. a. ²) iðar — f. ³) þaðerni — c. d. ⁴) Rettere: er. ⁵) er — c. d. e.
⁶) .xviij. — b. d. f. ⁷) fállða — b. f. ⁸) eytra — e.

hótilinn. oc gera scó or. þar skal þader láta ættleiding stiga í. oc hafa sunu sína¹ þá í þadmi ser er í ómegð ero. en þeir sculo synir hans í þann scó stiga er fulltíða ero. En ez hann á sunu enga arygenga. þá sculo þeir menn í þann scó stiga er þá ero arzi hans næstir. en þann mann skal leida á reca scaut oc rygia. Jamt sculo conor bera vitni þeim manni sem carlmadr [til ættleidingar² at fullu. oc scór sá er þeir stigu í ez hann er hirðr. Þann þýborenn sun skal í ætt leida er honum er þrelsi gæzit. oc gæz annarriveggja þadir eða bróðir. eða hvegi madr er arzi hans er næstir. hvárt sem sá er ungr eða gamall. oc láta þeir menn er arzi ero þá³ næstir þeirra manna er þá vilia mann í ætt leida. En iamt skal þriálsrar lono sun sem þýjar í ætt leida. Svá sculo aller hauggillðismenn ættbornir leida mann í ætt sem þadir eða bróðir ez þeir ero eigi til.

Um arz þeirra er allir deyja senn.

Ez menn þalla í orroftu oc lemr engi⁴ á braut eða drucna allir eða inni brenna² allir. þá þari arz þeirra sem þeir hazi allir senn látit líx sitt.

Þvergi má geza arz sinn.

Menn þeir er gestþedra ero mega⁵ geza arz hvárt sem er carlmadr eða cona. **3** Carlmadr má geza arz sinn ez hann er heill madr. en hann má taca aptr giöx sína. en annat sinn má hann eigi taca aptr giöx sína.

Þveffo cona má geza.

Kona má geza .liij. sinnum arz sinn oc hallða hit þridia sinni. en eigi má geza **4** nema heill madr se. oc þar rýxa í⁶ þrimr stöðum þeim sem geza skal. at lirtiu oc á þingi oc at samcundu. Með trygdum skal geza ez iarder ero. en ez annat þé er. se sem vátta vitu. oc þá svá at eigi lomi scýnting á. en tíundar giöx er oc berse vitni þat. oc svá ez madr gæz þiórdung or þengnu þé oc ero iarder í. þá skal hallða ez vátta vitu. þó at eigi se scýnt.

Um gestþedri hvar er⁷ hann deyr.

Ez madr⁸ á iörðu manns er gestþedri er. oc verðr hann dauðr. ez hann átti **5** til .viij. ára eða minna. þá hazi sá er iörð á oc [bú-búlutu öll.⁹ oc allt þat er rótþast er í corni eða heyi. oc hvert tré er grazit er í iörð niðr. en ez meira má en .viij. ára. þá á konungr þat hálzt er auc er. en sá hálzt er iörð á. En ez gestþedri verðr dauðr á scipi manns. oc á hann eigi meira en .viij. ára. þá hazi scipdróttinn allt. en ez meira er þá á¹⁰ konungr hálzt þat er auc er. en scipdróttinn hálzt. En ez hann er

Jvfr. Cap. 2—5. Hk. 71. (næsten ligelyd.) G. 108—113. 129.

¹) [ana — c. d. [ana — b. f. ²) [mgl. f. ³) þá — mgl. e. ⁴) madr — tilf. e. ⁵) mego — c. e. f. ⁶) á — b. f. ⁷) er — mgl. b. f. ⁸) Her synes et Ord som býr eller noget lignende at være udeglemt. See Hk. 71. ⁹) [búluto alla — Hk. ¹⁰) á — mgl. b.

upplagðr¹ á iörð manns oc deyr hann þar. þá skal þé hans svá fara sem áðr er sagt. En ex gestzedri er í gríði² með búanda. þá skal búande ljísa því at hann bindr oc lensir húðzát sitt þar með honum. þá skal sá búandi taca arz hans allan ex hann deyr. nema hann hazi gezit öðrum. En sá madr er gestzedri réttir er herlenzcr er Noregs madr oc ero aller deyðer³ hans ættmenn er í erzðum ero talder við hann. En ex gestzedri andaz á iörðu manns þar sem hann bió. þá hallði sá arz þann .xij. mánade er iörðu á til raundaga hvárt arzi er nöðurr eða engi. oc gíallði hverium sculldir er vitni berr til. en ex hann andaz í gríði með manni eða á scipi. þá zari með sama hætti. En ex cona manns andaz sú er gestzedra er. þá hallði búandi hennar .xij. mánade. oc fæc zullvedia til at þé halldeze.

Um arztac eptir því er madr deyr zyrir vestan mitthaz oc austan.

- 6 Ex madr deyr zyrir vestan mitthaz eða⁴ Íslande út. þá skal sá taca arzinn at lögum þeirra er þar er⁵ á landi. En ex zyrir austan mitthaz deyr. þá skal þat þé fara at frostopingslögum réttum.

Um þess manns zæðerni er menn iða⁶ um.

- 7 Ex madr callar til zöðorarz⁷ síns. oc hinn iátar því at hann er þess sonr er hann segir oc az zríálsum tvidi oc til arz⁸ lominn. oc er hann innanlandz getinn. þá má hann ganga til zöðurarz⁹ síns. en sá zari hinn á zrá er callaði hann eigi arza vera með váttum oc með vitum. En ex hinn dular at hann se þess manns sunr er hann segir. eða [hann se⁷ az zríálsum tvidi comenn. þá skal hann tvedia oc zíárhalldz mann oc eigi dóm⁸ einn til oc nióti vátta sinna at hann er þess manns sunr er hann segir. En ex hann er utanlandz getinn. þá skal hann tvedia zöður arz⁹ síns. eða þess arz⁹ er hann callar til oc nióti vátta oc vitna sinna at hann se⁹ arz⁹ görr oc eiga doma alla¹⁰ nema hinn láti zyrir az.

Um iamnanar¹¹ menn til arz.

- 8 Hvervitna er iamnánar ero hinum dauða carlmadr sem cona. þá skal carlmadr ganga til arz⁹ en cona í zrá. ex þau ero bæði í hauggilldi eða bæði í nexgilldi. En ex hon er manni nánari þá cembr hon zyrri til arz⁹. en¹² hauggilldiemenn ero zyrri í arz⁹ hvárt sem er carlmadr eða cona heldr en nexgilldiemenn.

Um þat hvat dóttir á í móðer arz.

- 9 Þat skal dóttir taca í arz⁹ móðor sinnar ex bróðir lizir. clæði öll nema gudvezjar sciccior oc óscoren clæði öll. þat á bróðir. En az clæðum skal bróðir taca gullad¹³

Jvfr. Cap. 6. G. 111. Cap. 7. 8. Hk. 74. (næsten ligelyd.) G. 124. 125. Cap. 9. Hk. 75. (ligelydende).

¹⁾ útlagðr — b. f. ²⁾ ondi — b. f.; oríði — c., og opr. i d. og e., men rettet til gríði i d. af Arne M. selv.
³⁾ dauðr — c. ⁴⁾ á synes her at være glemt. ⁵⁾ ero — c. ⁶⁾ iðar — c. e. ⁷⁾ [mgl. c. d. e.
⁸⁾ dóm — c. f. ⁹⁾ til — udeglemt, see Hk. 74. ¹⁰⁾ til — tilf. c. d. e. ¹¹⁾ iamnananar — c.
¹²⁾ ex — tilf. b. ¹³⁾ gull allt — Hk.

ex hann vill. en vezlar sciccior oc affala alla oc tnypt clædar¹ oc vænginn² oc lesinn þat á dóttir. oc ziadclædi oc dúncclædi. En ex vezr stendr uppi. þá á sunr þat sem voxit³ er. en dóttir þat sem óvoxit er. Sunr á særclædi⁴ öll oc beclclædi oc cozra⁵ oc húsbúnada.⁶ en yzirbreizl á dóttir ex módir hennar átti. en sunr á ex þadir þeirra átti. En dóttir á saudi .v. oc lín allt oc garn oc .v. reizi ullar oc gæs. en sunr á þat er auc er. En clæda ílát öll á dóttir ex módir hennar átti. Kross⁷ skal dóttir hafa eða língu hvárt sem hon vill eða brjófbúnad hinn⁸ beizta ex eigi er or gulli görr. oc er or sylzri görr. oc nisti öll ex vegr eyri eða eyri minna ex sylzri gör. oc steina þó at sylzr se í steinum. Öll þau ter er conor dreccaz á yzir þvert gólf heima á⁹ hínhlum. þat eigo dætr oc deilir¹⁰ þó at sylzr se á. En sunr á sylzrter. Munnlaug eina skal dóttir hafa nema retendi¹¹ se raft ámedal. þá skal hon hafa báðar.

Um vörn eða söcn meðal leysingia oc scapdróttins.

Þess skal hverr vera leysingi er xrelsi gaz. ex sá gaz er geza átti. En ex .ij. 10 tungum leicr hvert hann er undan þeim kominn er til varnar hans kalladi eða eigi. oc dular síalzr. þá xare sá til er scapdróttinn hans callaz. oc nióti .ij. vátta á þingi at hann er undan honum kominn. þá er hann hans. nema hinn haxe algilldis vitni á móti .ij. manna árborinna oc scilvænna at xrelsisöl hans var gört eða máltrngt.¹² þá ex hann xlytr þat vitni xram. þá er hann or þyrmslum við þann mann. en ex sá callaz árborinn er xyrir söc verðr. þá teli hann xióra langxedr sína til árborinna manna. en síalzr hann hinn .v. oc hazi til þess .ij. búanda vitni árborinna. En ex hann er svá lidlauff at hann xer þat eigi. oc hezir þó þessa vörn xyrir ser. þá sanni ætt sína árborna með gudscírslum. En ex hann verðr scírr með iárne eða vitnisburð. þá giallði hinn honum fullrétti. en biscopu eða sect. En ex hann xer sic eigi scírt. þá hezir hann xyrirgort xé sínu öllu við scapdróttinn. oc liggia á .iiij. merer sylzrmetnar. nema hann launi ex ser. oc svá um vánar mann. En ex xleiri menn calla á. þá haxe hann hina sömu vörn xyrir ser.

Um þyrmsl oc exzdir leysingia.

Leysingia ætt ero .iiij. menn¹³ í þyrmslum. en hinn .v. er or þóat¹⁴ eigi se 11 leyptr. En leysingi sá er xrelsisöl sitt hezir gört eða leyptr með trngdum. sá skal taca arx sunar síns oc dóttor oc leysingia síns hins þridia. En synir leysingia sculo taca .viij. manna arx. xödor oc módor oc sunar oc dóttor of bróðor oc syftur oc leysingia síns hins .viij. Svá skal sunr leysingia taca oc sunarsunr oc þess sunr þeir er svá taca oc svá dóttir oc syftir sem sunr oc bróðir ex þeir ero eigi til. oc svá skal hvárt

Jvfr. Cap. 10. G. 66. 67. Cap. 11. G. 66. 63.

¹) clæde — Hk. ²) vængub — Hk. ³) hozet — c. d. e. f. ⁴) celtclædi — Hk. ⁵) cozra — Hk.
⁶) húsbúnad — Hk. ⁷) rós — Hk. ⁸) hina — b. f. ⁹) (— f. ¹⁰) heilir — b. f.
¹¹) retendr — Hk. ¹²) mál trngt — c. d. e. ¹³) menn — mgl. f. ¹⁴) þó — a.

þeirra hyggja þyrir öðru. En þegar þá .v. menn lídr. þá hveryr ætr¹ undir scapdróttinn arþvæn öll til níunda tíðs oc svá þyrir hyggja ex þess þarz. En ex leyfingi tetr conu. hvárt sem hann tetr² leyfingiu³ eða árborna. þá hverza .ij. lutir bæði gæzlu oc arþs undir þöðor oc undir scapdróttinn hans. en þriðjungr undir móðor. oc þau or þyrmslum er til móðor hverza ex hon er árborin.

Um þrælsis öl.

- 12 Ex þræll kemr á iörð eða býr. þá skal hann gera þrælsis öl sitt hverr maðr níu mæla⁴ öl. oc scera á vöðr. ættborinn maðr skal höxud afscera. en scapdróttinn hans skal taca hálslausn af hálse honum. Nú vill scapdróttinn hans lenza honum at gera þrælsis öl sitt. þá skal hann beida hann með vátta .ij. at hann megi gera þrælsis öl sitt. oc bióða honum með .v. mann til öldro þess er hann gerir þrælsis öl sitt.⁵ þá skal hann þó gera oc láta öndvegi hans oc cono hans tyrt liggja. En ex scapdróttinn hans leitar á hveffo hann hazi gort þrælsis öl sitt. þá skal hann leida fram vátta sína þá er at voru oc þat öl druccu. oc láta bera þat á þingi. Nú bera þeir svá at þullt se at lögum. þá skal þat vera. En uppi þrá því þá se lýft á hveriom .x. vetrum. oc nióte hann þeirra vitna þegar hann þarz til at taca. oc þó þullt at eigi se lýft á hverium .x. vetrum.⁶ þegar hinir bera er⁷ heyrðu á þingi.

Um þrídlogiaza búanda eða caupmanns í þörum úti.

- 13 En ex bóndi vill caupa mann til þrælsis eða sciparar í þörum úti. þá skal sá maðr við engan mann þyrmaz. en ex hann deytr. oc er eigi gort þrælsis öl hans. þá taci scapdróttinn hans arþ hans. oc svá hyggi þyrir sem hann verði protamaðr. En ex hann vill gera þrælsis öl sitt. geri svá sem áðr var sagt.

Ex maðr vill caupa þyrmslar af ser.

- 14 Ex maðr vill caupa þyrmslar af ser oc vanærð hellðr en gera þrælsis öl sitt. þá skal þat vera ex scapdróttinn hans vill selja með trygðum. en síðan skal alldregi riúza.

Ex maðr er borinn scauta ámedal.

- 15 Sá maðr er borinn er scauta ámedal skal taca slícan rétt sem þadir hans hazði. en sá maðr er borinn er scauta ámedal er þedr hans var þrælsi geyt. oc þécc hann cono áðr þrælsisöl hans væri gort. oc gat hann sun með þeirri cono. þá er sá maðr borinn scauta ámedal. sá skal enscis manns arþ taca.

Ex maðr þörir leyfingia manns af laudi eða legg með honum.

- 16 Ex maðr þörir þá conu af lande er vánar⁸ maðr manns er. eða leyfingia manns. þá skal stýrimaðr gíallða aura .xij. oc þé allt sem vitni berse scapdróttni til

Jvfr. Cap. 12. G. 62. Cap. 13—16. G. 61—63.

¹) arþr — b. f. ²) tetr — mgl. c. ³) leyfingia — b. c. d. f. ⁴) mála — b. f. ⁵) Her synes noget at være udeglemt. ⁶) oc nióti &c. — mgl. e. ⁷) bera er — mgl. b. f. ⁸) Saaf. i alle Afskrr. varuðar!

at leysingi hans átti. En ef honum var óvísavargr. þá sanni hann með lífritar eidi. En ef leysingia manns þyrirliggir sér. þá skal hon gjalda scapdróttni sínum .iij. merkr. oc reidi sá maðr þé þat er vill. En ef hon vill briggja sic síðan. þá skal hon fara at¹ leidzlu sem mans maðr til scapdróttins. En ef ættborinn² maðr tækr leysingia manns. þá er hon secc við scapdróttin sinn .iij. merkr. en börn þeirra or þyrmslum.

Þvat jóstri má geza jóstra sinum.

Þauldr skal geza syni sínum þýbörnum oc jóstra sínum hvárumtveggja .xij. 17 aura slyrmetna ef hann vill þyrir utan erzingia sátt. En þó at annarr þeirra se til. þá skal hann eigi meira geza þyrir utan erzingia sátt en .xij. aura. svá sculo þeir oc jóstra sínum geza ef þeir vilja. árborinn maðr mörc. svá micit hverr sem maðr³ er borinn til.

Um þat þvat micit geza má þyrir utan erzingia sátt oc þiórdung þengins þiár.

En hverr maðr skal tiunda þé sitt er vill. oc þeim um bióða er vill. hvárt er 18 hann er heill maðr eðr eigi. at sá geri þyrir önd hans (er hann)⁴ þýðr um. oc þiórdung þengins þiár. en eigi skal maðr taca or þé síno meir en nú er mælt þyrir utan erzingia sátt. nema þiórdung þiár.

Um tryggroþ er⁵ eigi ers⁶ at lögum tryggðar. oc um þriðjungs auca ef maðr missir cono sinnar.

Ef maðr rýðr tryggðar. þá er hann tryggroþi. en þó at hann riúxi tryggvæ 19 er eigi ero at lögum tryggðar. þeim er tölld ero á bók várri. þá varðar honum þat eði. En ef maðr sýntir iörd cono sinni þyrir þriðjungs auca. oc missir hann cono sinnar við. þá verðr hann sialzr arze iardar þeirrar.⁷ þyrir því at þau ero lög vár. at slícan eyri skal hverr maðr ef hendi sér reida sem hann tóe oc heimanzylgio. En ef bónda missir við þyrri. þá eignaz hon sialz þriðjungs auca. ef hon hezir eigi þyrirgört.

Þve lengi hverr skal þyrir síns þé ráða.

Sialzr skal hverr ráða þé síno meðan hann má sitia í öndvegi síno. svá cona 20 sem carlmadr. En ef maðr verðr svá vandvita⁸ at þat syniz hauggilldismönnum oc neþgilldismönnum at hann cunni eigi ráða þyrir þé síno. þá varðveiti sá er arze er næstr. En þat þé skal eigi selja þrá þeim er á. en ef því þé skal hinn þá alla atvinnu svá sem þeirra er beggia sómð í.

Þveffo í ætt má leida.

Öldregi má carlmadr cono í ætt leida oc eigi cona carlmann.

21

Jvfr. Cap. 17. 18. G. 128. 129. Cap. 20. Hk. 76. (ligelyd.)

¹) til — b. ²) árborinn — a. ³) áðr — f. ⁴) () mgl. i Afskrifterne. ⁵) ef — b. f.
⁶) er — c. d. e. ⁷) þeirra — b. f. ⁸) vandvita — Hk.

fullrétti En ef þeir eða þorræðismanni er lent at hans ráð se til at hon¹ se á brottu. þá sveri hann lýritar eib eða gíalldi slíct sem henni skyldi heiman fylgia.

Um þorræði meya.

- 2 Þaðir oc móðir skal ráða gíptingum dotra sinna eða sá maðr er gíptingarmaðr er at. En enga heimanfylgiu má arzi gíptingarmanns riúxa. nema um² unnd se.³ En ef dotr verða þödur síns arzar eða móður eða bróður. eða hveræis arzar er þær verða. en sumar gíptar en sumar úgíptar. þá sculo þær er úgíptar eru taca svá milit af úsciptum arzi sem þær höfðu er gíptar eru heiman.

Um ianvadar skipti til arzo.

- 3 En þó at allar se heiman gíptar. oc er eigi skipt heimanfylgiu til ianvadar þeirra á millum. þá taci af úsciptum arzi svá micit sem sú hærði er mest hærði heiman [æ meðan vinz til.⁴

Um gripa lán til heimanzerðar.

- 4 Gripir þeir allir er léðir eru til heimanfylgiu. oc eru þeir metnir oc myndir í hendr þeim er conu þær. þá á hann þá iannheimila sem þaðir eða móðir létu heiman fylgia. En ef maðr segir at hann léði eigi til þess þeirra gripa. þá sveri hann einseibi carl sem cona. en hann sœci til ianmycils gíptingarmann konunnar. oc lemr þær eigi þridiungsauci í mót. En ef edia gíptir sic heiman oc lætr meta þé annarra manna í heimanfylgiu sína. oc lér hinn til er átti. þá á hann þat iannheimillt sem þat er edian átti. En ef maðr værc eigi til þess hærða lét. þá sgni með einseibi. en heimanfylgia hennar⁵ því minni.

Um gíðrzer kons við búenda sinn.

- 5 Karkmaðr skal conu efri ráða⁶ meðan þau ero hiún oc er úscilt þeirra ámedal. nema því einu er scilt er at þestum eða at samþangi⁷ þeirra. þat þé skal hon siolz ábyrgiaz oc þyrir ráða. En ef cono manns tomiz arzr til handa oc eru úmagar í erzð þeirri en eigi þé. skal búandi hennar þyrir þeim hnggia. oc gera þyrir þau róðr oc reidu. en eigi skal heimanfylgia hennar af því þverra er lýsing lemr á í öllðrhúsi. En ef þé er í erzð þeirri. þá skal virða iardir oc lausa aura alla oc hazi hann með ábyrgð oc með ávergi. oc greiði slícan efri af höndum ser sem hann tók. nema landaleigur þær er hann tók síðan.

Jvfr. Cap. 5. G. 52.

¹) Rettet saaledes af Arne M. i d.; hann — de övrige. ²) um — mgl. b. f. ³) Herefter en Aabning som til et Ord i b. f. ⁴) [mgl. c. e. ⁵) er — tilf. Arne M. i Margen i d. ⁶) æ — tilf. c. f. á — tilf. e. ⁷) Saaledes i alle Afskrifter; for samgangi?

Um þyrr byggðs úmaga til þess er hann elzti er .xv. vetra gamall.

En ef úmagar einir ero eptir hins dauða oc eði þé. hann skal þó fara úmaga. 25
oc þóða til þess er einhverr þeirra se .xv. vetra gamall.¹ En þá síðan hafi hann
vitni við. oc mæli svá. at ec orca eigi lengr at þóða þau. þá varðar honum síðan
allz eði. at þau gangi síðan á von.

Ef madr callar til þiár síns þyrr en þiárhaldsmadr callar hann til kominn.

Ef madr callar til þiár síns. þyrr en þiárhaldsmadr callar hann til comenn. þá 26
scal sveria móðir ef hon er til at hann se .xv. vetra. en ef móðir lifir eigi. þá sveri
nánasti niðr í móðorætt hans. en þá skal hann hafa þé sitt síðan.

Ef argr berse² til handa úmaga.³

Sá tect argr er sjónn er argr. Nú mæla menn úmaga mál. nú callar sá þann eigi 27
argra réttan er í argr sitr áðr. þá skal standa þess manns mál til þess hann er .xv.
vetra. en þá skal hann siálfgr foria mál sitt. en engi madr skal hans mál foria þyrr.

At engi madr þyrr úmaga eyri af landi.

Úmaga eyri skal madr eigi⁴ þóra af landi ne or lögum öllum nema sá madr 28
se utan laga staddr er þiárhaldsmadr er rétt. oc eigi iardir innan laga þær er þeim
þiárhaldsmanni sjniz fullveðia við úmaga. en⁵ innan laga várra er. til svá micils
sem hann þlytr á braut. En ef meira er þá varðveiti sá er næstr er þiárhaldsmadr
innan laga. En eign þá skal engi madr selia. er í veð er lögd úmaga þiár. þyrr⁶
en úmagi er fátt við þiárhaldsmann. síðan er hann er cominn til þiár síns. En
þó⁷ at selld verði. þá þari úmagi til þegar hann er fulltíða oc lögðessi oc leggi
þimtarstemnu. nióti þar⁸ vitnis síns at sú iörð var í veði við hann oc láti doma
ser oc hafi síðan. oc varðveiti til þess er⁹ hann hefir sitt. En ef þyrrir annan veg.
þá skal sá er næstr¹⁰ er þiárhaldi þara til oc æfta þann mann tæc er á braut vill
þara. En ef hann gerir eigi svá. þá gíalldi hann úmaga hvern pening. síct sem
hann átti at hinum. eða at hann sveri lýritar eid þyrr. at hann vissi eigi at hinn¹¹
villdi brott. En ef hann leypsc á brott með úmaga þé. þá gíalldi hann þriðungi
meira þé en hann tóe ef hann temr aptr.

Um arfðonar þyrr.

Madr hverr er argr á at foria. þá skal hann hafa sótt allan þyrr en hann se .x. 29
vetra gamall í þrá því hann se fulltíða. En ef hann sitr innan lands til þess er
hann er halþrítugr. oc hefir þá eigi sótt. þá á hann enga¹² uppreift þess máls síðan.

Jvfr. Cap. 25. G. 130. Cap. 27. 28. G. 114. 115. Cap. 29. 30. Hk. 77. G. 120.

¹) gamall — mgl. c. d. e. ²) berse — c. d. f. ³) of hefir — tilf. c. d. f. ⁴) mgl. b. c. d. f.
⁵) for er? ⁶) þyrr — b. f. ⁷) þá — f. ⁸) þá — b. f. ⁹) er — mgl. b. f. ¹⁰) næst — c. d. e.
¹¹) hann — c. e. ¹²) eigi — e.

En ez aryr tomiz manni. þá skal hann haza sótt á .x. vetrum næstu eftir þat er¹ aryr tomiz² ez hann er innanlandz. En ez hann heyr þá eigi sóct. þá heyr hann yrrirfarit sóct sinni. oc svá skal um allar ziársócnir ez madr á at soctia. En ez hann er utan landz þá hazi hann sóct zé sitt á .x. vetrum hinum næstu eftir síðan er hann cennr aptr. en þeir vetr i tölo er voro ádr en hann var i Noregi zyr en hann zoti á braut.

Um arz.

- 30 Ez madr á³ iörd at soctia. þá iörd er hann scyldi tect haza at arzi. þá skal hann med lagar⁴ tæzli soctia oc haza þat vitni á zimtar stemnu. at sá madr átti iörd þá er hann var arztati⁵ at. oc hann gaz eigi ne sölum selldi. oc eigi gallt hann öðrum mönnum at lögum. Svá skal hann soctia iörd þá .x. vetr zrá því er hann er zullida.⁶ Svá skal oc soctia med laga tæzli ez lod eða bú ber i erzð. en med útbeizlo [lausfa aura⁷ alla svá sem zyr er scilt.

X.

Her heyr upp capitula az .x. lut bócar.

- j. Engi skal til síns nema. (1.)⁸
- ij. Ez madr á med öðrum naufsnia vitni at bera. (3.)
- iiij. Her segir til hveffo manni má heim stemna. (4.)
- iiij. Ez hinn cennr eigi heim er stemnt var. (5.)
- v. Her segir til hveffo tveðia skal. (6.)
- vj. Um heimstemno. (7.)
- vij. Um hvat tveð⁹ er. (8.)
- viiij. Um heimili manns. (9.)
- ix. Um verc mannz. (10.)
- x. Hve tveðu dóm skal zesta. (11.)
- xi. Um heimili mannz. (12.)
- xij. Um dómroz. (13.)
- xiiij. Um þridia dómsetning. (14.)
- xiiij. Um tveðiadar dóm. (15.)
- xv. Lendr madr skal eigi nemdr i dóm oc eigi á zimtar stemnu. (16.)
- xvj.¹⁰ Um heimstemnu oc um dómzesto. (17.)
- xvij. Um þridia dóm. (18.)
- xviiij. Um vita zé. (19.)
- xix. Um annat vita zé. (20.)
- xx. Um þridia vita zé. (21.)¹¹
- xxj. Um dauða mannz sculdarzgar. (23.)
- xxij. Um sculda sócn. (24.)

¹) at — f. ²) tomiz — b. e. ³) á — mgl. d. f. ⁴) Saaledes i Afakrr. ⁵) arztotu — b. f.
⁶) zullida — d. f. ⁷) [lausnar — b. [lausar — f. ⁸) Titelen "Um heimstemnu" (2) mangler. ⁹) tveð — e.
¹⁰) Dette, saavel som de efterfølgende Tal i hele Rækken, mgl. b. f. ¹¹) Her mgl. Titlen "Um þiðrða vita zé." (22).

- xxij. Um dómsetning oc lemr eigi tvöðu váttar. (25.)
 xxiiij. Um sócn við einleypa mann. (26.)
 xxv. Um tac ef maðr gengr í. (27.)
 xxvj. Um handfala bönd oc tryggva vátta. (28.)
 xxvij. Hveflo maðr skal öðrum sócn sína bióða. (29.)
 xxviii. Hvað þylliameun mego dæma. (30.)
 xxix. Heima skal búandi veriað. (31.)
 xxx. Hvar mál skal sœliað. (32.)¹
 xxxi. Þylliamaðr hvern skal konungs ármadr sœcia. (33.)
 xxxij. Um réttarfar manna. (34.)
 xxxiij. Um útvæðis orð. (35.)
 xxxiiij. Um sócn við cono einleypa. (36.)
 xxxv. Um réttarfar tvænna. (37.)
 xxxvj. Ef maðr lýfir carl eða cono. (38.)
 xxxvij. Um heila húsgangsmenn. (39.)
 xxxviii. Hvað þyrir þræl skal áþyrðiað. (40.)
 xxxix. Ef maðr lýfir roff undir manni. (41.)
 xl. Um þornæmi. (42.)
 xli. Enn um þornæmi. (43.)
 xliij. Um áfang.² (44.)
 xliij. Um áfang³ ef maðr lét roff eða scips. (45.)
 xliiiij. Um þat ef maðr vanar roff manns eða nauð. (46.)
 xlv. Um hornung eða rífung eða þhjar sun. (47.)
 xlvj. Um þat ef menn kaupaz roffum við. (48.)

Engi skal til síns nema.

(j.) Þat er uppsaga laga várra í lögum manna at engi skal þyrir öðrum taca 1 ertog eða ertog meira. En ef tecið verðr. þá skal hinn þara eptir er þau fót á með vátta. oc beida út síns innan næsta mánaðar síðan er hann þyrr. En ef hann lætr af. þá hefir hann þyrirtelir sócn sinni. en ef heilðr á oc lætr eigi laust. þá liggv rán við. oc þyrirþarit sócn sinni iamt sem áðr.

Um heimstemnu.

Heim skal búanda stemna oc til hús þara. Ef hann þinnr hann innan ecru gerðis. 2 þá stemni hann honum inn til andvegis með tvöðu váttum sínum. Nú ero þeir réttir til at bera bæði heimstemnu vitni oc tvöðu vitni.

Ef maðr á með öðrum nauðsynia vátt.⁴

(ij.) Ef maðr er heimstemnu váttv eða þingstemnu eða tvöðuvátt. oc er síðan 3 þest lög þyrir lod hans. oc ber allt á einn dag þing oc dóm oc þimtarstemnu hans. þá skal hann cost bióða þeim er lögþesti þyrir lod hans hvert er⁵ hann vill hafa

Jvfr. Cap. 1. G. 34. Cap. 2—9. G. 35. 46.

¹) Denne Titel mgl. b. f. ²) og ³) áfgang — c. e. ⁴) vátt — f. ⁵) er — mgl. c. d. e.

þernæting eða segnæting. en ¹ ef hann vill hvárki lífa. þá leggi .v. næting nema helgi beri á. þá skal þernætingr. En ef allt ber á einn dag örvarping og vápnaping. aller bondr er ör lemr til garðs. þá þari til örvarþings. og hafi þangat vápn sín og skjni þar at ² svá fullu sem á þyllisþingi. en árnadr hafi umbodsmann. þá þari menn at orfeðiu. En ef allt ber á einn dag. sórnarþing og örvarþing. og er í sínum stað hvárt. þá stemni hann honum annat þing. og se hvártveggja máli ospillt. En ef hann þiðr eigi hann heima. og mæli hiún ³ svá. eigi vitum ver ⁴ hvert hann er þarinn. hvárt langt eða scamt. þá skal þeim manni gera .v. náttu stemnu heim til heimilis síns. En hiún segia at búandi se þarinn þeirri þiall upp eða út um Agðanes. eða norðr þeirri eidd. eða nöccut innan landz. þá skal þeim manni gera .ij. mánaða stemnu heim til heimilis síns. En ef hiún mæla svá. eigi vitum ver hvat hann þór. en þó þerr hann innan Agðanes og þessu megin þialls eða eidds. þeim manni skal stemnu gera heim. og hiún gera mann eptir honum. og telia dagleidar á báða vega. En ef hiún segia svá. í þeim .iiij. þyllium þeirri utan Agðanes. at madr se innan þyllis staðr. þá skal stemna honum heim um hálfan mánað. En ef hiún segia at ⁵ hann er utan þyllis þarinn og innan lands. þá skal gera honum .ij. mánaða stemnu heim til heimilis síns.

Ger segir til hverfs manni skal heim stemna.

- 4 (ii.) Svá skal manni heim stemna. nemni þann mann á namn og mæli svá. Ef stemni þér heim til þoriar þess er þú þyr á. eða til þess þoriar er þú átt heimili á. og nemni et ⁶ þorinn. inn til ellz og arins og til þess húss er setclædi ero í breidd. til vöðo eða til þingstemnu. og nemni dag þann. þá er sól riðr upp. og þar til er hann setz. og nemni vitni við.

Ef hann kemr eigi heim er stemnt var. ⁷

- 5 (iii.) Nú skal hann heim coma naufsynialauft. eða naufsynia hans. En ef hvárki lemr fram. hann skal þó at hváro þara fram vöðo sinni. en hinn er secr .iiij. aurum töldum.

Ger segir til hverfs kvæð.

- 6 (v.) Svá skal mann kvæðia. nemna mann þann á namn. og kvæði hann gripar þess er hann á at honum. og nemni gripinn. og kvæði hann laga vöð og lýtitar. og nemni vitni við. Eigi scolo þleiri menn ganga í hús inn en .iiij. menn. ef þleiri ero þá er þlocr manna fullr. en hinn skal eigi dóm þesta nema ⁸ vili.

Um heimstemnu og kvæðu.

- 7 (vj.) Heim skal stemna manni á hverium degi er vill. og hafa hvárn til þriálfan manna er vill til þingstemnu vitnis. og váttþærr má vera. en vöðvátta skal hann

¹) en — mgl. c. d. e. f. ²) á — b. d. f. ³) I Afskrr. hinn, hvilket er en aabenbar Feillæsnung af Mbr., see nedenfor. ⁴) ver — mgl. b. f. ⁵) at — mgl. b. f. ⁶) et — mgl. e. ⁷) er — c. d. e. ⁸) hann — tilf. c. d. e.

taca bændr til í því zylki er veriandi bñr í. En ex maðr syniar manni heimstemnu vitnis eða cöðuvitnis eða þingstemnu vitnis. þá er sá secr .iij. aurum töldum. eða hann sveri einn undan. En til þingstemnu skal stemna heim [hvárt er vill¹ .iij. nottum zyrir. eða .v. nottum ex² ziall eða ziörðr er ámedal. En ex hvárti er ámedal þá stemni sacaráberi hvárt er hann vill .iij. nætr eða zimm.

Um hværr kvæðr er oc at sá er heim kominn til andvegis síns.

(viij.) Nú er sá er cvaðdr var heim cominn til andvegis síns. þá skal hinn 8 lagacvöð réttir cvedia. Sá skal dóm zesta er cvaðdr er. en hværr sem dóm zestir. þá skal hann at váttum spyria. en hinn skal nemna ex hann er spurðr. þá skal haza þá vátta. er hann má zá at sveria með ser.

Um heimili manns til³ heimstemnu.

(viij.) Engi skal heimili síno scióta í lenda manns gærð. oc eigi í ármanns 9 gærð. en ex maðr á lixanda⁴ zöður eða móður. þá skal hann þangat stemna manne til heimilis. oc eigi þarz at heimili hann at spyria ex þau bæði eða annat þeirra bñr þar innan zylkis. þeim er mál cembr á hendr. En ex hann vinnr zyrir búanda oc vitu menn þat. þá⁵ skal þangat heim stemna honum.

Um verkmenn oc svá ex .ij. leigi⁶ einn.

(ix.) Ex vercmadr gengr or víst sinni. þá gíalldi hann síct zé þeim er leigdi 10 hann sem honom var zest. oc svá myclu setiz sá er tegr hann við hinn er zyrir tóç ex hann víssi. oc stemni búandi þeim þing. oc settiz þeir ex þeir vilia. en ex þeir vilia eigi. þá zari bændr at þeim oc taci hálfu meira. en sá er eigi zerr gíalldi .v. aura sílzymetna tonungi. En hvar er .ij. leigia einn vercmann. hazi sá er zyrir leigdi. En ex búandi recr vercmann or víst sinni. þá⁷ hazi hann oc sícan dóm sem áðr var um sagð.

Þvæssa kvæðs dóm skal zesta oc síðan um sókn.

(x.) Sá skal dóm zesta er cvaðdr er. oc casta fram laga texti. en sá skal leggja 11 dóm á er cvaðdi á .v. náttu zrestir á dómstæð þeim er menn haza zyrir hært. oc nemni boinn sá er leggr dóm. Nú ero cöðo váttar réttir til at bera vitni bæði með sorianda oc svá verianda. Nú sculo þeir zara til dóms soriandi oc veriandi. oc híða hværr annars til middaga. en ex eigi temr annarr tveggja. þá skal þó dóm setia saman. oc .v. menn ex hvárestveggja hendi. En ex öðrum þeirra breft einhværr er í dóme⁸ scyldi sítia. þá er þeim zallin sócn.

Jvfr. Cap. 10. G. 70. Cap. 11—18. G. 37.

¹) [burde udentvill være borte. ²) ex — mgl. c. d. f. ³) oc — c. a. ⁴) lixandi — b. f.
⁵) þá — mgl. c. d. e. ⁶) leiga — c. d. e. ⁷) svá — b. f. ⁸) dóm — b.

Ex sokiandi kemr eigi til dóms.

- 12 (xi.) En ex sokiandi kemr eigi til dóms. þá er hann ex sócn sinni. Nú skal veriandi þora fram vitni. vöðo vátta sína. oc geri svá sokianda dómþloga. En ex eigi kemr veriandi til dóms. þá er hann secr .iiij. aurum. en sokiandi seti dóm sinn [a varo¹ oc þori fram vöðo vátta sína. oc svá annat vitni sitt. Nú er sokianda borit vitni at þullu. þá sculo domendr² dóms orð á leggja. at hann er cominn at sócn sinni. En sokiandi leggi þar dómþemnu í sama stað á zimm náttu þrestu. Nú cembr sokiandi til annars dóms en veriandi cembr eigi. þá hefir hann þyrirþarit sócn sinni. oc secr .iiij. aurum. nú³ ex hann cembr til annars dóms. þá skal hann nióta vitnis síns alls í⁴ öðrum dómi. En leggja skal dóm hin þridia í sama stað á zimm náttu þrestu. oc skal sokiandi leggja.

Um dómþeg.

- 13 (xii.) En hvar er maðr ríðr .xij. manna dóm. ex hann siálþr gerir þá er hann secr .xviij. aurum silþrmetnum. en þat ero .xij. aurar vegnir. oc þó hallða dóm sem áðr. Slíct liggir erþingia hans við ex hann ríðr sem honum er settu⁵ síðan vitni er um borit. Sacaráþeri skal þemna honum heim til þingþemnu oc þing síðan. oc ex þvi þingi hafi hann fram vátta þá. at hann hafi rozit .xij. manna dóm. en ármadr skal hafa hálþt þé þat. en hálþt sacaráþeri.

Um hina .iiij. dómþetning.

- 14 (xiii.) Nú coma þeir báðir til hins þridia dóms. oc hafi domendr hvárestveggia til dóms með ser. þá sculo domendr hvárestveggia á tvá vega sitia. Eigi sculo hauggilðis menn í þeim dómi oc eigi neþgilðis menn. oc eigi námágar oc eigi barnþóstrar. oc eigi þyrmslamenn.

Um vebianar dóm.⁶

- 15 (xiv.) En ex þullr er dómr hvárestveggia. Nú sculo domendr sokianda vebian bióða. oc sitia þyrir. Nú mego þeir eigi höndum saman taca. þá sculo þeir þara sitandi at þeim er vebian bióða. En ex maðr ris or dómi annarstveggia. þá er dómr únýtr. Nú ero .xj. í öðrum stað en í öðrum .xij. þá sculo þeir þora vitni sitt fram er .xij. ero saman. en þat calla menn dómþaura er utan sculo standa. menn ex hvárestveggia hendi oc eyra⁷ mál þeirra. þá sculo þeir bera á hendr hinum er .xj. ero saman at þeir ero þelldir at máli. En ex þá scill á mál sitt. þá sculo þeir hafa lut er .ij. váttom hafa þleira. hváro þeir hafa vebiad. En .ij. aura silþro skal hvorr þeirra vedia oc hafa þat silþr þar hvárestveggia. oc leggja undir iamnaðar hönd. en þó at eins eyris missi. þá hefir sá þyrirþarit máli síno. En ex vebiat er.⁸ þá skal sokiandi

¹) Sandsynligviis Skriv- eller Læse-Feil istf. at hváro.

²) domendr — b. f.

³) nú — mgl. b. f.

⁴) á — c. d. e.

⁵) Maaskee istf. þettij eller þetti.

⁶) Ingen Afdeling eller Overskrift i b. Ny Afdeling

uden Overskr. i f.

⁷) Maaskee eira eller þeyra.

⁸) er — mgl. b. f.

stemna veldianda heim. oc síðan þyllisþing. oc ryðia dóma alla þá. oc nióta hváres-
tveggia¹ náttu sinna þar.

Sendr maðr skal eigi nemdr.

(xv.) Eigi skal lendr maðr coma til dóms oc eigi á þann bœ er dómr er á. 16
nema hann þari at götu sinni. en ex hann cembr. þá þari þeir báðir til forciandi oc
veriandi oc vísi honum á braut. En ex annarrtveggia nemsr. þá hezir sá þyrirþarit
sócn sinni. Oc eigi skal lendr maðr coma á þimtarstemnu heldr en í dóm. nema
hann forci sitt mál eða veri.

Um heimstemnu oc dómþestu.²

(xvi.) Nú er búanda heim stemnt. Nú þinnr hann eigi hann heima er dóm 17
þestir. þá er hann secr aurum .iiij. töldum. Nú stemni hann heim honum með þeim
váltum sömu. oc comi hann þar um morginin ár morgins ex svá er dögum þarit.
Nú cembr hann þar oc-cvedr hann oc tegr dóm. ex heimamaðr þestir þyrir en hann
comi þyrir utan þeciuna. En ex hann tegr við þestu síðan er hann cembr þyrir utan
þeciuna. þá er hann secr .iiij. aurum töldum. Nú er engi sá til er dóm þestir. þá er
hinn secr .iiij. aurum. En ex hann þolir .iiij. cöðdur. þá skal sacaráberi stemna þing
þeim manni. oc skal hann haza fram vitni sitt allt á því þingi saman bæði um heim-
stemnu oc um cöðdovátta. Nú hezir hann sótt mál sitt at lögum. nú biðr hann
at hinn reidi honum sitt. en hann reidir allz eði. þá skal hann æsta liðs oc þara at
honum oc taca ex honum hálfu meira. Hazi hinn sitt þyrst er cöaddi. en ármaðr
nú aura or búu hans. en búendr þat er auc er. En ex þeir³ standa þyrir þá ero þeir
útlagir. en hinir helgir er til forcia. En ex menn synia honum liðs ex þingi. sá er secr
.viij. aurum hvær þeirra er eigi þerr at honum. enda liggia .viij. aurar við ex eigi
forci þing. þat ero aurar .xij. er hinn er secr er eigi cembr til þings oc eigi þerr at
honum.

Um þridia dóm.

(xvii.) Hvær maðr má hallda máli sínu til hins þridia dóms. þá skal annat 18
tveggia þé⁴ þesta eða skal hann við.⁵

Um vita þé.

(xviii.) Þat er vita þé er þest er þyrir váttum. 19

Um annat vita þé.

(xix.) Þat er annat vita þé er⁶ maðr iáfar þyrir váttum. 20

Jvfr. Cap. 19—24. G. 36. 38.

¹) Maaskee Feilskr. istf. níðti hvárrtveggi. ²) dómstemnu — b. ex búande — tilf. b. c. d. f. ³) þeir
— mgl. c. e. ⁴) þé — mgl. c. e. ⁵) Saaledes i alle Afskrifter. ⁶) ex — c. d. e.

Um þriddia vita xé.

- 21 (xx.) Þat er hit þriddia vita xé er menn xestaz höndum saman. oc se .vi. menn at¹ hvárestveggia hendi.

Um fjórða vita xé.

- 22 Allt þat er dómr dómir manni. þat er vita xé. enn ex madr stefnir manni þing. oc dōma menn öðrum manni xé az hinum þar á þinginu.

Um .v. vita xé.

- 23 (xxi.) Eigi scal segia sculld í garð daudum manni nema hann hazi vitni til. en eigi scal eid sveria xyrir dauft brioft. nema þar at eins er scilt er í bōc várri.

Svá skal vita xé sokia.

- 24 (xxij.) Svá scal vita xé sokia sem allar sculldir. beida út þrygvar oc þó xullt at um sinn se. oc leggja rán við ex á er halldit. oc stemna honum þing. nema hinn stemni þrinætting innan ximtar sá er vörn á. En ex þeir settaz² þar þá er vel. en elligar stemni sokiandi honum þing. oc nióti þar allra vitna sinna. En ex honum xellsc [at vörn.³ þá halldi hann upp sculld oc set vid konung. slieri sem honum gezt sōc til .iiij. merer vid hveria útbeizlu. hvárt er beidir eitt sinn eða optar. eða þoli atzōr. en bōndr sculldir til atzazarar. En um xiársōcnir þær allar er eigi má með lagalezli sokia oc ero þó⁴ váttar til. þá scal út beida oc leggja rán við. en ex á hēldr. stefni honum þing. oc nióti þar vitna sinna. En ex hann vill eigi þá lúca. þá xari bōndr at honum. oc taci az honum hálzu meira oc ránbaug konungi. En um þær xiárs culldir er vitni ero til. þá scal stemna heim til þingstemnu oc þing síðan. en hann hazi costi .ij. lúci sculld eða vinni lögeida. en bōndr xari at honum oc taci hálzu meira. En um þau spell öll er gera um xénad manna. oc svá þar er xé spillir xé. þá stemni hann til þingstemnu oc þing síðan. þá láti bera mannsverc á. oc svá ex xé spillir xé. þá stemni heim til þingstemnu. En ex hann hezir syn xyrir ser. þá halldi hann upp lögeidum. eða bōti sem menn meta. En ex hann vill hvárki. þá xari bōndr at honum oc taci az honum hálzu meira. En sá er eigi xerr til. hann er secr baugi.

Um dōmsetning oc kemr eigi kvōðo(váttir).

- 25 (xxij.) En ex menn haza dōm sinn settan oc cēmr eigi kvōðováttir annars. þá scal hann bida hans til middags oc setia dōm síðan. En ex annarr setr eigi sinn dōm ígegn. þá er hann secr aurum .iiij. en hinn scal mæla kvōðováttir annarr⁵ slier sem hann vill bóca á öðrum dōmi. Nú coma báðir kvōðováttar til annars dōms. oc bera þeir at xullu með hinum er kvaddi. þá sculu báðir at xullu halldnir þeir dōmar.

¹⁾ az — c. d. e.

²⁾ sokia — b. f.

³⁾ [atvörn — c. d. e. f.

⁴⁾ þá — f.

⁵⁾ annat — b. c. f.

Nú er sá hinn þridi dómr er cuedia skal. eða láti af máli sínu. Hvert mál þeirra er maðr væniz heimilldar manni at. þá skal þesta seila dóm þyrir.

Um sóku við mann einleypu.

(xxiv.) Ef maðr hittir mann einleypu innan þyllis. oc vill soria hann. þá skal 26 hann spyrja hann at heimili sínu. en hinn skal segja heimili sitt.¹ En ef hann villir heimili sitt. þá skal hann gera honum heimili innan þyllis. oc haza vitni við. oc sori hann þar. Hann skal hann haza heim með ser. oc hezla² hann sem hann vill at hann meidiz eði. oc lenni³ þing at. oc hazi hann til þinga. oc nióti vátta sinna allra slíct sem vitni berse honum. En ef hinn vill eigi reida. þá skal hann bióða frændum at þeir leyfi hann slícu þé sem hann er secr. oc váttar vitu at hann á at gillaða. En ef þeir vilja eigi leyfa hann undan. þá skal met⁴ limi hann til sculdar þadan þyrri sem hann er údhýrri. oc úgilld frændum. en hann er bódinn ádr. En ef sá þær ser heimili. þá skal hann æsta hann taca til heimilis síns. en hinn⁵ skal tac þá. en soriandi skal þylgia honum þangat sem hann segir taca ván. En ef þar þellse honum tac. þá skal hann þylgia honum þangat til .ij. búenda⁶ hinna næsto. oc bióða þeim at ganga í tac þyrir hann. en ef þeir vilja eigi. þá skal hann haza heim með ser. oc gera slíct við hann sem ádr var sagt.

Um tak ef maðr gengr í.

(xxv.) En ef hann þær honum tac til heimilis síns. þá skal hann þar soria hann. 27 en ef missir hans at heimili. þá skal soria þann er í tac geð þyrir hann.

Handfals band oc tryggva vátta kaup.

(xxvj.) Hvar er menn leggja hendr sínar saman. oc ero .v. menn af hvárestveg. 28 gja hendi. þá skal allt svá hallda sem dómr domdi. En ef þé er þest. oc vitu þat váttar. þá skal þat hallda. En tryggva vitni þat er scytingar vitni er. þat skal maðr hallda ábyrgð .xx. vetr. en síðan lýritar eib upp þrá því. at þat mál er svá þornf at þat er or tryggva vátta ábyrgð. En kaupvátta⁷ alla aðra skal maðr hallda ábyrgð á⁸ .x. vetr. en upp þrá því sveri hann einn. at þat mál er svá þornf. at þat er or vátta ábyrgð.

Gvefso maðr má áðrum manni.

(xxvij.) Umboð sitt skal engi maðr meira manni at burdum bióða ne at metorði 29 heilðr en hinn er hann á sóm við eða vörn. þyrir utan sómir þouungo eða erli; biscoþs. En ef hann býdr annan veg. þá hezir hann þyrirþarí máli sínu. hvert er

Jvfr. Cap. 26. G. 46. Cap. 28. G. 40. Cap. 29. G. 46.

¹) þá skal hann gera honum heimili innan þyllis. — tilf. a. d. a. þ. ²) hezla — a. d. ³) lenni — b. ⁴) met — o. d. með — e. ⁵) Rettet hertil af Arne M. En þonum í d; lígaledes rottet med lysere Birk i a.; honum — b. c. f. ⁶) búendu — o. a. f. ⁷) kaup vátta — a. d. a. ⁸) í — o. a.

hann á at¹ sokia eða veria. oc þær ser þegar umbodð mann ex hann þyðiz þess þurza. ianvel heill madr sem siúcr. hvárt er hann gerir oc hann þarz innan zyllis eða utan.

Þvat zylkis menn megu dōma.

- 30 (xxvii.) Mál hvert þeirra er allir zylkismenn ero á eitt.² þá skal þat hvergi riúza er þeir dōma [lög um³ þau mál öll er þeir eigu um at dōma. þó at zrá hverzi⁴ hauggilldismenn oc nezgilldismenn eða námagar. En ex zrá hverzr ziórð: ungr manna eða zleiri þingmanna réttira. þá skal bera þingroz aptr á þing. oc scióta máli til .ij. zyllna þings. En þó at engi beri þing aptr. þá er engi búandi secr er ex þingi gecc með honum. En ex menn verða eigi sáttir á .ij. zyllna þingi. þá skal scióta til .iiij. zyllna þings. En ex þeir verða eigi þar sáttir. þá skal scióta til átta zyllna þings. haza þat þar er allir verða á sáttir oc í lögréttu temr. Nú er zyllit scipat í sundr. þá er svá mælt. at svá skal standa mál þeirra sem zyllismanna allra.

Heima skal búandi veriazc.

- 31 (xxix.) Heima skal búandi veriazc at búi sínu um ziársócnir allar. nema um þat mál eitt er hann hezir⁵ zé í caupangi. En ex búandi er tacs æstr í caupangi. þá zái hann tac til stemnu til mótz ziala⁶ þó at hann se til dōms æstr tacs. En ex þá scil á hvert málit var gört í caupangi eða heradi. þá scióti búandi þvi til gudz at þat mál var gört í heradi. oc zori vörn sína í herad. oc zái brautar tac til heimilis síns. oc láti bú taci varða. En manseleigu oc landseleigu skal at frostopings⁷ sokia.

Þvar mál skal sokia.

- 32 (xxx.) En ex þat mál skal sokia í heradi sem gört er í caupangi. þá skal sokia at frostopings rétti. oc dōma um at Biarceniar rétti. en ex þat mál skal sokia í caupangi er gört er í heradi. þá skal þat sokia at Biarceniar rétti. en dōma um at frostopings lögum [ex á dóm temr.⁸ Nú hezir madr sóct mál sitt at lögum frostopings. þat er dōma skal at Biarceniar rétti. oc ber einn vátr á þeim dómi⁹ með socianda sculld á hendr verianda. þá hallði veriandi settar eidi zyrir oc nemndar vitni. En nemna skal .iiij. búendr þá er næstir búa heimili hans innan zyllis. oc hazi veriandi þá .ij. ex þeim .iiij. er hann má zá til eidar með ser. en hann slátr hinn .iiij. En ex hann zærr eigi þá vátta er nemndir váro. þá reidi hann .x. ertogar zyrir zanganavátt

Jvfr. Cap. 32. G. 120.

¹) at — mgl. d. f. ²) sáttir — er udentvirl udeglemt. ³) [lögum — e. ⁴) Saaledes rettet, da det kort efter forekommende hverzr noksom viser, at her maa læses hverzi. d. og e. have hveris, men e. og f. hveriu, hvilket meget let kan være Læse-Feil istf. hverui, der i enhver Mbr., hvor Bogstaven i ei er betegnet ved Prik, seer ligedan ud. ⁵) zæfir — e. d. e. ⁶) við ziala — e. e. I d. synes ogsaa við (v) at være tilføjet med Arne M.s Haand, men igjen at være næsten udslettet. ⁷) lögum — tilf. i d. i Margen mellem Klamrer med Arne M.s Haand; ligesaa i e. over Linjen med lysere Blæk. ⁸) [mgl. e. ⁹) begi — b. f.

hvern. en ex hann er eigi siálfr. þá er hann sádr at máli því er hann zefti eid þyrir. En ex soriandi hefir eigi vátt til máls síns á dómi. þá hallði verandi upp .vj. eidi þanga ex þat er meira þé en til .iij. aura silrmetinna. En sacaráberi á vátta þé þat allt ¹ er verandi á at giallda þyrir vátta þá er honum þallaz.

Sína fylkismenn skal hverr konungs ármadr soka.

(xxv.) Ex madr gerir til vítis við konung. þá skal sinn fylkismann ármadr **33** socia. En ex hann skal sína sócn siálfr. þá soci hann sem hann vill. oc svá skal ármann socia sem elli hvern búanda. ex hann gerir úscil búanda eða öðrum manni oc eigi skal ármadr taca þyrir búanda ertog eða ertog meira. En ex hann tetr. þari sá til er hann hefir az tect oc beidi ármann þiár síns. en ex hann lætr eigi laust. þá stemni honum heim til þingstemnu oc þing síðan. En ex hann vill eigi azláta. þá æfti hann bondr atþarar at taca az honum þé hins. oc leggi á .iij. mercr. En þat þé scolo bondr haza allir saman. Sacaráberi skal socia ármanninn til vítis þess er við liggir. en bondr tþa ² honum oc haza sectina. ³ En ex bondr synia lids. þá ero þeir sefir .vj. aurum töldum hverr þeirra. En sacaráberi soti víti az þeim oc bondr allir. oc hazi þeir vítit er viðliggr.

Um réttarþar manna.

(xxvj.) Haulldr skal taca at zullrétti sínu mercr .iij. Nú skal þridiungi vaza **34** upp þrá haulli réttir hvers manns. oc svá þverra annan veg þrá haulli oc ⁴ þridiungi.

Um úkvedisord oc iamnan við þezgott kvikindi oc réttarþar þar um.

(xxvij.) Ex madr iamnar manni við berendi. hver sem hon er. þá er þat zull- **35** réttisord ex hann scirscotar. En ex hann mæli við hauldmann. gialdi .iij. mercr. árbornum manni .ij. mercr. recþegni .xij. aura. leyfingia (syni) ⁵ mörc. [oc svá hinn .iij. taca mörc. ⁶ Silrmetit skal zullrétti hvers manns. nema þyrmslamanna. En .xxx. peninga skal í eyri hvern hvárt sem gengr vegit eða talt. Leyfingi .vj. aura ex þrelfisöl hans er gört. en ex eigi er gört. þá er hálf mörc. En ex madr tallar mann sannsfordinn. þá skal hann bota honum zullrétti. En ex madr iamnar manni við oza eða við heft eða við eitthvert coicindi þessþyns. þá skal hálfzrétti uppi. En ex menn mælaz illa við [oc oþþar þeir ⁷ þá skal ord orðs hemna.

Um sókn við kono einleypa.

(xxviii.) Ex madr vill socia cono einleypa. þá stemni hann henni ⁸ heim oc svá **36** varnarmanni hennar til heimilis hennar oc svá cuedi sitt mál. en hon taci ser

Jvfr. Cap. 34. G. 200 Cap. 35. G. 196. Cap. 36. G. 47.

¹) allt — mgl. b. f. ²) Saaledes rettet af Arne M. i d.; saavel her oprindeligen, som i de övrige Afskrifter rja eller rja. ³) Saal. rettet af Arne M. i d.; i Afskrr. ellers settina. ⁴) Rettet i d. (af Arne M.) og i e. til af. ⁵) () maa her nødvendig tilføies. ⁶) [mgl. c. e. ⁷) [Saal. i alle Afskrifter. I Bjarköretten, hvor dette Sted er heelt optaget, staaer: "eða gengaz." ⁸) henni — mgl. c. d. e. f.

varnarmann iaznborinn þeim manni er hana átti næst ádr. En ez hon býðr betr bornum manni. þá hezir hon zyrirzarit sócn sinni. En ez mæ¹ er sú er hvárli lizir zadir ne bródir. þá scal hon bióða um iamnbornum manni zedr sinum. Svá hit sama ez zadir oc bródir lizir. oc geza þeir eigi gaum um hennar zar. þá bióði hon um iamnbornum manni þeim.

Um réttarzar kvænna ez loftrar verða.

- 37 (xxv.) Nú er um réttarzar kvænna. Hverr maðr á fullrétti um cono sina haulldr á merer .iij. ez hon er lofin. En eðia scal siolz haza rétt sinn. oc scal sá sozia er hon vill. slícan rétt er sá átti er næst átti hana. En ez mæ¹ verðr lofin. þá scal sá taca er nánastr er slícan rétt á henni sem hann á at taca á siálzrum ser. En ez hon siolz scal þann rétt haza. stezni sá þing er sócnari er rétt.

Ez kona lýstr karl eða konu.

- 38 (xxvi.) Ez cona manns lýstr cono adra. hann scal bota hálzrum minna rétti en búandi hennar átti á ser eða zadir hennar. oc se þat ez hennar zé tecit. oc svá ez hon stell oc settaz zyrir. En ez cona manns lýstr mann. þá scal búandi hennar bota fullrétti ez hennar zé. En einn maðr scal taca rétt á zriálsri cono hverri nema á zestaz cono manns. þar scal zadir taca oc zestaz maðr slícan sem hverr er borinn til.

Um heila húsgangsmenn.

- 39 (xxvii.) Allir menn er ganga húsa ámedal. oc ero eigi þyrmsla menn. oc ero heilir oc vilia eigi vinna. þá er sá secr mörcum .iij. svá carl sem cona. en ármadr eða annarr maðr taci þann mann með váttum oc hazi til þinga. En zreendr hans lensi hann þá .iij. mörcum. eða hinn zénhti ser er þangat hazði sem hann vill.

Swat zyrir þræl skal ábyrgiaz.

- 40 (xxviii.) Halldi hverr upp zyrir þræl sinn herlenzcan orði oc eidi eða þvi er til cembr í orði eða verci. En ez hann leypz zrá dróttni sinum. þá scal hann haza hýtt hann zyrir zimt ez hann nær honum. En ez hann vill eigi. þá taci ármadr. oc hazi hýtt zyrir zimt oc nhti ser. En búandi á loft at lensa húð hans .vj. aurum töldum. oc hazi siálzr þræl sinn. En ez ármadr vill eigi beria. þá hazi búandi þræl sinn. En ez útlenzcr þræll er oc lemr honum mál í hendr. þá scal dróttinn hans selia þræl þann í hendr sacarábera. en hann scal pína hann til sannrar sögu svá at hann se hvárli verri at verði ne verci. en búandi taci þræl sinn sídan² ez hann er scírr oc nhti ser. En ez útlenzcr þræll leypz zrá dróttni sinum. nú tecz hann þræl þann sídan. þá scal hann haza gellðan hann zyrir zimt. eða búandi hazi þræl sinn.

Jvfr. Cap. 37. 38. G. 197. 201. Cap. 40. G. 68. 69. 163.

¹) mæ — mgl. b. f. ²) enn — tilf. c. d. e.

ex þræll leypr frá dróttni sínum innan laga várra oc utan þyllis. þá leyfi dróttinn 18
is hann undan með .ij. aurum silfrmetnum ær þeim er tók at unningia lausn. en
in laga várra at hálzri mörl.

Ex madr lýstr roff undir manni.

(xxix.) Ex madr sitr á roffbaki en annarr lýstr roff undir honum þyrir framán 41
ul. þá skal sá giallda .vj. aura. en hálza mörc þyrir aptan föðul. En ex hann
lr ær baki þá er fullrétti uppi. En ex hann steinið. þá er sem hann hazi siálzr
rt ex hinn vill er þyrir verðr. En ex hann leggr ekki í. þá á konungr ekki á því.
ex lýstr roff þat er cona sitr á baki. þá liggir iamt við oc undir carlmanne se
linn. en ex hon þellr ær baki. borti henni hálzrétti. en búanda hennar öfundarbót
ex lýstr roff við gærð bundit. giallði enri þeim er á. En ex madr tæc roff manns
árgi sem bundit er oc ríðr í brott frá honum. þeim sem roffit á. hann skal bota
rum .vj. silfrmetnum hauulli. hálza mörc árbornum manni. þrimr aurum recsþegni.
aura¹ leysingia.

Um annat þornæmi.

(xl.) Þat er annat þornæmi ex madr tæc scip manns með árum oc með þilium. 42
árt er eigande ser eða eigi. þá liggir þar sama gialld við oc sama hætti. En hvárt
i madr tæc roff eða scip þá hazi sá ábyrgð er tók til þess er apter cæmr.

Um þornæmi .iiij.

(xli.) En þat er .iiij. þornæmi ex madr tæc screiði manns ex hann þerr til þings 43
i til þyrliu eða þerr hann leidar sinnar. þá er oc² sama gialld. En ex madr tæc
þ manns í haga úti eða scip í³ naufsti at úlenzi hins er á. þar skal eigi meira
llða en .ij. aura silfrmetna at áþangi. En um öll þornæmi oc áþang þá skal
err giallda fulla sect. hvegi margir er at voro.

Um áþang.

(xliij.) Konungr á ekki⁴ áþang á hirdscipum sínum oc á hirdhestum. en þræll á 44
i áþang á sínu þé. En ex madr hittir þræl manns á hesti sínum eða á scipi. þá á
nn eði á ser þó at hann se harðr. en dróttinn hans giallði ekki áþang hvert er þræll
r roff manns eða scip.

Um áþang ex madr lét manni roff eða skip.

(xliij.) Ex madr lét manni roff síns eða scips. oc vill sá haza at þörz sinni er 45
i var. en hinn þerr til er léði oc tæc ær honum lánit. þá giallði sá áþang er átti
p eða roff. en ex hann hefir lengr en lét var. þá giallði sá áþang.

Jvfr. Cap. 41—44. G. 92.

¹) leysingia sgni. enri — synes her at være udeglemt, jfr. Cap. 46. ²) oc — mgl. e. ³) or — c. d. e.
Saaledes i alle Afskrifter.

Um þat ex madr vanar roff.

- 46 (glij.) Ex madr scerr ax roffi manns tögl. þá gialldi aura .ij. En ex hala högggr ax. þá scal meta roff. en hinn reidi þeim verð þyrir er átti oc özundarbót¹ á ozan. haulldi aura .v. en árbornum manni hálþa mörc. recsþegni .ij. aura. leyfingia syni .ij. aura. en leyfingia eyri. en silþmetit er árborinna þé. en sacgilt þyrmslamanna þé. En ex madr lýstr tenn or hözdi roffi manns. hazi sá roff er laust. en hinn verð er átti oc özundarbót á ozan. oc svá ex hann högggr hala ax roffi svá at róþa þylgiz. En ex heftavíg verðr hazi sic siálþan [hverr abyrgðan.² en ex lýstr heft³ á vígi naufsynialauft. gialldi özundarbót þeim er heft á eptir þvi sem hann er madr til. En ex madr tecz hepting ax roffi manns þyrir ráð þess er á. gialldi aura .ij. þeim er á. oc þess abyrgð á roffi oc öllum vercum þess til þess er eigandi temr höndum á. oc þveri eid þyrir. En ex topp scerr or hözdi roffi manns. sá er secr aurum .ij. En ex roff rennr eptir ríðanda manni. þá láti hann roff til varðveizlu þyrir en hann hazi ríðit um .ij. þvi. eða abyrgiz siálþr elligar. En ex hala högggr ax nauti manns. þá scal giallda hálþan eyri silþmetinn oc özundarbót sem hvervitna scal þar er⁴ madr gerir spell á búþé manns.

Um hornung oc rífung.

- 47 (glo.) En ex madr legz með zriálari cono í scógi. oc getr sun með þeirri cono. þá heitir sá rífungr. hann scal taca sícan rétt sem þadir hans átti. En ex hann legz með zriálari cono heima á þor⁵ í húsum. oc getr hann sun með þeirri cono. þá heitir sá hornungr. hann scal oc taca sícan rétt sem þadir hans. En sunr þýborinn ex honum er þrelsi gezit þrá horni oc þrá nappi. oc eigi ellðra en þrévetrum. oc tóe hann hvárki til reips ne til refo. þá scal hann taca þriðiungi minna rétt en þadir hans. en hann scal við engi mann þyrmasc. En ex árborins manns syni er þrelsi gezit oc ambottar. oc gezr þadir þrelsi eða hvergi hauggilldismanna eittborinna er gezr. þá á sá madr við engan mann at þyrmasc. En ex hann þær cono árborinnar at scilum oc at lögum. oc getr börn með⁶ henni. þá hverþa þau aptr í átt at rétti sínum. oc taki rétt eptir þöðorþeðr sínum at seti oc at arþtöcu allri. en þau börn heita betrþeðrunga.⁷

Ex menn kaupaz roffum við.

- 48 (gloj.) Ex menn kaupaz roffum við. laga laupi réttu. þá scal þat hallða. en aptr má þora innan zimtar ex leygnandi lestir zinnaþ á. En þessir eru leygnandi lestir. denþð oc blindi. tvíðdrag oc vambhellti. siarþt⁸ eða statt. En þetta kaup má eigi slítaþ nema innan zimtar se aptr þort. En ex madr er á þerð sinni með roffi tenptu. oc

Jvfr. Cap. 46. G. 96. Cap. 47. G. 104. Cap. 48. G. 44.

¹) özundarbót — b. f. ²) [á byrgðan hverr — b. f. ³) heft — mgl. b. f. ⁴) er — mgl. b. f.
⁵) heima — tilf. e. ⁶) við — b. f. ⁷) betrþeðrunga — c. d. e. ⁸) siarþ — c. d. e.

þiðr þar löft á innan þimtár. þá sanni þat með einseiði at sjá löftr þinnz á innan þimtár. en þat se hans þimt ex¹ hann kemr við aptr at þora rossi. oc leggi við einseiði at nauðsyn olli at hann mátti eigi þora² roff aptr innan þimtár. oc taci síðan andvirði sitt. en hinn roff er sellði. Oc ex önnur spell haza síðan á görz á roffi manns ex hins völdum er með þór. meti þat sannsynir menn. en hinn leidrétti er roffit haxði. En ex hinn vill eigi við tafa. þá bióði hann honum með vátta .ij. oc segi hann ex sína ábyrgð. en ex hann heldr þá enn á verði. þá leggi hann honum rán við oc rétt konungs oc stemni honum þing.

XI.

- Um þestacono manns ex maðr lenpr. (1.)
- Um þorræði menja oc heimanzerð. (2.)
- Um iamnadarscripti³ bœtra ámeðal. (3.)
- Um gripalán til heimanzerðar. (4.)
- Um þiárþar cono við búanda sinn. (5.)
- Um úvirðan eyri. (6.)
- Um hueriar sculldir cona scal lúca eftir þráfall búanda síns. (7.)
- Nær lög leggja þé hiúna saman. (8.)
- Ex men scal gipta þá er þiárhallð hegir bróður síns. (9.)
- Um heimanzerð synstur ex bróður hendr. (10.)
- Um úþest réttarmál eftir gramþarinn mann. (11.)
- Þvern rétt er þestarmadr eða þadir eða bróðir eigu á cono. (12.)
- Ex annattveggia hiúna hórar annat. (13.)
- Ex cona legg með manni undir búanda sinn. (14.)
- Um landsculldar teciu. (15.)
- Engi kemr þriðjungauci móti úheimilli heimanþylgiu. (16.)
- Siolþ scal úrœt cona þyrir ser ráða. (17.)
- Um men þá er manns arzi verðr. (18.)
- Um hvað er maðr verðr tryggrozi. (19.)
- Ex maðr sell þræl ex landi. (20.)
- Um hiúna rétt oc mans búanda. (21.)
- Hvað cona má caupa þyrir ráð búanda síns. (22.)
- Um lenþingia caup oc heraz cono. (23.)
- Um hunda dráp. (24.)
- Ex haur verðr drepinn. (25.)
- Um sauda bið. (26.)

Ex maðr lenpr á brott með þestacono manns. þá scal hann bœta honum full. I rétti er þesta haxði innan þeirra .xij. mánaða er hann þesti hana. nema þyrir þeirra nauðsynia sacir se þrestat er scildar eru í þristnum rétti. oc svá þöður hennar oc

Jvfr. Cap. 1—4. G. 51. Hk. 50.

¹) For er? ²) þingia — c. d. e. ³) arze — tilf. c. d. e.

Um þriddia vita xé.

- 21 (xx.) Þat er hit þriddia vita xé er menn xestaz höndum saman. oc se .vi. menn at¹ hvárestveggia hendi.

Um fjórða vita xé.

- 22 Allt þat er dómr dómir manni. þat er vita xé. enn ex maðr stefnir manni þing. oc dōma menn öðrum manni xé az hinum þar á þinginu.

Um .v. vita xé.

- 23 (xxi.) Eigi scal segia sculld í garð dauðum manni nema hann hazi vitni til. en eigi scal eid sveria xyrir dauft brióft. nema þar at eins er scilt er í bók várri.

Svá skal vita xé sokia.

- 24 (xxij.) Svá scal vita xé sokia sem allar sculldir. beida út þrygvar oc þó fullt at um sinn se. oc leggja rán við ex á er halldit. oc stemna honum þing. nema hinn stemni þrinætting innan ximtar sá er vörn á. En ex þeir settaz² þar þá er vel. en elliger stemni sokiandi honum þing. oc nióti þar allra vitna sinna. En ex honum xellsc [at vörn.³ þá halldi hann upp sculld oc sett við konung. slietri sem honum geyr sök til .iiij. merer við hveria útbeizlu. hvárt er beidir eitt sinn eða optar. eða poli atxör. en bōndr sculldir til atxarar. En um xiársócnir þær allar er eigi má með lagalezli sokia oc ero þó⁴ váttar til. þá scal út beida oc leggja rán við. en ex á hēlldr. stefni honum þing. oc nióti þar vitna sinna. En ex hann vill eigi þá lúca. þá xari bōndr at honum. oc taci az honum hálzu meira oc ránbaug konungi. En um þær xiár sculldir er vitni ero til. þá scal stemna heim til þingstemnu oc þing síðan. en hann hazi costí .ij. lúci sculld eða vinni lögeida. en bōndr xari at honum oc taci hálzu meira. En um þau spell öll er gera um xénad manna. oc svá þar er xé spillir xé. þá stemni hann til þingstemnu oc þing síðan. þá láti bera mannsverc á. oc svá ex xé spillir xé. þá stemni heim til þingstemnu. En ex hann hezir syn xyrir ser. þá halldi hann upp lögeidum. eða bōti sem menn meta. En ex hann vill hvárli. þá xari bōndr at honum oc taci az honum hálzu meira. En sá er eigi xerr til. hann er secr baugi.

Um dōmsætning oc kemr eigi cvöðováttir.

- 25 (xxij.) En ex menn haza dōm sinn settan oc cemr eigi cvöðováttir annars. þá scal hann bida hans til middago oc setia dōm síðan. En ex annarr setr eigi sinn dōm ígegn. þá er hann secr aurum .iiij. en hinn scal mæla cvöðováttir annarr⁵ sliet sem hann vill bóca á öðrum dōmi. Nú coma báðir cvöðováttar til annars dōms. oc bera þeir at fullu með hinum er cvaddi. þá sculu báðir at fullu halldnir þeir dōmar.

¹⁾ az — c. d. e.

²⁾ sokia — b. f.

³⁾ [atvörn — c. d. e. f.

⁴⁾ þá — f.

⁵⁾ annat — b. c. f.

Nú er sá hinn þriði dómr er cuedia skal. eða láti af máli sínu. Hvert mál þeirra er mádr væniz heimilldar manni at. þá skal þesta scila dóm þyrir.

Um sóku við mann einleypan.

(xxiv.) Ef mádr hittir mann einleypan innan þyllis. oc vill soria hann. þá skal 26 hann spyria hann at heimili sínu. en hinn skal segia heimili sitt.¹ En ef hann villir heimili sitt. þá skal hann gera honum heimili innan þyllis. oc haza vitni við. oc sori hann þar. Hann skal hann haza heim með ser. oc hezla² hann sem hann vill at hann meidiz edi. oc lenni³ þing at. oc hazi hann til þings. oc nióti vátta sinna allra slíct sem vitni berse honum. En ef hinn vill eigi reida. þá skal hann bióða frændum at þeir leyfi hann slícu þé sem hann er secr. oc váttar vitu at hann á at gíallda. En ef þeir vilia eigi leyfa hann undan. þá skal met⁴ limi hann til sculldar þaðan þyrri sem hann er údhýrri. oc úgilld frændum. en hann er bodinn ádr. En ef sá þær ser heimili. þá skal hann æsta hann tacs til heimilis síns. en hinn⁵ skal tac þá. en soriandi skal þylgia honum þangat sem hann segir tacs ván. En ef þar þellse honum tac. þá skal hann þylgia honum þangat til .ij. búenda⁶ hinna næsto. oc bióða þeim at ganga í tac þyrir hann. en ef þeir vilia eigi. þá skal hann haza heim með ser. oc gera slíct við hann sem ádr var sagt.

Um tak ef mádr gengr í.

(xxv.) En ef hann þær honum tac til heimilis síns. þá skal hann þar soria hann. 27 en ef missir hans at heimili. þá skal soria þann er í tac geð þyrir hann.

Handsals band oc tryggva vátta kaup.

(xxvi.) Hvar er menn leggja hendr sínar saman. oc ero .vi. menn af hvárstveg; 28 gia hendi. þá skal allt svá hallda sem dómr dörmdi. En ef þé er þest. oc vitu þat váttar. þá skal þat hallda. En tryggva vitni þat er sceptingar vitni er. þat skal mádr hallda ábyrgð .xx. vetr. en síðan lýritar eid upp þrá því. at þat mál er svá þornt at þat er or tryggva vátta ábyrgð. En kaupvátta⁷ alla adra skal mádr hallda ábyrgð á⁸ .x. vetr. en upp þrá því sveri hann einn. at þat mál er svá þornt. at þat er or vátta ábyrgð.

Gvefso mádr má þdrum manni.

(xxvii.) Umbod sitt skal engi mádr meira manni at burðum bióða ne at metorði 29 helldr en hinn er hann á sócn við eða vörn. þyrir utan sócnir tonungs eða erli: biscope. En ef hann býðr annan veg. þá hezir hann þyrirþarit máli sínu. hvert er

Jvfr. Cap. 26. G. 46. Cap. 28. G. 40. Cap. 29. G. 46.

¹) þá (skal hann gera honum heimili innan þyllis. — tilf. c. d. e. f. ²) hezla — c. d. ³) lenni — b.
 ⁴) met — c. d. með — e. ⁵) Rettet hertil af Arne M. fra honum i d.; ligeledes rettet med lysero Blæk i e.; honum — b. c. f. ⁶) búanda — c. e. f. ⁷) kaupvátta — c. d. e. ⁸) i — c. e.

hann á at¹ sokia eða veria. oc þær ser þegar umbodð mann ex hann þyðiz þess þurza. ianuel heill maðr sem siúcr. hvárt er hann gerir oc hann þarz innan zyllis eða utan.

Þvat zylkis mennu megu dōma.

- 30 (xxvij.) Mál hvert þeirra er allir zyllismenn ero á eitt.² þá scal þat hvergi riúza er þeir dōma [lög um³ þau mál öll er þeir eigu um at dōma. þó at zrá hverzi⁴ hauggilldismenn oc nezgilldismenn eða námagar. En ex zrá hverzr ziōrd: ungr manna eða zleiri þingmanna rétttra. þá scal bera þingroz aptr á þing. oc sciōta máli til .ij. zyllna þings. En þó at engi beri þing aptr. þá er engi búandi secr er ex þingi gecc með honum. En ex menn verða eigi sáttir á .ij. zyllna þingi. þá scal sciōta til .iiij. zyllna þings. En ex þeir verða eigi þar sáttir. þá scal sciōta til átta zyllna þings. haza þat þar er allir verða á sáttir oc í lögréttu lemr. Nú er zyllit scipat í sundr. þá er svá mælt. at svá scal standa mál þeirra sem zyllismanna allra.

Heima skal búandi veriazc.

- 31 (xxix.) Heima skal búandi veriazc at búi sínu um ziársócnir allar. nema um þat mál eitt er hann hezir⁵ zé í caupangi. En ex búandi er tacs æstr í caupangi. þá zái hann tac til stemnu til mótz ziala⁶ þó at hann se til dōms æstr tacs. En ex þá scil á hvert málit var gört í caupangi eða heradi. þá sciōti búandi þvi til gudz at þat mál var gört í heradi. oc zori vörn sína í herad. oc zái brautar tac til heimilis síns. oc láti bú taci varða. En mansleigu oc landsleigu scal at frostopings⁷ sokia.

Þvar mál skal sokia.

- 32 (xxx.) En ex þat mál scal sokia í heradi sem gört er í caupangi. þá scal sokia at frostopings rétti. oc dōma um at Biarceniar rétti. en ex þat mál scal sokia í caupangi er gört er í heradi. þá scal þat sokia at Biarceniar rétti. en dōma um at frostopings lögum [ex á dóm lemr.⁸ Nú hezir maðr sóct mál sitt at lögum frostopings. þat er dōma scal at Biarceniar rétti. oc ber einn vátttr á þeim dómi⁹ með socianda sculld á hendr verianda. þá halldi veriandi settar eidi zyrir oc nemndar vitni. En nemna scal .iiij. búendr þá er næstir búa heimili hans innan zyllis. oc hazi veriandi þá .ij. ex þeim .iiij. er hann má zá til eidar með ser. en hann slátr hinn .iiij. En ex hann zærr eigi þá vátta er nemndir váro. þá reidi hann .x. ertogar zyrir zangavátt

Jvfr. Cap. 32. G. 120.

¹) at — mgl. d. f. ²) sáttir — er udentvivi udeglemt. ³) [lögum — e. ⁴) Saaledes rettet, da det kort efter forekommende hverzr noksom viser, at her maa læses hverzi. d. og e. have hveris, men e. og f. hveriu, hvilket meget let kan være Læse-Feil istf. hverui, der i enhver Mbr., hvor Bogstaven i ei er betegnet ved Prik, seer ligedan ud. ⁵) zæfir — e. d. e. ⁶) við ziala — e. e. I d. synes ogsaa við (v') at være tilföiet med Arne M.s Haand, men igjen at være næsten udslettet. ⁷) lögum — tilf. i d. i Margen mellem Klamrer med Arne M.s Haand; ligesaa i e. over Linjen med lysere Blæk. ⁸) [mgl. e. ⁹) begi — b. f.

rn. en ex hann er eigi siálfyr. þá er hann saðr at máli því er hann þefli eib þyrir. ex foriandi hefir eigi vátt til máls síns á dómi. þá hallði veriandi upp .vj. eidi ga ex þat er meira þé en til .iiij. aura silfrmetinna. En sacaráberi á vátta þé allt¹ er veriandi á at gíallða þyrir vátta þá er honum þallaz.

Sína þylkismenn skal hverr konungs ármadr soka.

(xxij.) Ex madr gerir til vísis við konung. þá skal sinn þylkismann ármadr 33 a. En ex hann skal sína sócn siálfz. þá soki hann sem hann vill. oc svá skal ármann a sem elli hvern búanda. ex hann gerir úscil búanda eða öðrum manni oc eigi ármadr taca þyrir búanda ertog eða ertog meira. En ex hann tect. þari sá til er in hefir ex tect oc beidi ármann þiár síns. en ex hann lætr eigi lauft. þá stemni um heim til þingstemnu oc þing síðan. En ex hann vill eigi aþláta. þá æfti in bonðr atþarar at taca ex honum þé hins. oc leggi á .iiij. mercr. En þat þé o bonðr hafa allir saman. Sacaráberi skal sokia ármanninn til vísis þess er við þr. en bonðr tþa² honum oc hafa sectina.³ En ex bonðr synia liðs. þá ero þeir r .vj. aurum töldum hverr þeirra. En sacaráberi soki víti ex þeim oc bonðr allir. hafi þeir vítit er viðliggr.

Um réttarþar manna.

(xxij.) Hauldr skal taca at fullrétti sínu mercr .iiij. Nú skal þridiungi vaza 34 i þrá hauldi réttir hvers manns. oc svá þverra annan veg þrá hauldi oc⁴ þridiungi.

Um úkvedisord oc iamnan við þerþott kvikindi oc réttarþar þar um.

(xxij.) Ex madr iamnar manni við berendi. hver sem hon er. þá er þat full- 35 isord ex hann sírscotar. En ex hann mæfir við hauldmann. gíallði .iiij. mercr. ornum manni .ij. mercr. recspegni .xij. aura. leysingia (syni)⁵ mörc. [oc svá hinn .iiij. a mörc.⁶ Silfrmetit skal fullrétti hvers manns. nema þyrmslamanna. En .xxx. peninga í eyri hvern hvárt sem gengr vegit eða talt. Leysingi .vj. aura ex þrelfisöl hans þört. en ex eigi er gört. þá er hálf mörc. En ex madr tallar mann sannfordinn. skal hann bota honum fullrétti. En ex madr iamnar manni við oga eða við eða við eitthvert vicindi þessþyns. þá skal hálf rétti uppi. En ex menn mælaz illa [oc oþfarþ þeir⁷ þá skal ord orðs hemna.

Um sókn við kons einleypa.

(xxiiij.) Ex madr vill sokia cono einleypa. þá stemni hann henni⁸ heim oc svá 36 narmanni hennar til heimilis hennar oc svá vvedi sítt mál. en hon taci ser

Jvfr. Cap. 34. G. 200 Cap. 35. G. 196. Cap. 36. G. 47.

¹) allt — mgl. b. f. ²) Saaledes rettet af Arne M. i d.; saavel her oprindeligen, som i de övriga rister rþa eller rþia. ³) Saal. rettet af Arne M. i d.; i Afskrr. ellers sctina. ⁴) Rettet i d. (af e M.) og i e. til af. ⁵) () maa her nödvendig tilføies. ⁶) [mgl. c. e. ⁷) [Saal. i alle Afskrifter. jarköretten, hvor dette Sted er heelt optaget, staaer: "eða gengaz." ⁸) henni — mgl. c. d. e. f.

varnarmann iaznborinn þeim manni er hana átti næst ádr. En ex hon býðr betr hornum manni. þá hezir hon zyrirzarit sócn sinni. En ex mæ¹ er sú er hvárli lizir zadir ne bródir. þá scal hon bióða um iamnbornum manni zedr sínum. Svá hit sama ex zadir oc bródir lizir. oc geza þeir eigi gaum um hennar zar. þá bióði hon um iamnbornum manni þeim.

Um réttarzar kvænna ex lofuar verða.

- 37 (xxv.) Nú er um réttarzar kvænna. Hverr maðr á fullrétti um cono sína. haulldr á merer .iij. ex hon er lofin. En edia scal siolz haza rétt sinn. oc scal sá sozia er hon vill. slícan rétt er sá átti er næst átti hana. En ex mæ¹ verðr lofin. þá scal sá taca er nánastr er slícan rétt á henni sem hann á at taca á siálzum ser. En ex hon siolz scal þann rétt haza. stezni sá þing er sócnari er rétt.

Ex kona lýstr karl eða kona.

- 38 (xxvi.) Ex cona manns lýstr cono adra. hann scal bota hálzum minna rétti en búandi hennar átti á ser eða zadir hennar. oc se þat ex hennar zé tecit. oc svá ex hon stell oc sættaz zyrir. En ex cona manns lýstr mann. þá scal búandi hennar bota fullrétti ex hennar zé. En einn maðr scal taca rétt á zriálsri cono hverri nema á zestaz cono manns. þar scal zadir taca oc zestaz maðr slícan sem hverr er borinn til.

Um heila húsgangsmenn.

- 39 (xxvii.) Allir menn er ganga húsa ámedal. oc ero eigi þyrmsla menn. oc ero heilir oc vilia eigi vinna. þá er sá secr mörcum .iij. svá carl sem cona. en ármadr eða annarr maðr taci þann mann með váttum oc hazi til þinga. En zreendr hans lenfi hann þá .iij. mörcum. eða hinn zénhti ser er þangat hazði sem hann vill.

Swat zyrir þræl skal úbyrgiaz.

- 40 (xxviii.) Hallði hverr upp zyrir þræl sinn herlenzcan orði oc eidi eða þvi er til cemr í orði eða verci. En ex hann leypz zrá dróttni sínum. þá scal hann haza hýtt hann zyrir zimt ex hann nær honum. En ex hann vill eigi. þá taci ármadr. oc hazi hýtt zyrir zimt oc nhti ser. En búandi á lofi at lenfa húð hans .vj. aurum töldum. oc hazi siálzr þræl sinn. En ex ármadr vill eigi beria. þá hazi búandi þræl sinn. En ex útlenzcr þræll er oc cemr honum mál í hendr. þá scal dróttinn hans selia þræl þann í hendr sacarábera. en hann scal pína hann til sannrar sögu svá at hann se hvárli verri at verði ne verci. en búandi taci þræl sinn sídan² ex hann er scírr oc nhti ser. En ex útlenzcr þræll leypz zrá dróttni sínum. nú tecz hann þræl þann sídan. þá scal hann haza gellðan hann zyrir zimt. eða búandi hazi þræl sinn.

Jvfr. Cap. 37. 38. G. 197. 201. Cap. 40. G. 68. 69. 163.

¹) mæ — mgl. b. f.

²) enu — tilf. c. d. e.

En ex þræll leypr frá dróttni sínum innan laga várra oc utan þyllis. þá leyfi dróttinn hans hann undan með .ij. aurum silzmetnum ex þeim er tók at unningia lausn. en utan laga várra at hálzri mört.

Ex madr lýstr roff undir manni.

(xxix.) Ex madr sitr á roffbati en annarr lýstr roff undir honum þyrir framman 41 söðul. þá skal sá giallda .vj. aura. en hálza mörc þyrir aptan söðul. En ex hann zellr ex bati þá er zullrétti uppi. En ex hann steiniz. þá er sem hann hazi siálzr gört ex hinn vill er þyrir verðr. En ex hann leggr ekki í. þá á konungr ekki á því. En ex lýstr roff þat er cona sitr á bati. þá liggir iamt við oc undir carlmanne se loftinn. en ex hon zellr ex bati. borti henni hálzrétti. en búanda hennar özundarbót. En ex lýstr roff við garð bundit. giallði eyri þeim er á. En ex madr tecz roff manns hvárgi sem bundit er oc riðr í brott frá honum. þeim sem roffit á. hann skal bota aurum .vj. silzmetnum haullði. hálza mörc árbornum manni. þrimr aurum recsþegni. .ij. aura¹ leyfingia.

Um annat zornæmi.

(xl.) Þat er annat zornæmi ex madr tecz scip manns með árum oc með þilium. 42 hvárt er eigande ser eða eigi. þá liggir þar sama gialld við oc sama hætti. En hvárt sem madr tecz roff eða scip þá hazi sá ábyrgð er tók til þess er aptr cembr.

Um zornæmi .iiij.

(xli.) En þat er .iiij. zornæmi ex madr tecz screiði manns ex hann zerr til þings 43 eða til kyrliu eða zerr hann leidar sinnar. þá er oc² sama gialld. En ex madr tecz roff manns í haga úti eða scip í³ naufti at úlenzi hins er á. þar skal eigi meira giallda en .ij. aura silzmetna at ázangi. En um öll zornæmi oc ázang þá skal hverr giallda zulla sect. hvegi margir er at voro.

Um ázang.

(xlii.) Konungr á ekki⁴ ázang á hirdscipum sínum oc á hirdhestum. en þræll á 44 ekki ázang á sínu zé. En ex madr hittir þræl manns á hesti sínum eða á scipi. þá á hann eði á ser þó at hann se barðr. en dróttinn hans giallði ekki ázang hvert er þræll tecz roff manns eða scip.

Um ázang ex madr lét manni roff eða scip.

(xliii.) Ex madr lét manni roff síns eða scips. oc vill sá haza at þörz sinni er 45 lét var. en hinn zerr til er léði oc tecz ex honum lánit. þá giallði sá ázang er átti scip eða roff. en ex hann hezir lengr en lét var. þá giallði sá ázang.

Jvfr. Cap. 41—44. G. 92.

¹) leyfingia sgni. enri — synes her at være udeglemt; jfr. Cap. 46. ²) oc — mgl. e. ³) or — c. d. e.

Um þat eðr maðr þanar roff.

- 46 (glij.) Eðr maðr scerr eðr roffi manns tögl. þá giallði aura .iij. En eðr hala höggðr eðr. þá scal meta roff. en hinn reidi þeim verð þyrir er átti oc özundarbót¹ á ozan. haulði aura .v. en árbornum manni hálþa mörc. recsþegni .iij. aura. leysingia syni .ij. aura. en leysingia eyri. en silþrmetit er árborinna þé. en sacgilt þyrmslamanna þé. En eðr maðr lþstr tenn or höðði roffi manns. hazi sá roff er lauft. en hinn verð er átti oc özundarbót á ozan. oc swá eðr hann höggðr hala eðr roffi swá at róða þylgir. En eðr heftavíg verðr hazi sic siálþan [hverr abyrgðan.² en eðr lþstr heft³ á vígi naufsynialauft. giallði özundarbót þeim er heft á eptir þvi sem hann er maðr til. En eðr maðr tect hepting eðr roffi manns þyrir ráð þess er á. giallði aura .iij. þeim er á. oc þess abyrgð á roffi oc öllum vercum þess til þess er eigandi temr höndum á. oc sveri eid þyrir. En eðr topp scerr or höðði roffi manns. sá er scer aurum .ij. En eðr roff rennr eptir ríðanda manni. þá láti hann roff til varðveizlu þyrir en hann hazi ríðit um .iij. þvi. eða abyrgiz siálþr elligar. En eðr hala höggðr eðr nauti manns. þá scal giallda hálþan eyri silþrmetinn oc özundarbót sem hvervitna scal þar er⁴ maðr gerir spell á búþé manns.

Um hornung oc rífung.

- 47 (glo.) En eðr maðr legð með þriálari cono í scógi. oc getr sun með þeirri cono. þá heitir sá rífungr. hann scal taca sícan rétt sem þadir hans átti. En eðr hann legð með þriálari cono heima á þor⁵ í húsum. oc getr hann sun með þeirri cono. þá heitir sá hornungr. hann scal oc taca sícan rétt sem þadir hans. En sunr þýborinn eðr honum er þrelsi gezt þrá horni oc þrá nappi. oc eigi elðra en þrévetrum. oc tóe hann hvárki til reips ne til relo. þá scal hann taca þriðiungi minna rétt en þadir hans. en hann scal við engi mann þyrmasc. En eðr árborins manns syni er þrelsi gezt oc ambottar. oc gezt þadir þrelsi eða hvergi bauggillðismanna ættborinna er gezt. þá á sá maðr við engan mann at þyrmasc. En eðr hann þær cono árborinnar at scilum oc at lögum. oc getr börn með⁶ henni. þá hverþa þau aptr í átt at rétti sínum. oc tati rétt eptir þöðorþeðr sínum at seti oc at arþtöcu allri. en þau börn heita beþreðrungr.⁷

Eðr menn kaupaz roffum við.

- 48 (glo.) Eðr menn kaupaz roffum við. laga kaupi réttu. þá scal þat haulða. en aptr má þora innan þimtar eðr leynandi leftr þinnaz á. En þessir eru leynandi leftr. denþð oc blindi. tvíðdrag oc vamhellti. siarþt⁸ eða stalt. En þetta kaup má eigi sítaþ nema innan þimtar se aptr þort. En eðr maðr er á þerð sinni með roffi leynftu. oc

Jvfr. Cap. 46. G. 96. Cap. 47. G. 104. Cap. 48. G. 44.

¹) özundabót — b. f. ²) [á byrgðan hverr — b. f. ³) heft — mgl. b. f. ⁴) er — mgl. b. f.
⁵) heima — tilf. e. ⁶) við — b. f. ⁷) beþreðrungr — c. d. e. ⁸) siarþ — c. d. e.

þiðr þar löft á innan þimtár. þá sanni þat með einseidi at sá löftr þinnz á innan þimtár. en þat se hana þimt ex¹ hann kemr við aptr at þora roffit. oc leggi við einseidi at naudsýn olli at hann mátti eigi þora² roff aptr innan þimtár. oc taci síðan andvirði sitt. en hinn roff er selldi. Oc ex önnur spell hafa síðan á görz á roffi manns af hins völdum er með þór. meti þat sannsýnir menn. en hinn leidrétti er roffit hafi. En ex hinn vill eigi við tala. þá bióði hann honum með vátta .ij. oc segi hann af sína ábyrgð. en ex hann heldr þá enn á verði. þá leggi hann honum rán við oc rétt tonungs oc stemni honum þing.

XI.

- Um þestacono manns ex maðr leppr. (1.)
 Um þorræði menja oc heimanþerb. (2.)
 Um iamnadarscripti³ bótra ámedal. (3.)
 Um gripalán til heimanþerb. (4.)
 Um þiárþar cono við búanda sinn. (5.)
 Um úvirðan eyri. (6.)
 Um hveriar sculdir cona scal lúca eftir þráfall búanda sine. (7.)
 Nær lög leggja þé hiúna saman. (8.)
 Ex men scal gipta þá er þiárhauld hegir bróður sine. (9.)
 Um heimanþerb sýstur af bróður hendi. (10.)
 Um úgest réttarmál eftir gramþarinn mann. (11.)
 Hvern rétt er þestarmaðr eða þaðir eða bróðir eigu á cono. (12.)
 Ex annattveggia hiúna hórar annat. (13.)
 Ex cona legg með manni undir búanda sinn. (14.)
 Um landsýlðar teciu. (15.)
 Engi kemr þriðjungauci móti úheimilli heimanþylgiu. (16.)
 Sioly scal úroct cona þyrir ser ráða. (17.)
 Um men þá er manns arzi verðr. (18.)
 Um hvað er maðr verðr tryggrozi. (19.)
 Ex maðr sell þræl af landi. (20.)
 Um hiúna rétt oc mans búanda. (21.)
 Hvað cona má caupa þyrir ráð búanda sine. (22.)
 Um leþsingia caup oc heraz cono. (23.)
 Um hunda dráp. (24.)
 Ex haur verðr drepinn. (25.)
 Um sauda bit. (26.)

Ex maðr leppr á brott með þestacono manns. þá scal hann bota honum full. I rétti er þesta hafi innan þeirra .xij. mánaða er hann þesti hana. nema þyrir þeirra naudsýnia sacir se þrestat er síldar eru í triftnum rétti. oc svá þöður hennar oc

fullrétti En ex fædr eða foræðismanni er lent at hans ráð se til at hon¹ se á brottu. þá sveri hann lhritar eib eða giallði slíct sem henni skyldi heiman fylgia.

Um foræði meylia.

- 2 Fadir oc módir scal ráða giptingum dotra sinna eða sá maðr er giptingarmaðr er at. En enga heimanfylgiu má arzi giptingarmanns riúza. nema um² unnd se.³ En ex dotr verða fœður sine arzar eða móður eða bróður. eða hverelis arzar er þær verða. en sumar giptar en sumar úgiptar. þá sculo þær er úgiptar eru taca svá milit aʒ úsciptum arzi sem þær höfðu er giptar eru heiman.

Um iamnadar skipti til arza.

- 3 En þó at allar se heiman giptar. oc er eigi scipt heimanfylgiu til iamnadar þeirra á millum. þá taci aʒ úsciptum arzi svá micil sem sú hæʒði er mest hæʒði heiman [æ meðan vinz til.⁴

Um gripa lán til heimanzerðar.

- 4 Gripir þeir allir er lédir eru til heimanfylgiu. oc eru þeir metnir oc myndir í hendr þeim er conu zær. þá á hann þá iamnheimila sem fadir eða módir létu heiman fylgia. En ex maðr segir at hann lédi eigi til þess þeirra gripa. þá sveri hann eins eibði carl sem cona. en hann soci til iammycils giptingarmann konunnar. oc temr þær eigi þridiungsauci í mót. En ex eðia giptir sic heiman oc lætr meta zé annarra manna í heimanfylgiu sína. oc lér hinn til er átti. þá á hann þat iamnheimillt sem þat er eðian átti. En ex maðr coezc eigi til þess hæʒa lét. þá sgni með einseibði. en heimanfylgia hennar⁵ þvi minni.

Um fíðrjar kons við búanda sinn.

- 5 Karlmaðr scal conu eyri ráða⁶ meðan þau ero hiún oc er úscilt þeirra ámedal. nema þvi einu er scilt er at zestum eða at samzangi⁷ þeirra. þat zé scal hon siolz ábyrgiaz oc zyrir ráða. En ex cono manns tomiz arzr til handa oc eru úmagar í erzð þeirri en eigi zé. scal búandi hennar zyrir þeim hyggia. oc gera zyrir þau róðr oc reidu. en eigi scal heimanfylgia hennar aʒ þvi þverra er lhfing temr á í öldrhuʒi. En ex zé er í erzð þeirri. þá scal virða iarðir oc lausa aura alla oc hæʒi hann með ábyrgð oc með ávegti. oc greiði slícan eyri aʒ höndum ser sem hann tóe. nema landaleigur þær er hann tóe síðan.

Jvfr. Cap. 5. G. 52.

¹) Rettet saaledes af Arne M. i d.; hann — de övriga. ²) um — mgl. b. f. ³) Herefter en Aabning som til et Ord i b. f. ⁴) [mgl. c. e. ⁵) er — tilf. Arne M. i Margen i d. ⁶) æ — tilf. c. f. ⁷) Saaledes i alle Afskrifter; for samgangi?

Um úvirðan¹ eyri.

En ef hann tók úvirðan eyri. þá sver hon siólz til xiár síns. En ef hann lifir 6 lengr. þá reidi ef hendi ser svá mycit sem hann tók erzingium heima² oc sveri at eigi tók hann meira. En ef cona missir búanda síns. oc hazi þau .xij. mánadi saman verit. þá á cona þridiung í búí oc í lausum aurum öllum oc clæði sín at þornadi.

Um hueriar skuldir.

Landseleigu skal hon lúca [sculda oc landseleigu³ at þridiungi oc engum sculdum 7 öðrum. En ef þau búa á annars tveggia iörðu. þá skal hvárki þeirra leigia iörd af öðru. En ef hon callasc eigi haza xé sitt allt. þá bióði hon manni um vörn sína oc um sócn sína iambornum mánni þeim er næst átti hana. at socia til xiár síns. En ef erzingiar hins dauða segia at hon hazi þá meira xé. þá soci þeir hana. En ef þau haza eigi .xij. mánadi saman verit. þá cvedi hon xiár síns þess er hon tallaz missa.

Mær lög leggja xé hiúna saman.

Ef⁴ maðr gengr í bú með eðiu eða með menju. þá á hann þó eði í búinu 8 xyr en þau haza .xij. mánadi saman verit. þá leggja lög xé þeirra saman. En ef öreigar .ij.⁵ loma saman at lands lögum oc aucaz þeim xé. ⁶ hazi hann .ij. luti. en hon þridiung bæði í landi oc lausum eyri. En ef annattveggia missir annars við. oc þrýtr öldrhúsvitni. vinni siálxt eid til xiár síns en .ij. silvænir menn oc réttæmir sanni eid hans eða hennar. en xé greiðiz eplir lögum. En ef caupir iörd með gripum eða lausaxé eða búxé cono sinnar oc lifir hon honum lengr. þá skal hon þat eitt haza í iörðu af örzum hans sem henni xylgði heiman oc þridiungsaUCA með. enn þó at hann leidi hana til bócar. scynting at taca. því at lög riúxa þat mál. oc lausaxé er arzar greiða í hönd henni. En ef hon tegr xé í eryð síðan er þau komu saman. oc verðr þat xé í iörd reitt. þá skal sú iörd hennar.

Ef mey skal gipta þá er xiárhald hefir bróður síns.

Ef mær hefir xiárhald bróður síns. þá se⁷ þöðorþrændr oc móðorþrændr sveinsins 9 slíct henni til heimanxylgiu af xiárlutum sveinsins sem þeim sýniz er hyggnaftir eru. en ef þá scill á. þá ráði þeir hauggilldis menn er arzi þeirra eru næstir ef þeir haza vit til. En ef arzi gefr þá sök þá er hann er fulltíða. at þeir hazi tecið xé á gipting systur hans. þá standi sá xyrir með einseidi er sú sök cembr á hönd. En ef einnhverr verðr sannr at því at hann hazi til þess mútu tecið. reidi slíct⁸ upp sveini- num sem hann tók mútuna oc heiti drengr at verri. En um þram ráð þeirra manna

Jvfr. Cap. 8. Hk. 52. G. 53. Cap. 9. Hk. 53.

¹) virðan — c. f., ogsaa opr. i d., men rettet af Arne M. til úvirðan.

²) Maaskee hennar?

³) [Synes at staae aldeles overflødig.

⁴) En ef — c. d. e.

⁵) .ij. — mgl. b. f.

⁶) þá — tilf. b. f.

⁷) þát — c. e.

⁸) xé — tilf. c. d. e.

er nú ero til scildir. þá skal hon eigi eiga cost meira at taca ser til heimanfylgiu. En ex hon tæc annan veg en nú er scilt þá hallði því at eins at bróðir hennar vili þegar hann verðr fulltíða.

Um heimanferð systur.

- 10 Ex bróðir giptir systur sína með frænda ráði sá er ellztr er. oc eru sumir i úmegð. þá skal þat hallda svá sem þeir væri allir fulltíða.

Um úræst réttar mál eptir framfarinn mann.

- 11 Ex maðr sneypir dóttur manns eða konu. eða viðr hann eitthvert verc þat er maðr á réttarfar á. oc er þat öllum [mönnum heyrum¹ cunt. oc þellr svá i frá at engi² cæmr þesta á mál þeirra. þá á hinn sócn við arza hans ex arzi heyrir þiárlut eptir hinn dauða. En því at eins skal arzi greiða þann rétt er úræstr var. ex hins þiárlutir vinnaz til er frá er þallinn um fram forlagseynri oc aðrar sculldir. hvárt sem vinz til hálréttis eða fullréttis.

Guern rétt er þadur á á dóttur.

- 12 Maðr hværr á fullrétti á þestartönu sinni iamt sem eigincono svá lengi sem sált er. en ex hon sitr heima á þöður þleti eða bröður. þá eigu þeir oc fullrétti á henni sem þestarmaðr hennar.

Ex annattveggia hiúna hórar annat.

- 13 Ex maðr á eigna³ cono ser oc legz hann með annarri cono. hvárt er þat er utan húss eða innan húss. gíalldi henni .iij. merer hvert sinn.

Ex kona legz með manni.

- 14 Ex cona legz með manni undir búanda sinn eða scilsc hon við hann saclaust móti guðs lögum. þá heyrir hon þyrirgört mundi sínum oc þridiungsauca. En ex búandinn býðr henni samvißt. en hon vill eigi. þá skal öllum þiárlutum búandi hennar varðveita (meðan hon líxir. en síðan tale sá heimanfylgio hennar)⁴ er þá er arzi hennar næstr. oc engan þridiungsauca. En ex þau sættaz á mál sín oc tæc hann við henni.⁵ þá þari þé þeirra sem mál þeirra væri spellalaust. En ex henni verðr sá glöpr optar þyrir. þá skal hann þó þiárlutum varðveita meðan hann er líx. at hann vili eigi⁶ við henni taca. en síðan þari sem áðr var mælt. En ex hon heyrir eigi verit við þann glöpr lænd. oc heitir hon þxirbótum við guð oc búanda sinn. oc býðr búanda sínum samvißt. en hann vill eigi eiga hana. þá hazi hon heimanfylgiu sína.

Jvfr. Cap. 12. G. 197. 201. Cap. 13. 14. Hk. 54.

¹) [heyrum mönnum — b. f. ²) eigi — e. ³) Saaledes rettet af Arne M. fra æinga i d. ænga — b. c. e. f. ⁴) () mangler i alle Afskrifter, men findes i det næsten ligelydende Cap. i Hk., ligesom og i det tilsvarende Cap. i den nyere Landslov, og er aldeles uundværligt for Meningsens Skyld. ⁵) henni — mgl. e. d. e. f. ⁶) eigi — mgl. b. f.

oc eigi þrðiungu auca. En ef búandinn vill zírra hana heimanzerð sinni. oc segir svá at hana hazi¹ zýrrmeir slícr glepr hent. oc var sú sacargipt eigi zýrrmeir af hendi hans við hana svá at mönnum væri hegrum cunt. þa standi hon zýrir einseidi. oc hazi heimanzylgd sína ef hann vill eigi við henni taca. en eigi þrðiungsauca. En ef meinleiki sundrar samvíst þeirra með þess ráði erundra á at guðs lögum. hazi sitt zé² hvárt þeirra. En ef (maðr)³ settiz við mann þann er legit hezir cono hans. þá skal sá veita trygðar er cono á. En ef hann tecz cono sína i hiúscap aptr oc zýrirliggz hinn hana sinn annat meðan þau eru saman. þá er hann tryggrozi iamvel sem hinn ef hann vegz á tryggvar úspilltar. En ef búandi conunnar vinnr síðan á honum. þá vinnr hann á tryggroza manni oc úgilldum bæði lonungi oc zrændum.

Man landshyllða tekin eptir zráðall annarstveggia hiúna.

Ef miðdaudi verðr hiúna tveggia. oc andaz cona hans eptir .ij. postola messu 15 daga⁴ er zýrstir er i sumri. þá skal búandi taca landshyllð um haustit eptir af hennar iörðum oc eði greiða örzum hennar af þeirri sculld. En cona zylgi sinni sculld þeirri allri er útelin er oc þrðiungu auca. nergiz er búandi hennar zellr zrá. Svá ef maðr hezir tecit mála á iörðu. oc andaz annarrtveggia landsdróttinn eða umbodð maðr zýrir þann messudag. þá á leigu (líði)⁵ einnar⁶ ardar mála. En ef landsdróttinn andaz eptir þann messudag. þá á leigulíði .ij. mála arda. þá iörð⁷ eina er landsdróttinn andaz á oc adra næstu eptir.

Eigi kemr þrðiungsaunki móti úheimilli heimanzylgiu.

Hvorr giptingarmaðr er réttz (er)⁸ at cono láti allt vera heimilt i heimanzylgiu. 16 en allt þat er socia skal at lögsócnun. þá skal eigi þrðiungsauci coma mót því.

Stálz skal úrøkt kona zýrir ser ráða.

Ef zrændr vilia eigi geza gaum at þeim conum er þeir eigu zýrir at hyggia. 17 oc zá þez stálzar ser atvinnu. þez sculu ráða svá sínu ráði sem þez vilia. En þaz [skal eigi zrændr engan⁹ rétt á því eiga. nema hon liggi með manne. þá skal nánafti niðr taca rétt á henni. hvárt sem hann er i bauggillði eða nezgillði. En ef .ij. ero iamnánir conunni at zrændsemi eða zleiri. aðrir i bauggillði en aðrir i nezgillði. taci allir einn rétt. oc scipti at manntali oc at mannmergd sín ámeðal at iamnabi. En ef sunr er at zýrsta barni. þá skal hann eði i zýrsta rétti oc sæti þeim er síðan verða.¹⁰ En sá heimti rétt til handa barninu er nánastr er i nezgillði. ef af zedr

¹) hezir — b. d. f. ²) þá — tilf. c. d. e. ³) Tilf. af Arne M. i Margen i d., saavelsom af en senere Haand i e.; oprindeligt mangler det i alle Afskrifter. ⁴) Feilskrift for dag? ⁵) líði er tilf. i Klamrer i d. og over Linien med en anden Haand i e., mgl. i de øvrige Afskrifter. ⁶) einn — d.; rimeligvis Conjectur af Arne M. ⁷) Saaledes bør uidentivt Ordet læses, hvis det ikke er en blot Feilskrift for ørd? ⁸) Tilf. over Linien af Arne M. i d., med en anden Haand i e., mgl. i b. c. f. ⁹) [Saaledes i alle Afskrifter. ¹⁰) En ef sunr &c. — saaledes i alle Afskrifter.

barnsins er at heimta. en ez az öðrum er at heimta. þá heimti þadír barnsins barninu til handa oc hirði til þess er þat er þulltíða. En ez barnit andaz hazi sá réttinn er heilðr.

Um meý þá er manns arzi verðr.

- 18 Mær sá er arzi verðr. hverflis arzi er hon verðr. hon má gipta sic siálf þeim er hon vill. þá er hon er .xv. vetra gömul. með þeirra frænda ráði er nánastir ero oc vitrastir. bæði í hauggilldi oc í neygilldi.

Um hvat maðr verðr tryggrozi.

- 19 Ez maðr rígr tryggvar þær er sá maðr trygði er hann var arzi. þá verðr hann eigi tryggrozi at meira zé en hann var arztaci eptir þann mann er hann rígr tryggvar eptir.

Eigi skal selia þræl az landi brott.

- 20 Engi skal selia þræl ne ambátt az landi brott. en ez sell gialldi konungi .iij. merer. nema údádamaðr se. oc vitu¹ menn þat.

Um haullz rétt á bryta² sínum.

- 21 Haulldr skal taca .iij. aura talda á bryta³ sínum oc pióni oc deigiu oc setu. en á öllum öðrum mansmönnum .ij. aura. En þræll skal taca .ij. lutum minna rétt en dróttinn hans. En ez þræll lýstr annann þræl⁴ þá skal svá hit sömu. en dróttinn á eði á því.

Haullds kona skal kaupa eyris kaup.

- 22 Haullz kona má caupa eyris caupi oc⁵ eigi meira. en ez hon caupir meira caupi. þá hallðiz eigi nema búandi hennar vili. En hallda skal öll þau caup er búandi hennar vill.

Um leysingia kaup.

- 23 Svá sculu leysingia caup zara þeirra er eigi haza cenpt þyrmslar az ser. land skal hann leigia⁶ svá milit sem hann þarz oc zrió þar til auc .vj. aurum töldum. En öll caup önnur sculu því at eins hallðaz ez scapdróttinn vill. Engi⁷ skal herazcona caupa meira í caupangi en í heraðum.

Um kozanræða ez drepinn er.

- 24 Ez maðr drepr kozanræða zyrir manni. gialldi .xij. aura. en þat er kozan ez maðr tegr hendi sinni um hálsinn svá at saman taci zingrinn. En .vj. aurar zyrir mióhund. En zyrir veidihund hálza mörc. oc svá zyrir nautahund ez hann er inn

Jvfr. Cap. 21. G. 198. Cap. 22. 23. G. 56. Cap. 24. 25. G. 96.

¹) vili — c. d. e. ²) brytia — c. d. e. ³) brytia — c. e. ⁴) þræl — mgl. b. f. ⁵) en — c. d. e. ⁶) leysa — c. d. ⁷) Saaledes d. opr., men rettet af Arne M. til "eigi."

bundinn at hinu özsta nauti oc út leyfr at hinu fyrsta nauti. oc svá scal at grindum¹ hit sömu. En fyrir húsvörð engi ex drepinn verdr.

Ex drepr hanc.

Ex maðr drepr hanc á hendi manni. gialldi mörc tallða silzmetna oc özundar. 25
bót. en hálfa mörc ex í öðrum stad drepr. en þetta scal allt silzmetit.

Ex hundr bítr saudi.

Ex hundr bítr saudi. þá er sá hundr úgilldr. eða gialldi sá er á holz giöld. 26
nema maðr fylgi. en þá se full giöld. en annat sinni gialldi fullum giöldum.

XII.

j. Um iarda caup. (1.)

ij. Um forfölu iörð. (2. 3.)

iiij. Um iarda bod svá oc² ex maðr sell iörð oc vill eigi við verði fara. eða vill eigi scepta at verði tecnu. (4.)

iiij. Snyfir scal snyfir iörð biðða ex þær verða arfar óðala. (5.)

v. Um iarda brigð. (6.)

vj. Um iarda caup.

vij. Um iarda brigð innan .xx. vetra. (7.)

viiij. Enn um iarda brigð. (8.)

(j.) Svá scal caup hvert sem³ vitni veit. En ex maðr caupir iörð at manni. 1
þá scal tryggva váttá nióta ex iörð ceypti innan .xx. vetra hverfu undir tryggvar
var scilt. en síðan scírscoti tryggva váttá ábyrgð hvárt sem er innan gærðz eða utan.
En ex sá cuez eiga lausn á iörðu er selt hezir. þá scal hann vitni til haza .ij. manna
þeirra er við sceyting váru eða þeirra .iiij. er við þeirra .ij. vitni haza at lögum
telit. oc scal haza leyft iörð innan .xx. vetra eptir þessum vitnisburð. En ex sá⁴
andaz er lausn coaz á iörðu eiga. oc er sá í úmegð er arzi var hanz. er einn sunr
eða zleiri eða dotr. þá scal hinn elzti haza sótt til lausnar öllum þeim til handa
innan þeirra .x. vetra síðan hann verdr fulltíða. en síðan scal lausn az. En sá⁵ scal
eibstaz⁶ þeirra er sveria lausnina. at þat com undir caup oc svá sceyting oc svá
tryggvar. at sá scyldi eiga lausn á iörðu er selldi. oc þat mál var gört vélalaust við
hinn er ceypti. En ex silz gengr betra eða dæligra þá lausn er á iörðu borin helldr
en þá gæð er⁷ iörð var ceypt. þá scal hyggia at hver þá váru auralög er caupinu
var ceypt. oc scal þetta zé gera iamgótt hinu er þá var til auralaga at virða. En
ex sá hezir iörð húfat eða bött er ceypt hezir. þá scal virða hverium mun hon er þá

Jvfr. Cap. 26. G. 97.

¹) grenjum? ²) oc — mgl. c. d. e. ³) er — b. f. ⁴) maðr — tilf. c. e. ⁵) þá — c. e.
⁶) vera — tilf. c. d. e. ⁷) þá — b.

betri er lausn berse á. heilðr en þá er hon var selld. oc skal hann þat upptaca í sílicum ziárlutum sem þá gengr. nema þeir sættiz á um lut or iörðunni. En ex¹ þetta er um þau mál er síðan geraz er bók síá var tecin. en hin zyrri zari svá sem vitni berse.

Um zorfölu iörð.

- 2 (i.) Ez maðr vill iörð sína selia at zorfölu. sá er zorfölu máli rétttr. at sílican eyri skal maðr taca sem hann reidir. oc vill hinn er á iörð sína leyfa. þá skal hann² haza bodit hinum zé sitt zyrir helgu nott oc eptir Michjalsmessu. oc haza reitt í gangzöstu³ á þvátldegi slauvicnazöstu. en hinn skal reida brent silzr eða gull móti iamnmiclu sem hann mátti caupa með því zé. þá er hann cenpti iördina með. oc þá gécc gull eða brent silzr. En ex hinn vill zé sitt haza. þá skal hann beida ziár síns zyrir helgu nott með váttum. En ex cona er ziárhallðemaðr oc á hon búanda. þá skal bióða báðum ex báðir eru nær. en öðru einu ex annat er nær. oc svá beida hit sömu. En ex hann zær eigi zé sitt. þá skal eyri leggja á .v. aura oc zylgia landøleigan. oc leggja á laga leigu tólz mánada hina næstu. en þat er laga leiga. eyrir á .v. aura hveria. Nú ex hinn villdi haza zé sitt. þá cvedi hann zé sitt eptir zöstu oc nióti gagna sinna at dómi. En ex hann missir vátta þeirra er nær váru þá er hann zécc zé zyrir iörð. þá nióti hann þeirra vátta at hann bygði oc leigu tócc az næstu .xij. mánadi. En ex þá scill á hve scilt zé þat var. oc hezir sá eigi vitni til er zyrir zécc. sanni hinn einseidi er gellðr. at her er iamnmiclt oc iamngótt sem zyrir var zengit. En ex hann vill eigi lúca við hann. þá stemni honum heim til iardar þeirrar er hann á zé zyrir til stemnu oc ping síðan. oc talli zullverði zyrir iörð þeirri. oc nióti vitnis síns allz á pingi. oc æsti búendr vápnatacc at honum se siálzscenft az iörðu svá micit sem hann tócc leigu az. nema hann reidi honum þá zé sitt. En ex zéit stendr þá cyrt á .xij. mánadi. þá skal hann zara til annat vár eptir iól. oc talla zullt iardarverðit ex hann vill. oc stemni honum heim til iardar þeirrar til pingstemnu. oc bióði hann scenftingar. En ex hann vill eigi scenfta honum iördina. þá stemni hann honum ping. oc zori zram vátta sína alla á pingi at svá er zarit allt sem hann segir. Nú ex honum zullnaft vitni sitt til máls síns. þá sculu allir pingmenn veita honum vápnatac. þá skal iörð hans vera svá heimil sem ódal hans. svá micit or iörðunni sem hann zann zé zyrir iördina. oc hann tócc leigu az. eða hinn reidi honum zé sitt.

Um zorfölu iörð.

- 3 Slíca iörð skal hvorr aptr selia sem hann tócc. en ex betri er. þá stodi⁴ honum þat. en ex verri er. þá giallði⁵ eptir því sem menn meta at verri er.

¹) Ordet ex synes her at staae overflødiget. ²) hinn — b. f. ³) gangzöstu — a. ⁴) stodi — b. f. ⁵) hann — c. giallði hann — d. borti hann — e.

Ez madr vill óðal sitt selia.

(iiij.) Ez madr vill óðal sitt selia. þá skal hann bióða á þingi þar innan þyllis 4 iörðin liggir hauggilldiemönnum. En þeir eru kaupi næstir er nánastir eru. oc u þó allir hauggilldiemenn bodo¹ á. Nú skal hann gera þeim mánadar stemnu iardar verðs. En ez þá scill á iardar verðit. þá skal sá sveria er selia² vill. at micit var honum bодit þyrir. oc bauð sá er svá villdi reida. En sá skal eigi rrgiaz þá bодsvátta lengr en .x. vetr. En ez hinn hezir þé til þengit. en óðalsdr vill þá eigi selia sem hann görði honum stemnu til. þá skal sá er selia villdi sa undan með cauprozum.³ eyri .x. aura caup hvert. En ez sá tortryggvir er a vill. hvorr aura þá eigi er hinn vill þyrir iörðina greiða. þá sveri sá er caupa . at hann hezir þat í sinni ætlan⁴ at caupa ser til óðals. oc eigi með arþvicum vir annann. oc caupi sliet sem þá hezir hann verð til. oc eigi eði bод optar á. cauproz coma hvergi til nema her. En verði honum þúft eða þalt óðal þat er m cenpti. þá skal bióða enn aptr hinum er hann cenpti at.⁵ ez hans óðal var. hann skal iörð selia sem honum er þá bодit við. oc hann vill sveria at honum var lit við. Engum manni verðr iörð at óðali þyrir en .iiij.⁶ langþedr haza átt oc r undir hinn .iiij. samþlystt. En ez konungr sçentir manni iörð. þá skal þá iörð um manni bióða þó⁷ at hann vill selia. hvergi er átti ádr. ez konungr átti síðan nila. En ez⁸ madr skal bióða konungi iörð. oc eigi konungr öðrum manni. caupir madr óðalsiörð úbодna. þá skal hann bióða at iamþullu sem óðalsmadrinn með sama hætti. en ez óðals menn lensa eigi at aura stemnu. þá hazi hann iörð iheimila⁹ sem óðalsmadr bygði. En ez madr býdr verð þyrir iörð eða greitt ir hinum er selldi með vátta. en hinn vill eigi við taca. þá beiði hann hinn stingar. En ez hann syniar honum. þá stemni hann honum þing til þess þyllisþings eignin liggir í um svá margar nætr sem ziavist hans gegnir. oc nióti þar vitnis oc bióði honum ziárlut þar fram at reida oc beiði¹⁰ hann sçentingar. En ez m syniar þá. eða kemr eigi. þá beiði hann bondr sçentingar með vápnataci. En idr seciaz haugi ez þeir synia. hvorr þeirra .xij. eyringi. en hann tryggrozi ez m gengr á þá sçenting. sem hann hazi siálþr sçentt.

Systir skal systur iörð bióða.

(iiij.) Kona skal eigi carlmanni iörð bióða ne carlmadr cono. En systir skal 5 ur iörð bióða. ez þær verða arzi óðala.

Jvfr. Cap. 4. G. 270—272. 276—279. 292.

¹) Saaledes i alle Afskrifter. ²) sveria — b. f. ³) Saaledes rettet fra caupronum (cauprouum — rouum — cauprozum; see nedenfor cauproz) efter den nyere Landslov VI. 5. hvor det Meste af dette er indtaget. ⁴) ætlan — mgl. b. f. ⁵) æz — b. ⁶) I Afskrifterne ved en aabenbar Feil .iiij.; den nyere Landslov VI. 2. ⁷) þá — d. f. Rettet dertil fra þó i c. ⁸) Ordet ez synes her enten ataae overflødigt, eller snarere at være en Feilskrift for engi. ⁹) heimila — b. f. ¹⁰) beiða — b. f.

Um iarda brigð.

- 6 (v.) Ez madr á iörð at brigða. þá skal hann hezia brigð sína eptir Michjalsmessu um haust. oc hann skal haza átt sciladóm einn fyrir iól. nema hann megi zleiri haza. En ez madr býr á iörðu þeirri er hann á suma siálfz en suma adrir menn. nú ferr madr til oc brigdir iörð þá. þá skal hann zesta sciladóm¹ fyrir oc nemna heimildarmann sinn at cöð. þá skal sá tíösa er cöddi. hvárt hann vill brigða þann lut einn er hann á. eða bíða þeirrar stemnu at þeir komi til er eigu með honum.

Um brigð.

- 7 (viij.) Hværr madr er brigð hezr upp. hazi sótt mál sitt á .xij. mánaðum naudsynjalaust. eða hezr hann zarit sócn sinni. En hinn skal halldaz við vörn þá .xij. mánaði iamt sem hinn við sócn. svá er oc² mælt at lúsa skal iardarbrigði á .xx. vetrum. oc lúsa innan zyltis þar sem iörð liggz. En ez hinn sitr innanlands vetr .xx. at úlfstu. þá á hann eigi brigð til síðan. oc eigi meira ez hinum er ceypt hezr iörð þá en lúritar-eið. þá skal hann sveria svá. at hann er or tryggva vátta ábyrgð. þá á hann engi³ tiltölu síðan.

Enn um iardarbrigð.

- 8 (viij.) Þann skal cöedia er býr á iörðu. en hann skal zesta sciladóm. oc skal at váttum spyria oc heimildarmann sinn nemna. oc sociandi skal nemna vitni sitt at cöð ez hann er atspurdr. oc haza þat vitni fram á zyrsta dómi. En ez hann er atspurdr at vitni. oc neznir hann eigi. þá skal einfais vitnis nióta. En leysingia⁴ vitni skal hann haza fram á scila dómi oc þá vátta at hann se sjónn at brigðarmanni oc at hans er ódal. En veriandi skal nemna vitni sitt á zyrsta dómi oc haza fram vitni sitt allt á öðrum dómi. En ez domendr eru allir á eitt fáttir. þá skal gera stemnu leiglendingi at zara eptir heimildarmanni⁵ sínum. svá lengi sem hann má zara tvívegis til hans oc í zrá. oc stemni landsdróttni til at hann veri iörð sína. En ez landsdróttinn er fyrir utan Agðanes. eða fyrir ozan ziall. eða fyrir nordan eið. þá skal gera þeim manni .ij. mánaða stemnu heim at veria iörð sína. ez hann er nöðurr innanlands. En ez hann er utanlands. þá skal bíða hans .xij. mánaði. En þá skal bíða svá hit sömu⁶ vitnis manne ez hann er utanlands. Nú skal brigðandi cöedia leiglending þá er hann cemr aptr þó at landsdróttinn sifi inni. En ez landsdróttinn vill zesta lagadóm. þá skal leiglendingr lauss við vörn. En ez landsdróttinn vill eigi zesta lagadóm. þá skal leiglendingr zesta. en sociandi skal leggja dóm á zimm náttu zrefli í dómstæð réttum. Þá sculu þeir þann dóm socia. En ez landsdróttinn

Jvfr. Cap. 6—8. G. 265—269.

¹) dóm — c. e. ²) oc — mg¹. c. d. e. ³) Saaledes i alle Afskrifter. ⁴) Saaledes i alle Afskrifter; uidentivt Feilskrift for lúfingar. ⁵) heimiliomanni — c. e. ⁶) sama — e.

er þar þá. oc vill nemna dóm sinn. þá er leiglendingr lausð við vörn. En ef hann vill eigi þann dóm nemna. þá skal leiglendingr nemna lagadóm landsdróttins síns. Hvárt er hann er til kominn eða eigi. oc þori fram vátta sína þá at hann stemni dróttni þangat. þá er leiglendingr lausð við vörn. En soriandi skal leggja dóm við varnarmann á þimm náttu þresti á dómstað réttum. hvert sem hann er þar eðr eigi. oc sitia¹ þann dóm oc hallda. oc bíða til middags. En þá er middag² líðr. þá skal soriandi leggja veðiabardóm á dómstað réttum við verianda á þimm náttu þresti. en soriandi skal þann dóm oc hallda oc hafa domendr .xij. hvárrtveggja. en dómstaurar þylgi. enda bíði til middags.³ Nú kemr eigi veriandi til dóms. þá sculu domendr hins veðian bíða. oc rétti fram hendr oc nemni vífni við. at soriandi er cominn at iörðu þeirri er hann brigði.

XIII.

Her heyr upp capitula af .xiiij. luf bócar.

Um landaleigur oc ábúnad. (1.)

Um húsbúnað ef gerir fallðafol á iörðu manns. (2.)

Ef maðr deyr fyrir vestan mitt haf. (3.)

Hvat maðr má vinna á⁴ leigumála sínum án lengi landsdróttins. (4.)

Landsdróttinn á gáshauka. (5.)

Um biarnarveibi. (6.)

Um gilldrur til dýra. (7.)

Um scips uppsát hvefju leiglendingr má lenga. (8.)

Um veðistadir. (9.)

Um eiklutac oc lendistöð ef vegr bannar. (10.)

Ef ort er í haga manns eða nafascóg. Um epli oc um humla. (11.)

Um marcarpell. (12.)

Ef brend eru andvirci manna. (13.)

Hvar löggjesta skal hollt oc veðistadir. (14.)

Hversu menn sculu landnám taca hvorr í sína tíund. (15.)

Um landnám eftir þol sem menn eru til. oc ef sumir lenga íneglu en sumir eigi. (16.)

Um landaleigur. (17.)

Um sambúnad manna. (18.)

Um nautarecstr. (19.)

Um sambúð oc um hegning acrs oc engs. (20.)

Um garð gilldan. (21.)

Um trádarlög (22.)

Um hollt oc haga oc löggjestr. (23.)

Um ræði móti scrövitnum á þimtarstemnu.⁵ (24.)

Um scröcváffa þé. (25.)

Hve loð skal löggjesta. (26.)

¹) sitia — c. d. e.

²) midian dag — c. d. e.

³) miðe dag — d.

⁴) í — c. e.

⁵) þimtar:

Um landaleigur oc um ábúnað oc svá um mála er landbúi andasc. oc um landskyldar lǫgt oc húsan. oc landsdróttins saga skal standa nema vitni rindi aptr.

I Með váttum skal land leiga¹ oc svá leigu gíallda. Ábúð iardar heimilar teciu. en landseiga heimilar lod oc allan áverca. Sá er þardagr hinn þyrsti er rúmheilagr er eptir þrettánda dag um iól. En ex maðr reidir þararlass it þyrsta í garð. þá hazi með ser vátta .ij. oc segi þeim til er á iörðu býr. En ex sá kallað eiga² töru. þá þesti hann lög þyrir oc leggi zimtarstemnu með þeim sömu váttum. nema hana þái aðra til. En ex hann leggr eigi zimtarstemnu. þá hazi sá iörð er til reidd.³ En ex sá er eigi heima er á iörðu býr. þá þari hann⁴ með vátta til hins oc segi honum sem þyrst má hann eða bíði hans heiman. þá þari sem áðan var sagt. Hinn skal láta toma holz hús er á býr til þess er hinn tekr iörð ser. of mánad þrá því er hann hezir telit iörð.⁵ hazi hann holz hús. En at útelinni iörðu á hann holz hús til sumarmála oc ziórdung til grass ex hann er búslítamadr. En ziórdung skal hann leggja í tröð [oc ziórdung or tröð⁶ ex vill með rúg. oc ex gerðir um. þá skal hann haza alt um haust þó at hann þari ex iörðunni. En ex eigi er gerðt um. oc skal hann eði haza ex nema þriólaun eina. Naut skal haza á sálldsfáði hveriu eða gíalldi hálfan eyri þyrir hvert er missir. Fimm-mæla land oc þriðjung rossþóðro. þat eru .x. sumarlöff. ma hann selia öðrum manni at afsfáði at orseliu. oc leyza má .v. löff vīðar oc .iiij. scap.⁷ Vetrarmykti skal reida alla í tröð þar sem úmykt⁸ er. nema þá nott eina er hann þerr á braut um morguninn eptir. En ex tröðin er mykt. þá skal þar reida er mest er þörz. oc sanna þat eidi sínum ex landsdróttinn vill. Hús beðo eina skal haza ex vill. eða gíalldi landnám ex þleiri eru. Leigu skal lúca at sumarmáli eða þer eða stær þeim er iörð á. Hús skal gera sem scilt er. en ex eigi er gört. þá á landsdróttinn í lodi svá micit sem hús metzt.⁹ oc se svá sem úlotit se iammicit í landseigunni. En ex hús eru þerri¹⁰ en mælt er. þá skal meta hús þat er¹¹ hinn skal bota sem metit verðr. oc ex hús þellr niðr. þá skal eði tré ex ellda. en ex elldir. þori nýtt tré í stadinn. eða gíalldi landnám eða syni einseidi. oc¹² þá alla er hann á at ábyrgiaz þyrir. En ex þornt hús skal uppreisa oc verðr eigi uppreift. þá skal bota sem menn meta. en ex eigi vill. þá skal landsdróttinn leggja zimtarstexnu oc þesta lög þyrir lod hans. oc skal landsdróttinn eiga svá micit í lodinni sem menn meta húsgerðina. nema hann hazi vitni til á zimtarstemnu. at eði hús var scilt á hendr honum. Landsdróttins saga skal standa um alla ábúð iardar. nema leiglendingr reki aptr með vitni. Standa skal landsdróttins saga .xij. mánadi þrá því er hann þerr ex iörðu. nema vitni hans er á

Jvfr. Cap. 1. G. 72. 73.

¹) (eiga — b. f. ²) eigi — c. e. ³) Maaskee reiddi eller reid? ⁴) (á — c. d. e. ⁵) (er — tilf. c. d. e. f.
⁶) [mgl. b. f. ⁷) f. (scap. ⁸) myktiat — f. ⁹) Saaledes rettet efter den nyere Landslov VII. 2.
hvor dette Stykke er optaget. I A. staaer kun mei og derefter et aabent Rum, som til et Par Bogstaver.
¹⁰) verri — den nyere Landslov, sikkert rigtigere. ¹¹) Udentvivl Feilskrift f. en. ¹²) þyrir udeladt?

bió viti annat sannara. En ex madr andaft já er á iörðu bió. oc kallar landsdróttinn úloftit landstýld. þá nióti arzi hins dauda vitnis síns at loftit er. oc svá um alla ábúð iardar. En ex eði er vitni til. þá sveri landsdróttinn til síns máls. oc svá ex landbúi var útlagr görr.

Ex madr brennir hús af iörðu manns.

Ex madr brennir hús af iörðu manns. þá scal haza gört hús a .xij. mánaðum 2 næstum ex hann á mála á iörðu. En ex eigi er máli telinn. þá hazi þort timbr á tupt til iangóðra húsa oc allt þat er til þarz nema torz. oc haza reitt þyrir mitt sumar hit næsta. En ex eigi er svá reitt. þá scal landsdróttinn hans cuedia hann til þess alls er eigi er til þengit. of landnám á oxan. En ex madr gerir talldafol a iörðu manns. þá er þat ex madr þerr af iörðu þyrir nott helgu. þá scal hann giallda merer .iij. oc scal landsdróttinn haza þat allt er eptir er. En landbúi scal engum manni (loza)¹ reit at gera nema syni sínum oc sveinum eða þriálsum manni þeim er vinnr með honum. nema lenzi landsdróttins se til. oc hvergi gera nema þalli við aer eða við engi. En ex .ij. menn búa á iörðu einni. þá scal sín hús hverr haza ábyrgð við elldi oc svá um marcir. þó at af annars þeirra elldi komi. En ex leiglendingr þerr af iörðu manns oc hezir upp stílit stöðu garði. þá scal hann reida vönd oc staúra til garðs. En ex þerr af iörðu oc hezir eigi reitt. þá reidi hann síðan oc leggi á landnám. Træðargarði öðrum scal hann eigi upp stíta. en ex² upp stítr. gialldi landnám. En hvanngarð gerir eða lauca. hazi brott með ser hályzt hvártveggja. oc bledia af til miðsumars lauca. En ex madr tær mála. þá scal já hallðaz³ sem vitni þullnaft til þremaft. þó at landsdróttinn seli iörð. En ex landsdróttinn er bústítamadr oc vill þara til sinnar iardar. þá scal hann undan lensa iörð sína einni iardar leigu oc segi honum til þyrir nott helgu. at hann er bústítamadr. oc sanni þat með eidi sínum.

Ex madr hezir reitt þorleigu þyrir iörð.

Ex madr hezir reitt þorleigu þyrir iörð manns. þá scal hann haza mála sinn 3 sem vitni þerr til. oc svá arzi hins dauda ex hann deyr. En ex madr deyr oc hezir hann eigi innt mála sinn. þá hazi arzi hans eina örd⁴ síðan. oc svá þó at prestfr byggi. En ex madr segir eigi iörð manns lausa þyrir helgu nott. þá scal hann haza þá iörð ex landsdróttinn vill hallða (við)⁵ hendr honum⁶ at leigu stítri sem næft var. En eptir helgu nott. þá bióði landsdróttinn honum⁷ iörð þá. Nú vill hann⁸

Jvfr. Cap. 2. G. 73. 74. 75. 98. 99. Cap. 3. G. 72.

¹) Ordet loza er her tilföiet efter den nyere Landslov VII. 18., hvor dette Sted er optaget. ²) hann — tilf. b. f. ³) hallða — c. d. e. f. ⁴) Rettet fra Afskrifternes iörð efter den nyere Landslov VII. 1. ⁵) Mgl. i Afskrifterne, men tilf. efter den nyere Landslov VII. 7. ⁶) Her synes "þá tólg mánaði" at være adeldat, see den nyere Landslov VII. 7. ⁷) hinum — c. d. e. ⁸) hinn — c. d.

eigi haza. þá hazi landsdróttinn sjálfur [iörð sína oc leigu með ¹ af hinum er af þór. slíca sem ádr var sagt.

Swat höggva skal i skógi.

- 4 Höggva skal maðr i leigu mála sinn til scips tólþærs ² eða minna. en eigi til meira scips. oc eigi þleiri en til eins scips. nema landsdróttinn lenzi. en landnám ef meira höggv. meðan sá leigumáli hans vinz. Þrlia skal maðr nærrar oc börta af leigu mála sínum til húsa þærs. oc caupa ser nenzlu sállt með. oc sállt skal hann gera ef hann býr við síð. þat er hann caupi ser nærrar oc börta með. oc þat er hann þarz sjálfur at nenta. en eði þleira.

Um gáshauka.

- 5 Gáshauka alla er i reidri eru teknir oc i goll. þá á landsdróttinn. en sá er tær þori aptur oc leggi á landnám.

Hazi sá biðra er veiddi.

- 6 Hazi sá biðrn er veiddi nema inni se viðadr. þá hazi sá er inni viðadi.

(Um gilldrur til dýra.)³

- 7 Engi maðr skal gilldra i mörcu annars til einigra dýra. nema til varga oc reza oc til ótra. en engi graza á iörðu manns. nema hinn lenzi er á. oc eigi urð brióta.

Swat leiglendingr má lenza.

- 8 Leiglendingr skal eigi lenza at setia upp scip á iörðu. þá er hann á býr lengr en .v. nætr at þoru vedri.

At hværr eigi vatn oc veiðistöð þyrir iörðu sinni.

- 9 Hværr skal eiga vatn oc veiðistöð þyrir iörð sinni nema með lögum se þrá comit. En ef á þellir iörð manns. þá skal mæla ⁴ þrá gronu ⁵ grafi af hvárotveggia landi eða her bunnir hizu. ⁶ oc brióta i midiu i sundr. hazi þat hvárrtveggia er þá lýtr. En ef eigi hezir á brotit oc er þasta land eða berg hvárrtveggia veg. þá skal mæla þrá gronu grafi oc heilli torzu. En ef enyr ⁷ gerist i midri á eða nærmeir öðru tveggia landi. eða er hólmr i. oc hezir þó af hvárgu landi heila torzu slitit. oc stendr þar i gras. eða her bua. ⁸ oc temr þat á annars lut en á annars eigi. þá skal sá eiga er þat gras lýtr. mæla þadan á hins lufa er ána á við hann nema lita hinu ⁹ er ádr rann taumburðr til. en þar skal beint á þzir mæla sem menn scill á. oc þenna ¹⁰ taum úscact landa ámedal. En ef heila torzu hezir af annars tveggia landi slitit oc er þar

Jvfr. Cap. 4. G. 75. Cap. 5—7. G. 75. 93. 94. Cap. 9. G. 85. 93.

¹) [leigu (sna oc iörð með — c. e. ²) torþærs — b. f. ³) Denne Overskrift, som her er tilføiet efter Indholdslisten, mgl. i alle Afskrifter. ⁴) mæla — b. e. ⁵) grona — b. ⁶) Saal. i alle Afskr. ⁷) Maaskee Feilakr. f. enri. ⁸) Saal i alle Afskr. ⁹) Saal. i alle Afskr. ¹⁰) Maaskee þenia?

ras á.¹ þá má þrá grasi mæling hezia. En um þær ár allar er eigi eru þlotrenn-
r. þá skal þar gerða þzr er vill. oc á hann iörð báðum megin til. En ez þeir er
þrir oxan sitia segia at eigi var svá gört um daga Ólafs hins helga. þá þari þeir
l oc þesti lög þyrir oc leggi þimtarstemnu oc nióti sá vitnis síns er gerði.

¶ Ez madr tekr eikinn manns.

Ez madr tekr eikinn manns or eiklidi. oc hezir annattveggia upp at á eða niðr. 10
á hazi hann á byrgt til þess er aptr kemr. oc giallði áfang² þeim er á. En þzr á
vera skal haza eikinn hvorr er vill at orsetiu. Upp skal draga eða þesta eikinn manns.
þa ábyrgiz hann er út tekr. oc geri sá þesti í er á. En ez madr hezir hazi lendi-
öð á iörðu manns [á .x. vetrum³ eða lengr. þá skal engi öðrum hanna. oc svá
egu alla til fallts oc til síðar oc til marcar upp oc svá at endilöngu heraði. En
: madr bannar veg þann manni. þá skal hinn beidaz⁴ vegar með vátta. En ez
ann tekr hann eigi haza veg þann. þá skal hinn þing lenna oc hazi þar vátta sína
rammi at þingi. at hann hazi þar veg at þornu þari. þá sculu þeir þann veg
þa. en ez þeir standa þyrir. þá eru þeir allir útlagir hvar sem þeim verðr veitt. en
inir helgir er til soka. Sama hetti þerr um lendistöð⁵ ez bannat er. En ez madr
öggr við í mörcu manns at úlenzi. þá skal hann leida menn til stoms.⁶ oc láta síá
íðarhöggit. soka hinn síðan til landnáms oc til víðarverðs. oc meta skal þann í
íðrinni þar⁷ sem höggvinn var. En eði skal höggva í annars manns mörcu
ema þarargreidda bót. hvárt er bilar at fleða eða at scipi. eða til elldöneytis ez úti
þr. eða giallði landnám.

¶ Ez þestir lög þyrir haza sinn.

Ez madr þestir lög þyrir haza sinn oc er ort í síðan. sá er secr ránbaugi við 11
inung oc landnám sílzymetnu þeim er iörð á ez hann verðr sannr at. En ez hann
endr hann eigi. þá leidi menn til stoms oc sýni áverka oc láti meta víðarþpell oc
nni þeim er hann vill. oc stemni honum heim til þingstemnu oc þing síðan. en
ann sýni ez hann vill með lýritar eidi. En ez eidr þellz. þá giallði hann landnám
lýrmetit oc víðarverð oc ránbaug konungi. En ez hann vill eigi⁸ þé þesta ne eib.
á beidi sokaandi þonðr atþarar at taca þé sliet sem hann er secr. oc annat sliet á
þan. oc hazi þonðr eib. En ez þestir eib oc þellz. þá hazi sokaandi þent þing á
íánadar þresti. oc þat þing síálzstemnt. þá beidi sokaandi þonðr atþarar sem áðr var
ígt. oc taci þé sliet sem áðr var upp sagt. Engi skal þara í nataföög annars. en ez

Jvfr. Cap. 10. G. 92.

¹) (— c. d. ²) áfgang — c. e. ³) [.x. vetr — c. d. e. ⁴) beida — c. e. ⁵) lendistöð —
d. e. f. ⁶) Saaledes i alle Afskrifter for stoms eller stogno. ⁷) þá — b. f. ⁸) eigi — mgl. c. e.

þerr. láti netrnar oc gíalldi landnám. En þyrrir epli oc humla¹ skal verð gíallda oc landnám á oðan.

Um landnám.

- 12 En ex landsdróttinn leyfir manni nöccur þarþendi at vinna í mörcu sinni. oc verðr meira marcarþpell af elldi hins en hann leyfði honum. þá skal hann synia vilis síns með lýtitar eidi oc bota marcarþpell sem bonðr meta. En ex eidr þellz. eða gengr hann í gegn. þá gíalldi marcar þpell oc landnám á oðan oc .iij. mercr tonungi. En ex hann syniar. syni með lýtitar eidi.

Ex menn brenna andvirki manna.

- 13 En ex menn brenna andvirci² manna. vönd eða flaura. eða þanð garð er sá skal upphallda. eða setrs innan flazs. oc þau er eigi eru í almenningum. borti þpell sem menn meta. oc landnám oc öðundarbót eiganda. En ex hann syniar. þá syni með lýtitar eidi.

Ex maðr löggæstir.

- 14 Ex maðr löggæstir holt eða haga eða veidistadir. þá skal löggæsta at lirtiu eða á þingi þar sem iörðin liggir. En sú löggæsta skal standa .xij. mánadi hina næstu eptir ex eigandi löggæstir eða umbodemaðr hans.

Um landnám.

- 15 At landnámi skal hauldr taca .vj. aura. lendir menn .ix. aura. oc sacgíllt allt nema löggæst se. En byscop .ij. mercr. oc iarl .ij. mercr. en tonungr .iij. mercr. erc byscop .xx. aura. ábóti .xij. aura oc svá abbadis. en árborinn maðr .iiij. aura. recs þegn .iij. aura. lensingia sunr .ij. aura. lensingi .iiij. ertogar.

Ex fleiri menn eigu iörð saman.

- 16 Ex fleiri menn eigu iörð saman. þá sculu allir eptir hinum beztu manni landnám taca. þeim er í³ iörðu á. En meær taci landnám eptir þöður sínum. en eðia eptir þeim er næst átti hana. En ex sumir lenza ínenzlu í mörcu en sumir eigi. þá taci sá er eigi lenzði landnám sitt fullt. en slíct af áverca sem á í eign. En ex fleiri haza úlenzt. þá taci allir landnám.

Um sambúð.

- 17 Ex .ij. menn eigu teliu á iörðu einni oc segir sá er þyrrir tóć vátta sína afrendis. þá skal hann haza .xij. mánadi þá iörð ex menn vitu þat. En ex þeir vátta brefta honum á .xij. mánada þrest. þá skal hann eiga er tóć með vátum lodina alla er úneytt er. en verð þeirrar er neytt er. þá skal vera mörc tölu eyrir sállsósáð hvert oc þylgi heyit. en landsdróttinn skal haza leigu af þeim er lod eignaz. en landnám

Jvfr. Cap. 12. 13. G. 98. 99. Cap. 15. 16. G. 91. Cap. 17. G. 78.

¹) humlu — a.

²) andyrri — c. d.

³) í — mgl. b. d.

sílyrmetit af þeim er á bið. En ef .ij. menn taca iörð eina oc þesta báðir lög þyrir. þá skal þintarstemnu til haza oc nióti sá vitnis síns er þyrir tóe. en hinn lauff þrá er síðar tóe. oc hazi hann leigu af landsdróttni eða iörð íamngóða innan þyllis. En ef hann býðr þriót oc vill eigi af þara. þá þari hinn til með vátta. oc lenfi naut hans út¹ gögnum² hans. En ef hann stendr þyrir. þá leggi³ rán við oc stemni honum heim til þingstemnu en þing síðan. oc hazi þram vitni sitt á þingi at þeir höfðu þintarstexnu oc at honum var vitni borit at hann tóe iörð þá þyrri. þá skal hann æfta bonðr atþarar oc þora hann af iörðu oc taca ránbaug tonungi.⁴ En ef maðr stæf engi annars manns. þá skal hinn sem á þara til oc þesta lög þyrir engit. hvárt sem heyt liggir á eða eigi. En sá leggi þintarstemnu er hellsdr þndiz þurza. en á þeirri þint þá nióti þeir vitnis síns. hvárr þeirra er í þiörð hafði. Svá skal um aer hit sömu⁵ ef annarr maðr scerr. En ef hins verðr aer eða eng⁶ er lög þesti þyrir. þá skal hann beiða aptþorsfu at apt þe tomit þyrir þint. oc leggi á landnám sílyrmetit. En ef hann þorir eigi apt. þá stemni hann honum þing þyrir ránit oc beiði hann landnáms sílyrmetins oc stemni honum heim til þingstemnu oc þing síðan.

Ef .ij. búa báðir á einni iörðu.

Ef .ij. búa báðir á einni iörðu. oc scill þá á garðazar sitt. nú vill annarr gerða 18 þar sem hann hefir þyrir gerðt. hinn skal þara til oc beiða hann gerðingar. En ef hann vill eigi. þá bióði honum heim beggia þeirra naut oc hazi hann á byrgt oc ufta allann bota þeim þann sem beggia þeirra smali gerir oc allt þat er höggvit verðr. En úftiptum haga má engi öðrum banna.

Um sambúð.

En hvernitna er marcrá er meðal manna. þá má banna nautum manna í at 19 ganga ef hirðir er at oc lög eru þyrir þest. En ef í er (gengit)⁷ síðan oc hellsdr hinn þangat smala. þá liggir landnám við oc ránbaugr tonungi ef löggrest er. En ef hinn recr or er⁸ á þá liggir eði við. En ef hirðir er eigi at. þá má eigi banna. En ef hinn vill cvidia⁹ haga sinn. þá seti hann garð meðal. oc gerði á sinni iörðu eða giallði landnám.

Ef .ij. menn búa á einni iörðu.

Ef .ij. menn búa á einni iörðu oc sá báðir¹⁰ einni acrugetði.¹¹ nú hefir annarr 20 þyrir scorit oc laðit. nú vill sá lata þénad í gerði. þá skal hann svá láta hallða smala

Jvfr. Cap. 18—21. G. 81. 82. 89.

¹) Maaskee f. ur? ²) göngum — b. f. ³) hann (Feilskrift for honum?) — tilf. c. d. e. ⁴) Rettet fra tonungs, der findes i alle Afskr. ⁵) Saal. i alle Afskr. ⁶) engi — c. d. e. ⁷) Dette Ord mgl. i alle Afskr., men synes neppe at kunne undværes. ⁸) eða — b. f. ⁹) cveðia — b. f. ¹⁰) (— tilf. c. e. ¹¹) Feilskrift f. crugerði?

sinn. at eigi comi í acr granna síns. eða gíallði landnám oc torn þat er spíllt verðr. Nú hefir hann láðit torni sínu er síðarr scar. þá scal hinn enn svá hallda sinn smala at eigi comi í bit granna síns þyrr en íamnbítit er. eða gíallði landnám. Svá oc ex þénadr manns gengr í acr eða eng at gördum gíllðum.

Um garð gíllðan.

- 21 En sá garðr er gíllðr er öln er ámedal staurs hvers. en híaftaurr hinn þriddi hverr. oc iadarr er þyrr. svá at eigi komi svín í gegnum þat er súlu hefir a hálsi. en sú súla scal vera þumalalna .ij. þá scal þó bióða honum naut¹ heim til húsa. Ná hirðir hinn eigi naut sín þá hellaðr en áðr. þá scal hann höggva .ij. naut cúgíllð at úgíllðu. En ex hann hirðir þá² eigi. þá bióði honum annat sinni heim eða höggvi .ij. naut cúgíllð at orsetiu. oc bióða honum heim hit þriddia sinn oc höggva .ij. naut. nú eru .vj. naut úgíllð. Nú er höggvit naut eða þénadr manns oc er eigi bodit heim at úgíllðum gördum. þá sculu uppi holý giöllð ex þrell hefir drepit. en sá hazi húð ex³ oc átu er þénad átti. En ex þriáls madr drepr. þá sculu uppi þull giöllð. en húð oc átu hazi eigandi. En ex roff gengr í acr manns eða⁴ eng. hann scal fara roff þat oc⁵ inn setia. oc þara til hins er roffit á með vátta oc beidi ufla bót oc þesti lög þyrr roffit oc sýni mönnum uflann. En ex hann tær út roffit at úbortu. gíallði ránbaug konungi en hinum landnám er iörð á oc borti ufla bót.

Ex madr leggtr töð sína við akr eða eng.

- 22 Ex madr leggtr töð sína við akr eða engi annars manns. þá scal hann hverja garði gíllðum um.

Um höllt oc haga.

- 23 Allt þat er menn scíll á höllt eða haga. acr eða engi. þá scal löggresta þyrr. sá leggi til zimtarstemnu er hellaðr þyðiz þurza. oc .vj. menn scal hvárrtveggi nemna í stemnu sem í dóm. En⁶ ex hvárgi leggtr zimtarstemnu oc þesta báðir þeir lög þyrr eða annarr einn. þá ex á yrkir undir lagalezli oc leggtr zimtarstemnu. þá hefir sá þyrrtett sócn sinni oc gíallði ránbaug konungi. en hinum landnám silyrmetit er iörð á. En allt þat er madr yrkir acr eða eng til zimtarstemnu oc þorir eigi undan lagalezli. þá selir hann sic eigi. en á zimtarstemnu nióti hvárrtveggi vátta sinna. Sá scal þyrr nióta vátta sinna er þyrr löggresti. En ex annarr þorir fram óðalsvitni. en annarr hamnarvitni. þá scal hinn haza sitt mál er óðalsvitni þorir fram. En hverr madr scal sitt haza slíct sem vitni berr til.

¹) (sa — tilf. c. d. e. ²) enn — tilf. e. ³) ex — mgl. c. d. e. ⁴) (— tilf. c. d. f.
⁵) oc — mgl. b. ⁶) oc — b.

Ex menn etiaz vitnum við.

Ex menn etiaz vitnum á þyrir ..aup¹ sacar eða sveitar. um hvatli mál er þat 24
 r. oc hezir annarr tveim váttum þleira. þá nemni þeir² þegar á stemnu .xij. bonðr
 jina gegnstu oc hina ellztu innan þyllis oc þá er engan lut hazi átt í með þeim .vj.
 þværrtveggia þeirra. En sá er eigi vill nemna. láti sitt mál. en þeir .xij. er til eru
 æmndir. þá virði vitni þeirra hvært sem³ þeim þyðir þyrir guði réttlígra vera. oc
 hazi sá sitt mál er⁴ þeim sýniz at réttara⁵ hazi⁶ ex þeir verða allir á eitt sáttir.
 En ex þá scill á. þá hazi þeir sitt mál er þleiri eru saman. En ex allir verða iam-
 nargir. þá hazi þeir sitt mál er einhverr vill or annars þörunefti því til guds scióta
 þyrir settar sacar at þess mál sýniz off réttlígra þyrir guði. En ex ser hvárir kallað
 étt haza. oc scióta því til guds or hvárumtveggia þloci. þá se scipt máli með þeim
 midiu í sundr er þá scill á. En því er þetta mál gört at opt eru ill vitni ofsuð⁷
 þyrir scapo sacar. oc lætr opt hinn líðlausí sitt mál þó at hann hazi réttare.

Um þrökvátta.

Ex⁸ þeir menn er at scrökváttum verða. þeir eru selir .iij. mörcum konungi 25
 verr þeirra. oc vera allðregi váttþærir síðan. oc enstis vitnis nióta oc réttarlaufir.
 En ex báðum berse haznarvitni. en hvárgum óðalsvitni. þá ex annarr er óðalsmaðr
 n annarr cauplendingr. þá scal óðalsmaðr einn sveria til þar sem hann þesti lög
 þyrir þramast. En ex óðalsmaðr vill eigi sveria. þá scal cauplendingr sveria til ex
 hann vill sem hann þesti lög þramast þyrir. En ex hvárgi vill sveria. þá scipti þeir
 midiu í sundr. En ex annarr vill sveria en annarr eigi. þá scal oc sá haza sitt
 nál er þverr. En ex þeir sveria báðir. þá scal scipta í sundr í midiu. En þess
 auplendingis vitni scal standa er sá maðr ber vitni með er óðalsmaðr er at iörðu
 þeirri. En ex annarr hezir haznarvitni en annarr eði. þá scal sá sveria er hamnar-
 vitni hezir. en hinn sozia er elli vitni hezir. En um hollt oc haza þá er iamnyullt
 ij. manna vitni sem .x. En engi maðr scal vinna í hollti eða haza til þimtarstemnu
 þ⁹ lög eru þyrir þest. En ex maðr þestir lög þyrir lod eða þé manns á þýðegi
 þar sem hann á þesta þyrir. þá scal hann bióða hinum stemnu hvært sem hann vill
 þaza á laugardegi eða á¹⁰ mánadegi. En ex hann vill eigi liósa. þá scal vera á
 nánadegi. nema heilagt se. þá scal á þváttdegi vera þimtar stemnan. oc soá scal
 öðrum dag¹¹ ex messudag ber á þimtina.

Jvfr. Cap. 24. 25. G. 60.

¹⁾ Saaledes i alle Afskrifter undtagen i e., der ikke lader Rum aabent til noget Bogstav foran aup.
 laaskee (saps — see ved Capitlets Ende. ²⁾ Maaskee Feilskrift for þar? ³⁾ (em — mgl. c. e.
) at — b. f. ⁴⁾ réttara — b. réttare — c. d. ⁵⁾ hezir — c. d. e. ⁷⁾ ofsuð — c. d. e. ⁸⁾ Maas-
 kee Feilskrift for En? ⁹⁾ oc — b. f. ¹⁰⁾ á — mgl. b. f. ¹¹⁾ stað — b.

Get at þesta.

- 26 Þesta skal lög þyrir lög og þyrir áverca. hvar sem hann hittir hann siálfan er á orti innan þyllis. En ef hann hittir hann eigi. þá þari hann til lóðs og til áverca. og þesti lög þyrir. og segi honum siálfum síðan til eða hiúnnum ef eigi má hann hitta. En ef heimilldar maðr er svá langt þrá at hann má eigi coma til þimtar. þá skal gera honum lagaþemnu sem til dóms. En hann skal neyta meðan or lodinni svá micit sem hann þarþ. En ef hins verðr lög er lög þesti þyrir. þá sculu ianmyndir menn meta hve micit hann neytti til lagaþemnu.

XIV.

- j. Til allra eigna innan þyllis skal umbodemann hafa. (1.)
- ij. En¹ .ijj. vetr hallði umbod og máli eftir þráfall manns. (2.)
- iiij. Hveffu umbod skal hallða.
- iiij. Um iardarscipti og hvat umbodemaðr má lengja og um þyrliu eignir. (3.)
- v. Um iardarscipti. (4.)
- vj. Ef sá er utanlands er sculldir á at gíallða. (5.)
- vij. Um þat ef maðr er utanlands og þýrr arzi andlát hans. (6.)
- vij. Um almenningar og sócnir þar til. (7.)
- ig. Um sel i almenningi.² (8.)
- j. Um dýrgarða. (9.)
- gj. Um hvalþund og um scurð. (10.)
- gij. Um selver. (11.)
- gij. Um þióða mál. (12.)
- giiij. Um kúðred. (13.)³
- gv. Um hengtöcu. (15.)

- 1 (j.) Hværr maðr innan laga várra er iörð á skal hafa umbodemann innan þyllis þar sem iörðin liggir. En sá er umbod hezr þá soti hann landnám um allan áverca sem hann eigi siálfzr. hálzt landsdróttni en⁴ hálzt ser. og iardir byggir og eigi siálfum. og leigur af taci ef landsdróttinn vill. En ef umbodemaðr tæc leigu og vill eigi láta landsdróttinn þá. beidi landsdróttinn leigunnar og soti með þingþemnu. En ef umbodemaðr dular at hann hafi við umbodi tæcit. þá standi saga landsdróttins nema hinn⁵ þyni⁶ með einseidi. en umbod hallði .ijj. vetr. og siálfæcit af síðan.

Ef maðr er utan laga várra.

- 2 (ij. iiij.) En ef maðr er utan laga várra og innanlands sá er iörð á. þá hallði umbod meðan hann vill. En ef hann vill af honum taca. bióði um þeim er hann vill at taci umbod af honum. en sá hafi vitni til at landsdróttinn bauð honum at taca af þeim er ádr hafiði. þái⁷ sá síðan umbod þeim er hann vill at ianþullu sem

¹) Ef — b. f. ²) almenningo — c. d. e. f. ³) Her mangler Tíðen: Ef maðr gengr i laucagarð. (14.)
⁴) og — b. f. ⁵) hinn — mgl. f. ⁶) þverri — e. ⁷) þá — c. d. e. f.

landsdróttinn siálfur. En ef landsdróttinn callar svá at umbodsmadr hafi teit af
 gn hans oc ser nýtt. hvárt sem þat er innan garðs eða utan. oc vitu á því góðir
 ienn scil. en ef sá callaz ceypt hafa er handhafi er at. at þeim manni er þá var
 igandi at. at¹ hann coadz caupa. þá hafi hann vitni sitt svá lengi ábyrgt sem
 nnur caupovitni oc sceytingar. En ef honum brest þat vitni. þá meti ianngndir
 ienn hvárs hann hefir mist. oc sofi hann út með útbeizlu oc leggi á landnám oðan
 c scal þar² eigi þyrnsca þyrirganga. sofi þann er af dró eða hans arza. en honum
 l eignar er þá er handhafi at. En ef sá sitr á iörðu er af iörðu dró. þá er sem
 ann siti á útecinni iörðu. En ef³ annarr býr. þá se sá sytn saca þyrir utan land-
 yllð. En⁴ landsdróttinn á cost at taca af honum umbod þegar er hann vill. en
 iáli hallðiz at váro⁵ sem hann á at byggia. þat ero .iiij. ardir. En umbodsmadr
 al eigi byggia annann mála þyrir en annarr er þarinn. En ef landsdróttinn eða
 mbodsmadr andaz. þá hallði⁶ arðarmáli síðan. oc svá ef madr þerr af landi. þá
 allði umbod .iiij. vetr. nema hinn andiz⁷ þyrir. þá er umbod oc siálfteit af síðan.
 en ef umbodsmadr tortryggvir þráxall landsdróttins. þá hafi arzi eins vitni til þess
 r sveria vill at hann hygg þat vera satt.

Umbodsmadr má eðhi siálfur lenza oc eðhi yrkia.

(iii.) Umbodsmadr má eðhi lenza oc eðhi siálfur yrkia hollt ne haga nema hálfu 3
 veira en leiglendingr má lenza. nema iá se landsdróttins til. Sá scal umbod hafa⁸
 irtiu iarda innan heraðs oc innan kirkusómar er scilvænstr er oc erlibyscop vill setia
 upphallsmann kirkju ef til er. en landbúi hverr taci heimillð af presti hverium eptir
 nnann er til cemr. hvárt sem sá er upphallsmadr kirkju eðr eigi er umbod hefir.
 en eigi scal kirkia tjna eign sinni þyrir þyrnsca sacar eða af vangerzlu kennimanns
 ða af⁹ ágirnd umbodsmanns. En þat verðr kirkju at óðali ef hon hefir at .xxx.
 ietra. en þat vitni beri henni kirkusómar menn.

Um iardarskipti.

(v.) Umbodsmadr sciþti iörðu til handa landsdróttni. en hinn er sciþta vill 4
 hsi á þingi at hann vill iardarsciþti hafa. harnsciþti. En ef hinn vill eigi til tona
 r iörð á með honum. þá scal umbodsmadr hafa bondr með ser oc sciþta¹⁰ harnsciþti
 ið annann landsdróttinn oc lasta lut hans úmerctum [en sión oc merctan.¹¹ oc hafi
 ut iardar til þess er¹² báðir eru iannhazdir. En ef menn vilia sciþta óðalsciþti

Jvfr. Cap. 4. G. 87.

¹) Feilskrift for er — see den nyere Landlov VI. 17., hvor dette Cap. er indtaget. ²) þá — b. d. f.
³) ef — mgl. c. d. e. f. ⁴) Her indskyde alle Afskrifter feilagtigt ef. ⁵) hváro? ⁶) hallðiz?
⁷) andaz — b. ⁸) hafa — mgl. b. f. ⁹) af — mgl. b. d. f. ¹⁰) hafa — a. ¹¹) [Saal. i alle
 afskr., manakee Feilskrift for: i flaut en hins merctum. ¹²) at — b.

oc eru sumir utan laga várra oc innan lands. þá skal gera þeim .ij. mánaða stemnu til iardar. En ef þeir coma eigi í þá stemnu. þá sápti hinn er gerði stemnu til oc bøndr með honum. oc beri lut í scaut sem áðr var mælt. En ef hinir coma eigi til oc vilja eigi sœnta honum iörd. þá lenni sá þing oc nióti sá vátta sinna oc æfi bøndr vápnataca. oc se iörd sú sálfœntt. en ef þeirri sœnting verðr hinn svá tryggrozi sem hann hafi sálfœr sœntt. En ef landsdróttinn er¹ utanlands. þá geri sá er sápti vill honum .xij. mánaða stemnu til iardar sáptis. En ef hann cœmr eigi. þa fari þat sápti sem áðr var uppsagt. En slíct sem aðrir tveggja hafa bœtt iörd. oc menn meta til. stæði þyrr iörðu þess. oc se at þorsölu mála sem menn vilja sœria um. En óðals sápti skal um haust sápti oc stemnu gera til at þimt innan þyllis. En ef svá margir eigu iörd saman at eigi má þeim saman loma á þimt. þá skal leggja þimtarstemnu þeim öllum á þingi innan þyllis. en utan þyllis oc innan laga várra skal gera mánaðar stemnu.

Ef maðr fœrr af landi.

- 5 (vi.) Ef maðr fœrr af landi á braut oc á hann sculldir at gíallða eða gerir hann síðan er² hann er brott færin. þá greiði umbodsmædr hans meðan hann hefir umbod hans. ef hann verðr sœtt til at lögum. eða elligar arzi hans þegar laga stemna umbodsmanns liðr. meðan þess manns þiárlutr³ vinz er sculldir gerði. sem vitni bæri til. En arzi gíallði eigi sít þé þyrr en hinn er sannspurðr andaðr er sculld⁴ gerði. oc váttar .ij. bera.

Ef maðr fœrr af landi brott.

- 6 (viij.) Ef maðr fœrr af landi brott oc þyrr arzi andlát hans. oc hefir þau vitni frammi á þimtarstemnu er⁵ þeir menn bera er annattveggia voru í þör með honum eða hafa spurð sannliga af þeim er í þör voru með honum. oc þeir sögðu svá. at þat vissu þeir þyrr gudi sannast um þat mál. þá sít⁶ hann í arzi. oc svá (arzi)⁷ hans ef hann fœllr í þrá. til þess er þat reyniz sannara at hinn liðdi er þé átti. þat mund er sá⁸ andaðiz er í arz hafið setze þyrr. En hvárli málum er líze hafa þyrr nhmæli⁹ um slíct¹⁰ mál. þá stæði svá sem þau hafa gör verit.

Um almenninga.

- 7 (viij.) Svá sculu almenningar vera sem verit hafa þyrr at þornu fari bæði hit özra oc hit ytra. En ef menn scill á. callar annarr fer en annarr callar almenning.

Jvfr. Cap. 7. 8. G. 84. 90. 145.

¹) sálfœr — tilf. e. ²) er — mgl. c. e. ³) þiárluti — c. e. ⁴) sculldir — b. ⁵) en — b. f.
⁶) sít — e. ⁷) Dette Ord mgl. i alle Afskrifter, men maa nödvendigvis tilföia. ⁸) þá — c. d. e.
⁹) Rettet hertil fra nehmæti, hvilket er en aabenbar Skrivfeil. ¹⁰) slíct — b.

rá þessi sá lög þyrir er ser callar. oc lenni þing síðan. hvárt sem þar er þyllsiþing
 þá hálþuping er menn eigu því máli at scripta. oc hazi hazi upp þingbóð þyrir þimt.
 En ez hann gerir eigi svá. þá er úngt löggæsta hans at¹ því sinni. En á þingi
 culu þeir nemna haullda .xij. eða bóndr hina beztu ez eigi eru haulldar til .v. hvárr
 þeirra í þingá þeirri. oc haza fram² az þeim .xij. er geta má. oc sveria hvárt er eign
 þans eða almenningr. En az því þingi leggi sá þimtarstemnu er ser callar iörð þá.
 oc nióti þar vitnis síns þess er á þingi var nemnt. En ez þimt berr á helgan dag.
 rá se stemna hinn þyrsta rúmhelgan dag eptir. oc þori þar þat vitni fram at iamnyullu
 em á þimtarstemnu. En svá skal þann eio sveria. at þat hezir et heyrð at þat scill
 narca ámedal eignar búanda oc almenninga. oc eigi veit ec annat sannara í því
 náli. En síðan se sett þimtarstemna oc dómi þar þat hvárum³ sem haza skal. En
 ez ármadr eða erendrelí konunga lennir þat manni. at hann se handhazi at iörðu
 þeirri er í almenningi hezir verit gör at úlenzi konunga. en ez handhazi svarar. síá
 iörð var gör þyrir .iiij. konunga ezi þeirra er engi var scemr at landi en .x. vetr.
 En ez ármadr eða erendrelí konunga tortryggvir þat mál. þá skal hann nióta vitnis
 íns sem ádr var scilt at madr scyllði haza medal almenninga oc eignar manna.

Æonungr má byggia almenning.

(ix.) Æonungr má byggia almenning [hvargi er⁴ hann vill. En hinn er tetr 8
 cal verpa garði um þyrstu .xij. mánaði oc eiga engan lof at þoca optar. oc haza
 nidilsoverp í þrá garði allstaðar til garða ser. Sláttur allar er í almenningi verða
 cal sá haza þá .xij. mánaði er þyrst cembr liá sínum á. Sel skal hvorr gera ser í
 almenningi er vill oc sitia í sumarsetri ez hann vill. En ez hann ser í almenningu oc
 tetr eigi az conunga mönnum. þá á konungr bæði torn oc svá heyr er þar er slegit.
 Nú brennr madr sel í almenningi eða smidiu eða torþvirk⁵ eða veidibúdir eða andvirk
 nanna hvatki sem er. þá secist hann við konung .xv. mörcum nema váðaver⁶ verði.
 oc borti þó speilvirk⁷ hinum er átti. En ez .ij. menn ganga⁷ senn í eina sláttu. hazi
 bádir þat er þeir slá. En ez þá scill á hvárr þeirra orti þyrri á. hazi sá sitt mál
 er sannar með eidi sínum eins. nema hinn hazi vátta á móti. Físcivötn í almenningu
 gum eru öllum iamnheimil. Timbr oc zialvindr má liggia medan er þess þarz við
 innan .xij. mánaða í almenningi. en um allt annat. þá se þat eitt höggvitt er or komi
 at aptni. eða se öllum iamnheimilt. En ez vidr sá verðr tecinn innan .xij.⁸
 mánaða er áðan var scilt at liggia mætti. þá seciz sá við konung .iiij. mörcum. en
 hinn hazi verð er við átti.

¹) á — c. d. e. ²) Udentvirl en Skrivfeil for tvá, jfr. den nyere Landslov VII. 61. ³) hværium
 — b. f. ⁴) [hvargi — b. d. f. [hvarg er — c. ⁵) líðruvirk? jfr. den nyere Landslov VII. 62.
⁶) váða — c. d. e. f. ⁷) bádir — tilf. c. d. e. ⁸) .ij. — e.

Um dýrgarða.

- 9 (x.) Dýrgarða skal gera hværr er vill í almenningi svá at eigi spilli veidiván annars. Eigi skal nærmeir gera en eigi megi heyra högg til garðs þess er stendr. Þera¹ skal or annars garði ef hann vill. Ef grasgarðr² stendr lengr en .xx. vetr. þá geri sá upp er vill oc nýti sér. meðan er hann vill upphallda. En spiótgarðr skal eigi lengr liggja en .x. vetr. en ef liggir. þá fari sem ádr var scilt.

Um hvalrúnd.

- 10 (xi.) Ragnhvalr er einzyndr hvalldi. En ef árborinn maðr zinnr þá á sá hálzan er zinnr. En allir minni hvalar eru einzyndir zriálsuðm manni hverium. en dróttinn á ef þræll zinnr. En ef ármaðr kemr eigi til. þá hazi hann bōgl til þings oc þat vitni honum um. En þeir allir hvalar er lǫðscærir eru. þá skal bōða ármanni oc búandum at comi til at zimt. en ef þeir coma eigi. þá liggir honum ætli við at útfliti er zefli. En ef hval recr út zyrir zimt oc eru (eigi zefstar)³ á landi. þá gíalldi sá er zinnr merer .xv. nema zefstar flitni. þá liggir eðli við ef sumar zefstar eru á landi. Sá skal zefsta er zinnr oc haza zinnandaspic. hann skal haza scip ladið. þat er .ix. alna er langr flöðr í. oc .iiij. bōð zrá fliti hvárn veg. oc lada svá miðc sem hann vill svá at eigi söccvi. En ef söccr zyrir en scútstamn kemr þar sem ádr⁴ var framstamn. þá á hann eðli af. En zinnandaspic skal scera niðr zrá horni oc aptir í síðu allt til beina inn. Einn maðr skal á scipi því vera oc haza eina ár oc aufler oc eina þiliu. En ef hval recr í flöð manns lǫðscæran. þá á sá þann lut allan er í flöðinni liggir. er flöðina á. en tonungr oc bōndr þann lut er um gengr flöðina út.

Um selver.

- 11 (xii.) Svá er mælt um selver manna. at þá er .iiij. vicur eru til Jóanomeßu. oc .viij. vicur til ióla. þá eru selver öll heilög at engi maðr skal þá í annars selver fara lenzislauft. En ef maðr er zundinn í selveri manns á þeim vicum oc terr hann sela í veri manns. þá verðr hann svá þiózr þar sem í buri manns oc vili hann þar.⁵ En þess á milli þá hegri þeir selver sín sem menn hegna eignir sínar á land upp með lagalezli. en ránbangi ef í zerr síðan. oc landnám silzmetit. oc sela alla er hann tōc í veri hins.

Ef maðr flær ertog.

- 12 (xiii.) Ef maðr flær ertog eða ertog meira. þá er sá þiózr. oc þiózr verðr maðr af blóðugri bráð hverri nema af hundi. Ef maðr gengr í acr. oc hezir á braut egl

Jvfr. Cap. 9. G. 95. Cap. 10. G. 149. Cap. 11. G. 91. Cap. 12—15. G. 253. 263. Hk. 132.

¹⁾ Ötra? jfr. den nyere Landslov VII. 63. ²⁾ Saaledes i alle Afskr. for dýrgarðr? ³⁾ Dime Ord, der neppe kunne undværes, indskydes her i Bj., hvor dette Sted forekommer. ⁴⁾ ádr — mgl. á. f. ⁵⁾ Ordene "oc vili hann þar" udelades i Bj., hvor dette Sted forekommer.

bundinn eða fleiri. þá er hann þjófr. Ef þjófr er fundinn í búi manns eða í öðrum stad. þá skal binda á bac honum xóla í því xylfi er þjófr er tecinn oc xora ármanni bundinn. oc hallði ármadr til þings oc af þingi í xiöru. en ármadr xái mann til at drepa hann. oc svá þjóxa alla. En bönðr skyldir til at xylgia þjóxi til dráps. þá er af þeirra ábyrgð. En ef þeir vilja eigi xylgia. þá liggir slíkt við sem þeir¹ eigi þat þing. En xé allt er tecit er af þjóxi. þá á sá er þjóx tetr. ef eigi berse öðrum manni vitni² til. en alla adra laufa aura á tonung. Sá ábyrgiz þjóx er bindr .xv. mörcum við tonung. þar til er hann setr hann bundinn á xlet ármanni. oc hazi vitni við. En ef þjófr vill veriaz. þá xari hann útlagr. En ef setr³ þjóx laufan. þá er sá secr .xv. mörcum við tonung svá ármadr sem annarr madr. En ef madr stelli minna en ertog. sá er torx madr oc xiöru. geri honum geilar oc casti at honum slícu hværr sem vill. oc comiz hann á braut sem hann má. oc eigi rétt næmr síðan. En ef madr steli minna en þveiti. þá skal heita hvinn um allðr síðan. oc eigi engan rétt á sér síðan.

Um kúðredh.

(xiij.) Ef madr legg undir hjr manna oc dreccr. sá madr á engan rétt á sér. 13

Ef madr gengr í laukagard.

Ef⁴ madr gengr í laukagard manns eða⁵ hvanngard. sá a eði á sér þó at 14 menn beri hann oc beyfi oc taki öll xöt af honum.

Um heytðhu.

(xv.) Ef madr xerr at veg með rossi. oc stendr hey nær götu. þá ef hann 16 þarz. þá taci hann sem ross hans þarz at eta. en ef hann hezir brott. oc verðr hann fundinn með því. þá er hann þjófr.

XV.

Englatareidr um landráð. (1.)

Englatareidr um húsbuna [oc lodbuna.⁶ (2.)

Englatareidr xyrir mord. (4.)

Englatareidr um triggroð. (3.)

Um silðxisci. (5.)

Enn um silðxisci. (6.)

Hér heyr upp átta settareida. Ef hinn xyrfi um naut manns. (7.)

Um annan settareid. (8.)

Um hinn þridia settareid. (9.)

¹) Udeglemt [stfi, see Hk. ²) vitni — mgl. f. ³) tetr — Hk. ⁴) En ef — c. d. e. ⁵) (— tilf. c. d. e. ⁶) [mgl. e.

Um þiörða settareid um roßspeß. (10.)

Um hinn .v. settareid. (11.)

Setti eidr um húabruna. (12.)

Siaundi settareidr um cornsláttu. (13.)

Útti um morðráð oc gríðspellaráð. (14.)

Um hullt zé oc úhullt með þýzcu. þar er lýtitar eidr. (15.)

Um þiózrólgín zót. (16.)

- 1 Þar cembr tlyztareidr til. ez konungr kennir manni at hann ráði lönd oc pegna undan konungi. En ez kennir manni landráð. þá skal¹ nemna mann or hird sinai lamborinn mann þeim er máli á at svara. en ez lensingi á því máli at svara eða þyrmslamenn. þá skal búanda son nemna or hird. oc hazi rit oc innfígli konungs til oc sofi þat mál. þá er konungr er eigi innan zyllis. Eid þann skal bióða til konungs húß innan zyllis þimr náttum nema hann vili eid zyrir vinna.

Um tlyztareid.

- 2 Þat er tlyztareidr ez maðr kennir þat manni at hann hazi brent hús hans eða lod er innangarðs er. oc er þess ván at allr bor brenni upp.

Um tlyztareid.

- 3 Þat er oc tlyztareidr ez kent er at maðr hazi vegit á veittar trygðar.

Tlyztareidr zyrir morð.

- 4 Þat er oc tlyztareidr ez manni er kent morð oc er úhýst vígi. ör skal láta zara oc tomi til þings á .iiij. nátta zrestu innan zyllis. en .v. nátta zrestu ez þiörðr² bannar. þá skal hann zesta þar eid á zyrsta þingi eða zari útlægr. ez allir þingmenn eru á eitt fáttir.

Um síllyziski.

- 5 Svá er mællt ez menn zara í síllyziski. þá skal bæði verpa á acr oc á eng oc hvar sem hann vill. oc haza az allt at páscum. en ez hann hezir eigi þá allt az. þá á landsdróttinn hvárt sem hann vill az honum. landnám eða síllydar þær er áliggia. En þó at ármadr zesti lög zyrir. þá vardar hann eði til pásca.

Um síllyziski.

- 6 En ez menn ausa sílly or netium manna oc eru þeir eigi húsgangsmenn eða hiún þeirra. þá scírcoti þeir því er net eigu oc eigniz þá sílly alla er hinn hazi á braut borit er or netium hans iós at úlenzi. En ez maðr ríkr net manna at villia

Jvfr. Cap. 1—4. G. 132.

¹) hann — tilf. c. d. e.

²) Rettet hertil fra þiör.

inum eða scerr at láta síld or scera.¹ þá er hann þar réttlauss. hvatti er hann þiggjar á ser. oc ser við tonung .iiij. mercc. borti neta speil oc özundarbót hinum er net liti ex hann scírscotadi.

Um settar eib.

Þetta eru settareidar. Sá er einn ex naut er stólit þrá manni. hinn þerr eptir er 7 liti til þess er hann hyggir á hendr. oc cembr þar með bondr er næstir búá honum. oc allar út húsbúanda. Nú cembr sá út. en hinn þerr upp sitt mál oc segir í þrá at honum er naut horzit. oc svá liti sem ec segi. nú hezi el spurt oc heyrst at þú hazir við nauti stólit. ac vill el hazar ransókn ex þer. hann er þiózr ex hann syniar ransaca. En ex hann mælir svá. eigi gerir þú nú vel. sátst þú naut þat er el hið. oc segir þú hann lit á sem þú sátst á minu nauti. nú ganga þeir inn oc zinna húð oc hözud oc þær iartegnir sem hinn sagði. þá skal þar² settar eidr þyrir.

Annarr settareidr.

Þat er annarr settareidr er zöt manns eru horzin. hinn skal taca búá sína oc 8 þara þangat er hann veit mezt lífendi á. of talla út búanda oc beidi³ ransaca. þá skal sá búandi svá mæla. biddi þer þyrst. oc gangi þer eigi inn. þyrir en þer sed ransacadir. en ec man ganga til granna minna oc hazar þá við. en ex þer gangit úransacadir. sá er borazóli. oc liggi eði búanda við. En ex þeir ransaca. þá skal spyria búanda at. þara zleiri menn með lycli en þú oc cona þín gengr? coedr hann. þræll minn oc ambátt. Nú ex vindauga er á búrinu. þá ex utan má í flinga. þá skal zimtareidr uppi. en ex eigi má utan í casta. þá er þræll þiózr ex carlzöt eru. en ex tvennzöt eru. sá er ambátt þiózr. en ex eigi gengr þræll í ne ambátt. of má eigi utan í casta. þá er settareidr uppi. en þó at í byrdu se oc í leri læstu. þá kemr eigi zramar til.

.iiij. settareidr.

Þat er .iiij. settareidr ex silzr er horzit manni. oc þerr sá eptir er stólinn er oc 9 ansacar at. Nú zidr hann þat í flóði annars manns. ex hann svarar því. ex þat er ilzr þitt. þá létstu síalzr í flóð minn. þá skal sá hazar silzr þat er ransacadi oc stólinn iat. En ex hann mælir svá. silzr þat gallztu mer. þá skal sá hazar silzr þat er þyrir lenzlum varð⁴ oc sveri settareid.

.iiij. settareidr.

Sá er hinn .iiij. settareidr. ex rossi verðr spillt mercc verdu⁵ eða betra. eða er 10 at höggvit. eða nautum .iiij. cúgildum verðr spillt eða höggvit. eða þrimr zleira.

Jvfr. Cap. 7—9. G. 254—257.

¹) scera — c. d. e. f. ²) þar — mgl. b. f. ³) beida — c. e. ⁴) var — c. d. e.
⁵) verða — c.

.v. settareidr.

- 11 Sá er .v. settareidr ex madr brennir naust manno oc scip .vj. ært eða meira. svá oc ex hann brótr eða höggv hvar er hann hittir. En ex hann gengr við at hann brennir eða höggv eða brótr. þá bióði hann þeim er átti verð þyrir. eða þari útlagr. En ex¹ madr brótr leidangrscip til þess er merer scadi er á. þá er lóritar eidr ex hann syniar. en útlagr ex hann er sádr at. En ex meira er en merer scadi. þá se settareidr. eða útlegr ex hann verðr sannr at. En svá skal settareid vinna. við niðri tirkliu skal standa oc haza fallter í hendi ser oc þar vinna eiddinn. oc nemna skal haullda .vj. til settareids. eða bönðr hina bestu ex eigi eru haulldar til. Sacaraberi skal nemna hálza váttu. en veriandi hálza oc haza einn or þeim .vj. en annann nánafta nið. siálzr hinn þriði oc .iiij. aðrir þriálsir menn. þeir er tunnu hyggia bæði þyrir orði oc eidi.

.vj. settareidr.

- 12 Sá er .vj. settareidr ex madr brennir heylad manno utangarðs. eða spillir lassi eða lassi meira. oc eigi ván at allr bór gangi upp.

.viij. settareidr.

- 13 Sá er hinn .viij. settareidr ex madr slær upp þyrir manni .v. mæla sáð eða .v. meira. þá er sá útlagr ex hann verðr sannr at. eða gjaulli verð þeim er átti svá sem menn meta. en ex hann syniar. þá hallði hann upp settareidi eða þari útlagr.

.viiij. settareidr.

- 14 Sá er hinn átti settareidr. ex manni er þat kent at hann ráði² manna³ mord eða í gridum.

Um hullt þt oc úhullt.

- 15 Ex madr hittir þöt sín í durum utar. eða hvar er hann hittir innan húss eða utan úhullt. oc svá utangarðs eða innan úhullt. þá er lóritar eidr. ex sá vill lenna er á. en ex graxit er í ellðs⁴ gólzi eða hullt. þá er þræll þiózr. nema búandi vill sveria þyrir hann lóritar eidr.

Ex madr hittir þöt sín.

- 16 Ex madr hittir þöt sín í löðu eða í hialmi eða viðlesti. þar er utan má í flinga. þá er þar lóritareidr. en ex undir ladi annattveggia í hialmi eða undir viðlesti. þar

Jvfr. Cap. 15. 16. G. 255.

¹) ex — mgl. b. f.²) ræði — b. mgl. f.³) manni?⁴) ellðhús?

r eigi má hendi í þara. þá skal sá vera þióðr er lað þat lóð. hvárt sem þat var
ræll eða búandi.

Þann rétt hafa konungar gefit útleigum.¹ at þeir sculu þing sitt hafa á Jórúlfa-
löðum at ianþullu sem þyflismenn allir.

XVI.

Um réttarboðr er konungar hafa gefit. (1.)

Um um sama mál. (2.)

Um réttarboðr er konungar gáfu Raumbólum. (3.)

Um réttarboðr. (4.)

Um um sama mál.

Her hefr upp réttarboðr þær er konungar gáfu. Sigurðr konungr. Ensteinn² 1
c Ólaf³ gáfu öllum lögunautum. þat er þyrst gíaxir allar nýjar oc þornar. reymæla
c aþráð oc landaura alla. öllum þeim mönnum er her eru í útgardum⁴ með off oc
þipleigur allar. En eðr maðr verðr útlagr oc þerr hann aþ landi oc lómiz arþr sá
r útlagr maðr átti. þá skal hinn nánasti niðr sá er í erþdum er taldr taca arþr þann.
n eigi konungr. En eðr hann lemr aþtr oc settiz við konung. taci siálþr þann arþ.
siálþloz at er manni hverium aþ landi at þara at þriddi görþum aþ hendi konunga
árta. Maðr hverr er aþ landi þerr. skal þar vera sem hann vill. oc enga stemnu
al gera þeim manni. aþtr skal hann hafa sitt allt. nema hann þari með herskiulli
ingat aþtr at siálþræði sínu. Jarðþólgit þé á⁴ sá er þidr en landsþróttinn landnám
þ þeim er gróþ at úleigþi hans. Hús skal ármadr gera konungi en eigi bórðr. nema
eitt villi hafa.

Um réttarboðr.

Þessa réttarboðt hafa konungar gefit háleigium öllum. þat eru þisigíaxir allar 2
æði aþ nesium öllum oc aþ öllum þisfiðdum. þyrir utan þat er menn hafa gefit
onungi .v. þisfa. þat skal hverr maðr þá er í þisfi er í Vágum. reymæla oc rýgiar
þ oc viníar þönn.⁵ Hafa þeir oc gefit almenninga alla slíca sem þeir höfðu um hino
elga Ólafs daga. bæði hit nýtra oc hit öðra. sunnarla oc norðarla. En klövöru alla
þrir norðan Umejarfund. þar á konungr einn kaup á. En eðr ármadr lemnir þat
ianni at hann hafi þar vöru ceþpt. þá skal toma þyrir lþritar eiðr. oc secr .iiij. mörcum
ið konung eðr hann hefr ceþpt. oc láta scinnin. En engi maðr skal ransaca háleigþan

¹) Skrif. f. útleigum, see S. 208. ²) konungr — tilf. e. ³) Saal. i alle Afskr.; uidentivl Skrivfeil for útgærdum.
þ hafi — c. e. ha.. — d. aa — f. ⁴) Hvis her ikke den gamle Afskriver ved en Uagtsomhedsfeil har
betædt Ordene "tobdi of smiør", saaledes at der her skal læses viníar eller vinar tobdi oc smiørþann, er dog
naakee idetmindste Ordet viníar Skriv- eller Læse-Feil for smiør; det samme er upaatvivleligen Tilfældet med
et i næste Cap. forekommende þniar (þniar — smiar — smiør), see Olaf d. Hell. Saga Cap. 223.

mann nema sjá einn lendr madr eða ármadr er sócn á. nema því at eins at madr laupiz undan töcu oc sócn. þá skal gíaldþyri æfta þann mann tæc til heimilis síns. oc engi eiga meiri sócn á því en svá.

Um syniar spönn.¹

- 3 Syniarspönn¹ oc rygiar (tó)² oc reymæla. þat hafa konungar gefit Naumdolum. oc þeir sculu eigi hælðr greiða en allir aðrir þrændir.

Um réttarbót.

- 4 Þessa réttarbót gaf Haraldr konungr oc Magnús þrændum oc öllum lögunautum. Lög þau öll er hinn helgi Ólafr konungr gaf oc setti. oc réttarbót þá alla er þrændr þeirra hafa síðan gefit. þeir sem konungar hafa at landi setti. þá skal hælðaz.³

¹) See foregoing S. Not. 5.

²) () mgl. i alle Afskrifter.

³) Saal. i alle Afskr. f. hælða.

A n h a n g.

Kong Haakon Haakonssöns islandske Lov.

(Hákonarbók.)

I nægni þodor oc sunar oc andans helga scolo vær logding vart eiga at Dzar a i 1 þingstað rettum a .xij. manaðom hueriom oc loma þar a Petre messu aptan. þar sculo aller hittaz þorzalla laust þeir sem til ero neýnder en valldz madr scal neýnt hava xiri þaster til þings sua marga menn or þingi huerio sem her vattar æða hans loglegr umboda madr oc neý¹ þa menn ær þoruertu menn eigo oc þeim þillir vænir til scila. sua at þeir megi þat með æði sanna. æn þann æið sculo þeir sueria þyrstan þoran dag ær þeir loma til þings með þessom æiðstaz. At hann leggr þess hond a helga bol oc þui stytr hann til guðs at þa menn hever hann neýnda til alþingis at þui sinni er hontom þotte vel þalner til oc vænir til scila epter sinne samvitýto oc æigi gerde hann xire annarra manna þaler. oc sua skal æc iaznan gera meðan et høze þetta staz. þenna æið þarz ængi optarr at sueria en oþ sinn.

Nu skal valldzmadr neýna .vj. menn or mulþingi .vj. ór þaptár þellz þinge 2 .xv. or rangar þinge .xx. or árnes þinge .xv. or þialarnes þinge .xv. or þuerar þinge .xij. or þornes þinge .viiij. or þorstaziarþar þinge. .x. or þunavaz þinge .xv. ór þegranez þinge. .xij. or vobla þinge .vj. ór eniar þinge. Neýndar menn skulo tala toftnad sinn az þingþarar kaupom. en huerr sem þat gelldr æigi sem neýndar monnom ær ætlat er sefr slito sem sa er neýndr er oc þerr æigi þorzalla laust. Valldzmenn aller ero styldar at loma til alþingis æða stiltrir umbodsmenn þeirra. en ez þeir loma eigi þorzalla laust. sege logmadr þeim ænnge log þa .xij. manade oc þat þramar sem valldzmonnom virdeþ þaler þeirra til. loma skolo oc .xii. stynsamer lærder menn til alþingis þeir sem biskupar lata til neýna þiora norðan oc þiora sunnan tua austan oc tua vestan. En þeir sem æigi loma þorzalla laust missi reidu sinnar az laundom hina næsto .xij. manade. Nu epter þui sem adr er neýnt þa skulo þesser menn aller komner til þings vera xiri petre messu oc skal þa logmadr þar xirer vera þorzalla laust. En huerr neýndar madr ær síðar lemr til alþingis en særi ero þlutt naubþynia laust. ær sefr .iiij. mortom oc æigo logrætto menn þessar naubþyniar at virða. Nu ez valldz madr æða hans umboda madr neýnir æigi sua menn til þings sem þyrr var sagi þa ero þeir sefir .iiij. mortom xire huern þann sem unexndr er. Huervetna

¹) Saaledes f. neýni.

þessi er þingmenn verða vottir á alþingi þá á þat þe halzt umbodsmadr konungs en halzt þingmenn aller. þat þe skal þa sialzt reida er satadr er eða hans umbods madr. vilia þeir æigi reida. þa skal valdzmadr hverr reida or sinu valde oc tala æz þeim hœima. ær reida æigo halvo mœira. en þetta þe skal leggiaz til þeirra luta sem valdz monnum með logmannz rade þile mest naudsyn til bera þa .xij. manade.

- 3 Þat er nu þui neft at segia at logmadr skal lata gera vebond á alþingi sua við at þeir have rúm zire innan at sitia sem i logrætto ero neyznder. En logmadr oc valdzmenn skolo nezna menn i logrætto .iiij. or þinge hverio. En þeir menn sem i logrætto ero neyznder skolo æid sueria adr þeir gange i logrætto með þeimna æid flaz. At hann skal sua hvert mal dæma sem gud læir hanom framærft vit til iamnan sem er i logrætto neyzndr. Nu skulo þeir dæma log um oll mal þau sem þar ero loglega framborin þui at með logom skal land vart byggia. en æige ologom enða. En þa er æigi vil odrom laga unna hann skal æige laga niota. þau mal skal fyrst dæma er til alþingis ero logd oc stærst ero. Epter þat þau er þanneg ero steynd. Sidan þau er þar verdr á sæz oc smæst ero. Nu þat allt ær logbol flir æige þa skal þat æz hverio male hava er logrættomenn verða á eitt sætter oc þeim þittler rættast zire gude. En hverr þa er þa doma ryzr er þar verða dæmdr þa setiz hann .v. mortom við konong en .xviij. aurom við satarabera. Sua hverr þa madr er setiz innan vebanda at ulenz i logrætto manna er setr .xij. aurom. Nu skulo aller menn ganga til logrætto þa er logmadr lætr ringia mytlo klotto oc sitia sua lengi sem hann vil þing hava. En þeir sem æigi toma til logrætto sem mælt ær. eigi hann enga uppreift sine mals á þeim degi. Menn skulo ganga or logrætto naudsynia eyrendis. oc toma þegar æztr. En æz hann gengr odroviz or logrætto en nu er flilit. þa er hann setr .xij. aurom.

- 4 Aller menn þeir sem i alþingis zor ero skulo i gridom vera hverr við annan þar til ær þeir toma æptr til heimilis sine. En æz einn hverr gengr á þessi grid þa hevir hann zire gort þe oc zride sinom við alla menn. En æz menn verða særder á alþingi eða þa æinn hvern annan olut æz manna völdum oc vilia. þa enlz rætt þeirra at helminge. Sua oc æz menn bera vapn á alþingi þa seliazt þeir .iiij. mortom oc late vapnin þuiat i ollom stodom hæzer at gæta spectar oc sidsemdar. en þo eintanlega i dæim stodom mest. sem til stynsemdar oc spectar ero flipader at ondverdo. oc zlestom verdr flade at æz nodot flers i.

- 5 Nu æz madr ryzr dom þann ær dæmdr er á alþingi oc vapnataf er at átt innan logrætto oc utan þa settiz hann .v. mortom við kononge umbods mann en

.xviij. aurum við safarabera. Súa er oc mælt at valldz menn skulu þing eiga eptir alþingi a læidom oc lyfa þirer monnom þui sem talat var a alþingi eintanlega huar algt a þeirra mal þell er or hans valde ero. En eþ annartuegge þyr a sitt mal þa er heim lemr i herað oc tallar rangt upphorit. þa skal þo eigi brigða domi sectalaust. en hann ma steyna it næsta ár eptir til alþingis. oc have þa huartuegge mal sitt uppe. en eþ með sama hætte er sem þyr þa have hinn kostnað sinn aulinn halzo aþ hinom er hann eþde til rangs mals oc seke þat sem adrar þiarsofner. Provaþ oc sua at hinn hever rangt þlutt þire logretto monnom er þyrre dæmdeþ malit oc dæmt þa hinom. þá tale þa kostnað sinn halvo aulenn oc seke sem adr vattar. oc sua skal huervitna þar sem menn verða aþlaga soþtir at logmaðr oc adrer stynsamer menn sia at hinir se ranglega soþter oc til laga steynder.

Alla þa doma er um vigaxerðer ero setter eða um þeirra tuenna legorð er menn 6 eiga vigt um at logom þa skal þa alla með logom setia oc með gridom til þyrsta salo. En þa er rþyr dom logsamban þire sal eða at þyrstom salum naudsþnia laust þa gingr þa a grid sin oc er trygrove oc hever þiregort þe oc þride en þær ero naudsþniar er maðr er siutr eða þarr eða ein hveriar þær naudsþniar toma i eindaga. En sal þat it þyrsta skal framtoma innan þess manaðar oc þlytia heim til hans oc se bodit með vatta tua en hinn tale þar við eða umbodemaðr hans nema þa vile inndella gera honom er tale a sal. En um oll mal er menn setia logdoma meðal manna þa setþ þa .xviij. aurum við safarabera er rþyr oc hallða dom sem adr en við lonongs umbodemann .v. mortom oc seti hann eða valldzmaðr huarumtueggia til handa oc tale hinn þyrst sculld sina upp sua sem domr dæmde en sett huarstueggia. se siðan stipt eptir þiarmagne en eþ hann vil eigi dom hallða. þa sculo valldz menn hinom þing steyna oc gera hann vtlægan nema hann giallde slitt sem nu er talt. þat er nu oc eþ maðr þær eigi rættende sin i bygðom heima eða þire logmanni. þa skal hann safar aberi steyna honom til alþingis er hann þær eigi rætt aþ oc eþ hann hever til þess sannleg vitne at hann hever þeim þannig steynt er mal a við hann. oc þat annat at mal have þannig þaret sem hann heþer hermt þa sculo þingmenn dæma þat mal at logþullo huart sem þar ero bader eða þa einn er þram berr oc logretto monnom oc logmanne þilir þiri bita nema hinom banne þull naudsþn er stey¹ er.

Þat er upphax laga varra islendinga sem upphax er allra godra luta at vær 7 skulom hava oc hallða tristalega tru. Vær skulom trua a gud þædur almattan scapara himins oc iardar. Vær skulom trua a varn drotten iþm g'ft oc hans einga

Jvfr. Cap. 6. F. V. 46.

¹) Saaledes i Mbr. f. steynt.

fun er gefinn er af crapte helaga annða oc þæddes af Mario mey þindr unndir pilat valde croazestr deyðdr oc gravenn þór niðr til helvites at leyfa þaðan alla sína menn. þriðia dag eftir er hann var deyðdr reis hann upp af dauða oc var síðan með lærisuenom sínom .xl. daga fra pascadegi oc til helga þorðago oc steig þa til himna upp oc þaðan skal hann tóma a þrýta degi þessa heims at dæma hvern æftir sínom verðleika. Vær skulum trúa a helgan anda at hann er sannr guð sem zader oc sunr oc þær þriar stílningar er einn guð. Vær skulum trúa a þat allt sem trúir oll crísteleg þíod oc heilagra manna samband oc heilog kirkia hever sambogt með obríðelegre stáðzesto. Vær skulum trúa synðer zirelataz með sanne íðran oc skrípta-gang með hölde oc blode vars drottens er í messunne helgaz með berna hallde. oc olmosugerðom oc zqstom oc með ollom oðrom goðom lutum er menn gera hugsa eða mæla. Vær skulum trúa at hvers manz lífamr er í er tómennt heimenn eða tóma tann til domadago. skal þa upprísa oc þaðan af skalo þær er illa gera þessa heims hava endalaufan uzagnat með dígðlenom oc hans englom í helvite. En þær sem gott hava gort þessa heims skulo þa za oc hava eilívan zagnat með gude oc ollom helgom í himinríki.

8 Nu af þui at guðs misfunn ser til þess þorz hverðaglega utolulegs lyðs oc ímís zíolmennís þa hever hann stípat tueim sínom þíonom at vera augsynnelega hans umbodamenn um þessa helga tru oc hans heilagt logmál goðom monnom til rettínda en vandom monnom til reyðingar oc reínðanar. Ero þær tueir annar konongr en annar bísкуп. hever konongr af gude verallðlegt valld til verallðlegra luta. En bísкуп andlect valld til andlegra luta. oc a hvárr þeirra at styrkia annars valld til réttra luta oc loglegra oc tannaz víð sel at þær hava valld oc zyrðod af síalvom gude en eigi af ser oc zyr þui at þær ero guðs umbodamenn. hín oc annars at þat sía aller at þeirra ma a enga lund míssa. þess íns þriðia at síalzr guð vírðiz at lalla sel með þeirra noznom. þa er sa í míslum hásta sannlega víð guð er þa styrkir eigi með zulltominne aft oc ræzlo til síns vallds þess er guð hever þeim tilstípat þar sem þær bera sía mílla a hyggio zírer landzfolktíno oc abyrziaz zíre gude allra hellzt þar sem login vatta með stádom eða merktíom¹ sía at huarle mege hoxðingíarníur ez þær geyma þess anauðga eða þyngia folktíno oc með ozmíllle aðyngð oc at eigi megi zavíttír menn synia hoxðingíonum loglegrar þegnstýllo zíre þríostu saler eða stam-synnar unzítu.

9 Nu af þui at landzfolktí a mílla lyðstýllo at væísa konongínúm þa værí þat þarzlect at menn varabíz þa nýllo víllo þolo er mestr lutr landz þessa hóver sía hormulega verít blíndadr af at í cyngu lande zínnaz demí til. þar sem tektír hana²

¹) Rígtígere stóðdum endamertíom, see d. n. Landal. II. 2.

²) Her, mangler vrrít, see d. n. Landal. II. 3.

ímissir menn og kallader konongar ranglega á móti logum hins helga Olafs konungs og aukom þeim réttindom er hverr bonde villde una af öðrum um sínar erðir þionat opt velborner menn þeim er varla matto vera tnapar þeirra sem enn vattar idag hvar þeir mistu fleiri odala sína eða hinir sem þeir kollodo kononga sína og sua hitt sama um manna missornar. Nu at menn þurfe eigi griplande hende eða læitande eftir þara hverr konongr á ræðlega at vera í noregi þá se þat tinnict öllum nordmonnom at Hákon konongr sun Hákonar konungs sunarsun Suerris konungs stadzeste sua og leit í bot setia á þrosta þinge huerr at réttom erðom á at vera noregs konongr eftir logum hins helga Olafs konungs með ráðe og samþykke Magnúsar konungs sunar síns Æinars ærkebiscups og allra annarra liodbiscupa. lendra manna. og lærðra. stallara og logmanna og allra handginginna manna þeirra er þá voru í hía og allra þrosto þings manna. og síðan birti þetta Magnús konongr sun hans í öllum lutum landzins á dngom og samdycto þui aller noregs menn þire sel og sitt afspringe með réttu þingtali at þessi stípan skal standa þar um ævinlega sem þá var gor og fylger nu her.

Sá skal konongr vera í norege er stílgetinn er noregs konungs sun hinn elzste 10 odalborenn til landz og þegna. En ef eigi er stílgetinn sun til þá skal sa konungs sun konongr vera þó at hann se eigi stílgetinn. en ef engi er þessara þá se sa konongr at noregi er odalborinn er og erþom er næstr og þá ¹ af kononganna ættom tominu. Síðan eftir þræfall konungs. þá se stíalzbotet konungs eyni biscopom öllum og abotom hirdstíorum og logmonnum með hird alla at setia norðr til hins helga Olafs konungs þrænda síns og neyni hirdstíora ² með ser .xij. hina vittrafto þegnðr or hverio biscups ríte og se á þor innan þyrsta manadar. síðan er þeir þynria konungs lízlat þá late konungs eyni sterna eyra þing og se þar til konungs telinn og sueri þegnom sínom log og réttynðe en þeir honom lond og þegna. Nu ef nokkor lætr sel oþrovíss til konungs taka en nu er mælt þá hever sa þire gort þe og þride og í pavans þorbode og allra heilagra manna og æigi lírtio græyr og sua huerr er honom fylger til þess. en ef hirdstíorar eða hird þiri nemaþ þessa þerð þá ero þeir landrada menn við kononginn nema þull naudsýn banne en huerr bonde er nemþ þessa þerð sa er neyndr er þá er setr .xl. marla við konong en konongr mete naudsýniar með stýnsamra manna ráðe. En í þessa þor þari huerr á sínom toftnade en konongr inne þeim allan toftnad sinn er eigi heyrer aðr konungs þe.

Nu at konongr vite sel þui helldr stýldugan log at hallda við þegna sína og 11 um at bæta þá skal hann þenna æiðstaz hava þá er hann er til konungs telinn. þess

Jvfr. Cap. 10. G. 3. og maaskee F. II. Begyndelsen. (See S. 130. Not. 5.)

¹) Skrif. f. þó.

²) Skrif. f. hirdstíorar.

leg et hond a þessa helga doma oc þui styt ec til guds at et skal þau kristin leg hallda er inn helgi Olafz konongr hoz oc adrer hans retter eptir komandr haza nu samþykt i millom konongs oc bonda með hvarra tveggio samþykt. oc godra manna raðe um at bæta eptir þui viti sem gud gefr mer.

12 Þa skulo oc lender menn oc hirdstiorar þenna eidsfax sueria. þess legiom vær hond a þessa helga doma oc þui stiotum vær til guds oc til hins helga Olafs konongs at vær skulum holler oc truir vera varum herra kononge bæde opinberlega oc legnelega oc styrkia hann oc hans ríðe bæde með raðom oc ollom styrk varum. hallda skulum vær oc eida þa er hann hever suaret ollu landzfolkino eptir þui vite sem gud hefr gefit oss. Sva se oss gud hollr sem vær satt segium. Gramr ez vær liugom.

13 Nu at bændr oc alþyda vite set þui stýldugare til hollustu oc þegnstýldu oc lyðne við konong þa skulo þeir þenna eids sueria kononge sua marger menn az fylle hverio sem honom líkar. þess leggiom vær hond a þessa helga doma oc þui stiotum vær til guds at vær skulum holler oc truir vera varum kononge bæde opinberlega oc legnelega með ollom varum styrk oc mátt sua sem goder þegnar skulo godom kononge velta alla loglega þionastu oc lyðstýldu með þeim ollom logom oc lunnendum sem hinn helgi Olafz konongr skipaðe i millum konongs oc bonda með hvarratveggio samþykt. Sva se oss gud hollr sem vær satt segiom. Gramr ez vær liugom. Ero eigi at eins þeir stýlduger til at abrygjaz þenna eids er sueria heldr aller þeir er i konongs lyðstýldu ero alner oc oborner oc þeir sem hans eids vilia niota.

14 Þat er fyrst i mannhelge várre. at vár lande skal hverr friðheilagr vera innanlandz oc utanlandz. En ez maðr vegr mann þa hever hann ziregort ollu þui ær hann atte nema iorðu sinni einne nema hinn have adr verlat ser til uhelgi.

15 Nu þo at allt þat sem vegande atte bede i lande oc lausum eyri zelli adr under konong utan oðalsiarðer at logom hins helga Olafs konongs þa gerðe þo hinn virðulege herra haton konongr hinn koronade þa mistunn oc skipan a epter inna beztu manna barnarstæð at hvárt sem epter ero æignir eða lausaze þa skal konongr taka esse mæira þegngillde en adr er vande til az ze eða eignom en ez [eigi er þegngillde greið¹ þa skulo frændr veganda lausn æiga a ez þeir vilia lenst hava.

16 En ez vegande zellr i utlegð zire konongs suerðe eða hans umbodsmanna eða frændom hins dauða oc a hann ze epter þa bæte frændr hans ziorðungs giallde az þui ze en þeir take frygðer oc alsætte i mot az frændom hins dauða. Alldrege skal

Jvfr. Cap. 14. F. IV. 1. Cap. 15. F. Indl. 2. Cap. 16. F. Indl. 3—5.

¹) [Skref. f. eign er i þegngilldi greidd, see d. n. Landsl. IV. 2.]

oc erþinge selia þær eignir er hann telt eptir utlagamann meðan hinn utlæge lizer. En gjallda allar loglegar skuldr af eignom ef eigi er lausa þe til.

Nu kann þa atburðr einn hvern til at geraþ at konongr gefr þessum hinom útlæga 17 manne lanþvið með orðsendingom oc þenarstað goðra manna eða temr hann a konongs þund oc þær gríð af konongi þa skal hann set sua i þrið laupa við konong sem hans er misfunn til. En bæta þann lut bota sem eptir stóð með slíkom salastexnum sem goðer menn sia at hann mege orla. Skal þetta mal síðan þara til settar við þa er eptir líva eptir goðra manna dome. En þeir sem þe hans varðveittu meðan hann var i utlegð þa greiði honom slíkt sem þeir tolo i egnom eða lausa þe utan landstýlðer.

Enn enngi maðr ma iorðu sinne þiregera nema hann vege stemdarvig eða geri 18 níðings verð. þat er stemdarvig ef maðr vegr a veittar trygðer þá hever hann þiregort lande oc lausum eyri. þat er annat stemdarvig ef maðr vegr mann i gríðom. þat er hit þriðia ef maðr myrðir mann. þat er níðings verð hit mesta ef maðr ræðr lond oc þegna undann konongi. En ef konongs umboðsmaðr kennir manne landráð við konong þa skal neþna mann af hirdmonnom konongs iagnbornom þeim er mali a at suara oc seke þa þat mal en hinn veriz með logom. þat er annat níðingsverð ef maðr leypir i hernat oc heriar a land. aller ero þeir iamnt utlæger er i þeirri þor ero. þat er it þriðia níðingsverð ef maðr ryz trygðer þær er at logom ero trygðar oc hann haxðe sialþr trygðer at veitt huárt sem þat er um vigaxerðe eða adrar safar. þat er it þiorda níðings verð ef maðr leggr elld i bæ mannþ oc brenner upp. Nu ero þau stemdarvig oc níðingsverð told er maðr hever þiregort iorðu síni ef maðr verðr sannr at en engi maðr skal mæira þire gera [en eignn sinne.¹ en þui er þa er hann eigande at ordinn.

Menn þeir er lata liz sitt þire þyztu eða utelego huart sem þeir ræna a slípom 19 eða lande oc sua þire mord oc þorðæðofþap oc spaxarar oc utisetor at veltia troll upp oc þremia heidni með þui. oc þeir menn er geraþ þlugumenn til at drepa menn þa er þeir eigo engar safar við. oc tale² þe til nema konongs umboðsmenn late reþsa til landreinþanar oc þriðar oc sua gørninga menn oc sua þeir er konor tala naubgar eða døtr manna þire utan vilia þeirra manna er þorræðe eigo a at logom oc sua sialþra þeirra. hverþu sem síðan geriz vili þeirra er samvifta geriz oc sua þeir er heþna þessara oboþamanna eða hæmta giolld eptir sua at vitne veit. þa ero þeir oboþamenn aller. þiregort þe oc þriðe. En þeir þriðhelger er veria þe sitt oc þræn-

Jvfr. Cap. 17. F. Indl. 5. Cap. 18. F. IV. 1—4. Cap. 19. F. V. 45.

¹) [Skrf. f. at einu sinne, see Fr. L.

²) Skrf. f. tala.

tonor zire þeim. en hinir ero aller ugilldr huart er þeir za far eða bana. bæð tononge oc zrændom.

20 Þessor æintamal varo tefin með rade halonar tononge hins toronaba sunarsunar Suerris tononge með asia Magnus tononge sunar hans Einars ærtibiscups oc liobiscupa lendra manna oc lædra logmanna oc allra annarra hina vitraftu manna i landino at minka mandrapin liz off þat litaz til at log hins helga Olafs tononge stande epter þui sem hann skipade þo at þess have eigi her til gætt uerit ziri zegirndar saler at sa er mann drepr falllaust have ziregort ze oc zride oc se utlægr oc ugilldr huar sem hann verdr staddr bæð tonongi oc zrændom. Ollom monnom mun þat oc tunnict vera um þann hinn mylla usid er langlega hæver verit i varum londom at þar sem madr verdr az tefinn þa vilia zrændr hins dauda þann or gttenne taka er baztr er. þot hann se huarli vitande ne radande hins dauda axtotu oc vilia æigi hezna a þeim er drap þo at þess se tostr. oc nytr hinn vande madr sua illztu sinnar oc ugnytu. En hinn falllaust gelldr sua sinnar spectar oc godrar mannanar oc hever margr madr az þui zengit mitit ættarfarð. en tonongrinn mist hinna bezsto þegna i landeno oc þui liggv við obotasot ez madr hoggr hond eða zot az manne at vilia sinom en ez þat verdr i vapna vidrskiptum þa zare þat epter þui sem tononge umbodsmadr dæmir með godra manna rade oc syni hinn með tnyltar æidi. Sa madr er tefr þu manz. eða annat ze með stolinne hende þa er hann dræpr oc deyddr hvar sem hann verdr staddr. þat hever oc væitt optlega þo at huarle se vel ne vidr læmilect at oradvander menn hava laupet brot með æigintonom annarra manna oc hava marger zire þat litlu bætt æn sumer allz eyngo. Oc með þui at vær væntum at ollom vitrum monnum virdiz þessi sot meiri bæð ziri gude oc monnom at stela æigin tonom manna helldr en tuum eða bui þa viliom vær at aller menn viti þat at þeir menn er at slikom utnyttum verða tennder se obota menn bæð zire tonongi oc karle dræpir oc deyddir huar sem þeir verða staddr oc eigi at tirtio græver.

21 Ez zader verdr sua odr at hann drepr sun sinn eða sunr zgdor sinn. eða broder brodur sinn þa zare sa utlægr oc tomiz alldregi i þrizt. En ez sa er drepinn var. a son epter einn eða zleiri eða dottur skilgetna þa tale þau sua arz epter zgdor sinn sem zader styllde ez hann lizde. en ez þeirra er ekki til. þa tale sa er arve hans er næstr huart sem er karl eða tona. En hvær zedga sem annan drepr eða broder brodur. þa zari ze þeirra sem stilt var adr. Sua skal um tonor iamnstyldar sem um karlmenn nema hann briotez or bondom þeim sem hann var zire ædi saler i settr eða verdr vada verf oc sanni þat með tnyltar æide ez tortrygd læitr a. En ez madr

erdr odr sua at hann bryz ór bondom oc verdr hann manzbani þa skal bæta æz ze
ans fullom botum æz til er. En æz ze er eigi til oc verdr hann hæill þa zari hann
rlendes þar til er hann hezer bætt fullom botom ziri sef. En æz menn sia sði a
onom binde sa er vil at vsetio oc have til þings oc biode zrændom. lenfi þar oc
ge æz sina abyrð. En ollom monnom ego menn vgrð at vseta at vsetio. En odr
adr er omage arva sine en hann verdr eigi zyr umagi arva sine en hann vset at
ann er odr oc hann ma toma hoptom a hann æz hann vil. En æz salar aberi
smr þar¹ arva hins oda at hann vile eigi hann vardvæita. hallde zire einiði. En
odr madr serer mann þa skal hann uppe lata vera sarbætr oc lætniaze. En tonongr
effli a þui. Nu er þat ods mannz verf þuiat æins æz hann bryz ór bondom oc
to menn þat.

Æz karlmadr drepr tonu þa er hann utlægr oc sua æz tona drepr karlmann þa 22
hon utlægr. oc sua æz tona drepr tonu. þa se hon utlægr. En æz tona drepr bonda
nn eða rædr hann zire illzto saler þæirrar er hon hever leget með manne eða hygg
L. þa se hon ugilld zrændom hins dauda hvárt sem þeir vilia meida eða drepa
ana. en ze hennar gange i bætr fullar æz hon hever drepit en halygiollð æz hon
sver radet. en æz ze hins er drap have zrændr hins dauda full giollð en tonongr
at sem aul er bæde i lande oc lausom eyri oc hinn obota madr er² æz hann temz
ndan. En æz syniar verfs eða rada syni með tylzfar æiði.

Nu ero þær tonor .viij. er madr ma vega um. setta laust við tonong oc zrændr 23
geva daudom sol. Ein er tona manz. Qnnur moder. Þridia doter. Fiorda
stær. Fimta siupmoder. Setta sunartona. Siaunda brodurtona. Or skal stera
e lata þat gru fylgia at hann zann þann mann hia þæirri æinni hverri tonu er til
o nezndar oc bera vitni um bedr eða blæia eða blod er a klædom er. eða navistu
menn er hia varo karlar eða tonor.

Þva er oc mælt at aller menn stulo zridheilager vera heima at heimile sino. oc sua 24
þeir zara til heima eða zra. En æz bondi eða bonda son verdr veginn hæima
t heimile sino eða þa er hann zerr til eða zra. eða³ atri eða eng með hionum
nom. þa skal þann mann bæta aptr með ze veganda. tuennom giollðom æz til er.
n æz madr serer mann. eða berr eða stemmer fullrettis verkom. þa eulz rættir þæirra
t helminge er ziri stemdom oc saraulom verða. en þeir utlæger er heima zridenn
riota oc seter .xiiij. mortom við tononge umbodsmann æz hinir liva. Sa skal vera
ani er huiu bera vitni um. oc þau segia til. oc sua skal atta vettra gamall madr

Jvfr. Cap. 22. F. V. 31. (mgl.) IV. 35. Cap. 23. F. IV. 39. Cap. 24. F. IV. 5.

¹) [Skrf. f. kennir þat.

²) er synes at være overflødig.

³) a er udeglemt.

bera heimsofnarvitni sem fulltíðe. En þá er heimsofnarvitne bert á hendr. þá er búið at sannr og synn og eigi eíðom unndan þæræz nema þú at eins. at hann hafa þua þíarre staddir verit á þú dægre er víg var vegit. at hann matte eigi samdægros tuivegis þara til vígs og þra. og væri hann staddir at lírkio eða á þinge eða at samfundo eða skipi þá beri þeir .xij. þegnar hann unndan er þá voro með honom stadder þríallser menn og fulltíða en ex hann var í eyngom þessom stad staddir. tómi þíre sel tylxtar eíði. en ex þau mego eigi á þinge segia. þá sculo bera tueir menn og bóla sögu þeirra á þinge. En ex máðr er særðr og má hann mæla. þá er menn hitta hann þá skal þá vera búið er hann seger þýrst á hendr ex hann mæler ex vite. og má hann kenna hann. og saga hans lemr boðað á þýrsta þing. nema hinn stíri sel með .xij. manna eíði.

25 Ex máðr verðr drepinn at samfundo þá sculo þeir bera annat tueggia ex eða á er næst er honom ero. En ex þeir bera hann hvárle drepinn ne vðrepinn. þá ero þeir seler við konong .iij. morkom hvær þeirra eða hafa þíre sel lyrtar eíð at þeir víssu eigi stada mann hans. en ervinge sele þá til tylxtaræiðar sem þýrr var stílt. En þeir er eigi vílðu vitne um bera og víssu. þá sculo þeir allðregi síðan vattþærr vera og engiz vítnis níota.

26 Ex máðr verðr hogginn á þinge. þá sculo aller eptir renna til stogs eða þíallz. en þá er eigi rennr er selr .xij. aurom. en þauggilldis menn og neygilldes menn og namagar sculo eigi renna at logom. En hvær er þíorg væiter þá er þá utlegr nema honom se uvísa vargr. og súeri hann einn þírer. En ex máðr verðr særðr á þinge og renna aller eptir þeim manne til stogs eða þíallz er víg vacte. Nu verðr hann þárenn og ex hann víl at logom veriaz. þá legge hann níðr vapr sín og bíode log þíre sel. En þegar hann er handlaðr og leggrr hann vapr sín níðr. þá er hann þríðr heilagrr meðan hinn líver hinn sære. bínnða skal þann mann og þæra sofnarmanne. þeim ær til sofnar er telinn í þú heraðe en hann á at varðvæita hann. og þua vallz máðr er honom er þærðr. en ex sofnare þarz líðs víð at gfta hans. þá skal nezna þóndr með honom þua marga sem hann þarz. En ex hann leypr þra sofnar manne og verðr hinn sære dauðr. þá er sofnar máðrenn sialzr í vede til orstúrðar konongs umbóðsmanz. og stípi hann eptir malavogtom með þínna beztu manna raðe. er hann tallar til með ser. en ex sofnar máðr syniar víðrtoto. þá sculo þeir hava vitne til og setia þann mann bunnðen á þlet hans. þá varðar honom ø hit sama nema oþríle tale ex honom. En hvérvitna er sofnar máðr telr utlegðar þe. þá skal hann þa mann til at reþsa þeim manne er á þing tómr.

Eðr maðr er drepinn til dauða. þá a þá at vera bane er vígi lyftr a hendr sér. 27
 en lyft skal víge samdægris innan heraðs of neðra selt a nærn oc natstæð sinn oc herað
 þat er hann er or. oc lyft til þrjáls manz oc til [rætz nærn¹ manz þá skal a orvar
 þinge toma fram natstæðr manz. oc þat skal bonde sveria þá er hann var at um natten
 at hann neyndiz sua. en til víglsýngar skal a þinge segia. En eðr maðr vil eigi
 víglsýngar vitne bera eða eigi sveria náttstæð. þá þare til haugilldes maðr veganda
 einnhverr oc geri honom stexno til. annattveggia a eða aþr zimtar þinge. eðr þeir bera
 huarðe aþr ne a. þá ero þeir seler .iij. morkom hvarr þeirra. have halzt þá er seler
 en halzt konongr. oc niote engiz vitnis síðan oc beri elle vitni oc þare rættlausir oc
 sua um [oll onnor vitne. Nu er stírfótat er unnder hann innan helge.² en til þessarar
 sótnar skal eigi heim stexna. þing skal stexna aþr zimtar þinge um sua margar nætr
 sem menn hava telit. i þing á þeirri. oc skal a þui þinge annathvartt framtoma þe
 eða atþr oc tala halvo mæira. En eðr þá maðr er víglsýng tómr a hendr ma þara
 samdægris til oc þra þar sem víg var vegit. þá þar eigi natstæðr fram at toma
 eðr hann a heimile sua nér utan heraðs oc innan. Eigi skal hann þara um .iij. hoi
 sua at eigi se vígi lyft þra þui er vigit var vegit. nema haugilldes oc neygilldis menn
 eða namagar hins vegna þui a. En eðr hann lyftr eigi sua. þá er hann mordinge
 rættir oc þiregort þe oc þride. En eðr bøde tómr fram a þyrsta þinge víglsýng oc saga
 hins þara sua boren sem þyrr var stílt. þá skal saga hins þara standa en eigi víglsýng.
 oc berr þó mórð aþr veganda at hann se utlegr. En eðr eigi tómr saga hins
 þara fram a þyrsta þinge ne heimsótnar vittne. oc tómr víglsýng oc sionarvitne fram.
 þá skal víglsýng standa eðr hon er at logom borenn en eigi sionarvitne. En erþinge
 hins dauða skal þara i herað. þar sem þá maðr let selt or vera. oc eðr hann þinnr
 hann. þá skal hann stexna honom þing. en a þui þinge stulo .xij. þrjálsir menn aþr
 honom bera oc eigi neyndarvitne oc þara fram þar a þingeno. En eðr hann vil
 eigi vnnan þoraz. þá er hann sannr at sólinne. Nu eðr hann hever unndan þarz
 at logom. þá þare erþinge hins dauða oc selt sua marga menn sem hann vil þá sem
 hia voro stæðer til tlyxtareida með hino þyrra stílorde.

Eðr maðr er særðr oc tómr þá eigi i stog er særðe eða verðr honndom telinn oc 28
 byðr hann log þire selt. þá ero þar uppe sálbøtr kononge oc sárþætr hinom oc lætniæze.
 eðtir stynsamra manna rade sem logbot stýrer. En hvar sem maðr serrer mann þá
 stulo aller þrjálsir menn eptir honom renna nema haugilldes menn oc neygilldes oc
 namagar þeir stulo eigi eptir renna nema þeir vile. En hverr annarra þá er eigi
 vil eptir renna er selt .xij. aurom.

Jvfr. Cap. 27. F. IV. 7. Cap. 28. F. IV. 11.

¹) [Skr. f. réttináms. ²) [Skr. f. oll onnor vitne þau er stírfótat er under hann i mannhelge. See den
 nyere Landslov IV. 11.

29 Ez madr lystr mann heztugre hende með hverio sem hann lystr þa er hann utlægr oc ollo ziregort þui er hann a nema iorðu sinne oc ze þui er zire iarder a. oc þui ze er hann læmr til stogs með ser. oc runnr eða risla hylr. En þat er epla er þa skal hinn tafa rætt sinn oaulinn or þui ze. er zire ovæni nard. En umboda madr konongs tafe þat er aul er. en ez hann vil æigi taupa sec or stoge þa skal hann giallda konongs manne .v. mertr en hiun rætt sinn oaulinn. En ez hann a minna ze þa skal alla aura iaznt sterða. en hann skal tafa trygðer imot. en alldregr er hann zyrre zridheilagr. en hann høver bætt við satar abera oc við konongs mann. en ez hann byðr badom þeim bætr þa helgar hann sel hvart sem þeir tafa við eða eigi. En ez einn madr lystr eða serer tua menn eða zleire i einu at vige. þa bætr sinom rætte eða sarbotom hveriom þeirra en einom .v. mortom kononge.

30 Ez þa madr læmr a þing er annat hvart er blár eða blodugr oc ber þat æim vattr með honom þa er þa utlægr er laust hann. En ez hann er loftenn eða serðr. sua at hann ma etle mæla. steri hann orvar upp þegar hann ma mæla. en þa skal þat orvar þing iamnzullt sem or være samðegres uppstörin. en ez hann verðr dauðr. þa flere þa orvar upp er a iorðu byr.

31 Orvar ero þær þriar er ze liggr við. ein or at daudom manne. onnor at sarem hinom meiom. þridia ez madr er aylimadr. Ervinge skal orvar flera samðegris a hinn lætr lix sitt. eða hinir stilitaztu navisto menn ez eigi er ervinge við zire vattom oc hava þing þrinett þar sem vig er vegit eða a gravarhalla þa mego þeir dom dæma þo at eigi tome flere¹ menn en .viij. oc .xx. En ez² þingsfod retttri skal umdæma. þa skal ziorðungr þingmanna toma. þa mego þeir þo dóm dæma þo at eigi tome flere til. Aller stulo þeir orvar bera oc enge zella. en þa er setr .xij. aurom er þær zeller. En þa er setr at halvo meira er hann gerir bæde zeller orvar oc sitr heima um þing. Fire vattom skal hann orvar flera. þa skal orum zylgia er a ero lagðar. Nu ez orvar tafa hann. oc seter eigi þing þa berr hann a bafe sol. En ez orvar tafa hann eigi þa skal stexno gera honom til þings annars oc niote þar stirska sinna. ez æigi ero stonarvattar til. en ez hann a zrændr eða erzðar menn. þa stulo þeir honom bod gera. en ez hann læmr eigi oc zirriz hann þing þa er hann sannr at sol ez æigi banna honom loglegar naufsyniar. bonde hverr skal til þings zara er ór læmr til oc zara þar til er hann mæter þeim monnom er a dinge varo oc hverza þa aztr at useliu.

32 Ez þa madr vil ganga a orvarþing er hann er þar zire solom harðr. þa skal hann æfta ser grida. en bænnðr stulo selia honom grid a þing oc az þinge .v. natta

Jvfr. Cap. 29. F. IV. 22. Cap. 30. F. IV. 29.

¹) Saal. i Mbr.

²) Maaskee f. En ez a.

grid a sumarsdege. en halzomanadar a vetrardegi. Sua er oc mællt at ongom manne skal pinggongo synia nema þeim mannþana er vegr mann a þinge. oc verðr tekinn i eptir ráð. oc þiove þeim er zoli er bunnden a bað. En ez madr verðr utlægr a heraðs þinge. eða a orvarðinge þui er þar er. sem herat¹ þing er skipat. Nu vil þesse madr þar bæida ser pinggongo. þa skulo bændr æigi iata honom. en hvær madr annarra skal eiga pinggengt. oc veri þar mal sitt. með logom. en ez honom er bannat eða syniat pinggongo. þa ma þann mann eigi utlægan gera a þinge þui. En eptir þat þing þott hinn deye or farom. þa varðar þat elle bondom en hane zare utlægr.

Ez madr er eigi zærr til þings sa er særðr er. þa zare sa eptir mælande hans 33 er rætr er hvarf sem þat er með zændsemi eða umbode til. oc skal selia grid oc zesto tala eptir þui sem hinn zare. En þau grid oc þa zesto skal hann sua hallða oc aller hans zændr sem hann have sialzr zesto telit. oc sellt grid. En ez sa atburðr verðr at menn sorað eða liostaz oc er hvarge til þings zær oc zester huarstuegge eptirmælande odrom log eða umdæmi godra manna. þa skal su zesta oc gridala standa az hvarstueggia hende at iamzullo sem þeir have sialver grid sellt oc zesto telit. en ze þeirra i veðe er verf gerðo hvárs við annan en eigi þeirra er zesto. nema sua se skilt. En ez madr anndað or farom. þa skulo arvar þui male skipta eptir godra manna umdæmi. Sialzr hann ez hann liver til alsettaz en eigi hinn er zestu tot nema hann se arve. Hveruitna þess er menn hittaz a með vanndrædom oc verðr tuinne orvarþing oc i sinom stad hvárt oc loma bader til zimtar þings þa skal sa zyrre sin vitni ryðia er zyrre skar or upp oc niote þar vitna sinna allra þeirra er hann høver til. en hinir lyðe til meðan oc stande udæmt mal þeirra til þess er hvarertueggio hava rutt sin vitni. en betr² mete vitni þeirra. En ez adrertueggio leggja zyrre dóm a. oc troða þing oc vitne hinns. þa hever sa zirezaret sofn sinne. en hinn selr .iij. morfom er dóm lagðe a. En hvær annarr bauge er vapnom hellt upp en hinn have sitt mal er a logom stendr.

Ez vitne manz zerr til þings hvarf sem er. þat er viglsýing skal zram bera eða 34 nattstadarvitne. þa er þeir mæla monnom er a þinge varo þa skulo þeir skirfota unnder þa er a þinge varo at þeir villdo vitne bera ez þeir mætte lomaz til þings þa skal þat vera at zullo er þeir bera a næsta þinge. En ez þar³ sker ór er þingbod skyld. þa varðar þat elle bondom er⁴ hinn zirdan set liðe manna. oc þo eigi zirezarið sofn sinne. ez menn vilia mæla um. En enge madr verðr at male zelldr nema ór eða madr stexni honom þing.

Jvfr. Cap. 33. F. V. 6. 7. Cap. 34. F. V. 12.

¹) Skrf. f. heraðs. ²) Skrf. f. bændr, see Fr. L. ³) Egentlig skulde dette Ord efter Forkortningen Mbr. læses þat, men Fr. L. har þar, hvilket giver bedre Mening. ⁴) Skrf. f. en.

- 35 Eðr madr rinndr manne i elld eða a lað oc um akaftan oc sua eðr madr fíng annan með haðung eða heipt. oc sua eðr madr rinndr manni. eða nýttir til sín eða þra. oc sua eðr madr þeller mann. oc allt þat er monnom verðr með ovond misþýmt oc hinn stírkotar er þíre verðr. eða hava stýnsamer menn sed a. þa skal þa bæta a misgerðe eptir þui sem .v. menn dæma þeir sem til ero neýnder a þvarstueggja hennde. með þeirri stýnsend sem gud geýr þeim. En hinn er misgerðe bæti kononge baug. en þo at hann stírkote eigi þa a hann þo toft at beida ut rættar sín. þegar hann vil oc sætia með þingsteyno oc have vatta tua. þa er nær varo eðr þeir ero til En eðr þeir ero eigi til. þa sýni hinn með lyritareidi eðr hann er saklauss. En eðr madr leypr at manne oc heldr ser sialýr. þa skal hann bæta halzrætte en kononge baug eðr stírkotat er. En eðr hann verðr hallðenn oc verðr stírkotat. þa er fullrætte en kononge .xij. orar. En eðr hann heldr ser sialýr oc verðr eigi stírkotat. þa a þat argaþas.

Um fullrætte.

- 36 Eðr madr binndr þrialsan mann usýnio. gíallde .v. mertr kononge en hinom fullrætte er bunnden var.
- 37 Engi madr skal þat við annan mæla at hann have þegit stóm a ser. hvartí mæiri madr ne minni. nema honom sýlge .x. menn til þings oc sanni mál hans sua sem mælt er i logom. at tueir menn stulo sueria. en átta sanna. þeir .ij. stulo hava bof i hende oc sueria sua þess legg et hond a helga bof. at þat hovom vær heýrt en egi vitom vær hvað satt er. En eðr hann missir þeirra vatta. þa er hann utlægr. En hinn skal þo hava lyritar eid þiri síl þo at hann have þessa vatta alla. En eðr hann mæler þat við mann at hann rade lond oc þegna unndan kononge. þat skal hvártí mæla mæiri madr ne minne. nema heimilis quidar vitni sýlge nema vile gera sel utlægan. En eðr madr mæler þat við konomanz at hon have legit með qðrom manne en bonda sinom. eða kennei dottor hans at hon ligge með manne. eða systor hans. þat skal eigi mæla nema heimilis tuidar vitne sýlge. nema hann vile gera sel utlægan. En eðr madr mæler ufædes ord við karl eða konu. þat er útlegð liggir við. oc verðr stírkotat. þa skal uppe fullrætte við þann er mælt er við. þo at hann helge sel með heimilis tuidarvitni. nema hann eigi sofn a at logom a þui mæle. þa er þar ekki rættarþar a. Sua skal um oll gíolmæli oc fullrættis ord.

- 38 Eðr madr gerer sua milet uþævo vert at hann legz með konomanz. þa skal hann bæta bonda hennar rættom þrimr. En eðr hann vil eigi bæta. þa steyni hann honom þing a þinge. En a þui¹ þinge bæte hann honom sem stýnsamer menn .xij.

Jvfr. Cap. 35. F. IV. 16—21. Cap. 37. F. V. 22—24. Cap. 38. F. V. 27—29.

¹) Saaledes i Mbr.

dæma .vj. af hvárs hende eða þari utlægr. En ef hann er þærr til unndan þærsto
syni með tylxtar æidi. Nu ef maðr yrðer um mann þat er monnom virðiz til niðs
eða haðungar þiordung viðo eða lengra. þa skal hinn tuedia þings oc tueda a þinge.
en hinn þærez undan með lyritar æidi. eða þære utlægr. oc hverr penningr þiar hans
nema iarðer. tale hann þyrst rætt sinn af þui þe. en konongs umbodsmadr se þire þui
er aul er. Nu hvert mal er maðr mæler við mann. þat er horver til nengsta eða
tenner huingsto eða þorðostap oc hann a eigi sofn a. þa er hann þiolmæles maðr
ef hinn stírfotar. nema hann have heimilis tuidar vitne a hende honom. þa skal
hann sueria tylxtar æid. En ef hinn missir heimilis tuidarvitnis a þinge. þa er
hann utlægr.

Sua er mælt om¹ rogsmenn alla. þa er rægia menn við konong eða iarll eða 39
biscop eða valldzmen. ef hann ræger þiorve manz. þa skal hann sino þiorve þire
rægt hava. Nu ræger hann þe manz. þa skal sa sino þe iamnmýtlo rægt hava. nema
hann syni með lyritar æidi. En ef hann tenner þat rog manne at hann have þenget
af orðum hans upokta konongs. haðde þirer lyritar æidi. eða giallde .iij. mertr.
Enge a sof a sonno.

Maðr hverr þulltíða er gengr husa a meðal oc þiggr olmofo hann a engan rætt 40
a sér meðan hann gengr með vanarvöl oc hann er heill oc verþærr. En þegar hann
þær sér matar sialzr eða þrændr hans oc klæða. þa er hann þegar rættæmr. Engan
rætt a konongr a þeim manne er engan a sialzr a sér.

Ef maðr selr þrialsan mann af lande eða i utlegð. þa er hann sefr .xij. mortom 41
við konong. oc tomi manninom i land aptr. en bæti hinom rætti. En ef hann ma
honom eigi aptrtoma giallde hann (þullom botum. En ef hann syniar haðde)² þire
lyritar æide.

Þessar rættarþætr oc eintamal varo felin um allan noreg epter þorræðe oc 42
stípan Magnus konongs. sunar þátonar konongs. oc með afion oc tillago Jons ærli-
biscups oc annarra biscupa lendra manna oc lærðra stállara oc logmanna oc hinna
vittræztu manna af ollom lutom lanndzins. at um þa menn er monnom verða at
stæða þære epter þui sem adr vatta logg. En af þe veganda dæme .vj. menn stílríter
loglega tilnezynder stífa gerð eptir lagaþilorde. sem þær sia rættlegast þire guðe oc
malavegter ero til. ervingiom hins dauða einom. En allar adrar þrændþætr oc
saktal skal þalla niðr sua at huargiz þrændr adrer tali ne giallde framarr en nu er

Jvfr. Cap. 39. F. V. 30. Cap. 40. F. V. 32. Cap. 41. F. V. 37.

¹) Saal. i Mbr.

²) () mgl. i Mbr., men tilf. af Arne M. i hans egenhændige Afskrift.

stilt. Nu vinnz eigi ze veganda bæde til þegnilldes oc bota þa skal sua sterða zin hvarom sem tala rennr til extir ziarmagne. En ez noftorr gengr a þetta. þa hevr hann ziregórt ze oc zride. oc verðe allðre síðan bota maðr oc sua aller þeir er rað leggja til þess. at sia skipan se rozin eða a hana ginget. þessar rättarþætr zleire la Magnus konongr þuifa zylgia at þo at niphingsvert eða stemdarvig se vegin. þa skal zyrst lufa mannbætr az ze viganda. En konongr have þat sem aut er. En ez minna lenpr az en þegnillde. þa sterðe zire baðom æpter þui sem tala rennr til. Sua iatade oc Magnus konongr at hvergi skal konongr zyr tala ze manzbana oc engan annan utlægan eyre en aðr se lofnar allar loglegar skullðer þær sem zyr varo gorvar. en ze eiganda zelle i þa sgt.

- 43 Her seger um vadavert oc ero þau með athyggle stodande oc með stjnsemd greinande með hveriom atburdom er þau tunna til at zalla. þui at i ollom stodom er menn skulo ser til þarzinda vinna oc monnom til haglegra lufa lib at væita. þa ero þesse vadavert meirr virðande. en hin er enge naufsyn dregr til nema galeysi oc milit stamsyni. Nu þo at tuær menn zari i stog saman eða reða strander. oc stj annars og a annan at uvilia þess er ¹ oc a skapti hellt oc deyr hann az þa skal hinn bota ziordung bota ervingiom hins dauda oc synia með settar eidi at hann villde þetta æigi gort haza oc skal sua huervitna þesskonar vadavert zára er þær hazaz þat at er til nytsemdar er hvært er menn za az meín eða bana eða sar. at uvilia þess er giorde. oc er þetta secta láuðt við konong. en oll onnor vadavert sua sem at lasta eða skiofa ivir hús eða hæder eða scip eða i læita at gánga eða aðra þarzlenso at gera hvart er menn za az meín eða sár eða bána at uvilia þess er gerði þa skal bæta halzum botum oc syni þo vilia sins með settar æide. þetta er sectalauðt við konong. oc eði a konongr a vadavertum.

- 44 Þat er ollum monnom tunnift at rytningar ero ziri boðnir at béra. en sa er berr hann er setr við konong .vi. aurom. En sa er bregðr knize at manne oc lómr eigi fram hann skal bæta fullom rætte. þeim er hann bra at. en kononge .xij. aurom. Nu ez maðr leggr mann með knive. þa er hann utlægr oc bæte þeim er hann lagde sem .xij. menn dema oc þeir sia at hinn er vel semdr az. En konongs sofnar maðr skal tala þann er lagde oc zæra a þing oc lata þann kniz leyra i gegnom hond hans. oc skal hann kaupá set i zrid með þessare rezsing ez hinn liznar oc abyrgesz sialzr ser sitt. En ez hinn deyr er salkáus er lagðr. þa er sa dræpr er lagde hvar sem hann er staddr. En ez hann temz undan zære hann utlægr nema landz stionarmonnom virðez nofturar naufsyniar til hava gengit. En ze viganda zære æpter zyrre lagaðstilorðe bæde þegnillde oc bætr. Með sama stilorðe skal vera ez maðr stjtr at manne þo

¹) Herimellem i Mbr. ópr.: gerðe, hvilket Ord dog igjen er overstreget, uden at det samme er gjort med det paafølgende oc.

efte tate. þa bæte kononge .vj. aurom. en hinom fullrætte er hann flaut at. en ex
in sérer mann med scote. þa skal sa er flaut slita reysing zire za sem hinn er lagde
ð knive oc sua þo at hinn deye er stotenn var. þa skal hinn er flaut under sæmo
sing oc hinn er lagde. oc med sama flilorde bæde þegn greida oc bætr.

Þat er eigi víðr kemelegt at menn bitiz um sem hunndar eða hestar. Nu sa 45
dr er mann bitr þa skal sofnar maðr tala þann er beit oc zæra a þing. oc lata
ota framtennr ór hoxde. honom. þeim er bæit oc se síðan saklaust við konong zire
sing þessa. oc bæte þeim er hann bæit epter þui sem .xij. menn dæma oc þeir sia
e gude at hann se væl sæmðr æz.

Menn þeir er til þess vilia hava set at ganga i samfunnder manna ubodet æz 46
f hennde er veltzluna a. oc slita þar slimosetre. oc þo at þeir verðe hardlega a
st refner. eða þar nokkot misþyrmt þa ero þeir halzrættes menn oc seter .iij. mork-
vid konong. er þetta zire þui górt at margr goðr maðr hever zinget stemder oc
andrade zire þeirra olutvennde.

Sva er oc stadzastlega telit um allt lanndet at ex maðr drepr mann eða veiter 47
nom þær atomor. eða gerir þau nokkur verk sem hann a at lata liz zire. eða
io at loggom. þa skulo þeir sem næster verða eða þeir sem zyrst mego na. tala
nn mann oc zæra umbods manne konongs bunnðenn eða ziotradann. þa er hann
lðr at zæra a þing. en bænnðr skulo dæma þann mann epter loggom a þinge. En
iongs umbodsmadr late reysa honom eptir loggom. Nu er þessu þui sua skipat at
ige ma þetta synðalaust gera. nema sa domare er hoxðinge hever til þess skipat.
iat loginn reysa en eigi hann. þo at hann geri sina skyldo eptir loggom. En adrer
a med heipt oc auzund. oc þui veiter þat iaznan at þeir za zyrst mannstada oc
ra síðan storum striptom med zretom ziargioldum oc længom utlegdom oc hordom
ar-lostom oc hava þa slitan mannstada sem adr. Nu hvær sem ædruviz gerir oc
vaz sua at hann matte þuifa aledes toma. þa er hann útlægr til þess er konongs
ubodsmadr gerir skipan a eptir malavoxtom hvað nauðsyn til raf þeim sem giorðe.
hever sa eigi lidstoft til sem attelr. þa skal hann segia valldzmannne. oc ex valldz-
lðr trezr lids með sér þa er hvær setr .iij. aurom er eigi zerr. nema neygilldesmenn
haugilldes menn oc na-magar. Nu ero þeir aller zridhelgir er til sælia. en hinir
er er veria utlæger hvart er þeir liota ben eða bana.

En æz þui at loghoc vattar sua vida.¹

Sva er telit um allt landet at um konor þær allar er monnom ero skyldar oc 48
nn vilia enga rætt a leggja. þa viljom vær at enge tate mæira en laga rætt a þeim.

¹) Fortsættelsen see den nyere Landslov IV. 17.

En ex frændr konunnar vilia leggja til hennar slita heimanzylgio sem stynsamir menn sia at hinn mege vel við tafa er konona hver legit. oc vill hann þa eigi þesta hana. þa skal hann gjalda slitan rétt zire þa konu sem .xij. menn loglega til neyznder vilia dæmt hava. En ex frændr vilia ekki til leggja þa skal þa er konona hver legit. bæði bióða oc bæta lagarétt. En ex hin vil eigi við tafa er þan rétt a at logom. oc vinnr a þeim er konu hver legit. þa vinnr hann a sallaufom manne oc suare sem log vatta. En allar þær menjar oc konor er menn leggja rétt a oc verða þær legnar. þa skolo þat dæma .xij. menn bæði rétt oc raðspell eptir þui sem þeir sia at hinn er sæmðr af er réttenn a at heimta.

- 49 Sva liz os oc odrom stynsomom monnom at um þa iaznadaræiða sem menn hava hæzt i sættargerðom manna at þat se mæirr með ozlappe gort. heilðr en logom oc réttindom. Oc af þui at vær hovom ollom monnom log suaret i rifino. þa vilom vær at þesser æiðar zalle vannlega niðr oc þa æina uppilata sem logbætr vatta. en þat ero duleiðar. oc um tenzlumal þau sem eigi ero logleg vitne til. Sva liz os oc haffasamlegt zire gude. at þær sem þa maðr suerr zire sem male a at suara. þa skulo aller sueria eptir hans æiðstaz þo at þeir vite eigi hvart er þeir sueria satt eða eigi. Nu vilom vær þa skipan a gera at þa sueri zullan æið zire set er zire male er. en adrær sanne hans eið. með þui skilorðe at eigi vito þeir sannare zire gude en þeir sueria.

- 50 Fader oc moder skal rada gyptingom dætra sinna ex þau ero til. En ex þeirra missir við. þa eigo frændr hinir nanafto giptingom at rada. Giptingar maðr skal rada heimanzylgio oc tilgioz zire frændkono sinne sua sem þeim kemr asamt. þær skulo þa oc æindaga nær brudlaup skal vera. En ex þa skil a um maldaga. þa late giptengar maðr bera tueggia manna vitne um heimanzylgio hvað mællt var. þær er hia varo. En ex þa skil a um tilgioz. þa niote þestar maðr tueggia vatta með zyrta skilorðe. En enga heimanzylgio ma arve gyptingar manz riuva. þa er sua er gott sem nu var skilt. En ex dōtr verða zōðor sins arvar. eða modor eða broður eða hverstis arvar sem þær verða sumar giptar en sumar ugiptar. þa skulo þær er ugiptar ero tafa sua milit af uskiptum arve sem þær hōzðo er heiman ero giptar. En þo at allar se heimangiptar oc er eigi skipt heimanzylgio til iaznadar þeirra i millom. þa tale þær af uskiptom arve iamnmilit sem su hæzðe heiman o medan ze vinz til Griper þær aller er lagðer ero til heimanzylgio. oc ero þær metner oc mynnder i henndr þeim er konu zær. þa a hann þa iaznhæmila sem zader eða moder leti heimanzylgia. En ex maðr seger at hann leði eigi til þess þa gripo. þa sueri hann eins-eiðe. sua karl sem kona. En sōte til iaznmilitis giptingar mann konunnar oc sterðe

þat tilgíox hennar eptir rætti tiltolo. En ex ellia gipte set heiman oc lætr hon virða ze annarra manna til heimanxylgio ser. oc ler. sa til er atte. þa a hann þat iæznheimilt sem þat er ellian atte. en ex madr tuez eigi til þess let haza þa syni með einseidi. en heimanxylgia hennar þui minne.

Se tonu sinnar skal madr eigi zæra æz lande brot nema hon vile. Kæða skal 51 hann ze þeirra ollo til þarva þeim. hvarfe skal þeirra zire mæla ne ziregera annars ze. Slíkan rætt a hværr a tonu sine sem a sialvom ser ex henni verðr með ovond misþyrmt. Æigi a tona at synia bonda sinom zelago. Nu zær madr menjar. eigi mego þau zelag leggja sin i millom nema þeir menn iate er til arzæ þeirra ero tomner. En ex þau ala born til arzæ sine. þa mego þau leggja zelag sin i millom slitt sem þau vilia. Nu zær madr eltiu oc a hon bornn til arzæ sine oc ero þau i umegd. oc vil hann þo leggja zelag sitt við hana. þa skal hann gera stefno til hovods barmæ monnom barnanna. oc leggja zelag þeirra saman at ziarmagne. leggja iord iordu i gegn oc eyri eyri i gegn. meta oc zaung hans hvart þau ero meire eða hennar zaung se. Nu ma þar eigi riuva er sua er lagt. en ex þau leggja annan veg zelag sitt saman. þa ma riuva hvart sem vil hans ervinge eða hennar. a þa lund at zara a þing zram zyr en þau have verit .xx. vetr asamt. þa a hann aldrege uppreift þess mals sidan. En ex madr zær ellio barnlausæ oc ala þau ser bornn saman til arzæ sine. þa mego þau leggja zelag sitt saman þa skal þat halldaz eptir þui sem logleger vattar vito. Su tilgíox skal tonu heimil vera er til hennar var given. oc vattar vito at lyft var a giptingardege ex hon liver lengr. en ex hann missir hennar við. þa tate arvar hennar heimanxylgio en tilgíox zalle nidr.

Ex greigar ganga saman at landz logom oc aulaz þeim ze. þa a hann tua lute 52 en hon þridiung. bæde i lande oc i lenjom eyre. En ex annattuéggia hiuna missir annars við oc þrytr samfunndo vitne. þa zære þat exter þui sem styrer i þeim kapitulæ er madr sez i uvirdan eyre oc greidiz þa ze upp eptir logom. En ex madr tauper iord með gripom eða lausaze. eða buze tonu sinnar oc liver hon honom lengr. þa skal hon þat eitt hava or londom æz arve hans er hon hazde heiman oc tilgíox með oc þo sua at hann leidi hana til botar¹ stefnting at tafa. þuiat log riuva þat mal oc lausaze. er arvar greida henni i hond. en ex hon tetr ze i erzð sidan er þau komo saman oc verðr þat ze zire iord greitt. þa skal su iord hennar vera. Mær su er arve verðr hvergiz arve er hon verðr. hon ma gipta set sialz þeim er hon vil þa er hon er .xv. vetra at aldre með þeirra zrænda rade er nanaster ero. oc vitrazter. bæde i zodor ótt oc modurgott. hværr er giptingar madr er rætt at tonu late allt vera heimilt i heimanxylgio. En allt þat er sælia skal at logsofnom þa skal eigi tilgíox i mote toma.

Jvfr. Cap. 51. G. 52—54. Cap. 52. F. XI. 8. 15. 16.

¹) Feilskr. f. botar, d. n. Landel. V. 4.

53 Æz mæz hever ziarhalld broður sína. þa se þadur zændr oc modur zændr sueinsins sliet henni til handa i heimanzylgio az ziarlutom sueinsins sem þeim syni er hygnaster ero. En ez þa stíl a þa rade þeir zqburzændr er arve þeirra ero næster ez þeir hava vit til. En ez broder gezr þa sol þa er hann er zulltíða at þeir have telit ze a gipting systur hans. þa stande sa zire einseide er su sol læmr a hond. En ez einn hvær verðr sannr at þui at hann hever til þess muto telit. rabi sliet sueininom sem hann tof i mutona oc heiti drengr at verre. En um fram ræð þeirra manna er nu ero til stílder. þa skal hon eigi ega toft meira at tala ser til heimanzylgio. En ez hon tetr annan veg en nu er stílt. þa halldiz þui at eins at broder hennar vile þa er hann er zulltípa. Ez broder gipter systor sína með zænda rade sa er ellztr er oc ero sumer i umegð. þa skal þat halldaz sua sem þeir væn aller zulltíða.

54 Æz kona legz með manne unnder bonda sinn eða stílz hon við hann sallaust i mote guðs logom. þa hever hon ziregort munnde sinom oc tilgíoz. En ez bonnda byðr henni samvißt en hon vil eigi. þa skal hann ollom ziarlutom hennar varðveita meðan hon liver. En síðan tate sa heimanzylgio hennar er þa er arve næstr en engi tilgíoz. En ez þau settaz a mal sín oc tetr hann við henni þa zære mal þeirra sem þat væri spellalaust. En ez henni verðr sa gløpr optarr zire þa skal hann þe ziarlutom varðveita meðan líz hennar er at hann vili eigi optar við henni tala. en síðan zære sem aðr var mællt. en ez hon hever eigi zýrr meirr við þann gløp verð kennd oc heitr hon yuerbotom við guð oc bonda sinn oc byðr honom samvißt oc vil hann eigi eiga hana. þa have hon heimanzylgio sína en eigi tilgíoz. En ez bonði hennar vill zírra hana heimanzerð sinne. oc seger sua at hana have zýrrmeir slítr gløpr hennt oc var su salargipt eigi zýrr meirr az hans hende við hana sua at menn vísse. þa stande hon zire einseide oc have heimanzylgio sína en eigi tilgíoz. ez hann vil eigi við henne tala. En ez meinleite sundrar samvißt hiuna með þess rade er sundra a at guðs logom. have sít ze þa huart þeirra. En ez maðr settez við þann mann er legit høver konu hans. þa skal sa veita trygðer þeim er konu a. En ez hann tetr konu sína i hiuscap aptr oc liggv hinn hana sinn annat meðan þau ero saman. þa er hann tryggrove sem sa er vigr a vspílltar trygðir. En ez bonde konunnar vinnr síðan a honom. þa vinnr hann a tryggrova manne oc ugílldom bæde kononge oc zændom. en ez maðr zær ser konu at logom oc gezr i mote henni tilgíoz oc zellr hann síðan i zra. þa stulo lufaz henni þing sín oc heimanzylgia az sialzo hans ze meðan þat vinz til. en þeir er næster ero erzdom eptir hann þa stulo þeir elli lufa az sino oc elli tala eptir hann.

Sonr skal taka arz epter zodor sinn ez at stopom zerr. sua ætledingr sem ættborinn. 55
En ez illa verdr þa tetr zader epter son sinn ez hann a eigi borinn arva.

Sv er onnur erzð er tetr dotter oc sunarsun sa er stlgeten er oc sua zader hans. 56
En ez sunarsyner tueir standa til arzæ stlgetner oc er annars zader stlgetinn en annars eigi. þa tate sa arz er stlgeten er zader hans. En ez hann á¹ eigi ne dotter. þa eigi hann arzskipte við sunardottur oc skipte sua sem skipta stlðdo sunarsunr oc dotter. oc stande i ollom erzdom upp zra þui. Sama mal eigo brodursyner sua getner. En þo at dotter se ein en þeir allmarger. þa skal hon ganga iamnt til arzæ við þa. En þo at þær se allmargar en sunarsun einn. þa skal þo skipta iaznt þeirra i millom. En ez odalsiord er i skipte þeirra. þa stulo þeir brødr lenja til sin stlu ze sem allra manna gingr i midil² með voru oc tuitze gulle oc brendo stlzri. en ez missir dottur oc sunarsunar. þa tetr sunar dotter zyrri arz en broder.

Sv er erzð hinn þridia er brodir verdr brodur arzæ oc ero þeir samzedra oc 57
stlgetner. En ez brodur missir. þa tetr syfter samzedra oc stlgetinn.

Sv er hin ziorda erzð er tetr zodor zader oc zodor broder oc brodursun. sin 58
þridiung hværr þeirra. En ez zodurbroder er einn. en brodursyner zleiri. þa skal zodor- broder taka halvan arz við þa. Nu er brodursun æinn en zodurbrodr zleiri. þa skal hann taka halvan arz við þa. En ez einn þeirra er til. þa skal hann taka þann arz allan. En ez engi þeirra er til. þa tetr moder stlzengin þann arz allan. En ez hennar missir þa tetr zodormoder oc zodursyfter. oc brodur dotter stlgeten. oc scipte sua sem þeir skipta zodor zader oc zodurbroder oc brodursun.

Sv er en zimta erzð er tetr broder sammædra oc brædra syner halzt hvarertueggio. 59
en ez eigi er broder til þa eigo brædra syner þann arz allan. En ez brædr sammædra ero eigi til ne brædrasyner. þa sculo systr sammædra oc brædrætr þann arz taka oc scipta sem þeir stlðdo stizta ez þeir væri til.

Sv er hinn sætta erzð er tetr zodor syfter samzedra oc stlgeten oc þo zader 60
hennar se zrillo sun oc sa halzbrædrungr er hann er stlgetinn oc lominn zra brædrum samzedra. oc tetr halzan arz hvarþ þeirra ez þau ero bæde til. En ez annars þeirra missir við þa tate þat allan arz er til er. En ez huarke þeirra er til. þa tate su lona þann arz allan er halzbrædrungr³ er oc sua at zransæmi lominn sem adr var stlt um larmenn.

Jvfr. Cap. 55—67. F. VIII. 1—14.

¹) Rigtigere: er, s. Fr. L.

²) Saaledes i Mbr.

³) Saaledes i Mbr.

- 61 Sv er hinn siaunda erzd er tetr zrillo sun ez hann er til. En ez enge liver i siaundu erzd i haugillde nema broder filgetinn. þa tale zyr broder hans i siaundu erzd laungetinn. ez hann anndaz barnlaus. heldr en i attando erzd gange. En ez hvarge er þessara til þa tetr zrilludotter.
- 62 Sv er hinn attanda erzd er tafa epter brædra sunu oc er at þridia manni zrændsemi þeirra i huaratueggio halzo. En ez þeirra misser. þa stulo tafa tonur þær er epter ero brædrætr.
- 63 Sv er hinn .ix. erzd er tetr modurzader oc dotturfun. þær eigu bader einn arz at tafa oc verdr huartueggi annars arze. en ez þeirra misser. þa tetr modurmoder oc dottur dotter. huartueggia þeirra epter adra ez annarrar misser.
- 64 Sv er hinn .x. erzd er tetr modur broder oc systor sun. þær eigu bader einn arz at tafa oc verdr huartueggi annars arve. En ez þeirra misser þa tetr modur systor oc systur dotter. þær eigo badar einn arz at tafa oc verdr huartueggia annarrar arze.
- 65 Sv er hinn .xi. erzd er tafa þær menn er ero tueggia systkina syner karls oc tonu. þær eigu bader einn arz at (ta)fa.¹ oc verdr huártueggi annars arze en ez þeirra misser þa stulo tafa tueggia systkina dætr karls oc tonu. þær eigu badar einn arz at tafa oc verdr huartueggia annarrar arze.
- 66 Sv er hinn .xij. erzd er tafa systra tueggia syner. þær eigu bader einn arz at tafa oc verdr huartueggi annars arze. En ez þeirra misser. þa tale þær tonor er systradætr ero. þær eigo badar einn arz at tafa oc verdr huartueggia annarrar arze. Sva er oc mællt at i þeirri erzd skal hverr tafa arz sem hann er taldr i. oc enge tale arz zire hennr. audrum fram.
- 67 Sva er oc mællt oc talt i logom manna ez madr verdr zire þeirri villo at hann vegr mann til arze þa hever hann zire veget þeim arze. en arzr sa zate at rettom erzdom sem sa madr væri eigi til er mann vegr til arze.
- 68 Sva er oc stadzest um allt landet med tononga rade. at þegar er madr zester ser tonu at guds logom oc samþykt beggia þeirra. þa ero þau bornn er hann a med þeirri tonu aull loglega til arze tomin hvárt sem þau ero gefen zire zesteng eda epter.
- 69 Sv er hinn .xiiij. erzd er þær gavo syner Magnus tononga berzæz. Sigurdr tonongr oc Eysteinn tonongr oc Olavur tonongr. er tafa stulo zodurbroder oc brodurfun

Jvfr. Cap. 69. F. VIII. 15.

¹⁾ I Mbr. aita, rettet af Arne M. i hans egenh. Afskr. til: at tafa.

ríkshöfningur og þá þóðurbroðir og broðursun annarr er þeir eru sammæðra og skilgetnir og skipte at mannmergd. En ef þessara missir við þá tala konor iagnstýldar og skipte sem aðr var stilt. En ef þær eru eigi til, þá tala þóðurbroðir sammæðra og eigi skilgetinn. og bræðra synir sammæðra hvárt sem þeir eru skilgetnir eða eigi og broðursun sammæðra. og eigi skilgetinn og skipti at mannmergd. En ef þeir eru eigi til, þá tala konur iagnstýldar og skipte sem aðr var mælt. En ef þessara missir úra, þá tala þeir er at zímta manne eru at zrændsemi nema nanare zinniz. zyr en under kononga gange.

Madr ma bóta rað sunar síns og leida hann i öft ef hann vil ef þá iattar er 70
 rze er næstr. Nu ef hann a suno skilgetna þó at einn se zulltíða ef þá iatar, þá iatar þá zire alla þá er i umegð ero. og sua zire alla þá er ualner ero. Sá skal dale iata er oðal a með þeim. Nu skal þá er mann ættleidir og þá er iatar arze þá oðale. og þá er ættleiddr er gange aller saman zire tirkudyrir og hallde aller uman a einni boð. og skal þá mæla sua meðan er ættleider. Et ættleidi þenna mann i giallz og til giavar. til seff og til setes. til bota og til hauga. og til allz rættar ía sem moder hans være skilzengen. Sua mego zleiri zrændr karlar og konor i ættleida og til arzø gera sem nu er talt ef þá iattar er arze er næstr. Nu skal hann út þat hava er hann er til ættleiddr meðan þeir liza er hann ættleiddu. þá skal hann sta síðan er þeir eru dander bæði arz og oðal. Hverr sem odruviss er ættleiddr. a er sem ugort se. Nu skal madr lýsa ættleiding sinne a hveriom .xx. vetrum til seff er hann tetr arz. þá herra arzr honom vitne um ævi og um allðr síðan.

Ef menn zalla i orrostu og denja aller i senn og kemz engi i brot eða drufna 71
 úer eða inni brenna. zare arzr þeirra sua sem þeir hezde aller i senn latit liz stilt. En þeir er gestzedri ero mego geva arz sinn ef hann er heill madr. og öz sinn aptr ala en eigi annat sinn. en eigi ma geva nema heill madr se. og i þrim stodom riuva og þar geva. at tirkio. og at samtundo. og a þinge. Med trygðom skal geva ef iarder ro en ef annat ze er þá se sem vattar vito og sua at eigi se steyting a ef tiunndat r og berz sua vitne til. Sua og ef madr gezr ziorðung or zengnu ze og ero iarder þá skal hallda ef vattar vito. þó at eigi se steytt. En ef madr denr a iorðo manz a er þar byr og er hann gestzedri. en þá er sua. er engan a zrænda i lande eða oglegan arva og ef hann atte til .vj. ára þá have þá er iorð a. og bulute alla og út þat er rofraft er i torni eða hey. og hvert tre er gravet er i iorð niðr. En ef veira er en til .vj. ára. þá a konongr þat halzt er enfr. en halzt þá er iorð a.

- 72 Þat er nu þui næst ex madr verðr dauðr. þa skal arze i ennduegi setiaz oc gera skulldarmonnom stexno at þeir komi þar aller at siaund oc have hverr sina skulld a brot slita sem vitne ero til. Nu er eigi sua milit þe. þa skolo aller þarnaz sua sem tala rennr til. þa skal meira þarnaz er meira atte þe. En þa er eigi tsmr til at siaund. sæli hann sitt með vattom ex þe er til oc stexni eruingia til vatta sögu. En ex ekki er þe til þa missir hann skulldar.
- 73 Nu er þar umaga eyrer i garde oc male tono. þa er þat vel ex þeim vinnz badom þe. En ex þeim vinnz eigi þa skal hon missa gagniallz oc giavar. en ex eigi vinnz þe i alla stade. þa skal þa mest missa er mest atte at honom sua tona hans sem aðrer skulldunautar. taulo skal hava til þess. nema madr have ved i enshveriom¹ grip. þa a hann þann þyrst at hava. heilðr skal tona missa tilgiavar sinnar. en þeir menn er þyrst atto þe at honom en hann þenge hennar. þuiat enge skal tono kaupar sér með annars mannz þe. Nu skal hon hava heimanzylgio sina. en umage sitt þe. nu er eigi þe sua milit. þa missi sua hvartueggia sem tala rennr til oc þiarmegin er til. Nu ero syner epter eða dætr þa skulo þau skullder giallda ex þau hava þe til engi madr annarra. nema þe tale. þuiat þau skulo sua gegna leido sem liuvo. Nu eigu þau þelag saman oc deyr annatueggia þeirra þa skal sua skulldom gegna sem þelag þeirra var til.
- 74 En ex madr tallar til arzþ sine oc iatar hinn at hann er þess mannz sun er hann seger oc til arzþ kominn. oc er hann innan lanz getenn. þa gange hann til þodur arzþ sine. en þa er eigi tallar hann arzþ þa þære þa hann þra með loglegom vitnom. en ex hann dular at hann se þess mannz sun sem hann seger. þa skal hann tuedia þiarhallz mann oc eiga dom einn til oc niota vitna sinna at hann er þess mannz sun sem hann seger oc til arzþ kominn. En ex hann er utanlandz borinn þa skal hann tuedia þodur arzþ sine eða þess arzþ er hann tallar til oc nioti vitna sinna at hann se til arzþ gorr. oc eiga skiladom til nema hinn vile þyrre aþ lata. huervitna þess er iaznaner ero hinom dauða karl sem tona. þa skal tona þra ganga en karlmadr til ex þau ero bæði i haugillde eða neygillde. En ex hon er nanare þa temr hon þyrre til arzþ. En haugilldis menn ero þyrre i arzþ en neygilldis menn huart sem er karl eða tona.
- 75 Þetta skal dotter hava aþ modur arzþ sinom. ex broder lizer. klæði oll nema gudveziar stikior oc ustorinn klæde oll þat a broder. en aþ klædom skal broder tala gull allt ex hann vil. en vezirar stikior oc assala alla oc tnypt klæde oc væigud oc lesin.

Jvfr. Cap. 72. 73. G. 115. Cap. 74. F. IX. 7. 8. Cap. 75. F. IX. 9.

¹⁾ Saaledes i Mbr.

þa a dotter. oc ziadrllædi oc dunllædi. En ez veyr stenndr uppi. þa a sunr þat sem ovit er. en dotter þat sem ó ovet er. Sunr a settlædi oll oc bekkæde oc logra oc husbunad. En nzerbreizl a dotter ez moder atte. en sunr a ez zader atte. dotter a saudi zim oc lin allt oc garn oc zim renze ullar oc gæs en sunr a þat sem aut er. klæda ilát oll a dotter þau er moder atte. Rós skal dotter hava eða lingo hvart sem hon vil eða bríofsbunad hinn bazta ez eigi er or gulli gor oc nifti oll ez veyr¹ eða minna az silzri gor oc steina þo at silzr se i. Oll þau ler er tonur drellaz a nzer þuert golz heima at hibernom sinom. þat æigo dætr. oc deililer þo at silzr se a. En sunr a silzrter. Munlaug eina skal dotter haza nema retlenndr se gor a medal. þa skal hon hava badar.

Sialzr skal hverr rada ze sino meðan hann ma sitia i andvegi sino. sua tona 76 sem tarlmadr. En ez madr verdr sua vanuita at þat syniz naxrændom hans at hann kunni eigi at rada zire ze sino. þa varðvæite þa er arze er næstr. En þat ze skal eigi selia zra þeim er a. Az þui ze skal honom za alla atvinno sua sem þeirra er beggia sæmd i.

Madr hverr er arz a at selia þa skal hann sott hava allan innan .xij. manada 77 zyr en hann se halzdrítogr at alldre. En ez hann sitr innanlandz til þess er hann er halzdrítogr at alldre. oc hever hann eigi sott. þa a hann enga uppreift þess mals síðan. En ez arzr tæmiz manni þa skal hann sott hava a .x. vetrum næstom epter þat er arzr tæmiz ez hann er innanlandz. En ez hann hever eigi sott þa hever hann zirezaret sol sinne. oc sua skal um allar ziarfotuer er madr a at selia. En ez madr er utanlandz þa have hann sott ze sitt a .x. vetrum hinom næstom síðan hann tom arzr. En ez madr zerr az lande oc spyr arze andlat hans oc hever vitne fram a zimtarsteyno er þeir menn bera er annaltueggia varo i zor með honom eða spurt hava sannlega az þeim er i zor varo með honom. oc þeir sogðu sua at þeir vissu þat sannazt zire gude um þat mal. þa site hann i arve ez hann zellr i zra. til þess er þat reyniz sannare at hinn lizde er ze atte. þat mund er sia annaðez er i arz hazde sez zyrst.

Enge madr skal i uuirdan umaga eyri setiaz oc eigi tonu ze uvirt tala. En ez 78 uvirdr er telinn. þa skal umage þegar hann er zulltida trezia ziar sins þess allz er hann zær stírlit tueggia manna vitne til. oc þeir mego sueria at sua miltit tof ziar hallz madr hans uvirt oc luli þa upp huern penning epter þui sem þeir vilia bera oc suara zire gude. oc sua skal um tuenna ze oc allan þann arz er menn æigo vord at

Jvfr. Cap. 76. F. IX. 20. Cap. 77. F. IX. 29. Cap. 78. F. IX. 22.

¹⁾ Et lidet aabent Rum i Mbr. eyri — Fr. L.

veita. En ef þau þa eigi vitne til síns mals. þa leggi þa fram er þe töl sua milt sem hann vil suara þire gude. oc sueri þullan æid. En tveir stílrifir menn sanne mal hans. at eigi vitu þeir annat sannare at þa hever hann greitt iaznmilit oc iazngott sem hann töl. Sa skal umaga eyri vardveita er næstr er erþdom. ef hann hever þullar vordþsur fram at leggja. þa tale þa i ættenne er þar er einn næstr erþdum ef hann hever uorþsur til at leggja i mote oc þar til skal umaga eyrir fram þara i ættena at rættu erþdatale er þullar vorþsur toma at mote oc have stílan þorlags eyri sem stynsamir menn sia at hann se vel hallden az. oc umagenn megi vel orla. En ef umaga missir vid. þa tale þa erþd er erþdom er næstr hvorr sem þiarhallð hever haxt. En þa madr er þiarhallð a umaga. þa vilíom vær at hann tali eigi þleiri umaga a henndr sér en hann orlar oc se settarlaust vid tonong þo at þleiri se til en hann megi vid tala. þegar hann hever sua marga sem þe hans vinz til vidtoto oc þorlags. En þeir umagar er hann ma eigi vid tala. þa þare fram i qtt oc tale þodur þrændr vid þeir sem næster ero oc þe have til. En ef þeir tala eigi vid þa suare stítom sectom sem hiinn þyrre ef hann heþde þe til oc villde eigi vid tala.

79 Sva skal þorlom stípta oc lerlingom sem odrum stíllom. en bornom þeirra oc þe skal þa veita vord er arve þeirra er næstr. hvart sem hallðz madr er heðdr þarlmaðr eða tona. þa skal enge i ovirdan eyre setiaz. Særi oc enge þe umaga or þiordunge nema hann þae vordþsu mann þann er þar eigi iardir at þar se þe gollðit sem hann töl. ef umage er rætnæmr. Nu virðiz þar þe sua at þar er innstædo eyrer þullr .iij. mertr þire umaga hvorn eða meira þa skal þat þe tala oc skal þat hvartle vage ne þuerra giallde stítt sem hann töl. Nu ef eigi vinnz instædu eyrer. þa skal umage nentya halþrar mertr a .xij. manadom til þess er hann er .xij. uetra gamall. þa skal hann vera matlauni síðan. Umage skal nentya halþrar mertr i iardleigo Su virðing skal vera a iardleigo er hit þyrsta ar var virð. huárt sem þuerr eða veg þiarhallð. Maðr skal eigi selia odrom þe at hallða. En ef hann selr. þa a umage toft at ganga a henndr huarom sem hann vil at hæimta stítt. En ef umage a halþrar mertr bol iardar. þa er þat innstædo eyrer. en ef maðr lætr umaga lausan. nema dæmðr se or hennde honom a domi. þa skal hann selia stítt þe þire. þuial stíllð er engi gollðin nema vattar vite. en ef hann dular þa verðr hann giallða adra.

80 Hvar sem ungom manne tæmiz land i erþd eða at gíox þeim er eigi a vardveizlo þiar síns. oc selr þiar vardveizlo maðr hans i brot. þa a hann brigð til þess landz hvárt sem er eitt eða þleiri. hann skal landbrigð hezia þa er hann er .xviij. uetra um þumarit adr. Nu a hann þleiri lond at brigða. þa skal hann brigða land a .xij. manadom. þar til er hann er tuitugr. Eigi stenndr þat mal lengr. toft a hann at

selja odrom manne i hendr at brigða land eð hann vil þeim er hinom er eigi oxríkis
 madr er við hann a. Eð þa madr er utan landz er landzbrigð tæmiz ut her oc
 lómr út zulltíða. þa skal hann landzbrigð upphæzia um haustet þegar hann lómr ut.
 Nu a hann þleiri lond at brigða. þa skal hann brigt hava oll. þa er .iiij. vetr ero
 líðner. Eð madr vil land brigða þa skal hann þara um haustet til bæiar þess er
 þa býr a er land tallaz eiga oc segia honom við vatta at hann vil land þat brigða.
 þetta skal hann górt hafa þire iolanott hvarge sem hann zinnr hann. hann skal stæzna
 honom til iardar þeirrar er hann brigðir. tynsdag epter þassa vífo. oc þlytia þar
 oðalævitne sín. En eð honom beraz oðalævitne at lozzullo. þa skulo domendr dæma
 honom iorð þa. en hinom slíta aura sem stynsamir menn meta i mót iorðu. oc þa
 aura reida. Nu lómr hinn eigi til er stæznt var. þa skal sæliande lata bera stæzno
 vætte sitt. oc syna aura. oc have at lane til þess er hinn heimter. oc abyrgez at sinom
 handa verlom. Nu eð honom þellz þessi brigð þire naudzsynia saler þeirra er styn-
 samer menn meta. þa brigðe hann þeirri iorðu sem nu er mælt þott síðarr se.

Eð madr vil selja odrom manni land sitt við verði. þa skulo þeir tueda a um 81
 merli með ser um land. oc floga oc engiar oc reða. væidar oc azzretter eð ero oc allra
 gæða skulo þeir geta þeirra er þui lande eigo at þylgia. þo at þat se i onnor laund
 eða adrer menn eigi þannig nótt. Síðan skulo þeir i henndr talað oc laupa með
 vatta tua eða þleiri. hann skal hannselja honom land með þeim ummerliom halzom¹
 sem landeno eigo at þylgia. hann skal heimilega² honom þe þat allt sem þar kann
 finnaz i iorðu oc a iorðu. nema eigenndr verðe til. En eð land er eigi við vátta
 handsalat. þa er sem ulópyt se. En annar hvárr skal rízt hava innan .xij. manade.
 ella er þast kaup. En setr .vi. aurom hvarr þeirra við lonong er þeir kaup a vattalaust.

Eð madr selr land þire þardaga eða a midiom misserom. þa a hann allar landz 82
 ngtiar til þardaga sem adr nema þra se scilt i kaupi oc sua reða alla oc þe þat er
 finnz i iorðu oc a iorðu. En sua skal hann flog hoggja sem leigumadr. hann skal
 land abyrziað við elde oc ffridom. oc votnom oc ollom spellom til þardaga. En eð
 adrer menn stedia þar iorðu eða gera þar onnor spell a lande. þa a hann sol a þui.
 en hinn eð hann vil eigi.

Kona skal eigi land selja nema logradande hennar lozi. nu selr hon þa a 83
 logradande toft at rípta. hann skal segia usatt sína a kaup a þeim .xij. manadom
 er hann veit. ella er kaup þeirra þast. En eð kaup roznar þa a þa er teypte heimting
 at henni allra slitra aura sem hann reiddi henni oc sua a hværr at sinom selianda eð
 at solom þerr. En þa er land teypte. er setr .iiij. mortom við logradanda hennar.

¹) Skrif. f. ollom, s. den nyere Isl. Lov V. 6.

²) Saaledes i Mbr.

Nu þarx tona at selia land sit til skullda eða umaga biargar. þa skal hon biða logradanda sínom eð hann er uhættir skullda nauðr. en eð hann ma eigi kaupa eða vil eigi. þa skal eigi banna at hon seli öðrum við fullvirði.

84 Sva er mælt þar er maðr selr land sitt öðrom manne. oc vil hann leggja a logmala þa skulo þeir handfalað við þann mala sem þeir verða afatter. þat er logmale a lande at hann skal eiga toft at kaupa fyrst landet at slitu uerðe sem annarr byðr við. þa er landet er falt. Uera ma oc þa male a lande at þeir tuedi fialzer a hverso dyrt vera skal þa er falt verðr. þann mala skal hann lysa zire grönnom sínom zim. Oc hit næsta sumar epter a alþinge sua at logmaðr heyri. eigi þarx hann oxtar at lysa þann mala meðan vattar líva oc þeir villaz eigi.

85 Nu vil maðr leggja logveð i land manz huárt er þat er zire landz verð eða aðra aura. þa skulo þeir handfalað við. En þat er logveð er hann skal tala sua marga aura sem stynsamir menn virða við boð at hann se vel haldenn az. En þat skulo þeir gera zimta dag. þan er .vij. vitur ero az sumri. hit sama vár sem hann misti ziar síns þa eignaz hann sua milit ze i lande sem þeir dæma honom. sua skal hann lysa veð sem mala.

86 Eð maðr vil selia mala land. þa skal hann fara til zundar við þann er mala a a .vij. nottom zire sumar oc segja honom at land er falt. hann skal stexna honom heim með vatta sumarsdag hinn fyrsta oc segja at hann mun þar tona at biða honom landzmala oc hava þann með ser er kaupa vil. Nu er hann eigi heima oc er honom heimstexnt sumarsdag hinn fyrsta at nauðsynia lauso. oc hever hann engan mann zengit til leyrs zire sel þann er handfal se við eiganda þa verðr hann selr .vij. aurom við þann er landet bað en landet malalæst. Sua er oc eð hann tuss unndan ser landet nema þui at eins at hann kaupe udyrra en honom var boðet. eða gerðo þeir til þess at þeir villdo tona mala hans az lande oc kaupa engo. þa er hvarfueggi þeirra selr .xij. aurom við hann oc fæstr male sem adr.

87 Eð maðr selr mala land annars manz eða þat er annarr a veð i eða selr tona land zire rað logradanda síns. þa skal þessi lond oll sua brigða sem her var fyrr sagt um odalsiord þa er ungom manne tæmiz.

88 Nu geðr maðr land með ser til zoftrs eða þeim manne aðrom er hann vil fram fara. oc mæler hann sua at umaga eyrer skal i þui lande liggja meðan hann þarx framzærsto. oc verðr framzærsta eigi ennd. eða sua illa at stynsamom monnom þiffer eigi við vært. þa skal þa er til umaga framzærstu stendr brigða landet sua sem fyrr var talt. en þa selr .xij. aurom við tonong er fallet gerðe.

Nú leigir maðr iorð æz þeim sem a at leigomala rættom. þa skal hann þa iorð 89
 vera heimilega .xij. manaðe at bua a. oc inna hinom leigo xirer slita sem þeir urdo
 satter. Nú er leiga eindagat oc temr eigi fram i eindaga þa uheimilar hann ser
 orð. Nú reidir hann suma leigo en suma eigi. þa skal sælia með vatta þat er epter
 lendr sem adrar xiarsofnir. oc sua þo at til allrar þurze at sælia. hann skal a iorðu
 ua til xardaga at qðru vare. Æz þeirri iorðu ma maðr efte odrom selia a leigo
 il heimildar nema hann scilde þat þa er hann tof. at hann mynde odrom manne æz
 elia með ser. En æz hann selr. þa er honom iorð oheimol oc sua hinom er tetr. bæte
 andnami hvarftueggia oc heimili ser sua iorð þa er tof æz landz drotne. Æz skal
 inn xara er æz leigolida tof allt þat er hann verðr sine um. þa skal hinn bæta
 onom oc .vi. aurom at handsalslita. þuiat sua skal huerr bæta er odrom selr uheim-
 il. nema hann have adra iorð iaxngoda at xa honom.

Nú skal hann husum upphallda ollom þeim er a varu þa er hann tom til. þat 90
 skal hann eigi abyrghiaz at hus xyrnez. Nú æz husgerð er mælt a henndr honom
 a skal hann gort haxa adr hann xerr æz iordo. En æz hann hever ugort giallde
 annzdrotne husverð adr hann xare brof. eða late gera hus sem scilt var. Nú gerir
 ann þau hus er eigi varo mælt a henndr honom. þa gerir hann þau ser sialxvom.
 þann skal honom bioda at laupa þat hus er iorð a með vattom. En æz hann vil
 at hellðr þa xere hann i brof xire xardaga. En æz hann xerr utan heraðs biode
 ann þeim er til iardar xerr. Nú æz hus stlenndr epter xardaga þa a hinn hus er
 orð a. nema hann xere videnn a holtn eða rensar þar er huarle spille alri ne eng
 ire xardaga. þa er hann a hellz tom at. Leiglenndingr skal xara til lanx þa er .vi.
 itur ero æz sumre. þa er honom heimill hage oc xot sin inn at bera oc sculo þeir
 iðlax husrum við. En æz eigi vinnr þeim husrum badom. þa a sa heimil xiarhus
 ij. nætr er adr byr a lande. þuiat æins a sa er þa skal a lande bua smala sinn
 mi at hava til laugardags at hinn love er xire sitr. eða þax eigi allt husrum.
 in sidan a sa xire lande at rada oc husom er leigt hever. en þegar er .vi. vitur ero
 x sumre. þa a hinn eigi er adr bio þar at beita eng. haxa a hann þar ros i haga
 l sunodags. En annan smala þar til er lidr helgina. Rætt er oc at hann se þar
 innodaginn með hiun sin oc ero honom þa heimol xiarhus til innivistar æz þeim
 innaz badom eigi inni hus. þuiat eins skal smala sinn inni hava æz þeim vinnr
 adom rum. oc xara i brof manadagenn. nema þa se logheilagt ella nott sidarr með
 nala sinn allann oc onnor xong.

Þvorrðer skal hann eptir lata standa þriar þo at enge væri þa er hann tom. 91
 oxo hurð. burshurð. uti hurð. En standa sculo allar þær er xyrstodo. Nú æz

hann tekr æinshveria þa hurð oc þærir a brot. þa skal hann þæra ætr oc leggja a landnam ex hann hever leyft þra. En ex þar þylger nokkot æz þrestellde eða oððyr eða gáttartre. þo at einn þlis se. þa er þat husbrot oc skal leggja a merkr .iij. En ex hann brytr setstofla or huse eða brytr þær er grepping hava nomit. þa skal hann þæra aptr oc leggja a merkr .iij. Alla þa vido er hann a þar sma oc stora oc eigi ero noglom þester eða greppter under bita eða bialta. þat skal hann leggja þar er hvarle spille afr ne eng oc þære i brot þegar hann a tom at.

92 Ex menn bæita engiar leiglendingo þa a hann sol a þui. En landz eigande ex hann vil eigi selia. oc sua ex iordo er stalt. þat skal bæta landnami oc stadabotom sem grannar hans .v. virða. En ex þistveidr þylger leigolande. eða þuglveidr. eða eggver. þa a leigomadr þat allt nema þra se silt i laupi þæirra oc sua ex þar tekr þugla eða þista sela eða nisor. Ex vid tekr a land. þa a leigomadr at draga vid ór þledarmale. oc marla þess marle er þioro a oc þesta sem hann eigi. hann skal eiga þar alnarþexle oc smere. Nu tekr hval a þioru. þa skal hann þesta sem hann eigi. oc hava æz lass. ex hvalr er tuitogr eða lengri. eins þyns. En ex hann bergr verr hval eða vidi en nu er tint. þa er hann selr .xij. aurom oc abyrgex scada þann allan er landþdrottin þær æz urect hans. Ex stogr þylger læigo lande. þa skal hann hogga stog þann ser til þarþinda en ekki selia ór stoge. bæta skal buluti sina ór stoge. eða æz relavide ex hann þarþ. en ex hann gerir meira þa a landþdrottin þat.

93 Nu leiger madr iord oc vil eigi hava þidan eða til þara þa skal landþdrottin þara til er .viij. vitur ero æz sumri oc nýta ser iord þa. sem hinn hezði eigi læigt. oc heimta þo leigo æz hinom sem adr.

94 Nu þerr madr a iord mannz oc tekr eigi heimild æz þæim sem a. þa skal gera honom þimtarþexno æz. oc lenfi sel med landnami a brot. En ex hann vil eigi æz þara. þa skal landþdrottin þexna honom þing þire rán. þa eigo þingmenn at dæma honom er land á allt þat er a iordo er utan þrialþa menn oc ranþaug tononge. Nu vil hann eigi æzþara þa skal hann þrexia þingmenn sua marga at hann se (þu)lida¹ at þæra hann æz iordo. En hvær selr .iij. (aurom)² er eigi þerr. Solnar madr er stýllðr at þara oc oblaþ med þui tonongi þaug.

95 Nu selr madr eina iord tueim monnom. þa skal hava er þyrre tof. huiroitna³ þess er madr selr .ij. monnom hit sama. þa skal þa hava er þyrr leypþe eða leiger. hallda skal hann stilaðomi þire oc niota vatta sinna at hann tof þyrre. Adra skal hann

Jvfr. Cap. 93. G. 76. Cap. 94. G. 77. Cap. 95. G. 78.

¹) Den første Deel af Ordet borte i Mbr. formedelst et lidet Hul i Pergam.; tilsat i Arne M.s egenh. Afskr. ²) () er ogsaa borte i Mbr., men tilsat i Arne M.s egenh. Afskr. ³) Saaledes i Mbr.

hinom þa er hann kemr til eða gíallda handfsal sitt¹ .vj. ára. En er hann á þa eina er hann býr á þa skal hinn hafa en eigi fíalýr hann.

Nú seldr maðr iorð á leigo oc vil eigi lata þann hafa er tof. þa skal hann honum 96 sterna þing oc niota þar vatta sinna hversu hann hever þa iorð telna. En er honum berst at gullo. þa skal hann síðan hallða flíla domi zire leigo iorð sinni oc sua mala iorð er su er. Nú er annarr þeirra deyr þa er male þeirra roven. þa skal greiða þe þat er vgoðdet er epter þui sem tala rennr til.

Nú bua grannar tueir saman oc tala er einom manne iorð oc er su iorð uftípt. 97 þa skal þat scipte hallða er þeir scipta sín i millim meðan þeir bua báðer á iorðo. En er annar býr. en annarr zerr brof. þa ma hann eigi þeim flíptis synia er til kemr. Nú er tueir menn bua á einom bæ þa skal hvárge þeirra hafa zleira buze um sumar en landet ma vel upphallða. oc scipta þui at iaznade með ser. En er annar hever zleira i haga gíallde grasverð sem menn meta.

Gotur oc garðahlíð sculo sua vera sem at zornu hafa verit. En er menn bua 98 i grennd saman oc eigo aller setra zerd þa stulo þeir zara til setra er atta vífur ero er sumre nema þeim þílle annat ollom sannare. Nú sitr einnhverr lengr heima. þa skal hinn zirebiða honum þarfeto. En er hann sitr þo tyrr. þa skal sterna honðm þing zire ran oc þar seto. þa eigo þingmenn at dema tonongi baug en landnám halvo autit þeim er iorð á. en .vj. ára granna sinom zire grasrán. Hann skal bæiða bændr sua marga sem hann vil at zera þe hans or haga sinom. seldr er hvern .iij. áuom er syniar honum. Slíft liggir við er hann zerr ozan zire tuimanat. Þa eigo menn um haufstom. hana skal enge zire odrum bæita. En þa er bæiter gíallde grasráns baug.

Garðr er granna setter. Nú bua tueir menn eða zleiri á einom bq. þa stulo 99 þeir sua gordom upphallða sem þeir hafa iarðar megin til. oc verit hafa at zorno. oc hafa gorvan at þinge. oc abyrgiaz síðan huerr sinn garð. En þa er eigi vil gerða skal abyrgiaz stada þan allan er hinom verðr gorr huart sem gerir hans þe eða annara. Nú er tyr er garðbriotr. eða annat þe. þa stulo zara til grannar þeirra oc sía garð. Nú liz þeim garðr þa gilldr. þa skal þa gíallða er garðbriot á slíct sem at stada verðr. Ne² er buze gingr or tuium monnom at stada. þa skal þa er bu á gíallða sua sem stynsamir menn meta þann stada.

Jvfr. Cap. 96. G. 79. Cap. 97. 98. G. 81. Cap. 99. G. 82.

¹) Feilskr. f. handfsale flit; see G. L.

²) Saaledes i Mbr. Arne M. har i sin egenh. Afskr. rettet det til Nu.

- 100 Eðr þa maðr verðr utlægr er byr a lande manz. þa skal landzdrottinn leigo hava slita sem uræidd var. Eðr maðr byr við þóðn eða ærættu oc gengr honom þaðan ær at mæini. þa skal hann aptr reka i midia auðn eða ærætt eða lata þar vera með ser eða reka heim til þess er a. en eðr hann rekr i annarra manna lónd giallde .viij. aura oc skada þann sem ær verðr.
- 101 Nu bua .iij. menn i grennd saman a sinom bæ hvárr. oc vil annarr hava merti-garð en annarr eigi. þa skal þa flezra honom til garðskiptes er hava vil. oc lueda a eindaga þre vattom oc flezra hann gerðingar. Nu eðr hann vil eigi fara til gerðingar. þa skal hann lata bera vitne um at hann fleznde honom til. oc skipte síðan gerðingo þre vattom. oc legge lut a oc gerðe þann er hann lytr. Nu eðr hinn vil eigi gerða sinn garð oc gingr þar ær inn. oc eðr alr eða eng. hvern sem þat buæ atle. þa skal þa giallda skada þann allan er gorr er er eigi vill garðe upphallða at garðr er ugilldr. En þat er loggarðr er er þim þota þyllr við iorð en .iij. ovan Aðl har ær þrepi meðal-manne. En ær þat er leypr garð hans eða gingr þar inn sem hinn styllde gert hava ma hann setia i suellitui oc lata hvern lensa sitt landnami i brot.
- 102 Nu ganga menn i gegnom garðz hlid. þa skal þa abyrgiaz er hlide lytr upp at ætr se lokit. en eðr þar gengr inn roff eða buæ oc spiller þar ætre eða eng. allan þann skada sem þar verðr gorr þa skal þa aptrgiallda ætir þui sem menn virða er hlide laut upp.
- 103 Uótn oll skulo renna sem at þorno hava runnit. Engi maðr skal vatn veita a bæ annars eða ær. nema þat briote sialzt. en eðr væitt er þa skal ætr væita. oc leggja a landnam. Nu eðr¹⁾ brytr annarstueggia iorð þa a þa er iorð atle þa er hon braut. En hinn a eyri eða granda æter þanog til sem hon var meðan hon rann rætt. En loft a huárr er vil at veita i hit þorna þaret. Enge skal þre odrom væideftoð banna. þa er hann hever at þorno þare hæzt. En huervitna þar sem menn eiga lagá saman. þa skal hvern gera veidivél i sinni á oc gera þo sua at þistar mege ganga upp at a huerre. Ganga skal guð geve til þiallz sem til þioro. En eðr maðr gerðer oð þuera á. þa skulo þeir er þre oðan eiga væidi gera honom þimtarstexno ær þinge at briota ór eðr hann hever at ulogom i gort. En eðr hann vil eigi or briota þa skulo þeir bidia liðs til at briota ór. Sa er setr .iij. morlom er gorðe. en bonde huerr .iij. aurom er eigi vil til fara or at briota eðr þeim er veidispell at er þre ovan bua. Enge skal fara i annars a at væida nema hann vile þeim væida er ana á. oc giallde þeim þo landnám er á. þioðr er hann eðr hann nýtr ser þista.

Jvfr. Cap. 100. G. 80. Cap. 101. G. 82. Cap. 102. G. 83. Cap. 103. G. 85.

¹⁾ Her mgl. a; see G. L.

hvervitna þess sem menn skil á um setr eða landamerki utangarðs eða innan. 104
 skal þá hafa sitt mal er vitne bera i hag nema huartueggi hafa vitne. þá skal þá
 va sitt mal er sueria vil. Nu vilja báðir sueria til eða hvargi þá skal briota sunndr
 niðiu þat er þá skil á um landamerki. Allt þat er menn skil á þá ma vitne bera
 er vil. þrjáls maðr oc þulltíða. hann skal sua at orde tueda at her skil oc þá er
 t at minne samvizko.

Nu skil menn á um landamerki innangarðs á alr eða eng eða toðor oc mæler 105
 narr huðrr sua. þu hever vunnit um þat er ef atte at uinna. oc hever þu iorðu
 lit. oc marksteina uppgravit þá skulo þeir menn tilkalla. þá er tunigast er um
 nda merki þeirra á millu. þá ez þeim syniz sem morl stände rætt sua sem niðr varo
 t þire andverðo oc biðða þeir vitni sín til þess þá er vel. En ez morl ero upptelin
 sett huergi niðr oc vunnit um. þá skal gíallda loð oc landnám. þeim er iorð á.
 1 ez hann hever morl upptelit oc sett niðr i oðrum stað oc þært á hins lut er á
 ot honom á þá er hann þioðr oc utlægr.

Nu á maðr eng i annars manns lande þá skal hinn eigi beita engi þat þrá þui 106
 .vj. vikor ero af sumre. En þá er engit á skal þat þrýft lata vinna. nema hann
 li toðo sína þrýrr vinna. en ez hann vinnr eigi sem nu er mælt oc vil hann þo
 ionnit¹ hafa. þá er hann setr .vj. aurom. oc uheilagt bæði heyit oc sua engit. en ez
 mn á engiar i þleiri manna londom þá skal hann sitt sumar huert fla oc eigi þrý
 ima en þau ero oðr stegin. toft á hann at beita engi sitt ez hann vil þat hellsdr en
 1. Manni er stýlt at gera loggarð um hey sitt. þat er hann á i annars manns
 nde. oc sua ez annar á beit i orstotz helge við þo at i hans lande se. En ez hann
 rir eigi sua þá er heyit uheilagt við þe þess er beifina á. en hann er setr .vj. ørom
 d hann. báðir skulo þeir þaunn unndan þera ez þarz.

Þonde á at landnámi ez hann á iorð halvan annan² 107

*

*

*

ff eða suerr hann til lyritar eib. þá skal hann hafa þat er hann kallar til. oc verð 108
 re hitt er logat er. Nu koma eigi eigendr til. þá skal hann segja til um sumarit
 alpinge huat þe þar er reitit. hann skal sua þaznan laust lata sem eigendr koma
 iter annat huat þe eða verð. En þat er engi verðr eigande til. þá eignaz hann.
 n ez landeigande lætr eigi virða vagreð. eða þerr oðruviss með en nu var talt. þá

Jvfr. Cap. 104. G. 86. Cap. 105. G. 89.

¹) Saaledes i Mbr. ²) Her mangler i Mbr. 2 eller flere Blade. Arne M. har her i sin egenh. Afskr.
 et et aabent Rum af 12 rene Qvart-Sider.

skal hann gjalda tuennom gjöldom er eigande temr til. oc er þo setr .iij. mortöm vid tonong. En ex hann legner eða viller heimikder at. þa er hann þiozr.

109 Almennningar ero a lande her þeir er ziordungsmenn eiga aller saman. þar eigo menn at zygla oc ziftia. oc toma þar þa er manadar lixer vetrar. oc vera þar .viij. manade. þa skal almennningar liggia .v. manade sua at sa einn skal bæita er næstr byr. þar eiga menn at telgia vid oc zæra til scips eða buda oc er þa heilagr vidrinn. Nu toma menn þar a ødru scipi oc za þeir engan zarm. En aðrer hava meirr en zarm sino fipe. hvart er þat er vidr eða hualr. þa skulo þeir tala zarm en bæti hinom starz sitt. Nu temr hualr þa er menn ero eigi i almenningo. þa skal sa crossa stera er næst byr. oc lata zæra a alla vega sem dagr deiliz. setr er hann .xij. aurom vid tonong ex hann sterr eigi kross. en .iij. aurom huerr er zeller. þar skal hual stera huerr er vil oc abrótt zæra. en sua skal zæra um þann sem eigi verdr i brott zærdr sem adr var tint. Ex stot zinz i hual þeim. þa skal sa vardveita iarnhual er næstr bñr. Ex menn zlytia hual or almenningo. þa skulo þeir zylgia zestom til landz ex þeim er uhætt vid brimi eða stormi. Nu stiliaz þeir zire þui vid at þeim er eigi uhætt þa eiga þeir þo hual ex a þat land refr er þeir villdo zlytia. en ex annarsstadar temr þa er þat reka hualr. Sakar þær er geraz i almenningom. oc ziordungsmenn eigaz vid. þær skal sætia a heraðþingom. en ex or sinom ziordung ero huarer legge til alþingis.

110 Þat er nu þui næst at várr skal engi zire ødrom tala. elti skulo vær off at gripðæilldom gera doms er huerr verdr zire sina athozn. En sa maðr er zire ødrom tetr þa skal hann þat aztr zæra oc bæta tononge .viij. aurom zire þat er hann tot ranglega oc sæti sitt með logom sidan. Nu tetr ualldzmaðr eða sofnarmaðr upp bu buanda utalt oc udæmt. eða væiter honom adra ziar upptelt. þa skal hann zæra þat aztr oc leggja a .xiiij. mertr. oc huerr setr mort er honom zylger til þess. Nu roa menn scipi stipadu at bonda eða gingr zloftr manna at garðe. oc bera hann oxriti eða briota hus hans oc bera ut ze hans. þa er þat utlegðarverf. hværr er i lande vil vera az þeim zæri aztr ze bonda þat sem þeir tofo. oc gjalldo .xiiij. mertr eða zære utlægr.

111 Epter vitnom oc gognom skal huert mal dæma. Sua er ex einn berr vitne með manne sem engi beri. en tueir sem tiu. ex eigi toma andvitne at mote. Nu ero þau vitne er eigi skulo andvitne mote toma. þat er heimstexno vitne. oc þingstexno vitne. tuadovitne. naubsynia vitne. oc zorsagnarvitne. oc þau vitne er borin ero um dæilld manna at samlundom. En ex maðr treyr mann ziar þa ma hann sua trovo veria

at tuedaz þa skulld odrom gollbet hava oc nezna vata sína. þa er vid varo. Nu ez vattar ero innan herads. þa skal gera þeim laga steyno at þeir komi þar oc beri slikt vitne sem þeir vito. Nu bera þeir sua vitne at þeir varo vid þat at hann lauf þeirri skulld allre ser az hende. þa hever hann rætt varða trovo þa. þat heiter alýct-arvitne. þar skal oc ekki andvitne i mote toma. En ez vattar toma eigi. þa er hann setr at trovo þeirri .vj. aurom zire trovo hueria. Þaugillðismenn oc Nezgillðesmenn oc namagar mego eigi bera vitne með manne. nema þeir se badom iaznþyldur. Tala mego .ij. menn vid eins vitne oc er sa þrumvattr er vid var. en ez sa er eigi zær annarr er vid var oc hava hiner heyrt hans vitne adr. þa er þat iaznþullt sem aller have vid verit at ondverdo.

Þvervitna er menn skulo gera lagasteyno manna a þinge til logmannz. þa skal 112 gera halzs manadar steyno. ez hann er innan herads oc utan hrep. Manadar steyno utan herads oc innan ziordungs. Tueggia manada steyno utan ziordungs oc innan landz. Erzinge eða umbodsmadr skal male hans suara ez hann er utanlandz. Nu er ervinge stýldr at gera honom bod ella þingmenn ez eigi er ervinge a þinge. Vidmælis er huerr madr verdr. Nu sa er eigi zerr til logmanz loglega steyndr naudþynialauft. þa seliz hann .xij. aurom vid tonong. Sua oc sa er eigi vil lita logmanz orskurde. þa selez hann .iij. mortom vid tonong.

Nu er þat þui næst ez madr a ze at manne þat er vattar vito eða vid er gingit. 113 þa skal sa er skulld a at heimta trexia ziar síns með vatta tua huar sem hann hitter þann er lufa a oc gera honom halzs manadar steyno. en ez eigi er gollðin a þeirri steyno þa skal sæliande steyna honom þing oc trexia skuldar sinnar sem vitne vito. Nu er vel ez hann reider þar eða umbodsmadr hans. En ez þar verdr eigi greit þa skal sæliande nezna sua marga az þingmonnom sem hann þittiz þurza oc zara til heimilis þess er skulld a at giallda oc virða honom þar ze sitt. Sa skal hava .vj. aura at hardazange er sotte. Nu ero aller bændr stýldur til þessarar zerðar az þinge. setr er huerr .iij. aurom vid tonong er eigi zerr. Solnar madr er stýldr at zara til oc audlaz með þui tononge baug til handa. en ez hann vil eigi zara þa zeller hann með þui baug. Nu standa menn zire oc veria odde oc eggio. þa zalla þeir aller uhelger oc utlæger er zire standa. en hiner aller zridhelger er til sælia oc laga vilia gæta. En þo at þeir zalle eigi er zire standa. þa er sa setr .xiiij. mortom vid tonong er skulld atte at giallda. en huerr annara .iij. mortom.

Nu er lanze oc dæmt ze oc allt þat er vitni veit oc sa gingr vid er lufa a. þa 114 skal sua sælia sem nu var sagt. Allt þat ze sem vitni veit at eindagat er þa skaltu

sua niota vatta pina i eindaga sem þu heyrder honom heimsteynt. Nu kemr þa eigi er zeit skyldu tafa. en hinn kemr er reida skal þa skal bioda þe i eindaga ex nollor er þar þa er um þe bodit at tafa við þe þui með vattom. þa skal þeim i hond selia. En ex enge er. þa skal segia ex abyrgð sinne. oc have þa er adr hæðe oc abyrgex við handvommum sinom. til þess er þa kemr epter er a. þa skal honom i honnd selia. Nu ex madr a þe at manne þat er eigi vito vattar þa skal steyna honom heim til tuodu oc tuedia þiar þess er hann a at honom. hinn skal annattueggia þesta þe eða synia. Einn skal eyris synia. en .ij. tueggia. en þrír þriggia. En ex meira er syni með settar eide. En ex veriande vil huárte þesta þe ne i¹ æid vinna þa sannar hann ser skulld a henndr at þyrre sócn.

115 Nu er þa dauðr er skulld a at giallda en hinn liver er heimta a. þa kemz hann eigi til skulldar nema með vattom þuiat ennge skal eib vinna þire brioft hins dauða. En ervinge skal þann eib vinna at eigi var þu skulld sua at el viffe. þa vinnr hann þire sitt brioft en eigi hins dauða. Nu stenndr skulld .xx. vetr eða lengr þa þyrnez skulld þire vattom. en hann ma loma honom til eida ex hann vil. þuiat i saltu liggir sof ex sælendr duga.

116 Nu kemr þa madr i herað er þu vil sottað hava um eitt huert mal. oc a engan ervingia i heraðe. oc var eigi þar nottina helgo. þa skal spyria hann at heimili sino. oc ex hann neznir heimile sitt. þa skal steyna honom þangat. eigi skal hann segia at vallzmannz nema þar se. en ex hann vil eigi nezna þa skal skirskota unnder vatta. oc steyna honom i huern garð er hann vil nema sér sialzom oc sælia hann þar síðan. þa er oc hueriom manne rætt steynt er² a kaupreino þar sem þeir leypioz við. Sua skal einleypom manne steyna heim sem bonda þangat sem ervinge hans er innan heraðs. ellegar skal hann spyria at heimili sino. þar skal vera sem hann seger innan hrepps nema hann segi at vallz manz.

117 Nu skolo heraðs sofner standa um alþinge oc þim nætr epter oc þire oc um langu þofto. tristindom ma iaznan sælia oc nyverf þau sem verða. Ekki ma at sofnom gera a helgom dægum nema steyna manne heim at eins. Madr ma steyna manne heimsteyno annars manz til sialzs sins. ex honom er umbodet með vattom. Sialzr skal huerr madr sina sofn sælia innanlandz þrials madr oc þulltíða. en ex hann hever eigi tunnafto til eða menning. þa sæte kononga umbodsmadr honom til hannda oc oblez þa sett sem við liggir at logom en ekki þramarr. En ex madr þerr ex lande brot þa skal þa hallða þe hans vetr .iiij. er hann hever umbodet með vattom oc skal þa hava sofn oc vorn þire honom. en ex hann er lengr a brotto en .iiij. vetr. þa skal

Jvfr. Cap. 115. G. 38. 39. Cap. 116. G. 46. Cap. 117. G. 47.

¹) Saal. i Mbr.

²) Her ere Ordene steynt er udeladte; see G. L.

þa hava þe hans at hallda er arve er næstr oc eyðe esse æz. En æz hinn lemr aptr. luti slitt sem hann tof oc vattar vito. Sua skal kona selia sem karlmadr æz hon er ein zire ser. En hon a toft at selia sofn sina oc vorn þeim sem hon vil. Eigi skal hon selia vallzmannne ne oxrifis manne þeim sem við hana a. Madr ma selia sofn hennar sem sina æz hon hever honom umbodet með vattom. Nu vil madr selia mann um eitthuert mal. en honom hæzde annarr madr zyr sofn a hende. þa lati þa zyr æz er síðar tof til. þuiat eigi ma hann tueim senn suor veita æz þat er eigi til vela gort við hinn er hoz sólnina.

Nu skulo kaup oll a halldaz þau sem handsalat ero oc vattar at oc þeir menn 118 kaupaz við er kaupom sinom eigo at rada. nema madr seli uheimilt. eða se zals i. þa skal kaup þat aptr ganga. en hinn have andvirde sitt. Engi varr skal odrom selia zals eða zlerð. En þa er þat gerir þa er hann selr sem hann have stolet sua millo sem stynsamer menn sia oc meta at zals er i. nema þuiat eins at hann vifi eigi zalfet oc have zire sér sættar eid. En þat er zals er stynsamer menn sia er zals er æz madr kaupar sand. eða saur þar sem hann tuez kaupar miol eða smior oc allt þat er eigi ma sia á utan.

Nu skulo halldaz handsalat mal þau sem halldaz mego at logom. þat skal eigi 119 halldaz æz madr selr manne þat er hann hever adr odrom sellt. En æz þa hezer honnd at er síðar tengpte. þa ma hann hallda skiladomi zire laupe sino. Nu a þa at hava kaup er zyrri tengpte æz honom zyllnaz vitne at skiladomi. þa er þeim kaupzog er síðar tengpte. oc skal hann þui skirfota under skirfita menn. þat er kaupzog æz madr kaupar þat er hinn atte effi i. er sellde oc heimta sitt æz honom. En æz hann vil eigi honom i hond selia. þa skal hann honom heimstexna oc niota vatta sinna at hann leit at logom laust. oc frezia hann ziar sino. oc leggja honom ran við. Nu kaupar madr at utlægom manne þa a konongr þat þe er hann tengpte æz honom. en hann er selr morf syni með lyritar eide at hann vissi eigi at hann var utlægr.

Nu selr madr tyr a leigo. þa skal þa þu at abyrgiaz at ollo er hever. nema við 120 þui æz oxrifiz menn tafa. oc bradasútt oc kelving oc alldre. En æz deyr zire zatekom manne. þa gialde a .iij. arom verðit exter þui sem stynsamer menn meta. þuiat enge skal þu læiga lengr en lizer nema hann drepi sialzr. Nu skal hann þu hava at leigo mala rættom til zardaga at odru vare. þuiat þa skulo tyr a zqr vera nema þeir hava annan eindaga amællt sin' a millom. þa er hann tof þu. Nu er þu tyr daud en hann atte ned i annarre. þa skal hann þa hava zire sina þu. þuiat tyr skal i tyr stad toma. en æz þu liver. þa skal hann sina þu hava. þo at hon se elldre. en æz lefter ero

aordner. þó at hale slitne. eða horn brotni þá skal hann þá lofðu bæta. Nu vil hann eigi læiga tu lengr. þá skal hann þann hitta er tu á ex hann er innan heraðs oc bioda honom tu sína með vattom. En ex hann er eigi innan heraðs. þá skal hann þæra tu heim oc læida menn til oc lata síu þu at hon se heil oc hinom tætt er a. þá segi hann af sína abyrgd. oc varðveite tu síu sem sín náút. oc þigge af nýtt oc have þat þire gras oc gæzlo. oc abyrgiz við handvommum sínom einom. Nu er þa af landi þarinn er tu atte oc hever manne boded um halld þiar síns. þa a hann þeim þu at bioda ex hann er innanheraðs. Erþingia ex eigi er þiarhallz madr til ex hann vil eigi lengr hava leigt.

- 121 Nu þelr madr buze sitt inni at manne at þulgomala rettom. þá skal hann abyrgiaz við handvommum sínom ollom. þat ero handvom hans ex hann suellter eða drepr. eða þeir menn er hann skal hallda orde eða eide þire. þat ero oc handvom hans ex halldzmadr hitter eigi þyr en ond er ór. eða þelr þire biorg oc þylger eigi þehirdir. en ex hann þyner adr en húd sé aþzlegin oc þylger. þa ero þat eigi handvom hans. þat ero handvom hans ex drufnar i brunne. oc gæter enge madr eða þyrter flave. en ex þess er i bande eða rennistaurr. þa ero þat eigi handvom hans. Nu skal hann þæda til þess er uti ma þiargaz. þa hitte hann þann er a oc biode honom at varðveita buze síno. oc þyni honom at þært se at mat ser oc sege af sína abyrgd. en ex madr telr roff a þulgo eða a bit. þa a hann at abyrgiaz við handvommum sínom. en þat ero allt handvom hans er grannar hans virða til þess oc vilia þat með eidi sanna. Nu telr madr naut a þodr þá skal hann síu abyrgiaz sem þulgonaut. þat skal madr eigi abyrgiaz at þyr þæ eigi tálþs ex hann hever gridung með nautom sínom.

- 122 Nu hever madr tu mælti i skulld sína þa er huarke þerde uerð ne leigo. þá skal þu eigi vera ellðre en .viij. uetra oc ei yngre en at oðrom talve heil oc heilþrænad oc hage telxt oz vetrinn. Nu kaupar madr at manne roff eða buze þess er abyrgd a er þenpt hever þegar abrot leider. tuitze allt er madr kaupar. þá skal enge oðrom suit selia ne með leynande lauftom. þat er allt leynande lauft a tuitze. er þat drellr sit sialxt. þa skal sueria er sellde. eða sialþr hava at hann vissi eigi leynande lauft á ex hinn þinnr a þyrsta manade.

- 123 Nu kaupar madr grip usenan at manne. þa er þess abyrgd a er sellde. þar til er þeim temr i hendr er þenpte. eða þeim manne er hann haud um þyre vattom at tala nema þeir stille annan veg þire vattom.

Nu eigo .ij. menn eða fleiri einn grip saman. þá selr einn oc spyr eigi hina at 124
með honum eigo. Nu vilja þeir riuga þat kaup. þá skal luta huerr ræða skal.
þa lytr er selldu þa skal hallda. en ez hiner liota er riuga vilja. þa skulu þeir riuga
þyrsta manade er þeir verða varer við en eigi síðarr.

Þa skal lan abyrghaz er þiggr at toma heilu heim. En ez hann vil þat eigi. 125
skal þat sœlia sem vita ze. En þat er allt vita ze er vattar vito. Nu lær maðr
a selr þat er honum er lét oc miszerr þat. þa ma hinn heimta ez huarom sem
nn vil. þeim er selldu eða hinom er leyppte. oc sua huervitna þar sem maðr selr.
a lær annars eign.

Nu leggr maðr vœð manne zire einnhuern lut. þa skal þa abyrghaz vœð er tetr. 126
ez þeir hava gorvan eindaga til nær út skal leysa. þa skal hann biöda i eindaga
hava vatta við. en ez þa leysir enge út. þa er þat þorvæð vordet. En ez maðr
ze at heimta at odrum manne oc tetr hann vœð ziar sine. i einshueriom lut. huart
n þat er i iorðo eða annat ze. þa skal vœð virða. Nu selr hann vœð i brot odrum
anne. þa skal þa hava vatta til vœð sine er vœð atte a þyrstom .xij. manadom ez
nn er innan heraðs. En ez hann er utan heraðs. þa have hann brugdet a þyrstom
j. manadom er hann temr i herað ellegar a hann þess mals alldre uppreift. Nu
r maðr tueim monnom eitt vœð. þa a þa vœð er þyrre tof. en hinom er vœðlærð
síðar tof oc vito þat vattar.

Nu heimter maðr skuld at manne ez hann er innanheraðs oc skuldfestir hann 127
man mann við hann. þa hever hann lotit þeirri skuld ez hende ser ez þar ero
sttar við at hann tof þann skuldarstæð. Umage ma engom kaupom ræða. kona
anz ma oc eigi meira ræða en eyres kaup. nema hann sende hana til skips eða i
upstæznor at kaupaðom þeim til þarzinda. þa skulu halldaz kaup hennar uzalset.
igar skal hann riuga a þyrsta manade er hann vœit oc þitte honum ozleyppt.

Nu kaupur maðr verf at þrialdom manne. þa skal þat allt halldaz er þeir verða 128
atter. En ez bonde vil eigi hallda mala við leigomann sinn oc visar honum or
st. þa skal hann frezia með vatta vistar sinnar oc biöda verf sin slil sem þeir verða
atter. Nu ez bonde vil eigi þat. þa er hann selr .xij. aurom við konong. en hinn
il hava kaup sitt oc matarverð þat er uneyt er. En ez leigo maðr vil eigi hallda
ð bonda. þa skal hann frezia hann verfa slitra sem hann iatade honum. oc biöda
nom vift með vattom. En ez hann vil eigi þa er hann selr .xij. aurom við konong.

Jvfr. Cap. 124. G. 48. Cap. 125. G. 49. Cap. 126. G. 50. Cap. 127. G. 55. 56.
sp. 128. G. 70.

en bonde a slítt at heimta af honom sem hann skyldi reida honom. en matarverð fær hann ekki. þuiat hann hagnar stálzr. En ef hann tætr afuæðis verð a hond ser oc getr eigi vunnit. þa stulo menn meta huert leigozall honom skal i þui vera. Nu legz leigomadr stult eða far oc liggir hann halvan manað. þa skal ekki leigozall i þui vera. En ef hann liggir lengr þa skal meta vertation oc mat þann er hann neytr ella fare a hennðr frændom.

129 Nu scipar madr skip heima i heraðe oc ræða menn þar far af honom. þa skal hann sua skipa skip at þeir have allar far er telit hava. Nu ef skip verðr ozmiot laðit. þa skal styremadr fyrst sina voro af bera. en hinir have far er tolo. En ef þeim þíttar þa en eigi fært. þa stulo þeir afþera er síðarst tolo þar til er skip er fært. En styremadr gíallde handsafslit .vj. aura hueriom er argingr.

130 Sitt vedze a huerr er fíre vattom er vediað. sæle sem vitaze. Vnnder tagl eða tenneng skal engi madr ze sitt leggja. En þa er telzdr¹ verðr til eyres gíallde tononge .xij. aura. oc sua þa er af honom texterr. Roa menn a menn eða sigla. gíallde stada þann allan er þeir gera nema menn roi fíre bard þeim.

131 Þarr skal enge annan stela. Nu er þat greinande at ef madr stelr mat þa er eigi fær ser vinno til þoftr oc helpr sua live sino fíre hungro saler. þa er þa stuldr fíre engan mun rexfingar verðr. En ef þa madr er vinno fær ser til þoftr stell til eyres þa er ekki nar adr at slíto lenndr. þa skal hann a þing færa oc leyfi hud sina .iiij. mortom. Nu stell hann annat sinn til eyres. leyfi hud sina .vj. mortom. en ef hann leyser eigi late hud oc se brugdet lykli a tinn honom. Nu stell hann þridia sinn til eyres. late hud en tonongr tale .vj. mertr af ze hans. En ef þa hinn sami stell optar þa er hann dræpr. Ef madr stell til halzrar mertr þa er elle var fyr at þui lenndr. þa skal hann a þing færa oc leyfi hud sina .xiiij. mortom eða fare utlægr. En ef hann stell optarr þa er hann dræpr. Nu ef þiozr stell til mertr i fyrsta bragde. þa hever hann fírestolit ze sino. oc have slíta rexfing sem þa madr leggr a er tonongs valld hever til rætttra rexfinga oc hallde hann þo liveno. En ef hinn same verðr optarr at þyzzto lendr. þa hever hann fíre gort lande oc lausom eyre oc liveno með.

132 Nu ef þiozr er zunnin. þa skal binda zola a þaf honom i þui heraðe er þiozr er telinn. oc fære sofnar manne bunnðenn. en hann fære til þings oc þaðan i zioru oc fari menn til at lata drepa hann oc sua þiova alla. en bændr ero skylder at zylgia þiove til draps. þa er af þeirra abyrð. En ef þeir vilia eigi zylgia þa liggir þeim

slíkt við sem þeir settu eigi þing. en þe allt þat er telið verðr a þioze. þa a þa er þioz tetr nema odrum beriz vitni til. En alla adra lausa aura a konongr. Sa abyrqiz þioz er binndr .v. morkom við konong. þar til er hann setr hann a þlet soþnar manz bunnðenn oc have vitne við. Ez þiozr vil veriaz. þa zellr hann utlægr. Ez maðr lætr þioz lausan. þa setiz hann .v. morkom við konong. sua soþnar maðr sem adrer.

Nu stendr maðr þe sitt þiozstolet i hennde odrom manne. en hann væniz heimild **133** at oc kallaz kengt hava. þa skal æsta tals zire hann oc sua zire þe þat er hann kenger ser oc geri til einndaga. þar skal hann framzera vitne at þat er hans þe. oc hann gæz eigi ne gallt ne solom sellde. þa er honom uppnæmt. þa skal hann gera huart er hann vil. zara a brot með sitt eða reyna heimildar tolu hans. Nu ez brestr honom. þa er hann þiozr at.

Nu kenger maðr odrum manne stuld þa skal hann gera huart er hann vil at **134** stezna honom heim oc þadan til þings eða zara a þing oc lyfa þar þyzt epter. þa æiga menn at gera honom stezno til næsta þings ez hann er innan heraðs. en ez hann er utan heraðs. þa skal gera lagastezno ætr til þings oc um huert mal. oc einndaga þat þing. Nu ez hann kemr eigi þa berr hann a bote sol. nema naubðsynia vitne beriz honom. nu kemr hann syni með settar eidi. zellr til utlegðar.

Nu er maðr stolenn þe sino oc ser hann manna zarveg zra liggia þa skal hann **135** ganga epter heraðsmennom sinom oc bæida ser liðs til epter zarar. þeir stulo ganga til garz manz oc sitia utangarðz oc gera einn til huff at segia til erendis oc beida rannsoþnar. oc ez hinn iatar þui gange hinn epter gronnom sinom. þa eigo hiner at ganga i styrkom einom oc lausgryðir. En ez hann byðr rannsoþn oc zinz eigi zoli at hans þa skal hann synia settareidi ez þeir vilia honom kent hava.

Kenger maðr þe sitt þiozstolet i hendi odrom manne oc tetr zeit oc stíl sua zire **136** at ec drep huerge konongs rætte niðr oc negnir þar vatta at. þa er hinn sannr at sol en þa er usetr er við tof þe sino. En ez leyner þioze oc tetr þe zire. þa er hann setr .v. morkom við konong. Nu mæler þat soþnar maðr eða valldz maðr at þeir have sett gorva þa er stolinn var oc þa er skal. oc have drepit niðr konongs rætte. þa skal þa er stolinn var synia lyrtar eidi zellr til .v. marla.

Nu zinnr maðr þe sitt þiozstolet oc zylger eigi þiozr. þa skal hann hava við **137** navistar menn sina at hann tof þar þe sitt oc þar er eigi þiozr við. Nu kenger maðr manne stuld. en þat odrum at hann have telið við þe hans þiozstolno. en þa tuedr

Jvfr. Cap. 133. 134. G. 254. Cap. 135. G. 255. Cap. 136. G. 256. Cap. 137. G. 256—260.

nei við. hann skal sýnia settar eidi. þa eidr þellr til utlegðar eð hann vissi at þioðstólur var. Eð maðr seter annan um stuld oc er eigi lyft þyzt epter. hann skal sýnia settar eidi þellr til utlegðar. Eð umage steln bæte aptr verð hans þa er umaga á. Nu verðr maðr þyre þyðsto utlægr þa a þa at tala þull giöld þiar er stolin var. eð þe hins útlæga. oc lofnad sinn þann er hann þarz til epter þerðar sem menn meta.

138 Eð maðr legg unnder tyn manna oc dreftr. hann a engan rætt a ser oc sua þa er gingr i laufagard manz eða i hvangard. þo at menn beri hann eða taki. klæðe eð honom.

139 Eð manne er kent at hann have raðet lond oc þegna undan tononge. Nu eð sýniar þa skal hann sýnia með tlyxtareidi. sua skal sýnia allra obota mala. Nu skal neyna .vi. menn a huara hond þeim sem undan stulo þæraz. iazna at rætte við hann. þa sem næstir ero honom oc um þat mal ma tunnigast vera huarte sziader við hann ne salader. þulltida menn oc stynsama. þa sem huarte se aðr reynder at rongom eibom ne at strotvattom oc skal hava .vi. menn eð þeim .xij. en hann skalzr hinn atte oc .iiij. þangavatta.

140 Settar eidr skal standa um oll .xl. marla mal. Nu skal neyna .iiij. menn a huara hond (hinom salaba a þann hatt sem sagt er um tlyxtar eib. havi .iiij. eð þeim. se skalzr hinn þiorðe oc .ij. þangavattar.)

141 (Lytareidr skal standa um oll .v. marla mal oc .iiij. mar)la mal. (þar sem neyna skal .ij. menn a huara hond) hinom salaba. (havi þa .ij. eð sem hann þær oc skalzr hinn) þriði. En þire .iiij. (marla mal oc þrim mortom) smære skal neyna til lyrtar (eiba sinn mann a huara) hond hinom salaba. havi einn eð (þeim se skalzr) annarr. þangavattr hinn þriðe. þess(eidr skal) standa til þess er hava skal tueggia manna (eib) eða ein eidi. þuiat einn skal eyris sýnia en tueir tueggia sem þyrr seger.¹

Jvfr. *Cap. 138. F. XIV. 13. 14. Cap. 139. F. IV. 8. XV. 1. G. 132.*

¹) Alt hvad der i dette og foreg. Cap. er sat med mindre Tryk og mellem () findes ikke i Mbr., hvor her et Hjørne af det sidste Blad er bortskaaret; i Arne M.s egenh. Afskr. er det Manglende udfyldt saaledes som ovenfor.

III.

Den ældre By-Lov

eller

Bjarkö-Ret.

Da den ældre Bjarkö-Ret ikke længer haves fuldstændig, meddeles de af den endnu forhaandenværende Brudstykker saaledes:

- I. Bjarkö-Christenret, eller rettere de af denne fra den ældre Frostathings-Christenret afvigende Bestemmelser, indtagen i Cod. Arnamagn. 60 qv. umiddelbart efter Frostathings-Christenretten, og skreven med samme Haand som denne, see S. 120.
- II. Et Brudstykke, indeholdende kun lidet mere end Mannhelgen, efter Papirshaandskriftet No. 123 qv. A. i den arnamagn. Samling, skrevet med *Arne Magnussöns* egen Haand. Ogsaa aftrykt hos Paus, 2^{den} Part, S. 225—254.
- III. To forskjellige, temmelig vidtløftige, Uddrag af et og samme, nu tabt, Haandskrift, der synes at have indeholdt hele Bjarköretten. Det første, her betegnet X., med Overskrift: "Þetta er ed merkilegasta sem finst i Blarkeyar lögum", efter de ligelydende Papirshaandskrifter i den arnamagn. Samling, No. 123 qv. D. (med *Arne Magnussöns* egen Haand) C. og B., tildeels ogsaa aftrykt hos Paus, 2^{den} Part, S. 255—270. Det andet, her betegnet Y., med Overskrift: "Þessar greinir eru skrifadar ur Blarkeyar Rette", efter et Universitetsbibliotheket i Christiania tilhørende islandsk Papirshaandskrift fra Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, indeholdende desforuden den nyere Eidsivalov og Brudstykke II. — De enkelte Capitler eller Paragrapher i begge Uddrag ere her saaledes aftrykte, at Y. er brugt til at supplere X., idet den Orden, hvori Capitlerne udenfor Christenretten i X. forekomme, er fulgt, men de flere Capitler, som Y. indeholder, tilføiede paa det Sted, hvor de med Hensyn til Indholdet kunne skjønnes at henhøre. Capitlerne af Christenretten ere derimod ordnede efter Frostathings Christenret.
- IV. Et Pergamentsblad i Qv., indheftet i Cod. Arnamagn. No. 315 fol.; sammenhængende med det ovenfor S. 120 nævnte Brudstykke Y. af Frostathings Christenret, og indeholdende Bestemmelser af Farmannaloven, skrevet med samme Haand som hiint.

I.

Christenretten efter No. 60 qv.

Kapitula af þridia lut triftins rettar oc bærtonar rettr heitir.

- i. Um barn skirsl.
- ij. Hve lenge heidin mann er þvðande.
- iiij. Um barns vtt kast.
- iiij. Um vinnu eptir non hælghi.
- v. Um got a lefo skipi.
- vj. Um braud bacstr oc klæða þurfan.
- vij. Um huda þurfan.
- viiij. Um .ij. tonor mundi lönptar.
- ix. Um lönþange tid eða hueria tala skal.

Um barns skirsl.

Pat er upphaf at bærtonar rette rettom. En þat er bærtonar rettr at barn hvert 1 er boret verðr skal triftna oc til kirkju þvra nema með þeim orðumblum¹ se alet sem i lagum er mælt. En oll annur born skal til kirkju þvra oc triftna. En ex barn er boret þvri iola nott þa skal skirt vera þvri iola nott eða bonde sa gælðe biskupi .vi. aura. er barn þat husar. Sua sem þv segir i þvmta kapitula i þvrtta lut bolar.²

Hve lengi heidin mann er þvðande.

ij. Ex madr þvri heidin mann .xij. manaðe þa er hann utlægr oc huer peningr 2 þear hans. En slitan triftin dom eigum ver at hve i laupange sem i heraðe.

Um barns vtt kast.

iiij. En ex biskups armadr kinnir þat tonu at hon hve sleget vtt barne sinu. þa 3 skal su tonu vitni um vera er hialp henne at barnet var daut alet. En ex hon missir þess vitnis þa er hon set .iiij. mortum. uid biskup nema hon uili vinna .vi. eid oc þanga vitni.

Um ninnu eptir non hælgi.

iiij. En messo daga þa alla er non hælgr er þvri oc verðr madr hittr a uerli 4 með uatta .ij. sidan heilagtr er. þa er hann seðr .vi. aurum uid biskup. En messo daga þa alla er heilager eru oc eigi er non hælgr þvri oc verðr madr hittr a uerli með uatta .ij. þa er hann seðr .iiij. aurum uid biskup. Skip þau oll er bua a vatne þv

¹) Udentv. Skrif. f. ortumbtum.

²) See ovenfor S. 132.

en þeir tóma til kaupangrö oc er heilagtr. þa stólu þeir eðr upp bera þara sinna nema manadar mat miölö oc annan smörö lærz rillinga oc hufzætr stift oc segl oc roðrar stípe reida allan. En hann stæ bera huartr er hann uil a ogð eða i hende oc eðr til salu. En eðr maðr uil brott þara síðan er heilagtr er. þa stæ hann stift til stípe bera sem nu var sagt reida sinn oc mat. En þegar er maðr heðr læst lasse sinu eða llyuiar upp lægt oc er hann or garðe sinum tómennt þyr en ringi til hælgar. þa stæ hann þara til næsta þóar at orsediu. En eðr maðr er a þor til kaupangrö oc heðr annat tueggia með at þara lass eða llyuiar eða þer hann þyrði. þó at hann se a Steinþiórgum þa er ringir til hælgar þa stæ hann þara til kaupangrö með þot sin oc hirti sem bæzt.

Um alæks skipi.

- 5 v. En huer þeirra er læmr til kaupangrö oc heðr stípe lætt eða sua stift at hann ma eigi a bua þa stæ hann stífstöta undir uatta .ij. at hann ma eigi þyrir þui abua. En síðan þere hann þot sin upp i næsta garð er hann ma þa at orsediu.

Um braud bæstr oc klæða þurhan.

- 6 vj. En su tona er braud bálar i kaupange þat braud allt er tytt er i hende oc vætt er i troge þat stæ bála til logö. en eigi meira naubstynia laust. En eðr biskups armadr hittir klæde vti síðan heilagtr er. þa stæ hann eptir spyria huer a. þa gere sa annat tueggia at hann þesti stift sem log eru oc þeir verða asatter. eða hann hæz klæde brott með ser. En eðr hann lætr klæde æz honom þa þa¹ stífstöte hann rane a hendr honom oc æfte hann tæð til mótz.

Um huda þurhan.

- 7 vij. En hudið þær allar er vti hanga þa er ringir til hælgar þa stólu þær hanga um hælgi at orsediu.

Um .ij. konor mundi koptar.

- 8 viij. Engi maðr stæ tuær konor eiga mundi koptar. En eðr hann a þa stæ hann sedr vera .iiij. morkum uid biskup oc late æz þeirri er hann tót síðar.

Um kuenzangs tid eða hueria taka stæ.

- 9 ix. Engi maðr stæ tóno þa síðan .iiij. uilur eru til iola. Sua sem þyr segir i .ix. capitula i adrum lut bólar.² Engi maðr stæ tala þrendkono sina i kaupange hælðr en i heraðe nanare en i lagum er mællt. En eðr maðr lætr gudziuiu sina i kaupange eða þrend leiz sina þa ligger stift uid i kaupange sem i heraðe. Slíkan kristin dom eigum ver at hæza i kaupange sem mællt er allra manna millum a logðingi.

¹) Saaledes i Mbr.

²) See ovenfor S. 150.

II.

Brudstykket No. 123 qv. A.

Ger heyr upp Þiarkeyjar rétt.

Nú skulum ver hyggja at mannhelgi várri. Ez madr drepr mann til dauða í 10 kaupangi. þá er sá útlægr of úheilagr er vann. en konungr á hvern pening þiár hans fyrir utan iörb. ez hann á. eða hús í kaupange. nema hann haxe vegit skemdarvíg eða gört nidingoverl sem í lögum er talt.

Ger segir um skemdarvíg.

Þat er skemdarvíg ez madr vegr mann á réttar¹ trygðir. þá hezir hann fyrir 11 gört þé of þridi. landi of lausum eyri. of komi allðrigi í land aptr. þat er annat skemdarvíg ez madr vegr mann í gridum. þat þridia ez madr drepr mann á mörð.

Ger segir um nidingoverk.

Þat er nidingoverl ez madr rædr lönd eðr þegna undan konungi. þat annat 12 ez madr hleypr út í úþridi of heriar í land aptr of hezir eigi sagt þridi í sundr. allir eru iaznt útlægir er í þeirri þör eru. þat er hit þridia nidingoverl ez madr rýzr þær trygðir er at lögum eru trygðar eða hann hezir slályr trygðir at veitt. þat er hit þiörða nidingoverl ez madr leggr eld í þor manns eða garð manns of brennir upp í kaupangi. Nú eru þau skemdarvíg of nidingoverl töld er madr þyrirgerir iörðu. sinni í heradi eða húsum of toptum í kaupangi. ez hann verðr az.² En engi madr má meira þé þyrirgera í einu sinni en þvi sem hann er þá eigandi.

Um þat ez madr ferir mann ok verðr hann þanginn höndum.

Ez madr ferir mann of verðr hann höndum þanginn. þá skal hann í þiötur setia. 13 of þrændr hins sára skulu halda hann til rúxa er á sári of halda í konungs húsi eðr gialdþyra of þodi sit slályr of þái lætni til of allan toftnad bæði ser of hinum sára of lætnisþé of þodflu. En gialdþyri geri þá þullvedia at halda. En ez eigi eru þrændr til at halda þann mann þá skulu þvarmenn hlutast til at helmingi. en gialdþyri at helmingi. En ez þeir láta lausan. þá eru þeir selir .xl. mörkum við konung of við þvarmenn. En ez menn tala þrá þeim með ozrili þá er sá setr .xl. mörkum er höþudsmadr var í. en hvær þeirra annarra .iiij. marla. þat á konungr hálzt. En þá er rúxa er á sári þá skal hann þvta honum sárabótum. konungi of þvarmönnum .iiij. merkr. Allir menn eigu sárabotr iaznar í kaupangi þriálsir menn of þullþida. Nú ez hann verðr dauðr or sárum. þá skulu þrændr hins dauða drepa þann mann á

Jvfr. Cap. 10. F. IV. 1. Cap. 11. nedenfor 73. F. IV. 2. 3. 4. Cap. 12. F. IV. 4. Cap. 13. F. IV. 12.

¹) Skrif. f. veittar.

²) sannr at — Fr. L.

þotr hinum dauða. En ef eigi eru þrændr til þá skal tællari drepa þann mann. En ef hann á til .iiij. marla eðr minna þá á konungr hálzt en þóarmenn hálzt. en þat aut er á konungr einn.

Ger segir um þat ef maðr er drepinn í kaupangi.

- 14 Ef maðr er til dauða drepinn í kaupangi. nú kennir eptirmælandi þleirum mönnum banaorð en einum. þá skal gjaldfyrri of þóarmenn af móti at síá vápnastað. En þeir skulu sveria vápnastað þá er þeir tóma aptr til móts. er þeir hafa sár sín of vápnastadi. En húsfastir menn meti þat mál síðan sem lög eru. Ef maðr verðr særðr eðr lostinn of verðr dauðr af. þá skal sá vera bani er hinn sári segir þyrft á hendr þyrir váttum of er hann í viti sínu. En ef .ij. menn sera einn mann þá skal sína lögbauga hvárr þeirra konungi of þóarmönnum oc sínar sárabotr hvárr gjalda. En ef hann greinir þyrir þyrstu váttum hværr honum veitti meiri sár eðr þleiri. of er váttborit á hinu þyrsta móti með þeim .ij. váttum. er hinn skildi þyrir. þá skal sá bota honum meirum sárabótum. Nú ef önnur sár gróa en önnur ekki. of þær hann af því bana. þá er sá útlægr er þau sár gerði er ekki vilia gróa. en hinn halði upp hálzum manngiöldum.

En ef maðr lýftr mann eðr serar eðr ryftr of þerr svá á braut at hann er eigi taladr til móts. þá skal gera honum .viij. náttu steynu aptr. of þé hans alt í tókum á meðan. En ef hann kemr eigi þá er þé hans alt upptökt. þá skal hinn tala þyrft rétt sinn er þyrir úhlut varð. en síðar konungr of þóarmenn .iiij. mertr. en ef meira er þá á konungr þat er aut er. en hann er útlægr þar til hann kemr aptr. of borti þeim manni .iiij. mertr. konungi of þóarmönnum öðrum .iiij. mörtum.

Ef maðr veitir manni bardaga.

- 15 Ef maðr veitir manni bardaga. þriú högg eða þleiri. þá er sá setr .xl. mörtum. en hinn skal tala .x. mertr at rétti sínum af þeim .xl. mörtum. er álög þell. en konungr of þóarmenn þat alt er aut er.

Ef maðr lýftr mann ögarhamri.

- 16 Ef maðr lýftr mann ögarhamre. borti .iiij. (mörtum) honum. konungi of þóarmönnum .iiij. mörtum. En ef hann höggv hann síðan borti honum sárabótum oðan á. konungi of þóarmönnum .iiij. mörtum.

Ef maðr lýftr auga ur höfði manns.

- 17 Ef maðr lýftr auga ur höfði manns eðr höggv ur. borti honum .viij. mörtum. en konungi of þóarmönnum .iiij. mörtum. Ef maðr lýftr auga ur höfði þeim manni eðr höggv er áðr var einengðr. þá skal hann bota honum .viij. mörtum þyrir auga

. en .iij. mertr at rétti sínum .iij. mertr konungi of þóarmönnum. *Ex* madr höggv
id edr þót af manni borti honum .iij. mörtum þyrir aþhögg. sárabotr flulu þvi
gia oc lætnisþé. konungi of þóarmönnum .iij. mertr. *Ex* madr höggv hönd af
m manni er ádr var einhendr eda einþottr. borti honum flitu sem hann heyrði höggvot
honum báðar hendr eda báða þotr. en .iij. mertr við konung of þóarmenn.

Þer segir um þær konur er vega má um at úskiu ok geza mánum þá á.

Konur þær eru .viij. er vega má um *ex* madr verðr hittir hía þeim með úsóma: 18
er kona manns. önnur dóttir. þriðia systir manns. fjórða móðir. fimta sonarkona
nna. .viij^a bróðurkona. .viij^{da} flúpmóðir manns. of geza daudum söl. of vitu váttar
med honum. En *ex* eigi eru váttar til þá bera klæði vitni *ex* blóð er á. En
þau mál er daudum skal söl geza. þá skal hinn nióta vátta sinna á þyrsta móti
rra er hann flirstotar undir. þá þellr sá útlægr hinn daudi.

Ex madr höggv neþ af manni eda eyra. þvat við liggv.

Ex madr höggv neþ af manni borti .xij. aurum. en .iij. mörtum *ex* grön þylgir. 19
.viij. aurum *ex* madr höggv eyra af manni. en .xij. aura *ex* linnbein þylgir. hálþa
rl þyrir tönn hveria þraman í höþdi. fjórar í öndverðu höþdi. en .ij. aura þyrir
ria annarra. enri þyrir iagl hvern. .xij. aura þyrir þumalþingr. hálþa mört þyrir
in þar er næstr. hálþa mört þyrir þann lengsta. .iij. aura þyrir þann þeim er næstr.
i þyrir þann minsta. en tær mannsins eru hálþu úðýrri. svá hit sama þrá hinni
flu tá.

Ex madr þellir mann til iardar.

Ex madr þellir mann til iardar eda á stoll edr stein edr á húsvegg. gjalði 20
um .iij. mertr. konungi oc þóarmönnum .iij. mertr.

Ex madr bindr mann at úsyniu. þá er sá sekr .xv. mörtum er höþdingi er í.
rr þeirra annarra .iij. mörtum er ígöngu eigu með honum. þat á konungr hálþt
þóarmenn hálþt. oc borti hinum þullrétti síðan af þvi þé er bundinn var.

Ex madr togar mann til sín.

Ex madr togar mann til sín borti .viij. aurum. en öðrum .viij. *ex* hann hrindr 21
um þrá ser. þar á konungr á hvárigu þvi. *Ex* madr özgar váþni at manni.
irhamri eda ögarflapti eda spiótflapti eda horni eda hneþa. borti sá honum sex aurum.
á konungr ekki á. *Ex* madr bregðr sverði at manni þyrir merki. borti honum
þri mört. en meir¹ *ex* öllu bregðr. þar á konungr ekki á þvi. *Ex* madr hlenpr at
nni of verðr hann haldinn of berr þat vitni á hendr honum. borti honum .xij. aurum

Jvfr. *Cap. 18.* nedf. 84. F. IV. 39. *Cap. 19.* nedf. 78. F. IV. 45. 46. *Cap. 20.* nedf. 79.
V. 15. *Cap. 21.* nedf. 80—82. F. IV. 18.

¹) Rígtigera mört, see nedenfor.

ex hann hverr áfram .xviij. aurum ex hann özgar vápni at manni. þat á hann einn er at var hlaupit ex stírfotar. of soti at dómum. þar á tonungr ekki á.

Um loft.

- 22 Ex maðr segir síl loftinn of er eigi vitni vidr. þá skal hann synia með settareidi of rangavitni er lenst er á hendi. En ex einnhverr váttr er. þá er settareidr of neyndarvitni. En þann eid hvárntveggia á tonungr hálzan of boarmenn hálzan. en sataráberi hálzan of boarmenn hálzan.

Um eid þann er zestr er á móti hverfu lengi standa skal.

- 23 Þá er maðr zestir eid á móti eða á neyndarsteynu eða á dómi. þá skal hann zé eidataf til þegar er hann er æstr. en sá eidr skal standa .iiij. vitur sorar of bióða nott zyr en vinna stuli. bædi satarábera of gialdtyra. En ex einn dagr er sorr í viltu þá er öll viltu sorr. En ex hann bñðr síl sílzan í eidataf þá skal hann bióða eidinn þar þegar. of sveria um morguninn eptir of gialdi zé zyrir vátta alla þá er hann má eigi til zá. En sá skal halda hann í iánum er tals æsti hann. En ex hann sverr eigi sílzyr eidinn þá er hann sannr at þvi máli er honum var lent. En þar er maðr zestir neyndar vitni þá nezni hann .ij. húsborndr á .ij. hendr ser of tvá annann veg strætis. sveri síðan þeir .ij. af .iiij. er hann zær of sílzyr hinn þriði. en þeir þrir adrir rangaváttr zriálsir menn of zultíða er zyrir orði of eidi tunni at hyggia. Nú ex þeirra missir er nezndir eru þá stulu .x. ertogar zyrir hvern þeirra en zimm ertogar zyrir rangaváttr hvern.

Þez segir um hverfu eida skal vinna.

- 24 Hvergi eidr sem er þá skal sataráberi bót tala of zá í hönd verianda eða leggja á tirltu prestfeld. en veriandi skal tala þar bót of vinna eid sem zestr var. þá skal sataráberi eigi tenna. tenni hverr annarra er vill. Þrim sinnum skal vid leita. en ex hann kennir þá er sá váttr únjtr er hann kennir. Nú ex hinn segir at hann hezir eigi eid svá framzordan sem zestr var. þá skal hann æsta tals til móts hins næsta er boarmenn eigu. elligar hezir hann zyrirzarit sóln sinni. Sá maðr er eid skal vinna skal toma með vátta sína at Petre tirltu þá hringt er til miðs morguns til Kriste tirltu. of haza unninn eidinn zyr en hringi undurn at Kristetirltu. En ex hinn temr eigi er eidinn skal síá of eigi umbodsmadr hans. þá skal hann zora fram vitni sitt þat zyrsta at hann haub honum eidinn sem zestr var. of nióti þess vitnis á móti. en þat mót skal vera samðogris um mannhelgi. En síðan se hann varðr at máli. Hvervitna er maðr telr vid eidzestu. þá segi hann til hverium hann skal eid bióða ex hann er atspurðr. en ex hann vill eigi segia of er atspurðr. þá se hinn varðr at máli.

Um þat ez manni er öfund veitt fyrir aptansöng í kaupangi.

Ez manni er öfund veitt fyrir aptansöng í kaupangi. þá skal til móts bláfa 25 áta þann sama dag. en ez honum er öfund veitt eftir aptansöng. þá skal þreia horns amðorgis of haza mót at morgni eftir. elligar hezir hann niðrdrepið konungs rétti of boarmanna. En mót skulum ver um daga haza. en eigi (um) nætr. nema maðr e til dauda drepinn. eða elldr tomi í þor eðr herr tomi í land. þeim sinnum skulum ver mót haza iaznt um nætr sem um daga. En um mannhelgi vára þá skal hvorr¹ terna manni mót.

Ez .iij. menn líofsta einn mann.

Ez .iij. menn líofsta einn mann þá skal hvorr setr .iij. mörtum við hinn er þeir 26 aftu of svá við konung of boarmenn. En hann má veita átölu þeim öllum senn á jendr of svá öllum senn² síónvætling³ aptr gera ez þeir eru eigi tafadir til móts. En hvervitna er manni er síónvætlingr aptr gerr of hittir salaraberi her⁴ innan þoar. æfti hann tals til móts of hazi mót at um morguninn eftir. ez hann vill þat jeldr en bidia⁵ síónvættings (þó) at þleiri menn se skadamenn hans. En ez .ij. menn cella einn við iörðu þá skal annarr þeirra horta rétt. fyrir því at þat verðr áðori at ögum. þar á konung of boarmenn .iij. merkr. setli hinn hvern er hann vill.

Ger segir til hverfu margir eru mannsbanar í kaupangi.

Siórir eru mannsbanar í kaupangi. Sá er einn ez manni er heimsóln veitt í 27 jarð sinn eða hús sitt at vega mann. þá skal sá vera bani er hjiún⁶ segia á hendr. of vera vitni um á þyrsta móti hvorr hann er. Annarr mannsbani er sá ez maðr er ærðr of má mæla er menn toma til hans of segir hann siálzr hvorr bani hans er. En eptirmælandi skal nióta þeirra vátta. En hvervitna þar er hinn sári hezir sóttan nann til laga of hinn hezir undanzori at lögum. þá spyri erzingi mords nema vígþsing tomi fram á hinu þyrsta móti. Sá er hinn þrði bani er siálzr segir maðr á jendr sér of lýfir vígi á hinu þyrsta móti. þá skal víglýsing framtoma at zullu at iáttstadr þess manns se innan þoar er vígi lýfir. En húsbóndi sá sveri um er hann jaxði inni sitt at. at hann var þar þá noft of á því máli.⁷ Sá er hinn þjórdi mannsbani ez gengr siálzr í gegn vertum sínum of zylgir horni á mót of gezz daudum söl á.

Hverfu daudum skal söl geza.

Þat er í einum stad er daudum skal söl geza. Ez maðr höggv til manns of 28 ærir mann. eða höggv í klædi manns eða vápn manns of vita þat vátta með honum. En hinn höggv þá ígegn of banar þeim er til hans hió. þa zellr sá útlegr er vígþakti of þé hans. Ez maðr vill bera vitni þar engi skirfotar undir hann. þá skal

¹) Maaskee Læsefeil f. horn. ²) I Afskr. (sem ogsaa hos Paus), vistnok feilagtigt. ³) Udentviðl Skrif. ⁴) Gjaunætting, her og ndfr. ⁵) Maaskee feilagtig Opløsning af Forkortningen h 3: hann. ⁶) Maaskee rettere bida. ⁷) I Texten: hinn, men rettet i Margen m. s. Haand som Textens. ⁸) Maaskee Feilagr. f. móti.

hann bera vidrúist sína. at hann sá þat eða heyrði er hann berr vitni um. þá er þat vitni iaznþullt sem skrifstotat væri undir hann. Vidrúistarmenn skulu vígin skíla. Si er útlægr er upphazi veldr en hinn heilagr er hendr sínar verr.

Um þat ex .ij. koma vanhaldnir á móti.

- 29 Hvervitna þar er .ij. koma vanhaldnir á móti of heyrir hinn hann¹ lostin eða serðan. of bregðazt þeir móti vidr. þá skal sá þeirra mót eiga þyrri er þyrri traði horns. of nióta vátta sinna allra þyrri. en síðar hinn. of borti hvárr öðrum slísum rétti sem lög² ágeriz eða fól. en eigi doma þyrri en hvárr heyr notit vátta sinna. en síðan meti húsbóndi til laga.

Ger segir ex madr brjtr gard manns.

- 30 Ex madr brjtr gard manns. gíaldbi .ix. ertogar eða halbi upp settareidi of zangevitni. Ex madr brjtr hús manns of lætr opit standa. þá ábyrgiz hann alt þat sem iuni er of gíaldi lonungi of brarmönnum .iij. merkr. en hinum .ix. ertogar er hást átti. of geri hús hans iaznheilt sem ádr var of borgi hvern pening er ur verdr telinn. Ex madr lastar vápni manns eðr klæði með özund eða hveriu hann lastar svá özund þylgi. borti .vi. aurum. þar á lonungr effi á. En ex hann syniar. sveri einn. En ex hann gerir at gamni ser. þar á lonungr effi á. því þar liggir eigi þar vid. Ex madr lýgr á mann þat er hann á eigi at segia. borti honum .vi. aurum. þar á lonungr effi á.

Um brigg.

- 31 Ex madr bregðr manni því at hann væri starfari eðr ríðr honum linn. borti honum hálfra mörk. þat er þottabót hin mesta. enrir hin minsta. Ex madr iaznar manni vid bertvítindi eitthvert. þá er hann setr vid hinn er hann mætti (vid). iaznt tona sem larlmadr. þriggia marla rétti. þar á lonungr á hvárigu því. Ex madr bregðr manni því at hann væri lostinn of má þat eigi satt gera. of svá ex hann bregðr honum því at hann væri lostinn síðan hann tól rétt sinn þullan. borti honum þullrétti. en effi á lonungr á því. En hvervitna er madr borti manni þullrétti. þá skal hann vinna honum iaznadareid. at hann mundi slítt sáttmál of slíkar botr ser til handa tala af honum. ex hann ætti slíkan hlut máls sem hann. of væri þeir iaznir menn of vildi hann sátt tala.

Ger segir um iaznadar eid.

- 32 En iaznadar eidr skal þyrir trygdalaup í laupangi. en honum skal veita trygðir í gegn. Nú ex hann vill þann eid eigi vinna. þá er hann iaznt útlægr sem adrir þó at hann hazi þé borti.

Jvfr. Cap. 30. nedf. 85—87. Cap. 31. nedf. 88—90. F. X. 35.

¹) Rettet med s. H. som Textens fra hørr annann.

²) R. m. s. Haand fra lá.

Um ziölmæli.

Þat eru ziölmæli ex madr tallar mann ragan of neznir hann á nazn. þá er sá 33 útlægr of hvern peningr ziár hans. hann skal tala zullan rétt sinn zyrst er við var mælt. en tonungr of boarmenn þat aut er.

Um þat ex madr bregðr manni um hvinnshu.

Ex madr bregðr manni um hvinnstu at hann hazi stolit of neznir hann á nazn 34 bæði gripinn of manninn er gripinn átti. of mælr svá: þú stalt grip þeim zrá þeim manni. þá er hann útlægr nema heimstviðr zylgi. En þat er heimstviðr er .x. menn zylgia til móts of sveria .ij. menn á bót en átta sanni þat. at þeir hazi þann heimstvið heyrðan ádr.

Um þat ex madr bregðr konu manns at annarr hazi legit með henni.

Ex madr bregðr konu manns um þat at annarr hazi legit með henni en bóndi 35 hennar. of tallar hana hóru. þá er hann útlægr of hvern peningr ziár hans. nema hans heimstviðr zylgi. en hon taki zullrétti sitt er við var mælt. nema hon verði sönn at því. Ex madr lennir manni zordæduflap þá er hann útlægr of hvern peningr ziár hans nema heimstviðr zylgi. Engi skal þat við annann mæla at hann sé hór: barn eðr varpa. nema sá einn er þat zé vill brigða. er hann er handhazi at. En ex annarr madr mælr þat þá er hann útlægr of hvern peningr ziár hans. nema heimstviðr zylgi til. Engi madr skal þat við annann mæla. þú stalt mlt. nema hann sé stolinn. of geri þat satt. þat mál skal hann sokia er við var mælt. elligar hezir hann drepit niðr tonungs rétti of boarmanna. en hinn haldi uppi álagabótum ex hann má þat eigi satt gera. en ex hann verðr at sönnu. þá á hann ekki at piggia.

Um ziölmæli ok skirshotan þegar eptir ok hors krazning.

Hvervitna þar sem madr mælr ziölmæli við mann. þá skal hann þegar skirfota 36 of trezia horns samdogris. of haza mót um morguninn eptir of nióta þá vátta sinna þeirra er hann skirfotadi undir. um hveria tíð er mælt var. En ex hann solir eigi svá. þá hezir hann zyrirzarit sínu máli. of eigi aldrigi uppreisn þess máls síðan. En ex hann vill bota zyrir. borti hinum þrim mörtum. öðrum .ij. mörtum tonungi of boarmönnum.

Ger segir um mord at svá skal synia mords í kaupangi sem heradi ok með hverium hatti.

Svá skal mords synia í kaupangi sem heradi. nezna skal hann .xij. bondr beztu í 37 kaupangi of hazi .ij. menn ur. þá er geta má. of nánustu menn .ij. of siálzr hann hinn zimti of þeir .viij. adrir zangaváttar. zriálsir menn of zulltíða er zyrir orði of eidi tunnu at hyggia. Hálya vátta skal sataráberi of gialdhyri nezna. en veriandi

hálfa. En sá eidr skal standa .x. vitur sorar of sveria í Petroskirliu fyrir sönghúsdurum of haza messuból í hendi. En sá prestur er heldr Petros kirliu hann skal skyldur at láta upp kirliu of þá til bót. en með því hann vill eigi kirliu uppláta eðr bót þá skal hann beidast af honum með vátum hvárstveggia. En ef hann vill eigi þá er hann sekr .iiij. mörtum. þat skal hinn haza hálft er eiddinn skal fram þora. en boarmenn hálft. En hann skal eð vinna at kirliustaf hinn nýta¹ fyrir sunnan kirliu at horgri hönd er inngengr. En þann eð skal hann bióða þrim náttum fyrir bæði fyrir safarábera of gíaldþyra. Nú ef honum þellst einn váttr þá hefir hann fyrirgört bæði landi of lausum eyri.

Her segir til um þat hverfu sár manna eru gíld.

- 38 Nú er þar næst hverfu sár manna eru gíld. Eyri er þar er á lemr. en annarr þar er eggí eðr leggr motíft. þriddi þar er lemr í þeyru (þeyru)² fyrir neðan öflla. Ef maðr sýrir mann fyrir neðan kné of verðr mergunda. þá skal hálft mört uppi. en fyrir oxan kné er mergunda verðr þá eru .vi. aurar uppi. Ef maðr sýrir mann á ney þá skal álítsenrir uppi. of skal hvervitna þar sem eigi hylr hár né klædi. Svá er mælt um líðasár. í rift er hálft mört. en (i) kné of í miödm eru .vi. aurar.

Um vöðasár³ manna.

- 39 Um vöðasár skal eyri er á lemr. en annarr þar sem inn lemr. En ef maðr er sýrðr í neðra hol of verðr holunda. þá skal .viij. aurar gíld. en ef í eyra hol lemr of verðr holunda. þá skal hálft mört uppi. En ef maðr er sýrðr fyrir fram heilabast þá er hálft mört uppi. en fyrir aftan heilabast .vi. aurar.

Her segir um beingiöld.

- 40 Nú eru beingiöld hvervitna er bein ur sári manns sýfir þó at (allíttit) se of stíðr⁴ á stíldi. þá skal eyri uppi. Eyri skal at smá beini hveriu til þess at .viij. aurar má á bora. þá stulu .viij. aurar. en beingiöld verða aldrigi meiri en .viij. aurar.

Um granbrags eyri ef sníða⁵ þarz ok lækniþé.

- 41 Ef sníða þarz sár manns. þá skal granbragsenrir. Svá skal hvert sinn er sníða þarz. En ef snúa þarz á grázu þá skal öxundarbót .viij. aurar. Læknir skal þat stílla með eidi sínum hvárstveggia. En lækniþé skal reida. eyri at mánaði of tveggia mánaða mat miöls of smiörs. þat skal hinn til láta er sýrði.

Her segir til hverfu Þiarkegiarréttir skal vera í kaupþörum.

- 42 Þiarkegiarréttir er á zíftnesi hveriu of í síldveri of í kaupþörum. Ef menn beriaft í kaupþörum of sýttast þar. þá á stírimaðr þann rétt at tala sem konungr í

Jvfr. Cap. 38. F. IV. 47. 45. Cap. 39. F. IV. 47. 48. Cap. 40. F. IV. 49. Cap. 41. F. IV. 49.

¹) Í Afskrr. 98ra, hvilket maaskee og kan staae f. 98ra ²) Saal. i begge Afskrr. Maaskee 30ti. ³) Saarel her som nedenfor seilagtigt for vöðasár, see Fr. L. ⁴) Rettere stíld. ⁵) Eller maaskee sníða, her og ndf., see Fr. L.

laupangi. en hásetar þann rétt sem þóarmenn tala í laupangi. En ef þeir koma til laupangs þess er Þiarleyniarrettir er í at úbottu. þá á tonungr of þóarmenn þann rétt at tala iaznt sem innan þóar væri gert. nema þeir hafi sætzt áðr. En hver vitna er maðr ljóstr mann eðr sœrir of bñðr hann síðan lög þyrir sit of sinn eyri. þá fridhelgar hann sit. En ef þeir vega at honum síðan. þá vega þeir at löghelgum manni. En hann má bióða lög þyrir sit hvar hann vill of skirfota þvi undir vátta.

Öer segir til ef kaupangsmenn gera úskil heraðsmönnum eða heraðsmenn kaupangsmönnum.

Engi kaupangsmadr skal úskil gera heraðsmönnum of eigi heraðsmenn kaupangs: 43 mönnum. Sitt skal hverr hafa of engi skal annann rena. Ef maðr renir mann þiózi eða útlægum manni. þá er sá selt .xl. mörtum er höfðingi gerift í. en hværr þeirra annarra mörtum .iij. þat á tonungr hálxt of þóarmenn hálxt.

Um skirshotat handrán.

Ef maðr renir mann handráni of skirfotar hinn. þá gíaldi sá .iij. mertr ton: 44 ungi of þóarmönnum of þyrirtelit sóln sinni. þat heitir handrán er hann tetr ur hendi honum. en hann skirfotar. Nú ef hann gengr. þá skal hann ganga eptir honum með vátta húsastra manna of leggja rán við of rétt tonungs. En ef hann vill eigi selia honum grip sinn í hönd. þá er hann selt öðrum .iij. mörtum. þá skal hann æsta hann tals til móts þyrir tvænn rán of þyrir þé sitt. of nióti vátta á móti. at hann renti hann handráni of hann þór eptir of beiddi út of lagði rán viðr í annat sinn. of æsta hann til tals til móts. þá er hann selt .vj. mörtum við tonung of þóarmenn.

Um þat rán ef maðr ber á brot þat hann á ekki.

Þat er rán ef maðr berr í brot þat hann á ekki. þá skal hinn ganga eptir honum 45 með húsastra menn .ij. of beidda út gripar síns eðr hvar þé tefit er þrá honum. Ef hann selt þegar í hönd honum þá á tonungr þar ekki á. en hann skal leggja á .xj.¹ ertogar. þá skal hinn hafa þéit er átti. en ef hann vill eigi selia honum í hönd þá skal hann leggja honum rán við of æsta hann tals til móts þyrir rán. þá er hann selt .iij. mörtum við tonung of þóarmenn of .ix. ertogar.² en hinn skal nióta vitnis síns at hann tót þrá honum of beiddi út með vátta.

Um þat ef maðr brýtr konu . . . liggir ef hon segir til samðogris.

Ef maðr brýtr konu til sængr við sit at úvilja hennar. þá er hann útlæg of 46 úheilagr. en hon skal segja til samðogris of nióta vitnis síns at um morguninn eptir. En ef hon segir eigi til samðogris. þá skal hon aldri síðan vitnis nióta um þat mál. en hon skal sœtia hann síðan til eida of þrændr hennar. En ef hon er blá eðr

Jvfr. Cap. 46. nedf. 96.

¹) Maaskee Feilskr. f. .ij.

²) Saal. i Afskr.

blóðug edr flæði hennar rizin þá er settar eidr of¹ zangavítni. En þar skal hann þá eidar tal til. Þann eidr á hon hálzan en konungr hálzan.

Her segir um réttarzar manna at allir eigu jaznan rétt.

- 47 Svá er stadzest at allir eigu jaznan rétt í kaupangi. haulðarétt. þat eru .iij. mertr. sítan rétt² lendr maðr sem leysingi manns þa er gert hezir zrelsisöl sitt. þá skal skapdróttinn hans ganga á mól of lýsa því zyrir mótmönnum öllum at hann hezir gert zrelsisöl sitt. En ez hann lýsir eigi þá skulu .ij. váttar bera þat vítni at gert var zrelsisöl hans. Því at eins zær hann rétt sinn zullan. En ez eigi er gert zrelsisöl hans. þá skal hann taka .vj. auro í rétt sinn. konungr of boarmenn .iij. mertr. En þyrmslameun allir skulu þyrmaft við skapdróttinn sinn. iaznt í kaupangi sem í heraði.

Her segir um þokkabotr ok hálzréttismál ok sár hálzréttismanna. hversu zara skal hálzréttismál.

- 48 Allar þokkabotr of öll hálzréttismál of svá hálzrétti manna. öll þau mál skal sötia á dómi er eigi liggzr við konungs réttz of boarmanna. Sadir skal sötia ez loftinn er hálzréttismaðr edr særðr. eða nánastr uidr. of svá öll mál þau er hann á at sötia.

Her segir um mál úmaga.

- 49 Maðr hvern er yngri er en .xv. vetra. sá er úmagi. En ez hann banar manni. þá skal hann zara ez landi í brot of haza þé sitt.

Her segir til um þat ez maðr býðr sílzan sík í tak um mannhelgi í þýzi.

- 50 Ez maðr býðr síl sílzan í tak um mannhelgi vára³ í þýzstu um langazöflu. þá skal hann um nátt í iárni halda. of skal hann vinna eidr um morguninn eptir of gialda vátta þé. þá skal bióða hann zrendum of vinum undan at leysa. Nú ez þeir bióða eigi lög zyrir hann. þá skal sakaráberi höggva ez honum hvárt sem hann vill ozan eða nedan.

Ez maðr sitz um stefnu er honum er ger.

- 51 Ez hann sitz um þat er honum er stefna í braut gerð at lögum. þá er hann útlæg of þé hans alt. en zrendr skulu zylgia tonu of úmaga ez landi í brot at úseliu. Sá sem eigi er .xij. vetra of er yngri hann skal engan rétt taka of eigi veita. en ez hann er .xij. vetra of til þess hann er .xv. vetra gamall þá skal hann taka hálzrétti of svá bota.

Jvfr. Cap. 47. 49. 51. nedf. 97. G. 190.

¹) Her mangler sikkert: neznarvíttni. En ez hon er hvárti blá ne blóðug. ne flæði hennar rizin. þá er settar eidr of — see nedf. ²) Her har oprindeligt været indskudt á, men dette Ord er igjen overstreget.

³) Her er rimeligvis eða udeladt.

Her segir um þiártak ex madr gengr í gegn skuld fyrir vátum.

Ex madr á þé at manni hvárt sem þat er meira eðr minna. ex hann gengr við 52
fyrir húsföstum mönnum. þá skal hann æsta hann þiártak. En þar er madr gengr
eigi víðr þá skal æsta hann tak til dóms of eiga dóm at um morguninn eftir. of
nióta vitnis síns ex hann hefir til. En ex hann á eigi vitni til. skal þá einn eyris
synia. tveir tveggia. þrír þriggia auna. En ex hálfum peningi er meiri en .iij. aurar.
þá er settareidr of fangavitni. nema einn váttr beri. þá er neyðarvitni. Soðandi
skal nióta vitnis síns í hinum fyrsta dómi of tak æsta til annars. en hinn skal tak
þá fyrir en hann gangi af bédsetum. eða er hann setr .iij. mörkum við konung of
boarmenn. En veriandi skal síns vitnis nióta á öðrum dómi of haldi til þriðja
dóms ex hann vill. of til móts hins þjóða. þá skal þar ryðia dóma þeirra alla sem
þarit hafa. þá er mótmenn dóm honum þé sitt. þá skal hann æsta hinn tak er í
þiártak gætt.

III.

Vidulöstigt Uddrag af Bjarköretten, efter Papirshaandskrifterne X. og Y.

Hvad der alene findes i X, er her sat uden Betegning; hvad der findes baade i X og Y, mellem ||;

hvad der findes alene i Y, mellem []. Nedenfor ved Varianterne er der saaledes skjelnet

mellem de tre Afskrifter af X., at Arne Magnussöns egen (No. 123. D.) er betegnet Xa.

de to övriga, C. og B., ere betegnede Xc., Xb.

[(4.)¹ Ex prestf tortryggir at barn er stírt. þá sanni sá með einendi er stírdi. 53
eða sá er nær var.]

Ex madr brýtr á manni þrið á høginda kirkíu.² 54

Biskup skal ráða kirkíum of kirknum dómi öllum. of kennimenn þá til setia er 55
hann vill. of hann hefir off þvi heitit at ver skulum hafa þá kennimenn er off þollast.³
þá er kunnu þionustu sína rétta. þat er þorn rétt.

[(15.) Ex þylliskirkia brennr. eðr önnur kirkia. af handvömmum preste eðr 56
hans lagomanna. þá skal prestf reida timbr á tupt til íazngóðrar kirkíu. En ex
annarr madr berr eld í kirkíu. sá er ústýldr er til at bera. þá hafi hann ábyrgð á
kirkíunni of öllu þvi er inni er. En prestf ábyrgist allan þann eld er af hans ráði
er í kirkíu borinn. þv sá sem hann siálfr beri.]

[(17.) Þyllisprestf eðr annarr í stad hans skal heima vera of gera mönnum 57
reidu ex þurza eru. En ex hann þerr á þram nauðsynialauft of lemr madr með

Jvfr. Cap. 52. nedf. 98. Cap. 53. F. II. 3. Cap. 54. F. II. 10. Cap. 55. F. II. 11.
Cap. 56. F. II. 12. Cap. 57. F. II. 14.

¹) De her i () tilføiede Tal staae i Y. i Margen og antyde rimeligviis Capitlernes Nummer i Originalen.

²) Her tilf. X. denne Bemærkning: "þad synist ad vera hálfkirkia." ³) of — tilf. Fr. L.

náunga sinn dauðan eðr með öðrum nauðsynnum of missir hann preste. þá hefir prestr þyrirgarit reidu sinni þá .xij. mánaði.]

- 58 [Fundit líf hvert of húsgangsmanna líf skal þangat til lírlíu þora er næst er grafit at. en ex prestr meinar lírlíugarð eða upphallðsmadr lírlíu. þá stírfoti íá undir vátta .ij. of xeli þeim ábyrgð á hendr er lírlíugarð bannar. þá vardar honum þat mál eigi síðan ex vátta duga. En hinn er bannar. þlyti líf til þyllistírlíu. ex eigi vill þar haza. eða ábyrgist sítu sem hinn stýlði er þyrr þór með.]
- 59 [(31.) þetta er sú línan of mistun er þázi Alexander íátadi at gera um síldzífi í Noregi. at síld skal xíftia hvert sinn¹ er á land gangi þyrr utan um gætíudaga.²)
- 60 [(32.) En um útróðr xátottra manna. þá skal síá vera mistun á. at þeir menn sem sitia í sultshúsi of eiga þærri búxé en .ij. hión búí um tú eðr túgíldi. of xífta þeir þat sem þeir nenta eptir á þeim dögum er síldzífi er leyxð. þá selíast þeir eigi. en eigi til sölu ne til hírdílu.]
- 61 [(36.) Ex prestr eða ármadr tvezt haza stáðit mann á verki á einhverium þeirra daga er heilagt er. þá sveri hann einn undan ex hann syniar. eða gíaldi víti stítt er við líggr.] |En ex prestr eða ármadr stendr ełli mann á verki. þá skal með þessu heimilístvíðarvítni soka. Einn skal bera en .ij. sanna um þríggia aura mál. en um .vi. aura mál einn sveria en .iiij. sanna.³ En íá skal eíðstazr. at el stíht því til guðs at el hezi þetta heyrí. of þat hefir xlotit um .iiij. því eða þrímr xleiri. en eigi veit el hvað⁴ sátt er eðr eigi. En ex hinn veit síf loginn. þá syni hann með eínséídi xullum.⁵
- 62 [Gagndagavífa hefst á mánadag þyrr uppstígníngardag. tírødag. ódínsdag of þórødag.]
- 63 [Ólmusu stulu allir menn gera á hvítafunnu. búandi hverr of húsxrenia. sinn leiz hvárt of súxl á. en eínhleppísmadr hverr peníng. En allir menn er bú eiga ser. stulu gera tórndeíld Mídhíalømessu dag. xullr búandi hverr stæppu en eínvírki hálza stæppu. svá prestr sem adrír menn. Ítem leizstørn.⁶ Hvérvítna þess er víðr eða stíp eðr xíárhlut manns rełr á eígn annars manns. þá hazi íá sítt er kennir of .ij. vátta hefir til. En ex manni er kent at hann hazi þyrr hagat. þá syni hann með eínséídi ex

Jvfr. *Cap. 58.* F. II. 16. *Cap. 59.* F. II. 26. *Cap. 60.* F. II. 27. *Cap. 61.* F. II. 29. *Cap. 62.* F. II. 31. *Cap. 63.* F. II. 33. 35.

¹) Rettet fra Afskriftens (em. þeir stulu vera þyllísmenn — tilf. Y.
⁹) Skrf. f. Ólagstørn, see Fr. L.

²) Rimeligviis en blot Feillæsníng af Fr. L.s ágetastu daga.

⁴) hvárt — Y.

³) n
⁶) Stykket || índes paa to Steder i Y.

þriggia aura er vert eða minna. en ex meira er vert. þá se lóritareidr uppi. En ex hann heldr á. þá selist hann baugi of zari sú zjárjótn sem allar adrar.]

[Eta skal þat er biörn berr of zyrir berg zellr. of svá ex naut stangar naut 64 til bana. þá skal þat eta. Bana skal tona zénabi heldr en svidda liggi. of skal þat eta er hon banar ex eigi er karlmadr til. Ex naut tynst i bási. þat skal eta. En ex madr geldir búzé sitt of verðr dauft ax því. þat skal eta. of svá ex vargr bitr edr hundr sá er siálzr rædr á. en zlá skal húð ax nauti en stinn ax saub. of stera ax alt er tennr haza telit. Ex búzé gengr á sió edr zellr. edr á vatn edr brunn of drullnar. þat skal eta. Eta skal tály ex etit hezir hann .iij. zyllar. ex hann er drepinn siðan. Ex úhreinandi zellr i mat manna edr munngát. þat skal neyta. En villudýr hvert ætt (of alt þat er eigi hezir at bana ordit)¹ er menn hitta. of zista of zugla. þat skal eta ex vill.]

[(47.) En ex madr er staddr á ziöllum edr úteyium um langazöstu edr 65 endrarnær² of heptir hann veðr. þá skal hann eta hvertvitna heldr en denja. nema manninn einn. Ex madr berr úhreinandi i mat manna. þat er zyrirbódit er at eta. þá hazi hann lóritareid zyrir ser ex hann syniar. ella zari útlægr. En ex hann taster svá menn siá at vild sinni. of neyta menn eigi ax. gialdi vistir hinum er á tvennum giöldum. edr syni vilia sine med lóritar eidi. edr gialdi .vi. aura ertibistupi.]

[(54.) Ex madr tetr broðrungu sine eða systrungu. þá er þar siðast .iij. marla 66 sett. En upp zrá því zændsemi ústýlðast. þá stulu zalla .ij. aurar silzmetnir ax tne hveriu. þá verðr mört at setta tne.]

En ex madr á tonu undir tonu sine. eða tona mann undir bónda sinn. þá selist 67 hvártveggia þeirra .iij. mörtum. ex þau verða sönn at med vátta .ij. eða hon er barnberi.³ En þat skal vera siónarvitni þat er stírfótat er undir. En ex þat er eigi til. þá má sokia med heimstoidar vitni of skal þó standa zyrir med lóritareidi.

En ex madr legst med zestarkonu sinni. þá gialdi hann nánafta nið zullrétti. 68 En ex zödur missir við zyrir brúðlaup innan þeirra .xij. mánaða. of er barn getit. tali barn þat arz zödur sine sem módir veri mundi leypt. En i stad engum öðrum temr madr til arz. nema módir se mundi leypt. eða hann se med lögum i ætt leiddr. En þó at madr zesti til þess zrillu sine. at med þessu lögmáli stuli börn hano til arz

Jvfr. Cap. 64. F. II. 42. Cap. 65. F. II. 43. Cap. 66. F. III. 1. Cap. 67. F. III. 5. Cap. 68. F. III. 13.

¹) Saal. () i Afskr.

²) Saal. i Afskr.

³) barnberi — Xc. 6. betri — Fr. L.

toma. eða þrestar brudkaupi fyrir þessar sakar. þá stóðar þat ekki. því hvárki skal með þessu arýði gera ne brudkaup svívirða.

- 69 |Éz madr blótar á heidnar vettir. eða zerr hann með spáfögur eða með görn-
ingum. sá madr er því hlýðir of þann mann húsar til þess. hann er svá útlægr sem
manns bani. En ez hann dular. beri karlmadr iárn fyrir. en tona taki í letil. En
sá er þessi mál lennir manni. þá verðr hann at því ziölmæliomad. ez skirftotat er.
nema hann hazi fyrir ser heimskvidarvitni.]
- 70 |(66.) Svá er ráð of bod Níkuláff cardinals er pázi var síðan. of Jóns erfu-
bistups at réttarbótum með álitu hinna vitruftu manna of öllum lögunautum til handa.
at alt þat zé er menn zá fyrir utan erþdir. þá skal geza ziórdung þess ziár ser til
sálubóta hverium er vill fyrir utan erzingia lenzi svá sem hözudtiund. En tona má
geza tiund ur heimanzerd sinni. en ziórdung ur þridiungsaufa um tiund fram.]
- 71 [Sókn skal eigi hezia á threðegi. þvíat zimtina berr þá á sunnudag. En sá er
heyr sókn sína á bönnudum tíðum. þá hezir hann fyrirzarat sókn sinni. nema hann
skíóti á zernætting eða segnætting þadan.]
- 72 [Nú kemr sá aptr er útlægr var (um triftinrétt)¹ of hezir int skript sína þá er
hann skylði utan lands inna. þá stefni hann þing of láti gera sit ilendan. en ton-
ungr hazi áðr stógarlaup.]
- 73 [þat er hit þridia niðingsvið. ez madr drepr mann á mordi.]
- 74 Ez madr veitir manni bardaga. þriú högg eða zleiri. þá er sá setr .xl. mörktum.
en hinn skal taka z. mertr at rétti sínum ez þeim² .xl. mörktum. en tonungr of boar-
menn þat auf er.
- 75 Ez madr lýftr mann ögarhamri. borti honum .iij. mertr. En ez hann höggv
hann síðan. borti honum sárabótum ozan á. en tonungi of boarmönnum lögbaugum.
- 76 Ez madr lýftr auga ur hözdi manni eða höggv ur. borti honum .v. mertr. of
tonungi of boarmönnum .iij. mertr. |En ez madr lýftr³ auga ur hözdi⁴ þeim
manni er áðr var einengðr þá skal hann bota honum .v. mertr fyrir auga sitt. en
.iij. mertr at rétti sínum .iij. mertr tonungi of boarmönnum.]

Jvfr. *Cap. 69.* F. III. 15. *Cap. 70.* F. III. 17. *Cap. 71.* F. III. 20. *Cap. 72.* F.
III. 24. *Cap. 73.* ovenf. 11. F. IV. 4. *Cap. 74.* ovenf. 15. *Cap. 75.* ovenf. 16. *Cap. 76.*
77. ovenf. 17. F. IV. 45. 42.

¹) Saal. () i Afskr.

²) Mgl. Xa.

³) eða höggv — tilf. Y.

⁴) Mgl. Y.

Ex madr höggv hönd edr fót af manni. borti honum .iij. mertr fyrir afhögg. 77
 Sárabotr flulu því fylgia of lætnisæ. tonungi of þværmönnum .iij. mertr. |En ex
 madr höggv hönd af þeim manni er ádr var einhendr eda einfottr. borti honum flílu
 sem hann hefði höggvit af honum báðar hendr eda báða fotr. en .iij. mertr við
 tonung of þværmenn.|

|En ex madr höggv ney af manni. borti honum .xij. aurum. en .iij. mörtum ex 78
 grön fylgir. Ex madr höggv eyra af manni. borti .vj. aurum. en .xij. aurum ex þein
 fylgir. Hálfa mört fyrir tönn hveria xiórar¹ í öndverdu höfði. en .ij. aura fyrir
 hveria² adra. eyri fyrir iagl hværn. .xij. aura fyrir þumalþingr. Hálfa mört fyrir
 þann sem þar er næstr. Hálfa mört fyrir hinn lengsta þingr. .iij. aura fyrir þann
 sem þar er næstr. eyri fyrir hinn minsta þingr. Tær eru hálfa údhæri. Svá hit
 sama skal telia frá mestu³ tá.|

Ex madr fellir mann til iardar eda á stoff eda á stein eda á húsvegg. gíaldi 79
 honum .iij.⁴ mertr. tonungi of þværmönnum .iij. mertr.

|Ex madr bregðr sverði at manni nyr merli. borti honum hálfrí mört. en mört 80
 ex öllu bregðr. þar á tonungr ekki á því. | [Ex madr togar manni til sín. borti
 honum .vj. aurum. en öðrum .vj. aurum ex hann hrindir honum frá ser. þá á
 tonungr ekki á því.]

|Ex madr öxgar vápni at manni. ögarhamri⁵ eda spiótskapti. eda horni edr 81
 hneya. borti íá honum .vj. aura. þar á tonungr ekki á.]

[Ex madr hleypr at manni of verðr hann haldinn madr. of berr þat vitni á 82
 hendr honum. borti honum .xij. aurum ex hann hveryr á fram. en .xviij. aurum ex
 hann öxgar vápni. þat á einn er at var hlaupit. ex hann skírfotar. of soði at
 dómum. þar á tonungr ekki á.]

Ex madr segir síl loftinn. of eru eigi⁶ vitni vidr. þá skal hinn synia með settar: 83
 eidi. of seu þangavitni. En ex einnhverr váttir berr. þá er settareidr of neyðarvitni.

Æonur eru þær .viij. er vega má um ex madr verðr fundinn hía þeim með 84
 úsóma. Ein er kona manns. önnur dóttir. þridia systir manns. xiórða móðir. fimta
 sunarlona. setta bróðurlona. sjaunda stíupmóðir manns. of geza dauðum föt. of vitu
 váttar þat með honum. En ex ekki eru váttar til. þá beri klædi vitni ex blóð er á.

Jvfr. Cap. 78. ovf. 19. F. IV. 45. 46. Cap. 79. ovf. 20. Cap. 80—82. ovf. 21.
 F. IV. 18. Cap. 83. ovf. 22. Cap. 84. ovf. 18. F. IV. 39.

¹) xiögurra — Y. ²) hina — tilf. Y. ³) minstu — Y. ⁴) .iij. — Xb. ⁵) eda ögarþapti —
 tilf. Y. ⁶) eigi er sat mellem Klammrer i Xa. Xb. mgl. i Xc.

- 85 [Ez madr brýtr garð manns. gíaldi .ix. ertoga. eða haldi upp settareidi of rangavítu. Ez madr brýtr hús manns of letr opit standa. þá skal hann ábyrgiaf allt þat er inni er. of gíaldi konungi of boarmönnum .iij. mertr. en hinum ertoga .ix. er húsit átti. of geri hús hans iaznheilt sem ádr var. of gíaldi hvern pening er ur verdr telinn.]
- 86 [Ez madr lastar vápni manns eða flæði eða hveriu¹ er hann lastar. þat er öfund. bœti honum .vi. aurum. þar á konungr ekki á. En ez hann syniar. sœri einn.² En ez hann gerir at gamni.³ þá liggir ekki við.]
- 87 [Ez madr lýgr á mann um þat mál er hann á ekki at segia. bœti honum .vi. aurum. þar á konungr ekki á.]
- 88 [Ez madr bregðr manni því at hann væri stazkarl. eða ríðr honum linn. bœti honum hálfa mörl. þat er þollabót hin mesta. en eyrir hin minsta. þar á konungr ekki á.]
- 89 [Ez madr iaznar manni við bertvöfundi eitthvert. þá er hann selt við hinn er hann mælti við. iaznt tona sem karlmadr .iij. mörlum. þar á konungr ekki á.]
- 90 En hervitna er madr bœtir manni fullrétti. þá skal hann vinna honum iaznadareid. at hann mundi slítt sáttmál of slíkar bœtr fer til handa tala af honum.⁴ Ez hann ætti slíkan hluta máls sem hann. of væri þeir iaznir menn of vildi hann sátt tala.⁵ En ez hann vill ekki þann eid vinna. þá er hann iaznt útlægr sem adrir. þó at hann hafi þé bœtt.
- 91 [þat er ziölmæli.⁶ ez madr tallar mann⁷ ragan of neznir hann á nazn. Sá er útlægr of hvern peningr ziár hans.] [hann skal tala fullan rétt sinn þyrst er við var mælt. en konungr of boarmenn þat er aut er.]
- 92 [Ez madr bregðr manni hvinnstu. at hann hafi stólit. of neznir á nazn bædi gripinn of svá manninn er gripinn átti. of mæltir svá. þú stalt grip þeim þrá þeim manni. þá er hann útlægr nema heimstvittr þylgi. En þat er heimstvittr. ez .x. menn þylgia honum til móts of sveria tveir á bót. en .viij. menn sanni⁸ þat. at þeir hafi þann heimstvittr heyrðan allir ádr.]

Jvfr. Cap. 85—87. ovf. 30. Cap. 88—90. ovf. 31. Cap. 91. ovf. 33. Cap. 92. ovf. 34.

¹) hverge — Y. ²) um — tilf. Y. ³) fer — tilf. Y. ⁴) af honum — mgl. Xa. ⁵) sátt tala — Xb. ⁶) ziölmæli — Xa. ⁷) karlmann — Y. ⁸) sanna — Y.

[Ez madr bregðr konu manns. at annar hafi legið með henni en bóndi hennar. 93
tallar hana hóru. þá er hann útlægr of hvorr peningr þíðr hans. nema heimsvitrir
gi. hon tali fullrétti sitt er við var mælt. nema hon verði sönn at.]

[Ez madr lennir manni forðæðustap. þá er sá útlægr of hvorr peningr þíðr 94
is. nema heimsvitrir þylgi. Engi skal þat við annan mæla at hann se hórþarn
verra. nema sá einn er þat þé vill þrigða er hann er handhafi at.¹ En ez ann-
madr mæli þat. þá er hann útlægr of hvorr peningr þíðr hans. nema hann hafi
málviðar² vitni til.]

[Engi skal þat við annann mæla: þú stalt mið. nema hann se stolinn of hann 95
i þat satt. þat mál skal hann sölja er við var mælt. elligar hefir hann dregit
r konungs rétti. En hinn³ haldi upp álagabótum⁴ ez hann má þat ekki satt gera.
eru .vi. aurar. En ez þat verðr at sönnu. þá á hann ekki at þiggja.]⁵

[Ez madr brýtr konu til svefnis at úvilja hennar. þá er hann útlægr of úheilagr.⁶ 96
hon skal segja til samdögris. of nióta vitnis hins um morguninn eftir. En ez
i segir eigi til samdögris. þá skal hon aldri síðan nióta vitnis um þat mál. en
i skal sölja hann síðan of þrændr hennar til eida. En ez hon er blá eða blóðug.
i klæði heunar eru rizin. þá er settareidr of neyðarvitni. En ez hon er hvárta
ne blóðug. ne klæði hennar rizin. þá er settareidr of þangavitni.] [En þar skal
in þá eiddatal til. þann eid á hon hálþan en konungr of boarmenn hálþan.
lan rétt á kona at taka ez henni er misbóðit í mannhelgi-várri. sem karlmadr. of
skal hon bota ez hon gerir úvísu sem karlmadr.]

[Svá er mælt. at allir menn eigu⁷ iaznan rétt í kaupangi. haldsrétt. þat eru 97
mertr. slíkan rétt lendr madr sem leysingi manns. sá er gört hefir þrælsisöl sitt.⁸
idr hvorr er yngri er en .xv. vetra. sá er úmagi. Ez hann banar manni þá skal
in þara ez landi braut of hafa þé sitt.] [En ez hann sitr um þat. er honum er
na á braut gerð at lögum. þá er hann útlægr of þé hans alt. en þrændr skulu
gia konu eðr úmaga ez landi brot at orselju.] [Sá er eigi er .xv. vetra. of er
þri. hann skal öngvan rétt tala of öngvan veita. En ez hann er .xv. vetra of til
f hann er .xx. vetra gamall. þá skal hann tala hálþrétti of svá⁹ bota.]

Jvfr. Cap. 93—95. ovf. 35. Cap. 96. ovf. 46. Cap. 97. ovf. 47. 49. 51.

¹) er hann hefir átt — Y. ²) heimsviða — X. ³) hann — X. ⁴) þyrir — tilf. Y. ⁵) Her
ier Y. folgende Bemærkning: "þar skipar at hálfa vátta nefni hverr, sakaráberi ok veriandi, um vígmál.
i kallar Bjarkeyar réttir þad álitsþyrir er uppi skal vera, ef madr sœrir mann á nef, eðr þar ekki hylr
eðr klæði." See ovf. 37. 38. Fr. L. IV. 47. 45. ⁶) of úh. — mgl. Y. ⁷) eigi — Y. ⁸) hano — X.
vara eða — tilf. X.

- 98 [Ez madr á þé at manni. hvárt sem þat er meira eða minna. þá er hann gengr við þyrir húszöfum mönnum. þá skal hann æfta hann ziártals. En þar er madr gengr eigi við. þá skal æfta tals til dóms. of eiga dóm at um morguninn eptir. of nióta vitnis síns. ez hann hezir til. En ez hann á elli til. þá skal einn eyris sgnia. tveir tveggja aura. þrír þriggja aura. En ez hálzum peningi er meira en .iij. aurar. þá er settareidr of þangavitni. nema einn váttr beri. þá er neyndarvitni. Siártal skal þora þá er madr gengr í gegn skuld þyrir húszöfum mönnum. at hann á at gjalda. eða hann þestir a móti eða dómi. En ez hann býðr lagatal of tetr hinn elli við. þá setist hann .iij. mörtum við tonung eða boarmenn er haud þat tal. Ez madr tetr við lagatali. þá er ziártals er æft. þá er ziártal þarit. en lögsótn uppi. eðr sofia á dómum. En ez madr selr þé undan tötum. eðr annan veg undan stýtr. þá seti út sataráberi þat þé með útbeizlu of þingsteynum of nióti þar þeirra vátta. at þat þé var í töt þengit. of beidi bonðr atþarar dóms at tala til skuldar of til settanna of hálzu meira með of hazi þat bonðr. En ez madr þarþ til landstýldar at sofia a sótnardögum. þá skal lög þyrir lod þesta of leggja þimtarsteynu. of rydi hvárrtveggi sín vitni til bólar of standi til þorra daga.]
- 99 [En lona einhlepp. ez hon á mál at sofia eða veria. þá bióði hon hverium manni er hon vill með vátta sitt mál at sofia eðr veria. iaznbornum þeim er átti hana eðr þedr sínum iaznbornum ez mær er.]
- 100 Svá er enn mælt. ez madr sitr í húsum manns lengr en hann leigt hazi. at úvilium húsbónda. þá skal svá sofia. beida skal húsbóndi hann lás of lylla. of leggja honum rán vidr.
- 101 [Ez madr húsar mann útlægan eða heimar. etr með honum eða drelltr. hús- búandi eða annarr madr. sá er setr .iij. mörtum við tonung of boarmenn. En ez úlhst er útlegð hans innan boar. þá skal sá undan þorast eineidi er lenzl eru á hendi. at hann vissi eigi útlegð hans. En þó at hann ali þann mann er lhst var útlegð. of lann hann eigi þann mann. þá hazi þyrir ser einseidi at hann vissi eigi þat.] [En ez tonungr lenzir útlægum manni landsvist. þá skulu menn þorða þann mann at úseliu. en hann er þó útlægr við eptirþnarmenn alt til þess er hann hezir bött þyrir. of trygðir eru þeirra á millum.]
- 102 [Nú verðr þat. at gjaldþyra stílr á dóm of boarmenn. eða heraðsmenn of boarmenn. um mannhelgi ossa eða um annan rétt várn. hvatki er þat er. of treyr sataráberi dóms. þá skulu þeir sitt mál haza er þleiri eru saman.] [En ez¹ .xij.

- Jvfr. Cap. 98. ovf. 52. Cap. 99. F. X. 36. Cap. 101. F. IV. 41.

¹⁾ þá — tilf. X.

menn slið á dóm. þá skulu þeir .vi. hafa sitt mál er sœria til.¹ þá er þrennt at lögmáli.²

[Hverr þeirra manna er gengr zyrir boðseta³ fram. nema hann eigi at sötia 108 eða veria. nema húsbóndr einir. sá er setr .ix. ertogum við tonung of boarmenn.]

[Um mál þau öll er .xij. manna dómr er tilsettr í kaupangi. of setr sá er setia 104 á at lögum. þá skal halda. en sá er rýzr þann dóm. er setr .xviij. aurum. hazi sá hálzt er sötir en hálzt tonungr of boarmenn. of haldi dóminn sem ádr iaznt. En þat skal á móti sötia. En ez settr er at úlögum. þá varðar þeim er setti (á rozi)⁴ en arza alls ekki þó at hann rýzi. Ez arzi rýzr þann dóm er at lögum er settr. þá varðar honum slið sem hinum er setti ez hann rýzr síðan vitni eru um borin þat at sá dómr var at lögum settr. Ez maðr rýzr trygdar. sá er tryggrozi. en ez maðr rýzr þær trygdar er eigi eru at lögum trygdar. þá varðar honum alls ekki. En ez maðr rýzr þær trygdar er sá maðr trygðir er hann var arztali. þá verðr hann eigi tryggrozi at meira zé en hann varð arztali eptir þann mann er hann rýzr trygdar eptir.]

[Ez maðr steytir iörð tonu sinni zyrir þriðungsaula. of missir hann tonu 105 sinnar viðr síðan. þá verðr slázt hann arzi iardar þeirrar. zyrir þvi at] þat eru lög at slitan eyri skal hverr maðr ez hendi reida sem hann tól í heimanzylgju.]

[Þat er mælt um vitnisburð. ez sá maðr stýlði bera vitni með manni. er eigi á 106 hag at biða⁵ þeirrar steynu er hann þarz vitnisburðar hans. of þat mál sé rétt at sötia. þá skal hann sœria eib zullan á ból of bera vitni slið sem hann mundi bera ez hann væri þá innan boar er þat mál væri sótt. En .ij. menn skulu þar nær vera of tala vitnisburð hans. of bera síðan þegar⁶ at þeirri steynu lemr. er hann þarz. slið sem hann bar zyrir þeim. þá má hinn zara brot. of verðr þeim⁷ er sötia skal þat vitni iaznzullt. þá er hann þarz. sem hinn bæri.]

[Hvervitna er maðr kaupir góz at manni eða brent silzr eða hunang. eða miöl. 107 smiör eða vax. þá skal þat alt iazngott innan sem utan. En ez menn kaupar strúð eða lerept eða vádmál. of draga þeir eða ölnum mæla. of er borit um stræti hvert. of kaupir dagr of auga við sil. þau kaup öll skulu haldaft. En ez menn kaupar lerept eðr vádmál úmælt eða údregin. of bera heim til innis síns. þá hazi þeir reynt

Jvfr. Cap. 104. F. X. 15. IX. 19. XI. 19. Cap. 105. F. IX. 19.

¹) vill — X. ²) Her tilf. Y. denne Bemærkning: "þar nefnir Boðseta. eg meina dómsmenn." ³) Saal. i Afskr. ⁴) Saal. () i Afskr. ⁵) Rettet fra Afskr.s biðða. ⁶) Rettet hertil fra det meningsløse lengr. ⁷) Saal. rettet fra Afskr.s þat.

til morguninn eptir þat hvárt þlærd er í eða eigi. Nú ex þlærd reynnist í. þá gangi þat kaup þegar aptr.]

108 [Svá hvervitna er kaup er borit um stræti hvert eða búða í millum. þat skal kaup hvert halda. nema þar hittist í þals eða þlærd. eða þeir hazi í myrkri saman leyppt er hvártli mátti sinn hlut sjá. En ex spiöll reynast á. eða þals eða þlærd hittist í. þá gangi aptr þegar þat kaup. en hinn haldi upp eins eidi þyrir. at hann vissi eigi spiöll ne þlærd í. En ex hann vil eigi sveria. gíaldi .iij. merkr konungi of þoar- mönnum. En ex menn þara með met röng eða með pundara rangan eða vinþara.¹ eða með fleppur rangar eða blatta ranga. þar liggja .ix. ertogar við hvert þeirra. En hvervitna þess er maðr hezir leyppt þals eða þlærd. eða þár. eða í myrkri. þá skal hann æfta kaupanauta sinn taks til móts. en þá er hinn setr .iij. mörkum við konung of þoar- menn. þá er seldi. nema hann þori þann eid sveria. at hann gerði eigi of eigi vissi hann þlærd í.]

109 Nú er þestarpeningr reiddr of elti vitni vidr. syni einseidi þá er seldi ex hann vill. elligar haldi kaup þeirra.

110 [Hvervitna þar sem menn kaupast við eða skiptast húsum eða skipum eða öðrum gripum. þá þarx eigi þestarpening við. þat skal kaup með vátum of með handsölum of með heimildartökum.² En nú idrast annarrtveggi þeirra kaupans. þá skal þá er halda vill veria á³ dómi of lögum kaup sitt. en ex svá er at hvártli tennir ser þann grip. þat heitir ægíptarþé. þat á konungr.⁴ En ex maðr tennir manni þat. at hann hazi leyppt grip þann er með ráni var æx honum telinn. þá syni með settar eidi of neyðarvitni ex hinn hezir heimslvidar vitni til. en ex heimslvidar vitni er eigi til. þá se settareidr of þangavitni.]

111 [Þara öll ný of únotin. hvárt sem þat er í vápnum öllum nýjum of únotnum. eða er þat í annarri vöru. hvatli er þat er. þat skal alt haza at strætislaupi. bæði minna of meira kaup. En hvervitna er maðr brigðir grip þann er nýr er of únotinn. of þann er at strætislaupi skal vera. of heimildartakar eru eigi tilmeltir. of illir maðr grip þann. of tallar ser þiózstolinn. en hinn tallast leyppt haza. þá skal hann æfta hann taks til móts. er leyppt lézt haza. of skal hann þar nióta vátta sinna hvaðan honum lom. En þá skal þá er æx lætr leita aura sinna til þess manns er honum seldi ex þá gripr er brigðr er eigi er heimildartaki tilmæltr. En ex þá gripr er brigðr er heimildartaki er tilmæltr. þá gangi þá er æx grip lætr til heimildartaka síns of aura

¹) Her bemærker Y. i Margen: "måske at se bismart." ²) Stykket fra "hvervitna" staaer paa to Steder i Y. ³) Saal. i Afskr. ⁴) Her tilføies i Y. denne Bemærkning: "heimildartak edur tafa nefner miög vida i Biarkeyar Rette, þad merker þorgun og þorgunarmenn."

sinna. en heimildartaki til sinna aura. til þess manns er hann seldi í heimildartak. elligar hazi þeir [vá gert.]

[Sá er garðr gildir er .ij. alna er hárr of spannar of mæla af jörðu¹ balla. 112 sem garðstadr er. of öln meðal staurs hvers. Ef þélauss maðr spillir garði eðr spillir atri eða steln torni. láti klæði sín of þari réttlauss.]

[Ef hundr bítr búxé manns. gjalði sá er hundinn á verð þyrir. elligar taki hann 113 of leggi band á hundinn of seli í hönd honum. ef hann beidir hundsins. En ef naut stangar annat naut í hel. eigi báðir þat er líxir. ef bæði váru iazngóð.² En ef annattveggia er betra. þá skal sá þat bota er verra er. of se beggia klæði iaznt.]

[Ef maðr er stolinn þé sínu í kaupangi. þá skal hann beida ransala mann. þann 114 er honum er grunr á hendi at hafa þé hans. en sá skal uppi láta ransal. en ef hann syniar honum ransala. þá skal hann bota þióxsöl. En hann skal hafa með sér .ij. húxasta menn. of eigi þleiri. of þeir skulu láta ransala síl áðr þeir ganga inn. Nú ef hann zinnr ekki zata sinna þeirra er hann er stolinn. þá er hann hezir ransalat. þá skal hann í annat sinn hvárli uppi halda þyrir orði ne eidi. þó at hann kenni honum í annat sinn at hann hazi stolit þé hans.]

[Þar er of settareidr of neyndarvitni. ef lykil annars manns gengr at húsi 115 manns. þar³ er of settar eidr of neyndarvitni. ef maðr gengr þrá húsi manns. of stígr hann í saur eða snió.⁴ eða hvergi hann stígr⁵ of zellir hinn tezi í spor hans.⁶ [Sá er þióx tól sá skal hafa alt þat er hann síalzr á of hezir á sér. of eigi berr vitni at aðrir menn eigi. þó at hann eigi á sér til merkr gulls eða meira. En ef maðr steln peningi. sá er merkr þióx. til þess unz er (i) ertog lemr. en ef hálzum peningi er meira en ertog þat er hann steln. þá er hann .iiij. marla þióx. til þess unz er í eyri lemr. en ef hálzum peningi er meira en eyrir. sá er .viij. marla þióx. En ef maðr steln letti manns. sá er merkr þióx.]

[En ef ellri maðr steln en .viij. vetra gamall. gjalði hálzr þióxsöl þyrir þann 116 mann til þess unz⁷ hann er .xv. vetra gamall. En ef .viij. vetra gamalt barn steln eða yngra. þat er sprotabarn.⁸ beria skal þat⁹ ef vill.] [En ef þat kennir þödur eða móður sinni at þau tólu við. þá skulu þau synia sín eins eidi þyrir.]¹⁰

[Ef maðr brýtr há af skipi manns eða teile.¹¹ eða höggv stýri þrá skipi manns. 117 gjalði .ix. ertogar þyrir hvert þeirra. þeim er skip á. Svá ef maðr dregv saum ur langskipi eða kaupskipi. gjalði .ix. ertogar. eðr syni með settareidi.]

¹) Saal. i Afskr. ²) eru iözn. — Y. ³) þat — X. ⁴) sínu — X. ⁵) eða &c. — mgl. X.
⁶) hans — mgl. Y. ⁷) unz — mgl. X. ⁸) sporabarn — X. ⁹) þat — mgl. X. ¹⁰) Her tilf. X., rimeligiis som Afskriverens Bemærkning: "Örtög er minna enn Eyrrer." ¹¹) Saal. i Y. teipi?

- 118 [Ez madr drellr búzé manns of gengr undir tigr. þá er hann útlægr of hœn peningr xiár hans. nema hann syni með settareidi of zangavitrni. Svá ez tonu mióltar búzé öðru en hon eigi. en ez hon verðr sönn at því. þá lúti pióxsöl. elliger syni hon með settareidi. ez eigi má satt gera.]
- 119 [Ez madr gengr í garð manns of stetr láli eða hvönn eða laufum. of verðr telinn þar með svá millu at penings er vert. þá er sá mertrpiógr. xari hans mál sem annarra pióxa. of réttlauß þó at hann se þar barðr.]
- 120 [Ez hitt verðr xé í húsi búandi í heraða. þat er stólit var í kaupangi. en sá spyr hví þar tom. en hann lézt tengt haza. eðr tveðr hann ser sett vera at hirða. eða segir hann ser gezit haza. eða tallar hann xóla þann borinn á hendr ser. þá skal hann æfta hann tals til móts í kaupangi. en þá xari síðan mál þeirra sem lög eru. því þar skal hverr heill verða sem haltr varð.]
- 121 [Um mannhelgi vára of um þýxstu. þá skal soria um langaxöftu of um iól of á sunnudögum. sem þess ámillum. of svá skal sá veriaft er tengl eru á hendi á þeim tíðum sem þess á meðal.]¹
- 122 [Ez madr liggir með tonu annars manns. þá á búandi hennar þrenna réttu á henni. of soti á móti.]
- 123 [Svá er enn mælt. ez madr giptir dóttur sína eða tonu þá er hann gipta skal þá skal hinn er eiga² skal xesta henni þriðjungsaula á móti heimanzýlgju hennar. [En ez hann missir tonu sinnar. þá skal hann erzingia hennar gjalda ekki ur þriðjungsaula. en ez hon missir hans. þá skal hon haza þriðjungsaula sinn allan. hvært sem eru erzingiar til eða eigi. Svá skal vera allra manna ímilli er nú lixa þá er lögbót er gör.]
- 124 [Engi madr má axlaga kaupi kaupum um tvennagiptir allar. hværki tarl ne tona. en þó at kaupi. þá skal eigi haldast.]
- 125 [Ez madr hlenpr á brot með xestartonu manns. þá skal bota xullrétti hinum er xesta haxði. of svá xöður hennar of xullrétti. En ez xöður er lent hans ráð se til at hon er á brottu. þá er lýtareidr xyrir þat mál. eða gjalði slíkt xé sem henni stýlði heiman xýlgia.]
- 126 [Slítan rétt á xadir at tala á dóttur sinni sem á síalzum ser. of svá bróðir á xystur. þriðvar skal bota rétti ez tona xyrirliggr sér. of ekki optar. of þriðvar er hon

Jvfr. Cap. 122. 126. F. V. 27.

¹) Herefter bemærker Y: "þá talar um, sie dóttur Bonda kend barneiga, ad ij husfreyur akode bríð hennar hvört miðlk sie í; reínest ei satt, er ij marka sekt við kong og bæjarmenn." ²) xá — Y.

set við tonung.¹ en ekki optar. þúta er hon síðan.] [En ex maðr æfir mann tala til dóms. of kennir honum at hann hazi gert systur hans barn. þá skal hann sveria eid. at hann á ekki þat barn er honum er þar kent. of hann er tala zyrir æfir. þá leiti hon zæðernis at barni sínu. en hann skal gjalda mertr .iij. zrendum hennar zyrir þat at hann lá með henni.] [nema hann þori sveria. at hann kom aldrigi þá tostu hiá henni at þau mætti barn geta.]

[En ex ættborin kona zyrirliggr ser of verðr set við tonung. þá skal gjaldþyri 127 biðða zrendum of vinum at þeir leyfi hana undan. en ex engi vill undan leyfa. þá skal gjaldþyri selia hana til þeirrar stuldar innan lands. en eigi utan. En ex leysingia manns zyrirliggr ser eða zriálsgeza. þá er hon set við flapdróttinn sinn .iij. mörlum. iaznt hinn ziórða sem hinn zyrsta. en sá er lá með er setr .vj. aurum við hann. ekki á tonung á því.] [Tólx aura á maðr á ambátt sinni hinni beztu. of .ij. aura á hverri annarri.]

[Ex maðr vœnir konu hóri. of má ekki satt gera. þá er hann útlægr.] 128

[Ex maðr tetr birgiskonu ser of hezir vátta tvá víðr of gengr í liófi í hvíllu 129 hennar. þar á tonungr öngvan rétt á. en zrendr eigu rétt á.²] [Nú ex hann liggr með henni í annat sinn. þá skal hann bota syni sínum slitan rétt sem áðr botti hann zrendum hennar. En ex annarr maðr liggr með birgiskonu hans. þá skal sá bota honum .xij. aurum at rétti sínum.]

[Allir stulu eld áhyrgiaft. þeir er í höndum haza. en búandi zyrir þá menn er 130 hann skal upp halda ordi of eidi zyrir.] [Eld skal eigi bera um stræti úhuldan. en ex berr. þá skal sá stírfota er næst var staddr.]

[Ex eldr lemr í hús manns of er svá mikill at logi verðr liórum hærri. þá er 131 hann setr ertogum .ix. þó at menn slöktvi innangarðs. en ex hann veg. of zá þeir eigi slökkt innangarðs. þá renna menn til annann veg strætis. þá er hann setr .iij. mörlum við tonung of boarmenn. En svá skal til elds renna. at haza með ser vatnsfá. zötur eða bytti eða bolögi. En hvern er ekki hezir eitthvert þetta. sá er snattadr maðr of er setr .iij. mörlum við tonung of boarmenn of réttlauss. þó at hann zái úvœni.]³

[Ex maðr skal láta ser vitni bera til arzo. þá skal svá bera láta. at móðir hans 132 var mundi leyptr. of þar váru brúðmenn .ij. of brúðkonur .ij. of þar var innleyptr

¹) of þriðvar er hon &c. — mgl. Y. ²) en zrendr &c. — mgl. Xb. ³) Herefter tilf. Y. følgende Bemærkning: "þá talar um drukna menn, hvörnin þá skal heimleida, og um ruplan þeirra, það finst mótlíkt í Biörgvinar lögum; svo ef menn hitta á konu drukna og brýtur til sæmnis og hefir at háðungu, sá er utlægr og hvers mans níðingur. þá talar um Gestfedrismann, bæde á lande og á skipe, stendur í Gráfugl." (See Bergens Bylov, Bæarakipan Cap. 2. og Fr. L. IX. 6.).

aftir öldur eða meira. of þar var gridmaðr of gridlona. þá er at lögum gert of a
Biarkegiarrétti réttum.]

133 [Ez Íslendingr verðr dauðr í húsum manns. þá skal tala az arzi hans til .vi.
aura veginna. er .ix. peningar gera eyri. þat skal gera fyrir önd hans of haza til
alles lofnadar er þarx um andlát hans. en eigi skal meir az arzi hans tala.]

134 [Þessar nauðsyniar setr Biarkegiarréttir at maðr skuli haza um skipdrátt of kirkju
atgerð. beri maðr þót sín til skips eðr þrá. reidir manni silzr eða tetr. liggir undir eldi
of letr brenna sil eða blóð letr. eða sitr yzir konu sinni siútri eða börnum. eða þeim
manni er hann er arxtali at. eða þorir dauða az hendi ser. En ez maðr heyrir horn
of veit eigi til hvers bles. sanni hann þá nauðsyn á móti því er hann er talaðr til
of svá allar nauðsyniar.]

135 [Svá er mælt at ver skulum mót haza Thómasmessu dag fyrir iól. of leggja
iólaxrid. en sá skal standa vikur .iiij. Ez manni er öxund veitt í iólaxridi í ordum
eða í verlum. þá skulu aulast hálzu réttir allra. Siárfótnir skulu standa allar meðan
iólaxridr er lengst. en ez maðr á skulb at manni of hezir hana eigi áðr sótt. þá
gangi hann til iólaaptan með vátta .ij. of trezi skuldar sinnar. þá er vel ez hana
þær. en ez þær eigi. þá leggi hann á helmingsávögt of æfti hann síðan tals til sótnar-
daga. En ez hinn gengr ígegn skuldu of tallar ser lengr lét vera eðr lengr leigt vera.
nióti hann þá vátta sinna á sótnardögum iaznt verianði sem sofliandi. Ez verianða
zullnaft eigi vitni. þá gialdi hann hálzu meira. ez sofliandi trazði iólaaptan. En ez
soflianda zullnaft eigi vitni. þá skal verianði halda upp eidum fyrir. svá millum sem
þét verðr með helmingsaula.]

136 [Svá skal þórgialb gialba. Ez .ij. menn eigu azl einn. gialbi báðir eitt
þórgialb.]

137 Vápnaping skulum ver eiga mánadag þann er þriár vikur eru til páska. Gialb-
kyri skal neyna þingsteznu þriádaginn fyrir. þá skulu allir menn soflia. þriálsir menn
of zullfida. þriú vápn skal hverr maðr haza. stiöld of spiót of ögi breiða. En við
hvern grip þenna liggja .ix. ertogar ez á stortir.

138 [Þat er enn mælt. ez hross lýstr mann eðr hundr bítr eðr naut stangar.¹ eða svín
högg. þá skal sá segja azhendis ser er á.² En ez eigi gerir svá. þá hezir hann svá
alinn sem mannsbana. ez hann er beiddr áðr.] [En ez hann er eigi beiddr fyrir

Jvfr. Cap. 138—142. F. V. 16—20.

¹) flingr — Y. ²) þá skal azhendis segja ser — X.

zimt. þá á hinn elfi á því. en sú er zimt hans. er hann er þorr til.] [Til skal þara sá
maðr er hundr hefir bitit. of beida búanda er hundinn á at hann taki hund þann of
leggi á band.¹ of seli í hönd þeim er bitinn er. En ex hann gerir eigi svá. þá er
sem hann hafi siálfr gert er hundinn á.] [En ex hann lvedr nei vidr. haldi þyrir
lgritar eidi þyrir hvert þeirra .iiij. mála. En ex roff lgrtr mann eða naut flngr. leiti
sá til er sár zétt. of geri ur slitt sem hann vill. en ex hann lætr eigi lauft er átti. þá
er sem hann hafi siálfr gert.]

[Svá er of enn² mælt. ex maðr elr³ hund annars manns lengr en hálfran 139
mánad. þá áhyrgift hann vert hans sem sine.⁴]

[þat⁵ skal vera hálfrgilt ex zé spillir zé. horns of hórs of þræls.]⁶ 140

[En hvern eib er maðr hefir zestan. of zellr hann í zrá of er eibrinn úunninn. 141
þá skal arzi hans hafa þann eib ex hendi ser zordan á .x. vitum sorum eptir þat er
hann er fulltíða. nema zíarhaldsmenn vili þyrir zettast um þat mál.]

En ex búanda verðr þat þyrir at hann drepr þræl sinn til dauðs. þá skal hann 142
segia til samðogris. þá varðar honum þat allz elfi. nema vid gud. En ex hann
gerir eigi svá. þá er hann mordingi rétr.

[Ex menn etiaft vitnum á þyrir tappo salar eða speltar. um hvattli mál er þat 143
er. eðr hefir annarr .ij. váttum zramar eða zleirum. þá nezni þeir þegar á steznu
.xij. bonðr hina gegnstu of hina elztu innan zyllis. þá er öngvan hlut hafa þyrir
átt í með þeim. ser hvárr þeirra. En sá er eigi vill nezna. láti sitt mál. En þeir
.xij. er til eru nezndir virði vitni þeirra. hvárt sem þeim þyktir þyrir gudi réttlígra
vera. of hafi sá sitt mál er þeim sýnist at réttara hafi. ex þeir verða allir á eitt
sáttir. En ex þá stílr á. hafi þeir sitt mál er zleiri verða saman. En ex allir
verða iaznmargir. þá hafi þeir sitt mál. ex einhverr vill or annars zörunenti því til
guds stíóta þyrir settar salar. at þat mál sýnist off réttlígra þyrir gudi. En ex ser
hvárir tallast rétt hafa. of stíóta því til guds ur hvárumtveggia zlofti. þá se stípt
máli í midiu í sundr. því er þá stílr á. En því er þetta mál gert. at opt eru ill
vitni ofzad þyrir tappo salar. of lætr hinn lidlausí⁷ mál sitt þó hann hafi réttara.]

[En ex umbodsmadr telr leigu. of lætr eigi landsdróttinn zá. þá beidi lands- 144
dróttinn leigunnar. of soti með þingsteznu of eigi með heimsteznu. En ex umbodsmadr

Jvfr. Cap. 143. F. XIII. 24. Cap. 144. F. XIV. 1—3.

¹) helst á svá at hann mege hrinda zrá ser — Y. (paa sidste Sted, see Not. 6.) ²) of enn — mgl. Y.

³) zorbir — Y. ⁴) hundo — tilf. Y. ⁵) þá — Y. ⁶) Capp. 138—140 staae paa to Steder i Y.

⁷) Rettet efter Fr. L. fra det meningsløse "þó lauft", der findes i Y.

dular at hann hafi við umbodi tekið. þá standi saga landsdróttins. nema því at eina. at hinn sýni með einseidi. en umbod haldi .iij. vetr. of siálftekið af síðan. En ef landsdróttinn eða umbodsmadr andast. þá haldi arðarmáli síðan. of svá ef madr þerr af landi. þá haldi umbod .iij. vetr. nema hinn andist þerr. þá er umbod siálftekið af. En ef umbodsmadr tortryggvir fráfall landsdróttins. þá hafi arzi eina vitni til þess er sveria vill at þat hyggir hann vera satt. þá tali arzi við. Umbodsmadr skal ekki lenza of siálfr í yrkja holt ne haga. nema hálfr meira en leiglendingr má lenza. nema iá se landsdróttins til.]

- 145 [Raumhvalr¹ er einzyndr hauldi. En ef ættborinn madr hittir. þá á sá hálfr er zinnr. En allir minni hvalir eru einzyndir fríalsum manni hverium. en dróttinn á ef þræll zinnr. En ef ármadr lemt eigi til. þá hafi hann borgsl til þings. of beri þat honum vitni um. En allir þeir hvalir er lýðstærir eru. þá skal boda ármanni of búöndum at þeir tómi til at zimt. En ef þeir tóma eigi. þá liggir hinum eigi við er þessi. þó at útslíti. En ef hval rekr út þerrir zimt of eru eigi þestar á landi. þá gíaldi sá er zinnr .xv. merkr. nema þestar slitni. þá liggir ekki við ef sumar eru þestarnar á landi.] [Sá skal þesta hval er zinnr. of hafa zinnanda spít. Hann skal hafa skip hlaðið. þat er tíðr se .ix. alna² langr. of ziógur borð frá tili hvárn veg. of hlada svá miðl sem hann vill at eigi söllvi. En ef söllr þerr en þar lemr stútskpa sem ádr var framstagn. þá á hann ekki af. En zinnandaspit skal stera niðr frá horni of aptr á síðu. of alt til beina inn. Einn madr skal á skipi því vera. of hafa eina ár of austrkr of eina þiliu.]

- 146 [Þá er þriár vítur eru til Jónsmessu of .v. vítur til jóla. þá eru selver öll heilög. at engi madr skal í selver annars fara lenziðlaust. En ef madr er zundinn í selveri manns á þeim vítum. of tekr hann sela í veri manns. þá verðr hann svá þar þiófr sem í búri manns] [at stuldi. En þess á meðal. þá hegni menn selver sín svá sem menn hegna eignir sínar á lönd upp með lögum. en ránbaugi ef í þerr síðan. of landnám sílfrmetit. of sela alla er hann tól í veri hans.]

- 147 [Ef madr stelr ertog eða ertog meira. þá er sá þiófr. of þiófr verðr hverr madr af blóðugri bráð hverri. nema hundi. Ef madr gengr í annars manns akr of hefir hann í brottu eitt bindi³ eðr zleiri. þá er hann þiófr.] [En ef madr stelr minna en ertog. sá er torps madr of tíöru. geri honum geilar of lasti hverr at slítu er vill. tómi hann braut sem hann má. of eigi réttneamr síðan. En ef minna stelr en þvæli. þá skal sá heita hvinn um allan aldr síðan. of eigi öngvan rétt á ser.]

Jvfr. Cap. 145. F. XIV. 10. Cap. 146. F. XIV. 11. Cap. 147. F. XIV. 12.

¹⁾ Saal. i Y., f. Raunhvalr.
tigere end Fr. L.s eng bundinn.

²⁾ .v. alna — X.

³⁾ Denne Læsemaade: eitt bindi, er udeentvirl rig-

[Ez madr legft undir tñr manna of drellr. þá á sá öngvan rétt á ser. Svá ex 148
dr gengr í laulagard manns eða hvanngard. sá á eigi á ser þó at menn beri eða
sti. eðr tali öll röt af honum.]

[Ez madr ferr at veg sínum. þá má tala af henni þat er hross eti þar. en þiógr 149
fingr at hann hafi nöflut á braut.]

[En svá skal settareid vinna. standa skal í midri tirlu.¹ of haza saltara² í 150
di of vinna svá eid. Nezna skal haulda sex³ til settareidar.⁴ eða bondr hina
tu ex eigi eru hauldar til. Salaráberi skal nezna hálza vátta. en veriandi hálza.
haza einn af þeim .vi. en annann nánasta nid. siálzr hinn þridi of .iiij. adrir
álfr menn. þeir er tunni hggia þyrir orði of eidi.]

[Hvervitna þar sem tñlztareidr skal vera of neyndarvitni. þá skal salaráberi nezna 151
za vátta en veriandi hálza. of nezni hvárr sína vátta þegar eidr er zestr. of
na haulda .xij. í zylti eða bondr hina beztu ex eigi eru hauldar til. Hvárti skulu
neyndir saladir ne siyadi. Svá skal hann haza af þeim .xij. en tvá nánastu
i. siálzr hinn zimti. en þeir siáu⁵ síðan zialfr menn of zulltíða. er hggia tunnu
di þyrir orði of eidi. En þyrir altariöggólzi skulu menn sveria tñlztareid of haza
þuból í hendi ser. En ex einn váttr zellst. þá er zallinn allr eidr.] [Sveri á
iudura flaz. ex eigi þær ból.] [Eid hvorn skal bióða til heimilis hins er henna
of bióða .iiij. náttum þyrir. ex þiörðr eða ziall bannar eigi. en .v. náttum ex
rðr eða ziall bannar. hvárt sem hinn er heima eða eigi.]

[Sá skal haza heimistvidarvitni er þat mælr. at madr ráði land eða þegna 152
van konungi. Ármadr skal eigi mæla þat án þeirra. Item heimistvidarvitni ex
nir konu manns. dóttur eða systur. at þær liggi með manni öðrum en eiga. ella
í útlægr. Ez madr kennir manni hvinnstu of neznir á grip. of á hann eigi siálzr
n á því máli. þá er þat ziölmæli. nema hann hafi heimistvidarvitni til. Ez madr
sir úlvedisord vid karl eðr konu. þat er útlegð liggir vid. of verðr stírfótat. þá
þó zullrétti uppi vid þann er mælt var vid. at hinn þirri síl útlegð með heimis-
darvitni. nema hinn eigi at lögum sótn á því máli. þá er þar ekki réttarþar á því
li. of svá skal um öll ziölmæli of zullréttisord.]

[En hvervitna er menn kaupar saman lagakaupi. þá skulu menn talast í hendr of 153
na vitni vid. en þau kaup skal öll halda. En ex sá vill ekki halda kaup er selði.

Jvfr. Cap. 148. F. XIV. 13. 14. Cap. 149. F. XIV. 15. Cap. 150. F. XV. 11.
p. 151. F. IV. 8. Cap. 152. F. V. 23—26. Hk. 37. Cap. 153. F. V. 40., som hermed kan suppleres.

¹) vid midri tirlu — Fr. L. ²) salt — X. ³) sex — X. ⁴) settareida — X. ⁵) siu — X.

pá beidi hinn kaupþinginn, of bióði honum verð, of leggi við rán ef hann heldr, of svo ef hinn vill eigi hafa kaup er leypiti, pá beidi hann verðs of bióði honum kaup, of leggi honum rán við ef hann heldr á, of hafi hvárrtveggi vitni við sitt mál.]

154 [Um allar ziárfkuldir er eidar toma til, pá skal einn eyris synia, tveir tveggia, en .iiij. þriggja. En þó at þé se meira, pá kemr eigi meira til en lífrtareidr. En hvar er menn kaupar saman laga kaupi of lífrt(ar): pá skal aptr ganga oxtala en fram vantala, þar til er þeir hafaft réttar tölur við.]

155 [Svó er mælt of uppsagt í lögum manna at engi skal þyrir öðrum tala ertog ne ertog meira. En ef telt verðr, pá skal hinn er á fara eptir með vátum of beida út síns innan næsta mánaðar síðan hann þyrr. En hinn þyrirteltit sóln sinni þó at hann láti lauft. Of heldr á of¹ liggir rán við, of þó þyrirteltit sóln sinni sem ádr.]

156 [Engi skal segja skuld í garð dauðum manni nema hann hafi vitni til.² en engi skal eð sveria³ þyrir dauðt brióft, nema þar at eins er flit er í bót várri.]

157 [Þat er vitaxé er þest er þyrir vátum, annat þat er maðr iátar þyrir töðu: vátum, þridia er menn þestast höndum saman, of se .viij. menn af hvárrtveggia hendi, of alt þat er dómr domir manni, þat er vitaxé, of ef manni verðr þing steynt, of doma menn öðrum manni þé af öðrum á því þingi, pá er⁴ vitaxé.]

158 [En svo skal vitaxé sötia sem allar aðrar skuldir, beida út þrisvar of þó þult at um sinn se, of leggja rán við ef á heldr, of steyna honum þing, nema hinn leggi steynu er vörn á, þrinætting innan þimtar, of ef þeir settast þar pá er vel, elligar steyni sotiandi honum þing of nióti þar allra vátta sinna. En hinn þellst at vörn, pá haldi hann upp skuld of sett við konung, flitri er hinn⁵ þeyr söl til, þrimr mörtum við hveria útbeizlu, hvárt er beidir um sinn eða optar, elligar þoli atþör, en þonðr stýlðir til atþarar. En um ziárfótnir allar þær er eigi má at lagatezli sötia, of eru þó vátar til, pá skal út beida of leggja rán við. En ef á heldr, steyni honum þing of nióti þar vitna sinna. En ef hann vill pá eigi lúla, pá þari þonðr at honum of tali af honum hálzu meira, of ránbaug konungi.] [En ef þær eru skuldir er eigi⁶ eru vitni til, pá skal steyna honum heim til þingsteynu⁷ of þing síðan. En hann eigi tosti tvá, lúli skuld eða vinni lögeida, eðr þonðr þari at honum of tali hálzu meira.]⁸ [En um spell öll er menn gera um þénad manna, of svo þar sem þé

Jvfr. Cap. 154. F. V. 42. Cap. 155. F. X. 1. Cap. 156. F. X. 23. Cap. 157. F. X. 19—22. Cap. 158. F. X. 24.

¹) Of heldr &c. uidentivl Skrf. f. En ef heldr á þá. ²) við. — X. ³) engi skal of eð vinna — X. ⁴) þat — tilf. X. ⁵) honum — Fr. L. neppe rigtigt. ⁶) eigi mgl. i Fr. L., vistaok urigtigt. ⁷) þeim: steyna — Y. þaa sidate Sted. ⁸) Stykket fra En ef þær &c. staaer þaa to Steder i Y.

spillir xé. stá stæzni heim til þingstæznu of þing síðan. of láti bera mannsvert á. En ex syn er zyrir. þá halði zyrir lögeidum. eða borti sem menn meta. En ex hann vill hvárti. þá zari bonðr at honum of taki þat of hálzu meira. en sá setr haugi er eigi zerr.]

[Hvar er menn leggja hendr sínar saman. of eru .v. menn æz hvárestveggia 159 hendi. þá skal alt svá halda¹ sem dómr dómði. En ex xé er zæst of vitu váttar þat. þá skal þat alt halda. En trygdavitni. þá² er stengingarvitni er. þat skal maðr halda ábyrgð tuttugu vetr. en síðan er lóritareidr upp zrá því at þat mál er svá zornat at þat er ur vátta ábyrgð. En kaupvátta alla aðra skal maðr halda ábyrgð tíu vetr. en upp zrá því sveri hann einn. at þat mál er svá zornat. at þat er ur vátta ábyrgð.]

[Umboð sitt skal engi maðr meirum manni zá at metordi ne at burðum heldr 160 en hinn er hann á sótn eða vörn við. zyrir utan sótnir konungo eða erlibiskups. En ex annann veg býðr. þá hezir hann zyrirzarat máli sínu. hvárt sem hann á at veria eðr sozia. of zái ser þegar umboðsmann er hann þyllist þurza. hvárt sem hann er síútr eðr heill. hvárt er hann getr³ eða þarz. innan zyllis eða utan.]

[Hauldr skal taka at rétti sínum .iij. mertr. En þaðan veg þridiungi réttir hvers 161 manno upp zrá haulði. of svá þverr.]

[Ex maðr iaznar manni við berendi.⁴ hver sem sú⁵ er. þá er þat⁶ zullréttis 162 ord. ex hinn skirskotar. gíaldi haulðsmanni .iij. mertr. árbornum manni .ij. mertr. refo þegni .xij. aura. leyfingia syni mörk. of svá hinn þridi taki mörk. Silzmetit⁷ skal zullrétti hvers manno nema þyrmslamanna. of .iij. tígir peninga í enri hvern. hvárt sem gengr vegit eðr talit. Leyfingi .v. aura ex zrelsiöl hans er gert. elligar hálza mörk.] [En ex maðr tallar mann sannfordinn. þá er zullrétti.] [En ex maðr iaznar manni við ura eða við heft eða við eitthvert tvitindi þesshyns. þá skal hálzrétti uppi vera. En ex menn mælæst illa við eða⁸ geyast. þá skal ord orðo hezna.]⁹

[Allir menn er ganga húsa meðal of eru eigi þyrmslamenn. of þó heilir of vilia 163 eigi vinna. þá er hverr þeirra setr .iij. mörkum. svá karl sem kona. En áрмаðr eða

Jvfr. Cap. 159. F. X. 28. Cap. 160. F. X. 29. Cap. 161. F. X. 34. Cap. 162. F. X. 35. Cap. 163. F. X. 39.

¹) Stykket fra Cap.s Beg. staaer paa to Steder i Y. ²) þat — Fr. L., rigtigere. ³) getir — Fr. L. mindre rigtigt. ⁴) bertvitindi — X. ⁵) sá — Y. ⁶) þar — Y. ⁷) Silzmetit — X. ⁸) of — Y. ⁹) Capp. 161 og 162 staae i aabenbar Modsigelse med Cap. 47, og ere derfor rimeligviis kun ved en Uagtsomhed her komne ind fra Landsloven.

annarr maðr taki þann mann með vátum of hagi til þings. en þrændr leyni hann .iij. mörtum. eða hinn þingti ser er þangat þordi.]

- 164 [Ez maðr lýstr hross undir manni fyrir þraman söðul. gjalði .vj. aura. en hálsa mört fyrir aptan söðul. en hálsrétti ez hinn zellr az bali. En ez hann fleinist. þá er sem hann hagi síðlyr gert. ez sá vill sem fyrir verðr. En ez hann fleytir eigi um. þá á konungr ekki á því. Þaznt er gjað ez maðr lýstr hross undir konu sem karlmanni.]
- 165 [Nú er svá mælt. at hverr maðr skal síðlyr ráða fyrir þé sínu. ámeðan hann má í sínu öndvegi sitia. of svá tona sem karlmaðr.]
- 166 [Ez þrell kemr á iöðr manns eða býr. þá skal hann gera þrellsöl sitt. þat er níu nætta¹ öl. of þera á of veðr. skal ættborinn maðr höxud² azþera. en flap- dróttinn skal taka hálslausn az hálsi honum.]
- 167 Sú er hin fyrsta þartælia. er maðr reidir þestarpening. þá er hann leigir ser þar. of haza við þat einn vátt. Sá váttir skal svá at orði tveða. et sá at hann reiddi þer þestarpening.
- 168 [Nú ez maðr stelli í laupþörum. þá gerir hann sit at gátu³ þjózi. Honum skal rata toll. of bræða skal toll hans. of taka dún. of dýna. þá skulu allir skiparar gera honum gátu of standa tvá vega. of skal hann renna til flógs ez hann má. En hverr þeirra manna er þar er. þá skal lasta steini eðr tezliveli eftir honum. en hverr þeirra manna er ekki lastar. þá er sá setr .ix. ertogum. En þat skal á bygðu landi vera of triftnu. þá heyrir sá þjózi rétta reysing. þiggi lý ez hann má. Eigi skal hann haza stólit minna en til ertogar lagaeyris. þat eru .iij.⁴ alnir váðmáls.]

IV.

Brudstykket paa Pergament, i Cod. Arn. No. 315 fol.

Her hefiar upp þarmanna lög.

- 169 Sv er hin fyrsta þartælia er maðr ræðir þestar penning. þa er hann læigir ser þar. of haza við þat ein vat. Sa vatir skal svá at orde tveða. et sa at hann reiddi þer þestar penning. Sv er önnur þartælia er tvær vattar ero ner. ez þa scilr a nocrot. þa skulu þeir bera vitni umm. þa a sa þar sitt heimilt er tælit hægir.

Jvfr. Cap. 164. F. X. 41. Cap. 165. F. IX. 20. Cap. 166. F. IX. 12. Cap. 167. nedenfor Brudstykket IV. Cap. 169.

¹) Saaledes i Y. mæla — Fr. L., upaatvivlelig rigtigere. ²) Rettet saal. efter Fr. L. fra Afskriften hænd, der ei giver nogen Mening. ³) Baade her og nedenfor rettet i Mrg. i Xa. til gøtu; gatu — Xa; gøtu — Y. ⁴) Saal. baade X. og Y.; maaskee dog Skrivf. f. .ij.

Su er hin þridia þartælia. er maðr ber tiolld sit a scip ut oc tialdar með. þar þarz ein vafr vid at vera ex þa scillr a noccot. þa a sa vitni at bera umm. þa er þat var¹ at lægum tælit. Su er hin ziorða þartælia ex maðr ber sina til scip. oc viggryðil. þar þarz ein vafr vid vera. ex þa scillr a noccot. þann er scipar. oc hinn er tæcr. þa skal sa vitni umm bera er vatrenu er. Nu ero þartædiur allar taldar upp at biarcænar rette rettom.

Quert þat skip er i farer er zort.

Skip þat er ausa þarz þrim sinnum a tvæimr dognom. þat er talt at biarcænar 170 rette rettom zort i farer. nema skiparar vili lecare lita.

Umm þat er styrimadr vill skipi att læggia.

A þeim dægi er styrimadr vill skipi sinu ut læggia. þa sculu aller skiparar til 171 coma. nema þær naudsyniar stannde zyrir er taldar ero i biarcænar rette rettom. en þeir segi til naudsynia sinna er þat mal æigu. Enn hver þeirra manna er heill er. oc æztir stænndr. oc komr hann æigi til skipa adr en reidr se rudd. þa er hann sæcr .ix. ærtogom. Enn þegar er þar komr scut stamn sem adr vissi zrammstamn. oc horver stamn a leidis. þa a styrimadr alla læigu sina. nema hann vili bætr gort haza. hvatle er a skipi verðr. Enn hver þeirra hæilla manna er sidar komr en auft mal lome til hans. þa er hann sæcr .ix. ærtogom. oc ex hann komr sidar enn tialldat er. þa er hann sæcr .ix. ærtogom. Enn ex allr er ein maðr. þa er sa sæcr .ix. aurum.

Hoerir reidu menn ero.

Þeir ero ziorir reidu menn. er et vil yðr til segia. Ein sa er hvilir i stamne. 172 a stiornborda zramme. En annar i houud bita rumi. zramme a bachorda. En sa er hinn þridi er hvilir i stamne æztir nest styrimanne. Enn sa er hinn ziorde er recr i rumi unndir vinnd ase. oc hvilir a bachorda. þeir æigu at giæta allra mæla. oc at sofia hver sem hvilir til. oll mæl æigu þeir at giæta a skipi sem giallthyri i caupannege. zyrir þvi at styrimadr a ænngan mann at sofia nema einhverr verðr sa uvr oc priotr at aller þurzi til gannga. þa skal hann i zyrstu gannga. oc aller hanum zylgia sidan.

Umm þat hoerir sækta mæl skulu giæta.

Sækta moll oll þæu sem a scipi verða. þa a styrimadr hælz. en hafetar holz. 173 nema þægn gilldi se. þat a lononngr. þar sem þeir briota bulca sinn at heilu. oc er cristinn lononngr. zyrir þvi at oll socnar moll æigu reidu menn at sofia vid bryggju spord. oc haza sciolld raudann uppi æ meðan þeir liggia vid land. Enn meðan þeir mego æigi lannde na. þa er mot þeirra vid siglu. sem vid bryggju spord.

¹) Saal i Mbr. for far?

oll þau moll er þeir sætia sín a midli. þau ma æigi riuxa. Enn oll þau moll er usætt ero. er þeir coma i tacmærlir. þau a lonoung. þat hæitir tacmærlir. er liggr i boar manna logum.

Her segir til. umm skipp læsting.

- 174 Eyr menn lesta scip sitt. þa sculu hælstar bida halzan manad yrcra daga ey botande er. Enn ey þeir riuxa scip zyr. þa riuxa þeir scipan undir styrmanne. þa liggr þeim sliet vidr sem logh ero.

Umm þat. Eyr menn riuxa scipann.

- 175 Ey bulli er bundinn. oc scip or hozn lagt. þa er sa sæcr. ziorom tigu mara. er zyrst ryzr scipann unndir styrmanne. Enn þo at hann riuxi zyr enn full scipat se. oc hæuir hann zott sín a. en hinna huer. prim morcum. er síðan gænngr ey til þess er scip er uzort zyrir lido sacar. Enn ænnu ero þeir sædir. er síðan gænnga ey.

Boar upp shall hæziafc berg vordr a skipi.

- 176 Berg vord scal hæuia upp i stamne framme. oc zara aztr at scipi a stiornborda. zæsti oc zæstar vord scal hæzia vid siglu. annar er sa sitr. en annar sa er spennir. oc zora aztr at scipi a stiornborda.

Boar upp hæzfc hæznar austr.

- 177 Hæznar austr scal hæziafc a bulcabrun. oc zara fram at scipi. Siglinnger austr. oc ra vord scal hæziafc a siglu a bachorda. oc zara fram at scipi. annar sa er sitr. enn . . .

IV.

Den ældre Borgarthings- eller Vikens Christenret.

Af denne Lov findes tre Recensioner, der afvige formeget fra hverandre til at Forskjellen lader sig anføre i Form af Varianter. De meddeles derfor her alle tre fuldstændigt:

- I. Texten aftrykt efter Pergamentscodex No. 78 qv. i den Arnamagn. MSS-Samling, hvor den tilligemed Jons Christenret, Sverrers Christenret, Bergens Bylov m. m. findes skreven med en Haand fra 1te Fjerdedeel af 14de Aarhundrede. Den er her betegnet . . . A.

Efter denne, eller rettere en mindre nøiagtig Afskrift deraf, er Hannes Finnssöns Udgave af 1759 ("Tentamen historico-philologicum circa Norvegiæ jus ecclesiasticum, quod Vicensium sive priscum vulgo vocant") aftrykt.

Sammenholdt med Pergamentscodex No. 1642 qv. i det kjøbenhavnske store kgl. Bibliotheks nyere MSS-Samling (*Codex Tunsbergensis*), hvor den tilligemed den nyere Borgarthingslov, Hirdskraa og en Mængde andre Sager findes skreven med en Haand fra 1te Fjerdedeel af 14de Aarhundrede. Her betegnet . . . B.

Fremdeles med et Pergamentsblad, indeholdende Cap. 5, skrevet med en Haand fra omtrent Slutningen af det 14de Aarhundrede og indbundet i Cod. No. 68 qv. i den arnamagnæanske Samling. Her betegnet . . . C.

De betydeligste Afvigelser i Hannes Finnssöns Udgave ere ogsaa anførte og betegnede H. F.

- II. Efter Pergamentscodex No. 31 oct. i den Arnam. Samling, tilligemed den nyere Landslov m. m. skreven med en Haand omtrent mellem 1320—40. Christenretten findes her paa to Steder, den største Deel, der omtrent svarer til Cap. 4—15 i Rec. I., bag i Bogen; det mindre Stykke, der svarer til Cap. 16 og 17 i Rec. I., paa en Side foran i Bogen; om disse Stykker oprindelig have hørt sammen, eller ere Brudstykker af forskjellige Recensioner, lader sig nu ikke afgjøre, dog synes det første rimeligst, da det ene Stykke ikke indeholder noget, som ogsaa findes i det andet. I det første Stykke mangler idetmindste eet Blad, og meget er ulæseligt formedelst Slid og Fugtighed. — Begge Stykker ere her aftrykte saaledes, at det større, der indeholder de Capitler, som ifølge I. sees at være de første, er stillet foran, det mindre derimod bagefter, uagtet de i Codex findes i den modsatte Orden.

- III. Efter Pergamentscodex C. 15. i det stockholmske kgl. Bibliotheks MSS-Samling, hvor den tilligemed den nyere Borgarthingslov m. m. findes skreven med en Haand, overmaade lignende den der har skrevet ovenanførte *Codex Tunsbergensis*, ja maaskee endog den selv samme. Det 3de Blad fra Begyndelsen er bortskaaret, og ved Enden mangle ogsaa eet eller flere Blade.

I.

Her hæyr cristins doms bók

þenn er ganga skal.¹

Þet er uphæyr lagha uarra. at austr skulum lúta oc geuaz kristi rötia kirtur² oc 1
lenne menn. Söda skal barn huert er boret uerdr i þenna heim. kristna oc till
kirtiu bera nema þæt æina er með ortumbium er alet.³ þau skulu mykil a þeim
manne⁴ er æighi ma⁵ moder matt geua. hælaz horya i ta stad. en tær i hælstað.
hafa medal hærða. nafte a bríošte framme. talþvar a bæinum framman. augu⁶
axtan i nafte. hæyr sæls væizar⁷ oc⁸ hundz hærud. þæt skal a þorue þora oc røgra
þær er huarke gengr⁹ izir men ne zenadr þæt er þorue hins illa. Nu er þæt barn
annat er uerdr bælgð boret. er¹⁰ bælg þær er anlitz stop¹¹ skuldi.¹² þæt er ollum
monnum synt at þa maðr ma ser æigi matar axla þo at uagfen uerdi. þæt skal taka
oc till kirtiu bera. lata¹³ primsigna. læggia þirer kirtiu dýr. gæte hin nanaste niðr¹⁴
till þæss er ond er or. þæt skal grana i kirtiu garðe oc bidia þirer sol þæss sem bæzt
tan. lata uerða at þærri uon er guð uil.

Um gudsfjar oc skif¹⁵ at nauðsyn.¹⁶

Nu skal barn huert bera til hæznengia¹⁷ þa kalmadr¹⁸ oc þu tona er gera ma 2
gudsfjar uid þadur barns oc modor. Nu liðr opt at barne a uæghum uti sua at
hætt er¹⁹ við dauða. ær skulu þau læde rættia.²⁰ mæla kalmadr þirer en tona æxtir.
nærna barn a nærn. ef stiri þil i nærne þadur oc sunar oc andans hælga. oc mæla
sua þrýsuor. Skal²¹ kalmadr rættia i lova ser. oc taka up rata sin með þumale
zingri. rida i tross i trismu stað a bríoßt²² oc millim hærða i nafar oc øgru oc i
hjarfa.²³ Ex vatn er sua mikit at þau megho barn i hylia.²⁴ þa skal dorya i
þrýsuor oc i drepa²⁵ oc þrýsuor at orðom²⁶ tueda. En ær æigi er sua mylit
vatn. þa skal kalmadr rida a með hende sinni. vatne²⁷ ex vatn er. dog ex dog er.
snio ex snior er. sio ex sior er.²⁸ Nu uerða oxt litlar liðs dræggjar. þætt barn

Jvfr. Cap. 1. 2. G. 1. 21. F. II. 1. E. 1. 2. 5. 6.

¹) Overskr. mgl. B. ²) kirtiu — B. ³) nema þæt se með þeim ortymbium boret — B. ⁴) vera —
tilf. B. ⁵) skal — B. ⁶) augun — B. ⁷) væiza — B. ⁸) sæteræiza — H. F. ⁹) eða — B.
¹⁰) ganga — B. ¹¹) er — mgl. B. ¹²) anlitz stop — B. ¹³) skuldu vera. — B. ¹⁴) þæt barn
skal till kirtiu bera. oc — B. ¹⁵) niðr — mgl. B. ¹⁶) Saaledes A. f. stírt. ¹⁷) Ingen Capitelafð. i B.
¹⁸) hæznengar — B. ¹⁹) kalmadr — B. her og ndf. ²⁰) þæt er hætt — B. ²¹) veyuia — B.
²²) þa skal — B. ²³) bríošte — B. ²⁴) vndir nafar i øgrun oc a illiar. — B. ²⁵) at barn ma
þær i hylia — B. ²⁶) st. barn þrýsuor i drepa — B. ²⁷) sua at orðe — B. ²⁸) vatne — mgl. B.
²⁹) til — tilf. B.

hiarnar við oc værd þoret tult till lirkii. preste stulu þau sæghia sína stirn. oc¹ ex þau hafa sua at orðom tuedet sem talt² er i rette manna þa skal prest þrimsigna þæt barn. þa hæfir þæt³ stirn zulla. Engom manne þarz tyszur i vatni⁴ drepa. En ex þau megho ægi muna at hærma reet zirer preste. þa mundu þau ægi rett at mæla izir barne. þa skal prest stira þæt⁵ stirn zulri. Nu ex barn andaz a þærri⁶ læidu með stiri stirn sem nu er talt⁷ þa skal þæt grava i lirkii garðe sua sem prest haur stirt.

Um sengzor hans oc abyrgð a barne.⁸

- 3 Griddonor oc grantonor stulu vera uid sengzor huerrar tonu til⁹ barn er¹⁰ þordt oc huerua ægi zyr izra en þær hafa laght þæt at¹¹ modor briofte. En ex barn er¹² andat er menn tona till hennar annat sinni. oc ma þær a sea¹³ handa stad eða banda. er þæt¹⁴ tuitst eða tuxzt oc mæler hon i viti. þa hæfir moder mordenge at barne sinu. hon hæfir zirergort ze oc zridi lande oc lausum oyri. zate a land hæidit oc tume aldri þær sem cristnir men ero. þui er hæidit mord uerra en cristit at ziri zaret er þæss manz salo¹⁵ er hæidin dognr. En ex hon mæler ægi i uiti¹⁶ þa er menn tona til hennar gange till scripta uid prest oc bote engu ze zirer. Nu ex madr byr i einmane adrum monnum ziarre.¹⁷ oc uærðr sua bradom boret at ægi ma tonom¹⁸ tona uid sengzor tonu. oc¹⁹ ero þau .ij. æin hiun²⁰ oc gengr at barne. þa skal zader halda á oc moder oc stira þæt barn stirn þærri er nu er talt i rette manna oc stilia egi hiuna lagh sit [þui hældr. zyr en²¹ barn þærri dogni hæidit. Nu skal tona huer hafa barn sit uid briofst ser ægi lengr²² en .ij. zastur oc till hinnar þridiu. En ex bonde hennar²³ mæler at hon skal barn sit az briofte ser²⁴ lata oc hæfir han tuariti²⁵ sua milit at tona hans vill ægi at orðom hans lata. þa er hon sæð mortum .iiij. az sinu æinu ze. En ex han gar²⁶ ægi hældr en hon. þa ero þau bæde sæð mortum .iiij. az bæggia þærri ze.²⁷

Um skirsla stæznur.²⁸

- 4 Nu ero ziorar²⁹ lagha stæznur at bera born till hæznengiar a .xij. manodom. þau born er þordt ero ætir jola dagh hin zyrsta. þau stulu stird uera³⁰ pascha ærtan. oll þau er þær ætir ero þordt stulu stird uera at Johns vafu. oll þau er þær

Jvfr. Cap. 3. G. 21. 22. F. II. 2—4. 6. E. 4. 7. Cap. 4. G. 21. F. II. 5. E. 8.

¹) oc — mgl. B. ²) talt — B. ³) þæt hæfir — B. ⁴) vatn — B. ⁵) þæt — mgl. B.
⁶) þærri — mgl. B. ⁷) mest — B. ⁸) Ingen Capitelafdeling i B. ⁹) þær er — tilf. B. ¹⁰) uærðr — B.
¹¹) i hia — B. ¹²) Nu er barn — B. ¹³) annat huar — tilf. B. ¹⁴) er — tilf. B.
¹⁵) sal — B. ¹⁶) mæler i uiti — B. ¹⁷) i oymane zra adrum monnum. — B. ¹⁸) tonu — B.
¹⁹) oc — mgl. B. ²⁰) þau tuau hiuna — B. ²¹) [sidan. hælðar er — B. ²²) Nu st. tona egi lengr barn uid briofst ser þorda — B.
²³) hennar — mgl. B. ²⁴) ser — mgl. B. ²⁵) tuariti — B.
²⁶) gar — H. F. ²⁷) En ex &c. — mgl. B. ²⁸) Um laga stæznur oc bera born til stirn. — Overskr. B.
²⁹) þiar — B. ³⁰) a — tilf. B. uera — mgl. hos H. F.

ættir ero þóð. flulu flírd vera at miðjela meflo. oð þau er þær ættir ero þóð flulu flírd vera at hinni hælgu iola nott. liggv við lagha flægnu hueria¹ .iij. merkr. En eð sua lida allar lagha flægnur at maðr lætr æigi flíra barn flí. þa væðr bonde hæiðin æð barne flinu. han hæðir þirergort þe oc þrivi lande oc laufum oyri. þare a land hæiðit þo vill han æigi triftin uera.²

Um natan þæt sem þirer bodeð er at eta.³

Nu flulu men huatte eta flæita ne fluida.⁴ Sa maðr en⁵ etr flæita ne⁶ fluida. 5 han er sæðr .iij. mortum flíðr.⁷ Bondans boteð lætr þirer⁸ lono hans oc born oc hiun⁹ anauðigh. En eð han a sun .xiiij. vætra gamlan eða þui ælra han flall bota annare bot þirer flí. Er dotter hans a flæti su¹⁰ er ællia er hon flal bota hinni .iij. boteð þirer flí oc flin born.¹¹ Forðer bonde geðte æigi sua marga¹² oc geðr han fluida at eta þa er han sæðr .iij. mortum þirer huern þeirra. Þæt hæitir¹³ alt fluida¹⁴ er sua væðr dauð at æigi ganga manð handa verð till.¹⁵ Liggv þenadr manð¹⁶ uti a hæiði¹⁷ dauðr allum monnum iamner. till flal granna læiða¹⁸ oc lata flæ. eð¹⁹ þeim flniz manð handa uerð a þa flal æigande nytta²⁰ hava uib roð²¹ granna flinna. Eð þeim flniz æigi nytande þa flal æigande vnyta. Eð maðr nytir þæn fluala²² er sua væðr dauðr þa ma biðflupæ armadr geva honom flot till lyritar æiða.²³ eð²⁴ vinð æiðr²⁵ at flullu þa er han flgn flatar.²⁶ eð flæ flællr²⁷ þa hæitir²⁸ han flannr at flot. sæðr .iij. mortom.²⁹ Nu flall³⁰ þæt alt eta oc nytta en sua væðr dauðt at manð handa verð ganga till. breðr a hæl i baðe. fluitir flave. væðr i tiobre. liggv dauð i fladu brunni. flællr þirer flolbru.³¹ gengr þirer flilðri³² manna. læiðir maðr a iðf vðoran. flringr flalæt³³ a flunði. bæð biorn. biðr væghr. væðr þirer hoðr gange eða hoðr. biða hundar til hæliar. [þæt flall alt nytta.³⁴ Nu a maðr³⁵ flæ æina. væðr flæ fluibauð.³⁶ hena flal nytta. En eð han a .ij. liggia

Jvfr. Cap. 5. G. 31. F. II. 42. 43. E. 26. 29.

1) hina þyrflu — B. 2) Nu ero men þóðer oc haza triftin dom allan. nu þurðu mað mennanner aller. þeir flulu huatte etta flæita ne fluida. — tilf. B. 3) Um tiot atto flæita oc fluibda. — Overskr. B. 4) Nu &c. — mgl. B. Nu flulu trionir men huatte — C. 5) er — B. 6) eða — B. C. 7) flíðr — mgl. B. C. H. F. har ved en feilagtig Opløsning af Forkortningen: ser. 8) han oc — tilf. B. C. 9) oð — tilf. B. C. 10) Eð han a dotter æð læiti (er. þa — B. Sua eð dotter hans er hæima æðæti su — C. H. F. har ogsaa æðæti i eet Ord. 11) hiun. — B. C. 12) Alðri þóðer bonde sua marga geðta — C. æigi indskudt, men igjen udraderet — B. 13) er — B. 14) fluibade — C. 15) vider — C. 16) manð — mgl. B. 17) hæiðum — C. 18) fl. lalla granna oc læiða — C. 19) En eð — B. 20) nytta — C. 21) ruð — B. 22) þeim fluala — B. þæn þenadr — C. 23) flot til. lyritar æiði a hann þirir at flanda — B. flot. lyritar æiði a h. þ. at flanda — C. 24) honom — tilf. B. 25) eð han vitnag — C. 26) fln flata — B. C. 27) flællr — C. 28) er — C. 29) eð flæ &c. — mgl. B. 30) flulu men — C. 31) flol. eða bru — B. 32) flilðru — C. 33) flrengir flalflær — C. 34) etæ — C. [Nu flal þæt alt etta oc nytta — B. er sua væðr dauðt oc manð ganga handa uerð til — tilf. B. er sua v. dauð sem nu er flitt of manð g. h. v. till — tilf. C. 35) maðr a — B. 36) fluibauð — B. flalæt dauð — C.

baðar svidaðar.¹ eta² hina oxre. vnyta hina þyrri.³ En ex han⁴ a .iiij.⁵ nýta .ij.⁶ nýta hina þridi.⁷ En ex han⁸ a meira⁹ en .iiij. þyr þa skal¹⁰ þær nýta oc nýta alt annat ex¹¹ suida ligg.¹² En ex zenadr þællir þirer þergh¹³ oc þreft æigi blöð ut þa skal vnyta. ex blöð þreft ut þa skal nýta.¹⁴ Vindr þællir við a zenad manna. þreft blöð ut þirer tre þa skal nýta. þreft æigi blöð ut þa skal unnyta.¹⁵ Ex reid lystr¹⁶ þa skal vnyta.¹⁷ Nu skal alt þæt eta er i bui er þorðt uttan¹⁸ hund oc latt oc ros. En ex maðr etr æinhuern þænn lut naufsynia laust¹⁹ þa hæzir han þirergort þe oc þridi lande oc lausum oxri. þare a land heidit²⁰ oc tome aldri þær²¹ sem trisnir menn ero.²² En ex maðr værðr staddr a þirði eða a þorade. meinar honom sua ueðr eða vagher²³ at han ma æigi till bygða²⁴ toma. þa skal han liggia .viij. nettr matlaus þyr en²⁵ han ete hund eða toft.²⁶ han skal hælðr ete hund en hundr ete han²⁷ oc segia²⁸ hinum þyrsta þreft²⁹ er han hittir³⁰ at han hæzir vatan³¹ eted við naufsyn sua.³² gange till scripta oc bote engu þe þirer. En ex han lornir oc uill æigi til segia. værða þunnin bæin i budar³³ stad. þa ma biftups armadr geva honom sol.³⁴ iarne a han þirer at standa. værðr han stfr at iarne þa er han syn sata.³⁵ værðr han þull³⁶ þa a hann þimtar grid³⁷ þra³⁸ iarne sem þorðeða.³⁹

Ex men eta kiot a utidum.⁴⁰

- 6 Engi maðr skal kiot eta síðan .viij. vitur ero till þasþa dags nema han uill bote⁴¹ .iiij. mortum. Ex maðr etr kiot síðan .viij. vitur ero till þasþa.⁴² þa hæzir han þirer gort þe oc þridi.⁴³ þæt hætir alra manna þasta. Ex maðr etr kiot a þra dagh sæðr .iiij. mortum. [En ex han etr kiot a imbrudagum sæðr .iiij.⁴⁴ En ex maðr etr kiot a þæim daghum er þasta [er boden.⁴⁵ bote⁴⁶ sem daghrifi⁴⁷ er til. En ex maðr er⁴⁸ daghvillr oc etr kiot a þastu daghum. tomr maðr inn þarande⁴⁹

Jvfr. Cap. 6. G. 20. F. II. 38—41. E. 27. 28.

1) þat þa daubar — B. C. 2) þat — tilf. B. 3) þa ma nýta hina oxro en æi hina þyrri — C. 4) maðr — C. 5) .iiij. eðr .iiij. — C. 6) .iiij. — C. 7) .iiij. — C. 8) maðr — C. 9) bu — tilf. B. C. 10) han — tilf. C. 11) alt þæt sem meira er þo at — C. 12) lighi — C. 13) þal eða þergh — B. 14) En ex zenader þællir þirer þergh of þreft blöð ut at nofum þa skal þæt nýta en æi ellighar — C. 15) vindr þællir &c. — mgl. B. C. 16) reidar lystr — B. 17) eigi nýta — B. Sua of ex reididunæ lystr þa er æi nýtande. — C. 18) nema — B. C. 19) naufsynia i. — mgl. B. 20) of þare ex lande — C. 21) þegan — C. 22) Nyt Cap. i B. med Overskr.: Vm naufsyn er kiot uerðar ettet er uatan er. 23) uegr — B. 24) bygðar — B. 25) aðar er — B. 26) eða roff — tilf. B. C. 27) han skal &c. — mgl. B. C. 28) segi — B. C. 29) tennimanne — B. C. tit — tilf. B. 30) þinn — B. C. 31) vatan — mgl. C. 32) þina — mgl. C. 33) buda — C. 34) um — tilf. B. 35) synsata — B. C. 36) at — tilf. B. 37) þimtar natta grid — B. vgrid (3: þimtargrid) — C. 38) þirer — C. 39) þirer þorade — C. 40) Vm kiot ato. — Overskr. B. 41) nema bote — B. 42) þastadaghs — B. 43) lande of lausum oxri — tilf. B. 44) [oc sua a ymbrudagum — B. 45) [þirði — B. 46) sæðr þitu — B. 47) dagar — B. dagrifi — H. F. 48) uerðar — B. 49) þarande — mgl. B.

till hans. oc spyr hui etr þu liot en aðrir men þasta. Spytir han ut þeim bita er þa hægir han i munni ser. gange till scripta uid prest¹ oc bote engu þe xirer. Ex han suælgir niðr þeim er þa hægir han i munni ser² oc tælr annan. bote slifu sem daghrifi er till.³ Nu er⁴ maðr staddr i einmane þiarre.⁵ væðr⁶ han daguillr. etr han liot a þreadagh. gange till scripta oc bote engu þe xirer. Ero þeir .ij. oc værða bader daghuillr gange til scripta uid prest⁷ oc bote engu þe xirer. Ero þeir .iiij. oc eta⁸ liot a þriadagh. bote .iiij. mortum huer þeirra. eigi matto⁹ þeir aller daghuillr.

Um brulaups tima retta.¹⁰

Nu xær þæt alt saman liotaat¹¹ oc tuenna gixtir.¹² Skal ængi maðr þa 7 ser¹³ lono síðan .ij. vitur ero till þascha. nema bota vili mortum .iiij. xirer.¹⁴ En ex han¹⁵ xær lono¹⁶ síðan .vi. vitur ero til þascha þa hægir han xirer gort þe oc xribi. Engi maðr skal þa lono síðan .iiij. vitur ero till Jona uafu.¹⁷ engi skal oc síðan þa en .iiij. vitur ero til miðjels meffo. oc engi¹⁸ síðan .iiij. vitur ero till jola. Ex han xær æina hueria þessa tíð þa er han sælr .iiij. mortum uid biskup.¹⁹ [En ex maðr xær lono sunnudagh at tuelði þæt er þange tíð reet. Mana dagh at quældi. þange tíð reet.²⁰ Maðr²¹ xær ser lono þredagh at tuelði. sædr .iiij. aurum. Oðens dagh at tuelði. þange tíð reet. Þoredagh at tuelði [ex maðr xær ser lono. þa skal han bota mortum .iiij. xirer.²² Þreadagh at tuelði. þange tíð reet. Laughardagh at tuelði ex maðr xær þa lono þa skal han bota mortum .iiij. xirer.²³ Maðr²⁴ xær lono um imbru daga.²⁵ sædr .iiij. mortum. Maðr²⁶ xær lono meffo nettr eða þastu nema þenne menn love. bote sem daghrifi²⁷ er till.²⁸

Ex at niðr þalle væðr þylkis kirkia oc heraz kirkia oc þögenda kirkia huerfu upp skal gera.²⁹

Sæx ero þyllis lirtiur i þema .iiij. þyllium.³⁰ æin [a kononga hællu þri.³¹ 8 annur a Suertiborgh.³² þridia a Tunum. þiorda a Alre i Oðloar³³ heraðe. .v. a Same.³⁴ setta a Hæidar hæimi.³⁵ Ex þyllis lirtia at niðr³⁶ þalle væðr þa skal gera till tuinna³⁷ tolf manodr³⁸ stæxnu ollum þyllis monnom at halda upp þyllis

Jvfr. Cap. 7. G. 27. F. III. 9. E. 21. Cap. 8. G. 10—12. F. II. 7—9. 12. 13. E. 34—36. 39.

¹) uid prest — mgl. B. ²) er þa &c. — mgl. B. ³) bote daghrifi — B. ⁴) uerðar — B.
⁵) i oymane — B. ⁶) er — B. ⁷) uid prest — mgl. B. ⁸) aller — tilf. B. ⁹) mego — vera — B.
¹⁰) Um tuenna gixtingar. — Overskr. B. ¹¹) liot — B. ¹²) gixtingh — B. ¹³) ser — mgl. B.
¹⁴) nema gjalde .iiij. merkar. — B. ¹⁵) maðr — B. ¹⁶) lono — mgl. B. ¹⁷) Johana meffo — B.
¹⁸) eigi — B. ¹⁹) [nema bote .iiij. mortum. — B. ²⁰) [Sunnu dagh a tuelði. mana dagh at tuelði. þæt er þange tíð reet. — B. ²¹) En ex maðr — B. ²²) [sædr .iiij. mortum. — B. ²³) Þreadagh &c. — mgl. B. ²⁴) Sua ex maðr — B. ²⁵) a imbru dagh — B. ²⁶) En ex maðr — B. ²⁷) daghrift — H. F. ²⁸) bote &c. — mgl. B. ²⁹) Um halð lirtia allra. — Overskr. B. ³⁰) i þema &c. — mgl. B.
³¹) [i kononghællu. — B. ³²) Suertiborgh — H. F. ³³) Oðlos — B. ³⁴) a Vestfold — tilf. B.
³⁵) Hæðarhæimi — H. F. ³⁶) niðr — mgl. B. ³⁷) tuæggia — B. ³⁸) tolfmanada — B. (ogæa medenfor).

tírtiu sinni.¹ Ex þeir sitia um² þa sædir³ mortum .xv. Gera⁴ adra tynni .xij. manodr stæznu. ex þeir sitia um þa.⁵ sædir⁶ mortum .xv. þa⁷ skal gera þeim hina þridiu tuinni⁸ .xij. manodr stæznu. ex þeir sitia um⁹ þa sædir¹⁰ mortum .xv. oc er þa halzr .v. tigr marla. Nu skal gera¹¹ hina .iiij. ziogura manodr stæznu.¹² þa er þa ein hærnadr [er tonongr lönzdi innan landz¹³ at hærta¹⁴ monnom till triftins doms. han skal æigi menn¹⁵ drepa oc æigi hús brenna. [ex þeirra skal han tala oc bu oc¹⁶ hava at hærnade. En þegar men eta ex nyiv lörne þa skal hærta a nýia læit stæznu gærdir¹⁷ at þeir have gorua up zyllis tírtiu sína. Ex heraz tírtia at zalle værdr. [gera till¹⁸ heraz monnom .xij. manoda stæznu at þeir have upgort¹⁹ heraz tírtiu sína. [ex þa er æigi upp gor þa ero þeir sædir²⁰ .iiij. mortum.²¹ þa skal gera þeim adra .xij. manodr stæznu. ex þa er æigi gor sædir .iiij. mortum. [En skal gera hina .iiij. .xij. manodr stæznu. ex þa er æigi upp gor sædir .iiij. mortum zírer. Nu skal gera þeim manodr stæznu. ex þa er æigi upp gorr. þa skal huer bonde borta .iiij. mortum.²² Madr²³ gerer [er hógenda²⁴ tírtiu a iorðu sinni.²⁵ zællr þu nidr haza²⁶ slitar stæznur sem til heradz tírtiu. borte²⁷ .iiij. mortum zírer æina .vi. zírer .ij. .ix. zírer .iiij. gera honom hina .iiij. manodr stæznu. en ex þa er æigi gor. þa a tonongr bór þæn en bonde ælli i.²⁸ halde tonongr²⁹ upp tírtivgærð. Ex þu tírtia værdr at zalle er han³⁰ gerde a. þa skal bonde þing stæzna þa er iorð att ædr eða ærzingiar³¹ hans. bioda³² tírtiu gærð upp at halda. þa a bonde at haza³³ slazr iorð sína oc heitir þætt æztr lausnar iorð.³⁴ Nu ex madr gerer tírtiu a annars manz iorðu.³⁵ ex þu at zalle værdr. hava till slitar stæznur³⁶ sem til heraz tírtiu. sædr .iiij. mortum zírer æina .vi. zírer .ij. .ix. zírer þriar.³⁷ [Ex þa er æigi gor³⁸ þa skal gera honom³⁹ manodr stæznu. þa skal han zara ullægr ex þa er æi gor till þæss er han [hæzir þe till at halda tírtiu gærð upp.⁴⁰

Um kirkungarðz nízryall oc um greztir manna.⁴¹

- 9 Gærðr skal vera um tírtiu hueria. ex han værdr at zalle þa liggia við meerrt .iiij. við allan .vi. aurar við ziorðong huern. þo at æit líð se oped⁴² a ziorðonge. þa er

Jvfr. Cap. 9. G. 13. 23. F. II. 7. 15. 16. E. 38. 48—51.

¹) ollum &c. — mgl. B. ²) En þu er æigi gor — B. ³) (sædr — B. ⁴) skal þeim — tilf. B.
⁵) En ex þa er æigi gor — B. ⁶) (sttar — B. ⁷) En — B. ⁸) tuziggia — B. ⁹) turt um — B.
¹⁰) (sæiaz þeir — B. ¹¹) þeim — tilf. B. ¹²) En ex þa er æigi buin — tilf. B. ¹³) [lönzdr innan
landz tononghe — B. ¹⁴) allum — tilf. B. ¹⁵) engan man — B. ¹⁶) [en þe þeira skal han allt — B.
¹⁷) uid þa — tilf. B. ¹⁸) [þa skal gera — B. ¹⁹) gortza — B. ²⁰) [En ex æigi er gor i þa stæznu
sædr — B. ²¹) mertr zyrer — H. F. (ogsaa nedenfor). ²²) [Nu skal gera þeim hina þridiu manadr
stæznu. En ex þa er æigi gor. þa er huar bonde (sædr þriar martum. er i þærri tírtiu sofn er. — B. ²³) En
ex madr — B. ²⁴) [er hógenda — mgl. B. ²⁵) slazr — tilf. B. ²⁶) þa skal gera til — B.
²⁷) (sædr — B. ²⁸) i — mgl. B. ²⁹) han — B. ³⁰) tonongr — B. ³¹) ærzingi — B. ³²) oc
bioda — B. ³³) at haza — mgl. B. ³⁴) með tononge gerd. — tilf. B. ³⁵) eign — B. ³⁶) haza
landzþrotten slitar stæznur til upgerdar — B. ³⁷) þriar — H. F. ³⁸) [En — B. ³⁹) tit — tilf. B.
⁴⁰) [a ziar toffe at gera tírtiu upp. — B. ⁴¹) Um tírtiu gærð up halð. — Overskr. B. ⁴²) oped — mgl. B.

sem allr ziordongr se niðrfallen. Kirtiu garðe er skipt i ziordonga til græxtar. Skal graua lenda men austan at kirtiu oc i lande sunnan vndir upsar¹ dropa. ex þeir æigu æigi lut i kirtiu garðe þa skulu þeir liggia i bonda leggho. þa skal graua haulda oc haulda born.² þa skal grava lonsingia oc lonsingia born. þui nest skal graua zrials giæza oc þeirra born.³ nest kirtiu garðe skal grava man manna.⁴ oc menn þeir⁵ er retnar ero a siouarströndu oc hana har skurdi noröna. Græxt man⁶ i zrials giæza leggho⁷ sædr aurum .vi. Græxt zrialsgiæza i lonsingia leggo bote⁸ .xij. aurum. Græxt lonsingia i haulz⁹ leggo [bote mortum .iij. zirer.¹⁰ En ex madr græxt lif upp þett er hold eða har er a. þa er han [sætr annat niðr. þær ligia uid mertr .iij.¹¹ Græxt þett upp en¹² lidum¹³ lodir saman. [þær liggia vid aurar .xij.¹⁴ Þein þau oll er upp græxt¹⁵ þau skal læggia oll nest listu niðr. Oll þau er uppi liggia¹⁶ oc sol nær¹⁷ bote .vi. aurum zirer þein huert. Nu ex madr tenner naonga sin þæn er upp er grauen. þa æigu ærzingiar sætt þa er uidr ligg. En ex ængi tennez vidr¹⁸ þa a biscop sætt þa alla¹⁹ er uidr ligg. zællr aldri sætt handa milli.

Um skyldu biscups oc iöir zærd oc um presta hueris þær skulu suara.²⁰

Nu er biscop skyldr at vigia kirtiu allar. zara til zyllis kirtiu með .xxx. manna 10 oc vera nettr .v. En till heraz kirtiu skal han zara²¹ með .xv. men oc vera²² nettr .iij. Nu hælðr vighingh a kirtiu æ meðan horn stæinar standa. En²³ þo at um þurvi at bota þa hætta þæt²⁴ kirtiu botr. Nu skal biscop tona til huerrar²⁵ græxtar kirtiu a huerium²⁶ .xij. manodom. En ex han tæmr æigi. þa a han at missa þeirrar giætar er han tætr²⁷ i þui heraðe a þeim .xij. manodom ex bonðr uilia logh uid han haza. En han er skyldr²⁸ at zærma born manna a huerium .xij. manodom oc uæita þeim stript er þurzu. za²⁹ trismu huerium preste bæde til heraz kirtiu oc³⁰ horgenda³¹ kirtiu. En ex menn bera barn³² til horgenda kirtiu oc er þæt³³ uid dauda. quædr prestær næi vid at stira. þa er han sædr mortum [.vi. vid biscop .iij. oc³⁴ prim vidr zædur barns ex þæt dæyr hæidit.

Jvfr. Cap. 10. G. 8. 9. 33. F. II. 8. 9. 44. E. 31. 40.

¹) upsa — B. ²) hauld men oc þeirra born — B. ³) þa skal grava &c. — mgl. B. ⁴) manns men — B. ⁵) þá — B. ⁶) En ex madr græxt man — B. ⁷) lege — B. ⁸) [ædar — B. ⁹) hauldz mang — B. ¹⁰) [ædar mort. — B. ¹¹) [annat list [ædar .iij. mortum — B. ¹²) er — B. ¹³) timum — B. ¹⁴) [ædar .xij. aurum — B. ¹⁵) uerda grazen — B. ¹⁶) ero — B. ¹⁷) oc sin sol a — B. ¹⁸) En ex þær tennazst eigi — B. ¹⁹) alla — mgl. B. ²⁰) Um kirtiu vigstur allar. — Overskr. B. ²¹) skal han zara — mgl. B. ²²) þær — tilf. B. ²³) En — mgl. B. ²⁴) þæt hætta — B. ²⁵) I Mbr. ved Feilskrift hurrar. ²⁶) huerium — mgl. B. ²⁷) a — B. ²⁸) skylduger skal han ura — B. ²⁹) oc — B. ³⁰) sua — tilf. B. ³¹) horgendar — ostere B. ³²) En madr ber barn sit — B. ³³) hett — tilf. B. ³⁴) [mgl. B.

Um tiunda gerdir manna.¹

- 11 Nu er huer madr skyldr at gera tiund² sa er ziar ma azla bæde hazud tiund oc avagstar tiund oc stizla i ziora stæde. A bispup ziorðong. annan heraz³ prest. þridia a lirkia. hinn ziorða bonðr sialvir.⁴ Ez madr vill æigi gera havud tiund sina. þa skal bispups armadr gera honum ziogura manodr stæznu.⁵ ez han uill æigi þa gera tiund þa er han sætr⁶ mortum .iij. gera⁷ honom adra .iiij. manodr stæznu. Ez han sitr um þa⁸ sætr .iij. mortum. [gera honom hina .iij. ziogura manodr stæznu. ez han sitr um þa sætr .iij. mortum. oc ero þa .ix. mertr.⁹ Nu skal gera honom manodr stæznu. en ez han [hæzir þa æigi lotet tiund sina.¹⁰ þa hæzir han zirer gort ze oc fridi lande oc lausum oyri. zære a land hæidit þo vil han æigi tristia uera. A bispup az ze hans till þriggia marla. konongr þæt sem aut er. Madr vill æigi gera avagstar tiund.¹¹ bispups armadr skal zæra till lirkia. gera zimt till allum þeim monnom er vgart haza avagstar tiund sina.¹² sætr huer .vi. aurum er æigi hæzir þa lotet i zimt.¹³ gera honom þa enn zimt.¹⁴ gjalde þa en .vi. aura i þeirri.¹⁵ late¹⁶ sua till þess er¹⁷ læidiz. Ez sa er hæimtir¹⁸ tallar at han haue æigi gort með retto.¹⁹ [er han hæimtir az.²⁰ þa skal han²¹ standa zirer með æin æidi sinu at han hæzir [sua gorua tiund sem han á at gera.²² þa skal hin lita þui at lagum.

Gueriu prest er skyldogr bondom eða bönðr preste oc um laga gigt.²³

- 12 Nu skulu bonðr rada preste till heraz²⁴ lirkia sinnar oc hava þen er þeir uilia a æigi bispup at zæra han zæra lirkia þeirri at laghum nema þui at æins at han zæ till .ij. presta uitni þeirra er lirkia halda.²⁵ [annan zirer sunnan han nestr en annan zirer norðan.²⁶ at han er æigi lirkia sætr prest zirer tunnan lonsi sinu.²⁷ Þætt ero zorn log at prest skal hava laga²⁸ gigt .xij. manodr mate huars²⁹ smors oc miols az bondom³⁰ halzt saalb az huerium zullum bonda i³¹ olæz saad³² .iiij. settonga az einuirkia. Alnar³³ .xij. i legghlaup lendom manne³⁴ tono hans oc barna allum þeim³⁵ er i landuonom ero .vi. alnar zirer hauldboren man .iiij. alnar zirer lonsingia

Jvfr. *Cap. 11.* G. 8. 15. F. II. 11. 18—21. E. 31—33. *Cap. 12. 13.* G. 15. 19. F. II. 15. 17. 22. 23. E. 10. 11. 48. 27.

¹) Um tiundar gerð. Overskr. B. ²) sina — tilf. B. ³) heraz — mgl. B. ⁴) en hin ziorða eiga bonðr at stipta zafocra manna millum. — B. ⁵) tit at gera hazud tiund sina — tilf. B. ⁶) ez eigi a þa gor. sætr — B. ⁷) skal — tilf. B. ⁸) [er þa er eigi lotet — B. ⁹) [gera skal honum .iij. manadr stæznu. ez þa er ei lotet sætr .iij. mortum. — B. ¹⁰) [sitar en um þa. — B. ¹¹) sina — tilf. B. ¹²) bispups armadr &c. — mgl. B. ¹³) hæzir i zimtina gort. — B. ¹⁴) þa skal gera honom adra zimt — B. ¹⁵) i þeirri — mgl. B. ¹⁶) o — tilf. B. ¹⁷) hinum — B. ¹⁸) tiund — tilf. B. ¹⁹) tallaz han eigi rett gort haza. — B. ²⁰) [mgl. B. ²¹) hin — B. ²²) [rett gort tiund sina — B. ²³) Þu presta stipan. — Overskr. B. ²⁴) heraz — mgl. B. ²⁵) haza — B. ²⁶) [annar z. norðan en annar z. sunnan oc þæira manna uitni er nestr ero. — B. ²⁷) zirir tunnofto lonsis sater. — B. Herefter i B. nyt Capitel med Overskr.: Um olæz (ad oc laga gigtir. ²⁸) lagar — B. ²⁹) huars — mgl. B. ³⁰) o — tilf. B. ³¹) i — mgl. B. ³²) en — tilf. B. ³³) aura — B. ³⁴) zirir lendan man. oc þæt zirir — B. ³⁵) oc sua zirir born hans oll — B.

sun .iij. xirer lönfingia. halva adra alen xirer xrialsgiava.¹ pening ueghen xirer man manna.² oc pening xirer born oll þau er æigi ero til gærdar lomen. Alnar .xij. xirer natfæteng³ er prestur ualer izir lifi. er han skyldr at vafa er hin vill laupa. Han skal hafa halva mort xirer olían⁴ .vi. alna onris. Þæn mann skal senda æxtir preste i naudsýn er hyggia þan xirer orde oc æidi. prestur skal fara⁵ huart en er nott eða daghr oc væita⁶ skript oc pionosto. Ex han uill æigi fara oc dnyr madr⁷ pionostolaus. þa skal han⁸ æz alre gízt sinni þeirri er han stuldi tafa i þui heraðe a þeim .xij. manodum. Scall oc⁹ prestur fara till .iij. lifa um dagh. syngia lif song izir.¹⁰ han skal skyldr at vighia .iij. laughar um dagh. vera at hinna þridiu ex han vill. han er skyldr at lesa .iij. bóklesir¹¹ i vir huerium manne er hafa uill¹² þui at æins at¹³ með ze laupi eða han vili uæitt hafa.¹⁴ Men¹⁵ xlytia lif till kirkju. þa skulu þeir legh kaup hava buit¹⁶ preste. eða væð læggia eða varðzlu man za. þæn er uædium se iamgodr. En ex þeir villia engan þæn lost eða lut.¹⁷ þa skal han xirer¹⁸ bioda þeim at sætia lif nidr sædir .iij. mortum. ex þeir sætia nidr at forbode prest. En ex þeir sætia lif nidr þo at huaro þa skal han bera ser sialzr vitni.¹⁹ hava a²⁰ stola a halfe ser.²¹ at þeir uæittu honom þær²² grextar raan.²³ Sa prestur er han²⁴ tætr tiund æz bondom.²⁵ þa er han skyldr at væita pionosto bæde luitum oc daudum þa er hafa þarz. olea bonda oc husxronu oc born hans²⁶ oll þau er sua ero gomul [at við megho tafa. Alla pionosto þa er hafa þarz skal han uæita mott tiund.²⁷ nema natvatu.²⁸ þær skal han hava xirer .ij. alnar vad: mals.²⁹ Nu skal prestur æigi ganga³⁰ sua langt fra kirkju at han mege æigi hoyra klokkor æftar. nema han hafe með ser þa luti alla er han ma væita pionosto með³¹ luitum oc daudum. Ex hann hærir³² æigi sua þa er han sætr .iij. mortum við ærkingia hins er pionosto þarz. Nu skal prestur æigi fara or heraðe nema han [æe til³³ lovi heraðz manna [nema þui at æins at³⁴ han fare til presta motz. Ex han fær i adra stæde³⁵ þa er han sætr .iij. mortum. Nu skal han³⁶ lönvis bidia at kirkju þæn nesti hælzan dagh xirer. þeir stolu³⁷ lönui rada heraðz menn er at kirkju ero oc lönui³⁸ till hœimils xirer þa er hœima sitia.

1) algiava — B. 2) mang men — B. 3) Quær alnar i natfette — B. For det sidste Ord har H. F. seilagtigt: natfæteng. 4) olían — B. 5) i naudsýniar — tilf. B. 6) væiti honom — B. 7) hin — B. 8) uera — tilf. B. 9) Nu skal — B. 10) allum — tilf. B. 11) bóklesir — B. 12) eða er han (sætr .iij. mortum — tilf. B. 13) xleiri nema — B. 14) Herefter nyt Cap. i B. med Overskr.: Um olægo (að oc laga gízt. 15) En ex men — B. 16) but — B. 17) [bioda engan þæn lut — B. 18) han xirer — mgl. B. 19) [En han skal bera ser sialzr vitni um þat mal — B. 20) a — mgl. B. 21) oc (uæiria þess — tilf. B. 22) lif — B. 23) Herefter nyt Cap. i B. med Overskr.: Quæriu prestar er skyld: ngar mote tiund. 24) han — mgl. B. 25) monnum — B. 26) þeira — B. 27) [at við mego tafa alre pionosto. þeir er han skal uæita mote tiund manna. — B. 28) natvatur — B. 29) eða halfa orlogh vegna — B. 30) fara — B. 31) er han þarz at uæita alla pionosto — B. 32) uæitir — B. 33) [hæz — B. 34) [eða — B. 35) lönvis laust — tilf. B. 36) en han skal — B. 37) stolu — mgl. A., rimeligvis blot ved Skrivfeil; Ordet findes i B. 38) lönui — B.

Um imbrudagha boð oc mæsso dagha boð.¹

- 13 Nu er prestur misbýðr² imbru dagha þá er han sæðr morðum .iij. við biskup oc sua er han misbýðr mæsso dagha.³ Prestur skal standa i songhus durum oc biðna þær imbru daga oc mæsso dagha oc stera up kross xirer⁴ oc lata fara a bodlæidir rettir.⁵ En er misbóðet verðr þá skal han ríða eða renna a bodlæidir⁶ oc lofa at loma xirer krossa at menn efi æigi a vtidum eða uinni. En er menn efi a vtidum eða vinna. bote⁷ sliku xirer⁸ sem daghríki er till. ⁹Mæsso dagr stendr a mana dagh.¹⁰ þá skal biðna [hin þyrri sunnu dagh.¹¹ sua er stendr a tynsdæghi.¹² En er stendr a odens dægi¹³ þá ma biðna a hinum næsta sunnu dagh.¹⁴

Um mæsso dagha oc hælghi hald a tolv manodum.¹⁵

- 14 [En er þa mæsso daghr oc .xx.¹⁶ a .xij. manodum en aller ero iambýðrir sunnu dægi .vi. agra daghr huær. [xiorer þyrstir¹⁷ i iolom. hin ximti¹⁸ attande daghr. hin sette .xij. daghr. hin siaundi tynðils mæsso daghr.¹⁹ attande oxste²⁰ daghr páscha. niundi kross mæsso. tiundi hælwardz mæsso. ællyti [þorsdagr i gangdagum.²¹ tolfte Jons uafa. þrettande Petrs mæsso oc Pols. xiogrtande [þeirra hælaghra er huila i kinn oc i sæliu.²² ximtande Olafs mæsso.²³ sextande Lafranz mæsso. siautianda Mariu mæsso hin þyrri. atianda Michiels mæsso. nitandi .iij. postola mæsso um haustid.²⁴ tystufla alra hælagra mæsso. æin²⁵ Andres mæsso. þessa mæsso æptna skal þa hælakt lata [sumars dagh²⁶ er soll [er i ut súðri.²⁷ sem nu ero talder.²⁸ en vetrar dagh en sol setz.²⁹ Er madr er a verli tælin oc uinnr³⁰ a hælguum dagum³¹ bote sliku sem daghríki er til.³² Friaðs madr er a verli tælinn með anaubguum monnom. bote han sett en þau laupa laus vndan. En er a naudigh hiun ero æin³³ a verli tælin.³⁴ komr biskups armadr at þeim oc spyrr.³⁵ hui vinni þer a hælguum daghum.³⁶ þau suara sua. hælðr vildum ver³⁷ hætta. drottin var vældr þui at ver uinum. Skirskota skal han vndir vatta³⁸ suarum þeirra. þa a bonde at borta sett xirer [hiun sin.³⁹ En er hiun⁴⁰ suara þui.⁴¹ ver uoldum þui sioly at ver uinum a hælguum daghum. uilium ver sua stynda os ær eng oc ær ætre. tale [þau hiun⁴²

Jvfr. Cap. 14. G. 16—18. F. II. 24—38. E. 9—12.

¹) Um mæsso daga boð. — Overskr. B. ²) mæsso dagha eða — tilf. B. ³) við biskup &c. — mgl. B. ⁴) xirer — mgl. B. ⁵) bodlæid retta. — B. ⁶) bodlæid retta — B. ⁷) o — tilf. B. ⁸) xirer — mgl. B. ⁹) En er — tilf. B. ¹⁰) a mana dæghi — B. ¹¹) [a hinum þyrri sunnu dægi — B. ¹²) a tynsdægh — B. ¹³) od. dagh — B. ¹⁴) sunnu dægi xirir. — B. ¹⁵) Um mæsso daga tal. — Overskr. B. ¹⁶) [Nu ero .iij. oc .xx. mæssodagar — B. ¹⁷) [v. hinir þyrstu — B. ¹⁸) sette — B., og saaledes fremdeles for hver opregnet Dag eet Nummer høiere. ¹⁹) 1 Mbr. dagh. maaskee ved Skrivfeil. ²⁰) gjørð — B. ²¹) [hælga þorsdagar. — B. ²²) [Sæliu uafa — B. ²³) Olafs uafa hin þyrri. — B. ²⁴) [þeirra hælagra Symonis et Jude. — B. ²⁵) .iij. oc .xx. — B. ²⁶) [a sunnudægi — B. ²⁷) [formar i súðr — B. ²⁸) [sem nu &c. — mgl. B. ²⁹) er i settre. — B. Herefter i B. nyt Cap. med Overskr.: Um hælga brot. ³⁰) uimr eller uinir — A, ved en Skrf. oc uinnr — mgl. B. ³¹) dægi — B. ³²) En er — tilf. B. ³³) æin — mgl. B. ³⁴) [þan hælaght er — tilf. B. ³⁵) meter [sua — B. ³⁶) er — tilf. B. ³⁷) vð — B. ³⁸) vndir vatta — mgl. B. ³⁹) [þau — B. ⁴⁰) þau — B. ⁴¹) [sua — B. ⁴²) [þat hiuna — B.

manz oc flyti heim till hus eiganda. oc este¹ tals xirir. Stærni ping bonda om nettr .iij. læidi .ij. manna vitni² [huer suor uoro hiuna manz.³ a⁴ han a at doma sætt a hond honom [aura .iij. ex han van⁵ a .iij. aura dægi.⁶ Oc ex bonde vill bota sæghit xirir hiuna sit þa er þat laust at laghum. þæt hætir hudar lausn. En ex bonde vill æigi gjalda sætt þa stall biskups armadr þa man til. aller⁷ heraðz men annan. oc⁸ lata hyda þæn man. sa stall hyding ualda⁹ er heimstafr er a pingi. En ex han hævir¹⁰ bana ær hyding. þa stulu aller heraðz men bota¹¹ han verðurum.¹² bonde¹³ missa þæss æins i verði at han atte¹⁴ hiuna tall till. Eigi stall las gera a hælghum dagum þæt er gyrði tong¹⁵ eða ræipi. Eigi stall llyuiar gera a hælghum daghum. þæt ma sætta laust [vera a hælghum daghum er maðr riðr a huart en er¹⁶ ungr eða gamal. Eigi stall þæt stera a hælghum daghum er henge meðal hurð affa. þo at æit lær henge¹⁷ upp þa stal bota daghrifi xirir. Eigi stall braud baka mæira a hælghum daghum er¹⁸ eted verðr alt ærtir. þo at æin læyr liui ærtir er syghnt¹⁹ er. þa stall bota daghrifi xirir han.²⁰ sem alt liggi vated. þæt er balat er. Graut ma gera huart en²¹ er syghnt²² eða hælakt. han er sua hælagr at þær ma²³ ængi maðr þe xirir gjalda. Nu læggr maðr upp llyx²⁴ xirir hælgi. bere sætta laust til tuelz ex æigi þællr oxan. En ex ovan þællr²⁵ oc þær upp at læggia. bote stitu er daghrifi er till.²⁶ Nu ex maðr flytr bu sitt bygda a millum. þær han langt at þara.²⁷ þær han²⁸ hælman ærtir²⁹ miduiku dagh. þa stal han sitia hin fyrsta sunnu-dagh.³⁰ þa ma han þara alla³¹ sidan sætta laust. En ex han sitr æigi hin fyrsta.³² bote daghrifi xirir huern. Eigi stall maðr bunta riuxa a hælghum daghum nema þui at æins at han stande³³ oxuidri. ex han ruxr naudalaust³⁴ bote sem daghrifi er till.³⁵ Eigi stal maðr byrði þa vera a hælghum daghum er han bindr sit badom þætlum [nema han uili bota daghrifi xirir.³⁶ Sællr³⁷ manz hætir byrðr [þær er æin þætl i.³⁸ han ma vera [a hælgi³⁹ sætta laust. Ex konor hengia klæde ut xirir hælgi of lata uti hanga meðan hælakt er. hirdzla er at værri at vti hange.⁴⁰ bote engu þe xirir. En ex um⁴¹ snyr oc vender annat⁴² at solo eða⁴³ henger ut a hælghum dagum. þa a biskups armadr þau nema hin uili bota daghrifi⁴⁴ er a.

1) han — tilf. B. 2) a pingi — tilf. B. 3) [um for oc talu þeira — B. 4) a — mgl. B. 5) [þriaura ær þe þess er van — B. 6) En .vi. aura er han uan a [ex aura dægi. — tilf. B. 7) en — B. 8) at — B. 9) rada — B. 10) þær — B. 11) gjalda — B. 12) ærtir — tilf. B. 13) bændar — B. 14) er han a — B. 15) er gyrðu þurzi stongh — B. 16) [flytia. ex maðr riðr huart sem han er — B. 17) hange — B. 18) I A. l, hvilket i Alm. betegner "er"; her er det maaskee ved Uagtsomhed sat istedet for i, der betegner "en". en — B. 19) sygn — B. 20) þæn æin — B. 21) sem hælðar — B. 22) sygn — B. 23) stal — B. 24) En ex maðr læggr llyuiar — B. 25) En ex æc. — mgl. B. 26) bote daghrifi xirir — B. 27) þara — B. 28) langt — tilf. B. 29) xirir — B. 30) hælgr dagh — B. 31) hælgr daga — tilf. B. 32) dagh — tilf. B. 33) verði staddr i — B. 34) naudflynia laust — B. 35) b. daghrifi — B. 36) [En ex þær bote daghrifi — B. 37) Serfar — B. 38) [oc er um þætl — B. 39) [huart sem er syghnt eða hælaght — B. 40) hanger. oc — B. 41) um — mgl. B. 42) um annat — B. 43) oc — B. 44) xirir — tilf. B.

Ægi skal uð af stuxa hoggua um iola tíð nema [bota uili sífu en daghrífi er till.¹

Um konor þær er maðr uerðr ubota maðr ef han ligg.²

- 15 Þær ero konor .xviij. ef³ maðr uerðr ubota maðr⁴ ef han ligg legre⁵ eða þær range. ein er moder. annur dotter. þridia er systir.⁶ þiorda er sunar dotter. fimta er dottor dotter. setta er broðor dotter. siaunda er systur dotter. attanda er stimp moder. niunda er sunar tnan. tiunda broðor tona. ællixta stimpdottir. tolyta er moder⁷ tona manz. .xiiij. systir tona manz. þiogurtanda þadur systir.⁸ þimtanda modor systir.⁹ þertanda þadur moder. þautanda modor moder. Sa maðr er ligg æina hueria þeirra¹⁰ han hefir þirer gort þe oc þridi.¹¹ þare a land heidit oc tme aldri þær sem þristnir menn ero.¹² Nu skal ængi maðr þa þrendtano þina þyldri en at .v. tne. oc at þimta manne þrendlæiz. Ef þær þyldra þa skal þiscups armadr gera þeim þiogura manodr stæznu at þau stili þiuna lagh sit. Ef þau uilia ægi þa stiliaz. þa skal bota huart þeirra .iiij. mortom. Gera þeim adra .iiij. manodr stæznu. ef þau sitia en þa bote .iiij. mortom. Gera þeim þina .iiij. þiogura manodr stæznu. ef þau sitia um þa bote .iiij. mortom. Nu skal gera þina þiordo .iiij. manodr stæznu. ef þau uilia þa ægi stilia þiuna lagh sitt. þirer gort þe oc þridi. þare a land heidit þo uilia þau ægi þristin uera. Nu þæstir maðr þer tano oc greys upp þylda með þeim. þa skal þiscups armadr þa til talu menn .ij. adra .ij. skal þin þa er þæt radazar hefir þæst. teta saman þrenze(me) þeirra. þæt radazar skal stilia setta laust. þæt er huaftes uili. Þær ero .iiij. gudþiuar en allar ero iandþrar þrendzeme. Su er ein at halda þarne undir þrimsignan. annur at hezia þarn or heidnum dome. þridia at halda a þarne er þiscup þærmir. En ef maðr þær gudþiui sinner. þa skal þava till stilar stæznur at stilia þau sem till þrendzeme þyggui. sitr um æina. bote .iiij. mortom .vi. þirer .ij. .ix. þirer .iiij. Gera þeim þina þiordo manodr stæznu. sitia þau um þa þirer gort þe oc þridi.

Um þiscups þættir oc ubota værk.¹³

- 16 Þiscup a allar þær þættir er liggia við stæznu gerðir til þæss er maðr er ubota maðr. þa a han till .iiij. marla af þe ubota manz.¹⁴ En tanozgr alt þæt er aut er. þæt er ubota vært at sitia uti. þæt er ubota vært [at gera þinzarar. þara at¹⁵

Jvfr. Cap. 15. G. 24—26. F. III. 1—8. E. 52. 53. Cap. 16. G. 28. 29. F. III. 20. 23. 24. 15. E. 24. 44—46.

¹) [þote daghrífi þirir. — B. ²) Um þær tanoz maðr uerðar ubota maðr um. — Overskr. B. ³) Saaledes i A., synes at være en Skrivfeil for er. er — B. ⁴) a — tilf. B. ⁵) ligg með — B. ⁶) manz — tilf. B. ⁷) dotter — B. ⁸) manz — tilf. B. ⁹) manz — tilf. B. ¹⁰) þessa — B. ¹¹) lande oc lausum oþri — tilf. B. ¹²) þirir þo uil han ei þristin uera. — tilf. B. Det övriga af Capitlet mgl. B. ¹³) Um þættir þær er liggia við stæznur gerðir. — Overskr. B. ¹⁴) ub. manz — mgl. B. ¹⁵) [at þara a þinnmort oc — B.

spyrja þá. *Ex* tona bitr zingr eða to af barne sinu¹ till langlivis. borte mortum .iij. *En* *ex* tona zoder barn² heidit eða bonde³ till langlivis. borte mortum .iij. zirer.⁴ Su er zordæða uærft er zirer gerer tu eða talve tono eða barne. *En* *ex* zordædo flapr værdr zunnin⁵ i bædium eða holstrom manna [hor eða zrauda zotr manna næghl⁶ eða þa luti⁷ er uener þiffia till gærninga. þa ma⁸ sof geva⁹ .iij. tonom¹⁰ till iazms rettar þeim er i litindum þiffi¹¹ vera. Jarne a¹² zirer at standa. værdr at iarne flir¹³ þa er hon¹⁴ sygn¹⁵ sata. værdr hon zul at iarne þa haitir hon son at sof. zirer gort ze oc zridi.¹⁶ [oc zimtar grid¹⁷ fra iarne. dræpp [oc doryð er tala ma hana.¹⁸ *Ex* tono er trylzta tend i herade. þa skal hon hava till .vi. tuenna¹⁹ vitni at hon er æigi trylst. [sygn sata *ex* þætt zæz.²⁰ *En* *ex* hon zær þæt²¹ æighi. zære brott²² or herade með ziar luti sina. ælli vældr hon þui siolz at hon er troll. A gud flulu menn væll²³ trua en æigi a boluan eða a blot flapp. *En* *ex* madr værdr at þui sannr at han zær með heidin²⁴ blott þau er zirerboden ero at bol male. han er sædr .iij. mortum.

Um skilnad hinna oc hordom oc um moll þau er heraz fløyt ero oc biskup lytr ret a.²⁵

En *ex* hiun²⁶ fliliaz zoryalla laust²⁷ þa skal gera þui þeirra er vældr .iij. 17 manodr flæznu²⁸ at þæt²⁹ hueryi aztr til bunadr. *En* *ex* æighi hueryr aztr.³⁰ borte .iij. mætr vid³¹ æina lagha flæznu³² .vi. zirer .ij. .ix. zirir .iij. gere hina ziorbo manodr flæznu. en *ex* æigi uil þa aztr huerva til bunadr. zirer gort ze oc zridi.³³ zære a land heidit oc lome aldri þær sem triftnir men ero. *Ex* madr tætr ser tono oc a ser æigin tono. [borte mortom .iij. zirer.³⁴ *Ex* tona tætr³⁵ man vndir bonda sin. hon er sæt .iij. mortom vid biskup. huert hiuna sem misgerer vid annat.³⁶ þa flulu þau sua gort haza. oc flilia æigi hiuna lagh sit.³⁷ Nu *ex* mol þau værða misgor³⁸ i herade. *ex* biskups armadr³⁹ lytr reett á. þa skal han⁴⁰ flæzna ping i

Jvfr. Cap. 17. G. 25. F. III. 10. 5—7. 23. 24. E. 22.

1) gerer þat — B. 2) sit — tilf. B. 3) gerer þat — tilf. B. 4) þat — tilf. B., som herefter har nyt Cap. med Overskr.: Um zordædo flapp. 5) zordædo flaper uerða zunnir — B. 6) [har eða negel. eða zrauda zotar — B. 7) abra — tilf. B. 8) biskups armadr — tilf. B. 9) a — tilf. B. 10) monnum — B. 11) þidir til — B. 12) þeir eigu iarne — B. 13) værða þeir flirir at iarne — B. 14) ero þeir — B. 15) sygn — B. 16) tande oc lausum syri — tilf. B. 17) [.zv. natta grid — B. 18) [er hon þðan er na ma henni. — B. 19) huezrua — B. 20) [*Ex* þat uitni zefs. þa er hon sygn sata — B. 21) uitne — tilf. B. 22) brott — mgl. B. 23) flulum aller men — B. 24) heidit — B. 25) *Ex* hiun uilia fliliaft af. — Overskr. B. 26) uilia — tilf. B. 27) zory. laust — mgl. B. 28) ziorar ziugurar manadr flæznur. — B. 29) þau — B. 30) *En* *ex* þau þat uilia eigi. — B. 31) zirir — B. 32) lagastæznu — mgl. B. 33) tande oc lausum syri — tilf. B. 34) [ædar .iij. martum vid biskopp — B. 35) [er — tilf. B. 36) um þat mal — tilf. B. 37) Nyt Cap. i B. med Overskr.: Um þau mal sem gor ero i herade. 38) gor — B. 39) er biskopp — B. 40) armadr hans — B.

herade. flera bód upp zírer þui¹ þingi. lata þara herað innan.² huer maðr³ er skyldr at setia⁴ heraz þing. Nu er þing sett þa stall biskups armadr upp standa.⁵ Et heze þætt hoyrt at maðr hāze misgort i herade⁶ um þæt mall er biskup lytr reet a sēgia til sata slitt en er. Nu uil et þæt uita ez þer hāzer hoyrt þætt mall zyr.⁷ Er⁸ zjorðongr heraz manna þeirra er þær ero a þingi [er zyr tvedaz⁹ hoyrt hāze þæt mall. þa hēitir þæt heraz zloytt at laghum. þa ma biskups armadr þa sol¹⁰ sōtia til slits rettar sem vid liggir at lagum. stendr lyrittar æidr zírer¹¹ .iij. marta male oc [þeim er minni ero.¹² En þegar er mall er mēira¹³ stendr¹⁴ zírer halz rettes æidr. Jarn¹⁵ zírer allum vōta malom. Nu ez zerre tallaz þæt mall hoyrt hāze hēldr¹⁶ zjorðongr¹⁷ heraz¹⁸ manna. þa zællr þæt mal nidr oc hēitir hāns uphāz. ma han ælli sōtia þæt mall¹⁹ at lagum. Sōtia ma han oc²⁰ oll þau²¹ er uitni væt. Nu er ein sōtn [biskups a allum malom.²² ælli er [þær log ze a.²³ aller menn ero skyldir vid²⁴ at hēgna triftni.

Um bardagha i kirkju garde oc i kirkju inni.²⁵

- 18 Nu ez menn bæriaz i kirkju garde. tōmr blōð a iorð i kirkju garde. þa stall laupa iardar uigslu at mōrt sa er blōð vællir. en ez blōð tōmr a kirkju vttan. þa stall laupa uigslu zírer mōrt. þa ero .ij. i badom stadum. En ez blōð tōmr i kirkju ez ruæidi. þa stall laupa uighing .iij. mōrtum. En ez menn bæriaz vttan kirkju gardz oc rennr sa maðr i kirkju gard með blode er vlut zær. oc sōter þingat sfiold. sa stall uighing laupa er blōð uafte. Nu er triftin rettr taldr slitr sem ver tōmom minni a.²⁶ stōrtor nōlot a. þa bōte biskupar²⁷ guir með sinum²⁸ rettyndum. Gōgmi var Jhesus Christus. Amen.²⁹

Jvfr. Cap. 18. F. II. 10. E. 37.

¹) þui — mgl. B. ²) i herade — B. ³) huer — B. ⁴) sōtia — B. ⁵) oc meta [sa — tilf. B. ⁶) uaro — tilf. B. ⁷) zyr — mgl. B. ⁸) Er — B. ⁹) [tvedaz zyr — B. ¹⁰) þa sol — mgl. B. ¹¹) huariu — tilf. B. ¹²) [þui minna — B. ¹³) en .iij. marta mal — tilf. B. ¹⁴) þa er — B. ¹⁵) En — B. ved Skrivfeil. ¹⁶) en — B. ¹⁷) Her har oprindelig i A. staaet hēlgnigr, hvilket Ord er overstreget; ovenover er skrevet med mindre Skrift, men dog uidentvilt med samme Haand: zjorðongr. ¹⁸) þing — B. ¹⁹) mall — mgl. B. ²⁰) oc — mgl. B. ²¹) mal — tilf. B. ²²) [a allum biskops malom — B. ²³) [log ze a þui — B. ²⁴) skyldgir — B. ²⁵) Ingen Overskr. eller Capitelaafdeling i B., hvor desuden Stykket fra Nu ez menn til blōð uafte incl. mangler. ²⁶) hāgum minni til. — B. ²⁷) biskopp — B. ²⁸) bōdordom sinum oc — B. ²⁹) Gōgmi &c. — mgl. B.

II.

. . . Jóns valdi ætlan stulu stírd vera at Michjals mossó ættni. Öll þau er þóð 1
 verða ætli Michjals mossó ætlan stulu stírd vera at hinni hælgu Jóna natt. ligg
 við laga stærnu hueria .iij. merkr silzrs. En ex sua lida allar lagha stærnur at
 madr lætr æigi stíra barn sit þa verðr han hēidin æz barne sinu. han hezír zírírgort
 þe oc þríði í lande of lausum oyri þare a land hēidit. þo vil han æigi trístin vera.
 nema þui at æins at madr bíd tonongu jarls eða bístups til gudziuia þa skal lata
 þrímfigna barnet of bída sua .xij. manade.¹

Swat men mego æigi eta.

Nó stulu allar trístin men huatle suæita suida 2
 eða suida Bondans bot lono of born
 anaudig. En vœtra gamlan
 Sva hēima æzlæti ædia er hon skal
 horta bot zírír síl Aldre þóðer bonde sua marga gæste. of geþr
 han þeim suida at eta þa er han sæðr .iij. mortum silzrs zírír huern þeira. þat
 hēitir alt en sua verðr daut at manz handa verl til. ligg þenadr
 manz daudr a hēdum iamner of læida of lata . .
 handa verl þa skal við rad granna sinna. En ex
 þeim þa skal æighande vnyta. En ex madr nýtir þan þenad en sua
 þa ma bístups armadr geþa honom sol. lgritar æidi En
 ex eíðr vinnaz þa er han sngn sala. En ex han þællr at þa er han
 sannr at þui male of sæðr .iij. mortum silzrs. Nó stulu men alt þat
 verðr daut at manz handa verl ganga til. Bræstr í bafe klæze . .
 ligg þællr zírír zíolbru. gengr gíldru manna
 sialxt a sunde bita vargar
 gange eða horns. bita hundar skal alt nytta er sua
 En ex madr a æina lu of verðr hon daud hena skal nytta. En ex han a tuær of
 liggia badar daudar. þa skal nytta þa en síðar do en vnyta þa en þyrri do. En ex
 madr a .iij. tyr of liggia allar sialzdaudar vnyti .ij. of nytli hina þríðiu. En ex
 madr a mēira bu en þríar tyr þa skal þær vnyta. en alt þat sem of er skal nytta þo
 at suida ligg. En ex þenadr þællr zírír bærg of bræstr blod vt at nasum þa skal
 nytta en æigi ælligr. En ex vindr þællir við a þenad of bræstr blod vt zírír tre þa
 skal nytta. En ex æi bræstr blod vt zírír tre þa skal æigi nytta. Sva of ex reíd
 lgrstr þa skal en æi nytta. Nó skal of alt þat eta en í bui er þóðt nema æigi hund

Jvfr. Cap. 1. I. 4. III. 2. Cap. 2. I. 5. 6. III. 3.

¹⁾ nema — manade taget af Fr. Ls II. 5.

eda tótt eda roff. En ex madr etr einhuern lut þenna naudsýnia lauft. han heyr zirirgort ze of xridi lande of lausum oyri of zære a land hæðit of tome aldre þar sœm triftuîr men ero. En ex madr verdr staddr a xyrði eda a zorade. mæinar honom sua vedr of vaghr. at han ma æigi til bygða toma þa skal han liggia .vij. nêr matlaus. adr en han ete hund eda tótt eda ros. of sægi hinum xyrsta lennimanni ex han zinnr. at han heyr etet vatan við naudsýn sína. gange þa til strizta of bote ængu ze zirir. En ex han lœynnir of vil ængom til sæghia of zinnaz þo bæin i budar stad hans þa ma biftups armadr geza honom sok. iarne a han zirir at standa verdr han stîr at iarne þa er han sýgn saka. verdr han zul az iarne þa a han zimtar grid i zra iarne sœm zordæda. Engi madr skal tiot eta síðan en .vij. vitur ero til páscha nema han bote .iij. mortum. En ex madr etr tiott síðan .vj. vitur ero til páscha dags. han heyr zirirgort ze of xridi lande of lausum oyri. þat heitir alra manna zasta. En ex madr etr tiot a xriadæghi eda ymbu daghum er sædr .iij. mortum. En ex madr etr tiot a þeim dagum en zasta stildi sædr er han þa slitu sœm daghrifi er til. En ex madr verdr daguillr etr tiot a zastu dagum of tœmr madr til hans of sægir sua hui etr þu tiot idag en adrer men zasta. sýntir han vt þeim bita en han heyr þa i munni ser gange til strizta of bote æingu ze zirir. En ex han suælgir þeim nidr of tætr annan bote slitu sœm dagrifi er til. En ex madr er staddr i æinmane of verdr daguillr. gange til strizta of bote æingu ze zirir of þo at þeir se tuæir saman. En ex þeir ero .iij. saman of eta þeir tiot a xria dægi. bote .iij. mortum silzre huer þeirra þui at æigi matto þeir aller daguillir verða.

Um kuena gixting.

- 3 Nu zær alt saman tiotat of kuenna gixting. Nu zær madr ser at bidia. þa skal radazare erzingi. Madr hœiman xylgiu stulu i hendr sakaz²

*

*

*

- 4 . . tum rætte sœm adr stuldi hou tælit haza of er þa sialz sagt i sundr radazare. En ex æigi tomo abyrgdir manna saman. þa skal sa en riuxa vil bota .iij. mortum silzre. þat er þa sœm omælt se of hœitir handsala rox.

Mer madr ma za ser kono.

- 5 Nu skal æingi madr za ser kono síðan .ix. vitur ero til páscha. En ex han zær síðan sædr .iij. mortum. En ex han zær síðan en .vij. vitur ero til páscha han

Jvfr. Cap. 3. I. 7. III. 4. Cap. 5. I. 7. III. 5.

¹) Til det Efterfølgende af dette og næste Cap. findes intet Tilsvarende i I., men derimod nogenledes i III., see Cap. 4. Um bæssa lofh &c. ²) Herpaa følger i Mbr. et aldeles ulæseligt Stykke paa halvanden Spalte. Noget over halvveis i den anden Spalte har været Capitel-Afdeling med rød Overskrift, hvilken dog ligesom det øvrige nu er ulæselig.

hefir þeir gort þe of þridi. Engi madr skal þa lono síðan .iij. vitur ero til Jónsvatu of æigi síðan en .iij. vitur ero til Michials mosso of æigi síðan en .iij. vitur ero til jóla. En ex madr þær lono einahuera þessa tíð sæðr .iij. mortum. En ex madr þær lono sunnudag at tuelði þat er þangs tíð ret. oc sua manadagh at tuelði. En ex madr þær lono þyrðdag at tuelði. sæðr .iij. aurum. En ex madr þær odens dag at tuelði þat er þangs tíð ret. En ex madr þær lono þorðdag at tuelði. sæðr .iij. mortum. En þriðdag at tuelði þat er þangs tíð rett. En ex madr þær lono laugar dag at tuelði. sæðr .iij. mortum. En ex madr þær lono þymrudag einhuern sæðr .iij. mortum. En ex madr þær lono mosso netr eða þastu netr nema lenni men loze sæðr slitu þem dagriti er til.

Guorfa skilt ma byggia.

Nu skal ængi madr þa þrenlono sinnar stýldri en at .vij. tne. of þimta manne 6 at þrenfeme. En ex madr byggir stýldra. þa skal þessu madr biskups gera þeim .iij. manada stæznu at þau stili þiuna lagh sit. En ex þau vilia þa æigi stilaþ þa ero þau sæl .iij. mortum huart þeira. Þera skal þeim adra .iij. manadr stæznu. En ex þau sitia um þa. borte en .iij. mortum huart þeira. þa skal gera þeim hina .iij. þioghura manadr stæznu. En ex þau sitia um þa. borte en .iij. mortum huart þeira. Nu skal gera þeim hina þiordo¹ manadr stæznu. En ex þau vilia þa en æigi stilia þiunalagh sit. þa haza þau þirir gor þe of þridi i lande of lausum þyri. þare a land hæðit of lome aldre þar þem þristnir men ero. þo vilia þau hæðin vera. Nu þæstir madr ser lono. greþs up þrendfeme með þeim eða stýldfeme. þa skal biskups armadr þa til talu men tua. en adra .ij. þa en þat radaxar hefir þæst. Tæls saman þrendfeme millum þeira. þa skal þat²

*

*

*

³solia han at þinum sama lagum. borte þa han þirir radaxar slitt þem talt er i 7 laghum. Nu ex madr vil æigi missa radaxars sine of haza men tappmele um at drixa of ero abþyrgðir þeira saman lomnar. þa a huer þina þæstar lono þo at æigi villi þorræðesmen mol⁴ En ex þeir vinnaz verl a þa ero þeir aller þrid hælgir er til solia. en þinir vgilðir en þirir standa. bæðe þirir lononge of þrendom. huart þem þeir þa ax þor eða bana.

Jvfr. *Cup. 6. I. 15. III. 6.*

¹) Mellem þiordo og manadr er i Mbr. et lidet aabentstaaende Rum, omtrent som til Tallet .iij., hvilket ogsaa bør tilføies, see det samme Sted ovenf. I. 15. ²) Her mangler i Mbr. uidentivl eet Blad. ³) Til dette Stykke, saavel som til de 3 følgende indtil om þær tonor &c. (Cap. 10) findes intet Tilsvarende i I. og III. ⁴) Det efter Ordet mol nærmest følgende er i Mbr. utydeligt, og man kan ei engang skjønne, om det er eet enkelt eller tvende Ord; det synes efter Trækkene at maatte læses enten: þinn runa eller þinn iuna. Ved Ordet mol er ogsaa det Mærkelige, at det over Bogst. o har en liden Tverstreg (mōl).

Guorfo marga rette kona a at taka a ser.

- 8 Nu ez madr rædr tōno sīna æigna lyclum eða lasom. þa er han sædr .iij. mortum. Sua of ez han tætr tōno adra of læggr i hia ser. sætr hena innan hus ser eða henni. þat heitir aren ælia. þat hit .iij. ez madr rædr tōno sinni með horn eða neza a olbæð þa er han sædr .iij. mortum zirir huart þetta. Nu er hon tætr .iij. rette a þui male of gerir han til hins ziorda. gere huart er hon vil at stiliaz við han eða hāze sua gort.

Um hiuna skilnad.

- 9 Nu ez hiun ero stild of er tona til iarda gixt. þa skal hon stæzna heradz þing um netr .iij. of lata læida .vi. manna vithni þeira er a varo æstlar stæznu eða inni a gixtar luelði. ez þau tōma fram at zullu þa æighu heradz men at doma henni alt þat er vithni bar henni til. Eði a anduithni at tōma mot gixtar vithnum tōno þegar við genget er at hennar er zenget at zullu. En ez tona er æigi til iarda¹ þa skal gera zimtar stæznu til ziar stixtis læida .ij. manna vithni a zimtar dægi um gixtar iord tōno. sofia huart er hon vil sua eða a þingi. En ez madr vil æigi stixta ze a zimtar dæghi þa er han sætr .iij. mortum silzro.
- 10 Nu ez hiun hāza buit .xxx. vættra eða þui lengr. ero gixtar vithni of i zra daud hezir hon radet lase of loto at allum hibulum setet æztir aldre við adrar hus: þroniar az allum heitit æigin tona hans. þar til skal hon hāza .vj. manna vithni at sua hezir veret bunadr þeira .xxx. vættra eða þui lengr. þa huerzr hon til laga gixtar i garð manz þri dæili az ze i lande of lausum oyri of til .iij. marla i mundi. En ez tona luad sin zenget vera at logzullu. en hin dyl en þæs mals a suor. venez hon vithnum en hin næznir annur i gægn at hennar var aldre zenget at logzullu þa a þat vithni at vinna er zleiri ero saman nema adrer vili aula með iarne þa zær þat æztir þui sam iarn styrir. Sa madr er læit hezir strotvithni han er sædr .vj. mortum silzro. En .iij. mortum zirir huern er vithni bar aldrighit síðan domsætr eða vatþer.

Um þær konor er madr ma æigi za at guds lagum.

- 11 Þær ero konor .xviij. en madr verdr vbota madr en han liggir legre eða zær zange. Ein er moder. annur er dotter. þridia er systir. ziorda er sunar dotter. zimta er dottor dotter. Setta er brodor dotter. Siaunda er systur dotter. Attanda er stiup: moder. .ix. er sunar tona. .x. er brodor tona. .xi. er stiupdotter. .xij. er moder tōno manz. .xiiij. er systir tōno manz. .xiiij. zatur systir. .xv. er modor systir. .xvi. er zatur moder. .xviij. er modor moder. Sa madr er liggir æina þessa tōno han hezir zirir gort ze of þridi i lande of lausum oyri. a bispup ze hans halzt en tōnungr halzt. of

Jvfr. Cap. 11. I. 15. III. 8.

¹) Saaledes i Mbr.

re af lande brott of some æigi þyr ætir en han hæze upp int stript þa sem biskup gde up við han.

Um kænna ret er hon er legen.¹

Nu er kona legghen þa er su dnyft at rette er a ser bonda lizir þader hennar of 12 n sa er hon atte [a hon sun² med adrum manne hon er .xij. marla kona at rette tr bonde hennar .vj. mertr. en þader hennar .iiij. mertr. of sun hennar .iiij. mertr. er hon atte med adrum manne. sliet lytr madr a þæstar konu sinni. of .vj. mertr. æzar ero .iiij. a tuennlegre .vj. aura gior of .iiij. aura. of halþs annars oyris gior. ierþa hinar mestu .ij. i þaderni. en hin minzta .i. i moderni of tale hin nanaste vid. a madr þær af lande brot þra konu sinni. þa skal hon sitia .iiij. .xij. manada. at þa bonda sins. þui at æins lengr at hon villi.

Ex madr tek³ kous naðdiga.⁴

Nu ex kona gengr þya i millum of barn þat er hæitir tuenna læidir skal þat 13 inzta laghe haza .iiij. iamlengdir. komr madr i mot henni of misgerir i mot henni gengr hon til þyar of sægir monnum. of geþr sol ætir þui sem misgerningar o til. Barn stendr i hia henni of sannar sagu hennar sægir at þa misgerdi er hon þir sol geþuet þeir æighu vithni at bera a þingi er hon stirstotade undir vlotu um. su stirstotan hennar of sannan barnsens ber henni til þulz rettar ætir þui m hon heþir sol geþuet. Nu ex kona gengr þra i millum læidis lauft. of komr adr mot henni of bry(tr) hena til suæznis of ex han bær hena eða bindr of er hon o eða blodog. þa er han sædr .iiij. mortum þirir bond, of .vj. þirir ben. of adrar g. þirir hialeghr. Nu er æigi ero standþ vattar til of stirstotar⁵ hon undir þyrstu en er hon komr til. þa stirstotar hon til halþrettes æidar of halþs rettar ætir þui m sol er til geþuen. En ex hon gengr um hin þyrsta þr þa stirstotar hon til hins ma æidar of .xij. aura at tryggua kaupi. Gengr hon um tua of til hins þridia i er æidr of ædi þe. Nu ex hon gengr benlaus of stirstotar þui undir hina þyrsta en þa er halþrettes æidr of .xij. aurar at tryggua kaupi. Gengr hon um þyrsta i er æidr hin same of .vj. aurar at tryggua kaupi. Gengr hon um .ij. of til hins idia þa er æidr of ædi þe. Gengr hon um .iiij. of til hins þiorda. þa komr hualte ord ne æidr. þat hæitir suarta slag hit huita.

Jvfr. Cap. 13. III. 9.

¹) Intet tilsvarende Cap i I. og III. ²) [Disse Ord ere i Mbr. tilsatte under den nederste Linie paa Side, med et Tegn ved, der antyder, at de skulle indskydes i øverste Linie paa næste Side, efter Ordet 1e". Haanden er den samme som i det Øvrige. ³) Saal. i Mbr. ⁴) Intet tilsvarende Cap. i I. I Mbr. stirstotar, aabenbart ved Skrivfeil.

Vitni um barns æign ok fengzor hono.¹

- 14 En ex kona er með þui barne en laungetet er of komr vertr a hendr henni. ættr monnum skal þa ganga þa er varðueitir mal hennar of læidi þa þingat til dura sem kona huilir inni. Spyria skal þan hena hœim hon segir þaderni a hond adr en barnet se þodt. En ex hon segir til of ma hœyra ord hennar of um dýrnar. þa skal þirskota vndir vatta sag orde hennar. Ero sua tonor vatþerar um þat mal sem tarmen. En ex þu kona er i herade er þat orðlagh heyr þenget at hældr verdr bet at hennar nauist en annara tuenna þa ber hon þar til .ij. manna vithni of hæitir biarghrnghr. þa a madr at sveria halþrettes æid of bota halþum rette of hæiti halþ þader at barne² of þode barn halþre fulghu þyrstu .xij. manade. En ex kona segir æigi til þadernis þyr en barn er þodt. of segir .ix. nottom innan fengþarar sinnar þa er æidr hin same of .xij. aurar at tryggua laupi. En ex hon segir til innan þæs manadar er barn er þodt. þa er æidr hin same of ædi þe. En ex hon segir æigi til innan manadr þa hæitir þrell þader at þui barne. hon heyr leghet sætt i garð konongs til .iiij. marla. þui barne þarþ æigi þrialse³ þat ma æigha agiætr madr eða ofþfyllr. Sæþ mertr ero at rette hauld manþ kono .iiij. a lœfþings dottor .iiij. ex hon er lœfþingi .xij. aurar a þrialœgiæruu.

At madr verdr til vgilðis vegen er madr stendr þan.⁴

- 15 Nu a madr vigh um konu þina ex madr tætr man i hia henni of modor dottor of þystur þtiupmodor of þunar konu of brodor konu. of modor konu sinnar þystur hennar of þtiupdottor sinni. Sunar dottor. brodor dottor. of þystur dottor. of ero þa .xiiij. Allar þær tonor er madr stendr til arþs ættr þa verdr madr til vgilðis vegen ex madr verdr i hia tætin. vithni stolu þat vita ex til ero. þat er annat vithni en blod driþr a klæde hennar igangs klæde eða huilu klæde. þat skal alt þat gera a orþuar þingi með vithnum. þa er þan vgilðr kononge of þrendom. En lœfþingi of lœfþingia þun of þrialœgiære. þær æighu vigh um þiorar tonor. um konu þina modor dottor of þystur. Nu a þrell vigh um konu þina of dottor þina. ex þan tætr man i hia henni. þa skal þan ganga til þrundþ of tala þpan þult vatþ of stætta a þau of bidia hæilan þozua magh þin.

Þer segir þylkis kirkiar þuersu þær skal vþ gera.

- 16 Nu ero .v. þylkis kirkiur i þema .iiij. þylkium. æin er i konongællu. annur er i Suartu borg. þridia er a Tunum. þiorda a Alre i Oslos herade. .v. er a Sæme. .v. er a Hæiddaræimi. En ex þylkis kirlia at þalle verdr þa skal gera til .ij. tolymanadr

Jvfr. Cap. 14. III. 10. Cap. 16. I 8. III. 11.

¹) Intet tilsvarende Cap. i I. ²) Til Resten af Cap. intet Tilsvarende i I. og III. ³) Saal. i Mbr.
⁴) Intet tilsvarende Cap. i I. og III.

stæznu allum zyllis monnum at halda up zyllis kirkju sinni. en ex þa er æigi gor. þa ero allar zyllis men sædir .xv. mortum silzrs. þa skal gera þeim adra .ij. tolymanadr stæznu en ex þa er æigi gor. þa ero þeir en sædir en .xv. mortum silzrs. þa skal gera þeim hina .iiij. tuæggia tolymanadr stæznu en ex þa er æigi buin sædir en .xv. mortum silzrs. þa er halzr .v. tighr. þa skal gera þeim hina ziordo .iiij. manadr stæznu. En ex hon er æigi þa en gor. þa er sa æin hernadr lozuadr tononge innan landz at heria allum monnum til triftins doms han skal æigi men drepa of æigi hus brenna. en ze þeira alt skal han at hernade haza. En þegar men eta æz nju torne. þa skal hæzia at nju stæznu gerdir vid þa at þeir vpgort zyllis kirkju sina.

Um niðezall kirkju.

En ex heradz kirkia at zalle verdr þa skal gera til heraz monnum .xij. manadr 17 stæznu at gera up heraz kirkju sina. En ex æigi er þa gor i þa stæznu. sædir allar heraz men .iiij. mortum. þa skal gera þeim adra .xij. manadr stæznu. en ex þa er æigi gor sædir .iiij. mortum silzrs. þa skal gera þeim hina .iiij. .xij. manadr stæznu. En ex þa er æigi gor. sædir en .iiij. mortum silzrs. þa skal gera þeim hina ziordo manadr stæznu. En ex þa er æigi gor þa er huer bonde sædr .iiij. mortum. en i þeirri kirkju sofn ero. En ex madr gerir ser horgghenda kirkju a iardu sialzrs sine. zællr su nidr þa skal gera slitar stæznur til vpgierdar sem til heraz kirkju. Sædr .iiij. mortum zirir æina stæznu en .v. zirir .ij. en .ix. zirir .iiij. Gera skal honom hina ziordo manadr stæznu. En ex æigi er þa vpgor þa a tonongr bo þan en bonde ædi i of halde tonongr up kirkju gerd sidan. En ex su kirkia at zalle verdr er tonongr let vpp gera. þa skal bonde sa er iord atte stæzna ping eda hans ærzingiar. of hioda kirkju gerd up at halda þa a bonde sialzr iord sina. þat hætir æzr lauftnar iord med kirkju gierd. En ex madz gerir kirkju a annars manz iordu verdr su at zalle haze landz drotten slitar stæznur til vpgierdar sem til heraz kirkju. Sædr .iiij. mortum zirir æina stæznu. en .v. zirir .ij. en .ix. zirir .iiij. En þa skal gera honom manadr stæznu. en ex hon er æigi þa gor. þa skal han zara vllægr til þæs er han a toft at gera kirkju.

Guerfs kirkju garde skal skizta til græftar.

Gardr skal vera um kirkju hueria en ex han at zalle verdr. þa liggi a .iiij. merkr 18 vid allan. En .v. aurar vid ziordong huern. of sua þo at æit lid a ziordonge se nidr zallet þa er sem allr ziordongr se nidr zallen. kirkju garde skal skizta i ziordonga til græftar. Skal grazua lendan man austan at kirkju of i lande sunnan undir vpsa dropa ex þeir æighu lut i kirkju gierd. En ex þeir æigu æigi lut i kirkju gerd þa stulu þeir liggia i bonda leggho. þa skal græza hauld man of þeira born.

þa skal græða lönfingia of þeirra born.¹ En næst kirkju garde. þa skal græða man
manz of þa men er reðnir ero at flozuar strandum of háða harsturdi noröna. En
ex madr læggr man i xrialsgiæza lego. sædr .vj. aurum. Græzr madr xrialsgiæza
i lönfingia leggho. sædr .xij. aurum. Græzr madr lönfingia i hauld manz leggho.
sædr .iiij. mortum silzrs. En ex madr græzr lif up en hold eða har er a þa er han
sætr annat nidr. sædr .iiij. mortum. Græzr madr þat lif up er lodur limum saman.
sædr .xij. aurum. Þein þau oll en up ero græzen þau skal læggia næst listu nidr.
En oll þau þein er uppi liggia of sol stin a. bote .vj. aurum xirir þein huert sa en
up groz. Nu ex madr lennit naengia sin þen er up er græzen þa æighu ærzingiar
sæct þa en vid ligg. En ex þeir tennaz æigi vid. þa a biskup sæct þa er vid ligg
þui at aldre zællr sæct handa i millum.

Snat biskup er skyldr mote tiund manna.

- 19 Nu er biskup skyldr at vighia allar kirkjur. han skal zara til xyllis kirkju með
men .xxx. of vera þar netr .v. En til heraz kirkju með men .xv. of vera þar netr .iiij.
Nu hælðr vighing a kirkju æ meðan hornstæzr standa þo at þa þurzi at bota þa
heitir þat kirkju botr. Nu skal biskup toma til huerrar græzrar kirkju a huerium
.xij. manodom. Ex han komr æigi þa a han at missa þeirrar gixtar er han stuldi
tafa a þeim .xij. manodom i þui herade er böndr vilia vid han logh háða. han skal
skyldr vera at zerna born manna of veita þeim stript er þurzu of za frismu huerium
preste til heraz kirkju. of sua til högenda kirkju. En ex madr ber barn sit til högh-
enda kirkju til at stira of er þat vid dauda. tuedr prestur nei vid at stira. þa er han
sædr .iiij. mortum vid biskup of .iiij. mortum vid zadur barnsens ex þat döyr höidit.²

Um prest gixt ok um leggh kaup.

- 20 Þæt er zorn logh at prestur skal tafa gixt sina .xij. manadr mate huars smoro
of miols æz bondom of hælzt sæld torns æz huerium zullum bonda. en .iiij. settonga
æz æinvirtia. Tolz alnar i leglaup xirir lenda man of sua xirir tonu hans of born
hans oll þau sem i lendum ero. En .vj. alnar xirir hauldboren man. En .iiij.
alnar xirir lönfingia sun .iiij. alnar xirir lönfingia. halza adra alen xirir xrialsgiæza
en pening vegghen xirir man manna. of sua xirir born þau en æigi ero til gerðar
tomen .ij. alnar xirir natseteng er prestur valer izir listi han er skyldugr at vafa en hin
vil kaup. prestur skal háða mort xirir olian .vj. alna ögris. En þan skal senda æztir
preste er hyggia tan xirir orde of æidi. Prestur skal i naudsyniar zara huert sem er
not eða daghr at veita strixt of pionosto. En ex prestur vil æigi zara of döyr hin

Jvfr. *Cap. 19.* I. 10. III. 14. *Cap. 20.* I. 12. III. 15.

¹) Þaa dette Sted tillægges I.: þui næst skal græða xrialsgiæza of þeirra born, hvilket manakee her kan
ved Feilskrift er udeladt. ²) Saal. i Mbr.

pionosto laus. þá skal prestur vera æz alre gízt sinni þæiri er han stuldi tala a þeim .
.xij. manodom. Nu skal prestur fara til .iij. lífa um dagh of synggia lífsong izir
allum. han skal skyldur vera at vighia .iij. laughar um dagh of vera at hinni þridiu
ez han vil. han skal skyldur vera at lesa .iij. bollester izir huerium manne er haza vil
eda sædr .iij. mortum sílþro. þui at æins þlæiri at með þe kaupi. eda han vill
væitt haza.

Ez lík verdr nidr sæt i þorbode prestens.

En ez men þlytia líf til lírlíu. þá stulu þeir legh kaup haza buit preste. eda 21
væð læggia eda varflu man þa þen þem vædium þe iamgodr. En ez þeir bioda
engan þen lut þa skal þirir bioda þeim líf nidr at sætia. En ez þeir sætia nidr i
þorbode prestens þa ero þeir sædir .iij. mortum sílþro. En prestur skal bera þer sialþr
vithni um þat mal. haza stola a halse þer of sueria þæs at þeir væittu honom
græþlar ran.

Um sægt þa er vid liggir er æigi gerir tiund sína.

Nu er huer madr skyldur at gera bæde hazud tiund of alla auagtar tiund huer 22
þa þem þiar ma æzla of stíxta i þiora stade. a biskup þiordong annan lírlían þin þridia
prestur. þin þiorda æighu bondr at stíxta þatofra manna i millum. Ez madr vil
æigi gera hazud tiund sína. þa a biskups armadr at gera honum .iij. manadr stæþnu
at gera hazud tiund sína. En ez þa er æigi gor sædr .iij. mortum sílþro. þa skal
gera honom adra .iij. manadr stæþnu. Ez þa er æigi gor sædr .iij. mortum sílþro.
þa skal gera honom hina þridiu .iij. manadr stæþnu. En ez þa er æigi gor sædr
.iij. mortum sílþro. þa skal gera honom hina þiordo manadr stæþnu en ez þa er
æigi gor þa þezir han þirir gort þe of þridi i lande of lausum oyri. of þare a land
þeðit þo vil han æigi trífín vera. a biskup æz þe hans til .iij. marla. en þonongr
þat þem auþ er. En ez madr vil æigi gera auagtar tiund sína þa skal biskups
armadr fara til heraz lírlíu of gera allum monnum þimt til er vgort haza at þeir
haze gort auagtar tiund sína sædr huer .vj. aurum er æigi þezir lolet i þimtina þa
skal gera honom adra þimt gíalde þa en .vj. aura late oc sua til þæs en þinum
læidiz. En þa er tiund tætr tallar þin æigi gort haza ret. þa skal standa þirir æin-
æidi þinum. sueria sua at han þezir ret gort tiund sína þa skal han þui líta at laghum.

Huerso bondr æigu preste at rada.

Nu stulu bondr rada preste til lírlíu þinnar haza þen er þeir vilia. æigi a 23
biskup at þora han izra þæiri lírlíu at laghum nema han haze til tuæggia presta
vithni þæira er lírlíu æighu annar þirir nordan en annar þirir sunnan han honom
næstir at han er æigi lírlíu sætr þirir tunnanþ longis saler.

Gnat prestir er skyldr mæte tiund manna.

- 24 En þa prestir er tiund tætr af bondom. þan skal skyldr vera at væita pionosto bæde tuitum of daudum alla þa er haza þarz. Olia bondan of huseprongju hans of oll born hans þau sem til ero tomen alre þæiri pionosto er þan a at væita mole tiund manna. nema æigi natuafur þar skal þan haza xirir .ij. alnar vammals eða lerezz eða halzortogh¹
- 25 ^a sætr .ij. mortum. En ex tona bitr xingr af barne sinu eða to of gerer þat til langlixis þon er sætr .ij. mortum. Su er xordæda vest en xirir gerer manne eða tonu eða barne. þu eða talze. En ex xordædostapr verdr xunnin i bædium eða bulstrum manna þar eða nægl eða xrauda xotr. eða adrer þæir lutir en uenir þidia til gærninga. þa ma sol geza .ij. monnum eða tonom til iazne rettar þæimi sem i lifindum þidir vera. Huer þæira a iarne xirir at standa. verdr þan flir at iarne. þa er þan sygn sata. verdr þan xul af iarne þa er þan saunr at sol of xirir gort ze of xridi lande of lausum oyri. ximtar grid xra iarne sem xordæda. dræp er þon sidan huar sem men na henni. Bistup a allar þær sætir er vid liggv stæxnu gerdir æ til þæs er madr verdr vbota madr. En þa a þan af ze hans til .ij. marla. en tonongr þat sem aul er. þat er vbota verð ex madr sitr vti of vædir troll up. þat er vbota verð ex madr tynir ser sialxv. þat er of vbota verð ex madr xær a xim mertr at spyria þa.
- 26 ^a Nu ex þau mol verða gor i herade er bistup lytr ret a þa skal bistups armadr þing stæxna i herade. steri up bod xirir þingi of lata xara i herade. huer bonde er skyldr at solia heraz þing. Nu er þing sætt þa skal bistups armadr upstanda of mæla sua. ef þezir þat horyrt at þa madr þezir misgort i herade om þat mal er bistup lytr ret a of næxna man a næzn of segia til sata sliet en til er. Nu vil ef þat horyra at þær hazer þat mal xyrri horyrt. En ex xiordongr heraz manna haza þat mal xyrri horyrt. þæir en þar ero a þingi þa heitir þat heraz xlongt at lagum. þa ma bistups armadr þat solia til sliks rettar sem vid liggv at lagum. Stendr lyritar æidr xirir oll .ij. marla mol. of þæim er minni ero. En þegar en mal er mæira þa er halzrettes æidr. En iarn xirir allum vbota malom. En ex xære lallaz þat mal horyrt haza en xiordongr þingmanna þa xællr þat nivr of heitir þans uphaz þat ma þan æigi solia. En solia ma þan oll þau mol er vithni væit. Nu er æin soln a allum bistups malom æði er loghze a þui. aller men ero skyldugir til at hæxna tristni.

Jvfr. Cap. 24. I. 12. III. 18. Cap. 25. I. 16. III. 22. Cap. 26. I. 17. III. 23.

¹) Her ender det større Brudstykke, bag i Cod. 31. ²) Her begynder det mindre Brudstykke, foran i Cod. 31. ³) Den røde Overskrift til dette Cap. er ulæselig.

¹ Biskup skal toma i þylli hueri a huerium .xij. manodum naudsýnia laust of 27
væita monnum þionofu. En þvindr skulu gera biskupi reidsteota onf huern en sadull
eda sele hezir a lomet huart sem biskup vil þara nema armadr late annan væg biota.
En huer en æigi gerir gialde .iij. aura þirir onf huern. en .vj. aura þirir reidsteota
bodræl. En ex madr tómr til reidstíota stírtis of lógnir reidstíota of lætr æigi til
lutanar toma þa er sem haze vgori. Nu er tristin domr var taldr slítr sem ver
hazum minni til. En ex nolot stórtir a þa bote biskup izir med bodordom sinum
of rethndum.

III.

Her hezuer up kristin bálken. oc hans gráinir.

Þet er uphaz lagha vara. at austær skulum luffa. oc gezuazst tristi. rofla lírtiur. 1
oc lænni menn. þoda skal barn huert er borei verdr i þenna hœim. triftua oc till
lírtiu bera. nema þet se med orþymbolum alet. þau skulu myllill vera a þeim manne.
er modr ma æigi mat gezuu. hœlar horzuu i ta stad. en tær i hœll stad. hafa millum
hærda. naðe a bríofte framme. en talzuu framman a þeinum. Augun ærtan i naða.
horzuu sæls suæizuer. eda hundz hazud. Þet skal at þorre² þora. oc roþra þer sem
huarte gengr izuir menn ne þenadar. þet er þorþue hín illa. Nu er þet barn annat.
er bælgboret er. bælg þer sem andlíz stop stíldi vera. Þet er ollum monnum audsýnt.
at sa madr ma ser æigi mattar ætla. þo at han verðe vaxen. þet skal till lírtiu bera
oc latta þrimfignu. oc læiggia þirir lírtiu dýr. oc giæte hín nanafte till þess. er ond
er or. þet skal grazuu i lírtiu garðe. oc bíðia þirir soll þes sem bæst lan. latta
verða at þeiri von er guð vill. Nu skal barn bera till hazningiar. Sa skal madr
þylgia. oc su tona. er geraft ma guðfíziar. við þadur barns oc modor. Nu líðr opt
at þarne a vægum vti sua at þui er hætt við þana þa skulu þau flæðe ex væzia. oc
mæle lartmadr þirir. en tona ærtir. oc næmþna barn a næm. Et stíri þit i næmþne
þadur. oc sunar. oc andans hœlgða. oc mæla sua þrífsvor. lartmadr skal rælia i
lozuu ser. oc tala up rata sín med þumals þingri ríði. i þross i trífmu stad a bríofte
oc meðall hærða. vndir nafar oc orru. i híafla. En ex vant³ er sua myllit. at þer
ma barn i hýllia. þa skal þrífsvor i drepa. oc þrífsvor at orðom tuedða sa. En ex
vant er æigi sua myllit. at þer ma barn i hýllia. þa skal ríða a. meðr hende slinni
vatne. en vatn er till. dogh ex dogh er till. sío ex síor er till. snio ex snior er till. orþ

Jvfr. Cap. 27. F. II. 44.

Cap. 1. I. 1—3.

¹) Dette Stykke er forstørstedelen taget af Fr. L. Findes ei i I., paa Slutningen nær.
des i Mbr.

²) Saaledes i Mbr.

³) Saaledes i Mbr.

ero litlar líx dræggjar. Þet barn liznar, oc hiarnar vidr, oc verdr boret kúitt till kirkju, segja skulu þau prestir skirn sína. Ez þau haxua sua at ordom kúedet, sem skili er i rette manna, þa skali prestir brimsigna þet barn, þa hezuer þet barn zulla skirn. Engum manne þærz tuisuor i vatn at drepa. En ez þau hærma æigi ret zirir prestir, þa skali prestir skira þet barn skirn zullri. En ez þet barn dýr a leidu með slitri skirn sem nu er told, þet barn skali grazua i kirkju garde, sua sem prestir haxue skirn. Griblonor oc grantlonor skulu vera vidr sengzor, huærrar tono, till þess er barn er zóðzt oc huærzua æigi zyr zra henne, en þær haxua lagt barn at modor bríošte. En ez þet barn er andat er menn toma till, annat sinni. Ma þer a sia annat tuæggja handa stad, eda banda, er þet lýrt eda tuæzt, oc mæler moderen i vittu, þa haitir hon mordenge, at barne sínu, hon hezuer zirir gort ze oc zridi i lande oc lausum orri, oc zære a land hæidit oc tome allre þer sem kistnir menn ero. Þui er verra hæidit mord en kistit, at zirizæret er þess manz fall er hæidin dýr. Ez hon mæler i vuitti, er menn toma till hennar, gange till scripta, oc bote engu ze zirir. Nu ez madr býr i æinmanne myðlu, adrum monnum ziarre, oc verdr sua bradom boret, at æigi ma tonom vidr tome sengzor tono. Ero þau .ij. hion, oc gengr at barne þæira, þa skali zader halda a oc modr, oc skira þet barn skirn zullri, skiri sem nu er talt i rette manna, oc skilia þo æigi hiona lag sitt hældr en barn þæira dýr hæidit. Nu skali tona æigi zóða længr barn sit vidr bríošt sit, en .ij. zæstur, oc till hinnar þridiu. En ez bonde hennar mæler, at hon skali barn sitt æz bríošte ser latta, oc hezuer han tuænriki sua mylit, at hon vill æigi at ordom hans lata, þa er hon sæð .iiij. mortum æz sínu æinu ze, ez hon zódr længr vidr bríošt sit. En ez han gar æigi hældr en hon, þa ero þau sæð .iiij. mortum sylzre vid biskup æz bæiggja þæira ze.

Um laga stæznur þær er bonde skali latta skira barn sitt.

- 2 Nu ero .iiij. laga stæznur a .xij. manodom, at bera barn till hærnengar. Ol born þau er zóð verða, a iola not hina zyrstu, þau¹

*

*

*

- 3 . . þa skali han liggja .viij. nettr matlauff, adr en han ette hund eda toft, eda roff, oc sægi hinum zyrsta lænni manni, er han zinnr, at han hezuer vatan ettet vidr naufsyn sína, oc bote engu ze zirir. En ez han lógnir oc vill ængum sægia, oc verða þo zunnin bæin i budar stad han.² þa ma biskups armadr gezua honum sol a. Engi skali tiot etta síðan .viij. vitur ero till passa dage, nema hann bote .iiij. mortum. En ez madr ettr tiot síðan .viij. vidur ero till passa dage, han hezuer zirir gort ze oc zridi.

Jvfr. Cap. 2. I. 4. Cap. 3. I. 5. 6. II. 2.

¹⁾ Her mgl. i Mbr. eet Blad.

²⁾ Saal. i Mbr.

þet hœitir allra manna þasta. En ex madr ettær tiot a þriadag, eða i ymbu dagum, sæðr .iij. mortum. En ex madr ettær tiot a þeim daghum, er þasta stýldi, sæðr sliu sem dagriki er till. En ex madr er daguillr, ettær tiot a þastu dagum oc lomt madr in till hans, oc spyr han, hui ettær þu tiot i dag, en adrer menn þasta, spytir han vt þeim bitta er þa hezuer han i munni ser, gange till scripta oc bote engu þor þirir. En ex han suælgir þeim nidr, oc tæðr annan, bote sliu sem dagriki er till. En ex madr er staddr i einmanne, oc verðr daguillr, ettær a þriadag, gange till scripta, oc bote engu þe þirir, oc sua þo at þeir se .ij. En ex þeir ero .iij. oc etta þeir tiot a þriadag, bote .iij. mortum slyðr huer þeira, æigi matto þeir aller daguillir vera.

Um bæssa lög, þau er þau gerðe.

Um radaþar þer sem abyrgdir manna ero soman lomtær, oc vill madr þet riuzua. 4 þa gerðe bæssi þer lög till oc þau hafa æ veret sidan. Ex madr vill æigi lono hafa, þa er han hezuer þesta. Keidi henne sua mylit þe, sem han hafðe iatt mott henne, oc sua mylit þe sem henne stýldi heiman slygia. En ex lona vill æigi malom hallða, vid man, eða þorredess menn hennar bote slium rette sem aðer stýldi hon taða, oc er þa i sialþ saght i sundr rada þare. En ex æigi lomo abyrgdir manna soman, þa stalt þa er riuzua vill, bota .iij. mortum, þet er þa sem vmælt se, oc hœitir handsala roþ.

Um brullaups giærd.

No stalt ængi madr þa ser lono sidan .ix. vidur ero till þasþa. En ex han 5 þær sidan, sæðr .iij. mortum. En ex sidan þær er .vij. vidur ero till þasþa, þirir gort þe oc þridi. Engi madr stalt þa lono sidan .iij. vidur ero till þone vadu, oc æigi sidan .iij. vidur ero till Michials messo, oc æigi sidan .iij. vidur ero till iola. En ex madr þær ser lono a æina huæria þesse tid, sæðr .iij. mortum. En ex madr þær ser lono sunnu dag at tuelði, þet er þang tidd ret, oc sua manadag at tuelði. En ex madr þær ser lono tyesdag at tuelði, sæðr .iij. mortum. En madr þær ser odens dag at tuelði, þet er þang tid rett. En ex madr þær þorsþdag at tuelði, sæðr .iij. mortum. En þriadag at tuelði, þet er þang tid ret. En ex madr þær lono laughar dag at tuelði, sæðr .iij. mortum. Sua ex madr þær lono ymbudag æinhuærn, sæðr .iij. mortum. En ex þær lono messo netær eða þastu netær, nema tiænne menn lozue, sæðr sliu sem dagriki er till.

Guersu þillt byggia ma.

No stalt ængi madr þa þrendlono sinnar stýldri, en at .vij. tne, oc at þimta 6 manna þrendlæiþ. En ex madr byggir stýldra, þa stalt armadr biskups gera lagha

stæznu .iiij. manada. at þau stilli hionalagh sit. En ex þau villia eigi þa stilliaft. þa skall bota huart þeira .iiij. mortum. Gera skall þeim adra .iiij. manada stæznu. en ex þau sittia um þa. bote en .iiij. mortum huart þeira. þa skall gera þeim hina þridiu .iiij. manadr stæznu. en ex þau sittia um þa. bote en huart þeira .iiij. mortum. Nu skall gera þeim hina .iiij. manadar stæznu. En ex þau villia eigi þa en stillia hionalag sit. þa hazua þau zirir gort ze oc zridi. landi oc lausum oyri. oc zære a land heidit. Nu zæstir madr ser tono oc græzft up zrendsemi med þeim. eda styldsemi. þa skall biskups armadr za till tallu men .ij. en adra .ij. sa er þet radaþar hezuer zæst. tæls saman zrendsemi þeira. þa skall þet radaþar slita ze laust þo at þet se huarles þeira villi. Nu ero þeir .iiij. gudsziar. er aller ero iamdhyr. at zrendsemi. Su er ein at hæzia barn or hæidnum dome. Su er annur. at hallða barne undir primsignam.¹ Su er hin þridia. at hallða a barne er biskup zærmir. En ex madr zær gudszuu² sinnar þa skall gera slita stæznu þeim till stillnadar. sem þau bygdi zrendsemi. sittr æina stæznu bote .iiij. mortum. seg mortum zirir .ij. .ij. mortum zirir .iiij. þa ero .xviij. þa skall gera þeim hina .iiij. manadar stæznu. En ex þau sittia um þa. þa hazua þau zirir gort ze oc zridi. landi oc lausum oyri.

Um hiona stillnad.

- 7 En ex hion villia stilliaft. þa skall gera þui þeira er veldr manadar stæznu. at þet huæzui æztr till bunadar. En ex þet vill eigi bote .iiij. mortum zirir æina lagha stæznu. oc um allar stæznur æztir zyrra stillorde. En ex madr tædr tono. oc a ser eignar tono. sædr .iiij. mortum.³ Sua ex тона tæler ser man undir bonda sin þa er hon auf sæt .iiij. mortum⁴ oc stillia eigi. þui hælðr hiona lagh sit.

Um þær kensr er madr verdr abota madr a. ex han liggær legre eda zær zange.

- 8 Þær ero tonor .xviij. er madr verdr vбота madr er han liggær legre. eda zær zange. ein er modr. Annur er dotter. Þridia er systir. .iiij. er sunar dofr. .v. er doffor doffr. .vi. er brodor doffr. .vii. er systur doffr. .viii. er stiuþmodr. .ix. er sunar тона. .x. er brodor тона. .xi. er stupdoffr.⁵ .xii. er modr tono manz. .xiii. er systir tono manz. .xiv. er zadur systir. .xv. er modor systir. .xvi. er zadur modr. .xvii. er modor modr. Sa er liggær æina hueria þessa tono. han hezuer zirirgort ze oc zridi. lande oc lausum oyri. oc a biskup ze hans halzt. en tonongr halzt. oc zære æz lande brot. oc tome eigi æztr zyr en han hezuer script þa int. er biskup lagde up vidr han.

Jvfr. Cap. 7. I. 17. Cap. 8. I. 15. II. 11.

¹) Skrivfeil f. primsignan.

²) Saaledes i Mbr.

³) Ovenover er med finere Still, men gammel —

maaskee endog den samme — Haand skrevet: .gij. aurum.

⁴) Ovenover: .gij. aurum, paa samme Maade

og med samme Haand som paa foregaaende Sted.

⁵) Maaskee Feilskr. f. stiuþdoffr.

Um rett kuenna oc¹ skirskotta till rettar fús.

Nu ez tona gengr bia millum. oc barn þet er hæitir kuenna læidir. hin minzsti. 9 þet stall hazua .iij. iæmlængdr. oc kómr mot henne madr. oc misgerer vid hana. gengr hon till biar. oc segir monnum. oc gezuer sol ærtir þui. sem misgort var. till hennar. en barn stendr i hia oc sannr. segir at sa misgerde er hon gezuer sol. þeir eighu vitni at bera a þingi. er hon skirskottade undir vlutta sinum. su skirskottan hennr oc sannan barns. ber henne vitni till þullz rettar. ærtir þui sem sol er till gezuen. Nu ez tona gengr læidiff lauff. bia i millum. kómr madr i mote henne oc brytr hana till suærnis. oc ez han ber hana. eda bindr oc er hon blo eda blodogh. þa er han sædr .iij. mortum xirir bond en .vj. xirir ben. oc adrum .vj. xirir hialægr. Nu ez eigi ero standz vattar till. oc skirskottar hon undir xyrstu men er hon xinnr. þa skirskottar hon till halzrettes eidar. ærtir þui sem hon hexuer sol till gezuet. En ez hon gengr um hin xyrsta bō. þa skirskottar hon till eidar hins sama. oc .xij. aura at tryggua laupi. Gengr hon um .ij. oc till hins þridia. þa er eidær en edí þe.

Guersa kona shall segia laungegna² barne till þadærnis. oc um ret a kous.

En ez tona er með barne. þui er logett³ er. kómr vætr a hond henne. ærtir 10 monnum stall þa ganga. sa er varduettir mall hennr. læida þingat till dura. sem tona huilir inni. oc spyria hana huæim hon segir þadærni a hond. adr en barn se þodzt. En ez hon segir. oc ma hoyra ord hennar. þa stall han skirskotta sagorde hennar undir vatta. huæim hon segir þadærni a hond. Sua ero oc konor vatbærer⁴ um þet mall sem tallar. En su tona er i herade. er þet orðlag hexuer þenget. þa a madr at suæria halzrettes eid xirir. bota halzuum rette. æita halzuer þadr at barne.

Um upphald xylkis kirkua. oc stæzun giærdir þær sem vidr liggia.

Nu ero .vj. xylkis kirkur i þeima þrem xylkium. æin er i Konunggiællu. Annur 11 er Suærtiborg. .iij. a Tunum. .iij. a Alre. i Oslos herade. þinta a Sem. .vj. a Hæidaræimi. En ez xyltiff kirkia at þalle verdr. þa stall gera till tuæggia .xij. manadr stæmznur. ollum xylkis monnum. at hallda up xylkis kirkiu sinni. En ez eigi er þa gor. sædir aller xylkis menn .xv. mortum. þa stall gera þeim adra .ij. .xij. manadr stæmznu. en ez eigi er þa gor. sædir en .xv. mortum. En stall gera þeim hina þridiu .ij. .xij. manadar stæznu. en ez þeir sittia um þa. sædir .xv. mortum. þa er halzuer .v. tiger marka. Nu stall gera þeim hina .iij. .xij. manadr stæznu. En þa er eigi buin. þa er sa æin hernadr lozuadr konunge innan lanþ at hæria ollum monnum till kristins doms. han stall eigi menn drepa oc eigi hus brenna. en þe

Jvfr. Cap. 9. II. 13. Cap. 10. II. 14. Cap. 11. I. 8. II. 16.

¹) Feilskr. f. er.

²) Feilskr. f. laungetno?

³) Feilskr. f. laungetst, see foran S. 358.

⁴) Saale-

þeira stall han allt at hærnade hægua. En þeghar er menn etta æz nýiu tórne. þa stall hægua at nýiu stæznu giærd vidr þa. at þeir hægue up gort zylliff tirtiur sínar.

Um uphald høgenda kyrkna.

- 12 En ez heradz tirtia at zalle verdr. þa stall gera till heraz monnum stæznu .xj. manada zrest. at þeir hægue gorgua heradz tirtiú sína. En ez æigi er gor i þa stæznu. sædir aller heradz menn .iij. mortum. þa stall gera þeim adra .xj. manadr stæznu. en ez æigi er þa en gor. sædir .iij. mortum. Nu stall gera þeim hina .iij. .xj. manadr stæznu. en ez æigi er þa gor. sædir .iij. mortum. þa ero .ix. mertr. þa stall gera hina .iiij. manadar stæznu. En þa er æigi gor. þa er huer bonde sædr .iij. mortum er i þeirri tirtiú sofn ero. En ez madr gerer ser høgenda tirtiú a iordu sinni sialzø. zællr su nidr. þa stall gera slíkar stæznur till upgiærdar sem till heradz tirtiú. sædr .iij. mortum zirir æina stæznu. En .vj. zirir tuær. en .ix. mortum zirir .iij. gera stall honum hina .iiij. .xj. manadr stæznu. En ez æigi er þa up gor. þa a tonungr þor þen en bonde eði i. oc hallde tonungr up tirtiú giærd. En ez su tirtia at zalle verdr. er tonungr let gera. þa stall bonde þa er iord atte. stæzna þing. eða ærzingi hans. oc bioda tirtiú giærd up at hallða. þa a bonde sialzuer iord sína. þet hæitir ætær lausnar iord með tirtiú giærd. En ez madr gerer tirtiú a annars manz iordu. verdr su at nidr zalle. hægue landz brotten slíkar stæznur till. till upgiærdr sem till heradz tirtiú. oc slíkar sætir sem zyr segir. En ez hon er æigi þa gor. þa stall han zara utlægr. till þess er han a toft. at gera tirtiú up.

Um kirkin gard oc græftar stæde.

- 13 Gardr stall vera um tirtiú hueria. En ez han at zalle uerdr. þa liggia .iij. mertr vidr allan. En .vj. aurar vidr ziordong huern. oc sua þo at æit lid se a ziordonge. nidr zallet. þa er sem allr ziordongr se nidr zallen. a tirtiú garde. tirtiú garde er stípt i ziordonga till griæftar. Stall grazua lænda menn austan at tirtiú oc i landsudr vndir vga¹ dropa. ez þeir æigu lut i tirtiú giærd. En ez þeir æigu æigi lut i tirtiú giærd. þa stillu þeir liggia i bonda leggho. þa stall grazua haulðz men. oc þeira born. þa stall græza lonsingia oc þeira born. En nest tirtiú garde. þa stall grazua hion manz. oc þa menn er reknar ero at siozuar strandu. oc hægua harsturdi norona. En ez madr læggær man i zrialsægægægua lego sædr .vj. aurum. En ez madr græguer zrialsægægægua i lonsinga lego. sædr .xj. aurum. Græguer lonsingia i hauldmanz lego sædr .iij. mortum. En ez madr græguer þet lit up. er loder limum soman. sædr .xj. aurum.

Jvfr. Cap. 12. I. 8. II. 17. Cap. 13. I. 9. II. 18.

¹) upsa — de Övrige.

Guat biskup er monnum skyldugæ. oc prestar i herade.

Nu er biskup skyldr at vigia allar kirkjur. þara till þyllis kirkju með menn .xxx. 14
oc vera netær þim. En till heradz með menn .xv. oc vera þer .iij. nettær. Nu heldr
viging a kirkju æ meðan hornstæxuer standa. þo at um þurzu at bota. þa heita
þet kirkju bötær. Nu skall biskup koma till hueriar græxtar kirkju a huerium .iij.
vettrom. Ex han kómær æigi. þa a han at missa þeirar giptar. er han skyldi lata
a þeim .xij. manadum. i þui herade. ex bondr villia vid han log hazua. han skall
skyldr vera. at þæzma born manna a huerium .iij. vettrom. oc væita þeim scriptir
er þurzuu. oc þa trismu huerium preste til heradz kirkju. oc sua till høgenda kirkju.
En ex madr ber barn sit till høgenda kirkju. at lata sira. oc er þui hett vid dauda.
tuædr prestr næi vid at sira. þa er prestr sædr .iij. mortum vid biskup. oc .iij. mortum
vid þadur barnsæns. ex þet dœyr hæidit.

Um naudsyn æxtir preste i herade.

En þenn man skall senda æxtir preste er hyggia þan at orde oc æidi. Prestær 15
skall þara i naudsynir huart sem er not eða dagr oc væita script oc þionosto. En ex
han vill æigi þara. oc dœyr han þionosto lauss. þa er han sædr .iij. mortum. Nu
skall prestr þara till .iij. lifa um dag. oc synggia lifsong izuir ollum. han skall stldr
vera. at vigia .iij. laugar um dag. oc vera at hinna þridiu ex han vill. han skall
skyldr vera. at lesa .iij. bœt lester izuir huerium manne er hazua vill. eða sædr .iij.
mortum. þui at æins zleiri. at með þe laupi. eða han villi væit hazua.

Um legþær kaup oc græxtar ran.

En ex menn zlyttia lif till kirkju. þa skulu þeir legþaup hazua buitt preste. eða 16
uæd læiggia. eða vardzlu man þa. þen er vædi se iamgodr. En ex þeir biða engan
þen lutt. þa skall þirirbiða þeim lif nidr at settia. En ex þeir settia nider at
þorbode prest. þa ero þeir sædir .iij. mortum. En han skall sua bera vitni um þet
mall. hazua stola a halse ser. oc suæria þess. at þeir væittu honum þet græxtar ran.

Quersu tiund skall gera.

Nu er madr skyldr. at gera bæde. hazuud tiund. oc auagtar tiund. þa sem þiar 17
ma æzla oc sfipta i .iiij. stæde. a biskup þiordong. annan tirtia. þin þridia prestr. þin
þiorda æigu bondr. at sfipta þatotra manna i millum. ex madr vill æigi gera hazuud
tiund sina. þa a biskups armadr at gera honum .iij. manadr stæznu at gera hazuud
tiund sina. ex þa er æigi gor sædr .iij. mortum. oc gera honum adra .iij. manadr
stæznu. ex þa er æigi gor. sædr .iij. mortum. þa skall gera hina þridiu .iij. manadr
stæznu. en ex han sittr um þa. sædr .iij. mortum. þa skall gera honum hina .iiij.
manadr stæznu. En ex æigi er þa gor. þa hezuer han þirirgort þe oc þridi. landi

oc lausum onri. oc tæde biskup¹ æz ze hans .iij. mertr. en konungr þet sem aul er. En ez madr vill æigi gera auagtar tiund sina. þa skal biskups armadr fara till heradz tirlu. oc gera ollum monnum zimt till. er vort hazua. En þeir hazue gort auagtar tiund sina. sædr huær .vj. aurum er æigi hezuer gort innan zimtar. þa skal gera honum en adra zimt. gialldi þa en .vj. aura. oc late æ sua till þess. er hinum læidizt. En sa er tiund heimtar. tallar hin æigi ret gort hazua. þa skal han standa zirir ein æidi sinum. suæria sua. at han hezuer rett gort tiund sina. þa skal hin þui lita at laghum.²

Suat sa prest er skilldagr er tædr tiund.

- 18 En sa prest er tiund tædr æz bondom þa skal han stlydr. at væita pionosto. bæde luitum oc daudum. þa er hazua þerz. Olia bonda oc husprongiu. oc bærn þeira ælzsta. oc tæda zirir .ij. aura vegna. En onri zirir natsetteng. Nu skal prest æigi fara sua langt fra tirlu. at han meghe æigi honyra kluttur æztr. nema han hazue med ser alla þa luttu. er han þerz væita pionosto luitum oc daudum. En ez han hezuer æigi sua sædr .iij. mortum. Nu skal prest æigi or herade fara. nema han haze loz heradz manna. eda han fare till presta moz.

Um messo dagha. þa er iamdyrir ers drottens degi.

- 19 Nu ero .ij. messo daghar oc .xx. a .xij. manadum. þeir er iam dyrir ero drottens dægi .vj. aura dæger er huær. zim hinir zyrstu i iolom. Sette er .viij. dagr. .viij. prettande dagr. .viij. kyndils messo dagr. .ix. ziorde dagr passa. .x. troff messa. .xi. halwardz messa. .xij. halga þorædagr. .xiiij. Jons vata. .xiiij. Petærs vata. oc Pale. .xv. Sælli vata. .xvi. Olæz vata hin zyrri. .xviij. Lærans vata. .xviij. Mariu messa hin zyrri. .xix. Michials messa. .xx. Symonis et Jude. æin oc .xx. allra hæilagra messa. .ij. oc .xx. Andres messa. þesse morso æztæa skal hæilat³ lata. at sumar dægi er soll tornr i sudr. en a vetrar degi er soll sætz. En adrer messo daghar. þeir sem hællgir ero halldner. a .xij. manadum. þa er .iij. aura dæger huær.

Ez prest misbydr messo dagha.

- 20 Nu ez prest misbydr messo dagha. eda ymbu dagha. þa er han sædr .iij. mortum. Prestær skal standa i songhus durrum. oc bioda þer messo daga. En ez menn etta a vtidum. eda vinna. borte prest stiku sem dagrili er till. En ez messo dagr er a manadag. þa skal bioda a hinum zyrra drottens dægi. oc sua ez stædr a tynædag.

Jvfr. Cap. 18. I. 12. II. 24. Cap. 19. I. 14. Cap. 20. I. 13.

¹) Dette Ord er senere tilskrevet over Linien med en gammel, dog uvist om med den samme Haand.

²) I den øvre Marg er her med en, rimeligviis forskjellig, men vist ikke meget yngre Haand tilskrevet, dog uden noget Henføringstegn: "æztir stæidar tiund skal till hialdz gange æn till lades æz tornæ." ³) Falskrift f. hæilatt.

Her segir um sekt. oc hælger brott.

Nu ez madr verdr a uærli staddr. oc vinnr a hælghum dagum. borte slitu sem 21 dagrifi er till. En ez xrials madr verdr a uærli tælin. med anaudugum monnum. han botr sætt. en þau laupa lauss vndan. En ez anaudugh hion verda ein auærli tælin. sidan er hællagt er. tómr biftups armadr at þeim oc mæler sua. hui vinnir þer a hælghum dagum. en þau suara sua. hælldr villdum mer hætta. drottin var veldr þui at mer vinnum. skirfotta stall han suarum þeira. þa a bonde at bota sætt xirir þau. En ez þau suarra sua. mer valdum siolz at mer vinnum. þui at mer villium sua skynda off. ez æng. oc ætre.¹ þa stall tala þet hiona manz. oc xlyttia heim till huseiganda. oc æsta han tals xirir. stærna bonda þing um nettr .iij. oc læida .ij. manna vitni a þingi. um suor þeira. han a. at dæma sætt a hond honum .iij. aura ez þet van a þriggia aura dag. En .v. aura ez þet van a .v. aura dag. Ez bonde vill bota sætt xirir hiona sit. þa er þet laust at laghum. þet haitir hudar lausn. En ez han vill æigi bota sætt. þa stall biftups armadr þa man till. en allr heradz menn annan. þa stall hiding rada. er heimstæstær er a þingi. En ez han hezuer hanna ez hiding. þa stullu aller heradz men giallda þen værd aurum ætær. En bonde missi þes æins ez uærði. er han a hiona tall till. Engi stall lass gera a hælghum tidum er gnrda þurzuí toghe eða reippi. oc æigi stall tlyziar gera. a hælghum dagum. þa ma sæctarlaust xlyttia er madr ridr ozuan a. huart sem er vngær eðr gamall. æigi stall braud backa meira a hælghum dagum. en ettet verdr allt æxtir. En þo at ein læiz uær lizni æxtir. þa er syngt er. þa stall bota xirir þen ein læiz sua sem allt læge. vettet. þet sem balat var. En ez læggr up tlyziar xirir hælgi. bere sæctar laust till tuellz. ez æigi xællr ozuan. En ez ozuan xællr oc þærz up at læggia. borte dagrifi xirir. En ez madr xlyttir bu sit bygda i millum. þærz han langt at þara. oc þær han heimann xirir miduictu dag. þa stall han sittia hœima þyrstan hælghan dag. þa ma han þara alla sæctar laust sidan. En ez han sittr æigi hin þyrsta. borte dagrifi xirir huærn. Nu stall æigi bunta riuzua. a hælghum daghum. nema þui at æins. at þeim stande ozuidri. En ez han ryzuer naudsynia laust borte dagri(li) xirir. Engi madr stall byrði bera a hælghum dagum. þa er han bindi sit med badom xæztlum. en ez han ber borte dagrifi xirir. Sæctr manz haitir byrdr oc er ein xættill i. han ma bera huart sem er syngt eða hællagt. En ez konor hængia flæde ut xirir hælgi. oc latta hanga uti a hælgi. hirdzla er þui værri. ez vti hangr. borte engu þe xirir. En ez um snir oc vændir annat mot solo. eða hængir ut a hælghum daghum. þa a biftups

Jvfr. Cap. 21. I. 14.

¹) Her er et Henvisningstegn og i Side-Margen er, som svarende hertil, skrevet med en anden gammel Haand, maaskee den samme som i ovenanførte Marginaltilsætning: "No. þa b(óte) bonde (x) han vill." Til-sætningen er ellers næsten ndalettet og nogle af de yderste Bogstaver bortskaarne.

armadr þau. nema hin villi bota xirir dagrifi er a. Engi skall oc hoggua vid ær fluzua. um iola tid. nema bote dagrifi xirir.

Um forðæddo skap.

- 22 A gud skullu aller menn trua en æigi a bolzuan eda blodskap. En ex madr verdr at þui sannr. at han xær með heidin blot. þau er xirir boden ero. at botmale. þa er han sætr .iij. mortum. En ex kona bitær xingr ær barne sinu. edr to. oc gerer þet till langlizuis. sætr .iij. mortum. Su er forðæda uæst. er xirir gerer manne edr konu. tu eda talzue. En ex forðædo skapr verdr i bædium manna. har eda nægl eda frauda xotær. eda þeir lutir adrer. er vener þiffia till giærninga. þa ma sof gezuu .iij. monnum. eda konom till iamzæ rettar. þeim er i lifindum þicir till vera. En þa er æigi xær vndan borezst. xirir gort ze oc xridi oc xare vtlægr. biftup a allr þær sætir. sem vidr liggia stæmznu giærdir æ till þess er madr verdr vbota madr. En þa a han ær ze till .iij. marla. En konungr allt þet sem aul er. þet er vbota uærl. er madr sittær vti. oc vællir troll up. þet er oc vbota uærl. er madr tynnr ser fialzuer. þet er oc vbota værl. er madr xær a ximartr at spyrja spadom.

Um þan mall er biftups armadr ma sokia at lagum.

- 23 Nu ex þau moll verda gor i herade. er biftup lytær ret a. þa skall biftups armadr þing stæmzua i herade. stera bod up xirir þingi. latfa xara i herade. huær bonde er stýldr at sokia heradz þing. Nu er þing sett. þa skall biftups armadr up standa oc mæla sua. Et hezuer sua hoyrt. at þa madr hezuer misgort i herade. um þet mall. er biftup lytær ret a. oc næmzua mann a nazm. oc segia till sacra slitt sem er. Nu vill et þet hoyra at þær hazuer þetta mall xyr hoyrt. þeir er þær ero a þingi. þa haitir þet heradz xlorit. at laghum. þa ma biftups armadr sokia þet till slits rettar sem vidr liggir at laghum. Stændr lyrittr æidr xirir .iij. mertr huæriar. oc þeim er minni ero. En þegar mall er mæira. en .iij. marla mall. þa er halzæ rettes æidr. En ex xære lallazt þet mall hoyrt hazua. en xiordongr þing manna. þa xællr þet nidr. oc haitir hans uphæz. þet ma han æigi sokia. En sokia ma han oll þau moll. er vitni vait. Nu er æin sofn a ollum biftups malom. Etti er logze a þui. aller menn ero stýldir till. at hægna triftni.

Um reidshista biftups.

- 24 Biftup skall toma i xylti huært a huærium .xij. manadom. naudsynia laust. oc vaita monnum þionofu. En bondr skullu gera biftupi reidshista. onf huærn er selle eda sadull hozuer a tomet. huært sem biftup vill xara. nema armadr latte annan væg biota. En huær er æigi gerer giallde .iij. au¹ . . .

Jvfr. Cap. 22. I. 16. II. 25. Cap. 23. I. 17. II. 26. Cap. 24. II. 27. F. II. 44.

¹) Resten mangler. Af det sidste nu tilværende Læg sees eet Blad at være bortakaaret; men om der bagefter maakee endnu har været et Læg til, kan ei skjønnes.

V.

Den ældre Eidsivathings-Christenret.

Af denne Lov findes to Recensioner, en længere og ældre, en kortere og yngre. Da de afvige formeget fra hinanden til at Forkjellen bekvemt lader sig anføre i Form af Varianter, meddeles de her begge:

I. Den længere. Texten aftrykt efter Pergamentscodex No. 68 qv. i den *arnamagnæske* Samling, skreven med en Haand fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, og indeholdende, foruden Christenretten, hele den nyere Landslov for Eidsivathinget m. m. Den er her betegnet A.

Sammenholdt med en omtrent samtidig Afskrift i Pergamentscodex No. 317. paa Universitetsbibliotheket i Christiania, der ligeledes indeholder den nyere Eidsivathing-Lov m. m. Den er her betegnet B.

Af denne Afskrift mangler næsten hele den sidste Halvdeel, derimod forudskikker den et Indholdsregister, efter dette et Calendarium, og derpaa som Indledning en Fortegnelse over de norske Konger. — Indholdsregisteret og Kongerækken meddeles i nærv. Udgave som Anhang.

Med ovenanførte Pergamentsafskrifter ere ogsaa *Arne Magnussøns* egenhændige Afskrift af A. (Cod. Arn. No. 77 qv.), Papirafskrift af samme paa det store kgl. Bibl. i Kjøbenhavn, ældre MSS-Samling No. 1155a. fol., og Aftrykket hos Paus (2^{den} Part S. 271—310) sammenlignede.

II. Den kortere. Texten aftrykt efter Perg. Codex No. 58 qv. i den *arnamagn.* Samling, hvor den tilligemed den nyere Borgarthings-Lov findes skreven med en Haand omtrent fra Midten af det 14de Aarhundrede. Den er her betegnet C.

Sammenholdt med Papirscodex i den *arnamagn.* Samling, No. 77c., eller *Arne Magnussøns* egenhændige Afskrift af Christenretten i en nu tabt Perg. Codex af den nyere Eidsivathing-Lov i det Resenske Bibliothek (Caps. vj. ord. 2 qv. N. 1.) skreven omtr. i Midten af det 14de Aarhundrede. Den er her betegnet D.

Med C. er ogsaa *Magnus Einarsøns* nøiagtige Papirafskrift af samme i den *arnamagn.* Saml. (No. 77 qv. a.) sammenlignet.

I.

(Indholds-Register og Indledning efter B., see Anhanget.)

Her segir at skira skal barn huert.¹

Þat er nu þui næst at menn skulu [triftnir uera.² oc nitta³ hœidnum dome. ala 1
skal barn huert. er boret uerdr. [oc manz houud er a. þo at nockor orlymbli se
a.⁴ oc⁵ engu spilla. Sina seng þor skal huert kona uita. oc lata barn til lirkliu
þota.⁶ oc skira.⁷ skal þui fylgia kona. oc lalmadr. oc uæita þui gudciuiar.

Um skiring lœikmanna.⁸

En ex sot gengr at barneno⁹ a ueg uti.¹⁰ oc ma æi preste na. þa æigu þat¹¹ 2
at gera er með barne þara. ¹²gera tros a bafe oc¹³ a brioſte. [oc i huærium stad.
er trifmu skal a læggia. oc tafa uatn. oc gera tros i oc mæla sua. Et uigi þit uatn.
i nægne þadur oc sunar oc anndans hœlga. oc drepa barne. i uatn. þryſor. oc mæla
þeffor ord. Et skiri þit i nægne þadur. oc sunar. oc hœilags annda. oc geþa þui
barne nægn.¹⁴ En ex barn¹⁵ andaþ sidan a gatu.¹⁶ þa skulu þau hallða þram
sidan¹⁷ þor sinni. oc hitta prest. oc mæla þau ord þiri preste. er þau mællto þa. er
þau skirdu¹⁸ barnet. En þau mæla þa ret þiri preste. þa hœra þau adr retmællt. oc
er þa barn græxt i lirkliugarde.¹⁹ en ex þau mæla þa æi ret þiri preste. þa mællto
þau æi þyr ret. þa²⁰ er þat barn æigi græxt i lirkliu garde. hylia skal oc graþa i
iord ouigða. sua at æigi nae hunndar [at eta eða²¹ raznar. ne þenadar²² manna.
En ex nær²³ þa er þa sædr .vi. aurum uib biscop er barne²⁴ skuldu²⁵ uarduæita.

Um sengþor kœns.²⁶

Ex²⁷ kona er²⁸ naublega²⁹ stob at sengþor sinni. at æin kona er nere³⁰ henne. 3
oc æl hon barn dauſ. þa skal hon syna þat lalmanne. at adrum uætte. En ex ængi

Jvfr. Cap. 1—8. G. 1. 21. 22. F. II. 1—6. B. 1—3.

¹) Her segir um gamlæn cristin dom uarn of huorſo þan þyriar of segir i þyrſte capitulo huert barn ma skira i naubſynium of huorſo þatt ma gerast at lagum. Primum capitulum. — Overskr. B. ²) [ialte cristni — B. ³) næitta — B. ⁴) [mgl. B. ⁵) en — B. ⁶) bera — B. ⁷) skira — mgl. B. ⁸) Ingen Overskr. eller Cap. Afd. — B. ⁹) barne — B. ¹⁰) a lœidenne — B. ¹¹) þau þetta — B. ¹²) at — tilf. B. ¹³) annen — tilf. B. ¹⁴) [of þonguæ þui i uatn ex þui mu með notorom toſte na of mæla sua. Et skirir þit i nægne þadur of sunar of hœilags anda. of geþa þui nægn of næmna þatt. En ex uatne nær enga lund þa skal þa er með þorr barneno huert sem þatt er larll ædr kona. gera troſſ a bafe of a brioſte of a æinhærium ſtað þeirra sem cristnu ſtall a læggia of mæla samu ord sem þyr uaro tollð. — B. ¹⁵) þatt — B. ¹⁶) uegh — B. ¹⁷) þðan — mgl. B. ¹⁸) cristnaðo — B. ¹⁹) uigðæ iord — B. ²⁰) of — B. ²¹) [mgl. B. ²²) þenadr — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; þenadr — B. ²³) naatt er — B. ²⁴) þat barn — B. ²⁵) ſtillde — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; ſtildi — B. ²⁶) .ij. capitulum. — Overskr. B. ²⁷) Ru ex — B. ²⁸) sua — tilf. B. ²⁹) naubulega — B. ³⁰) meðr — B.

tona er ner [sengzor hennar.¹ þa skal hon syna þat .ij. talmannum at [þa se barn² huarle blat ne blodegt oc æigi drægill at halse dregen oc æi³ se hennar hænnda uerl⁴ a. ⁵En⁶ ex hon gerer æi sua. þa ma biscop eða⁷ armadr liænna henne mord hæidit. hon skal þess synia með lyrittar æidi. með þrialsum tonom .ij.⁸ [oc þar stulu menn uera æiða uannder.⁹ sua at menn uiti. at þeir uilia¹⁰ i sannum æidum uera stadder eða uitniðburðum. En ex hon þællz at. þa þællr hænne til iarnburðar. værðr hon¹¹ æi stír at iarne. þa er hon utlæg. oc skal biscop scrixta hænne ex lannde brot.¹² oc skal hon sua længi bruttu uera. sem hann¹³ scrixtar hænne.¹⁴ En ex hon lómr ætr i lannd. oc uil hon i lannde uera. þa skal hon gíalda bicipi. .iiij. mætr. en tononge [halzt mannz gíldi.¹⁵ oc hætir þat hæidins mannz¹⁶ gíold.

Um hiuna skír.¹⁷

- 4 En kann oc sua¹⁸ at beraz at hion .ij. þara¹⁹ með barne sino til [kirliu at skíra.²⁰ þiri þui at þau haza æi annara manna loft. þiri mannzæðezs sater. oc soter sua miot sot a læid at þui barne. at æi ma na preste. [oc ængum²¹ aðrum mannum. þa stulu þau skíra siolz með þeim hette er þyr [er sagt.²² hælðr en hæidit dog. oc²³ þyrmað uid hiunskap. þar til. er þau þinna²⁴ biscop. oc ma²⁵ hann þa²⁶ loza þeim hiunskap en æi skíla.²⁷

Um onkt²⁸ líki.²⁹

- 5 En ex sua bers at. at barn er með orlymblum alet. ero taluar a bæinum þramen. eða augu i naða ærtan. oc³⁰ ærgu líki³¹ alen. oc haza þau³² mannz houud oc manns raust. þau skal³³ ala oc til kirliu þora. oc skíra. [oc þoda síðan.³⁴ oc þora³⁵ a þunnd biceps. oc syna honum barnet. oc gera síðan³⁶ sem hann læggr rað til.

Um hærliki.³⁷

- 6 En ex þat barn værðr alet er hærliki er a. hezer æigi mannz hozud oc æigi mannz raust. þa ma³⁸ þora til kirliu. ex syniz. oc lata prest³⁹ skíra. ex hann uil. oc greza groz⁴⁰ i kirliu garðe. [oc læggia þar barnet i.⁴¹ oc læggia þar⁴² iuir hællu. sem þazft. sua at huarle nae hunndar ne reynar. oc lata⁴³ þo æi iorð a þalla. þyr en daut er oc lata líza sua længi sem ma.

¹) [mgl. B. ²) [þat b. [e — B. ³) æigin — B. ⁴) æðr uom — tilf. B. ⁵) .ij. — Overskr. B.
⁶) Hv — B. ⁷) biscop — B. ⁸) .ij. — mgl. B. ⁹) [ðill þeira æiða stulu menn uandader uera — B.
¹⁰) uiti — B. ¹¹) En ex hon værðr — B. ¹²) brot — mgl. B. ¹³) biscop — B. ¹⁴) ex lande — tilf. B.
¹⁵) [þegnigilldi — B. ¹⁶) morðz — B. ¹⁷) Ingen Cap. Afd. — B. ¹⁸) Hv tan sua at — B.
¹⁹) stolz — tilf. B. ²⁰) [skírna — B. ²¹) [ne — B. ²²) [æigir — B. ²³) stulu þau — tilf. B.
²⁴) hitta — B. ²⁵) stál — B. ²⁶) síðan — B. ²⁷) þau. — tilf. B. ²⁸) I Pap. Afskr. (Arne Ma
egenh.) No. 77. d. qv. i den arnamagn. Saml. er dette Ord læst: onkt; i Pap. Afskr. i Cod. Reg. 1155. a. fol.
otiti tiiti, ald. feilagtigt. ²⁹) .iiij. — Overskr. B. ³⁰) æðr — B. ³¹) ærguðlegða — B. ³²) þgar
þo — B. ³³) þa stál þau — B. ³⁴) [mgl. B. ³⁵) síðan — tilf. B. ³⁶) æpter þui — tilf. B.
³⁷) Ingen Cap. Afd. — B. ³⁸) þat — tilf. B. ³⁹) late prest [ea of — B. ⁴⁰) groz — mgl. B.
⁴¹) [mgl. B. ⁴²) síðan — B. ⁴³) late (her og næst ndf.) — B.

Um senger ambottar.¹

Ex ambott² gerer senger sina oc æl hon barn dau³. oc syner⁴ æigi uattom.⁵ 7 þa ma biscopu armadr. liænna hæne morð hæidit. þa skal hon [uinna æid. með .ij. tonom.⁶ at hon myrði æigi barn sit. En ex sa æidr þællr. þa [falle henne til utlægðar.⁷

Um skiring barna.⁸

Born þau oll er alen ero xiri iol. þau skulu skirð uera. xiri iolan⁹ æxtan. En 8 þau er¹⁰ alen ero. a¹¹ iola not. þau skulu skirð uera a iola dag xiri messo. En þau born sem alen ero xiri þastu. þau¹² skulu oll¹³ skirð uera laugardagen xiri.¹⁴ er menn ganga i .vij. uitna þastu. um morgenan æxtir. En þau er¹⁵ alen ero [a sunnu not.¹⁶ þau¹⁷ skulu skirð uera xiri messo um morgenan. En þau er¹⁸ alen ero um¹⁹ þastu. þau²⁰ skulu skirð uera. a þasta æxtan. En ex alen ero þasta not. þau skulu skirð uera a þasta dag xiri messo. [Ex alen ero a huita sunnu æxtan þau skulu skirð uera a þeim sama æzni.²¹ En ex²² alen ero a huita sunnu dags not. þa skulu þau²³ skirð uera um morgenan xiri messo. En þau born²⁴ er alen ero xiri Jons messo.²⁵ þa²⁶ skulu skirð uera. Jons uatu²⁷ æxtan.²⁸ Ex²⁹ alen ero Jons messo not. þa skulu þau skirð uera [um morgenan³⁰ xiri messo. Nu³¹ ex maðr hezer barn hæima³² hæidit. æina huæria [þessara .v. natta³³ sem nu ero³⁴ talðar. þa sæðizft han³⁵ .vi. aurum uid biscop. [oc hæze skirt xiri zimt.³⁶ En ex [inni hezer allar þessar .v. netr.³⁷ þa er hann sæðr .iiij. mortum. uid biscop. oc hæze skirt innan zimtar.³⁸ ælligr er sa [er barne þui skal uarðueita. sæðr allu þui.³⁹ er han a. [en þui þe⁴⁰ skal skizta i [.iiij. stæde.⁴¹ [ætr biscop þridiung. annan tonongr.⁴² þonðr hinn þridia.

Um hælga daga.⁴³

Einn er iola dagr hinn þyrfti. anner⁴⁴ Steþans dagr. þridi er Jons messo dagr. 9 þiorda er barna messa. .v. er Thomas messa. .vi. er attande dagr iola. .vij. er þrettande dagr iola. .viij.⁴⁴ kyndils messa. .ix. er trosmessa. .x. þaluarz messa. .xi.⁴⁴ hælga

Jvfr. Cap. 9. G. 16—18. F. II. 24. 25. B. 14.

1) .v. — Overskr. B. 2) manz — tilf. B. 3) i heim — tilf. B. 4) Ordet syner er utydeligt i Mbr.; tilskrevet i Margen med Arne M.s Haand; tier — Cod. Reg. 1155. a.; Paus; ter — B. 5) rettom — tilf. B. 6) [ignia með uattom tuezimr — B. 7) [þællr han till stife sem aðr uar tallt. — B. 8) .vij. — Overskr. B. 9) iole — B. 10) En ex — B. 11) a — mgl. B. 12) þau — mgl. B. 13) oll — mgl. B. 14) laugherdagh þan — B. 15) En ex — B. 16) [f. nottena — B. 17) þau — mgl. B. 18) En ex — B. 19) i — B. 20) þau — mgl. B. 21) [En oll þau born er alen ero millum þastadaga of huitu sunnu æxtan þau skulu skirð uera a huitu sunnu æxtan. — B. 22) oll þau born er — B. 23) þau skulu — B. 24) born — mgl. B. 25) æxtan — tilf. B. 26) þau — B. 27) J. messo — B. 28) xiri messo. — tilf. B. 29) En ex — B. 30) [Jons messo dagh — B. 31) En — B. 32) inni — B. 33) [nott þessara — B. 34) up — tilf. B. 35) er han sætr — B. 36) [mgl. B. 37) [allar hezuir — B. 38) xiri zimt — B. 39) [uttægr er barne þui skuldi uarðueita of allt þat — B. 40) [þui — B. 41) [þridiunge — B. 42) [a ein lut tgr. annan bp. — B. 43) .vij. — Overskr. B. 44) er — tilf. B.

þorsdagr. .xij. er Jóns messa. .xiiij. Petros messa [oc Páls.¹ .xiiij. er þeirra [messa dagr² er hvilla i [tin. oc³ Sæliu. .xv. er Olafs messa þyrri.⁴ .xvj. er Lázrans messa. .xviij. [Mariu messa þyrri.⁵ .xviij. [Michiæls messa. .xix. er allra hælagra messo dagr. .xx. Niculæs messa.⁶ En þó at Mariu messa [i fastu.⁷ se [eigi i sinum stæð [stipad.⁸ þá stulu uer hana sua⁹ hallða sem sunnu dag [oc öðre Mariu messo oc sua Magnus messo um uaret. þeira huér .vi. daga. er engi er¹⁰ non hælgr ziri. [þa ero þeir iamhælgir sunnu dægi.¹¹ En ex nodor madr uinnr a þeima dagum. þa er hann sædr .vi. aurum uid biscop.

Um krosshurdi.¹²

- 10 Hozub prestar stulu trossa [gera oc up¹³ stera ziri messodagum allum. sua mytlu þyr sem þeir uitu¹⁴ at bodleidd er til. En ex þeir stera æi sua. [eða umbiöda þeir messo daga. eða imbrudaga.¹⁵ þa ero þeir sædir .iiij. mortum uid biscop. Nu skal biscop. [huert sumar¹⁶ þara¹⁷ til æidciua þings. oc horyra þar loghof.¹⁸ oc uæita þar tíðir. oc tælia þar¹⁹ ziri mannum. þar stulu²⁰ prestar aller tóma. mote bicipi naudþguia laust. En þeirra²¹ huér er æi tómr þar mote bicipi. þa er sædr²² .iiij. mortum silzre. uid biscop. þar skal biscop sia botr þeira. oc allt iembætti at zullu. at þeir mege uæita þionosto²³ tuitum oc daudum. oc retta þar.²⁴ ex þeir haza [rangt bodet²⁵ messo daga. eða imbru daga. eða²⁶ trossa þa er prestar stera. þa skal bonnde huér bera adrum. þeim skal tross bera er bæztr er a bō.²⁷

Um krossfall.²⁸

- 11 [En ex tross er þallenn.²⁹ oc segir madr at æi er til hans tómenn.³⁰ [hann skal suæria³¹ lyrittir æid ziri. En hinn er ber. hezer æina not³² mæð ser. þa er bod anner uattr. [oc ner hinn tómr. þa er æidi þiriffotet. þeim³³ er bodet uar til boret. þa er hann³⁴ sædr stilu uitu sem dagr er til. Nu ex sua ber til at [manne uærðr nettar misminni til.³⁵ oc stændr bod a hænðe honum. þa skal hann [rænna. eða rida³⁶ oc tóma i alla stæde þa er bod stillði tómet haza.³⁷ oc uara menn.³⁸ at þeir [misæti æigi eða³⁹ misuinni æi. En ex⁴⁰ hann tómr æi i alla stæde. er bod

Jvfr. Cap. 10. 11. G. 19. F. II. 22. 23. B. 13.

¹) [mgl. B. ²) [manna messa — B. ³) [mgl. B. ⁴) þyrri — mgl. B. ⁵) [er Martens messa — B. ⁶) [er Niculæs messa .xx. er crossmessa um uaret æptir þáttir hon er iæmheilög sunnudagi þui at hon er loghtafin a eibzigua þingi. — B. ⁷) [mgl. B. ⁸) [her eigi tollð — B. ⁹) þó — B. ¹⁰) [of er — B. ¹¹) [En þeir aner messo daghar sem nu ero fallðir ero iæmheilögir sem sunnudaga hælgr. — B. ¹²) .viij. — Overskr. B. ¹³) [mgl. B. ¹⁴) [sa — B. ¹⁵) [æðr misfæra þeir messo daghe æðr misbiöðu huert sem er imbrudaghar æðr messo dagar — B. ¹⁶) [mgl. B. ¹⁷) tóma — B. ¹⁸) loghtafin — B. ¹⁹) þar — mgl. B. ²⁰) þa stulu þar — B. ²¹) þeirra — mgl. B. ²²) þa seftigst han — B. ²³) at zulla bod — tilf. B. ²⁴) a læid — B. ²⁵) [misboret — B. ²⁶) eða — mgl. B. ²⁷) i þy oc [eigi honum tilf. — B. ²⁸) .ix. — Overskr. B. ²⁹) [Nu er bod þallenn — B. ³⁰) of tuedr eigi till sin hazu tómet — B. ³¹) [þar skal vinna — B. ³²) Rettet herfra til vatt i Pap. Afskr. C. R. 1156. a.; vatt — Paus; sia uatt — B. ³³) [of nær [a þa eigi æidi þirir tóma — B. ³⁴) hin — B. ³⁵) [man misminnr — B. ³⁶) [rida æv gange — B. ³⁷) stillði tóma i — B. ³⁸) uibr — tilf. B. ³⁹) [mgl. B. ⁴⁰) þa er — B.

skildi toma. þá er hann sætr sítu sem dagr er til. En¹ hann tómr i alla stæde þá er hann orsætr.² Nu er þor ryðizft er maðr a bodbuð til oc þlytr⁴ maðr hus af adal⁵ tuztum. oc þorer⁶ af bodelæid. þá skal þingat⁷ bera sem [þyr bar hann.⁸ i adal⁹ tuzt. en¹⁰ hann ber æi sua. þá er¹¹ sítu sætr. sem [dagr er til.¹² En er maðr þorer hus af¹³ bodelæid [eða þra adal tuztum.¹⁴ þá skal hann bera einu sinni með uatto .ij. a adal tuztir.¹⁵ En síðan er hans abyrd a allum bodom¹⁶ at bera i braut. oc¹⁷ meðan hann nytir ser til atre eða ænngæ. En þegar hann giærðir æigi um oc þællr i nauta troð. oc¹⁸ hözn. oc gengr iuir [þe. eða þole¹⁹ þá skal hann bera. [þar um.²⁰ til þess þoar. en hinn²¹ bar þyr oc laupi þui ser oðn.²²

Um sunnu dags hælgi.²³

Nu hærs²⁴ sunnu dags hælgr. laugar dag at²⁵ none oc hælðr til þess er dagr 12 er af²⁶ himni a manadag. En²⁷ bonnde er²⁸ a orlo með hionom sinum.²⁹ þá er hann sætr .vi. aurum³⁰ þiri hion sin. Nu er hion hans ero³¹ tæclinn æinsamenn a orlu. þá skal bonnde løyja þau undan. með .vi. aurum [við biscop.³² eða biode hann huð þeirra fram þiri biscopæ armanne.³³ En huær þrials manna.³⁴ løyfi sit undan uærfti³⁵ .vi. aurum [við biscop.³⁶ armadr³⁷ skal haza uitni til. at þeir³⁸ misvinni³⁹ en æi þrongia⁴⁰ til eida. Nu ma maðr byria þærd sina⁴¹ sunnu dag með byrði. þá er hann ber [með æinum⁴² þælli.⁴³ a annare auglu ser.⁴⁴ En er hann ber .ij. þatlum. þá er hann sætr .vj. aurum við biscop. maðr ma þara sunnu dag⁴⁵ með llyx. þá⁴⁶ er hann riðr a oðan sættar laust. oc með lasse þui er hann gýrðir æi reipum.⁴⁷

Um gilldri manna.⁴⁸

Maðr ma ganga um gilldri sit. oc tæcla [þat or. er i er tomet.⁴⁹ oc gilldra aftr. 13 oc gera æcli nyt uid. sættarlaust. Maðr ma þara a þifti um sunnu dag. oc er hann riðr han⁵⁰ not fina. þá ma hann bota með bastum. en æi með garne. Oc⁵¹ maðr

Jvfr. Cap. 12—20. G. 18. F. II. 24—38. B. 14.

¹) er — tilf. B. ²) eigi settr. — B. ³) t. — Overskr. B. ⁴) þorer — B. ⁵) oðale — B.
⁶) þorer — mgl. B. ⁷) hin þingat — B. ⁸) [hinn bar — B. ⁹) oðale — B. ¹⁰) er — tilf. B.
¹¹) han — tilf. B. ¹²) [oðorett se. — B. ¹³) Nu er han þorer hus fram þra — B. ¹⁴) [mgl. B.
¹⁵) oðalestuzt — B. ¹⁶) Oprindelig bodom, men rettet baade ved at overstrege og underpункtere n — A.
bodom — Pap. Afskr. 77. d. qv. bændum — Pap. Afskr. C. Reg. 1155. a.; Paus. ¹⁷) oc — mgl. B.
¹⁸) troð oc — mgl. B. ¹⁹) [þenadr — B. ²⁰) [um fram — B. ²¹) han — B. ²²) Saal. i Mbr.;
taupe ser þui vopn. — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; taupi með þui ser hözn. — B. ²³) .gi. — Overskr. B.
²⁴) up — tilf. B. ²⁵) þra — B. ²⁶) a — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; a — B. hvilket ogsaa
uidentivl er rigtigere. ²⁷) er — tilf. B. ²⁸) þa tætin — tilf. B. ²⁹) sinum — mgl. B. ³⁰) uidr
biscop en adrum .vj. aurum — tilf. B. ³¹) uerðe — B. ³²) [mgl. B. ³³) biode þps. armanne huð
þeirra. — B. ³⁴) maðr — B. ³⁵) með — B. ³⁶) [mgl. B. ³⁷) þps. arm. — B. ³⁸) þau — B.
³⁹) misvinnu — Pap. Afskr. 77. d. qv.; misminne — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; misvinni — B. ⁴⁰) þrim —
tilf. B. ⁴¹) a — tilf. B. ⁴²) [i — B. ⁴³) æðr — tilf. B. ⁴⁴) ser — mgl. B. ⁴⁵) a sunnudægi — B.
⁴⁶) þeirri — B. ⁴⁷) reipi um. — B. ⁴⁸) Ingen Cap Afd. — B. ⁴⁹) [er er notott er i — B.
⁵⁰) han — mgl. i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; B. ⁵¹) er — tilf. B.

lægg¹ net sín. þá ma² hann tafa af zifta. [oc bera æi net up oc þurfa. þore³ æi a stanger eða a sprota. En ef hann gerer æithuært þetta.⁴ þá er hann sætr .vi. aurum uid biskup.

Um gesta.⁵

- 14 Ef gestar tóma a hænndr manne .iiij. eða þiorom zleiri. En ef hann hezer⁶ miol. þá ma hann lata bafa a sunnu dægi. [sem annan synnan dag.⁷ sættar laust. [þat sem hann nøyttir uid gesta.⁸ oc slatra oc hængia millim hurðar asa oc bera æi i bur ut.

Um stoklund.⁹

- 15 En þeir¹⁰ er sittia a stoklandum. þeir stulu sialzer þa ser troffa alla oc bød oll.¹¹ at þeir misete æigi eða misuinna.¹² þá ero þeir sætir¹³ .iiij. mortum uid biskup. En þeir ero oc æi skyldir til at þara til þinga nema biskups armadr. sænni¹⁴ þeim bød [i bygd sína.¹⁵

Um hælgi.¹⁶

- 16 Nu býriar madr¹⁷ zærb sína a laugarðegi. ziri non.¹⁸ með [llh. eða zall býrði.¹⁹ þare meðan synkt er.²⁰ siti tyr meðan hælagt er. En ef hann zær a²¹ hælgi. þá liggia²² uid .vi. aurar silzrs. En ef hann gerer²³ zærb sína heiman²⁴ a zriadegi. eða þyr i uifunni. þá ma hann þara sættar laust. með sua mytlu sem hann zær.²⁵ En ef [madr zær með²⁶ stíp sit a laugar dægi. þá ma hann þara þingat til lannz²⁷ sem hann uil. oc lasta zatum up or. zlodar male. oc þara þegar synkt er.²⁸ En ef hann zær um hælgi. þá er hann sætr .vi. aurum uid biskup. En ef hann zær með zatum sínum²⁹ a zriadegi eða þyr i uifunni. þá ma hann þara um hælgi sem³⁰ hann uill sættar laust.

Huat ninna skal um hælgi.³¹

- 17 En³² ef biorn bær smala mannz. i stoge.³³ eða bita dnr. þá ma huð af zla. oc þora³⁴ liot hæim [or stoge.³⁵ huat dægi sem er. Ef madr tómr af lannde þui. er lit er tristit. oc sægiz uera cristin. [En ef hann kann³⁶ nærna prest. þan er stírdi han. oc gudzadur oc gudmóðor. þat hældar³⁷ honum.³⁸ En ef hann missir þess.

1) niðr — tilf. B. 2) stalf — B. 3) [en eigi up a land bera at þurfa of — B. 4) þeirra er olengt er — B. 5) .z.ij. — Overskr. B. 6) of hezuer han till — B. 7) [mgl. B. 8) [sua mytli sem þær nøyttir — B. 9) .z.iiij. — Overskr. B. 10) Men þeir aller — B. 11) oll — mgl. B. 12) [þara annad huart — B. 13) þá seftleazst þeir — B. 14) gere — B. 15) [æðr tóme bød i bygd þeirra. — B. 16) .z.iiij. — Overskr. B. 17) Ef madr býriar — B. 18) hælgi — B. 19) [asse æðr býrði — B. 20) en — tilf. B. 21) um — B. 22) honum — tilf. B. 23) býriar — B. 24) heiman — mgl. B. 25) hezuer — B. 26) [han fiennir — B. 27) lændistobar — B. 28) þara brott þegar han uill. — B. 29) með þor sinni — B. 30) þegar — B. 31) .zv. — Overskr. B. 32) En — mgl. B. 33) toge — B. 34) zlytia — B. 35) [mgl. B. 36) [þa a han att — B. 37) hældr — B. 38) uppi — tilf. B.

þa skal þeim zimt gera er i husi heyrer at hann se stíðr at zimt. En ex hann er æigi stíðr.¹ þa liggia [uid .iij. mætr bonndans.² En hinn zære utlegr.

Um hælga daga.³

Al allum hælguum dagum skal hialpa litum. dauðra manna. nema iola dag æi.⁴ 18 oc langa friadag oc æi⁵ passa ærtan. ziri ringinga tima oc æi passadag hinn zyrsta. En ex einhuær græzr⁶ a þeima⁷ dagum er nu ero talder. þa er hann sæctr⁸ .vi. aurum uid bispup.

⁹Ex zall tómr i bu mannz. þa skal zla lata. oc up hyllda.¹⁰ sua sunnu dag 19 sem sytlan dag.¹¹

¹²Ex þuattr er up hængðr ziri hælgi. þa skal hanga tyr.¹³ Ex¹⁴ hann er i 20 uafn dræpinn.¹⁵ oc hængðr up síðan. þa er han¹⁶ sæctr .vi. aurum bispupi.¹⁷ er þat¹⁸ gerer. En ex niðr zællr. þa bere inn. oc hirði sættar laust.¹⁹ En ex lerezt liggir a bliti oc er a²⁰ lagt ziri hælgi. þa ma tyrz liggia um hælgi. En ex i uafn er drepet um hælgi oc lagt síðan a blit. [þa sæctizst hon .vi. aurum við bispup.²¹ ²²[Sunnu not. oc friadags not oc þær nettr er iamhælgar ero sunnu not. oc um morgenen ærtir. ero .vi. aura dagar.²³ ex maðr tætr þa tóno. þa er hon sæt²⁴ .vi. aurum uid bispup [um huæria þa not.²⁵

²⁶Æigi skal za tóno ser.²⁷ [þær .iij. uitur. er nestar ero²⁸ iolom ziri.²⁹ oc 21 æigi ziri aftannda dag. .xiiij.³⁰ oc æi [þær priar uitur er nestar ero³¹ Jóns meffo.³² oc æigi [.iij. uitum ziri³³ Michiæls meffo. Oc³⁴ ængi skal tóna za. a þeim .ij. uitum. er nestar ero ziri³⁵ .vij. uitna zafstu. En ex maðr tæctr tóno a þeima tibun. er nu ero talðar þa er hann sæctr .vi. aurum uid bispup. Ex maðr tæctr tóno i langa zafstu. þa liggia uid .iij. mætr.³⁶ En ex maðr tæctr tóno.³⁷ er .iii. aura dagr er um morgenen ærtir. þa liggia honum uid .iij. aurar. at uiti. þat a bispup.³⁸

Jvfr. Cap. 21. G. 27. F. III. 9. B. 7.

¹) þa stíðr at zimt — B. ²) [bonðæ uidr .iij. mætr — B. ³) .xviij. — Overskr. B. ⁴) æi — mgl. B.
⁵) æi — mgl. B. ⁶) En ex græzuet uærðr — B. ⁷) einum huærium þessom — B. ⁸) þa [sttist [a — B.
⁹) .xviij. — Overskr. B. ¹⁰) uplima lata — B. ¹¹) [sem abra daghæ. — B. ¹²) .xviij. — Overskr. B.
¹³) þa st. þær hangæ tyrz. — B. ¹⁴) En ex — B. ¹⁵) honom er drepet i uafn — B. ¹⁶) [a — B.
¹⁷) uidr bispup — B. ¹⁸) þat — mgl. B. ¹⁹) En ex niðr &c. — mgl. B. ²⁰) niðr — B. ²¹) [þær
liggia uidr .vi. aurar bispupi. — B. ²²) .xij. — Overskr. B. ²³) [Ex maðr tæctr tóno a .vi. auræ nattom.
a friadags nott. sunnudags nott æðr a þeim nattom [sem iamhællgar ero sunnudags nott of er um morgnonen ærtir
.vi. auræ dagr. — B. ²⁴) han [ettir — B. ²⁵) [mgl. B. ²⁶) .xx. — Overskr. B. ²⁷) [er — mgl. B.
²⁸) [a þeim manade er nestr er — B. ²⁹) ziri — mgl. B. ³⁰) .xiiij.ða — mgl. B. ³¹) [þa er .iij.
uitur ero till — B. ³²) J. uafu — B. ³³) [þa er .iij. uitur ero till — B. ³⁴) oc — mgl. B.
³⁵) a þeim halluom manade er nestr er — B. ³⁶) bispupi — tilf. B. ³⁷) a þeirri not — B. ³⁸) þa
sttist [a .iij. aurum uidr bispup. — B.

22 ¹Hiunskapr þa er mæinlaus er saman lomen.² at guds³ lagum rettom. oc at uilia hvarstueggia þeirra [er saman ero lomen.⁴ oc annara zrennda. þat skal huarle skilia⁵ karl ne kona. þo at broyting gange a skaplyndi þeirra. En þo at hiun⁶ [sægi skilit⁷ millim sin. þa ma huarle [þeirra ser til zorræðe læita. badom þeim lizandom.⁸ huarle at guds lagum. ne manna. En þo at hann tuangez henne lizanda. er zyr atte hann. þa ero þau born. ei arygeng.⁹ er þa gerer¹⁰ hann með þeirri tonu.¹¹ huarle at guds lagum. ne manna. oc sua hit sama.¹² [þo at¹³ hon gixtiz adrum manne. þa ero þau born æigi arygeng. er þa gerer¹⁴ hon [með þeim manne.¹⁵ En þat þeira hiona¹⁶ er skilnade uældr. [þa er þat satat¹⁷ .vi. aurum uid biskap. En þa er rettr hiunskapr. oc¹⁸ með retto¹⁹ saman lomen. [er huarle er a slyskapr. ne zrenndsemi²⁰ en talt er i lagum uarom.²¹ ²²En ex maðr uill ser tuenzangs læita þa skal han [raðe læita uid zrendr þeirar.²³ er skyllðazster ero til zorræða at lagum rettom. En þui neft skal han læita hennar uilia. Nu læggia þeir stæznu²⁴ til. of komr hann til þeirar²⁵ zæstingar²⁶ stæznu. þa skal²⁷ tala .ij. menn þa sem uillazster²⁸ ero a þeim zyndi.²⁹ annan ex sinu stæznu³⁰ lidi. en annan ex zrendom hennar. [oc senda til hennar. oc horyra³¹ huart hon tuedr nei uid þui raðe.³² eða ia. En ex hon tuedr ia uidr. eða þægir. þa ma hiunskapr bindazst. bæðe at guds lagum oc manna. En ex hann uerðr bunndin. þa ma hann alldri³³ riuxa medan þau liza bæðe.³⁴ En ex hon sægir³⁵ næi uid honum.³⁶ þa ma þann hiunskapr æigi at lagum saman binnda.³⁷

23 ³⁸Ex³⁹ kona uerðr naudig gixt. þa ma hon sægia skilit millim sin oc bonnda sine.⁴⁰ a huærium dægi. er hon uil innan tolx manaða. En ex hon byr með⁴¹ honum .xij. manaðe. eða æinum manaðe længr þa a hon alldri uon til nifuedes.⁴²

Jvfr. Cap. 22. 23. G. 25. F. III. 5. 11—13. B. 17.

¹) .ggj. — Overskr. B. ²) of — tilf. B. ³) landz — B. ⁴) [mgl. B. ⁵) þa skal huarle skilia⁵ uidr annatt — B. ⁶) I Mbr.: hñ, hvilket almindelig betegner: henn, men her uidentvili maa oplyses: hiun, hvilket Ord ogsaa Arne M. til Veiledning har skrevet i Margen og optaget i Texten i sin egh. Afskr. No. 77. d. qv. i den arnam. Saml.; hun — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; þau — B. ⁷) [skilit — B. ⁸) [læita ser zorræðess. ei han ser tuenzangs of ei hon ser gixtingar — B. ⁹) arygengen (her og nedf.) — B. ¹⁰) geter — B. ¹¹) með henni — B. ¹²) sua at samu — B. ¹³) [ex — B. ¹⁴) geter — B. ¹⁵) [mgl. B. ¹⁶) hiona — mgl. B. ¹⁷) [stettizst — B. ¹⁸) er — B. ¹⁹) æ — tilf. B. ²⁰) nermæir — tilsat i Margen i A. med Arne M.s Haand; og opt. i Texten i hans egh. Pap. Afskr. 77. d. qv.; mgl. i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; [huarte með zrenndsemi ne slyskapr nær mæir — B. ²¹) uarom — mgl. B. ²²) .ggj. — Overskr. B. ²³) [læita zrenda raðe þeirra — B. ²⁴) Nu læggia stæznu — B. ²⁵) þeirar — mgl. B. ²⁶) zæstar — B. ²⁷) han — tilf. B. ²⁸) skilritazster — B. ²⁹) a þeirri stæznu — B. ³⁰) stæznu — mgl. B. ³¹) [mgl. B. ³²) uid þeirri raðe gixt — B. ³³) æingin maðr — B. ³⁴) þau uilia bæðe saman uera. — B. ³⁵) tuedr — B. ³⁶) honum — mgl. B. ³⁷) þa ma hionskapr ei haððazst at lagum. — B. ³⁸) Ingen Cap. Afd. — B. ³⁹) En ex — B. ⁴⁰) ma hon skilia⁵ uidr bonnda sin — B. ⁴¹) með over Linien med Tegn til at indskydes; maakee med Arne M.s Haand? — A.; opt. i Texten i Pap. Afskr. 77. d. qv.; mgl. i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; hia — Paus; með — B. ⁴²) þa ma hon alldri skilia⁵ uidr han. — B.

¹Engi maðr skal hafa i hufi sínu star eða stalla. vit² eða blot.³ eða þat er til 24
 heidins síðar uæit.⁴ En ex⁵ heyrer oc uærðr hann at þui kunnr eða sannr. þa er
 hann utlægr oc uhæilagr. oc huér þeningr þear hans. Nu ex blot er þunnit i hufi
 lauslausu⁶ matblot. eða læirblot gort i mannzliki. ex læiri. eða ex dægi.⁷ þa skal
 hann⁸ þedan loysa i brot. með lyrittar æidi. sæðr .iij. mortum⁹ ex¹⁰ æidr þællz.¹¹
 En ex þunnit er i lafum.¹² i terom. eða listum. i þyrðum. eða i orkom. þa er sa¹³
 utlægr.¹⁴ er þeim lyfli¹⁵ uarduæitir. er at gengr. En¹⁶ ex hit er¹⁷ i buri¹⁸
 mannz.¹⁹ oc ero a uindaugu oc ligg a starru. eða stræ. þa hæitir þat stunga zole.
 þa ma bonde²⁰ loysa þat brot²¹ með lyrittar æidi. sæðr .iij. mortum ex æidr þællr.
 En ex þunnit er.²² unndir starru.²³ eða stræ. oc matte æigi unndan læggia i hús
 þar undir.²⁴ þa er sa utlægr oc þe hans allt er lyfli²⁵ uarduæitir.

²⁶Allt²⁷ utlægdar þe er biskup þeyr sot a. þa a hann i²⁸ þridiung. konongr 25
 annan. bonðr þridiung²⁹ er um doma.

³⁰Þat er allt ætt. er mannz þannða uæit ganga til.³¹ þat er³² clæze tyrkir. 26
 eða þællr i bru. eða uælltir maðr³³ skipi. eða rekr³⁴ maðr a iss uxorán. eða þællr
 tre a. [er maðr heyrer storat. eða þællr tre a þat. er maðr heyrer ællo i laft.³⁵ eða
 [uærðr ex þui dauð. at³⁶ þast stænnðr i bæði.³⁷ eða þællr i brunn. þa er þat [allt
 ætt. þat er³⁸ allt lozat at eta er syn er bane til. En þat er [allt suida. ær³⁹ orfla
 sot drepr. eða ræid lystr. eða bræða sot komr at. þat er æigi æt.⁴⁰

⁴¹Siorom sinnum a tolymanadom ero imbru dagar. þa skulu prestar biöð. 27
 En huér maðr er toly uettra er gamall. eða [tolz uettrom⁴² ælldri. skal þasta⁴³ alla.
 ex hann⁴⁴ er hæill. En sa er æi þastar eða etr [tiot. eða⁴⁵ huit a⁴⁶ imbru dagum.
 þann er sæðr .vi. aurum uid biskup. En ex maðr komr inn.⁴⁷ þar sem maðr etr
 tiot a þriadægi. oc spyr hinn⁴⁸ at. hui etr þu tiot nu. [oc er þriadagr.⁴⁹ hann⁵⁰

Jvfr. Cap. 24. 25. G. 29. F. III. 15. 2. B. 16. Cap. 26. G. 26. F. II. 42. B. 5.
 Cap. 27—29. G. 20. F. II. 31—43. B. 6. 13.

¹) .xxij. — Overskr. B. ²) vitt — B. ³) æðr rott. — tilf. B. ⁴) þorþuer — B. ⁵) notor —
 tilf. B. ⁶) i lauslausum hufum. — B. ⁷) æðr þamþær — tilf. B. ⁸) þat — tilf. B. ⁹) uidr biskup
 — tilf. B. ¹⁰) sa — tilf. B. ¹¹) þællr — B. ¹²) undir basom — B. ¹³) maðr — tilf. B.
¹⁴) of þe hans allt — tilf. B. ¹⁵) þan lyfli — B. ¹⁶) Nu — B. ¹⁷) ex þittist — B. ¹⁸) eignar
 buri — B. ¹⁹) mannz — mgl. B. ²⁰) sa bonde er þat þur a — B. ²¹) i. sit undan — B.
²²) ex þitt uærðr — B. ²³) stor — B. ²⁴) of matte þat æi uttan undir liggia — B. ²⁵) þa lyfta — B.
²⁶) Ingom Afd. — B. ²⁷) þat — tilf. B. ²⁸) þa a biskup þer ex — B. ²⁹) hin .iij. bonðr þeir — B.
³⁰) .xxij. — Overskr. B. ³¹) ætt — B. ³²) ætt ex — tilf. B. ³³) i — tilf. B. ³⁴) ælltir — B.
³⁵) [mgl. B. ³⁶) [mgl. B. ³⁷) stændr þast i bæði. — B. ³⁸) [mgl. B. ³⁹) [tusifa æðr — B.
⁴⁰) Her er i Mbr. A. indheftet det foran S. 338 og 341 omtalte Pergaments-Blad C. af den ældre Borgar-
 things-Christenret. ⁴¹) .xxv. — Overskr. B. ⁴²) [mgl. B. ⁴³) þa — tilf. B. ⁴⁴) maðr — B.
⁴⁵) [mgl. B. ⁴⁶) þriadagum i — tilf. B. ⁴⁷) garande — tilf. B. ⁴⁸) þan — B. ⁴⁹) [mgl. B.
⁵⁰) en þin — B.

suarar.¹ ef er degra uillr.² oc rekr ut bita þeim. er hann hezer³ i munni ser. þa liggir ængi sætt uid. oc gange⁴ til scrifta. En ex hann suarar. at nu gengr æi [stia⁵ a stia.⁵ oc suelgir niðr [þeim bita.⁶ þa hætir þa biti⁷ dyri. giallði .iiij. mætr biscupi.⁸ oc gange til scrifta. En ex hann etr længr⁹ fram a læið. oc uil æi aþlata oc æigi til scrifta ganga. þa er hann maðr hœidin oc drygir hœidin sið. oc er hann utlægr oc uheilagr. oc huær þæningr þear hans. En ex maðr ettr tiot i langa þastu eða i imbru dagum oc lom¹⁰ troff at garðe honum.¹¹ þa er hann sæðr .iiij. mortum við biscup.

28 ¹²En ex maðr etr¹³ i langa þastu. þa ma æi lallaz¹⁴ daguillr. þa er utlægr. oc þe hans allt. þat er i æigu hans er.¹⁵ En ex þionn mannz etr tiot i langa þastu.¹⁶ þa er hann utlægr.¹⁷ oc skal¹⁸ uera i uallde skapdrottens [hans er a.¹⁹ huart hann uill lonsa hann²⁰ undan þui²¹ giallde. halzt þængillði tononge. oc kaupa [honum sua²² lannzuist. eða hit ælligr. at hann þare æz lannde brot.²³

29 ²⁴En ex maðr gengr a uillator i mort uti.²⁵ Ex hann hezer²⁶ genget²⁷ .viij. daga oc .viij. netr. En ex hunndr þylgir honum. þa skal han þyrr eða hunnden. en hunndren ete hann. En ex hann hittir roð. þa skal hann þyr eða þat²⁸ en hann suælli længr. En þegar hann lomr i bygðir.²⁹ þa skal hann segja til misætes sine. mannum.³⁰ oc ganga³¹ til scrifta. þa liggir ængi sætt uid. En ex hann lœgnir oc lomr up siðan oc uærðr hann sannr at.³² þa er hann utlægr oc þe hans allt.

30 ³³þat er oc þiribodet at nodor³⁴ maðr skal þa þrenfono sinnar.³⁵ [ser til tono.³⁶ eða³⁷ þrenndlæiuar sinnar. ne gudciuia sin.³⁸ allar ero unndan stildar. nema su æin [tona æi. er maðr læiðir³⁹ i kirkju. þui at þat er ædi nema tosgirmi æinn. Nu skal tælia⁴⁰ þrensemi þeirra [i .vi^a 41 lne oc tate⁴² at .viij^{da}. En at þrenndlæiz. tæli .iiij.⁴³ lne oc tate⁴⁴ at .vi^a. En ex maðr tæðr ner mæir. þa ma⁴⁵ æi æiga at lagum.⁴⁶ En ex biscups armadr þær til talumann at tælia þrenndsemi þeirra. huart sem⁴⁷ tæl bættrum stilum eða uærrum. þa skal⁴⁸ þora sunndr

Jvfr. Cap. 30. G. 24. F. III. 1. B. 15.

1) sua — tilf. B. 2) daghuillr — B. 3) þa — tilf. B. 4) þo — tilf. B. 5) [stia⁵ a stia — B. 6) [mgl. B. 7) þa h. þat bitin hin — B. 8) biscupi — mgl. B. 9) siðan — B. 10) lomr — B. 11) hans — B. 12) Ingen Afd. — B. 13) tiot — tilf. B. 14) þa ma han æi æita — B. 15) þui er han a — B. 16) En ex maðr etr manns tiot — B. 17) þa er þat utlægt — B. 18) þat — tilf. B. 19) [mgl. B. 20) þast — B. 21) með þui at han — B. 22) [þui — B. 23) eða þare utlægr. — B. 24) .xxvij. — Overskr. B. 25) a mort — B. 26) of heguir han — B. 27) .xiiij. döggr — tilf. B. 28) roff — tilf. B. 29) tiff bygðar — B. 30) manni — B. 31) gange — B. 32) þui — tilf. B. 33) .xxvij. — Overskr. B. 34) þat er tallt i lagum at eingi — B. 35) þrenndfonor sinar — B. 36) [mgl. B. 37) ne — B. 38) gudþizuiar sinar — B. 39) [er tarllmaðr læiðir tono — B. 40) þra þæðr — tilf. B. 41) [tælia þra .viij. — B. 42) tate — B. 43) En þrenndlæiua skal tælia i .iiij. — B. 44) tate — B. 45) han — tilf. B. 46) togmale. — B. 47) han — B. 48) han — tilf. B.

frændsemi þeirra. með .viiij. manna vitnum. .ij. or þadæri hans. oc .ij. or modæri hans. [oc .ij. or þadæri hennar. oc .ij. or modæri hennar.¹ En ex þau sittia .iiij. manade. eða .iiij. manadom lengr. þra þu er biscops armadr hezer þeim stæznu gorþa.² þa ero þau sæl .iiij.³ mortum. Ex þau leida⁴ vitni sín⁵ a þeim .iiij. manadom.⁶ þat⁷ vitni skulu þau lata leida a þingi. huart er þau gera þat þing eða anner mædr.⁸ a soðnom dagum.⁹ [En ex þau ero ei leid. þa skal ei til uitnis huerzt um allðr síðan.¹⁰ Nu skal hann enn gera¹¹ þriggia manada stæznu. at hann skiliz uid hona. En ex hann sitr tulenne .iiij. manada stæznur. þa ero þau sæl .vi. mortum. þa skal enn gera þridiu .iiij. manada stæznu. at þau skiliz.¹² En ex hann sitr¹³ hina þridiu .iiij. manada stæznu. þa ero þau sæl .ix. mortum uid biscop. þa gere enn biscops armadr.¹⁴ at þau se stild. ex þau ero þa æigi stild. þa ero¹⁵ bæde utlæg. oc ze þeirra allt. þa skal biscop ex taka þyrst¹⁶ .ix. mætr ex¹⁷ hann hezer sottað hann til.¹⁸ þa skal þrífsta¹⁹ utlægom övri. tædr biscop þridiung.²⁰ tonongr annan.²¹ logmadr²² hinn þridia.

²³ Sa skal biscop uera at stole.²⁴ er tonungr uill.²⁵ oc retlofen er til.²⁶ oc 31 her er uigdr til starþa.²⁷ oc stols. ver skulum honum ze geþa. En hann skal off tidir uæita. oc alla þionofta²⁸ er til hans æmbættis hoyrir.²⁹ En uer skulum honum (geþa)³⁰ þiorðong tiundar.³¹ hann skal off lænni menn þa. þa er hann uæit at tunnafto hæza³² til. born at flira oc scrifta malom uarom at lyða.³³ oc tirtiur uarar með forðom³⁴ uardueita. oc off æmbætti þat allt uæita er cristni uare boger.³⁵ En ver skulum honum ze vart geþa slict sem nu er talst.³⁶ [þær tiundir ex allestonar³⁷ sate sinu³⁸ ex hamal³⁹ þyrni⁴⁰ sem ex byggi.⁴¹

⁴² En tiund skal a atre gera. oc stizta i þiora luti. skal biscop taka þridiung.⁴³ 32 tirtiur annan. þrestr hinn þridia. þatolter menn hinn þiorða. oc þare bönðr sialþer

Jvfr. Cap. 31—33. G. 8. 9. F. II. 11. 18. 19. 44. B. 11.

¹) [mgl. B. ²) h. þeim stæznt — B. ³) .ij. — B. ⁴) eigi — tilf. B. ⁵) sín — mgl. B. ⁶) þa skal allðri uera till uitnis huerzt um allðr síðan — tilf. B. ⁷) þau — B. ⁸) adrer men — B. ⁹) a soðnom dægi — B. ¹⁰) [mgl. B. ¹¹) honom adre — tilf. B. ¹²) En ex han sitr tuenne &c. — mgl. B. ¹³) þau stia — B. ¹⁴) þa skal gera þeim þimt — B. ¹⁵) þau — tilf. B. ¹⁶) þær — B. ¹⁷) er — B. ¹⁸) um. — B. ¹⁹) síðan stipta i þridiung — B. ²⁰) ein — B. ²¹) safar aðere of — tilf. B. ²²) I Mbr. den sædvanlige Forkortning for Ordet mædr; dog vilde Fleertals-Formen logmenn i Betydningen af logunautar ligesom nedenfor i Cap. 44, og ligesom bönðr i Cap. 25, upaatvivlelig være rigtigere. ²³) Um biscops stoll., som Overskrift, men med en nyere Haand — A.; .xxviiij. — Overskr. B. ²⁴) Sa er biscop at lande — B. ²⁵) stia till — tilf. B. ²⁶) til — mgl. B. ²⁷) stæz — B. ²⁸) vinna þa — tilf. B. ²⁹) tæmr — B. ³⁰) Tillf. i Margen og med en nyere (Arne Magnussöns?) Haand; synes at være udeglemt i Mbr. ved Skjodesløshed af Skriveren; optaget i Texten i Pap. Afskr. 77. d. qv.; mgl. i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; þa — B. ³¹) uarrar i mote — tilf. B. ³²) hæzue — B. ³³) stipta mall hoyra — B. ³⁴) forð — B. ³⁵) Saaledes i Mbr.; þær — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus; þyrriar — B. ³⁶) stilt. — B. ³⁷) [En þat er allstonar tiund ex — B. ³⁸) þa — B. ³⁹) haml' — A.; hamul — B. ⁴⁰) þynni — B. ⁴¹) byggsæde. — B. ⁴²) Ingen Afd. — B. ⁴³) þiorðong — B., rigtigere.

mæð þeirra lut. oc skipti sem hann uill¹ suara ziri gudi. En bonnde skal uardueita alla² tiund. til þess er [tiund oll er tædin.³ En þa er sitr iuir tiund .xij. manade. oc uil æi gera. [æxtir þui⁴ sem nu er mælt. [þa er hann sædr .iij. mortum við biscop oc gere ænn tiund sem adr. En ex hann sitr iuir annat ar.⁵ þa er hann sædr .vi. mortum.⁶ sitr hann⁷ iuir [hit þridia⁸ ar. þa giallde hann .ix. mætr. En þat ze a biscop.⁹ En biscopu armadr skal gera¹⁰ zimt til. at up se lotet bæde sett enne oc tiunnd. En ex hann lytr æigi at zimt. þa er hann utlægr oc ze hans allt. [oc skal biscop tala zyrst æz .ix. mætr. ex hann setti hinn til. En síðan fliztiz¹¹ i þria stæde. biscop tale þridiung.¹² konongr annan bondr hinn þridia. Nu skal biscop tona i huern þridiung. a huernum tolf manadom. oc syngia þar¹³ tidir at honud kirtiu.¹⁴ oc zarma¹⁵ born manna. þa odlaz hann ze manna. ex hann gerer sua. En ex hann tomr æigi sua. mannum tidir at uæita. oc ganga engar naudsyniar hans¹⁶ til. þa er hann æz reidu sinni. þat ar. er hann tomr æi. En þesser¹⁷ ero naudsyniar hans.¹⁸ [liggr hann¹⁹ siutr. eða far. eða konongr sænndir orð. æxtir honum.²⁰ eða ærbiscop. oc zær hann [þeirra ærennda.²¹ þa a hann at haza reidu sina. þo at hann tome æigi þar.²² þa²³ ero naudsyniar hans taldar.²⁴ ²⁵ Prestar þeir aller²⁶ er sitia at houud kirtium. þeir skulu bod hæuia oc lata þui²⁷ bode zylgia ner biscop skal [toma oc²⁸ mannum tidir uæita. Nu skal prest²⁹ er sitr a³⁰ houud kirtiu³¹ uæita³² .iij. natta uist³³ bicipi sinum³⁴ mæð .x. men³⁵ oc hefta .vi.³⁶ a uettrar dægi. en a sumar dægi³⁷ .x. hefta oc taum heft ziri. Prest³⁸ skal za bicipi mat oc mungat yrit.³⁹ oc lagmannum hans. taum heft(e) hans⁴⁰ oc⁴¹ þeim sem hann ridr.⁴² þa⁴³ skal geza torn.

33 ⁴⁴Nu skal lata⁴⁵ hœimta reidu biscopu. [þann er hann skipar til.⁴⁶ oc hæuia⁴⁷ up stæznu bod i herade. oc lata þat zylgia bode. at þingat [tome aller. mæð⁴⁸ reidu biscopu. til stæznu byar. þeir menn sem þa⁴⁹ gera still a.⁵⁰ [þa lætr hann þar uid tæða.⁵¹ En þeir er ofstill gera. oc æi tona þar. mæð reidu biscopu. hann skal stæzna þeim i herad annat. æxtir ser. aller þeir er þar gera still. þa ma⁵² hann

1) [sua sem þeir uilia — B. 2) alla — mgl. B. 3) [oll er borð — B. 4) [mgl. B. 5) [mgl. B. 6) uidr biscop. — tilf. B. 7) En ex han sitr — B. 8) .iij. — B. 9) þa er han settr .ix. mortum (hvar uidr biscop. — B. 10) honum — tilf. B. 11) [of skal sipta þui — B. 12) tætr biscop ein — B. 13) þar — mgl. B. 14) h. kirtium — B. 15) þar — tilf. B. 16) hans — mgl. B. 17) þatt — B. 18) hans — mgl. B. 19) [ex han er — B. 20) [honom orð — B. 21) [sua at tirtia rætr ær ærbiscop — B. 22) þar — mgl. B. 23) En þær — B. 24) en eigi zæiri. — tilf. B. 25) .iii. — Overskr. B. 26) aller — mgl. B. 27) þat — B. 28) [mgl. B. 29) [a — tilf. B. 30) at — B. 31) h. kirtium — B. 32) uæita tilsat i Margen med en nyere (Arne M.s?) Haand — A.; optaget i Texten i Pap. Afskr. 77. d. qv.; mgl. i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; tilsat hos Paus efter sinum. 33) uæita — B. 34) sinum — mgl. B. 35) monnum — B. 36) .xv. heftom — B. 37) mæð — tilf. B. 38) [a — tilf. B. 39) yrit — B. 40) hans — mgl. B. 41) ær — B. 42) sem biscop ridr a — B. 43) þa — mgl. B. 44) Ingen Afld. — B. 45) [a — B. 46) [er han bñr um. — B. 47) hæui — B. 48) [sua ær zylgia — B. 49) þar — B. 50) a — mgl. B. 51) [han a uidr þui at tæða. — B. 52) þa — B.

uid tala. En þeir er þar gera æi still.¹ þa ma² stæzna þeim [i þridia herað. ærtir ser.³ En ex þeir gera ofstill þar. þa skal fara til houud kirkju. oc lysa þui. at hann haxe hœimt reidu biskups. oc aller þeir menn er mer gerdo still. tot el uid þui. En þeir er ofstill gerdo. þa stæzndi el þeim hingat. still at gera. Nu ex þeir uilia enu her gera still. þa uill el uid tala. Ex þeir uilia nu æi still gera. þa ero þeir sædir .iij. mortum uid biscop.

En ex kirkia færir nidr. eða brænnur up. þa skulu bœndr timbr a tuxt fara a 34 . missare. oc gor a tolymanadom. En ex æi er þa gor. þa liggia uid .xv. mærr. allum þridiungu mannum. Nu skal biscop haxa xiri kirkju uigslu .iij. natta ueizlu. með .xxx. manna. oc .xxx. hesta. a sumar dægi. æz bonda ze. en .xv. hesta a uettrar dægi. oc far bœndr honum mat oc mungat. honum oc hans mannum. oc far þa menn til. er honum þione oc uæiti. þat skal hann haxa xiri uigslu nema þeir uærdi a annat sætter bœndr oc biscop.

Prestr sa er sitr at houud kirkju. hann skal abyrgiaz ælð þann er hann hezer 35 at æmbætte sinu. þa er hann syngir mannum tibir sædr .iij. mortum .ix. alna oyria. En ex hann ber til annars ælð i kirkju oc brænnr hon up æz þui. þa skal hann up lata gera kirkju. oc lata uigia. oc albua sem fyr uar hon. En ex hann hezer eigi toft. eða uill æi rogt haxa a. þa eigu bœndr ze hans allt. at haxa. til kirkju giærdar. En ex preste uinnz æi ze til. þa skulu bœndr sit ze til læggia. at kirkia se buin. Prestr sa skal fara fra kirkju oc tome ætr at hann hæilli huærium stada sin.

En ex kirkia brænnr æz annars mannz ælði. þa skal hona lata up gera oc 36 albua. æz sinum toftnad. En ex hann hezer eigi toftnad til. eða æzrolez hann. þa fare hann utlægr oc uhæilagr. en bœndr. haxe ze hans allt til kirkju upgiærdar. En ex eigi uinnz hans ze til. þa take bœndr sit ze til. at hon se buinn. En hann fare brot oc tome sua ætr i lannd. at hann haxe hæillat bœndom. þat er þa hezer toftat. Nu ex madr⁴ mannz brænnir up kirkju. þa er þat i abyrgð allra bœnda. er mann eigu.

Ex madr ætlar manne bloz. eða bens æz hæxtugri hœnde. oc tomr a kirkju. sa 37 skal kirkju lata uigia. oc haxe sit ze til uid biscop. En ex hann æzrolez. eða hezer eigi ze til. þa fare æz lannde brot. utlægr. oc uhæilagr. en bœndr late uigia kirkju sina. En hann tome sua i lannd ætr. at hann haxe hæilat bœndom stada sin. En ex blod uædir með oxund i kirkju garde. þa skal sa lata uigia kirkju gard. með sinu

Jvfr. Cap. 34—36. G. 10. 12. 14. F. II. 7—9. 11—13. B. 8. Cap. 37. F. II. 10. B. 18.

¹) gera ofstill — B. ²) still — B. ³) [ærtir . . . her ender B. ⁴) Forkortet i Mbr. paa sædvanlig Maade; dog udentvivel feilagtigt f. man; ligeledes i næste Cap.

þe. er þui blöðe uacte. þare ælligr utlægr. sem þyr uar talat. er oxundar blöðe uade. En ex maðr æzlar manne blöð eða bens æz uaða. en æi at uilia. oc stændr a lirklu golze. þa tælgir æz spon. oc laste or lirklu garðe. þar komr æi uigsla til. lasta skal a uigðu uatne. En ex blöð komr niðr i lirklu garðe. laste uigðu uatne i stæðna. þegar er up er grazet. ex æz uaða uærli kom. En ex maðr manna. uæðir blöð i lirklu garðe æz hæztugri hennde. þa er þat i abyrgð allra þeira manna er æigu.

38 No skal lirklu garðr uera um lirklu. armadr biscopu. skal þing gera a uaro dægi. sua at þele se or iorðu. þa a huær til sine garðz at ganga. oc borta sua um. at huarle briote niðr. ræg eða rott. En ex a liggir lid. þa skal biscopu armadr. gera til zimt. at huær gere sin garð gilldan. ex æi er þa gor. þa liggia uid .vi. aurar. En ex ænnigi gengr uid þat lid. þa skulu þeir. er þar æigu garða a. tuær henndr. þui lidi er niðri liggir. þa menn till þess. eða hallde uppi sialzer. En ex biscopu armadr gerer zimt adra. at annare. þa er æin sætt ex hann soter æigi i millim. En ex hann soter zimtana i millim. þa a hann at haza .vi. aura at huærri zimt. til þess er þridiungr er niðr zallen. En ex halzr er niðr zallen. þa liggia uid .xij. aurar. En tuær lutir ero niðr zallner. þa ero .iij. mætr at sætt. oc æigu þæin sætt aller þridiungs menn. at suara.

39 En um lirkliur þær er hogendes lirkliur ero. ex þær zalla niðr. eða brænna up. þa skal timbr a tuzt zlytia. innan .xij. manaða. oc gor at adrum. oc uigð. a þridiu. En ex æi er timbr a tuzt zlut a .xij. manaðom. þa skal uera at adrum. oc gor lirkliar. En ex æi er timbr a tuzt. a tuennom .xij. manaðom. oc gor. þa skal a þridiu tolz manaðom timbr a tuzt zort. oc gor lirkliar oc uigð. Ex þa er æi gor. þa skal at zimt gor oc uigð. En ex æi er gor oc uigð. at zimt. þa er þo þeim zirizaret. er lirkliar stod a. oc skulu þa zrendr oc odalsmen lonsa þa iorð gulli oc brændo sylzri. oc þe allu lasta lausu. þonðr skulu til ganga. oc meta iordena. sua sem þeir þora at suæria æztir. at hon er uærd. En þui uærði skal þristizta. tæðr biscop þridiung. konongr annan. þonðr hinn þridia. En þa maðr er oræigi. er þa lirkliu a. þa skal iorðen æzla zanga til lirkliunnar. sidan skal hon æzla til giærdar. En sidan er hon er gor. þa skal iorðen æzla til uigslu. En sidan a hann uid iorðu sinni sialzr at tala. En ex maðr sæl uid uærði lirkliu iorð sina. oc skil ser lirkliu. ex hon zælr niðr. þa skal hans iorð bera iam mytla abyrgð. sem hin er hann sælði. En ex þa maðr er oræigi. er þæiri lirkliu a up at hallða. þa huærzr lirkliar þingat sem þa þor er. er lirkliar stændr a.

Biscup skal hafa með sér .xv. menn oc .xv. hesta a sumar dægi. xiri houud 40
kirkju uigslu. oc .ij. natta uæizlu. En a uettrar dægi. hesta .viiij. En xiri horgendes
kirkju a biscup at hafa .iiij. mætr. ex hann uigir bæde kirkju oc kirkju garð .ix. alna
ogris.

Biscups armadr. hann ma eigi læna manne jorðæðofap. huarle tarle. ne 41
tono. nema þat se heraz xlongt. mæla þat bonðr þrir. eða þrim xleiri. oc bera þeir
uitni um. at bygðxlongt er. En ex hann mæler þat. oc heyr þat æði ueret heraz
xlongt. þa skal hann horta þat .iiij. morkum. þat ma maðr mæla. ex hann tætr a sér
eða tono sinni. þo at þat se ei herazxlongt. eða hann tædr a barnum sinum. eða bui
sinu. huart sem hann mæler þat uid karl. eða tono.

Heima skal soð geza at husi. allz þess er hann uil sottan hafa. þa skal hann 42
bioda xiri sil. huart er hann uil gudæstirslir eða manna. hann skal ei æiga huæxt
til manna stírsla. ex hann byðr xyrri gudæ stírsl. [Ex hann byðr xyrri manna
stírsl.¹ þa a hann ei huæxt til gudæ stírsla. þat skal hafa er hann byðr xyrri. En
huart sem er karl eða tono. þa skal hafa .xij. manna vitni. læita i herað þau þriu.
er hann heyr længstum i ueret. at xorazft undan þui male. hafa huart er hann ma
xleira xa. tarla eða tonor. En þegar er æidar xallaz. þa skal na gudæ stírslum.
En ex hann xællz at huarofuæggia. þa er utlægr oc vheilagr. oc allt þat er hann a.
tarlmaðr skal ganga til arens iarns. en tono til letills tals.

Þrestr þa er vigir gudæ stírslir. hann skal hafa² mort .vi. alna ogris. stulu 43
hwarer tuæggia uæl³ læggia. hin er æida⁴ gengr. oc þa er soð gezr. ex stír uærðr. þa
skal þa geza xe. er til xor er. ex xull uærðr. þa geze þa xe. er iarn ber. .xv. natta
grid. skal hafa xra gudæ stírslum oc xra æidum.

En ex þat er utlægdar xe. þa tædr satar abere þridiung þess er utlægt er. En 44
.ij. lutir er æxtir ero. þa stulu þristixtafst. tædr tonongr þridiung. biscup annan.
logmenn hinn þridia.

Engi maðr a at trua. a zinna. eða jorðæðor. eða a vit. eða blot. eða rot. eða 45
þat. er til hæidins síðar hoxrir. eða læita sér þar bota. En ex maðr xær til zinna.

Jvfr. *Cap. 40.* G. 14. F. II. 8. B. 10. *Cap. 41.* G. 33. F. III. 20. B. 16. *Cap. 42.*
43. G. 24. F. II. 45. *Cap. 44.* ovf. 25. F. III. 2. B. 16. *Cap. 45. 46.* ovf. 24. G. 28. 29.
F. III. 15. B. 16.

¹) [tilsat i Margen, med Tegn til at indføres i Texten; dog med en nyere (Arne M.s?) Haand; ind-
ført i selve Texten i Pap. Afskr. 77. d. qv., dog underprikket; mgl. i Pap. Afskr. Cod. Reg. 1155. a.; optaget
hos Paus. ²) Pap. Afskr. 77. d. qv. indskyder her: hafa; men Ordet er først understreget og derpaa un-
derprikket. ³) Saaledes i Mbr.; maaskee uæð (uæð)? ⁴) Saal. i Mbr.; maaskee er til udeglemt foran.

oc uærðr hann sannr at pui. þa er hann utlægr. oc ubota máðr. oc zirigort þe sinu allu. oc skal uera þríflipt. skal konongr tala þrífliung. bīscup annan. bōndr hina þrífli. En hinn er sol er geyen. of tuedr hann næi uid. þa skiri hann sit mæð .vi. manna æidi. þeirra er þar ero þodder i þui herade. sem hann er staddr. oc hann þær æi uitni. þa skal hann na iarnburdi. En ex hann þællr at iarnburdi. þa er hann utlægr oc obota máðr. sem adr uar stíllt. kona huær er þær mæð lix. oc læz tunna bota mannum. ex hon er sonn at pui. þa er hon sæl .iij. mortum. ex hon hezer þe til. En ex æigi er þe til. þa tale huær er uill oc þenyti ser. En ex æengi uil ser þenyti. þa þære hon utlægr. Ex hon næitar ziri. uinni ziri lyrittær æid. En ex henne þællr æidr. þa þællr henne til .iij. marla .vi. alnar oyris.

- 46 Ex þat er kænnt konu. at hon rídi manne. eða þionom hans. ex hon uærðr sonn at pui. þa er hon sæl .iij. mortum. Ex hon næitir¹ ziri. þa skal hon uinna setær æid. En ex þa æidr þællr henne. þa þællr til .iij. marla .vi. alnar oyris. En ex æi er þe til. þa þære hon utlægr.

- 47 En ex máðr liggir slútr i herade. oc uill hann at prestær lese iuir honum. ger heft mote honum. eða skíp. ex þess þærz uid. þa er prestær stýllr. at þara til hans. oc lese iuir honum lester þriar. kaupá laust. En ex hann uill lata lese þléiri. þa skal þæningr ziri lest huæria. þa sem. þriar tigr ziri oyri. þar til niu ero lestnar. þa skal síðan lata kaupá við prest ex hann uill lata lese þléiri. Nu ex hann uill lata husla sit. eða scrífta. þa gere hann heft mote preste. þa a hann at þara huart sem er dagr eða not. En ex hann uill lata olia sit. þa skal hann þat gera. hære mæð ser þræ eða díalr. þar ziri skal hann hære aura .ij. .xij. alna oyris. Nu ex hann dōyr ex þa skal bōð gera houud preste. sænnda heft mote honum. ex hann a ængan. sína skal hann hære. ex hann a sialzr. oc binnða a skal. er heftær bōnda stōð a. oc gey hōy. þat sem bāzft er a bō. i tíodr ex a sumar dægi er. En ex naudsþniar uærða i þléirum stāðum. þa a hann at þara i þria oc sít þar at natsetre er hann tōmr síðarft. syngia þar iuir líli oc þylgia þui. til græzar. um morgennen. gegna þar allum lífum. oc syngia þa sato messō ziri allra þeirra sal. oc uigi grōz oc syngi iuir líli þeirra þa oðlæz hann legr kaupá ex allum.

- 48 Tōlz alnar ero at legr kaupi. at lēnndom manne. eða konu hans. niu alnar. at hans sygni. eða dōttor. til þess er þau ero þiortug. síðan tōlz² alnar. at legrkaupi.

Jvfr. Cap. 47. G. 15. F. II. 14. 17. B. 12. Cap. 48—51. G. 23. F. II. 15. 16. B. 9. 12.

¹) Ordet næitir er i Mbr. utydeligt og opfrisket med en nyere Haand: nær ni; dog synes oprindelig snarere at have staaet: næitir; Pap. Afskr. 77. d. qv. har i selve Texten: næitar, understreget og underprikket, og i Margen, med Henvisningstegn dertil, nær ni. Hele Stykket "Ex hon . . . [setær æid." mgl. i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; og hos Paus. ²) Saaledes i Mbr. Rettere .vij., see nedf. II. 37.

Sua oc at haullz manne. Er hann er sun lonsingia. þa ero alnar .iiij. at legr kaupi. en alnar .iiij. æztir lonsingia. uzrialsan þening uegen. ziri anaubgan. annan. ziri huern mann þeirra er .iiij. uettra ero. eða þrim uettrom ællri. þa er zullt legr kaup ziri. En ziri þann er yngri er þening uegen. Væð skal læggia preste halzu meira. en legr kaup er til. oc haza lonsft ut at siaunnd. ælligr er zoruædia. hœimti prestr at tuaro stulld sina. En huær manna. sem gort hezer aþr tiunnd sina. oc houud tiunnd. þeir æigu¹ at giallda legrikaup. En ez bod lomr preste at zara til er lif liggr inni oc uil hann æi til zara. oc ganga ængar naudsyniar til. þa er hann ez þui legr kaupi. er hann stilldi þar haza. tate sa prestr er æruadi drngði til. þat ero naudsyniar. ez hann liggr siutr. eða sár. þa skal hann haza halzt. en halzt sa er æruað hezer til. En ez madr zær or heraðe. eða or þridiungi sinum. oc uærdr i adrum þridiungi dauðr. þa skal sa haza legr kaup. er syngir iuir lifi hans. oc uigir grozt. En hinn halzt. er uigir mat oc mungat hans. þar sem hann uar hœims uiftum.

Nu skal preste bioba. oc lono hans til ærzi. oc manne mæð þeim. sitia skal 49 hann i anduege oc lona hans hia honum. En ez ærzi ero þriu. senn i sofn hans. þa skal hann loma i alla stade þria. oc vigi mat oc mungat. oc uere at þui mungate er hœllzft uil hann. nema sua langt se i millim. eða bere naudsyniar til. at hann ma æi lomazft i alla stade.

Lænnan mann. skal graza neft tirliu. oc lænnra manna born. oc lænnz mannz 50 lono. þui neft haulda menn. oc lonor þeirra. oc born. þa skal graza lonsingia. oc þeirra born. þui neft skal graza zrialegiara oc þeirra born. En neft tirliu garde. skal graza manna mann. oc ambottor. tarmenn stulu liggia ziri sunnan tirliu en lonor ziri nordan. sua skal menn niðr graza at anner graze æigi up. meðan lidum loder saman. oc zylgir holld. eða har. En ez up er grazet. þa liggia uid aurar .vi. En sua skal niðr graza. at alen se heill iardar ziri ouan listu. En ez stæmra græxr niðr. þa liggia uid aurar .vi. En ængi a at graza i annars legr. nema hann uili sædiaz at laga rette uid ærzingia hins dauða. En ez madr tædr mannz bæin oc tæstar or tirliu garde. þa er hann sædr uid biscop .vi. aurum. þa skal alla graza i tirliu garde. er hezer ero. oc alla þa er æi ero ubota menn. Madr sa er sæter² sit sialzr oc idraz hann uærts sine. oc uærdr þat uitnis sat. oc gengr hann til scrizta. þa er hann græxr i tirliu garde. ez hann doytr ez þui sare. En ez hann serer sit sialzr i viti oc idraz hann æi. þa er hann æi græxr i tirliu garde. oc æi gridnidingar. trygrozar. drottens suitarar. mord uargar. brænno uargar. þiozr domdr. zlugu menn.

¹) eigi er udeladt, see nedf. II. 37.
1156. a.; Paus.

²) Pap. Afskr. 77. d. qv. læser: sæter; ligesaa Pap. Afskr. C. R.

openberer rans menn. oc bandsættir menn. oc þeir sem i forbodom hæilagrar kirkju dýga. oc þeir sem tynna sér sálzer. Súa þeir er tælia oc fræmia rangan atrunad xiri mannum. Súa oc openberer ofr karlar. oc þeir menn. eða born er æi na flira xiri dauda. en þesse¹ menn skal graða i flodar male. æz þui at þeir ero aller ubota menn. oc æi græzer i kirkju garde. En ez hann er grazen. þa er hann misgrazen oc skal up graða oc zora of kirkju garde oc læggia a mætr .iij. þat a biscop.

- 51 Engi skal daudan mann lengr inni haza en til zimtar. nema naufsyn liggi uid. ifar uzorer. eða ofsnar. þa skal lit zora i uthus oc hylia með starru. eða strae. eða hengia i uthus. up i razr. oc zara þegar er zort uærdr. En ez lengr hezer inni. en til zimtar naufsynia laust. þa liggia uid. mætr .iij. vid biscop.

Um frændemis spiall.

- 52 Þær konor ero .xviij. er maðr uærdr obota maðr æz. ez hann liggr meðr þeim. eða zær zange. ein er moder. annur er dotter. þridia er systir. .iiij. er sunar dotter. .v^{ta} dotter dotter. .vi^{ta} broðor dotter. .viij. systur dotter. .viij. styzmoder. .viiiij. sunar kona. .x. broðor kona. .xi. styzdotter. .xij. er moder konu mannz. .xiiij. systir konu mannz. .xiiij. zatur moder.² .xv. er modor systir. .xvi. zatur moder. .xviij. modor moder. Sa maðr er hann liggr æina huezia þeirra. hann hezer xirigort ze oc fridi lannde oc lausum vryi zære a lannd hæidit. oc tome allðri þar sem cristnir menn ero xiri.

Um gudciuia.

- 53 Nu er þat þui nest. at ængi maðr ma haza at lifams losta gudciuia sin. En gudciuiar ero þriualldar. hin zyrsta millim þess barns er stirt er. oc þess er stirt. eða þui hælðr til stiringar. adrær gudciuiar ero millim þess er barn stirti oc þess er a barne hælðt. oc zædgina barnsæns. þridia millim barns þess er stirt er. oc millim tiotlegs barns. þess er stirti eða (til)³ stiringar hælðr. oc þui æiga prestar gudciuiar uid ofl þeirra zædgini. oc ma prestans barn uid ængan þænna lifams losta drygia. er prestrenn hezer stirt. hælðr maðr barne mannz til stiringar. þa a zader oc moder barnsæns. oc sua barnet gudciuiar uid konu þess mannsæns er barne hælðt til stiringar. þo at hon haxe æi a barne hælðet. þa er þat uar stirt. hezer maðr gudciuia sin at lifam losta. þa skulu þau stiliaz oc ganga til scrifta oc giallde huart þeirra biscupi .iij. mætr.

Jvfr. Cap. 52. G. 24. F. III. 3—6. B. 15. Cap. 53. G. 26. F. III. 8. B. 15.

¹) þessa — Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; Paus. ²) Skrifteit f. systir, hvilket Ord ogsaa Arne M. har sat i Margen, og optaget i Texten i Pap. Afskr. 77. d. qv. ³) til — udeladt i Mbr. ved Skjødelsöshed; men tilsat i Margen med A. M.s Haand; og optaget i Texten i Pap. Afskr. 77. d. qv.; ligesaa i Pap. Afskr. C. R. 1155. a.; og hos Paus.

A n h a n g.

Indholdslisten og Indledningen i B.

Her hæfr morgh capitula ero num rette sua of om konunge tall.¹
 Halldan suarte. Haraldr harzagre Þat er nu þui nest at men skulu iatte . . .
 Nu ex kona er sua naudulegha flodd Nu ex hon gerer
 eigi sua þa ma biftups arma Nu ex sua ber at at barn er med orþym . . .
 Ex ambott manz gerer sængzor sina Børn þau oll er
 alæn ero zirir joll skulu Ein er iola dagr annar er Stephans moffo dagr . . .
 Hæruud prestlar skulu crossæ stære Nu er bod zallætt of
 sæigir æingi till En ex sa bær vndizst er madr a bodburð
 Nu hæfst up sunnudage hællgr Ex loma a hændr manne
 .iiij. ædr Men þeir aller er stia a skofflandum Ex
 madr byriar zor sina a laugar dægi Ex biorn bær smalæ manz i toghe
 ædr A allum hællgum daghum stæll hialpa Ex zall
 kómr i bu manz þa stæll þla Ex þuattr er hængdr up zirir hællgi
 Ex madr tæfr kono a .nj. aure nattom Einginn stæll za
 kono a þeim manade er Giunstapr sa er meinalauff er saman bundin
 Ex madr uill ser kuenzango læita Eingi madr stæll hæruæ
 i huft sinu staz Þatt er allt ætt er manz handæ uært ero a
 Siorom sinnum a .xij. manadom ero imbrudagar Ex madr gengr
 a uillattor a morf of hæzir Þatt er tælt i lagum at æingi madr stæll za . . .
 Sa er biftup at lande er konungr uill sætta till. of
 Prestlar þeir er stia at hæruud kirtium þeir Hæruud kirtliur ero .ix. a up-
 landum zirir Prests sa er sittr at hørghænde kirtliu han stæll
 Ex madr ælar manne bloðs ædr be Nu stæll kirtliugarðr vera
 umhuærzuis En om kirtliur þær allær er hørghænde Biftups armadr
 han ma eigi kiænna manne Eingin madr a at trua a zinna ædr
 Kona huær er zær med lif of læzst Ex madr liggz slutr i
 herade Lændamen stæll grazua nest²
 æz at sogn at retto ætterni æz allum þessom sem nu ero tallðer gef einftis æzspringi længra fram
 en nu er tælt uttan æz Haraldz harðradæ syni Siugurðs syns. sammøddom brøðr hines hællghæ Olafs
 konongs. Heet Olauer syni hans sun. Hin fyrsti eet Magnus konongr hin bærzote. en annar hafon
 konongr sun Magnusz konongs. Hin ællysti eet Ofstein konongr loghspæle. Annar Siugurðr konongr
 iorfaæzare. Hin .iiij. eet Olauer konongr. Hin .iiij. eet Haraldr konongr gilli. Kom æz Haraldde
 kononge gillæ Ofstein of Siugurðr konongr vngi. of Ingi konongr er drepa lett brøðr sinæ Ofstein of
 Siugurð konongh. Synir Siugurðr konongs vngæ heet æin Haraldr. Annar Siugurðr. Þribi hafon
 hærdibæidr. Siorðe uar Suærrir konongr. Vitir allir of sniællir of sigærsæler sun Suærris konongs
 heett hafon konongr hin gode. Hans sun uar hafon konongr hin koronade. Magnus konongr hans sun en
 koronade er med margum godom lutum stadzæsti sit rizi med lagum of retthindum. glædde sinæ þægnæ of
 adrum godom lutum of rettarbotom med kononglegre mistunfæmd. Her sæigir etc. (s. S. 375. Not. 1.)

¹) Denne Overskrift staaer med Rødt, saavel som de øvrige, der dog for det meste ere ulæselige, og derfor her betegnede med Prikker. ²) Nederste Linie i anden Spalte, som indeholder Begyndelsen af et Cap. uden Overskrift, er ulæselig. — Ovenstaaende Indholdsliste indtager i Mbr. een Side afdeelt i 2 Spalter. Paa næste Side af samme Blad begynder en Calender, der uidentivl har indtaget 6 Sider eller 12 Spalter, men hvoraf det sidste Blad, hvis første Side synes at have indeholdt Calenderens Slutning, er bortrevet. Paa anden Side af dette bortrevne Blad har uidentivl Begyndelsen af det Kongetal staaet, hvilket i denne Codex udgjør ligesom en Indledning til Christenretten.

II.

- 1 ¹Det er þer² næst at men skulu cristnir vera of nitta heidnum dome. ala skal barn huart er boret er of ængo spilla. Síne sængzor skal huar tona vita. of lata barn til kirtiu bera. skal þui³ zylghie larmadr of tona of⁴ væite gudsviæter.

Ex barn er fukt.⁵

- 2 Nu ex sot gengr at barne a vægh vti of ma æi preste na. þau skulu⁶ þetta gera [er med barne⁷ zara. gera cros a bate of brioste. of i huarium crismu⁸ stad med rata sinum of tata ser vatn. of mæla sua. et vighi þit vatn i nazne zadur of sonar of heilags anda. of drepa barneno⁹ .iij. sinnum i vatnet. of segie sua. et stiri þit i nazne zadur of sonar of heilags anda. of gezua þi barne nazn En ex barn andast alæid siden þa skulu þau zram halda læid¹⁰ sinni. of hittæ preßt. oc segie preste þau ord er þau stirdu barn med. En ex þau mæla þa ret ziri preste. þa haura þau of ret zyr saght. of skal þa barn grazua i vighda iord. En ex þau mæla þa æi ret ziri preste. þa mæsto þau of æi zyr ret. þa skal þet barn æi i kirtiu garde graua. þet barn skal grazua i ovighda iord. of hylie¹¹ sua at æi næe raznar. ne hundr¹² eða zenadar¹³ manna. En ex nær. þa er sa sædr .vi. aurum silzre vid biscup. er¹⁴ barn skuldi varduæite.

Om sængzor.¹⁵

- 3 En ex tona er sua naudsynlega¹⁶ stod. at sængzor sinni. at æin tona er med henne. of æl hon barn dauft. þa skal hon syna þet larmanne at addrum vætte. En ex ængi tona er ner sængzor hennar. þa skal hon synæ þet .ij. larmonnum. at þet barn se huarle blat. ne¹⁷ blodgh¹⁸ of drægil se æi at halfe dregen. of at æi se hennar handda ver¹⁹ a. En ex hon gerer²⁰ æi sua. þa ma biscups armadr kænne henne mord. heidit. hon skal synie med liritar æidi med .ij. zriælsfom tonom.²¹ til þeire æide skulu men miot vandadar vera.²² at men viti. at þeir vilie i sannum æidum stadner vera. En ex hon zældz²³ at. þa zæller henne til vtlæghdr. of skal biscup scripta henne æz lande brott of skal hon sua længi brotto vera sem han scriptir henne. En ex hon lómtr aptr. of vil hon i lande vera. þa skal hon giælða biscupi .iij. mertr. en tononge halzuan þægn of hæite þet heidins mordz²⁴ giold.

Jvfr. Cap. 1. I. 1. Cap. 2. I. 2. Cap. 3. I. 3.

¹) Her hæzuer up dhrifin boltr of segir horffo barn skal zæðæ. — Overskr. D. ²) nu þui — D. ³) barn — tilf. D. ⁴) at — D. ⁵) At zæra barn til stiringar. — Overskr. D. ⁶) þa skulu þan (þau?) — D. ⁷) [mgl. D. ⁸) Opfriaket i C. med en nyere Haand; cristnu — D. ⁹) barne — D. ¹⁰) zærd — D. ¹¹) hylie — D. ¹²) hunder — D. ¹³) zenædr — D. ¹⁴) þan sem — D. ¹⁵) tono — tilf. D. ¹⁶) naudtegha — D. ¹⁷) eða — D. ¹⁸) blodoght. — D. ¹⁹) handalit — D. ²⁰) get — D. ²¹) med .ij. tonom flitritom — D. ²²) of — tilf. D. ²³) zætz — D. ²⁴) mang — D.

Ex hion .ij. zara med barne.¹

Nu kan sua til beraz at hion .ij. zara med barne sino til skiringar. þi at þau 4
haua ei annara manna loft ziri mangædes sater. of soter sua miot sot a læidu. a þui
barne. at² ei (ma) præste na. [of ængum³ addrum monnum. þa stulu þau skiræ barn
sit. hældr en hædit⁴ dory. of þyrmað vid hionstap. þer til er þau zinne biscop. of
skal han þa⁵ lozua þeim hionstap. en ei stiliæ þau.⁶

Ex barn verdr med misal . . .⁷

Nu ex sua ber.⁸ at barn er med orðmblum alet. er⁹ taluar a bæinum gramman 5
eda aughu i nada aptan. of¹⁰ heuer hundz hazuut. of manz raust. þau¹¹ skal of
ala of til lirkliu zora. of skira of zodeð siden. of zara siden¹² a zund biscop. of
synæ honum. of gera¹³ eptir þi. sem han læggr rad a.

Item.¹⁴

En ex þet barn verdr¹⁵ alet er hertili er a. heuer ei manz hauut. of ei manz 6
raust. þa ma þet til lirkliu zora. ex¹⁶ syniz of lata præst sia. of skira ex han vil. of
graua groz i lirkliu garde. of læggiæ þer barn i. of læggi iuir hellsu. sua at ei nae
hundr ne raznar. of lata þo ei iord a zalla. zyr en daut er. lata lizua sua lengi
sem vil.¹⁷

Um skirf.

Born þau of er alen ero ziri ioll. þau stulu skirð vera ziri iola eptan. En ex 7
alen verda¹⁸ iola nat. þau stulu skirð vera iola dagh ziri moffo. En þau born er
allen ero ziri zafstu. þau stulu skirð vera¹⁹ laughar dagh þen er men ganga i .viij.
vitna zafstu. En ex alen ero a sunnudags nat þau stulu skir²⁰ vera ziri moffo um
morgenen eptir. En ex alen ero um zafstu þau stulu skirð vera at pasta eptni. En
ex alen verda pasta nat þau stulu skirð vera a pasta dag ziri moffo. En ex alen
verda a huita sunnu dags²¹ eptan. þau stulu skir²² vera þen sama eptan. En ex
alen verda. a huitæ sunnu daghs nat þau stulu skirð vera um morgenen²³ ziri moffo.
En þau born sem alen verda [ziri Jone vatu.²⁴ þau stulu skirð vera [at Jone
moffo eptni.²⁵ [En of þau er²⁶ alen verda²⁷ Jone moffo nat. þau stulu skirð
vera um morgenen eptir ziri moffo. Nu²⁸ ex madr heuer barn²⁹ hædit inni um

Jvfr. Cap. 4. I. 4. Cap. 5. I. 5. Cap. 6. I. 6. Cap. 7. I. 8.

¹) Um ex .ij. hion zara med barne sino til skir . . . — Overskr. D. ²) of soter barn sot a læidu. of
mughu þau — D. ³) [eda — D. ⁴) hædit — D. ⁵) þa — mgl. D. ⁶) of ei stia — D.
⁷) Um orðmblæ. — Overskr. D. ⁸) at — tilf. D. ⁹) ero — D. ¹⁰) of — mgl. D. ¹¹) þa — D.
¹²) siden — mgl. D. ¹³) gere — D. ¹⁴) Um þat barn er hertili er a. — Overskr. D. ¹⁵) er — D.
¹⁶) þeim — tilf. D. ¹⁷) meda(n) sem ma. — D. ¹⁸) ero um — D. ¹⁹) a — tilf. D. ²⁰) skirð — D.
²¹) dags — mgl. D. ²²) skirð — D. ²³) eptir — tilf. D. ²⁴) [Jone moffo eptan. — D. ²⁵) [þen
sama eptan. — D. ²⁶) [ex — D. ²⁷) um — tilf. D. ²⁸) En — D. ²⁹) st — tilf. D.

æinæ huaræ þessæ .v. netr. sem nu ero talðar. þa er sa¹ sæðr .vi. aurum vid bīscup. En ex inni heuer þessær allær .v. netr. þa er han sæðr .iiij. martum² vid bīscup. of haue stirt³ ziri zimt. ællæggha er sa er þet⁴ barn a vtlægghr. skal ze hans þre stiptæ. haue æin⁵ þridiung tonongr. annan bīscup. hin⁶ þridiæ bonðr.

- 8 ⁷Ein er ioladaghr hin zyrsti. annar er Steppans mossæ.⁸ .iiij. er Jons mossæ.⁹ .iiij. er barna mossæ. .v. er Tomas mossæ. .vi. er attanda daghr iola. .viij. er þrett- anda daghr iola. .viij. er kyndils mosso.¹⁰ .ix. er cros mossæ. .x. er þaluardz mossæ. .xi. er hælghi þoresdagr. .xij. Jons mossæ. .xiiij.¹¹ Petrs mossæ. of Pals. .xiiij. er Sæliu manna mossæ. .xv. er Olafs mossæ. hin zyrri. .xvi. er Lætrans mossæ. .xviij. er Mari mossæ hin zyrre. .xviij. midhials mossæ. .xix. aldra hælagra mossæ. .xx.¹² Nicolos mossæ. En þo at Mari mosso i zafstu¹³ se æi i sinum¹⁴ stad stīpad. þa stulum ver þo hana halda sem sunnudag. of sua øzre Mari mosso. of sua Magnus mossæ um varet. En þeir aller mosso dagar er nu ero talðr. þa ero iamhælgir¹⁵ sunnu dægi. of aller adrær¹⁶ daghar. þeir sem loztæcnir ero. of noon hælgr ziri. þa er¹⁷ .vi. aura dagr huar. [er a værti verðr tælin a þæimæ daghum.¹⁸

Um hælgar hald.¹⁹

- 9 Nu hærs sunudaghs hælgar²⁰ laugar dagh at none of hælðr til þes er dagar²¹ a manadaggh. En ex bonde verðr a orlo tælin med hionom sinum. þa er han sæðr .vi. aurum silzrs vid bīscup. of addrum .vi. aurum ziri hion sin. Nu ex hion hans²² ero æinsamen a orlo tælin. þa skal bonde loysæ þau vndan med aurum .vi. vid bīscup. eða biode hud þeiræ fram ziri bīscups armanne.²³ Armadr bīscups skal haue vitni til. of æi þrongiæ til æida. Nu ma madr byriæ zærd sina a surnu dagh med byrði. þa²⁴ er han ber med æinum zætti. eða a annare ogf ser. En ex han ber med .ij. zættlum sæðr .vi. aurum vid bīscup. Madr ma zara [um sunnu dagh²⁵ med elyz. þeir er han ridr øzuan a. sæctær lauft. of med²⁶ lasse þi er han gyrdir æi ræipi um.²⁷

Item.²⁸

- 10 Madr ma ganga um gildri sin. of tala or þet sem i er tomet of gera æði nyt vid. [sæctær lauft.²⁹ Madr ma zara i zifsti um sunnu dagh. of ex han rizuer noot

Jvfr. Cap. 8. I. 9. Cap. 9. I. 12. Cap. 10. I. 13.

1) han — D. 2) silzrs — tilf. D. 3) barn — tilf. D. 4) þet — mgl. D. 5) æin — mgl. D. 6) þen — D. 7) um hælgar hald. — Overskr. D. 8) þen — tilf. D. 9) hin — tilf. D. 10) mossæ — D. 11) er — tilf. D. 12) er — tilf. D. 13) Mari mossæ i langazafstu — D. 14) sin — D. 15) samhæilaghir — D. 16) þeir — D. 17) ero — D. 18) [mgl. D. 19) Ez madr verðr a værti tælin. — Overskr. D. 20) hælgr. — D. 21) daghr er — D. 22) hans — mgl. D. 23) vid bīscups arman. — D. 24) þeir — D. 25) [mgl. D. 26) med — mgl. D. 27) med ræipi. — D. 28) um gildri. — Overskr. D. 29) [mgl. D.

sine. eða næt. þá ma han bótæ med bafum. en æi med garne. Of¹ ex madr læggr næt sin.² þá ma han tala ziffa æz.³ of bera æi næt up⁴ þurfa. [of zore æi⁵ a flængr eða sprota. En ex han gerer æithuart⁶ þetta þá er han sædr .vi. aurum vid biscop.

Um hælger hald.⁷

Ex⁸ gestet loma a hendr manne .iiij. eða ziorom flæiri. en ex han hezuer miol 11 þá ma han lata bala sunnu dagh sem annan dagh sua myltit sem han nongtir vid geste sine sætær lauft. oc flatra of hæggiæ⁹ up millum hurd assa¹⁰ of bera¹¹ æi i bur vt.¹²

Um lagar dags . . .¹³

¹⁴Madr byriær zærd sine a laugar dæggi¹⁵ ziri noon. med elnz. eða¹⁶ lasse 12 eða byrði. zære medan synkt er siti tuir¹⁷ medan¹⁸ hælragt er. En ex han zær [a hælgi. giældi .vi. aura.¹⁹ En ex madr byriær zærd sine. a zriadagh²⁰ eða zyr i vitunni. þá ma han zæra sætær lauft. Ex madr zær med flip sit a laugar dæggi.²¹ þá ma han zæra [med flipi²² til lændi fladar þegat sem han vill of lasta²³ zatum sinum up or flodr male. of zore þegar er synkt er. ex zorer a hælghi sædr .vi. aurum [vid biscop.²⁴

²⁵Ex biorn bær smala manz i flöghe. eða dyr bitæ. þá ma hud æz zla. of 13 zore liot til husa heim. hual dæggi sem er. Ex madr lómæ æz landde þi er lit er cristit of sægiz vera flirðr. nu ex han kan næmzæna præst þen er flirði han. gudzadur. of gudmodor. þet hælðr honum vppi. En ex han missir þes. þá skal þæim zimt gera er han hezuer i husi sino at hin se flirðr at zimt. En ex han er æi þá flirðr. sædr husbonde hans .iiij. mortum²⁶ vid biscop. en hin zære vtlægðr.

Um lih.

A allum hælghum daghum skal hialpa lifum daudæz manna. nema iola dagh 14 æi. of langa zriadag. of æi pasca eptan ziri ringinga tima. of æi pasca dagh hin zyrsta. En ex æins huer græzuer a þæima daghum.²⁷ er nu ero taldr. þá er han²⁸ sædr .vi. aurum vid biscop.

Jvfr. Cap. 11. I. 14. Cap. 12. I. 16. Cap. 13. I. 17. Cap. 14. I. 18.

¹) En — D. ²) vt — tilf. D. ³) ex i ero. — tilf. D. ⁴) a land up at — D. ⁵) [mgl. D. ⁶) æina huartt — D. ⁷) þorso myltit bala ma a hælghi. — Overskr. D. ⁸) En ex — D. ⁹) hængia — D. ¹⁰) hurða hæse — D. ¹¹) bære — D. ¹²) sit vardueiflu. — tilf. D. ¹³) Ex madr byriær zærd sine a hælghi. — Overskr. D. ¹⁴) En — tilf. D. ¹⁵) I. dagh — D. ¹⁶) eða — mgl. D. ¹⁷) eller tiur; saal. Afakr. No. 77. a. i den arnamagn. Saml.; vere tiur — D. ¹⁸) sidan — D. ¹⁹) [sidan hælragt er. (sædr .vi. aurum flæzæ vid biscop. — D. ²⁰) zriadaghen — D. ²¹) I. dagh — D. ²²) [mgl. D. ²³) laste — D. ²⁴) [flæzæ. — D. ²⁵) Jtem. — Overskr. D. ²⁶) þá er husbonde hans (sædr .vi. aurum — D. ²⁷) a þessom timum — D. ²⁸) [a er — D.

Um þu þall.¹

- 15 Ex þall tómr i þu manz þa skal lata þla. of vphylðe sua² sunnu dagh sem annan dagh.

Um þuat.³

- 16 Ex þuattr er vp hængdr ziri hælgi. þa skal hanga tuir.⁴ En ex han drepr i vatn. of hængir vt. síðan er hælaght er. sædr .vi. aurum vid biscop. En ex ouan þæller. þa bere in of hyrði. sætær lauft. En ex lerezt liggir a blifi.⁵ of er vt laght ziri hælghi. þa ma turt liggie vm hælghi. en ex i vatn er drepet [a hælghi.⁶ of síðen⁷ vt ætr hængt sætr .vi. aurum⁸ vid biscop. Sunnudags nat. of friadaghs nat. of⁹ þær netr er hælagar ero sunnudags nattum.¹⁰ ex madr tætr ser tóno sædr .vi. aurum.¹¹

Me¹² hons ma þa.¹³

- 17 Engi skal þa tóno ser síðan .iij. vitur ero til iola. of æi þyr en .viij. daghum eftir þrettanda dagh.¹⁴ of æi þær .iij. vitur er nætær ero Michjals morso. engi skal ser¹⁵ of tóno þa síðan .ix. vitur ero til pásca. En ex¹⁶ madr tætr¹⁷ tóno a þeim tímum er nu ero taldr. sædr .vi. aurum vid biscop. En¹⁸ madr tætr tóno ser¹⁹ [langa þastu. sædr .iij. martum vid biscop. [En ex madr tætr ser tóno a .iij. aura dægghi. sædr .iij. aurum. þet a biscop.²⁰

Um þion þap.

- 18 Þiunþapr þa er meínælaus er saman tómen att gudes laghum of manna. of at vilie huarstuegie²¹ þeire of annera þrændæ. þet skal huarle stiliæ tarll ne tóna. þo at þrøtling gange a þaplyndi þeire. En þo at þau sægift sundr millum þin. þa ma huarle þeire ser til þorræða læita badom þeim lizuanda²² huarle at gudes laghum ne²³ manna. En þo at hann tuangez hænne lizuande. er þyr atte han. þa ero þau born æi arþgeng er han getr med þeiri tóno of sua hit sama ex hon gízlyt ædrum manne. [þa ero þau born æi arþgeng er þa gerer hon.²⁴ En þet þeire er stílnæde vældr [þa er þet²⁵ sælat .vi. aurum vid biscop.

Þicm.²⁶

- 19 En þa er retter þiunþapr. of med retto saman tómen. er²⁷ huarle er at þrænd: sæmi. eða þiuiæ²⁸ þiællum nermær er.²⁹ en talt³⁰ er at laghum. En ex madr vil

Jvfr. Cap. 15. I. 19. Cap. 16. I. 20. Cap. 17. I. 21. Cap. 18. 19. I. 22.

¹⁾ Ex þal tómr i þu manz. — Overskr. D. ²⁾ sua — mgl. D. ³⁾ Ingen Overskr. og ingen Cap. Afsl. — D. ⁴⁾ tuir — Afskr. 77. a. qv.; ligesaa D. ⁵⁾ I C. har oprindelig staaet: hufi, hvilket er overskrevet og over Linien skrevet med samme Haand: blifi. ⁶⁾ [indsk. efter hængt — D. ⁷⁾ síðan — mgl. D. ⁸⁾ stígræ — tilf. D. ⁹⁾ eða — D. ¹⁰⁾ er samhelgher ero sunnu dægghi. — D. ¹¹⁾ stígræ vid biscop. — tilf. D. ¹²⁾ Skrivfeil f. nær? ¹³⁾ Um þrullaups giærdir. — Overskr. D. ¹⁴⁾ iola. — tilf. D. ¹⁵⁾ [er — mgl. D. ¹⁶⁾ ex — mgl. D. ¹⁷⁾ [er — tilf. D. ¹⁸⁾ ex — tilf. D. ¹⁹⁾ vm — D. ²⁰⁾ [mgl. D. ²¹⁾ bæggie — D. ²²⁾ lizuandom — D. ²³⁾ of — D. ²⁴⁾ [mgl. D. ²⁵⁾ [er — D. ²⁶⁾ Um þion. — Overskr. D. ²⁷⁾ at — D. ²⁸⁾ þiuiæ — D. ²⁹⁾ er — mgl. D. ³⁰⁾ talt — D.

ser tuenzango læita. þa skal han læita við þrændr þa er skyldastir ero til þorræð¹ at lagum rettom. en þui næst skal han læita hennar vilia. Nu læggiast þer stæpnur til. of komr han til þæstingar stæ(m)pnu. þa skal han tala .ij. men. þa sem viliaestir ero a þæiri stæpnu. annan æz hans stæpnu lida of annan æz hennar þrændom.² of sænda til hennar. of horyæ huart hennar vili er þet³ eða æi. En æz hon luedr ia við. eða þægir. þa ma hiunstapr bindæst at laghum (guds) of manna. Of æz han verdr bundin þa ma han⁴ aldre riorua. En æz hon luedr næi. þa ma þen hiunstap æi at lagum bindæst.

Æz kona verdr naudig.⁵

En æz kona verdr naudig gipt. þa ma hon sæghia stilning millum sin. oc bonda 20 sin. a huarium dæggi er hon vil innæn .xij. manada.⁶ En æz hon byr honum [.xij. manada of ein manad længr.⁷ þa haue hon aldre huæz til stilnings.⁸

Um utlægt þe biscop.

Alt þet utlægt þe er biscop gæzuer sof til. þa a han¹⁰ þridiung. annan ton 21 ongr.¹¹ hin þridiung ein¹² bondr þeir sem um dæmæ.

Um fædæ.

Þet er alt ætt. er manz handa værl ganga till. þet er æz clæue tyrlir. eða zæller 22 i bru.¹³ eða vællir madr stipi a. eða læidir madr a is oforen. eða zællir madr tre a. [ællæggha zæller þet tre a. er madr hezuer æld i laght.¹⁴ eða verdr æz þui daut at þæst stændr i bælli. þet er alt lozuat at eta. er syn er bane til. En þet er suidaæ [verdr. orflæ sof dreper.¹⁵ eða¹⁶ reidr lystr. eða¹⁷ brada sof [tomr a.¹⁸ þet er æi ætt.¹⁹

Um imbru dagha.

Siorom sinnum a .xij. manadom ero imbru dagar. þa stulu præstar bioda. 23 En huar madr er .xij. vættæ gamal.²⁰ eða .xij. vættrom ælbri. skal þæsta þa alla.²¹ En þa er æi þæstar of etr tiot. eða huit. a imbru dagh han er sædr .vi. aurum silzre við biscop. En æz madr tomr in þer sem madr etr tiot. a þriædagh of spyr. hui²²

Jvfr. Cap. 20. I. 23. Cap. 21. I. 25. Cap. 22. I. 26. Cap. 23. 24. I. 27. 28.

¹) er nanastir ero — D. ²) þrændom — mgl. D. ³) þet — mgl. D. ⁴) þet — D. ⁵) gipt — tilf. D. ⁶) of ein manad længr. — tilf. D. ⁷) [iur þet — D. ⁸) stilningger. — D. ⁹) Ingen Cap. Afd. — D. ¹⁰) tonongr — D. ¹¹) biscop — D. ¹²) hin þridia — D. ¹³) bru — D. ¹⁴) [mgl. D. ¹⁵) [er dægr æz orflo sof. — D. ¹⁶) eða — mgl. D. ¹⁷) eða — mgl. D. ¹⁸) [mgl. D. ¹⁹) stænda. — D. ²⁰) er — tilf. D. ²¹) Herefter har i C. staaet: æz han, hvilke Ord igjen ere overstregede; i Margen ligeudenfor denne Linie er skrevet med mindre Stil, men, som det synes, med samme Haand: er hæt; men uden noget Mærke hvor det henhører, eller skal indskydes. Papirs-Afskriften af denne Mbr., i den arnamagn. Saml. No. 77. a. qv., indskyder her i Linien Ordene: æz han er hæt. I D. findes de ikke. ²²) hin — D.; uidentivl feillæst i Mbr.; saameget mere som Afskriften af C. No. 77. a. qv. i den arnamagn. Saml., hvilken er med samme Haand som D., ligeledes her læser: hin.

etr þu tiot. [of er þræðaghr.¹ of² ex han suarar. et er daghuillær. gange til skriptæ. of borte engo þe³ þiri. En ex han etr síðan er han vœit. borte .iiij. merkr biscopu.⁴

Þm kistats.⁵

- 24 En ex madr etær tiot a imbrudæghi. þa er han sæðr .iiij. martum⁶ vid biscop. En ex madr etr tiot a langa þastu. þa madr ma æi tallaz daghuillær. þa er han vtlægr. of þe hans alt.

Þm satan.⁷

- 25 En ex madr gengr a mort of⁸ villatto of heuer genget .giiij.⁹ dæghr. of ex hundr þylgir honum. þa skal þyr madren eta hundin¹⁰ en hundren ete han. En ex madr hittir¹¹ ros. þa skal han þyr eta rosset. en han suelti længr. En þegar han lómr i bnggdir. þa skal han sægæ til misætes sine of gange til skriptæ. of borte engo þe þiri. En ex han lœgnir of lómr up síðan of verdr han sannr at þa er han vtlægr. of þe hans alt.

Þorfs þykt er bua.¹²

- 26 Det er talt at engi madr skal þa þræntono sinnar.¹³ eða¹⁴ þrændlæizuer. eða gudsuier. Allær ero vndir einu sambande. Nu skal tæliæ þrændsæmi þeiræ i .vi. tne of tate at siaunda. En þrændlæiz tæliæ i .iiij. tne of tate at þimtæ. En ex madr tætr nermæir þa ma þet¹⁵ æi halðaz. En biscopu armadr skal þa til talu man. huart sem han tæl bettrum hæillum eða verrum þrændsæmi þeiræ. þa skal þore fundr þrændsæmi þeiræ með .viij. manna vitnum¹⁶ .ij.¹⁷ or þaðerni hans. of .ij. or modernni. of .ij. or þaðerni hennær. of .ij. or modernni hennær. En ex þau stlie .iiij. manada [þra þui.¹⁸ er biscopu armadr hezuer þeim stæ(m)pnu gorþua. þa ero þau sæt .iiij. martum.¹⁹ ex þau læida æi vitni sin a þeim þræm manadom. Þet vitni stulu þau læida a þinggi. huart sem þau gera þet þing.²⁰ eða annær madr a sht-nom dæghi. En ex þa ero²¹ æi læid. þa haue enga von til þeiræ vitna síðan.²² Nu skal gera þeim en .iiij. manadar stæmpnu. ex þau vilie æi þa en stiliæst. sæt²³ .vi. martum.²⁴ En skal gera þeim .iiij. manada²⁵ stæmpnu. at stiliæ²⁶ hiona lagh sit. ex þau vilie þa²⁷ en æi stiliæst. sæt .ij. martum²⁸ vid biscop. þa skal gera þeim þimt at þa se stild. of ex þau ero þa²⁹ æi stild. þa ero þau bæde vtlægh. of þe

Jvfr. Cap. 25. I. 29. Cap. 26. I. 30.

¹⁾ [en adrer men þasta. — D. ²⁾ en — D. ³⁾ þe — mgl. D. ⁴⁾ bicipi — mgl. D. ⁵⁾ Þm tiot. — Overskr. D. ⁶⁾ þigro — tilf. D. ⁷⁾ Ex madr gengr a villatto. — Overskr. D. ⁸⁾ eða — D. ⁹⁾ þimtæn — D. ¹⁰⁾ þyr — tilf. D. ¹¹⁾ etær — D. ¹²⁾ ma — tilf. D. ¹³⁾ sine — D. ¹⁴⁾ eða — mgl. D. ¹⁵⁾ þet — mgl. D. ¹⁶⁾ vitni — D. ¹⁷⁾ .iiij. — D. urigtigt. ¹⁸⁾ [síðan — D. ¹⁹⁾ vid biscop. — tilf. D. ²⁰⁾ tin — D. ²¹⁾ er — D. ²²⁾ optær — D. ²³⁾ sætr — D. ²⁴⁾ þigro vid biscop. — tilf. D. ²⁵⁾ manadar — D. ²⁶⁾ at þau stili. — D. ²⁷⁾ þa — mgl. D. ²⁸⁾ þigro — tilf. D. ²⁹⁾ at stiliæ hiona lagh sit. ex þa ero — D.

þeiræ alt. þer skal biscop æz tafa zyrst .ix. mætr. sidan skal¹ þrifipta vtlæghom
öyri. tætr biscop² þridiung. tonongr³ annan. loghmen hin þridiæ.⁴

Guar biscop skal vera.

Sa skal biscop vera at stole sem tonongr vil. of her er rettlofen til. of her er⁵ 27
vighdr til stargð. Ver skulum honum ze vart gezuu. han skal os tidir væitæ of alla
þionosto. þa er hans æmbætte höyrir.⁶ En ver skulum honum ziordong tighiundr
varar. han skal os tiænne men za. þa er han væit at tunnofto haue⁷ til born at skira
of skriptæ malom varom at lyða. of tirltur varar med sordom at varduæitæ.⁸ of
alt⁹ æmbætte er os höyrir at haue. En ver skulum honum ze vart gezuu slitt sem
nu er talt. tighiundir æz alzftonar sæde. sua æz hamal tyrni. sem æz byggi.

Um tighiund.¹⁰

En tighiund skal æz atre gera. of skiptæ i .iiij. luti. skal biscop tafa ziordong. 28
tirtia annan. prestir þen þridiæ. en zatotler men hin ziordæ. of zære bondr slauer¹¹
med þeiræ luta. of skipti sua sem þeir vilæ suara ziri gudi. En bondr skal¹² vard-
uæita tighiund alla til þes er tind er oll. En sa er sitr iuir tighiund of vil æi
gera eptir þi sem nu er mælt. þa er han sædr .iiij. martum vid biscop. of gere tighiund
æi at sidr. En ez han sitr iuir annat arr þa er han sædr .vi. martum. En ez han
sitr hit þridiæ ar¹³ sædr .ix. martum. en þet ze a biscop. En biceps armadr. skal
gera honum zimt at loten se sexten of tighiunden.¹⁴ en ez þa er æi lotet.¹⁵ þa er
bonde vtlægr. of ze hans alt. skal biscop tafa zyrst .ix. mætr [er han sotte han til.
sidan skipti i þria stæde.¹⁶ tafe biscop þridiung. annan tonongr¹⁷ en bondr þen
þridiæ. Nu skal biscop toma i huarn þridiung. a huarium .xij. manadom. of syngiæ
tidir at hauut tirltu of zærma born manna. þa odlaz han ze manna. ez han gerer
sua. En ez han tæmr æi sua monnum tidir at væitæ. of ganga engar naudsnyir
til þa er han æz reidu sinni.¹⁸ En þessær ero naudsnyir hans. liggr han¹⁹ siutr.
eda tonongr gerer honum bod eda erdhiscop. of zær han [at þeiræ rade.²⁰ þa a
han at haue reidu sinæ. þo at han tome æi. Præstar þeir aller er sitæ at hauut
tirtum²¹ þeir skulu bod hezuia. of þui bode skal zylghia. ner biscop skal monnum
tidir væitæ.²²

Jvfr. Cap. 27. I. 31. Cap. 28. I. 32.

¹) skal — mgl. D. ²) tonongr — D. ³) biscop — D. ⁴) hin þridiæ bondr of loghmadr. — D.
⁵) her er — mgl. D. ⁶) of alt æmbætte þet sem honum vardar. — D. ⁷) heuer — D. ⁸) up at halda.
— D. ⁹) þet — tilf. D. ¹⁰) tighiundr. — D. ¹¹) slauer — mgl. D. ¹²) skulu — D. ¹³) ar
— mgl. D. ¹⁴) tighiund of sexten med. — D. ¹⁵) loten — D. ¹⁶) [æz ze hans. of sidan þrifipta
vtlæghom öyri. — D. ¹⁷) tonongr — biscop — D. ¹⁸) þa tolgma(na)ða. — tilf. D. ¹⁹) ez han er
— D. ²⁰) [þeiræ ærende. — D. ²¹) tirtiu — D. ²²) skal toma. at visa monnum tidir. — D.

Um ældz abyrgð i kirkju.¹

- 29 Þræstr hvar er at kirkju sitr skal þen æld abyrgiæst. er han heuer vid æmbætte sit. þa'er han syngir monnum tidir. of giælde .iij. mætr .ix. allna vgris. En ez han ber til annars æld i kirkju. of brænnr hon up æz þui. þa skal han up lata gera kirkju. of vigiæ. of albua sem hon var adr. En ez han vil ei roft a læggiæ.² eða heuer ei toft a.³ þa stulu bōndr ze hans alt hua sua mytit sem þarz til kirkju up gerdr.⁴ En ez þræste vinz ei ze til. þa stulu bōndr sit ze til læggiæ. at kirkia se⁵ buin. En þræstr sa skal zara zra kirkju. of tome sua aptr at han hælli⁶ bondom skada sin.⁷ En ez kirkia brænnr æz annars manz ældi. þa skal sa [lata up gera. of⁸ albua æz sinum toftnade. eða zara vllæghr. [of tome ei aptr zyr en han heuer hælal bondom skada sin.⁹

Ez men bæriæst i kirkju garde.¹⁰

- 30 En ez madr æzlar manne blodz eða bens. æz¹¹ hæmtughri hende. of tōmr blod a kirkju eða kirkju garð. þa skal lata þa¹² kirkju vigiæ. of haue sit ze vid vid¹³ bīscup. En ez han æzrotes. eða heuer ei ze til. þa zara¹⁴ vllæghr. oc tome sua aptr at han¹⁵ hōte bondom skada sin. En ez madr æzlar manne blodz. at ovillæ sinum i kirkju eða kirkju garde þa¹⁶ tælggi æz spon. of laste or kirkju garde þer tōmr ei viggæ til lasta skal a vighdu vatne. en ez a iord tōmr þa skal up grazua iord. of bera or kirkju garde. of lasta i staden vighdu vatne.

Um kirkju gard.

- 31 Gardr skal vera um kirkju huaræ. Bīscups armadr skal þing stæmpna a vart dæggi þegar þele er or iardu. at hvar gere sin lufa. gildæn.¹⁷ sua at ei briote nidr rægn ne rot. liggæ .vi. aurar vid lid huart. en .xij. aurar vid halzuan. en .iij. mætr vid allan. Bīscups armadr skal zimt gera bondom at up se gor [kirkju garðr.¹⁸ ez þa er ei gor. sædir .vi. aurum vid bīscup.¹⁹

Um hōgendes kirkjur.²⁰

- 32 En ez hōgendes kirkia at zalle verdr. eða brænnæ up. þa skal zora timbr a tuxt a .xij. manadom. of gor²¹ a addrum. of vighd a þridiæ. En ez ei er timbr a tuxt a²² .xij. manadom þa skal a addrum²³ zora timbr a tuxt of vggæra. [En ez ei er sua gort þa skal a þridi .xij. manadom. vera up gor kirkia. of vighd.²⁴ en ez

Jvfr. Cap. 29. I. 35. Cap. 30. I. 37. Cap. 31. I. 38. Cap. 32. I. 39.

¹) i f. — mgl. D. ²) vil ei up lata gera. — D. ³) til — D. ⁴) gerdr. — D. ⁵) verbe — D. ⁶) haue hælal — D. ⁷) ze sit. — D. ⁸) [mgl. D. ⁹) [til þes er han heuir toft til at gera kirkju up. — D. ¹⁰) Um blod i kirkju. — Overskr. D. ¹¹) bēna i kirkju. eða kirkju garde — D. ¹²) skal sa lata — D. ¹³) Saaledes baude i C. og D. ¹⁴) han — tilf. D. ¹⁵) han — mgl. D. ¹⁶) þa — mgl. D. ¹⁷) zoran. — D. ¹⁸) [mgl. D. ¹⁹) En ei er gor at zimt. (sædir sem zyr (egir. — D. ²⁰) kirkju. — D. ²¹) gera — D. ²²) at — D. ²³) tolf manadom — tilf. D. ²⁴) [En ez ei er þa up gort. þa skal a þridiu vggæra of vighiæ. — D.

þa er æi gor. þa skal at zimt gor vera¹ of vighð. En² þa er æi gor þa er þor þeim ziri zaret. er tirkien stod a. skulu zrendr of odals men lonsæ þa iord med gulli of brændo sylzri. of allu lasta³ lausu ze. bonðr skulu til ganga of meta iordena sua sem þeir þora⁴ suærie at hon se verd. verði skal þrískipta. tætr biscop þridiung. konongr annan en bonðr þen þridiæ. En ex sa madr er oræigha er tirkiu a at gera. þa skal iorden⁵ azla zanga til tirkiu up gerðr. En siðen skal iorden⁶ azla till vighðslu. En siðen skal han sialzuer vid iardu sinni at tala.⁷ En ex madr sæl vid verði tirkiu þor sin. of still ser tirkiu up at gera⁸ ex hon zællær nidr. þa skal han sua myclæ iord i væð⁹ sætiæ. sem hin er han sælði. En ex madr er oræigha er þeiri tirkiu a up at¹⁰ halða. þa huæruer tirkia þeget¹¹ sem hon stendr a.

Um zordædo skap.¹²

Biscups armadr han ma æi toma zordædoskape huarle a larl ne tono. nema þet **33** se heradz zlongt. mælæ¹³ bonðr .iij. eða þrem zleiræ. of bera þeir vitni um. at þeir haue þet honrt. En ex han mæler þet. of er þet æi heradz zlongt. þa er han sæðr .iij. martum. þa ma madr mælæ ex han¹⁴ tætr a ser eða tono sinni. þo at þet se æi heradz zlongt. eða han tætr a barne sino. eða bui. huart sem han mæler vid larl. ne tono.

Um hæðin blot.¹⁵

Engi madr¹⁶ skal trua a zin eða zordædoskap. blot. eða rot. eða þet sem til **34** hæðino dome veit. En ex madr zær til zinna. of verðr han¹⁷ sannr att þi. þa er han utlæghr. of obota madr. of ziri gort ze sino allu. of skal þi¹⁸ þrískiptæ. skal konongr tala¹⁹ þridiung. annan biscop. hin þridiæ bonðr. En ex²⁰ byðr syn ziri. þa skulu bonðr þeir [sem bæstir ero²¹ i²² herade. bera han vndan.

Um trol kono.²³

En ex þet er kient tono at hon ridi manne. eða tono hans. eða hionom. of ex **35** hon verðr son at þui. þa er hon sæl .iij. martum. En ex hon sægir næi ziri. [þa (a) hon standa ziri .vi. manna æidi.²⁴ En ex sa æidr zællær. þa zællær til .iij. marla. En ex æi er ze til. [þa zære hon²⁵ utlægh.

Ex madr vil præstr haue.²⁶

Ex madr liggr siutr i herade. of vil han at præstr lese iuir honum. gere hæft **36** mote honum. eða skip. ex þes þarz vid. þa er præstr skyldr at zara til hans. of lesa

Jvfr. Cap. 33. I. 41. Cap. 34. I. 45. Cap. 35. I. 46. Cap. 36. I. 47.

¹) vera — mgl. D. ²) ex — tilf. D. ³) lastar — D. ⁴) vitie — D. ⁵) iord — D. ⁶) hon — D.
⁷) tate h. [f. v. i. f. aptr — D. ⁸) En — tilf. D. ⁹) at — tilf. D. ¹⁰) skuldi uppi — D. ¹¹) til þeiri jerðr — D. ¹²) Overakr. mgl. D. ¹³) þet — tilf. D. ¹⁴) madr — D. ¹⁵) Um zinna. — Overakr. D. ¹⁶) madr — mgl. D. ¹⁷) han — mgl. D. ¹⁸) ze — tilf. D. ¹⁹) tætr t. — D.
²⁰) han — tilf. D. ²¹) [bæstu — D. ²²) þui — tilf. D. ²³) ridu. — D. ²⁴) [syni með sættir æidi. — D. ²⁵) [zære — D. ²⁶) þorfo præstr skal zara i naubþnir. — Overakr. D.

iur honum lestr .iij. kauplaust. En ex han vil lata lesa zleiri þa skal þeninga ziri gezaa sua sem þeir verða a satter.¹ Nu² ex madr vil lata hussla sit eða scripta. þa gere han hæft mote præste. þa a han at zara huart sem er daghr eða nat. En ex han vil lata olea sit. þa haue han med ser præst. eðr diatn. of þer ziri a præstr aura .iij. En ex naudsynir verða [i zleirum stadum³ i sofn hans þa a han at zara i .iij. stæde sitæ⁴ þer at natsete.⁵ sem han tomr sidaste. syngiæ⁶ þer iur liti. of zylgiæ⁷ þi til tirkliu om morgenen extir. gegna⁸ þer allum of syngiæ þer salomosso. ziri allra þeiræ sal. of vigiæ groz. of syngiæ iur liti þeiræ. þa obladz han leglaup⁹ ex allum þeim.

Um legghaup¹⁰

- 37 Toly alnar ero att¹¹ leglaupi a lændom manne. of tono hans .ix. alnar at syni hans of dofr. til þes er þau ero ziortugh. sidæn stulu vera .vij. alnar at legghaupi. Sua of [ex haudbornom manne. of tono hans. of barnum.¹² En þeim manne sem han¹³ er lonsyngiæ son. þa¹⁴ ero .iij. alnar at leglaupi. En .iij. alnar ziri lonsyngiæ. þening vegen ziri anaudgan man. En ziri huarn man er .iij. vættæ er.¹⁵ eða .iij. vættróm ældri. þer skal gezaa zultt legghaup ziri. en of þau sem yngri ero þening vegen. Væð skal læggiæ præste halzuu meiræ en legghaup er til. haue lonsft vt at staund. ællægha se¹⁶ zoruædi. Huar þeiræ manna er gerer hazuut tighiund. eða ætr tighiund han a æi at gera legghaup ziri sit. En ex bod toma¹⁷ præste at han skal zara til liti. of vil han æi zara of ganga engær naudsynir til. þa er han ex þui legghaupi. þet ero naudsynir hans ex han ligg¹⁸ siutr. eða far. þa skal han haue halzt legghaup. En ex madr zær or heræde. of verðr þer daudr. þa skal sa haue halzt legghaup er syngir iur liti hans. of halzt sofnar præstr hans. of skal han¹⁹ vighiæ mat²⁰ of mungat at ærui hans.

Um ærui.²¹

- 38 Nu skal præste biðæ. of tono hans til æruiæ. of manne med þeim. sitæ skal²² han i andueghe of тона hans i hia honum. En²³ ærui ero .iij. sænnr²⁴ i syflu hans þa skal han toma i alla þa .iij. stæde. at²⁵ vighiæ mat of mungat of vera at þi ærui sem hæst vil han. nema sua here naudsyn til. at han ma æi toma i alla þa²⁶ stæde.

Jvfr. Cap. 37. I. 48. Cap. 38. I. 49.

1) sem þeim ber afamd. — D. 2) En — D. 3) [zleiri — D. 4) vere — D. 5) natseto — D. 6) syngi — D. 7) zylghi — D. 8) gegne — D. 9) loghaup — D. 10) loghaup. — D. 11) att — mgl. D., som derimod her har et lidet aabent Rum. 12) [ex haudboren madr andas. of тона hans. of barn .vij. alnar i legghaup. — D. 13) han — mgl. D. 14) þa — mgl. D. 15) gamat — tilf. D. 16) i — D. 17) eptir — tilf. D. 18) er — D. 19) of han skal of — D. 20) vatn — D. 21) um æruiæ gerðir. — Overskr. D. 22) skal — mgl. D.; derimod her aaben Plads for eet Ord. 23) ex — tilf. D. 24) sænnr — mgl. D. 25) of — D. 26) þa — mgl. D.

Um legar stad.¹

Lænder men² skal graua nest tirtiú. tonor þeiræ. of born. þer nest hauldborna 39 men. þeiræ tonor. of born. of þa löysingia. uttaste þræla nest tirtiú garde. of ambottor. Sua skal man nidgræua. at æi græue annan vp þen sem limum loders³ saman. eða hold eða har er a. ⁴ex græuer sua.⁵ sædr .vi. aurum vid biscop. En sua skal lif græua. at alnar þylt iord se xiri oxuan listu. En ex stæmbæ græuer nidr sædr .vi. aurum. Engi a at græua i annærs ætter haugh. nema vili sædiæst auundr rette vid ærzuingia hins dauda. En ex madr græuer manz bæin vp. of þer or tirtiú garde sædr .vi. aurum. vid ærzuingia. þa skal alla græua i tirtiú garde er hæuer ero.⁶ of alla þa er æi ero vðota men.⁷ Madr þa er særer sit sialuan. of idræz vërta sinne. of verdr⁸ þat gort i viti. of gengr til stripta. þa er han græuer i tirtiú garde. ex han dægr æz þui sære. En ex han særer sit sialuer of idræz ædi vërta sinne. þa er han æi tirtiú græuer.⁹

Um vilaga men.¹⁰

Öridnidingar. tryggozue. hæimsofnar vargar. þiozuar dæmddr. drottens suitarar. 40 morduargar. brænnu vargar. þeir ero aller obota men of æi græuer i tirtiú garde.¹¹ En ex han er grauen þa er han misgrauen. han skal vp graua. of þoræ or tirtiú garde. en þen er groz giælde bicipi .iiij. merkr.

Um dauda men.¹²

Engi skal daudan man længr inni haue. en til zimtar. nema naudsyn liggi vid. 41 især oxorer.¹³ eða snionaud. þa skal lif þoræ i vthue. of hylæ med staurum. eða stræe. of þara¹⁴ þegar er þort er. En ex¹⁵ længr hæuer inni. en um zimt naudsynæ laust. þa er þa sædr .iiij. martum vid biscop.

Um koner.¹⁶

Þær tonor ero .xviij. er madr verdr vðota madr xiri. ex han ligg med þæim. eða 42 þær þange. Ein er modr. .ij. er dotter. .iiij. er systir. .iiij. er sonar dotter. .v. er dottor dotter. .vi. er brodor dotter. .viij. er systir dotter. .viij. er stiughmodr. .ix. er sonar tona. .x. er brodor tona.¹⁷ .xi. er stiugdotter. .xij. er moder tono manz. .xiiij. er systir tono manz. .xiiij. er þadur systir. .xv. er modor systir. .xvi. er þadur modr. .xviij. er

Jvfr. Cap. 39. 40. I. 50. Cap. 41. I. 51. Cap. 42. I. 52.

¹) Overskr. mgl. D. ²) alla — tilf. D. ³) sem lode binum (limum?) — D. ⁴) En — tilf. D.
⁵) sua — mgl. D. ⁶) ero — mgl. D. ⁷) of æi haue obota vërt gort. — D. ⁸) er — D. ⁹) æi græuer i tirtiú garde. — D. ¹⁰) huarn graua skal i tirtiú garde. — Overskr. D. ¹¹) æi i tirtiú græuer. — D.
¹²) þorfo længi lif skal inni haue. — Overskr. D. ¹³) oxor — D. ¹⁴) þaræ — D. ¹⁵) ex — mgl. D.
¹⁶) er madr verdr obota madr. — tilf. D. ¹⁷) Her ophærer D. Arne Magnussôn bemærker paa en vedheftet Seddel, at i Membranen, efter hvilken D. er skreven, var ved Slutningen nogle Blade bortrevne, paa hvilke uden tvivl Enden af denne Christenret, ligesom og maaskee nogle Rettebøder, have staaet.

modor moder. En þa madr er liggr med eins huerri þessere tono han hezuer ziri gort þe of xridi lande of lausum oyri. þare a land hæidit þo vil han æi cristin vera.

Um gudfuiær.

- 43 Nu er þet þui næst at ængi madr ma haura lifams lofta vid gudfuiær sin. En gudfuiær ero þrexaldner. hin zyrsti millum þers barns. er stirt verdr of þes er stirt. eða þui hældr til stirnðr. Abdrar gudfuiær(r) ero. millum þes'er barn stirdi. of þes er a barne helt. of xædgina barnsena. þridiæ millum barns þes er stirt er of liot: lægs barns þes er stirt. eða til stirnðr hældr. of ziri þui ero þræstar gudfuiær vid of þau born er þeir stira of of þeiræ xædgini. of ma þræstens barn vid engan þen lifams lofta drygiæ. er þen þræstr heuer stirt. Hældr madr a barne manz til stirnðr þa a xadr of moder barnsena of sua barnet. gudfuiær vid tonos þes. er barne hældr til stirningar. þo at hon haue æi a barne haldet. þa er þet var stirt. heuer madr gudfuiær sin at lifams lofta. þa stulu þau stiliæst. of gangu til scripta. of giældu huart þeiræ .iiij. mætr biscupi.

¹ En ez madr sættezs.

- 44 En ez madr sættezs vid þen mann er leget hæzer tonos hans of hinn same liggr med henni annat sinni siden þa er han trygroze xirigort þe of xridi etc. en biscup tale .iiij. mætr silzro ez þe hans. En ez madr dryir lifamzs lofta vid nokot annat tuituindi en tonos. of verdr han at þui sannr þa er han vtlægr of þe hans allt vid konong en biscup tale ez .iiij. mætr ser ez hans þe.

Jvfr. Cap. 43. I. 53.

¹) Hele dette Capitel synes at være skrevet med en anden Haand end det Øvrige.

VI.

Kong Sverrers Christenret.

Texten aftrykt efter den eneste deraf endnu tilværende Afskrift i Perg. Codex No. 78 qv. i den arnamagnæanske Samling, den samme, hvori Borgarthings ældre Christenret findes, og skreven med samme Haand som denne, altsaa omtrent i 1te Fjerdedeel af det 14de Aarhundrede. See ovenfor S. 338.

I Texten findes flere Capitler, af hvilke blot Begyndelses-Ordene anføres; det Øvrige angives med røde Henviisninger at skulle udfyldes efter den foregaaende Bolk eller Christenret ("i þýrra bælfnum", "i þýrra triftnum rétti"). At hermed paa de fleste Steder menes Jons Christenret, der i Codex gaaer umiddelbar foran Sverrers, og ligesom denne har mange Capitler, hentede fra Frostathings-Loven, er klart, saavel af Ordene selv, som af Citaternes Beskaffenhed; imidlertid maa Udtrykkene i Cap. 82 og 88: "i þýrra réttinum", "i þýrra triftnum rétti" forklares om "den ældre Christenret" 3: Gulathings-Loven, da de blot findes i denne, og hverken i Jons Christenret eller Frostathings-Loven. De med røde Bogstaver skrevne Henviisninger ere i nærværende Udgave satte med mindre Tryk.

Med Codex er *Jon Gíslasons* Papirsaufskrift, No. 327 fol. i den arnamagn. Saml., sammenlignet.

Her heyr upp

crifline doms bók þæn sem flípaðe

Sverrir konongr oc aller biskupar.¹

Sverrir Magnus konongr sun Sigurðar konongs. Eiríkr erchibiskup oc Þóll biskup. 1
Jælgí biskup oc Níall biskup. oc Þórer biskup oc aller bódorda men i Noreghe. senda
juædiu allum guðs uinum oc sinum er þetta brex hýgra. Guðs oc sína. Ver vilium
at menn uiti uarnað þæn oc þyrmslir. þær er menn eigu guði at væita oc os. oc
at varaz við þau stormæle er bann fylgir. Nu ero þeir menn banzættir er rasta
jælgum kirkium oc lenne monnom. oc renna a hendr konom oc briota þær till suærnis.
æir ero oc i hanne er vopn bera i vlyðni til kirkíu eða i þra oc till þinga. En ex
nenn þara ærenda sinna. innan heraðz. þa skal han haza vopn i hende se(r).² oc bera
við engan man þirer flaps safar eða ævndar. En ex menn þinnaz a oc rennr þa a
jendr adrum er vopn heyrir oc ma hin vopn³ az honom þa er vapnlaus þær oc
æitir þa honom flada þa þællr han utlægr oc vheilagr oc a konongr huern þæning
þær hans oc sua biskup oc líf hans æigi at kirkíu⁴ græxt oc sua þa er rennr a hendr
lono oc lætr hana naudga. En ex þrendr græza þæn man i kirkíu garð vttan lonyi
lenne manz eða ræðes manz þa er huerr þeirra sædr .xv. mortom. oc þore líf hans
brott en kirkia flande tíðalaus meðan þa þole er þær.

At ver flulum auflr lufa.

At þa skal konongr vera en⁵ flilgeten er.⁶

At ver hazum þund uarn mæltan i Gula. (2.)

At ver flulum geza manne þrialse ar huert i Gula. (3.)

At ver flulum geza manne þrialse i þylli hueriu i Gula þingo lagum. (4.)

At ver hazum ollgerð heitid. er samtundar oll.⁷ (5.)

At olgerð flulu gera bonde oc husþrøia. (6.)

At menn flulu tiund gera alla oc þulla. (7.)

At biskup skal toma ar huert i huert þylli. (8.)

At aller þyllis menn flulu hazub kirkíu vþ halda. (9.)

At aller þyllis menn flulu flofo til hazub kirkíu þa. (10.)

At biskupi skal væita er kirkíu lætr vigia. (11.)

At aller þyllis menn flulu garð um kirkíu gera. (12.)

¹) Denne Overskrift er i Mbr. med Rødt. Ovenover den överst paa Siden er skrevet med en nyere (uden
Tvivl Arne Magnussöns) Haand: "Anno 1190 editum esse hoc Jus Ecclesiasticum ex Episcoporum synchro-
nismo liqvet." ²) I Mbr. se; aabenbar en Skrivfeil for: (er; rettet hertil i Afskr. 327. fol. ³) vopn

i Mbr.; Skrivf. f. vopn; rettet hertil i 327. fol. ⁴) Rimeligviis Skrivf. f. kirkíu; rettet hertil i 327. fol.

⁵) I Mbr. i. ⁶) Til disse to første Titler findes i Texten ingen tilsvarende Capitler, men de synes at
maatte kunne udfyldes efter Gul. L. 1 og 2. ⁷) heitir har i Mbr. været tilføjet, men er igjen udslettet.

- At allum kirkjum skal up halda. (13.)
 Eð æinla menn kirkjur gera. þa skal þeim upp halda. (14.)
 At þeir skulu gærd um kirkju gera. (15.)
 At girer kirkju vigfslu skal biskupe ze gialda. (16.)
 At biskup skal kirkjum rada oc kenne menn til sætia. (17.)
 Vm kirkju grib oc kirkju gærdg. (18.)
 Vm þau grib er sætt ero alra manna millum. (19.)
 Vm gribbrot er væit er með þoi vaprne. } (20.)
 Vm kirkju bruna.
 Vm niðræl horgenda kirkju. (21.)
 At hæub prestir skal hæima vera. (22.)
 Huerir kirkju grøzer ero. eða æigi. (23.)
 Vm lif þorffo eð æigi er hæima lid til. (24.)
 Huernug þora skal þunnin lif oc huagango manna. (25.)
 Eð huagango tona þorr þra barne þnu hæidnu huerr þira skal oc þorða. (26.)
 Vm barna þirn er æigi ma preste na. (27.)
 Vm þau born er ala þall. (28.)
 Vm barna þenglo. (29.)
 Eð dauðum manne er barn þent. eða orlendum. (30.)
 Vm þæt er tona vil æigi sægia til þadernis. (31.)
 Vm þæt er mædr þillir barne þnu. (32.)
 Vm ambættar barn eð æigi gengr þader við. (33.)
 Vm olían. (34.)
 Vm þiundar gerð oc æglæðneng. (35.)
 Vm ruma þatt. (36.)
 Vm þufl tætu. (37.)
 Vm þæt huat eða ma. (38.)
 Vm þæt er mædr er a þiallum eða i oþrum om langa þætu. (39.)
 Vm þæt er mædr ber vœinendi i mat manna. (40.)
 Vm þunnudago hælgi. (41.)
 Vm nonhælgi oc hatidis daga. (42.)
 Vm þa daga er æigi er non hælgi girer. (43.)
 Vm jola hælgi. (44.)
 Vm þæfða hælgi oc gangdaga. (45.)
 Vm hælagra dagha værl. (46.)
 Vm þæt er armædr eða prestir þendr man a værl. (47.)
 Vm læfþing eða þingiar. (48.)
 Vm rafþr. (49.)
 Vm þomo manz till þaupangr. (50.)
 Vm þildgifi. (51.)
 Vm þiotato a vtidum. (52.)
 Vm biskupe þomo i þnlli huert. (53.)
 Vm iarnburð. (54.)
 Vm þore oc mæinæiba. (55.)
 Vm þuanþang. (56.)
 Vm hægning hælagra cristni. (57.)

- r tonor er mabr utlægez az. (58.)
t er kona sættiz sem falmabr. (59.)
t hui miklu sæðiz mabr er horar tono sına eða kona bonda. (60.)
t er mabr ziretgerer samlæge við tono sına. (61.)
bfljar. (62.)
r tíðir er tono ma za. (63.)
t at æina tono ma mabr za. (64.)
t er born ero ætíð brullaup geten. hælga þau er zyr uoru zvb. (65.)
t at za skal zæstírar tono a zyrstíum .gij. manobom. (66.)
t er mabr lægg með zæstírar tono sinni. (67.)
t er zrílla mang værðr tælin meðan han er i zra. (69.)
t er kona uill lata vīgía síf tíll nunnu. (68.)
nna gírtíng. (70.)
t huar mabr ma geza. (71.)
t rof oc scrípt rof. (72.)
zsetníng. (73.)
t at menn stulu vægu bótía. (74.)
t er .ij. menn blandaz saman um lífíamí loffa. (75.)
t ato um langa zástí eða a vříbúum. (76.)
t er mabr eter roffa tíot. (77.)
t at ængi skal spom ne golbrum zngía. (78.)
t. (79.)
ða vært. (80.)
íða manna líf huar græza skal oc um onnur líf oc um olían. (81.)
íða menn oc vbótía menn oc zflugú menn. (82.)
t at þeir ero vbótía menn er bæríaz i křrtíu eða i křrtíu garðe. (83.)
t er mabr værðr vbótía mabr. } (84.)
t r vegr zadbú sín eða zaber sun sinn. }
t er mabr gengr a trýgðir. (85.)
ez við þæn man er seget hægír tono hano. (86.)
stía man. (87.)
na. (88.)
t er hægírín mabr lómí i land vært. (89.)
t er mabr grægír barn hægírít. (90.)
t er mabr míagerer i křstíne bómí brofe. (91.)
r tíðir er ægí skal sřstía ne þíng tenna. (92.)
n. (93.)
t r værðr vřlægr i křstínum rette. (94.)
t at ængi er vřlægr nema a þíngí se gor. (95.)
íðg vístíar lőngí. (96.)
s búrb oc bób búrb. (97.)
t er tono værðr tēnt at hon se trol kona. (98.)

þett er nu þuí nēst at ver hægím zund vörn mēltan a Gula huert ar sva 2
r þíngmenn sem nu ero ver asatter. þæt ero .lx. or hřrða zyllí. En íam mager

or Kygia zylti. En .xl. or Sygna zylti .l. or Sygna¹ zylti .c. or Ægða zylti næmzdra manna sua sem i loghum er mælt. En æz Sunmøre .xvi. bøndr. En .ij. lender mena stulu æfter vera i Ægða zylti .ij. i Kygia zylti. En a Sun horda lande ein. ein i Sygna zylte. ein i Firða zylti. ein a Sunmøre till þæs at (gæta) hivila manna zirer þiozom oc rans monnom. En lender menn aller adrer er innan ero lagha varra stulu zara till loghpingis or þema zyltium .vi. nema naudsyn gange till. kononge eða sialzra þeirra. oc messo prestar aller er menn laupa tidir at. oc þeir er biskup næzner til .ij. or zylti hueriu. oc armenn aller stulu her toma naudsynialauft. En þessar ero naudsyniar mæltar en konongr uar tómer i zylti oc bydr armanne sinum at gera i gegn ser i hinu næsta zylti. Nu er þæt pui næst at ver stulum her toma sua marger þingmenn sem nu ero til næznder Petros messo æxtan at vptomande solo. En ez æigi toma þa ero þeir vittir. Mádr huer er til Gula þings er næzndr er síðar tómr en fore ero fram forð. En ez zyr tómr oc tómr þo æxtir stæznu dag uarnn þa skal han bota oyri. En ez zirer nemaz aller zyltis menn þa stulu haza hingat at vare adru .xl. marla. þæt æigum ver halzt lagu nautar en halzt konongr var. En ez zirernemo ziorðongr manna eða attongr þa skal or pui ze tælia sem þeir æigu mantall till. En ez þæt zirer nemazt æinka menn þa skal zirer þæt bota aurum .iiij. En ver stulum or zyltium .vi. za till þæss mat oc ze. halzs manodr manne nema læid se lengre oc saald maltz oc oyri silzrs. En sa mádr er þæt zirernemz at za þær till. þa zællir sa zerbena zirer þeim manne. þa skal han bota zirer þæt aurum .iiij. En or Ægða zylti þa skal zara mádr or stípræidu huerri oc iazne sua stípræidum till at .xx. menn zære oc gere .ij. m² manadr matt smørs oc sua miols oyri vegen silzrs eða þæt talt. sylzr er stægit er or oyri þa. oc saald maltz. En sa skal zara er lender menn næzna till eða sylstu menn. eða armenn. En þessa græizlu skal gera æfter zear magne en .iiij. punda smör skal i þessa gærd gera. En or Kygia zylti .xv. menn or ziorðonge huerium oc gera halzan annan manadr mat smørs. stíft tórn oc miols oc oyri vegen oc sald maltz. oc iam marga menn or horda zylti oc ræidi manadr mat manne huars oc oyri veghen oc sald maltz. En .x. menn or ziorðonge huerium or sogne oc gere manadr³ matt huars manne oc oyri vegen oc saald maltz. En .xiiij. menn or ziorðonge huerium or Firða zylti oc gere manadr mat huars manne. oc oyri vegen oc sald maltz. En æz Sunmøre gere huerium manne

¹) Feilskrift f. firða. ²) Saaledes i Mbr.; hvilken Forkortning efter de almindelige Regler barde opløses: menn; udentvivi er dog dette m blot en Feilskrivning. Det staaer nederst paa Siden; Afskriven har rimeligviis havt til Hensigt at skrive: manadr, men har ikke faaet Plads uden til Ordets Begyndelses-Bogstav. Han har udført Ordet heelt paa den anden Side, men glemt at slette det ud, som han paa den foregaaende havde skrevet. Ordet bør saaledes udentvivi aldeles bortfalde, noget hvori man ogsaa ved at sammenligne det tilsvarende Sted i den ældre Gulathingalov maa bestyrkes. Afskr. 327. f. har sat Fork. ald. som i Mbr. ³) I Mbr. m, hvilket her aabenbar maa opløses: manadr; Ordet er saa stærkt forkortet for at faae Plads i Liniens Slutning. Afskr. 327. f. har Fork. som Mbr.

þeirra .xvi. .ij. manadr mate huars oc onri veghen oc sald malz. En sa madr er þæt zirnema at za til þa zællir sa zorena zirer þeim manne. oc skal han bota zirer þæt aurum. .iiij. hueruetna þæs er þingmenn værða vittir i Gula. þa skal þæt ze værða ræidt. En þæt ze æigu aller Gula þings menn oc er þa væl er han sialzr ræidir eða viner hans. En ez han uill æigi þa skal þæt ze ræida armadr lonongs eða lendr madr huer i sinu zylki. oc syltu. oc tata halzu mæira hæima en han þær ræiddi.

Þæt er nu þui nefst at ver stulum geza mane zrialse ar huert i Gula. En ver 3 hæzum þui stipt zyltna a millum at sit ár skal huer var za man til zrelfis. en þeim manne skal zrelse gezaz a drottens dag þæn er nefst er eða værðr á Gulapingi. En ver aller Gula þings menn stulum za ze till aura .v. En ez manne værðr æigi zrialse gezet a drottens dagh. þa stulu þeir menn er þæn man æigu at za bota aurum .xij. biftupi oc laupa man oc geza zrelse þo at sidar se.

Þæt er nu þui nefst at ver stulum geza manne zrialse i zylki hueriu i Gulapings 4 lagum. En ver hæzum þui stipt ziordonga a millum. En þeir ziordongs menn er þæn mann æigu at za. þa stulu haza zrialse gezet zirer nottena hælgu. En ez þeir haza æigi gezet þa¹ stulu þeir bota biftupe aurum .xij. oc laupa man till oc geza zrialse þo at sidar se.

Þæt er nu þui nefst at ver hæzum olgærd hæt看 þæt lalla menn samburðar ol² 5 bonde anat husproia. gere bondr .iiij. saman at zærsta toste nema sua vtalla bui i ongium eða sua ozarla a zialle at æigi mege olgærd sina zora til annara manna. þa skal han iammikit oll gera æin sem adrer þrir. En sa er minna a en .vi. lua bu eða .vi. salda sad. þa skal han þui at æins ol gera at han vili. þæt ol skal gort vera zirer alra hælagra messo hit sæinfa. En þæt ol skal signa till Crift þakka oc sancta Mariu till ars oc zridar. En ez æigi gerer a þeirri stæznu. þa skal gialda biftupe aura .iiij. oc gera oll. En ez æigi gerer oc værðr han at þui tunnr oc sannr at han sitr sua .xij. manode at han gerer æigi samburðar ol. þa skal han bota zirer þæt mortum .iiij. biftupe.

Olgærd³ skal gera bonde oc husproia iamvæge sit oc signa þæt zirer nottena 6 hælgu till crift þakka oc sancta Mariu til ars oc til zridar. En ez æigi hæzir sua gort þa skal bota zirer þæt aurum .iiij. biftupe. En ez han sitr sua vætr .iiij. oc værðr han at þui tunnr eða sannr. at han hælðr æigi olgærdum upp eða vidr lagum uarom. þeim er uer hæzum laght til cristins doms vars þa hæzir han zirergort

Jvfr. Cap. 3. G. 4. Cap. 4. G. 5. Cap. 5. G. 6. Cap. 6. G. 7.

¹) I Mbr. er Ordet þa ved en aabenbar Skrivfeil fordoblet.
er her indskudt i Mbr. ved en Skrivfeil.

²) melis ol er udeglemt.

³) skal gert

huerium peningi ziar sine. Þæt a halzt konongr var en halzt biskup. En han a toft at ganga til scripta oc bota við gud. oc vere þa i norege. En ez han vil þæt eigi þa skal han zara or landeign kononge vara.

7 En¹ ver hazum sua mælt við biskup varn at han skal os pionosto veita. En ver skulum hana sua odlaþ at gera tiund uara alla oc zula æz auægti allum oc zifti oc viðrældi oc allum rettom zongom. En henne skal sua sftipta. at biskup skal haza ziordong annan zatotter menn hin pridia prest. hin ziorda kirkia. En biskup skal toma naubsynia laust i zylki huert a .xij. manodom at veita monnom pionosto þa er til byriar. En þær ero naubsyniar en biskup er siutr eða konongr træzer han zarat. eða ærhibiskup gerer æfter honom at vigia biskup. eða adrær stornaubsyniar verða. En ez maðr sitr sua .xij. manode at han gerer æi tiund sine. þa er han sæðr .iiij. mortum við biskup. En ez han siter sua tuinna .xij. manode at han gerer eigi tiund sine sæðr .vi. mortum silzrs við biskup. En ez han sitr sua vætr .iiij. at han gerer eigi tiund sine þa hæzir han zirergort huerium peningi zear sine i lande oc lausum oyri oc haze konongr halzt en halzt biskup.

8 En ver hazum sua mælt við biskup varn at han skal os pionosto veita en ver skulum þæt at honom kaupa ærtog zirer .xl. næzia innan lagha vara. En han skal sua odlaþ þæt ze at han skal toma i zylki huert a .xij. manodom oc veita tidir oc þa pionosto er till byriar. En ez han tomr i zylki eða i ziordong. þa skal han. eða hans armadr ping stæzna oc læggia eindaga til þæs at han vili haza reidu sine. þa er væll er menn vilia reida honom. En ez menn vilia eigi oc zirernemaz aller mangerðar menn. þa ero þeir sæðir .iiij. aurum biskupi þa skal biskup eða hans armadr træzia þæs a pingi. En ez zirernemaz zære menn þa skal biskups armadr zara till hus honom. oc tala granna hans .ij. er nestar bua honom. þa er væl er þeir vilia zylgia honom. En ez þeir vilia eigi þa skal han træzia þa. þa sæðiaz þeir .iiij. aurum huer þeirra við armann. En han skal sialzr za ser vatta oc zara til hus honom oc træzia reidu oc vitis er við liggv oyri zirer pening huern. þa er væll ez han gældr. En ez han vill eigi þa skal honum til pinge stæzna. zirer ran. þa sættiz han .xij. aurum við arman biskups. En biskup var oc armadr hans oc aller lenne menn skulu sua sinar sater sokia sem et hæzi nu talt.

9 Þæt er nu þui nest at ver skulum kirkium allum uphalda oc cristnum dome er hin hælgi Olafz oc Grimkæll biskup sætti a Mostrar pingi oc þeim allum er sidan uorogoruar. En kirkia er æin i zylki hueriu su er ver kallum hazud kirkia er ver eigum

Jvfr. Cap. 7. G. 8. Cap. 8. G. 9. Cap. 9. G. 10. F. II. 7.

¹⁾ En i Mbr.; skal være: En; Afskr. 327. fol. læser imidlertid: Nu.

aller vpp at halda zylkis menn. En ez su kirkia brotnar oc zalla hornstæzer þa æigum uer timbr at þa þyr en .xij. manoder se gengner. þa stulu ver bota zylkis menn .xv. mortum. þæt þe a halzt lonongr var en halzt biskup. En ez þæt zirernemaz þære menn zirernemo ziordongr manna. eða attongr þa stal flizta or þui þe sem þeir æigu mantall til. En ez þæt zirernemaz æinta menn þa stulu þeir bota aurum þrimr zirer tre huert er till þarz at haza oc þa tre þo at sidar se. vryri zirer mals mat huern. vryri zirer nagla huern er a er vant. ¹En ez menn vilia gera stæin-kirkiu. þa stulu þeir rada er bætr vilia oc vittrare ero en sumir vilia en sumir æigi oc stil þa a. En ez þeir zallaz at þui þa liggr þeim slitt vid sem þeir zallaz at tre kirkiu gærd .iij. aurar zirer stæin lagh huert. en sidan stulu bondr bræða kirkiu sina a huerium .iij. vættrum.

Ålotto stulu oc aller zylkis menn kaup a til hazud kirkiu. at .xij. aurum gulz. En 10 ez æigi er tonypt a zylstum .xij. manodom. er kirkia er gor þa ero þeir sædir .iij. mortum vid biskup. En ez þridiungr manna zælz eða attongr eða æin madr lætr zallaz. gjalde .iij. aura biskupe.

Væizlu stal bua somelega mote biskupe þa er kirkiu lætr vighia oc stal þa till 11 .xij. lærti. oc .xij. alna langt vadmal eða lerezt.

Nu er kirkia gor. Nu stal gærd vm gera. aller zylkis menn. þa stal biskup eða 12 hans armadr gera stæznu til þæss oc æindagha at gærdr stal gor vera. En ez æigi er gor oc stendr kirkia gærðlaus .xij. manode. þa stulu aller zylkis menn bota aurum .iij. biskupe. zirer þæt. En ez þæt zirer nemaz æinta menn. þa stal bota aurum .iij. biskupe zirer tre huert er till þarz at haza. oc þa tre till oc gera gærd þo at sidar se. slitt er vm griot las sem vm tre ez gærd stal ez griote gera. Nu er kirkia gor oc gærdr vm. þa stulu aller zylkis menn vigslu a kaup a til biskupe .iij. natta vift með .xxx. manna.

Nu ero kirkjur allar adrar er gærd stal vpp halda ziordongs kirkium oc attonge 13 kirkium. oc hogendes kirkium þeim kirkium stal allum vpp halda. oc æigi tuzt onða. En ez kirkia brotnar oc zalla hornstæzer þa stulu þeir menn er kirkiu æigu lata timbr a tuzt loma þyr en .xij. manoder se gengner. En ez æigi tømtr þa stulu þeir aller er þa kirkiu æigu. bota zirer þæt biskupe .iij. mortum. oc þa til oc gera kirkiu þo at sidar se. En ez zirer nemaz æinta menn þa stal bota biskupe zirer þæt aurum .iij. zirer tre huert er till þarz at haza. oc þa tre þo at sidar se oc gera kirkiu oc huergi tuzt onða.

Jvfr. *Cap. 10. 11. F. II. 8. Cap. 12. G. 11. Cap. 13. 14. G. 12.*

¹⁾ Slutningen af Capitlet fra dette Sted, saavel som de to følgende Capitler, ere tagne af Fr. L.

- 14 En ex gera einka menn kirkju lendr maðr eða bonde eða huer sem gerer kirkju. þa skal þeim upp halda oc aldri tuxt vnda. En ex kirkia brotnar oc zalla hornstæzer. þa skal han timbri a tuxt tóma þyr en .xij. manoder se gengner. En ex eigi tómr þa skal bota þirer þæt aurum .iiij. biskupe oc þa till oc gera kirkju. En ex han gerer eigi oc lætr han standa .xij. manode tuxt auda. þa skal han en bota þirer þæt .iiij. aurum biskupe. En ex han lætr liggia vætr .iiij. tuxt auda. þa hæzir han þirer gort iordunni er kirkian var a gor. þa a konongr iordena oc oblað með þui at haza kirkju a gorua innan þyrstu¹ .xij. manoda. En ex han gerer eigi sua. þa skal bonde tale ætr iord sina oc gera en kirkju á. En ex bonde hæzir eigi gort a þeim .xij. manodom. þa a konongr iordena oc tóme aldri vndir bonda síðan.
- 15 Nu skal garð vm gera þeir menn er þeirri kirkju eigu upp at halda. oc haza gort a .xij. manodom. En ex eigi er gor a .xij. manodom þa skal bota aurum .xij. biskupi. En ex þæt þirer nemaz einka menn. þa skal bota aurum .iiij. biskupi þirer tre huert er till þarz at haza. oc þa till tre þo at síðar se. Nu ero kirkjur allar gorvar oc garðr vm.
- 16 Nu skal vigslu a laupa at biskupe. hueruetna þess er iord er vighð oc kirkia vighð. þa skal laupa aurum .xij. vigslu a kirkju garde. en .iiij. mortum a kirkju oc .iiij. natta væizlu. [En at bæde se vighð kirkia oc kirkjugardren. þa skal vigslu a laupa mortum .iiij. oc .iiij. natta væizlu.² með .xxx. manna bæde a kirkjum oc kirkju garde. Nu ero kirkjur gorvar oc kirkju gardar vm oc vigsla a lóngt a allum kirkjum oc kirkjugardum.
- 17 Nu er þæt þui næst at biskup var skal kirkjum rada sem Olafz hin hælgi iattade Grimkæli biskupi a Mosstrar þingi oc sua sem ver vordom a satter síðan. Biskup var skal presta till kirkna þa. alla þa sem han vait at rettar tíðir kunnu at vaita monnom. oc han hæzir os þui haitið at ver stulum þa tenne menn haza sem os þokkaz þæt er þorn rettr.³
- 18 En ex maðr lystr man hæiptugri hende með hueriu sem han lystr man eða serrer eða till dauz drepr i trift kirkju garde. þa hæzir þa þirer gort lande oc lausum vñri er vigh vakte. þat þe a halzt konongr en halzt biskup. En þa er þirer vord. tale adr reet sin halzu mæira. en i engum stað adrum or þui þe.

Jvfr. *Cap. 15.* G. 13. *Cap. 16.* G. 14. *Cap. 17.* G. 15. F. II. 11. *Cap. 18—20.* F. II. 10.

¹) þyrstu er tilskrevet over Linien, men med samme Haand som det øvrige; optaget i Texten i 327. fol.

²) [Dette er tilføiet nedenunder med samme Haand som det øvrige og med et Kors af Sort og Rødt til Henviisning, hvor det skal indskydes; optaget i Texten i Afskr. 327. fol. ³) Stykket: oc han hæzir os þui haitið &c. er taget af Fr. I.

Hueruætna þær sem grid ero sett alra manna meðall. þá settiz þa .xl. marla er 19 a þau gengr. En rettr hins er zirer værðr væz at halzu huart sem han zær hogg eða saar. En um æinka grid oll þa stande þau sem bot flitr. En ez madr gerer hit sama vert i hazud kirkju garde með hæipt eða i hazud kirkju. þá gjalde .xv. merkr fliz metnar. kirkju halzt en biskupi halzt. oc lome aldri i land æzr zyr en bott se með kirkju. En hogendes kirkju skal bota zirer slitt vert halza .viij. merk. oc skal sua hueruætna þær sem brotenn værðr kirkju zridr. En þo tynir kirkja vigslu sinni at æigi lome blod vtt. þegar með hæipt er loftet. En huergi spillir vigslunni ærundar lauft blod. En ze þess er vigh vatte skal taka till kirkju vigslu zyr en i kononge garð gange. eða biskups.

En ez madr vaitir manne atlaup. eða far með æinu hueriu þui vopne er zirer 20 bodet er at bera i kirkju. eða i kirkjugarð. eða til dauz drepr. oc værðr i þui æz tælin. han oc hans sor ero ugild at þui sinni bæde kononge oc zrendom. þo at hann værði æz tælin. oc æigi i kirkju grozr. Sama er mælt um alla þa er hanom vaita lid með vopnom. ez þeir za mæin æz. En ez grazner verða at naudgum zorrædes monnom. þa stande kirkjan pionostolous till þess er kirkju sofnar menn zlytia þæt brott. En ez þa madr hæzir zyr mæir spectar madr veret oc bioda zrendr at soma kirkju er zridr var a broten. æz gioldum ez notor værða. eða æz adrum zearlutum hins dauða þa lidi þæt biskup sem honom syniz. En ez hazud kirkja brennr eða annur kirkja. æz handuommom prest. eða hans zelagha. þa skal prest ræida timbr a tuzt till iamgodrar kirkju. En ez annar madr ber æld til kirkju er vstyzdr er till at bera þa haze han abzrgð a kirkjunni oc allu þui sem i er. En prest abzrgiz allan þæn æld er at hans rade er boren sua sem han sialzr bere.

En ez madr a ser hogendes kirkju oc zællr hon nidr oc liggz .xij. manode. gjalde 21 biskupe .iij. merkr. oc sua adra .xij. manode oc hina .iij. En sidan gere garð um. oc gjalde æigi mæira.

Hazud prest eða annar¹ i stad hans skal hæima vera. oc gera monnom ræidu 22 er þurzi ero. En ez han zær i zra naudsynia lauft. oc lómr madr með naonga sin dauðan eða með adrum naudsynium oc missir han prest. þa hæzir han zirer zaret ræidu sinni a þeim settonge. eða attonge er þa madr er or. þa .xij. manode. En prest huer skal haze með ser trismu oc alla þa pionosto er han þarz at flira barn huert er han zær. En ez æigi hæzir han oc er honom bodet barn at flira. oc doyfr þæt barn vstirt oc vkrifnad. þa gjalde prest biskupi .iij. merkr. en zædr barnsens .vi. aura.

Jvfr. Cap. 21. F. II. 13. Cap. 22. F. II. 14.

¹) Egently staaer i Mbr.: amār. Punktet under den første Streg i m viser, at Afskriven har villet rette det til n; Afskr. 327. fol. har ogsaa læst: annar.

- 23 Kristin man huern skal i kirkju garð græða. oc till kirkju hafa þort líf innan .v. natta naubsynia laust. nema þæn er ser banar sialzr at vilia sinum. eða han hafe veret þra trisni stíldr meðan han var lífs. eða han hafe boret vopn i vlydni i kirkju eða i kirkju garde. oc værðr þan þær ættelin. En ef vðaða vært værða um sialzo síns bana þa ma græða han i kirkju garde. En ef æigi græzr sem mælt er. gíalde .vi. aura bífstupe oc þore líf til kirkju.
- 24 En ef maðr skal zlytia líf af hende ser oc hæzr han æigi hæima nýrít líf till. þa tate han af nagraðnom sinum nestom. sua at han værði með .v. man oc hafe þa talmenn aðr er han hafde hæima líðzora þyr en han træzi aðra till. En þa er þrírer nemft gíalde .iiij. aura ef honom var saght aðr til. En ef han syniar kuadu syni með æins æidi nema hin hafe vitni till. En ef kona værðr með barne dauð. þa skal hana græða i kirkju garde sem aðra menn oc æigi stera ne þra tafa.
- 25 Sunnitt líf huert oc hus gango manna líf skal þingat til kirkju þora sem nest er græzet att. En ef prest meinar kirkju garð. eða vphalz maðr kirkju. þa skírfote þa vndir .ij. vatta. oc zele honom abyrgð a hende er kirkju garð bannar oc vardar honom ælli þæt mal síðan. ef vattar duga. En hin er bannar zlyti líf til hazud kirkju er æigi vill þær hafa. eða abyrgiz sítu sem hin er þyr þor með.
- 26 En ef kona þu doyri þra barne er a meðal husa gengr þa skal bonde þora barn till kirkju oc lata trífna. bíoða huerium er þoða vil til kírf þalka. En ef ængi vil hafa. þa hafe bonde hæim með ser oc þoðe manob hin nestu. En síðan þoðe þrífne menn aller til guðs þalka þore bonde till nestu bear oc late topp þrífna. abyrgiz þa barn er æigi vill við tafa en hin læggi níðr at vðædiu með vitnum.
- 27 Sva hæzr Jon ærlíbífup lozat er sua bers at at kona værðr æinsamann stóð. þa er hon værðr barns leffare. oc er barn sua slútt at þæt ma æigi koma till þundar við prest. oc er ælli annara manna i nonð sua at híoþ mege væita barne þui at stíra. þa skal hon stíra þæt slóþ hælðr en vffírt dýgi. oc i vatne ef till er. En ef æigi er þæt till þa skal hon drepa i dog þrýsuor eða i sæ. eða i snío. En ef ælli er þæt til þa skal læggia rafa a bríoft oc a hærðar i troff með þæim orðom er till ero sett. Et stíri þit i nægne þaður oc sunar oc hælago anda. oc geza nægn. þa er þæt barn kirkju læghit. oc sua skal þaðer barns¹ stíra hælðr en vffírt dýgi. oc æiga þo kono. sína. En ef barn stýrliz við þa þore þæt barn til prest sem stíotazt oc læggi

Jvfr. Cap. 23. 24. F. II. 15. 16. Cap. 25. F. II. 16. Cap. 26. F. II. 2. Cap. 27. F. II. 3.

¹) I Mbr. er Bogst. s i Ordet barns tilföiet over Linien.

1 trisnu a með þeim orðom oc æmbætti er ætíð stírn er. En ex prestfr tótrnggir barnn se scirt. þa sanne sa með æins æidi er stírdl. eða sa er ner var.

Sóða skal barn huert er boret er trisna oc til lírtiu þora er manz hazud er a. 28

Sadr a barn huert. En sa skal zader vera er moder segir a hendr. nema han 29 d lyrttar æidi undan þorez a þyrsta dome er han er til tuaddr huart sem þæt er alfrar tono barn. eða æigi. En ex tona dýr oc hæzir hon æigi sagt til zæðernis ne sinu. þa soke sa (er) reet a (a) henne bæde till rettar sine oc sua till vidr talu ne eða¹ halde zirer þæt lyrttar æidi.

En ex tona lenner (daudum)² manne barn eða þeim er orlendes er þa sanne hon 30 d guds stírlum. oc ex hon vædr stírl þa tale arze með barne. En ex hon vædr full iji stírl zirer. En ex tona andagt er daudum manne lenner barn. þa haze arze s dauða tofte .iij. tale vidr barne eða iarn here. eða vinni lyrttar æid.

En ex tona vil æigi segia til barns zadr þa stæzni armadr tonongs henne þing 31 talle at þræl æigi barn með henne nema hon segi til zæðernis. En ætboren tona .iij. morkum stírls uid tonong um þæt mal. En barn skal modor zylgia. ex tona zær æigi zadr barne sinu þa tale þæt ret ætíð modor zædr sinum.

Ex madr ber barn sit vt hæidit. eða triftit oc spillir oc vædr han tunnr oc 32 nr at þui. þa hæzir han zirergort ze oc zridi oc kallum ver þæt mordet mylla. ex biskup eða armadr lenner þæt manne at hann haze spilt barne sinu hæidnu trisnu þa skal synia sua þessa mordz sem annars. En ex sa æidr zællr þa zællr iom till utlægðar.

Ambattar barn huert er æigi gengr zader vid þa skal drotten hyggia zirer till 33 J er zader gengr vid. en æigi lata dornia handa meðall. En ex dornia lættr gualde tten .iij. mertr.

En ex madr þarz olíanar oc ma æigi hazud prestfr til tomaz þa skal sa olia er 34 iuna a með prestens hioip ex æigi zær zæira lid til oc hældr æinsaman en hin si. En ex han hæiter hazud tiund sinni zirer høgendes preste i sotti sinni oc er i at með hazud preste at olia han. þa haze han þridiung æz en hazud prestfr .ij. luti.

Jvfr. Cap. 28—30. F. II. 1. Cap. 32. F. II. 2. Cap. 33. F. II. 6. Cap. 34. II. 17.

¹) I Mbr. l, hvilket i Almindelighed betegner: er; men her uden tvivl er en Skrivfeil for t., der betegner: Afskr. 327. fol. beholder Forkortn. ²) daudum tilf. i Margen med en nyere (Arne Magnussons?) nd. Det er saavel af Sammenhængen som af Indholdslisten S. 410 tydeligt, at dette Ord ved en Uagtighed af den gamle Afskriver er udeladt; Afskr. 327. fol. optager det dog ikke.

En ez han oliar ein saman þa tale halzt hvar þeirra. En þær hoxer þa stilsange er hazud preste byriar allr prest lutr ælligar gerez græin exfir mala vægsti. en olian oll skal lauplaus annars kostar.

35 Þvi haza menn gudi heitid at menn stulu tiund gera az allu sade sinu. oc az allum rettom zangom sinum a huerium .xij. manodom oc az lada oc lada till za. En ez æigi lædr az gialde aura .iiij. biftupe. oc gera .iiij. mæla torns i lut huern az .iiij. salda sade. eða læggi zram slitt sem vill oc sanne með æins æidi sinum. En ez madr er traxdr tiundar oc gerer han æigi þa sædiz han .iiij. mortum at oc sua annat sin oc hitt pridia. En hit ziorda hæzir han zirerzaret zridi sinum. oc ze vid konong oc biftup. iamvæll einloypir men sem bondr. Vidr ældis tiund skal oc gera. oc zram græida az slitu sem lizir at huita sunnu dægi tuitende þær sem komr till. En ez minna værdr þa se su laustn a er mælt er. zyll at ærtog. talzr at .x. pæningum taldum. lamb at zimm pæningum taldum oc sua tid oc gris.

36 Roma stætt skal gialda. etc. Zæ þetta sðazt i zyrre bættinum.¹

37 Hver madr .vij. vættra gamal oc .vij. vættrum (ellri) skal a huerium² passa dægi tala hust er han ma til kirtiu toma eða nær han lenne manne. En ez han er .xv. vættra gamal eða ælri oc er honom æigi sua scrizt at han skal æigi hust tala. oc sitr han sua .xij. manode at han tatr æigi hust oc etr þo tiott zyr en han hæzir hust tælit þa sædiz han .iiij. mortum zyrsta ar oc sua annat³ oc hit .iiij. en vllægr ez han sitr sua lengr. En ez lenne madr vill æigi geza honom hust oc tallar øste hans valda. þa skal þa er æigi nær husti stiota male sinu till biftups eða til lorsebrodra at krist kirtiu. er biftup er æigi hæima oc eta æigi tiot safalaust zyr en han haze lytt male sinu. En ez madr etr tiott i langa zastu þa hæzir han zirerzaret zridi sinum vid alla menn oc ze sinu vid biftup ez han er zultida oc heiluita.

38 Eta ma þæt er biorn bær oc zirer bærgz zællr oc er naut stanger naut. bana skal kona zenade hældr en daut liggi. ez æigi er talmadr till oc sua ez vargr bitr. þæt ma oc eta er madr gældir buze sitt oc værdr az þvi dauft oc sua ez hundar bitr⁴ oc zla hud az navti oc stinn az saudi oc stera az þæt alt er tennr haza tælit oc tasta a vigdu vatne. En ez buze gengr a sto eða zællr. eða i vatnn eða i brunn oc drufnar þa ma eta. Eta ma talz ez han hæzir eted .iiij. magzyllar. oc er drepen sidan. En ez vræinindi zællr i mat manna eða i dryt þa ma nongta az oc tasta adr

Jvfr. Cap. 35. F. II. 18. Cap. 36. F. II. 20. Cap. 37. F. II. 40. 41. Cap. 38. F. II. 42.

¹) Stedet, hvortil her henvises, er Jons Christenret Cap. 64, ligelydende med Fr. L. II. 20, see ovenf. S. 137. ²) I Mbr. hueriu, hvilket er en aabenbar Skrivfeil, idet Stregen over u er glemt; Afskr. 327. fol. læser: huerium. ³) I Mbr. ved en Skrivfeil: anniat; Afskr. 327. fol.: annat. ⁴) Saal. i Mbr.

þu vigdu vatne. oc midla æz vid þatofes menn æztir raðe prest fíns. oc sua þæt er i arðir þællr eða i þenn oc alt þæt er maðr væit bana oc hæzír æigi drepp af bana iorðet. Eða skal villidyr huert er menn hitta oc zygla oc zifla.

En ez maðr er staddr a zíollum. eða i vttorþium om langa zafstu. oc hæztir han 39 iedr. þa skal han hualvetna eða hælðr en ðoria nema mannen. En þegar han tómr iðl bygða þa sægi til þeim preste er han ma zyrftan zinna. eða sæðiz han .vi. aurum vid bífup. En ez han zær om annan aðrum .vi. En vtlægr er han zær þægiande om hin þríðia. oc a lonongr hælzt ze hans en hælzt bífup. prestr sæðiz oc .vi. aurum z han væiter honom æigi ftrízt.

En ez maðr ber vræinindi i mat manna etc. þesse er i midium lapitula. i zýrra 40 ællinum er sua byriar. at ez maðr er stadr a zíollum.¹

Þæt er nu þui neft at hin .vij. dagh huern er hælakt oc tallum ver þæn sunnu 41 dagh. En þuatdagh zírer skal hælagr at none þa er þríðjungr lizir dags æztir. oc nana noft til hana otto. sua at ælli skal vinna huatle zífia ne zygla oc æigi afr ie enng nema þæt er till er laght er menn roa læidar finnar þa ma haza dorg zírer iorðe eða roa vndir zarme þeim er a fygnum dægi var laden. En ez þeir tóma þeim a hælum dagum oc er haznløfja þa ftulu þeir lafta zarme or zlobar male. oc biargha ftipi finu. Eða zara menn læiduægis læidar finnar oc rela roð með lizium þeim er a virlum dægi voro bundnar. Sa er tunnr eða fannr værðr at þui at han vinnr a sunnu dægi. þa skal fa bota zírer þæt aurum .vi. bífupi oc ganga il scripta oc bota vid gud. En ez mann manna vinnr vflenzt zírer vftan drottens að þa skal bæria hub æz þeim eða bote aurum .iij. bífupe.

Nu ero þeir daghar .xiiij. en Olæzr hin hælgi oc Grimtæl bífup settu oc bodo 42 at nonn hælghr oc zafsta skal zírer vera. oc sua þyrma fem sunnudagum. Nu er æinn lons messa om fumatet. Annur Petros messa þríðia hælagra messa i Sæliu. .iiij^a Jaobð messa. .v^a Olæzr messa zýrri. setta Laurentius messa. .viij^a Mariu messa hin zýrri. .viiij. Bartholomeus messa. .ix^a Matheus messa. .x^a .ij^a postola messa. .xi. alra hælagra messa. .xiiij^a Andres messa. .xiiij^a Thomas messa. En þo at æigi fe non hælakt zírer Riðziels meffo. eða zafsta þa liggz þo þeim flíft vid er vinnr a þeim dægi sem a unnu dægi. Nu ero þeir dagar talðer er zafsta er zírer oc nonhælgr oc sua bota irer fem sunnu dags vært ez vinnr.

Jvfr. Cap. 39. 40. F. II. 43. Cap. 41. G. 16. Cap. 42. G. 17.

¹) Henviisning til Jóns Christenret Cap. 37, ligelydende med Fr. II. 43 (see ovf. S. 145), undtagen at ioden i hiin er 3, ikke 6 Örer.

- 43 Nu ero adrer dagar er æigi er non hælgr zirer ne fæsta. en þo stulu iamhærlager zirer verfum sem sonnu dagr. En ez menn vinna a þeim dagum. þa skal bota zirer þæt .iij. aurum silzro biskupe. En ez vinnr man manna zirer vttan drottens rad. þa skal bota zirer þæt halzum adrum oyri.
- 44 Nu hæzr vpp iola hælgi. zyrst .v. dagha. oc attande dagr oc .xiiij. dagr þeir stulu aller iamhælgir. en dagar þess a millum. þa skal biarga buze ez þarz. En þa er Paals messa nest iolom. en þa er kyndils messa. En þa er Petros messa. En þa laupars messa. En þa Mariu messa. Nu ero daghar ziorer er æigi skal iord opna oc æigi lif nidr setia. er æin fliri þorsdagh æzter non. Annar allr langa zrea dagr.¹ Hin þridi passa æztan till nons. Hin ziorde passadagr allr. En ez nidr setr þa skal bota zirer þæt aurum .iij. biskupi.
- 45 Passa dag hin zyrsta skall ædi vinna. En mana dag oc tyesdagh lozar biskup monnom at flaza zirer bu sit oc heim reida ez adr var hogguitt æz stuzi. oc æigi lengr vinna en til middags. loysa skal halm zirer naut oc myli vndan zora oc reida hoy heim oc þo æigi izir midian dag. En ez fleira² vinnr a mana dægi. eða tyesdæghi. eða lengr en til midzdays gialde .iij. aura biskupe. En odens dagr allr hælagr. Gangdaga dag hin litla stulu aller menn fæsta oc lata hælakt zra midium dægi. En gangdaga dagar ero þeir .iij. er vinna ma til middags oc fæsta til nons. en hin ziorde alhælagr sem iola dagr hin zyrsti pui at þa er vppfligu dagr drottens vars. En þa er æigi hældr sua gialde .iij. aura zirer mana dag oc tyesdag en .vi. aura er vinnr hælga þorsdag. ²En .ij. postola messa oc kross messa. Halwardz messa. Botolz messa. Svithuns messa. Anutz messa. Olaz messa ozre. Mariu messa ozre. kros messa om haustid. Martæins messa. oc Klemetz messa oc Nichulas messa. þessa dagha stulum ver hælga halda. en huer sem Mariu messo dag eða kros messo dagh vinnr gialde .vi. aura. en zirer alla adra .iij. aura.
- 46 Ez madr verdr zunnin a verli a æinum huerium dægi þeirra eða a messo æptni er nonhælakt er zirer. gialde .vi. aura biskupe. Sua ez etr tui mæles oc stildi fæsta. sua anaudigr sem zrials. En ez hin anaudgi vinnr annat .ij. at bonda rade eða fialzo sine late þrel hud sina. ez han vinnr at sinu rade. eða drotten hans loysf hud hans .iij. aurum. En alla adra messo æptna. ma vinna til nettr. En gialde .iij. aura er vinnr þa messo dagha oc sua ez zrials madr etr mat sin tui mæles þa er fæsta var boden zirer.

Jvfr. *Cap. 43. 44. G. 18. Cap. 45. F. II. 30. 31. Cap. 46. F. II. 28.*

¹) I Mbr. ved en Skrivfeil: fæta dagr; hvilken Læsem. Afskr. 327. fol. har beholdt. Capitlet fra dette Sted er taget af Gul. L. 18 (sidst) men forandret.

²) Slutningen af

En ex prest(r)¹ eða umbodo maðr tuez haza stæðet man a verli a einn huerium 47
 þi þeirra er heilagr er þa sueri han ein undan ex han syniar eða glalde slitt er
 r liggr. En prestir skal huer sortia viti oc sialyr haza. þæt er han star tros till.
 ex han er æigi stæðen a verli þa skal með þessu heimistuidar vitni sortia. ein skal
 a en .ij. sanna um .iiij. aura mall. en um .vi. aura mall ein sueria en .iiij. sanna
 þeir skulu vera zyllis menn. En sa er æidstazr. Et stytr þui til guds at et
 zir þetta hoyrt. oc þæt hæzir zloted um .iiij. bea oc þrimr zleiri. En æigi næit
 nuart þæt er satt eða æigi. En hin syni með æino æidi ex han næit sit logen vera.

En ex maðr gerer hoyolas eða vidarlas zyr en heilakt er þa skal han heim 48
 da þo at heilakt se oc þæt æitt in bera. er nongta skall um þa hælgi vid hiord
 vid hiun. En timbr las oc ziala las stendr þær tyrt sem lomet er. þa er þridiung
 is lizir ættr. En onnur loss oll ræidi till hus þær sem zyrst ma na. En zatta
 di oc klyziar læggi in þær sem zyrst ma hus za. En sevar zlate stænde tyr þær
 lomar at hælgi. En ex a retr eða straumr þa zære.

En huerueta er vid eða skip retr a æign manz eða zearlut manz. þa hære sa 49
 er lenner oc .ij. vatta hæzir til. En ex hin hæzir haghaf. þa halde zirer æino
 i er .iiij. aura er vært eða minna. en lyrittaz æidi er mæira er vært. En sædr
 igi er a hælðr oc zære so zearsofn sem allar adrar.

En ex maðr lomar til kaupangre eða vill brot zæra etc. þetta er i zyrre beallinum.² 50

þetta er su mistun oc linan er paven Alexandr iattade Øystæini ærchiebiskupi etc. 51
 ua er þetta.³

En ex maðr ettr liot a zrea dægi oc værðr vada vert borte vid gud. en biskup 52
 ettri a þui. En sa er at vilia sinum ettr gialde .vi. aura biskupi. En ex han ettr
 a zria dagha i samt. zirer gort zridi vid alla menn en ze vid konong oc biskup.
 ne domr ex han vinnr .iiij. sunnudagha i samt.

Biskop skal toma i zylli huert a .xij. manodom naubsynia laust at væita mon- 53
 n pionosto eða þernaz þær ræidu sinnar er han skuldi hære þa .xij. manode. En

Jvfr. Cap. 47. F. II. 29. Cap. 48. 49. F. II. 35. Cap. 50. F. II. 37. Cap. 51.
 I. 26. 27. Cap. 52. F. II. 38. Cap. 53. F. II. 44.

¹) Prest i Mbr.; maa være Skrivfeil for prestir, hvortil det ogsaa i Afskr. 327. fol. er rettet. ²) Hen-
 ing til Jons Chr.r Cap. 33, der lyder saaledes: Svá er enn mætt. er maðr temr til kaupangre. eða vill hann
 aut zæra. þá skal hann bera. ex hann vill. næt til skip eða æz skipi. mánaðarmat miðs of annan smiðs of
 ríðinga. of beri hvárt sem hann vill á öglu eða i hendi sér at ústætu. en þæt er tólgært eða minna. en eigi æz
 a skipi. nema biskups hæzi orloz til. ³) Henvísning til Jons Chr.r Cap. 30, 31, ligelydende med Fr. L.
 36, 27, see ovf. S. 139, 140.

bonðr flulu gera biskupi reidflota huerueta þær sem han skal um land fara. oc han komr ægi flipi við. oc skal han við bryggju sporb við reid flota tala. En ros huert er till flilt er sele er a lomen. huert sem biskup fær nema armadr hans lat annan vægh biöda. En þa er annan vægh gerer gjalde .iij. aura silzro biskups zirer oyl huern en .vi. aura zirer reidflota böð þall. En ex madr komr till reidflota fliptis oc lögnir reidflota. oc lætr ægi till lutanar toma þa er blasat er till þa se sem han hæze vort.

54 Um þau ein mol skal iarn bera er i lagum ero till flild. En ex madr verdr zirer ozrili oc nær han ægi lagha vndan þorslo. oc skal biskup annattuæggia hagha sua at han hæze logh eða löngja honom ælligar at bera iarn. eða broðr at krist kirkju ex ægi er han hæima. Sua oc ex madr hæzer ægi æiða lid. oc þo retta vorn. En at hazuud kirkju skal madr iarn bera i herade. En at einni kirkju er till er flilt i laupangre huerium. En prest þa skal iarn vighia er tiund þess manz lætr. oc lauplaust bæde við han oc hazuð prest nema vistir þær er heraðz prest þær er han fær till hazuð kirkju.

55 Þa madr er suer æið roanga(n) þa sæðiz han .iij. mortum uid biskup. etc. læi(ta) i hinum þyrta bæstinum.¹

56 Sua er mælt at ængi madr skal tala lono i ætt sina annars kostar er mælt er oc biskup lozade a Mostrar þingi oc aller menn vurdu a æitt satter. Tælia skal þra þyzlinum .ij. .vi. menn a huarntuæggia vægh oc tala at hinum .viij^a. En² ex madr vill tala lono þa er þrænde hans atte. þa skal tælia .iij. menn huarn tuæggia vægh þra broðrom .ij. oc tala at hinum zimta. þa skal oc sua tælia er han vill tala þrændlono þeirrar lono er han atte adr. En ex nanare lætr þa skal æz lata a hinu þyrsta þingi. En biskups armadr skal stæzna honom þing oc tæli han þrændseme þra þyzlinum tuæimr. en hin lome monnom a meðall. En haughgildismenn flulu bera þrændseme i sundr at han mege æigha þa ero þau ægi sæð. Nu ero ægi till innan þyzlis haughgildismenn annars tuæggia þeirra þa skal gera þeim stæznu til a þyrsta þingi innan lagha varra sua sem han ma fara til þings tvivægis. En ex huatte er till haughgildis menn eða nærgildis. þa næzni biskup eða armadr hans bonðr .xij. hina bæztu innan þiordongs oc hæze han .ij. æz þeim a adro þingi. En ex han komr þa

Jvfr. Cap. 54. F. II. 45. Cap. 55. F. II. 46. Cap. 56. F. III. 1.

¹) Henviisning til Jons Chr.r. Cap. 53, ligelydende med Fr. L. II. 46 (see ovf. S. 146). Da Boden i Jons Chr.r. efter Cod. 78. qv. er nedsat til 12 Örer, medens den i nærv. Lov anførte første Linie har 3 Mk., ligesom Frostathingsloven, synes man heraf at kunne slutte, at paa alle de Steder, der maa udfyldes efter Henviisningen til Jons Christenret, er dog Bödernes Størrelse at angive efter Fr. L., uagtet Jons Chr.r. overalt nedsetter dem til det Halve af hvad hiin ældre Lov bestemmer. ²) I Mbr. ved en Feilskr. endnu et a.

æigi monnom a meðall þa late han æz þeirri konu at vſæðliu er þeim var vufu vegr. En klond loma a millum þeirra zirer hætt brullaupp þa a biftup enga ſoln a. hualle til zæſtar lono ne till zear vid giptingar man. zyr en þæt mall er lœſt vid biftup. En ez han zær þa ſæðiaz þeir bader .iij. mortum huar þeirra vid biftup nema hon æigi ſloz zirer ſer at rada þa ſælliz hon ſem zorrædes madren ſilbi ælligar. No lætr han æigi æz a zyrſta þingi ſua ſem logh ſilia. þa ſtæzni biftups armadr honum annat þing oc ez han ma þa loma monnom a meðall. þa æigi at vſæðliu. En ez han lœmr þa æigi en monnom a meðall. þa er han ſædr .iij. mortum. En biftups armadr ſtæzni honom þa hit .iij. þing oc lome hin en monnom a meðall ez han ma. oc æigi hana ſidan at orſælliu. eða late þa æz oc gualde þa hitt .iij. ſinni .iij. merkr. En ez han lætr þa en æigi æz zære vllægr. En ez madr lætr brœðrong ſina eða ſyſtrung þa er þær ſidazt .iij. marla ſætt. En vp i zra þui ſem zrendſeme vſtyldiz þa ſtulu zalla æz .ij. aurar æz lne hueriu. þa vædr mort at ſetta lne. ſamu lund er um ſizſtæpe.

En till hægningar vm triſtni ſpæll þa ſtall þeſſe moll zylgia bonda rette vm 57 ſættarzar. luena mol oc mæinæidar. liotata zirer huls tatu. tiundar ſætt. zirer lirltiu zrid brott oc lirltiu gardz. reidſtiota zall oc reidſtiota bod zall. En oll annur mol ſtulu zalla till talens rettar oc allar ſættir ſylzmetnar i triſnum rette.

Þetta ero þær konor er vſtyldar ero et cetera. þetta er i zyrra triſtni rettenom.¹ — 58 En næzna ſtal menn .xij. iamgoda honom. þær ſtal han æin æz þeim .xij. haza en ſialzr annar vera en hin þridi nanaste vidr.² En þeir þrir er zirer orde oc æidi tunnu at hyggia a vara tungu. Þæn æid ſtall vinna zirer lirltiu durum. En ez ſa æidr zællr þa er han ſannr at vðadom. En þo at honom zallez ſa æidr. þa ſtal han þo na guds ſtirſlum. hældr en han ſe ſannr at ſot. En ez han vill hualle æid zæſta ne iarnburd. þa gere armadr biftups honom manodr ſtæznu æz lande brott. ſe hon vllægh iamvæll ſem han nema runnit vere a hendr henne. Ez æigi var þæt þa ſe zridlaus bæde þau. oc zære or landæign konongs varð. till þeſſ er þau haza int ſkript ſina þa er ærhibiftup læggr a hendr þeim oc zirer gort huerium pœningi zear ſins bæde i lande oc lauſum oyri. þæt a konongr halzt en halzt biftup nema konongr oc biftup vill bætr gort haza ſidan þau loma hœim æztr. haze han zimtar grid zra

Jvfr. *Cap. 57. F. III. 2. Cap. 58. F. III. 3. G. 24.*

¹) Henviſningen er til Jons Chr.r. *Cap. 49*, der er ligelydende med *Fr. L. III. 3* (ſee ovf. *S. 149*) paa det nær, at Stykket "ſa uſlægt er henne ſpillir" indtil "annars mang lono" er udeladt, og at der fordres ſættarið, ikke ſyritarið. Efter ".g. uitur ſorar" (ſee ovf. *S. 149, L. 9*) maa det i Texten ovenfor ſtrax paaſølgende Stykke, der er taget af Gulath. *La Cap. 24*: "En næzna ſtal" indtil "ſannr at ſot" antages at ſkulle ſtaa ſtedetfor Froſtathingalovens og Jons Christenrets: "En ez æidr zællr . . . ſem annur." ²) Udentvivi

tírtíu dærum þui at sua a huer þeirra manna er till stírsta gengr. huart sem han vinnr æida eða guds stírslir oc værðr þall at. þa a han þimtar gríð þra tírtíu dærum.

59 Éz tona lægs með manne þeim er hon ma æigi æiga þa er hon sæt .iij. morkum sem hin er með lagðez. Nu ez han lætr æigi ez oc þoler han þingstæznur .iij. þa gíaldr han .iij. mertr at huerri þing stæznu oc sua huart tvæggia þeirra þæt ero .xviij. mertr alz er þau gíalda bæde oc late ez eða þare bæde vflægh. En bífup hæze þe hans en hon sítt þe.

60 En ez madr a tona vndir tona sína. eða tona mann vndir bonda sín. þa sætli huart þeirra .iij. morkum ez þau værða sonn at með vatta .ij. eða hon er barne bættí. En þæt skal vera sionar vitní er stírstotað er vndir. En ez þæt er æigi till. þa ma sötía með heimískuídar vitní. oc skal þa synia með settar æíði.

61 En ez madr a þer æígnar tona oc lægs han með systur eða dottor tona sínar eða sua stýldrí tona henne at hann ma æigi æígha tona sína¹ síðan þa hæzir han þírer þaret samlage þeirra vm líkams lösta. oc þo stendr hit hælgha hífustaps band meðall þeirra ez guds hálzu. En han sædíz hueríu sínni .iij. morkum er han lætr aðra. Sama mal a tona vm þetta sem talmadr meðan þau líxa bæde. En síðan se bífup mall hans æfter guds lagum er spællum hæzir valdet. En ez han hæzir þui valdet at þau megho æigi saman vera þa hæze hon til gíof sína sem hæll hæzdr stílt þau. En ez tona horar bonda sín. þa sædíz hon víð bífup ez þe sínu en æigi bonda síns oc skal þæt vírðaz í hæíman þíngíu hennar. En han skal æíga toft at æígha hana en han víll. eða hæze engu aðra meðan hon er lífs.

62 Kono skal enge madr tala er han gudsfíaz. En han skal þyrma gudsfíum víð þaður oc móðor sem víð barnet. En þær ero gudþíngíar þyrstar er madr hælðr barne vndir brímígnan aðrar er lætr or vatne er stírt er þríðíu er þort er or hífua vadam þíorðo er hælðr vndir bífups honds. þímta er löngítr drægíl ez enne. þessar ero íaznar gudsfíar. Slíkar þotr líggía víð er madr lætr gudsfíu sína. sem han talr þrendkono sína systíungu sína. eða bróðíong bæde víð gud oc bífup.

63 Kono skal ængi þa er .iij. vífur ero till íola. oc æigi vm íola hælgi. oc æigi .íx. vífur þírer þasðar oc æigi þasða hælgi vífu oc hífua sunnu dags vífu. oc .iij. vífur þírer Jóns messo. oc sua þírer Mídhíals messo oc æigi a þírea nott oc engu nott er þástu dagr er vm morgunín æfter eða messo dagr. En ez notor þær a þessom

Jvfr. Cap. 59. F. III. 4. Cap. 60. F. III. 5. Cap. 61. F. III. 6. 7. Cap. 62. F. III. 8. Cap. 63. F. III. 9.

¹) Her har í Mbr. först staaet: hana, hvílkét Ord senere er underpríkket og ovenover akrevet: tona sína.

tidum. þá sæðiz þa við biskup .vi. aurum. En þa er þær lono a sunnu not eða a æinni huerri þeirri nott er iamdýrar ero sunnu nott. eða a ymbu nottum eða um langa þastu. þá sæðiz .iiij. mortum við biskup oc gange bæde till scripta. oc borte við gud.

Sina¹ lono skal huer tristin maðr æigha. þá er han hærir mundi lonypta of 64 maldaga. En ex han kaupir .ij. tonor mundi þa skal han æz þeirri lata er han síðar tof. oc borte biskupi .iiij. mortum oc gange til scripta oc borte við gud. En þæt barn er han með þeirri lono getr. þá skal entis manz æz tafa nema lonyngia sine æins. En ex han vill æigi æz þeirri lono lata. er han síðar tof. þá skulu þau bæde fara or land eign tononga varo. oc hære zirer gort huerium þeningi zear sine. En ex maðr hærir ambott sine við sine lono oc hærir inni æren æliu. eða hueria sem han hærir við sine lono. at mein lono. oc værðr han at þui lunnr oc sannr. þá skal han borta zirer þæt mortum .iiij. biskupi oc ganga til scripta oc borta við gud oc lata æz tononne. En ex synir .ij. talla till þadur ærþe sine oc er sin moder at huarom oc huartuæggi at stikum zengen ærtir landz lagum zornom. oc æigi at guðs lagum. segir hin ælri at þader hans hærir æigi stiz við modor hans at guðs lagum þa er han zel hinnar síðare þa a han æigi lengr at abyrghiaz þa vatta en .ij.² vœtr.

En ex maðr geter brullaup till lono þeirrar er han hæzde þyr born með geted. 65 þa hælgha þau³ hin síðare er ærtir brullaupp ero geten hin till ærþe er þyr voro geten oc skulu synir skipta at iagnade með ser huarer tuæggia oc sua ex dotter er oc engi sun ærtir brullaupp þa skal hon með sama hette ganga till iagnæ ærþe skiptis ganga⁴ við bróðr sine zirer brullaup getna. En ex bæde er ærtir brullaup synir oc dottr. þa gengr hon æigi til ærþe skiptis viðr bróðr sine. oc hælgar hon þo synr sínar zirer brullaup getnar. með ser til iagnadr skiptis til slits lutar æz modor ærþe sem i logum er mælt. En þegar nolot barn er geted ærtir brullaup þa hælgar þæt of synzini sin. till ærþa zirer brullaup geten samzædra oc samodra huart sem hitt lizir lengr eða stæmr. er ærtir brullaup var geted. En huæige milit er maðr tætr með þema stilvanga æz þadur ærþe sinum þa stendr han zramlæidie till ælra ærþa vstæddra. En ex nolorar ærþdir hæza þyr veret tætnar með þema hette þa stænde þær tyrrar.

En ex maðr zæstir ser lono þa hæze han zenget hennar innan þeirra .xij. manoda 66 nauðsynia laust. En þær ero nauðsyniar er maðr er far eða siutr eða nærðr han i

Jvfr. Cap. 64. F. III. 10. Cap. 65. F. III. 11. Cap. 66. F. III. 12.

¹) Skrifv. f. Sina, see Indholdalisten og Fr. L. ²) .g. — Fr. L., vistnok rettere. ³) þa i Mbr.; uðentvið Skrifv. for þau; Afskr. 327. fol. har beholdt þa. ⁴) Det gjentagne ganga i Mbr. er uðentvið en Skrifvell; Ordet bör bortfalde enten paa første eller sidste Sted; urettet i Afskr. 327. fol.

veit seto vttan landz zirer vttan vilia sin oc sanne han med eins æibi oc zæ hennar nestu missare sidan han er heim tomen. þæt skal oc vera settalaust er bæggia vili er till þrestanna zæstar manz oc zorreðez manz. En ez han zæ hennar æigi sem nu er stilt þa sælliz han .iij. mortum. En zorreðes madr tononnar¹ soke han zæar sem mælt er i lagum. Sama mal horzer till zorreðes manz ez han veldr þrestonom.

67 En ez madr læge med zæstar² tono sinni. þa gialde han nanasta zulrette. En ez zædur missir vid zirer brullaup oc er barn geteð. þa tale barn³ þæn arz zædur sine sem moder vere mondi lonypt.

68 Ez kona vill lata vigia set til nunnu þa skal biskup æigi vigia zyr en han haze ærzingia lonyxi till. En ez hon miszæ med ser sidan. þa skal hon ganga i garð biskups en þa er glæpr hana se vtlægr. en biskup haze ze hans.

69 ⁴En ez madr a ser zrillu oc zæ han a zra henne oc hæzir han laght zirer hana viftir sua at hon þarz æigi annara zanga heldr en æigin kona hans. oc hæzir hæzt hana med ser til oldro oc till atz. oc buit ses hans oc seng oc glæpr madr hana zra honom. þa skal stikan reet a henne tala sem a stýld tono sinni. en ez han hæzir æigi sua gort þa er hon æigi hans hælldr en hins.

70 En ez madr vill dottor sina gixta. eða þa tono er han a zorreðe a at lagum. þa skal han tala vatta .ij. med ser az hine hende er zæsta vill. oc zretta at ez hon vili zylgia þui vmræde er þa læggr zirer hana er þa a vmræde hennar at lagum. En ez hon suarar væll eða þægir þa se þui stirkotab oc se kona zæst at þui. en æigi er hon næi luedr. En ner sem hon iattar rada zære þa ma madr zæsta hana oc za hennar ez vattar vitu. En þæt vitni skal han æigi lengr abyrgiaz en .xij. manode oc ein dagh. Nu vill hon zora rox a zæstar moll innan .xij. manoda oc fuez naudig vera zæst þa niote han vitnis sine a mote ordom hennar oc haze tono. En ez honom bilar vitni þa syni hon vilia sine med æibi oc zæder oc moder med henne eða nanasto zrendr ez þau ero æigi til oc luti upp zæstar manne stikan onri sem hæitid var med henne. sidan læiti huart zirer ser. En ez þesse sundran gerezt sidan brullaup þa missi hon þridiungs auka.

71 Sva er oc bod oc raad Nikulas kardenala er þave var sidan oc Jons ærchi biskups at rettarbotom med aliti hinna vittrafto manna oc allum laghu nautum till

Jvfr. Cap. 67. F. III. 13. Cap. 68. F. III. 14. Cap. 70. F. III. 22. Cap. 71. F. III. 17.

¹) Ordet tononnar er tilføjet i Margen med Henvisning paa Stedet, hvor det skal indskydes, med samme Haand som det Øvrige; optaget i Texten i Afskr. 327. fol. ²) Mbr. har ved en Feilskrivning Staveben zæ 2 Gange, nemlig først i Enden af Linien og derpaa igjen i Begyndelsen af næste. ³) I Mbr. ved en Feilskrivning: þærn, hvilken Læsemaade dog Afskr. 327. fol. har beholdt. ⁴) Til dette Cap. er intet Tilsvarende i G. L. eller Fr. L.

ada. at þe þæt alt er men þa zirer vttan ærþdir. þa skal geza ziorðong þess zear til salo bota huerium er vil zirer vttan ærþingia sæt sua sem hæzud tiund. En ia ma geza tiun(d) or hēiman zerd sinni oc ziorðong or þridiungs aula um nd fram.

Ex madr værðr æidroza eða striztroza við biskup et cetera.¹ 72

En ex biskup banzætr man etc.² 73

Dagh þæn er næstr er alvirtr ærtir Jons vafu et cetera.³ 74

En ex kalmenn tuæir blandaz lifams lofta saman oc værða þeir kunnir oc 75 ner at þui. þa ero þeir bader vbota menn. En ex synia oc er þæt heraz fløytt syni þeir með iarnburdi. En ex þeir værða sanner at sol. þa ero þeir vbota nn bader oc a konongr þe þeirra halzt. en halzt biskup. En þeir skulu zara or ldeign konongs vare. oc bota zirer sol sinni oc toma aldri i land ætr.

En ex madr etr klot um langa zafu eða a zrea dagum eða a þeim daghum er 76 diat er at noryta þa hæzir han zirerzæret zridi sinum við alla menn. oc þe sinu biskup. oc er han zultida oc hēilvita nema naudigr ete oc hæzir han æigi annan t till. þa skal han ganga til granna sinna þriggia oc bioda þeim matar skipti. þa væll er han zær. En ex han zær æigi þa skal han eta klot oc hialpa sua ond ni. þui at hēldr skal han hund eta en hundr ete han.

En ex madr etr rossa klot huart er etr i langa zafu eða æigi þa hæzir han 77 er gort huerium peningi zear sine oc zære or landeign konongs vare. En ex t kenne honom armadr biskups þa skal han zæsta zirer þætt .xij. manna æid oc l þæn vinna sem huern annan tylztar æid. En ex sa æidr zællr þa zællr till ægðar. En ex þæt etr man manna zirer vttan drottens rad þa skal drottin selia t or landeign konongs vare oc zenyta ser. oc blanda æigi við þæt motu noryti. ex han blandar þa skal han gialda zirer þæt .xl. marla. En ex armadr biskups ner honom þætt þa skal han zirer þæt vinna lyrittaz æid.

Þætt er nu þui næst at ver skulum æigi lyða spom ne goldrum ne gærningum 78 m. En sa er kunnr oc sannr værðr at þui at han sægir spar oc zær með þeim

Jvfr. Cap. 72. F. III. 16. Cap. 73. F. III. 21. Cap. 74. F. III. 19. Cap. 75. G. 32. 76. F. III. 41. Cap. 77. G. 20. Cap. 78. G. 28.

¹) Henviisning til Jons Chr.r. 57, ligel. med Fr. L. III. 16 (s. o. S. 152), undtagen at Boden er nedsat fra k. til 12 Örer. ²) Henv. til Jons Chr.r. 60, ligel. med Fr. L. III. 21 (s. o. S. 154). ³) Henv. til Chr.r. 59, ligel. med Fr. L. III. 19 (s. o. S. 153), undtagen at Boden er nedsat fra 1 til ¼ Öre.

þá er han utlægr oc vheilagr zirer gort huerium þeningi zear sine þæt a halzt konongr var en halzt biskup. En þeir er lyða þá haza þeir zirer gort huerium þeningi zear sine sem hinir. En þeir skulu toft æiga at ganga till scripta oc bota vid Krist. En ez þæt mæler biskup eða armadr hans at madr zær med spom eða galdra eða gærningar en þeir lueda næi vid þui þá ero syniar mæltar er manne er lennt þæt at han zær med spar syni med settar æidi næzni menn iamzngoda honom þá skal her vera ein æz þeim .vi. sialzr annar. þridi nanaste nidr. En þeir .iij. er zirer orde oc æidi kunno at hyggia. Sa æidr zællr till vllægðar. En ez madr værðr at þui kunnr oc sannr at han suær æid vforan eða læidir aðra menn med ser. þá er han sælr sialzr .xv. mortum. oc þrim mortum zirer huern annara er for med honom. ez þeir vissu æigi at ofort var. En ez þeir vissu aðr en þeir ynni gialde huer .xv. mertr sem han. En ez þæt er konom tent at þær zære med goldrum. eða gærningum. þá skal þær næzna .vi. konor .iij. a huara hond hende¹ huseþroniur þær er menn vitu at godar se. þær skulu vitni bera at hon kan æigi galdra ne gærningar. En ez þæt vitni zællr þá zælr til vllægðar. þá haze ze hennar halzt konongr en halzt biskup. en ærzingi þá skal zora hana or landæign konongs vare.

79 Blott er os luidiat at ver skulum æigi blota hœidnar vetter. oc æigi hœidin gud ne hauga ne horgha. En ez madr værðr at þui kunnr eða sannar² at han lædr hauga eða gerer hus oc tallar horgh. eða reisir stong oc tallar skalðzstong huern lut er han gerer þeirra þá hæzir han zirergort huerium þeningi zear sine. han skal ganga till scripta oc bota vid Krist. En ez han vill þælt æigi þá skal han zara or landæign konongs vare.

80 Vdada vært ero os zirerboden at var ma ængi blandaz vid buze. En ez madr værðr kunnr oc sannr at þui at han blandaz vid buze. þá skal gælða han oc skal han zara or landæign konongs vare vdada madr oc toma aldri æzir sidan. En konongr a ze hans halzt en halzt biskup. En þeir izir solnar menn er þær æigu slystur æz konongs hende late gælða. En sa madr er þæt naut atte þá skal rinda þui a se vtt. oc nytta æigi ser. en ez han nytir þá skal bota biskupi .iij. mortum. En ez biskup eða hans ærendrele lenner þæt manne. at han blandazt vid buze en han luedr næi vid þui þá skal biskups armadr zara till hus honom. oc stærna honom til þings zirr þæt vdada verð. En han zæstir zirer þæt settar æid oc næzndar fore. han skal þan haza wnnit a .x. vitum sorra dagha zirer þui at oll er ein æida stærna er at lagum er zæst. han skal sua med þeim æidum zara at han skal zara til hus honom er æid

Jvfr. Cap. 79. G. 29. Cap. 80. G. 40.

¹) Saaledes i Mbr.; udentvirl Skrivf. f. henne.
intet Tilsvarende i G. L.

²) Til Stykket "at han lædr . . . gerer þeirra" findes

skal se at honom. oc segja honom xirer .v. nottom. till kirkju þeirrar er han skal eidd at vinna. þa er væll er han xer till oc hoyrir at honom eidd. En ex han xer eigi þa skal með vitni þæn eidd vinna. þæn eidd skal vinna xirer kirkju læggja bof a þrestold oc tala bof upp ex þrestaldi þa er væll ex han þæn eidd vinnr reet. En ex han verdr eiddalle þa er han vtlægr oc vheilagr. þædan skal flipa honom ximtar grid fra kirkjudurum. Sua skal eidda alla þa vinna er xæstir ero xirer triftins dome brott vart.

Þæt er nu þui neft at mann huern skal til kirkju xora er daudr verdr oc graza 81 i iord hælgha. nema vðada menn oc drottens suila oc mord vargha oc trygroxa oc þioxa. oc þa menn er sialzer spilla ond sinni. En þa menn er nu talda el. skal graza i xlobar mal þær sem motez ser oc gror¹ torxa. En lit skal eigi inni standa vm ximi naudsynia lauft. En ex stendr lengr þa skal bota xirer þæt aurum .iij. biskupi oc xora lit till kirkju. En ex han vill þæt eigi oc lætr rotne man inni daudan. þa hæxir han xirer gort huerium þæningi xear sina. þa a han toft at ganga till scripta oc bota vid Xrist. En ex han vill þæt eigi þa skal han xara or landæign konongs varo. En ex han byr sua oxarleggha a xialle eða vltarlega i onium oc nema han þær naudsyniar. at han ma eigi lit xora xirer se vxorom. eða xirer xialle þa skal lit i vthus xora. oc xæsta vp oc lata eigi lit a iorðu standa. En ex madr græxer lit i hauga eða i ronsar þa skal han þæt vppgraxa oc bota þær xirer aurum .iij. biskupi oc xora lit till kirkju oc graza i hælga iord. En ex madr verdr siutr oc vill lata æxtir preste xara þa skal han æxtir þæim preste xara er han kaupir tidir at. of vil han sit olia lata þa skal prestir til xara. oc olia han kauplauft er han hæxir gort tiund sina. En ex han hæxir soot sua brada at han ma xyr adrum preste na. þa skal sa prestir til xara oc olia han kauplauft. En ex han xer eigi. þa skal han sædr .iij. mortum. nema naudsyniar hans gange till. eða kirkju sothnar manna hans. oc vito þæt vattar. En huer sa er einlonxpr er oc eigi gerer tiund sina. oc vill han sit lata olia i soft sinni. þa skal prestir olia han oc haxa xirer þæt oyri vegen. En huern þæn mann olia er tiund sina gerer oc iatte þa er han matte mæla at han vilði olian haxa. En þa er madr er daudr oc xer ærxingi æxtir preste. oc biðr han syngia ixir lifsong. þa skal han till xara oc syngia ixir lifi oc skal han haxa xirer þæt halxan oyri. þæt talla menn lifsonge kaup. No ex lit tomr till kirkju. þa skal prestir i mot ganga. oc syngia ixir lifi þær tidir er til byriar setia lit i grox oc odlaz með þui leggh kaup. En þa er prestir vill eigi þær tidir væita þa skal ærxingi hins dauda. tala leggh kaup oc kaup a með meffo song xirer fall hins dauda. En ex prestir

Jvfr. Cap. 81. G. 23.

¹) Saaledes i Mbr.; rimeligviis en Fellskrivning for grøn.

er eigi heima þa skal þó líf nidr setja. En þa er prestur komr heim þa skal staupa nidr á listu og stöppa heilakt vatn í en hann skal syngja ízir lífsong. En þæt á engi prestur at gera at fara í þear sólnar annars. at þezongom sér nauðsynia laust. En ez hann verðr at þui lunnr og sannr þa skal þæt æztr reida preste þeim er þær á þear sólnar og bota þirer þæt aura .xij. En hueruetna þess er menn verða dauðir og vil ærzingi oð æztir gera. huart sem gera vil at seaund. eða at þritugs mörne. eða en síðar. þæt tálka menn ærzi oð. En ez menn gera ærzi ol og kaupar salo ol. þa skulu þeir biðda preste þeim er hann kaupir tíðir. at með þriddia manne hit þyrsta.¹ En prestur á till at fara nauðsynia laust till ærða olðra. [En ez hann vill eigi fara till.² þa skal hann þernaz tiundar sinnar þeirrar er hann skal tala á þeim .xij. manodum or þeirri manzgerð er ol var í gort. En þæt³ tiundar skal hin tala er ærzingi er hins er ol er æztir gort. og huerza honum til salo bota. En ez olgerðir ero þleiri þa skal hann til þess fara þyrst er honum er þyrst til bodes. og vera þær not hina þyrstu. En um morgunin æztir til annars. En ez mungot ero .iiij. og ma hann til þar(a) tuivægis á einum degi. þa skal hann þav mungot oð signa. En ez þæt ma eigi þa skal hann til þara mungatz annars og drellka þær meðan vinz.

82 En þær sem líx sit lata þirer þiozsto eða vtillegho. et cetera. En skal þetta tala í þyrtra rettenom.⁴

83 En ez menn þeriaz í kirkju eða í kirkju garðe vigðum þa ero þær vðota menn. og á biskup á þui þriar merkr og þæt er þarz till kirkju vigslunnar en konongr þæt er umþram er nema eigi se meira til þa skipti konongr og biskup í hælþninga. nema þær villi meiri mistun á gera víðr þa.

84 En ez maðr vigr þaður sín eða þader sun sín huart sem hann er hæðin eða kristin. eða broðor eða modor. dottor eða systur þa er hann vðota maðr sem þyr var mælt nema hann se oðr maðr sua at menn viti at víðþirring se á.

85 Þæt er nu þui næst at um alla men er ganga á trygðir þær er vættar ero um vigazærðir manna á millum. þa ero vðota menn. þirer gort þe og þriddi lande og lausum onyri iamvæl odals iordum sem aðrum.

86 En ez maðr settiz⁵ víð þæn man sem legghet hæzr tono hans þa skal þa væita trygðir er tono á. En ez hann liggir annat sinni tono hans þa er hann tryggrozi iam væll sem hin er vigr á vættar trygðir.

Jvfr. Cap. 82—88. G. 32.

¹) Saal. i Mbr.; uidentvivi Feilskrivning for þærsta eller þærsta. ²) [ved en Feilskrivning gjentaget i Mbr.

³) I Mbr. den almindelige Forkortning for þæt; Afskr. 827. fol. beholder Forkortningen. ⁴) Henviisninga maa her sigte til Gul. L. Cap. 82, da Stedet ikke findes i Jons Chr.r. eller Fr. L. ⁵) I Mbr. settiz; Skrif. f. settiz, see Indholdslisten.

En ez madr er gorr at vbota manne oc hæzir satar abere æigi styrtil till eða 87
unnoslo at flera orvar vpp þa er han þo vbota madr sem adr.

Alla þa doma er om viga færði skall setia. et cetera. i zynra triftinum rette.¹ 88

Þæt er þui neft ez hæidin madr komr i land vart oc hæzir þæt i male sinu at 89
þan vil þingat zara sem lenne menn ero oc lata sit hæzia or hæidnum dome. þa skal
þan zoda oc lata æin i matunorhti ser. En ez han om fær lirtliur. eða lenne men
oc lætr sit æigi hæzia or hæidnum dome þa skal armadr biftups þæn man tala oc
zora till þingo. þa er væl er han lætr stíraz þær. En ez han vil æigi þa skal skapa
þonom zimtar grid ez þui þingi or land æign konongs vare oc zoda han ænga
vott þær sem han var adr. En ez menn zoda han lengr oc blanda vid han motu
orhti þa skal gialda zirer þæt .xl. marka. En hueruelna er ze er mæira en .iij. merkr
zirer triftins dome brott vart þa a konongr halzt en biftup halzt. En huer madr
er sitr vætr .iij. sua at han reidir æigi biftupi reidu. eða prest reidu oc hældr æigi
vpp till lagum þeim er ver hazum laght til triftins dome vare sa hæzir zirer gort
þuerium þeningi zear sine.

En ez biftup eða hans armadr lenner þæt manne at han haze grazet barn 90
reidit i hælga iord. oc vædr þæt a(t) strotue er till er roynt. þa skal sa madr er þa
of sagde bota zirer þæt .iij. mortum silzre biftupi þeim er han hinum hugdi.

En ez biftup eða hans ærendrele lenner þæt manne at han haze æin huern þæn 91
ut misgort i triftins dome brote þeim er biftup a at at hnyggia. En han tuedr
vidr þui næi þa skal biftups armadr zara till hus hans. oc tala granna hans .ij. er
lester honom bua þa er væll er þær zylgia honom² þa sædiaz þær aurum .iij. vid
arman huar þeirra biftupi. En han skal sialzr za ser vatta oc zara till hus hans
oc stæzna honom til þingo zirer þæt mall. oc mæla a hendr honom a þingi. þa skal
þann zæsta zirer þæt lyrtar æid. En ez han vil æigi logh zæsta oc æigi þing sötia
sa sædiz han at aurum .xij. vid arman konongs. En biftup uar oc armadr hans oc
æller lenne men. skulu sinar satar sua sötia sem nu hæzi et sagt.

Þessar ero þær tidir a .xij. manodom er æigi skal sötia ne þing stæzna. oc æigi 92
eida vinna nema om manhælg. oc þnyzt sem stilia skall .iij. vikur zirer ioll .ij. om
ol .vij. om langa zastu. oc pascha viku. gangdagha vika. huita sunnu dags vika. imbru
daghar zirer Michials messo. En aller adrer i vikunni ero sötner daghar. En om
triftin reet oc allar zear sötner þa skal þæn tals eða. en söt komr a hendr. oc zirer ze
þans a þema tidum. en han zæ tal zirer. En ez sa a bu i herade en hus i kaupange.

Jvfr. Cap. 89. 90. G. 22. Cap. 91. G. 33. Cap. 92. 93. F. III. 20.

¹) Henviisningen ligeledes til Gul. L. Cap. 32.

²) en ez þær vilia eigi, eller noget Lignende maa her
ære udeglemt.

eda flíp a lunni. þá varðe þæt tale xirer han. En ez einlönpr madr værðr xirer sol þa xæ han man till i taf xirer sit er iammlyt ze æigi sem honom var sol til gexen. En ez han xær æigi taf xirer sit. þa sælliz han .iij. mortum safgildum oc a þæt halxt konongr en halxt safar abere. En totr er tallaus oyrir sua mitil sem sol var gexen til. En ez sa er or æigi er sol tómr a hond oc lönps han vndan þa er han sannr at sol þegar solnar daghar toma. En ez han xorer ze sit or xylki (i) annal vndan tæxtum þa sædiz han .iij. mortum sem adr. En ez þæt er um trisni reet þa sofe sa sem biskups armadr er xirer sitr oc haze halxt huar oc hin er solnena hoy. En um allar adrær xear solner sofe sa er sol gay. En ez han sælr ze vndan takum. eða annan vægh vndan stýtr. þa sofe vt safar abere ze þæt með vtbæizlu oc þing stæzni oc niote þær vatta at þæt ze var i tæxt xenget. oc bæidi bondr doms oc atxarar ut tafa till skuldar oc till sætta oc halzu mæira með. haze þæt bondr. En þæt æit solia eða sueria um manhælgí eða þyxt er madr ryðr til laga oc sættar¹ æidar ero. En ez æidar værða xæstir stænde til forra dagha.

93 Soln skal æigi hæzia a tnedegi pui at ximt ber þa a droffens dagh. En sa er soln sina hæzer a þeim tidum þa hæzir hann xirer xaret soln nema flíote a xær nætteng eða .vi. nætteng þædan. En ez æidar værða wnnir adrær en nu ero skildir þa er sa sæltr at .vi. aurum i langa xastu. en a allum adrum tidum .iij. aurum. ez æigi ero .vi. aura daghar. ez madr ma na lagaxæstum. En ez madr þarz at solia til landstýldar sinnar. a solnar dagum. þa skal logh xirer lod xæsta oc læggia ximtar stæznu. oc ryði huartuæggia moll sin til bolar oc stænde til forra dagha.

94 En ez madr værðr u(t)lægr i trisnum rettle etc. alla þessa kapitula tal i xýrra bællinum.²

95 Sua er nu mælt i lagum at ængi madr værðr vtlægr. etc. oc sua þenna. i midium hinum xýrra capitula.³

96 Konongs menn mego engum þeim landz víst löngja etc. oc þenna þær sem han stendr.⁴

97 Cros eða þingboð skal æigi yngri madr bera etc.⁵

98 Enn ez þæt er lent lono at hon se trollona eða manæta. þa skal mæla a hendr henne or husum prim. oc se þæt adr heraz xloytt. En ez hon værðr at pui son þa skal xora hana a sæ vtt oc hoggua a ryg. En ez hon tuedr við pui nei þa skal hon haza xirer ser guds stírslir vighia vatn oc lætill oc tafa hon þær i. þa er væl er hon værðr stír. En ez mæler or einu husi at hon se troll oc manæta þa er þæt rogh oc xiol: mæle. ez hon værðr um þæt stír. þa skal han sætia sin xott þær sem han hennar hugði.⁶

Jvfr. Cap. 94. F. III. 23. Cap. 95. 96. F. III. 24. Cap. 97. F. II. 23.

¹) Saal. i Mbr.; udentvivil Skrifv. f. sættar. ²) Henv. til Jons Chr.r. Cap. 61, ligel. med Fr. L. III. 23 (s. o. S. 155), undtagen at Boden er nedsat fra 3 Mk. til 12 Örer. ³) Henv. til 1ste Halvdeel af Cap. 62 i Jons Chr.r., ligel. med Fr. L. III. 24. (s. o. S. 155). ⁴) Henv. til 2den Halvdeel af Cap. 62 i Jons Chr.r. ⁵) Henv. til Jons Chr.r. Cap. 21, ligel. med Fr. L. II. 23 (s. o. S. 138). ⁶) Intet Tilsvarende i Fr. L., Gul. L., eller Jons Chr.r.

VII.

Retterböder og Forordninger.

1.

Kong Olaf den Helliges Forordning om Nordmænds Ret paa Island og Islændingers i Norge.

exten aftrykt efter Perg. Cod. No. 1157 fol. i det kjøbenhavnske st. kgl. Bibl.s ældre Manuscriptsamling, skreven paa Island omtr. i Midten af 13de Aarhundrede.¹ Her betegnet . A. ammenholdt med Perg. Cod. No. 136 qv. i den arnamagnæanske Saml., skreven paa Island omtr. i Slutn. af 15de Aarhundrede. Her betegnet B.

Frá rétti Noregs konungs á Íslandi.²

Þá er réttir konungs or Noregi á Íslande at sialz steynt skal socom hans vera. oc at egom þar landz manna sölia. Lög oc rett scolo hans menn þar hafa. slián sem andz menn.

Arz skal taca á Íslande frænde eða zelagi. Enn ez þeir ero eigi til. þa skal iða þaðan erzingia.

Um rett Íslendinga i Noregi.³

Íslendingar eigo at hafa hældz rétt i Noregi. Arz eigo at taca i Noregi á Íslandi [næsta brøðra.⁴ sliet konur sem tarlar eða nánare menn. [Eidr .iij^a manna⁵ al sanna frændseme þa er menn vilia þess beida. Enn ez eigi er her arztöfo maðr. a skal halda her [ze þat⁶ sá boande⁷ [vetr .iij^a.⁸ er hann var i husum með nema hrr comi næsta brøðre eða nanare maðr. Íslendingar scolo eigi⁹ toll gjalda i Noregi nema land eora eða varð monnum i cøp'.¹⁰ Karl menn friálsir þeir er ullan rétt eigo scolo gjalda landeora .vi. zelde. oc .vi. alnir vadmala. eða hálza iore silzro. Þa er comit til þess gjaldz er [menn coma¹¹ i aderis sát¹² eða i land eftar. Íslendingar eigo i Noregi at niota vatz oc vidar. En þar at eins eigo¹³ eir at høgga við þann allan er þeir vilia er¹⁴ konungs more er. Þa ero Íslendingar scyldir utzarar¹⁵ með konungi er herr er viss i Noregi oc almenningr er úte. a skal eptir sitia hinn þriðe hverr enn .ij. zara. Noreg ero¹⁶ Íslendingar scyldir at

¹) Efter denne Codex eller snarere en mindre nøiagtig Afskrift deraf er Forordningen aftrykt i den øbenhavnske Udgave af Þrágás 1829. T. II. S. 407—410. ²) Um stýll. Overskr. B., hvis Indledning der saa: I þenna tíma urðu eigi afattir Noregs menn oc Íslendingar hvern rett Noregs menn ekki á Íslandi eðr Íslendingar i Noregi oc til mikilla þyngsla þótti hørza bæði um siglingar þangat oc aðra hluti. Þa fór Óizor biskup oc Leitur son hans. Martus. Greinn. Einar. Biorn. Gudmundr. Dadi. Holmsteinn. þeir soru þat at Íslendingar biskup menn við honum soru til þess rettir sem her mun nu ritadr síðan. þann rett gæz Óizor konungr Íslendingum eðr tra. Sa er réttir konungs or Noregi &c. ³) Overskr. mgl. B. ⁴) [næst brøðrom — B. ⁵) [eðr þriggja anna — B., feilagtigt. ⁶) [zadir eðr — B. ⁷) Over boande staaer Runetegnet Y 3: maðr. ⁸) [mgl. B. ⁹) engan — B.; engi — kh. Udg. ¹⁰) Saaledes forkortet i A.; kaupfodum — B., hvilket vistnok ogsaa den rette Oplosning; kaupum — kh. Udg. ¹¹) [hann er tomin — B. ¹²) sat — B. ¹³) eiga — L. Udg. ¹⁴) oc — B. ¹⁵) at zara — B. ¹⁶) þeir — tilf. B.

vera¹ með konungi en eigi til lengri herzerða. Eigi skal taca þat þe ær Jøendingom² i Noregi er tæmiz i annars konungs veldde.³ Útzor eigo Jøendingar til Jølandz nema viss se herr i Noregi. En Jøendingar eigo at þara ær sino lande til hvers landz er þeir vilja. En ær Jøenndingar gjalda landæra i enjom eða a hialtlande þa ero þeir eigi scyldir at gjalda aðra landæra i Noregi nema þeir þare ut amille. Karkmadr hvær a utan at þara heill oc hræstr er landæra ma gjalda. En buzerla⁴ eigo utan at þara þeir er omogom sinom mego vord vm⁵ veita. oc utgerpir þær gera. Oc kona hver sv er fylgir boanda sinom. eða⁶ þedr eða sone eða bróðor. ær hon a .iij. m' þiar. Ær utlendr madr andaz her þa skal hús⁷ boande taca ær⁸ .vi. æra talpa til þurptar⁹ honom. En siþan skal hann¹⁰ láta húsasta menn .iiij. þa er næstir ero a tvær hendr virða þe þat. Ær næstabróðre eðr nanare madr tæmr til þa skal hann æfta tace at biarceþiar rétte til mótz. Tace æstingar váttar ero eigi scyldir at vinna eipa. ær húsboande gengr [igegn tace æstingo a móte.¹¹ Frænssemi skal þa madr telia er þe heimtir með ser oc enom dæða oc vinna eib at. oc sua at þui at [hann tetr¹² þat þe til uthaznar oc vill erþingiom¹³ þora a næsta sumre ær hann ma. Sannanar menn hans .ij. scolo eida¹⁴ vinna at sv er þrændsemis tala sæonn oc ero þeir eigi scyldir at telia þrændsemi. oc eigi at þela þleira undir eib.¹⁵ þa eigo [þyiar menn¹⁶ at leggja [dom á.¹⁷ oc veita vápna tac at. siþan skal húsboande¹⁸ reida þe¹⁹ ær hendi oc leggja [eib á²⁰ at [þat þe allt²¹ ær hendi goldit er hinn dæde átte. Ær madr tynir þva þe sino at hann á eigi hag at gjalda alla landæra þa er hann eigi scyldr at gjalda. Ær þeir menn verða sêhaza [i Noreg²² er vart²³ haza til Grønlandz eða þara²⁴ i landa leitan. eða slitr þa út þra Jølandi þa er þeir vilde²⁵ þora scip sin mille hazna. þa ero þeir eigi scyldir at gjalda landæra. ²⁶Þann rett oc þæ log gax Olazr hinn hælgi konungr Jøendingom. er her er merþr. Gitzorr biskup oc Zeitr filius eius. Marcus. Greinn. Einarr. Biorn. Gudmundr. Dæde. Holmsteinn. þeir þvoro þess. at Jøleizr biskup oc menn með honom suordo til þess rettar sem her er merþr. At þann rett gax Olazr enn hælgi Jøendingom eða beþra.

¹) Saal. i Mbr.; veria — B., rettere. ²) iðdi — B., sædv. Fork. f. Jølandi; bör maakee her opløses Jøendingi. ³) riti — B. ⁴) buzerlar — B. ⁵) vm — mgl. B. ⁶) eða — mgl. B. ⁷) hús — mgl. B. ⁸) þe hans — tilf. B. ⁹) þurpta — B. ¹⁰) hann — mgl. B. ¹¹) [i moti tate æstingo — B. ¹²) Saaledes i B. I A.: þ atfr, der ene kan opløses þat atfr, og saaledes maa være Skrivfeil. ¹³) erþingiom — B. ¹⁴) eib — B. ¹⁵) eibinn — B. ¹⁶) [þendr — B. ¹⁷) [doma — B. ¹⁸) bændi — B. ¹⁹) þe — mgl. B. ²⁰) [eida — B. ²¹) [þa er allt þe — B. ²²) [mgl. B. ²³) þarit — B. ²⁴) þari — B. ²⁵) vilde — kh. Udg. ²⁶) Herfra til Enden mgl. B.

2.

undation af Nidaros Erkebiskopsstol ved Pave Anastasius IV.

Mellem 14de November og 2^{den} December 1154.

er *Arne Magnussöns* egenhændige Afskrift, i de Bartholinske Samlinger Tom. 4. (E.) S. 150—158, af et Transscript, dateret Nidaros 26de Juni 1429.

trykt i Thorkelins Diplomatarium Arnemagnæanum II. p. 3—7.

anastasius episcopus. seruus seruorum dei. venerabili fratri Johanni Trondensi archie-
scopo eiusque successoribus canonice substituendis in perpetuum. Licet omnibus
cipulis eadem ligandi et soluendi sit concessa potestas. licet unum preceptum ad omnes
etque peruenerit predicandi euangelium omni creature. velut quedam tamen inter
o habita est discretio dignitatis. et dominicarum ouium curam. que omnibus equa-
er imminebat. unus singulariter suscepit habendam. dicente ad eum domino. Petre
ias me. pascere oues meas. qui etiam inter omnes apostolos principatus nomen
tinuit. et de fratrum confirmatione singulare a domino preceptum accepit. ut in hoc
uture posteritati daretur intelligi. quoniam. quamuis multos ad regimen ecclesie
ntingeret ordinari. unus tamen solummodo supreme dignitatis locum fastigiumque
ieret. et unus omnibus et potestate iudicandi et gubernandi onere presideret. Unde
secundum hanc formam in ecclesia distinctio seruata est dignitatum. Et sicut in
mano corpore pro varietate officiorum diuersa ordinata sunt membra. ita in struc-
ra ecclesie ad diuersa ministeria exhibenda diuersæ persone in diuersis sunt ordinibus
nstitute. Aliis enim ad singularum ecclesiarum. aliis autem ad singularum urbium
positionem ac regimen ordinatis. constituti sunt in singulis prouinciis alii. quorum
ima inter fratres sententia habeatur. et ad quorum examen subiectarum personarum
estiones et negocia referantur. Super omnes autem Romanus pontifex. tanquam
e in arca. primum locum noscitur obtinere. qui ex collato sibi desuper in aposto-
rum principe priuilegio de uniuersorum causis iudicat et disponit. et per uniuers-
n orbem ecclesie filios in Christiane fidei firmitate non desinit confirmare. talem se
rans jugiter exhibere qui vocem dominicam videatur audisse. qua dicitur. et tu ali-
ando conuersus confirma fratres tuos. Hoc nimirum post beatum Petrum illi
ostolici viri. qui per successiones temporum ad gerendam curam sedis apostolice sur-
erunt. indefinenter curauerunt studio adimplere. et per uniuersum orbem nunc per se
nc per legatos suos corrigenda corrigere et statuenda statuere summo opere studuerunt.
orum quoque vestigia subsecutus felix memorie papa Eugenius. antecessor noster.
corrigendis hiis. que in regno Noruegie correccionem videbantur exposcere. et verbo
fidei seminando. iuxta sui officii debitum sollicitus extitit. Et quod per se ipsum
iuersalis ecclesie cura obsistente non potuit. per legatum suum. venerabilem scilicet

fratrem nostrum Nicolaum Albanensem episcopum. executioni mandauit. Qui ad partes illas accedens. sicut a suo patre familias acceperat in mandatis. talentum sibi creditum largitus est ad usuram. et tanquam fidelis seruus et prudens multiplicatum inde fructum studuit reportare. Inter cetera vero que illic ad laudem nominis dei et ministerii sui commendacionem impleuit. iuxta quod predictus antecessor noster ei preceperat. pallium fraternitati tue indulxit. Et ne de cetero prouincie Noruegie metropolitani possit cura deesse. commissam gubernacioni tue urbem Thrudensem eiusdem prouincie perpetuam metropolim ordinauit. et ei Asloensem. Hammarcopiensem. Bergenensem. Stamangriensem. insulas Orcades. insulas Suthraie.¹ insulas Islandensium et Grenelandie episcopatus. tanquam sue metropoli perpetuis temporibus constituit subiacere. et earum episcopatus sicut metropolitanis suis tibi tuisque successoribus obedire. Ne igitur ad violacionem constitutionis istius ulli umquam liceat aspirare. nos eam auctoritate apostolica confirmamus et presenti priuilegio communimus. statuantes ut Thrudensis ciuitas perpetuis temporibus supradictarum urbium metropolis habeatur. et earum episcopi tam tibi quam tuis successoribus sicut metropolitanis obediant et de manu uestra consecracionis gratiam forciantur. Successores autem tui ad Romanum pontificem tantum recepturi donum consecracionis accedant. et ei simili modo et Romane ecclesie subiecti semper existant. Porro concesso tibi pallio pontificalis scilicet officii plenitudine. infra ecclesiam tantum ad sacra missarum sollempnia per uniuersam prouinciam tuam hiis solummodo diebus uti fraternitas tua debebit. qui inferius leguntur inscripti. natiuitate domini. epiphania. cena domini. resurrectione. ascensione. pentecostes. in sollempnitatibus sancte dei genitricis semperque virginis Marie. in natalicio beatorum apostolorum Petri et Pauli. in natiuitate sancti Iohannis baptiste. in festo beati Iohannis euangeliste. (in) commemoracione omnium sanctorum. in consecracionibus ecclesiarum vel episcoporum. benedictionibus abbatum. ordinationibus presbiterorum. in die dedicacionis ecclesie tue. ac festis sancte trinitatis et sancti Olai. et anniuersario tue consecracionis die. Studeat ergo tua fraternitas. plenitudine tante dignitatis suscepta. ita strenue cuncta peragere. quatinus morum tuorum ornamenta eidem valeant conuenire. Sit vita tua subditis exemplum. ut per eam agnoscant quid debeant appetere et quid cogantur vitare. Esto discrezione precipuus. cogitacione mundus. accione purus. discretus in silencio. utilis in uerbo. Cure tibi sit magis hominibus prodesse quam preesse. Non in te potestatem ordinis sed equalitatem oportet pensare condicionis. Stude ne uita doctrinam destituat. nec rursus uite doctrina contradicat. Memento quia ars est arcium regimen animarum. Super omnia studium tibi sit. apostolice sedis decreta firmiter obseruare. eique tamquam

¹) I Afskr. Suthraie, men i Margen er med Arne M.s Haand tilføiet: corrig. Suthr. Nedenfor staer ligeledes Sergii istf. Sergii, hvilket viser, at Bogstaverne Ø og S i Originalen have lignet hinanden, og af Afskriveren ere forvexlede.

matri et domine tue humiliter obedire. Ecce frater in Christo karissime inter multa alia hec sunt pallii. ista sunt sacerdotii. que omnia facile Christo adjuuante adimplere poteris. si virtutum omnium magistrum caritatem et humilitatem habueris. et quod foris habere ostenderis. intus habebis. Decernimus ergo. ut nulli omnino hominum liceat eandem ecclesiam temere perturbare vel eius possessiones auferre vel ablatas retinere. minuere. seu quibuslibet vexacionibus fatigare. sed illibata omnia et integra conseruentur. eorum. pro quorum gubernacione et sustentacione concessa sunt. usibus omnimodis profutura. salua sedis apostolice auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularive persona hanc nostre constitutionis paginam sciens. contra eam temere venire temptaverit. secundo terciove commonita. nisi presumptionem suam congrua satisfaccione corregerit. potestate honorisque sui dignitate careat reamque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat. et a sacratissimo corpore et sanguine dei et domini redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat. atque in extremo examine districte ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura seruantibus sit pax domini nostri Jesu Christi. quatinus et hic fructum bone accionis percipiant. et apud districtum iudicem premia eterne pacis inueniant Amen. Amen.

Ego Anastasius catholice ecclesie episcopus.

Ego Inarus¹ Tusculanus episcopus.

Ego Nicolaus Albanensis episcopus.

Ego Hugo Hostiensis episcopus.

Ego Cencius Portuen. et s. Rufine episcopus.

Ego Gregorius Sabinensis episcopus.

Ego Guido presbyter card. tit. sancti Grisogoni.²

Ego Manfredus presbyter card. tit. sancte Sauine.³

Ego Aribertus presbyter card. tit. sancte Anastasie.

Ego Ascaldus⁴ presbyter card. tit. sancte Prisce.

Ego Johannes presbyter card. sanctorum Joh. et [Pauli] tit. Pamachii.

Ego Henricus presbyter card. tit. sanctorum Nerei et Achillei.

Ego Guido. diaconus card. sancte Marie in Porticu.

Ego Johannes diac. card. sanctorum Sergii⁵ et Bacchi.

Ego Odo diac. card. s. Nicolai in carcere Tulliano.

Datum Lat. per manum Rolandi. sancte Romane ecclesie presbyteri cardinalis et cancellarii⁶ decembris indicione .iij. incarnationis dominice anno .mcliiij. pontificatus vero domini Anastasii pape .liij. anno .ij.

¹) corr. Ymarus. Arne Magnussöns Rettelse. ²) corr. Ennog. A. M. ³) (abint. A. M. ⁴) asfal-
 dus vel aff. A. M. ⁵) corr. Sergii. A. M. ⁶) Dette Sted maa have været utydeligt i Originalen. Arne M.
 og efter ham Thorkelin udsylder [. . . kal.], hvorved Udstedelsesdagen bliver mellem 14de og 30te November.

3.

Kong Magnus Erlingssöns Skjenkelse af Norges Krone til St. Olaf.

23de Marts 1176 (?)

Efter en Afskrift med Bartholins Haand i Adversaria Huitfeldiana No. 22. fol. b. i den arnamagn. Samling.

Sammenholdt med *Arne Magnussöns* egenhændige Afskrift (Apogr. Chart. No. 3.) og den Langebekske Afskr. i det kgl. danske Geheimearkiv.

Documentet er aftrykt hos Thorkelin, Dipl. II. 8—10. Forresten hersker der Tvivl om dets Egthed.

Magnus dei gracia rex Norvegie. Augustino eadem gracia Thronensium archiepiscopo apostolice sedis legato. et uniuersis episcopis. clero et omni populo per Noruegiam constitutis salutem. Quoniam communicato sapienciorum consilio dominatum et diadema regni huius. inuocato spiritu sancto. vestre manus impositione. reuerende pater Augustine. de manu domini suscepimus. expedit. ut quo potentatus sublimior. quo libertas imperandi maior. eo in omnibus moribus et vita conformer humilior. et erga deum. dominum dominancium (per quem reges regnant) me debiti famulatus obsequio perpetuo deuoueam et consliem¹ obligatus. cui seruire regnare est. cuius seruitus summa computanda ingenuitas. Subtilius itaque consideranti quantum sit quod suscepimus. liquide perspicendum occurrit. ut quamquam precellens dignitas in nomine. nec minus ardua grauitas conuincitur in pondere. In regno quidem nihil aliud ad mentis usum quam hic unicus fructus excreuit. ut sub regali virga cum virtutis prestantia. equitatis seruato moderamine. ei complaceat. qui. suimet testimonio. uis ueritas et uita comprobatur. Igitur in tantis et tam arduis iam a teneris annis egequendis negociis. quia debilis redditur humana infirmitas. cum non sit potestas nisi a deo. ipsum in auxilium inuoco. ipsum cooperatorem exposco. ut inter huiusmodi timiditatis procellas cum Dauid. quem dominus. cuius uie misericordia² et ueritas de p^osetantes³ accepit. et postmodum regem inungit. exultando possim canere. dominus adiutor meus et protector meus. et in ipso sperauit cor meum. et adiutus sum. Deo namque in hac die gloriose resurrectionis me cum regno in perpetuum et glorioso martyri regi Olao. cui integraliter speciali deuotione secundo post dominum. regnum assigno Noruegie. et huic regno. quantum deo placuerit. uelut eiusdem gloriosi martyris possessioni hereditarie. sub eius dominio. tamquam suus vicarius et ab eo tenens presidebo. Porro quoniam prefatus martyr pro lege dei sui. pro salute subiectorum. pro presentis regni conseruatione intrepidus inimicis occurrit. et non dubitans manibus

¹) Saal. i Afskr., maaakee consuetum. ²) Saal. i Arne M.s Afskrift; i den bartholiniske *ima*; rimeligvis feilagtigt for *ma*, s: misericordia. ³) Saal. i de førstnævnte Afskrifter; possidentes Langebek.

trahi nocentum. presens regnum sui preciosi sanguinis effusione consecrauit. eius cupiens. sicut in regno successor. sic et. in quantum vires suppetant. adiutus a deo et ab eodem martyre. sic quoque virtutum imitator. quaecunque me vocauerit necessitas. tribulatio siue angustia. pro lege et iusticia tenenda. pro patria tamquam sancti Olai possessione tuenda. diuina et eius tutus immunitate. ad certamen. ipso pro duce tamquam eius miles et in suis castris pugnaturus. intrepidus accedam. et si consistant aduersum me castra. non timebit cor meum. In perpetue quoque subiectionis testimonium. hoc pro me et pro omnibus meis catholicis successoribus priuilegium huic metropolitane ecclesie concedo et literis meis sigillatis confirmo. ut post uocationem meam regale diadema et meum. quod hodierna die sacro altari in confirmationem¹ offero. et omnium mihi succedencium. presenti delegetur ecclesie. Preterea in reuerenciam beati martyris. singulis annis presenti ecclesie unius naui vectigalia concedimus. et .xxx. lest farine ad Islandiam transse-
rendas. si huius prouincie paciatur ubertas. nec ab aliis eadem penitus excludatur licencia. His addimus. quod quicumque pecierit hanc ecclesiam oraturus vel eleemo-
synam oblaturus. tam aduene. quam indigene. etsi pacis integritas regna [non federet² sed dissensio distrahat. hii pacifice in pace suscipiantur et dimittantur. Quod si quis eis iniurias vel opere aut consilio fraude et finandis³ vel aliis maligne moliatur aut rapinam arbitretur. in tali opere ante archiepiscopum vel canonicos sancti Olai conuictum in perpetuum exulamus. et si hoc agens aut vulneretur aut mori detur. ei in cimiterio sepultura denegetur. nec debet pro eo vel regi vel parentibus magis quam pro latrone aliqua exhiberi satisfactio. Preterea. sicut episcopalis ecclesia. et precipue hec metropolitana. ceteras dignitate precellit. ita decens est. ut qui in ea vel in eius cimiterio vel ictu vel sanguinis effusione alteri iniuriando deliquerit. maiori plectatur pena. Unde super hoc iam determinatam vindictam et legibus confirmatam et annuo et confirmo. Sed quoniam regii interest officii semet ipsum bene viuendi speculum exhibere ceteris. et non soluere legem. sed implere. parui quidem est momenti hortari verbo.⁴ quod non confirmatur exemplo. ammonitu vestro. reuerende pater Augustine. firmiter deo uouendo promittimus. quod de terris nostris et mansionibus plenae secundum deum amodo persoluemus decimas. Curiales quoque stipendiales. in quo episcopatu certa⁵ natale conuersati fuerint. de suis stipendiis episcopo ibidem constituto decimabunt. Quorum decime communiter per episcopos distribuentur. Si vero ipsi vocati fuerint dum stipendialiter regis adherent curie. in episcopali ecclesia debita erit eis sepultura. Preterea dignitates et priuilegia. huic ecclesie propter hono-
rem pallii concessa et legibus confirmata. scilicet de augmento equorum. et de farina

¹) Saal. hos Arne M. og Langebek; confirmatōem Bartholin.
non sedit Langebek. ²) Saal. i Afkrr. ³) iſte Barth. ⁴) Saal. hos Barth. og Langebek; circa
Arne M.; maaskee circa.

⁵) [Saal. hos Bartholin; non sedit Arne M.;
non sedit Langebek. ⁶) Saal. hos Barth. og Langebek; circa

ducenda .xxx. leſt. et de hereditate aduenarum clericorum. et preter hoc de electionibus faciendis et ecclesiis disponendis. in quibus olim regius consensus abolutus est et abiuratus. ſcilicet regibus inrequisitis. et episcopatus darentur et ecclesie. et reliqua tunc concessa. in honorem dei et meimet salutem his literis et annuo et confirmo. Actum .mccclxxvi. .x. kal. Aprilis.¹ in vestiario ecclesie Nidrosiensis.

4.

Kong Haakon Sverrerssöns Retterbod om Kirkens Friheder.

1202 eller 1203.

Texten afstrykt efter Perg. Cod. No. 309 fol. i den arnamagn. Saml., hvor den findes i den Deel, der er skreven 1325. (De i Margen vedföiede Tal findes ogsaa i Mbr. med den Tids brugelige arabiske Taltegn.) A.
Sammenholdt med et Transscript af 1324 i Papirs-Afskrift m. Arne. M.s H. i den arnam. Saml. . B.
— med Pap. Cod. i stockh. kgl. Bibl. Mscr. Sml. Isl. Mscr. chart. No. 84 fol. fra første Halvdeel af 16de Aarhundrede C.

Brex Hækonar konongs Hækonar sonar.²

Hækon konongr³ sendir quediu Eiriki ærkebiskupi oc ollum adrum biskupum. Ierdom monnum. ollum bondom ollum⁴ buþegnum ollum guds uinum oc sinum. [þæim er⁵
1 þetta brex sia eða hõgra. guds oc sina. Gud geve mer þatt at mæla till yðar biskupanna er mer se till gagns oc till⁶ gæro. friðar oc till þarsælo landeno. oc ollum landzlyðenom till lausnar ollum off till þagnadr oc till nytsemdr nu oc iamnan.
2 Mæiri uoð oc vandræði oc hormuleger bardage hæra a off legett oc a væro lande. om⁷ langhar stundir. en þyrxt være mundi gegna ez gevea fylgdi. oc er þui vær at nalegha ma sua seghia at þetta land se at þrotom komet með ollu. nema gud með sinni heilagre mistun late bradlegar bõter till loma. þirer þui at þeir ero nestia þlestir allir þra þallnir er lanzen oc lanlagana villdu gæta. með rettyndum oc gud uilldu ælsta oc helga tirkju. En þeir lizua ættr. er huartueggia uenda till sin. vhoz. oc ranglæti. oxuund oc illuilla. oc þræmia vilia iamnan alla⁸ oraduende. Ræðazt nu huarke Ierdir ne olerdir gud ne goda men. Hældr lizuir nu huer⁹ sem lystir vndir

¹) .mclxxvi. .ig. kal. Apr. — Conjectur af Arne M.; .mclxiiij. .ig. kal. Apr. — Conjectur af Werlauff.

²) Ollum monnum þeim sem þetta brex ſea eða hõgra. guds vinum oc sinum. ſender Eiriki með guds mißun ærkebiskup i Nidarose. quediu guds oc sina. yðr ſe tunnict at ver ſaom. iþirlaſom oc inuirdulegha ſkõðaðom brex uirduleghs herra goðrar aminningar. herra hætonar hætonar ſonar Roreghs konongs. með hans hangande innſyghu. orð ættr orð ſo vaattande ſem her fylghir. — B. Herved gjör Arne Magnuſſön fölgende Bemærkning: "Hætonar hætonarſonar. Erravit Archiepiſcopus. ſi in Originali huius tranſſumti ita ſcripſerit. Est enim Haquinii filii Sverri regis, et quidem datum anno Chriſti 1202. uti aliunde conſtat." Overskr. mgl. C. ³) ſon hætonar konongs — tilf. C. ⁴) oc — tilf. B. C. ⁵) [ſem — B. ⁶) till — mgl. B. ⁷) um — mgl. B. ⁸) alla — mgl. B. ⁹) ættr þui — tilf. B.

lagha lausre flípan. þui at loðh lægiazt. en ran rífla. vsídir vaga. en sídir tynaz. konor verða nu flémdar með flamsamlego legordi. en lírtiur oppbrotnar. oc er nu oll trístni allner at fálle tomen. nema gud oc godir men leggi rad till at better verði. En at víla¹ minni røðo till yðar bífupanna um var mall þa er yðr kunníft um 3 fundr þyði þatt er veret hezuir millum konung domsens. oc yðar bífupana. Ot er þui verr at margher hezuir teltíft mylin hafla² oc þunga. az þui fundr þyði. Ot nefta falla fua allir. at oll. þau uandræði. er a þetta land hazua lagz um rídir. þa hazva ríft az þuífa fundr þyði er millum yðar hezuir uerett. Nu með þui at þeffor³ 4 þrettor of þrauter haza lengi fladit i millum var off till marghra valfa. oc myllíla vandræða. of nefta þeim meft er mínftan lutt haza i aft. er bonndin er. er landit byggr. þa læggium ver nu þau imillum var zirer guds fatir of heilagrar lírtiu. of þræmium eighi lengar tapp. ne ozuund millum heilagrar lírtiu. oc konungdomsens.⁴ Nu uil et at allir men víthi flil a þui at et gez upp alla þeffa deíld.⁵ oc þretto. er 5 uerit hezuir millum konungdomsens. of bífupedomens.⁶ of íatta et heilagre lírtiu oc lærdom monnum allt þat þríalfe [er hon⁷ a at hazua eftir þui sem heilagar ríttningar flýra millum mín oc þeira. of heilogh lírtia hezuir hagt þra nýu of þorno at offladdom konungdome mínun. oc allre konunglegre tign eftir þui sem flípade Nicholas Cardinale.⁸ of þeir þrír⁹ konongar íattado oc fuoro. Þýftein. oc Sigurðr. of Inghi. oc brez Þýfteins konongs vattar. oc Magnus konongr fladþeffi oc¹⁰ flalþr þader mín með flínu breze oc fua sem æídar þeir¹¹ vatta. er fuarnir varo zirer [legato fíðencio.¹² þa er íarlenn hoz deílu víð Þýftein ærtíbfup um heilagrar lírtiu þríalfe. En hon íattar¹³ mer þui i moti of allir lerdír men at þeir flulu 6 veíta mer alla þa¹⁴ tign oc fomd er þeir æígu at veíta loglegom kononge oc helgar ríttninghar flýra mer till handa oc lanzlogh. Nu hezuir et þetta íayrði geztí gudi oc heilagre lírtiu mer till þríðar oc tíll¹⁵ þarfelfo till gagnes oc tíll gíztu. oc ollum landzlyðenum tíll þagnadr. nu oc íamnan.¹⁶

1) vífla — B. 2) oþga — B. 3) þeffar — B. 4) Hele Stykket: "Gud geze mer þat &c." mgl. C. 5) deílu — B. 6) bífupedomsens — B. C. 7) [huarom er — B. C. 8) Cardinale — B. 9) þrír — mgl. B. C. 10) [o — tilf. B. C. 11) þeira — B. 12) [legaten — B. 13) hand íattade — B. 14) þa — mgl. B. 15) tíll — mgl. B. 16) Ot til fannz vítníoburðar at ver faom oc ígírtafom þýrfaght brez eftir þui sem þýr vaattar. fættum ver vaart innzflíghlí þírir þetta víftrígt er gort var i Ríðarofe a Þétreuoftu æftan. a þui are er líðit var þra burðar tííð vaaro herra íhu xpi þuohundrat vetr. .ccc. tultughu oc þíoror vetr. — tilf. B.

5.

Kong Haakon Haakonssöns Retterbod om Erkebiskoppens Myntret.

Ved 1220.

Efter Perg. Cod. No. 309 fol. i den arnamagn. Saml., fra 1325.

Drey Sekonar konungs Sekonar sonar.

Hakon konongr son Hakonar konongs sendir quædiu Gutthormi ærkebiskupi oc okum adrum guds uinum. lendum oc lerdom verandom. oc vidr komandom. Eilixlega guds of sina. Ver uilium okum monnum tunnift gera at sialzum off till salobotar. of riti varo. oc pegnum till gagns. oc till gixto þessa heims oc annars. hozuum ver iattat æz vare hende oc þeira. er loglega verða till lanzenz kosnir æztir off. stad hins helga Olafs konongs oc Gutthormi ærkebiskupi oc okum er gudlega verða kosnir æztir han till ærkebiskups namzs oc vinir vilia vera konongdomsens æztir guds loghum oc manna at hazua slyzr slatto man þan sem þar tunni godan hatt a oc pionofsto man med honom. huart sem ærkebiskupi syniz ser haglegra at þeir se med myntara varom oc pionofsto sueinum. eða i garde sialzs sine. at sta till þyrzta stadar hins helga Olafs konongs slytt slyzr at styrleita oc stinleita sem var vili verðr till. eða

2 annara kononga at gange i Nidarose. Hazuum ver iattat þetta zirer þui at ver ætlof at her ¹ man gudi azuufa a uera oc gangn megi æz standa stad hins helga Olafs konongs. oc enghum godom manne till vanhags. þyllumz ver oc vift vitha at slyzr slatta su. sem ver vilium at gange i landeno varo stande þui heldr med æin-

3 ord oc godom hætte er slytir guds uinir blindaz heldr vid i radom med off. Þatt vilium ver oc alla men lata uitha at ærkebiskups stolinn oc allan hans varnad minna. oc meira. ner oc ziarre hazuum ver tælt i vart traust oc zulla vernd. Stulum ver hallða vndir hann oðall oc eignir þær sem nu a han. oc han verðr eigande. um vara dagha. oc ok rettynði þau sem han hezir hæzt till þessa dags. oc han a at hazua bæde æztir guds loghum oc manna. Engom stulum ver oc lata lyða. at mnsþyrma honom. eða æzdratt veita hans somdom. þar sem ver komom varom trætti vid. Nu gud almattuger. oc hin helgi Olaf konongr se þeira vin er þessa stipan vara styrkia. oc hallða med goduilia. En heimoler stulum ver till vera at hegna æztir magni þui sem gud gezer off huerium þeim er hana ryzr þarzlausu medan gud ann off lizdaga. Vattar. Pall i Gizla. Gregorius Jons son. Dagzinnr. Meistare Bierne. Peter Bryniulzs son. Aflaker pitlor. Meistare Aflaker. Bardr Barre. Bransteynn. Vilialmer i Torgom. Ivar i Berodale. Gunnar grionbaker.

¹) Her har oprindelig staaet i, hvilket dog samtidigt er overstreget.

6.

Kong Haakon Haakonssöns Stadfæstelse af Cardinal
Nicolaus's Bestemmelse om Gaver.

1224.

A.

Efter *Arne Magnussöns* Afskr. i de bartholinske Sml. Tom. 3. (D.) S. 798. 99. . . . A.
Som Original for denne Afskrift angives en Universitetet i Kjöbenhavn forhen tilhørende,
men nu tabt norsk Lovcodex ("in capsula Cypriani", eller "in capsula rubra minori clathris
munita"), der efter Afskrifterne at dømme maa have været fra Midten af 14de Aarhundrede.
Sammenholdt med Pap. Cod. i den arnamagn. Saml. No. 330 fol. fra Beg. af 17de Aarh. . . . B.
— med Perg. Cod. No. 3262 qv. i det kbh. kgl. Bibls ældre Mscr. Saml. fra 1576 . . . C.
(i hvilken Codex det desuden findes som Slutn. Cap. i Nidaros B. L. Erf.b.)
— med Pap. Afskr. fra Slutn. af 16de Aarh., indheftet i Perg. Cod. No. 1 i det norske Uni-
versitets-Bibliothek D.

¹ Þessi var stípan um gíazuer² Nichulass hínz goda Cardinala með afsyn allra biskupa
[i landinu³ oc tolf hinna vitrastu manna or huerium biskupsstole⁴ [i Norighi⁵ at
huerium manne⁶ skal þrjálfst vera sua⁷ tonom sem talmonnom⁸ at geza hin tiunda
lutin or lande oc lausum öyre er⁹ han heizuer með erzdum þengit. oc þiordongh
þengins þiar. helghum stadum er vil.¹⁰ þrendum ex þat¹¹ þynist. ofþyldum monnum
ex þat ber¹² meir i stapp. En þetta¹³ var lofhteitit¹⁴ á Borghar þinghi með
umradum halonar tononghs oc Nichulás biskups oc lofhrettumanna oc lofhunauta.
oc i bof insett¹⁵ [at exuinlegha skal ganga¹⁶ oc alldri riuzast. en ex notur ryzuer
hana¹⁷ þa ryzuer han með stormelum þazuans oc ertibiskops oc alra biskupa i landeno.
En þessa gíaz ma sua¹⁸ geza siuter sem heill. [ex han heizuir alla sina samvissu oc
vissmune.¹⁹ Var²⁰ þetta stíasett þa er lidit var²¹ þra burdh varss herra Jesu Christi²²
.m. vettra .cc. vettra oc .xliij.²³ veter²⁴ [á þi are²⁵ er Dana tonongher var herteitin.

B.

Efter Perg. Cod. in qv. C. 21. i det stockh. kgl. Bibls Mscr. Saml., hvor den findes skreven
med islandsk Haand fra Midten af 14de Aarhundrede.

Um gíazir.

Enn um gíazir þo at mæli þornar strár sem yðr er tunnigh þa er þessi setningh
hins goda Nicholás biskups cardinala með afsyn allra biskupa i Noregi of .xij. hinna
vitruztu manna or hueriu biskups rífi at huerium manni skal vera þrjálfst at geza

¹) Um gíazuer. — Overskr. B.; Um lofgíazuer. — Overskr. D. ²) En um gíazuer þo at sua mæli þornar
strár. þa var þesse þo setningh — B. D. ³) [mgl. C. D. ⁴) hueriu biskups rífi — B. D. ⁵) [mgl. B. D.
⁶) manne — mgl. B. D. ⁷) sua — mgl. D. ⁸) tarlum — B. D. ⁹) of — B. D. ¹⁰) ex vilði — B. D.
¹¹) þat — mgl. B. D. ¹²) berre — B. D. ¹³) þat — B. ¹⁴) þetit — B.; tetit — D. ¹⁵) of (i)
lofstraum sett. — B. D. ¹⁶) [Of stál þetta exuinlegha standa — B. D. ¹⁷) hana — mgl. B. C. D.
¹⁸) sa — D. ¹⁹) [mgl. B.; of stulu þessa setning halda sua vitruerier sem vpsendingar. — tilf. B. D. ²⁰) Of
var — B. D. ²¹) lidnir varo — B. D. ²²) drottins varo — B. D. ²³) Saal. i A., rettere .xliij.;
.xij hundrat vettra of .xliij. — B. D. ²⁴) veter — mgl. B.; vettra — D. ²⁵) [þetta var þat sumar — B. D.

tonum sem forlum hinn tiunda hlut þear síns allz þess er hann hefir at erzdum telit i landi of lausum æyri. En þiordungh az vllu azla þé þeim sem hann vill. hells helgum stordum. eðr þreudum sínum eðr vstyldum monnum ez hann vill. Enn þetta var samtelt æ Borgar þingi með ræði halonar konungs of Nicholas biskups. lögmannna. lögriettu manna of lögunauta. of i löghsfrá sett. of skal þetta æzinligha hállda of allðri riufa. Enn ez noðurr maðr ryzr. þa ryzr hann með stormslum þárans of erchibiskups of allra biskupa i landinu. En þessa gior ma sua geza siutr sem hæill þessa setningh stolu sua hállda vitverir sem vppendingar. War þessi skipan þa got oc stræfett. er libnir voro þra hingat burð ihu xpi .xij. .c. vetrar of .xiiij. vetr. þetta var þat sumar er Dana konongr var hertelinn.

7.

**Kong Haakon Haakonssöns Bekræftelse af Kong Magnus's
Disposition, hvorved Stavanger By skjenkedes
til St. Svithun og Biskopsstolen.**

Mellem 1226 og 1254.

Efter Originalen paa Perg. i den arnamagn. Dipl. Saml. Fasc. 26. No. 1 a. Unöiagtigt aftrykt hos Thorkelin, Dipl. II. S. 23—25.

Halon konongr son halonar konungs sendir herra A(stealli)¹ byscupe i stavangre. A. ærtidiacne. oc ollum toræbroðrum. lærdom. oc lendom buandum oc buþægnum. verandum oc vidcomandum ollum guds vinum oc sínum. þeim er þetta brex sia eða hõgra quedio guds oc sína. Marggallæg scylda. træxr bæde rita oc orita þa sem vid cristni hava telit. at sorma gud. oc hans hælga tirti. með allum þeim lutum er gud hevir þeim lett. En allra hells þer þeim allum er gud hevir með riti oc með hõrðingia namne gozgat. at stydia hana oc styrtia til allra rettra luta. en i ængum stad az henne at drega þa luti sem goder menn oc guds vinir hava til hennar lagt. En elligar þa havum hõyrt oc sva sett brex. Magnus konungs. er han létt gera til vitniskurðar um. at han gaz gudi oc hinum hælga Sviduno. bren sialvan stavangr. oc hevir þo nu undan genget stadenum umriðir. oc em et þo sannroðr at því. at han hevir ranglega undan gengett. með því mote at slir hõrðingi gaz. oc brex sli oc insigli sette þirir sem Magnus konongr var þrende min. Oc þirir því. þa vil et at aller menn viti. at þirir guds safar. oc bõnastadar herra A(stele) biskups. vinar

¹) I Orig. blot Begyndelsesbogstavet A.

mins þá hevi ef enndr nýtt þá gíox við en hælga Svidunum of hevi ef gevet honom bren Stavangr. með allum lutum þeim er til liggja innanbær oc til hafa leget þra þorno. oc nýu. þva leidangr. sem safaronyri eða annur mal. oc þirir þvi. at ver iattadom þetta gudi til þyrðar. oc hans mæto modor hinni hælgu møy. Mariu. hinum hælga Sviduno. oc allum guds hægum til virðinger. þá heft herra A(steff) biscop mer oc handsalape með þastýndum. at namn Sverris konongs þadur þadur mins. þva namn Halonar konongs þadur mins. þva hit sama mit namn þegar gud vil mic hedan kalla. þá scyldi sra seittia oll. i hins hælga Sviduni kirkju oc i allum kirkjum i hans riti. oc skal einkenlega vera bedet þirir salom þeira hværn drottens dag i .xij. manodum. oc allra vara i þat munnd er gud kallar off til sin. þes vænte ef oc at gud. oc hin helgi Svidun man tunna off allum þof þirir. salom þeira er þram ero þarnir. þva livi þeira er enn liva. Til vinatto þyðiume ef oc gortt hafa við þá er þirir stadenum rada. oc radande verða. Nu þeir aller konongar eða höfðingiar er gud vil at til ritis kome extir mec oc þessa mina scipan hallda. þá munu tala af gudi þocc. oc avusu af hinum hælga Sviduno. oc þeim hægum mannum er þa stadr er hægadr. En þeir aller. er þessa mina gíox riuva eða roxs menn til þa. hvart þeir ero meiri menn at namnbótum eða minni. þá munu eiga sæta af heilagrar kirkju hende banne oc gudscyði. Nu late gud off alla þetta væl hallda þessa heims til þridar oc þarsældar. annars heims til ællys þagnabar. En þesser ero vitnis men at þessare gíox. Magretta drotneng. Gautr. Joans son. Þál vagscalme. Ivar næx. Meistare. Willialmr. Willialmr bote kapalin konongs. Johan bulsi hirdprestr konongs. oc marger adrer duganda menn. lærðer oc olærðer.

Brevet er 6 Tommer langt langt og 8 Tommer bredt. Skriften, der er efter Linier, er udmærket fast og smuk. Nedenunder, i en af rød og lysgul Silke sammenflettet Snor, hænger et Brudstykke af Kongens Segl, der paa den ene Side, i grønt Vox, har forestillet Kongen paa sin Throne, paa den anden, i rødt Vox, Kongen til Hest med Sværd i Haanden. Bag paa Brevet med en Haand fra 15de Aarhundrede: at flazungers kirtuiz aa leidanger of sater oyre iþuer allþ flazung. og med Arne Magnussöns Haand: 12°.

8.

Cardinal Vilhelms Forordning om den norske Kirkes Rettigheder.

16de August 1247.

A. Den latinske Text.

Efter *Arne Magnussøns* egenhændige Afskrift i de bartholinske Samlinger Tom. 4. (E.) S. 370.
Afstrykt hos Torkelin (Dipl. II. S. 28, 29).

Privilegium *Wilhelmi Sabinensis*.

Wilhelmus miseratione diuina Sabinensis episcopus. apostolice sedis legatus. uni-
uersis Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in nomine Jesu Christi.
Cum in Norwegia legacionis officio fungeremur propter verbum dei et coronacionem
regis. conuocatis archiepiscopo. et suffraganeis eius. qui vocari poterant. et aliis pre-
latis et clericis. nec non baronibus regni. multas habuimus predicationes publicas et
colloquia multa cum rege et omnibus supradictis. et de multis capitulis tractatum
fuit inter nos et etiam disputatum. Consideratis autem omnibus. inuenimus ecclesiam
regni Norwegie in plena quieta et pacifica libertate iurisdictionis omnium causarum
spiritualium. inter quoscunque questio verteretur et omnium clericorum. siue spiritua-
liter siue temporaliter. ex delicto vel quasi. ex contractu vel quasi. contra ipsos questio
moueretur. Similiter ius patronatus in omnibus ecclesiis et capellis inuenimus pre-
dictam ecclesiam regni Norwegie libere et integre ac pacifice possidere. exceptis tribus
capellis. de quibus questio erat inter reginam Norwegie et episcopum Stauangrensem.
super quibus coram nobis sic transactum et concordatum fuit. ut regina in vita sua
et filii eius post eam habeant ius patronatus in eis. sed nullatenus transeat ad
nepotes. sed ad episcopum et ecclesiam Stauangrensem integre et libere revertatur. quia
et tempore transactionis erat ecclesia et episcopus Stauangrensis in eius possessione
libera et quietus. Electiones quoque episcoporum et omnium prelatorum libere inue-
nimus fieri nullis requisitis laicis. sed per solos clericos ad quos ius eligendi secundum
iura canonica pertinebat. Unde super hiis omnibus in predicatione publica monui-
mus uniuersum populum coram rege et archiepiscopo et episcopis et aliis prelatibus
regni quod si quis haberet aliquid agere contra archiepiscopum. recursus habeat ad
dominum papam vel eius legatum. si autem contra episcopum. archiepiscopo conque-
ratur. si vero contra clericum. adeat dyocesanum ipsius. Si vero laico moveatur
questio de spirituali causa. apud dyocesanum episcopum conqueratur. Ceterum si de
causa temporalis fuerit contra laicum questio. siue laicus siue clericus conqueratur.
apud dominum regem vel eius iudices suam iusticiam prosequatur. Porro si quis
contempto iudice et iudicio ut supra dictum est alterius possessionem rei immobilis seu
iuris auctoritate propria et voluntate attemptauerit ingredi violenter. nouerit se

communicationis vinculo innodatum. Item excommunicavimus¹ ibidem singulos universos qui contra regem et regnum Norvegie insurgere vel pacem regni attemptaverint perturbare. Item excommunicavimus. quicumque sanctimoniam interpellaverit fornicationis peccato. Super istis autem excommunicationibus et aliis quas in gno Norvegie fecimus. dyocesanus perpetuo committimus vices nostras. statuentes ut quicumque inciderit in eas. vel in aliquam earundem et voluerit converteri ad dominum satisfacere de peccato. dyocesanus eius ipsi iuxta ecclesie formam beneficium absolutionis impendat. Datum Bergis .xviij. kal. septembris. pontificatus domini Innocentii pape quarti anno quinto.

B. Norsk Oversættelse.

ter Perg. Cod. No. 65 qv. i den arnamagn. Saml., hvor den findes skreven med en Haand fra 1ste Halvdeel af 14de Aarhundrede. A.
mmenholdt med *Arne Magnussøns* Afskrift (efter den tabte Codex "in capsâ Cypriani") i de bartholinske Samlinger Tom. 3. (D.) S. 813—15. B.
— med Perg. Cod. fra 1576 No. 3262 qv. det kbh. kgl. Bibl.s ældre Mscr. Saml. C.

lialmer med guds misfunn biskup æz Sabina legatæ pavans æz Róm sendir ollum
idæ vinum þeim sem þetta brex þæ eða heyræ quediu [i nægne² vares herra Jhu xpi.
æ er ver vorum i Noreghi i læghata starzue æz pavans væghna æz Róom till þess
t) predica guds ord of³ suo of sater þers at konongren stillde trunazst þa letom
r saman talla erlbiskupen of alla liotbiskupa i landæno of suo⁴ ædra þormenn
eilagrar kirkju of mærtilegha⁵ klærta of þaruna alla þa sem i voru i rikino er
man mattu tallasst.⁶ Þoðdum ver marghar predicationes⁷ openberligar of suo
rargar samtölur⁸ med konongenom of ollum þyr nærdum monnum of var talat⁹
er i millem bædi um þa lute sem heilagre kirkju vardade of suo konongdomænum.
dan ver þoðdom flodat of heyræ alla þa lute sem off þar till at gera þa þunnum
r heilagha kirkju i Noreghi vera i þullum nadom of ollum of¹⁰ allt sitt þræls¹¹
ægua i ollum þeim lutum sem henni heyrde¹² till at þazua. bædi¹³ æz lærdomsæno
æghna¹⁴ of suo æz trununnar væghna. Sva of þunnum ver heilagha kirkju þazua
eigha þra þornu oc nþiu þustomlægha of þrælsægha vnada¹⁵ laust þirir hueriom
anne þa alla¹⁶ stýldu sem henni þar till at þazua¹⁷ utan .iiij. þapællor voru þær
¹⁸ drottninghin æz Noreghi of biskupen æz¹⁹ Stazwagre þoðdu suo gort þin i

¹) Baade her og nedenfor oprindelig excommunicamus, men senere rettet til excommunicavimus. ²) [guds
— B. ³) of — mgl. B. ⁴) alla — tilf. C. ⁵) mærtilegasta — B. C. ⁶) of — tilf. B. C.
predicaner — B. C. ⁷) [morgþ samtöl — B. C. ⁸) tala — B.; þæt — C. ⁹) um — C.
) of — tilf. C. ¹²) þær — B. C. ¹³) bædi — mgl. C. ¹⁴) væghnat — B. C. begge Steder.
) amalgha — B. C. ¹⁶) þina — tilf. B. C. ¹⁷) of eigha — tilf. B. C. ¹⁸) at — B. C. ¹⁹) i — B.

millum at drotninghen skilðe eigha lappellur þær meðan hennar lifr være of suo hennar synir extir hana en með einghu mote skilðo hennar barna born eighnazft þær lappellur utan þær skilðo ætr þalla extir þeira dagha undir biskupsstolen i Starmangre þui at biskupsstollen i Starmangre hæðe aat þær lappellur adr þrialfar¹ en drotninghen læmezft att. Suo of um lofningh biskupanna oc alla adra² þormanna heilagrar kirkju þunnum ver of³ at þær voru þrialfar um sit suo at [einhinn leit menn⁴ lutado [sa er⁵ þær i. utan þær einer⁶ klerkar⁷ höfðu þær⁸, einfamir⁹ lofningh er kiosa skilðo þær¹⁰ þormenn extir loghum heilagrar kirkju. Þær með letom ver openberlægha predica of mintum ver konongen a. of krununa. erlibiskupen. alla¹¹ liotbiskupa of alla adra¹² þormenn heilagrar kirkju. þaruna of allan almughan i landeno at hvar sem læra villde mote erlibiskupi þa skilðe han þara till þauans of kiera sit þær elleggar þirir hans legata. Ex¹³ notor villdi kiera i mote biskupi þa skilðe han kiera¹⁴ þirir erlibiskupi.¹⁵ ex¹⁶ notor villde kiera a prest þa skilðe han kiera¹⁷ þirir biskupi hans. Hæði of notor leitmadr andalæghit maalegni at kiera þa skilðe han kiera þirir biskupi¹⁸ en huer sem hæði væralæghit maalegni huart sem han vere hælðr prestr eðr leitmadr þa skilðe han kiera þirir kononge elligar. þirir þeim domara er konongr þipar till¹⁹ at gera rætt manna i millum. En huer sem þirir smar domaren²⁰ of vill eighi dom²¹ standa. of hælðr annara manna eighur mote loghum of rettyndum of vill eingan reet standa þa stall han vita sit þalla i þann bæði guds of manna. Suo of setium ver i þann alla þa er vpp rifa i mote kononge sinom of vilia gera vþrid i landeno. Item setium ver alla²² i þann er nunnur vilia tafa naudgar. Um þessar þandþpinur of allar adrar þær er ver gærdum²³ i Noreghi þa þaam ver valld vart biskupum þeira. er i þuillit²⁴ stormæli tunno at²⁵ þalla at þær moghe leysa þaa ær ex þær vilia bætra sit of bæta vid gud of menn. Datum Bergie .xviij. kl. septembris. Pontificatus domini Innocencii pape quarti anno quinto.

¹) þrialfar — mgl. B. C. ²) annara — C. ³) of — mgl. B. C. ⁴) [einhir leitmanna — B. C.
⁵) [er — B. C. ⁶) [aman — tilf. B. C. ⁷) klerkannar — B. C. ⁸) [er — C. ⁹) þær — B. C.
¹⁰) þær — tilf. B.; [er — C. ¹¹) oc alla adra — B.; oc adra — C. ¹²) adra — mgl. C. ¹³) Ex
ex — B. C. ¹⁴) sit — tilf. B. C. ¹⁵) hans — tilf. B. ¹⁶) en ex — B. ¹⁷) sit — tilf. B.
¹⁸) hans — tilf. B.; sinum — tilf. C. ¹⁹) heizuir til þipat — B. C. ²⁰) domaran — B. C. ²¹) domar
— B. C. ²²) alla þa — B.; alla [henom — C. ²³) þudum — B. ²⁴) þorþelli of — tilf. B. C.
²⁵) i — B.

9.

Cardinal Vilhelms Forordning om Helligdage og Kirkegods.

17de August 1247.

A. Den latinske Text.

Efter et Pergaments-Blad i den arnamagn. Dipl. Saml. Fasc. 22., No. 5. b.

Wilhelmus miseratione diuina sabinensis episcopus apostolice sedis legatus. Omnes presentes literas inspecturis. salutem in nomine ihu. xpi. In partibus Norwegie cio legacionis fungentes inter alias miseras regni que multe sunt. quoniam terra uulacionis et angustie est constituta in nouissimis habitantes partibus aquilonis la id quod scriptum est. homo natus de m. b. v. t. r. m. m.¹ intellegimus ibi uitum populi qui mirabiliter artatur secundum quendam librum extra ordinarium volgari eorum scriptum in diebus festiuis ab omni opere temporali. etiam urgentibus necessitatibus abstinere. Cum igitur sicut nos ipsi uidimus et corporali experientia distemperanciam terre illius probauimus manifeste a dimidio mense Junii ue fere ad exitum Augusti pluue in partibus illis fuerint ita quod nec arari erant nec seminari comode exceptis quatuor forte vel quinque diebus nec tamen finis. instancia populi conuicti. et ideo de consensu prelatorum statuimus et uilimus ut de cetero non obstante consuetudine vel verbis supradicti libri impune sint capere alecia quandocumque piscacionis illius obtulerit se facultas. Fenum colligere et anonas atque legumina eis liceat diebus festiuis. si tamen per dies propter intemperiem temporis operari fuerit impeditum. Ita tamen quod de huius intemperie vertatur i dubium utrum talis fuerit propter quam debuerit id supradictum est concedi. nec ne. hoc dyocesani iudicio terminetur. Intellegimus terea quod vacantibus ecclesiis episcopi quandoque earum redditus in proprios conuertunt quod omnino fieri prohibemus. sed ponatur ibi per episcopum nomen seu procurator qui fructus colligat in utilitatem succedencium ministrorum ecclesie conuertendos. Quartam autem decimarum que ad utilitatem ecclesie singulariter pertinet integre precipimus conseruari ita quod nec episcopi ratione procurationis sue vel accipere vel diminuere audeant ullo modo. Intellegimus preterea quod aliqui episcoporum possessiones ecclesiarum accipiunt et sibi appropriant in iudicium ecclesiarum et scandalum plurimorum. Quod omnino fieri in virtute diencie prohibemus. Et si alicubi factum est precipimus eisdem ecclesiis restitui fructibus deductis expensis perceptis. et si forte ecclesia cuius possessio fuerat ad pilum redacta est vel destructa ita quod restaurari non potest. inter vicinas ecclesias

¹) Udfyldes efter Vulgata (Job 14, 1.) saaledes: homo natus de muliere breue uiuens tempus repletur in miseria.

que pauperiores sunt predictae possessiones dyocesani iudicio diuidantur. Et haec omnia auctoritate legacionis qua fungimur apostolica. precipimus et statuimus in perpetuum obseruari. Datum Bergie .xviij. kl. septembris pontificatus domini Innocentii pape quarti. anno quinto.

Pergaments-Bladet, efter hvilket Afskriften er tagen, er i liden Folio, beskrevet i 2 Spalter med en Haand, der vist ikke er yngre end Midten af det 14de Aarhundrede. Nærværende Brev indtager omtrent halvanden Spalte paa den første Side. Den første Spalte begynder et Stykke nede paa Siden, og i det aabne Rum sees Spor af flere Linier, der med Forsæt ere udakravede. Resten af den 2den Spalte paa første Side samt begge Spalter paa anden Side indtager et andet latinsk Document af 1320, indeholdende et Forlig, stiftet af Erkebiskop Elavus (Eilif) og flere norske Biskopper mellem Biskoppen af Bergen og Provsten ved Apostel-Kirken i Bergen. Dette sidste Brev er skrevet med samme Haand men noget mere sammentrængt end ovenstaaende. Bladet har uden tvivl tilhørt en gammel Lov-Codex.

B. Norsk Oversættelse med Kong Haakon Haakonssöns Bekræftelse.

- Efter Perg. Cod. No. 309 fol. i den arnamagn Saml. (fra 1325, see ovf. S. 444) A.
 Sammenholdt med Perg. Cod. 31 oct. (fra 1ste Halvdeel af 14de Aarh., s. o. S. 338) B.
 — med Perg. Cod. 1642 qv. i det kbh. kgl. Bibls nyere MSS-Saml. (*Codex Tunsbergensis* fra 1ste Halvdeel af 14de Aarhundrede, see ovf. S. 338) C.
 — — Perg. Cod. 57 qv. i den arnamagn. Saml. (fra 2den Halvd. af 14de Aarh.) D.
 — — Perg. Cod. 12. Hist. Lit. i det lundske Univ. Bibls Saml. (maaskee færøisk; fra Begyndelsen af 14de Aarhundrede) E.
 — — Perg. Cod. 350 fol. i den arnamagn. Saml. (islandsk, fra 2den Halvd. af 14de Aarh.) F.
 — — Perg. Cod. 354 fol. sammesteds, (isl., fra henved 1400) G.
 — — Perg. Cod. 138 qv. sammesteds, (isl., fra Beg. af 16de Aarh.) H.
 — — Perg. Cod. 175 qv. A. sammesteds, (isl., fra Beg. af 15de Aarh.) I.
 — — Perg. Cod. 186 qv. sammesteds, (isl., fra Midten af 15de Aarh.) K.
 — — Perg. Cod. C. 22 qv. i det stockh. kgl. Bibls MSS-Saml. (omtr. fra 1400) L.
 — — nyere Papirsafskrift i Perg. Cod. 16 i det stockholmske kgl. Bibls MSS-Samling (fra 16de Aarhundrede) M.

Brev Hakonar konungs om rettarbøtær Viljalms cardinalis.¹

Hakon med guds misfun Noregs konongr son Hakonar² kononge. sendr [lerdom lændom.³ of buþeǵhnum. [of ollum⁴ þeim sœm þetta brex sja eða hœnra quœðiu guds of sja. Ver vilium yðær tunnift gera at þæssar rettarbøtær gæz herra Viliamær [bistup. legate⁵ pauans. xirir sater varð bœnastadar. of almenneleghrær þurxtar. æxtir þui sœm brex⁶ hans vattar. [er þer meghor nu hœnra.⁷ Vilialmær

¹) Her er brex þæt sœm gæz Vilialmr. — Overskr. E.; K'. B'. brex Vilthjalms fardinala. — Overskr. F. H.; her segir um rettar bœtær herra Vilthjalms fardinala. — Overskr. G.; Overskr. ulæs. I.; mgl. L.; Om (sundaga. — Overskr. M. ²) I A. rettet hertil samtidig fra Magnúsar. ³) [lerdom of lerdom bondom — D. ⁴) adram — tilf. B.; [mgl. D. ⁵) [logmadr — B. ⁶) sjaþs — tilf. B. D. ⁷) [mgl. D.; hele foranstaaende Indledning mgl. C. E., der heller ikke have nogen Overskrift; Indl. mgl. ogsaa F. G. H. I. K. L.; fra Begyndelsen: Hakon met gudþ misfund etc. þetta breff gæff herra Vilialmr som þær mœgu nu hœra. — M.

[med guds mistun¹ Sabinensis biskup of (legate)² pæueleghe setes.³ sendr ollum mannum þeim sem þetta brex sia eda hõyra i Norege tonongs⁴ riti.⁵ hælfsu.⁶ of hammengghio i namne ihu. xpi. [þa er ver stildum. of sam⁷ openberlegar [of margh- 1
zalleghar⁸ naudir. of naudsynir⁹ zoltsens i Noreghe þa iattadom ver of longdum æxtir bornastad gæzurleghe¹⁰ herra halonar¹¹ tonongs of annara godra manna. þessa¹² luti [at tala skal sild a hælguum daghum sem a setnom.¹³ i longui huar sem hon gengur a land.¹⁴ hõr.¹⁵ of torne.¹⁶ of alzsttonar sade¹⁷ [skal biargha.¹⁸ med same hætte huar daghi sem er. ex naudsyn frezuer. En biskup skal naudsynir meta stynsamleghe.¹⁹ [Sua of²⁰ ex notor kirtia værdær persona laus eda prestlaus. þa skal 2
biskup æi tala styldir hennar [eda tiundir hennar.²¹ eda annur zongh till sin siua. of þæt²² zirirbiðdom ver [zirir huarn mun.²³ En radærs mæn²⁴ [eda røttar²⁵ skal han²⁶ zirir sætiæ. þæn²⁷ sem [logleghe. of tryghleghe²⁸ [gæte. of gornmi²⁹ þeim till handa. er till [tan toma³⁰ [eda skalzre³¹ kirtiunni till nythsemdar.³² [hin .iiij. luter er kirtiunni er æintader³³ þa skal han³⁴ zirir henni huærghe sterðæ³⁵ huært sem [her till³⁶ hezuer veret. huarle till vœidzslu vphalde ser.³⁷ eda annara luta.³⁸ [Engghi biskup skal of³⁹ dirzuæzt⁴⁰ at lægghe vndir sil eda sin 3
stad æighnir. eda odoll [annara kirtna.⁴¹ of⁴² þær⁴³ sem þæt kann geraszt. eda gort hezir veret þa stulu æighninnar⁴⁴ ætær ganga till kirtnana.⁴⁵ of þæt alt upp- gialdazt.⁴⁶ er- [þær hezuer æz veret⁴⁷ tæilif. zirir vttan þæt er biskup hezuer laght till⁴⁸

¹) [mgl. F. H. I.; Næb — G. ²) () tilf. i A. over Linien med Arne M.s Haand; mangler ligesaavel som det foregaaende of — B. D.; [sabinensis episcopus (sabinensis biskup — E.) legate oc cardinalis — C. E.; [sabinensis biskup. legatus. of cardinali — F. H. L. ³) of cardinali — tilf. G. ⁴) tonongs — mgl. L. ⁵) vœlði — B. ⁶) hælft — B. ⁷) [þa er ver varom þar þa [om ver — B.; [þa er mer saom — L. ⁸) openbertligha of margzalligha — E.; [mgl. F. H. I. ⁹) naudsynir — de övriga, ogsaa nedenfor. ¹⁰) gæzulege — B. L.; gæzurlege — C.; gæzulege — D. F. G. H.; gæzurglege — E. ¹¹) Norege — tilf. B. ¹²) bõn of — tilf. D. ¹³) sygnum — B. ¹⁴) fra [: sild skal tala i longui huar sem hon gengur at a hælguum dagum eda sygnum. — C. E. F. G. H. I. K. L.; [sild skal tala of netium huar er hon gengr at lande sygnum dagum ær hælguum — D. ¹⁵) hõrni — B. H. ¹⁶) torn — C. D. L. ¹⁷) sete — C. E. ¹⁸) [mgl. B. ¹⁹) mistun(samlega — C. D. E. F. G. H. I. K. L. ²⁰) [of — B. ²¹) [mgl. B. ²²) þær — E. ²³) [huarium manne — C. E. F. G. H. I. K.; [huarium — L. ²⁴) radz man — B. C.; radærs menn — D.; rademenn — E. G. L. ²⁵) [mgl. B.; [oc røttar men — C.; [oc røttar men — D.; [oc røttar — E. F. G. H. I. K.; [røttara — L. ²⁶) hon — B.; mgl. D. ²⁷) Saal. ogsaa C., i hvilken det dog maa være Skrivfeil for þa; þeim — D.; þa — G. ²⁸) [hollega oc trulega — C. K.; [hollega of trygglega — D. L.; [haghtigha of trutigha — E.; [trulega — F. G. H. I. ²⁹) [geta oc gornma — C.; gornmi — D. ³⁰) [temur — I. ³¹) [ot — B. ³²) handa — C. E. F. G. H. I. L.; handa of nyta — D.; [en skalzre kirtiune — K. ³³) tannadr — B.; [hin ziorða lut tiundar (tiundar — mgl. D.) er kirtiunni er eintannadr. (eintadr — F. G. H.) — C. D. E. F. G. H. K. L. ³⁴) han — mgl. H. I. ³⁵) stada — L. ³⁶) [mgl. C. ³⁷) ser — mgl. K. ³⁸) lutf. þa skal han &c.: þæt skal ædi zirir henni stædia til notora lutar. — B. ³⁹) [Biskup skal æigi — B. ⁴⁰) þess — tilf. C. D. E. F. G. H. I. K. L. ⁴¹) [kirtunna. — C. E. L.; kirtnanna — F. G. H. I. ⁴²) þæt zirirbiðdom ver at — tilf. D. ⁴³) huar — E. K. ⁴⁴) eignir — C. D. E. L.; eignir kirtnanna — F. G. H. I. ⁴⁵) kirtiunnar — B. C. D. E.; þeirra — F. G. H. I. ⁴⁶) uppiælda — B.; aptur gialldag — I. ⁴⁷) [æz er — D. ⁴⁸) hufa — tilf. C. F. H. I. L.; kirtiu — tilf. E.; hennar — tilf. K.

umbota.¹ æighnir.² kann of³ tirtiann niðer at zalla. þa stulu⁴ æighnir [þær sem
hon atte⁵ læggiazt ætær⁶ þeiræ tirta sem næstar ero. of [þo zatotær⁷ at uphalde
4 med⁸ biskups rade. of annara godra manna. En alla þessa luti stípadom ver æz⁹
þui valde sem gud oc var¹⁰ herre pauen gæz os. of¹¹ bidium¹² ver of biðdom at
hvar madær¹³ [hæzue. of¹⁴ halde [alla þessi¹⁵ luti ætær vare stípan um alder of
æzue vbrighdilegha. En þa er díruizt þessu mote at¹⁶ gangha þa er þa¹⁷ sanleggha
i olhðni vidær¹⁸ pauen¹⁹ of os.²⁰ Var þetta brez gort [of gezuet²¹ i Berg-
win²² ximtan²³ nattom xirir²⁴ Egibii mofso²⁵ a .v.²⁶ are paua domes vare²⁷
hera pauans²⁸ Innocencii [hins .liij. paua.²⁹

10.

Norsk Oversættelse

af

Pave Innocentius IV's Bekræftelse paa Cardinal Vilhelms Forordning om Helligdage og Kirkegods.

7de September 1248.

Texten aftrykt efter Afskrift fra 1325 i Perg. Cod. 309 fol. i den arnamagn. Saml. . . . A.
Samenholdt med *Arne Magnussøns* egenhændige Afskrift af den tabte Codex "in capsâ Cypriani"
i de bartholinske Saml. Tom. 3. (D.) S. 815 fg. B.
— med Afskr. omtr. fra Begyndelsen af 14de Aarhundrede i Perg. Cod. 12 fol. Hist. lit. i det
lundske Univ. MSS—Samling C.
— med islandsk Afskr. fra 2den Halvdeel af 14de Aarhundrede i Perg. Cod. 350 fol. i den
arnamagn. Saml. D.
— med isl. Afskr. fra Beg. af 15de Aarh. i Perg. Cod. 354 fol. sammesteds E.
— — isl. Afskr. fra Beg. af 16de Aarh. i Perg. Cod. 138 qv. sammesteds F.
— — norsk Afskr. fra 1576 i Perg. Cod. 3262 i det kbh. kgl. Bibls ældre MSS—Saml. . . . G.
— — isl. Afskr. fra 1ste Halvd. af 14de Aarh. i Perg. Cod. 3270 sammesteds H.
— — isl. Afskr. fra omtr. 1400 i Perg. Cod. 175 A. qv. i den arnamagn. Saml. . . . I.
— — norsk Afskrift fra omtr. 1400 i Perg. Cod. C. 22 qv. i det stockholmske kgl. Bibls
MSS—Samling. K.

¹) of hufa — tilf. E. ²) æigninni — B.; eignarennar. — C. D. E. F. G. H. I. K. L.; of þo med þui
mote at hann sjae hænne adra nyttisamliga htuti — tilf. K. ³) of — mgl. D. ⁴) stat — B. ⁵) [hæuar
allar — B. ⁶) til — tilf. B. C. D. E. F. H. I. L.; ætær — mgl. D. I. ⁷) [zatotæstar — C. D. E. F.
G. H. I. K. ⁸) ætær — C. D. E. F. G. H. I. K. L. ⁹) i — G. ¹⁰) min — B.; mgl. F. G. H.
¹¹) æz þi — B. ¹²) uitium — C. E. F. G. H. L. ¹³) madær — mgl. G. ¹⁴) [mgl. B. ¹⁵) [þessa
— B. C. D.; [alla þessa — G. L. ¹⁶) meta eða — tilf. E. ¹⁷) þa — mgl. B. C. E. F. H. I.; þan — L.
¹⁸) heræ — tilf. F. G. H. I. ¹⁹) gud — K. ²⁰) En alla þessa luti &c. — mgl. M. ²¹) [mgl. L.
²²) Fra: Var þetta &c. — Datum Bergen — M. ²³) .gi. — F. G. I.; .ig. — H.; ellegu — K.; .gij. — L.
²⁴) ætær — K. ²⁵) [mgl. M. ²⁶) .gv. — B. (urigtigt); þinu .v.ta — D.; mgl. L. ²⁷) Herfra til
Enden: &c. — M. ²⁸) pauans — mgl. G. ²⁹) [quartii. — C. E. F. G. H. I. K. L.; þins þiorða — D.

Stadseftu breg Innocencii papa [om helgar hald.¹

Innocencius paue pionn alra² guds pionna sendir sinum vörðuleghom bröðrom³ S.⁴ erlóbistupi⁵ of⁶ hans liobibistupum quædiu guds of sina pauæleggha blæðzsan. Almateghær gud. [herra heims⁷ himins. [of jardær⁸ hezuer med sinni⁹ hælaghre¹⁰ forssio os umfram værdleita.¹¹ sit lenn i hendær zenget her a jordriti. of flipat.¹² izuir allæn lyd triffinne manne.¹³ [at hua¹⁴ giæymd¹⁵ of forssio zirir salom þæira. of zirir at sia med uare stund of starze at þær mætte sem minsz [glörymæ guds¹⁶ edær¹⁷ i mote hans uillæ gera med sinum ærgiærdum.¹⁸ En var vörðuleghær broðær Viliamær sabinensis bistup. Legate paualeghs settærs¹⁹ er ver sændom²⁰ till yðar þa vord han þæs²¹ viss æxtir þui sem zirir hanom uar tiært. At allær lyðær i Noreghs kononge riti.²² hæzdu²³ optleggha naud of stada²⁴ æz 1 þui. at loghbogh þæira byðær²⁵ zrelleggha²⁶ at haldæ [allæ hælghæ dagha.²⁷ at²⁸ ængi²⁹ litn eda linan gerðiz³⁰ a huær naudsyn sem³¹ at hændi³² funni at loma. of þæt røyndi han [of sa³³ sialzuer þa er han uar i yðru lande stæddær.³⁴ of æz þui at allær lyðær bad.³⁵ at han stuldi notora³⁶ [litn. eda lausn³⁷ a gera um hælghæ³⁸ dagha hald. þa lönzdi hann [of stadæsti³⁹ med vare⁴⁰ samþykt.⁴¹ at æz unrlæ dagha mætte æigi vinnæ⁴² safir uandrær vedratto. þa stuldu⁴³ þær⁴⁴ i gudelönzi of hælaghre⁴⁵ tirti. sild at⁴⁶ fata. hön⁴⁷ sinu at⁴⁸ hialpa. of törnne a hælghum daghum. of adrum⁴⁹ buzanghum settælaust.⁵⁰ of allu aldene. þo at logh [eda⁵¹ landz uenæ⁵² hæze [her till⁵³ mote⁵⁴ uerit.⁵⁵ Han gerði of naudz; 2 leggha⁵⁶ flipan [of haghleggha bæde⁵⁷ um tirti tiundir. oc um hænnær æigur⁵⁸

¹) Overskr. mgl. B. G. K.; [mgl. C.; Breg Innocentii papa. — Overskr. D. F. I.; Breg papa. — Overskr. E.; Breg pavano. — Overskr. H. ²) alra — mgl. D. E. F. I. ³) broður — B. G.; brædr — D. E. ⁴) Siughurde — B. C. D. H. I. K. ⁵) Nidarosar bistupi — B. C.; Nidaross erdbistupi — D. E. F. I.; i Nidarosi — tilf. H. ⁶) ollum — tilf. B. D. E. F. G. H. I. ⁷) [heimze oc — B. H.; of — tilf. D. E. F. I.; [mgl. G. ⁸) [mgl. B. D. E. F. G. H. I. ⁹) sinni — mgl. E. ¹⁰) hælaghre — mgl. C. ¹¹) vörn — tilf. B. G.; uara — tilf. D. E. F. ¹²) off — tilf. D. E. F. I. ¹³) manna — mgl. H. ¹⁴) [mgl. C. ¹⁵) geymsu — K. ¹⁶) [gremia gud at ser — C. K. ¹⁷) of — C. K. ¹⁸) at hua giæymd etc. — mgl. B. D. E. F. G. H. I. ¹⁹) [ettes — B.; [etis — C. D. F. I. ²⁰) gerðum — C. K. ²¹) þæs — mgl. H. ²²) uelbi — K. ²³) hæzde — C. D. E. F. H. K. ²⁴) stæddær — D. E. F. I. ²⁵) [va — tilf. B. D. E. F. G. H. I. ²⁶) hælgi — tilf. C. ²⁷) [hælgha dagha hælghi — B. G.; hælga daga — D. E. F. H. I. K. ²⁸) [ua at — C. K. ²⁹) flitdi — tilf. B. D. E. F. G. H. I. ³⁰) geraft — B. E. G. K.; gerift — C.; mgl. D. F. I. tilligem. det efterf. a; vera — H. ³¹) a er of — tilf. C. ³²) at hændr — D. E. F.; á hændr — H. ³³) [þa oc [aa aa — B.; a — tilf. D. E. F. ³⁴) stæddær — mgl. H. K. ³⁵) han — tilf. B. C. D. E. F. G. H. ³⁶) notora — mgl. H. ³⁷) [linan — B. E. G.; litn — K. ³⁸) hælgra — H. ³⁹) [mgl. C. ⁴⁰) yðarri stadæstu oc — B.; yðuarri — D. F. G. H. I.; yðro — E. ⁴¹) samþykdi — E. ⁴²) zirer — tilf. B. D. F. G. H. ⁴³) flitdi — B.; stæddær — D. E. F. I.; stulu — H. ⁴⁴) menn — D. E. F. I. ⁴⁵) hælagrær — C. D. E. F. G. H. I. ⁴⁶) at — mgl. B. C. G. H. K. ⁴⁷) hön — D. E. F.; hönvi — H. ⁴⁸) at — mgl. B. C. D. E. F. G. H. I. K. ⁴⁹) ollum — H. K. ⁵⁰) settælaust — mgl. K. ⁵¹) oc — B. D. E. F. G. I. ⁵²) uani — D. E. F. H. I.; rettr — G.; [landssene — K. ⁵³) [mgl. B. G. ⁵⁴) þui — tilf. B. G. ⁵⁵) stædit — D. E. F. H. I. ⁵⁶) naud: [hæleggha — B. C. D. E. F. I. K. ⁵⁷) [a — H.; bæde — mgl. K. ⁵⁸) eighnir oc — B. C. G. H.; eignir — D. E. F. I.

rentor. eða¹ stýldir.² [biðdande.³ of⁴ þirirbiðdande.⁵ ær þauæleggho ualde er uer
 zenghom hanom. at flipa sua.⁶ at⁷ lydenom uære gaghn i [biðdande rettyndi. of⁸
 þirirbiðdande ranghyndi þau er han þann⁹ i landeno.¹⁰ [æxtir þui¹¹ sem inunrði-
 leggha¹² uatta¹³ hana brex¹⁴ er han [gerði þær um.¹⁵ of gax¹⁶ þið alre till
 [þurfta. of¹⁷ hugganar. of¹⁸ nu¹⁹ með þui at uer uilium of eighum at vartynna
 of [verðulegha lifn at²⁰ uæitæ²¹ naudum of naudzsynnum alra triftinna manna. of
 [sua at²² flipa²³ með þadurlegghre²⁴ aftfæmb. at fladalauð se²⁵ hueruitna²⁶ hæligh
 3 lirlæ. of hennær retter vsterðær.²⁷ Styrktium²⁸ uer með²⁹ þauæleggho ualde alt
 þæt sem hann gerði of gax. [lonyði. eða³⁰ lozade³¹ með³² stýlduleghom³³ bod-
 ordom³⁴ of styn(sa)mleghom.³⁵ of stadæstom um³⁶ allæ þa luti³⁷ með [vorn vare
 4 hrexs³⁸ obrigdilegha.³⁹ En um hælghæ⁴⁰ dagha lonyi þa gerom⁴¹ ver þa⁴²
 grein a.⁴³ at⁴⁴ þæt lonyi stall⁴⁵ halda of haza ex⁴⁶ naudsyn stender⁴⁷ till. of⁴⁸
 5 nylsynb er i. of þo⁴⁹ hinar hæstar⁵⁰ hatidar⁵¹ vndan tala.⁵² En nu⁵³ þirir-
 biðdom ver [huerium manne⁵⁴ at briotæ [þettæ hana⁵⁵ lonyi. of⁵⁶ flipan. eða
 mote ganghæ.⁵⁷ [þizleghre oðdirz(b).⁵⁸ [varo stadæstlinghar brexe. En ex nollor
 dirziz⁵⁹ þæt⁶⁰ at gera með sinu [oxfæse of⁶¹ [oxbældi.⁶² þa viti þæt⁶³ vift at
 han stall stormælom [þirir suara⁶⁴ of guðs reidi. of hælighre⁶⁵ postola⁶⁶ þeters
 of þalla. of alra⁶⁷ hælighre manne⁶⁸ a sit tala. War þetta brex gort of gezt
 [i Lions borgh.⁶⁹ Mariu mofso æxtan⁷⁰ a⁷¹ .vij. are⁷² vare þaua domæ.

1) oc — B. C. D. E. F. G. H. I. K. 2) stýldir — B. F. 3) biðandi — H. 4) enn — tilf. D. F. I.
 5) [biðdande rettende en þirirbiðdande ranghende — B.; [of þirirbiðdande — C.; of þirir. — mgl. E. K.;
 [biðdande rettende — G. 6) þat — B. D. E. F. I.; þat allt — G.; mgl. H. 7) er — B. D. E. F. G.
 H. I. 8) enn — C. D. E. F. I.; [enn — G. 9) þanni — G. 10) [mgl. B. 11) [sua — K.
 12) inunrðilegha — mgl. B. D. E. F. G. H. I. K. 13) uatta — E. 14) þær um gorbh — tilf. B. D. E. F.
 G. H. I.; þæt — tilf. C.; þau — tilf. K. 15) þær um — mgl. B. D. F. G. H. I. 16) [gax þær — C.;
 [gax — E. K. 17) [mgl. K. 18) of — mgl. B. G. 19) nu — mgl. C. K. 20) a — C.; á leggja
 — H.; [verðuggha flitt — B. G. 21) i — tilf. B. G. 22) [mgl. D. E. F. G. H. I. 23) flizta — B. G.
 24) framleggi — C. 25) hvaritveggia — tilf. B. G. 26) hueruitna — mgl. H. 27) ofstæddr — B. C.
 D. E. F. G. H. I. K. 28) þa styrktium — B. D. E. F. G. H. I. 29) þauburtigri aftfæmb oc — tilf. F.
 30) [of — K. 31) [landeno oc lonyði — B. G.; [lonyði of lozuabi — C.; [lozabi of lonyði — D. E. F. H. I.
 32) með — mgl. D. E. F. 33) stýldugum — E. F. I. 34) bodordom — mgl. D. E. F. I. 35) Bog-
 staverne [a tilf. með Arne M.s Haand. 36) vtr — B. G. H. K.; mgl. C. D. E. F. I. 37) er han lonyði
 — tilf. C. 38) [þessu uaru brexi — D. F. I.; [uáro brexi — E. K. 39) at hallða — tilf. H. 40) hælgra
 — H. 41) gerðum — C. 42) þerffa — B. D. E. F. G. H. I. 43) a — mgl. E. F. 44) at —
 mgl. B. 45) flanda — tilf. I. 46) er — B.; sem — D. E. F. H. I. 47) drægg — G. 48) [u er — C.
 49) þo — mgl. B. G. 50) stærstu — D. E. F. I. K.; hæsto — G. H. 51) hatidar — C. D. G. H. I.
 52) tetnar — D. E. F. 53) nu — mgl. C. 54) [mgl. B. D. E. F. G. H. I. 55) brex — tilf. B. G. H.
 56) [þessa — K. 57) at flanda með — B. G. H.; at ganga — C.; at flanda — D. E. F. I. 58) oðdirz
 þessu — B.; með oðmitilli oðdirz — D. E. F. I.; tessu — tilf. G.; með mitilli oðdirz — H.; [mgl. K.
 59) [mgl. H. 60) þetta — D. E. F. I. 61) [mgl. E. 62) [bældni — C. 63) þau — B. D. E.
 F. G. I.; þyrir — tilf. C. K.; hann þæt þirir — H. 64) [flæta — B. D. E. F. G. H. I. 65) þinna hælga —
 B. G. H.; þino hælga — D. E. F. I. 66) postola — mgl. E. F. 67) guðs — tilf. D. F.; adra gæðs
 — tilf. K. 68) reidi — tilf. C.; manne — mgl. E. 69) Lions borg — H.; [mgl. K. 70) þin þærri
 — tilf. B. G.; þinn þæra — tilf. D. F. H. 71) þinu — tilf. H. 72) ritis — tilf. G.

11.

Kong Haakon Haakonssöns Retterbod om Tiende
og Olafs-Skot.

Efter Perg. Cod. No. 309 fol. i den arnamagn. Saml.; med Haand fra 1325, der og har tilføiet arabiske Marginaltal, see ovenfor S. 444.

Þreyðakonur konungs gamla um tíundar gerðir oc Olafs skot.

Hakon konongr sonar Hakonar konungs sændir lærdom of vlærdom. bondom of bupeghnum of alre alþynðu i Vífinni quædiu guðs of sína. forð ret ero till þess of 1 guðleggh skipan. of hælighræ manna sæthninghar vatta bæðe þeira er i onduærdo hæimsens varo. of sua þeira er ærtir þa komo at huær triftin madær a at gera rethleggha tiund sína æz allum rettom æzlæ þeim sëm gud lær mannenom þessæ hæims. till þæs at han stáll þær með laupe ser hin tiund luten i himiriki er madræn var i þyrstunni till flapaðær. of síðan i þra spærðær með ziandæns a eggian. of er 2 þa sáll er þæt gerer með goduilla. en hin uesall er þæt vanar. Sua mæltom ver of þyrmeir i breuom uarom of þæt vilium ver at enn stadzastleggha halðez at men ranszate bygghdir sínar með stynsamre ærtirlæitann. at enghi uerði zirirlogghen æz rannghum safar giptum. En þeir men er i hordomom liggia eða mandrapom i 3 mæineidum i stræcuitnum. eða adrum zerlegghom lutum. of sannynðæ menn vilia æigi suæiræ zirir at þeir se herasz hæzir. zirir vlyðni safær. of sua ero hardnader i syndenne með uillu of a eggian ziandæns. at þeir uilla ei með idran of stripta ganggh glope sína bota. þa stulu bondær a stirla þinghum sinum þa alla leggia namulegha uthleggha of ogilda zirir huærium manne. En ver seighium þa æz ze of 4 zrialsæ. lande of lausum onri. þær þeir of læiti ser lang annars æz þeir megho þui vidr loma. En ei stulu þeir lengghær triftnum spilla of varo konungs riti. eigi stulu þeir of longum sua i zridi sitia hedans a þra sëm her till. at þeim se ei rezst æz vare hende. er at situm lutum eðær vlyttum værdæ stadder. of stemra stáll þeim till hemdra vera en þeim vare sealzæ. Þættæ uar með goduilla dæmt æz alra 5 manna hende. of vndir genget. At æuinleggha madr ærtir mann stáll gera peningh talen zirir tycquendi huert. er bettra þyktir i þui at hazua en on at uera. of stulu hinir bastu bondær i bygghum uera vidær talu men. of stipta sua sëm i þyrstunni var mælt. at tuær lutir þær nordær till kirkju hans hælghæ Olafs konungs i þrondhæimi. henne till upperdar. En þridiunghr till hælghæ haluærdær. Nu er þæt þon var of sua bod at menn gere rotelegghar tiundir sínar sëm þyr uar mælt. Sua of 6 þeir men er sit vitu sanleggha i storlytum standa uera. þa gange till stripta sëm styndilegastæ. bote uid gud of biftup of prouastæ hans. er han sætær till með ser. of ser vidær framleidis at drygia sua lifamsens ginn. of hæimsens horgoma. at hann

haue æz þui. þessæ hæims stomm of suirdingh. of brat lizlat. en annars hæims
 6 einlizan vraghnad. Sua of þa gere menn Olafs stotet of hins hælghæ haluardar
 rotelegha sœm mælt var. of tællum a gud till hialpa of hin hælghæ Olaf tonongh.
 hin hælghæ haluard. of ællæ gude hælghæ men till mistunnar. of arnadær ordz. at
 millær gud of mistunsamær xirir late os sater of syndir. mæin of misgerdir of late
 huærza æz lande varo vandæ¹ of uesold er langhleggha hezir a legghet. of geze off i
 staden ar got frid of farsæld. of annars hæims æilizan faghnad. uttann ænda.
 Amen þæt se.

12.

Islændingernes Overeenskomst med Kong Haakon Haakonssøn.

1262.

A.

Efter islandsk Afskrift fra omtr. 1400 i Perg. Cod. No. 175 A. qv. i den arnamagn. Saml. . A.
 Sammenholdt med isl. Afskrift fra omtr. 1580 i Perg. Cod. No. 9 qv. i Upsala Universitets Bibls
 Delagardiske Samling B.
 — med isl. Afskr. fra omtr. 1600 i Perg. Cod. in qv. C. 4. i det stockholmske kgl. Bibliotheks
 Manuscript-Samling C.
 — isl. Afskr. fra Midten af 16de Aarh. i Perg. Cod. No. 129 qv. i den arnamagn. Saml. . D.
 — isl. Afskr. fra Midten af 16de Aarh. i Perg. Cod. No. 458 duod. sammesteds . . . E.

² **I** nægne þodr of sonar of heilaga anda var þetta³ iatad of samþykt æz ollum
 almuga á Jølande med loza tate.⁴ Vier biðdum uirduligum herra hatone tonunge
 hinum toronada uora þionustu undir þa grein laganna⁵ sem samþykt er mille ton-
 ung domsins⁶ of þegnanna⁷ er landit bygga. [I þyftu⁸ grein at uer uilium gjaalda
 tonunge stætt of þing farar laup⁹ sem logbof uottar of alla þegn stýldu suo þramt
 sem hallðit er uid off þat¹⁰ mote uar iatat stættinum. I þyftu at utan steyningar¹¹
 stýldum¹² uier au(n)guar haza utan þeir menn¹³ sem dæmder uerða æz uorum
 mörnum¹⁴ á alþinge burt¹⁵ æz landenu. Item at Jølendzkr¹⁶ se logmenn of
 stýlumenn [hær á landenu¹⁷ æz þeirra ætt sem at þornu haza godorðin upp gezit.

¹) I Margen med samme Haand og Henvisningstegn: at. no. ²) Gamli fáttmali. — Overskr. B.
 Gamli fáttmali om stætt. — Overskr. C.; Samþyktar bræz Jølendinga. — Overskr. D.; Samþykt logmanna á
 alþingi. almugana. oc logriettunar. — Overskr. E. ³) þetta — mgl. E. ⁴) Fra Beg.: I nægni þ. oc f. oc
 a. h. Var med þessu iattad oc samþykt stættgjaldbi æz Jølandi undir Noregs fruno æz almuganum med loza tati
 m alþingi en ongu odru. — C. D.; at — tilf. E. ⁵) logmanna — D. ⁶) tonungeens — E. ⁷) þeirra
 — tilf. E. ⁸) [Er þu þyfta — E. ⁹) stitan — tilf. E. ¹⁰) hallðen eru uid os. þau heit sem — E.
¹¹) steynur — B. E. ¹²) vilium — E. ¹³) menn — mgl. B. E. ¹⁴) á Jølandi — tilf. E. ¹⁵) vt
 — B. ¹⁶) menn — tilf. B. ¹⁷) [a landi voru — E.

Item at seg hæfstip gangi til landzins [á hueriu are¹ þorðalla laust. Erzder² stulu³ upp gexagt þyrir íslendstum monnum i Noregi huerfu leinge sem stadið haza þegar er rettir arðar tóma til edr þeirra umbodð madr.⁴ Landaurar stulu of⁵ upp gexagt. Item stulu slíkan rett íslendstir menn haza i Noregi sem þeir haza⁶ beztan hæzt. Item at konungr late off na þriddi of íslendstum logum eptir þui sem logbol uor⁷ uottar of hann hezír bodit i sinum brezum sem gud gexuer honum [framagt uit⁸ til. Item iall uilium uer haza nzir off medan hann heldr trunad uid ndr en þrid uid off. Hallda [stolum uer of⁹ uorir arðar allan trunad uid ndr¹⁰ medan þier of ndrír arðar hallðit¹¹ trunad uid off of þessa sattu giordir [þyrir stizadar¹² [enn lausir¹³ ex rozin uerdr æz yduare afzu¹⁴ at¹⁵ beztu manna nzir syn [et cetera.¹⁶

B.

Efter isl. Afskr. fra 15de Aarh. i Perg. Cod. No. 45 oct. i den arnamagnæanske Samling.

Samþykkt og

Þat var sam mæli bænda þyrir nordan land og sunan at þeir iatudu æxinlegann flatt herra N. konungi land og þegna med suordum eidi .xx. alnir huer sœ madr sem þingrarar láupi a at gegna. þetta þie stulu saman þæra hreppstiorar og til stíps og þæ i hendr konungs umbodð manni og vera þæ vr æbyrgð. um þat þie. Hier i mot skal konungr lata off næ þriddi og íslendstum laugum. Stulu .v. stíp ganga æz Noreigi til Íslandz .ij. sumr enn næstu. enn þadan i þra sem konungi og hinum beztum bændum landzins þilir hentagt landino. Erzdir stulu opp gexagt þyrir íslendstum monnum i Noregi. huorfu leinngi sem þær haza stadið þegar rettir tóma arðar til. eda þeirra laugligir umbodð menn. Landaurar stulo opp gexagt. Slíkan rett stulu íslendstir menn haza i Noregi sem þæ er þeir haza bestann hæstt og þier hæzt sialzir bodit i ndrúum brezum og at hallda þriddi nzir off so sem gud gexr ndr framagt æzl til. Jarlinn vilium vier nzir off haza medan hann heldr trunad uid ndr enn þrid uid off. Stulu vier og vorir arðar hallda med ndr allann trunad medan þier og ndrír arðar hallda uid off þessa sattu giord. Enn lausar ex hun rnzst at beztu mana nzir syn. Til þess legg eg háund æ helga bol og þui styt eg til gudz at eg fuer hatoni konungi og Magnuse land og þegna og æxinlegan flatt med slitri¹⁷
. . . Is er landit byggia at næ þeim heitum er off voru moti iad flattinum i þyrstunni

1) [mgl. E. 2) arðar — E. 3) oc — tilf. B. 4) umbodð menn — B. C. D. E. 5) þeim — tilf. B.; þeim oc — E. 6) adr — tilf. C. D. 7) uor — mgl. B. 8) [æzl — E. 9) [stulo su — B. 10) en þrid etc. — mgl. E. 11) hallda — C. D. E. 12) [mgl. B.; istf. trunad etc. — uid os þessa sattu giord. — E. 13) laus er — B.; lausar — C.; [eru uer lausir — E. 14) hendi — B. E. 15) med — B. 16) [mgl. B. D. E.; Anno .m. .ij. .lgij. — C. 17) Her mangler uidentvöl 2 Blade.

az konungseins alzu þuiat fullkomliga þiliumzt vier sia at litla hrid stendr vort land vid þyrir zatektar salier ez so milit godz dregzt az enn litid eda edli liemr i stadinn enn þat eru þau heit at Islendstir sie hyslu menn og logmenn æ landi voru og at .vi. skip gangi æ are huorin til Islandz þorzallalaust þeim giædum hlaðin at nyttsamlegtt sie landinu og off. En sæ bodskapr allur er off byður meira æzdratt og þunga enn adur er suarinn og samþyðtur þæ siaum vier med aungo moti at vndir meigi standa salier zatektar voro landz enn halzu sidur þorum vier þyrir vorum herra Jesu Christo at iata med oeinurd vndan þeim gudz aulmusum er adr med hans mystun hozum vier hialpir veittar off til salubotar bidium vier vmm alla goda menn at cingi ætli sier at þraungua off til meiri æ laga enn login votta.

13.

Kong Haakon Haakonssöns Retterbod om Tiende og Kirkens Rettighed i Hamars Biskopdømme.

6te Juni 1263.

Efter Perg. Cod. No. 317 paa Universitets Bibliotheket i Christiania. Med en Haand fra omt. 2den Fjerdedeel af 14de Aarhundrede.

Hakon med gudz mistun Noregs konongr sun Hakonar konongs sender allum lærdum monnum oc hyslumonnum hyr(d)monnum ot kærtisuæinum bondom ot buþægnum allum guds vinum ot sinum þeim sem þetta brex sea æðæ hõyra i Hamars biskups dome quediu guds ot sine. Aller trisnir konongær þra uphazue heimseens az stýldu kononglæ(ð)rær tign(ær) eygu at zlitie ot zremie guds bodord med styrk ot valde þui sem gud hezuer þeim gezuett. En allær hazua þæt hõyrt at tiund(ir) ero bodnar at gera þra vpphazue heimseens. az allum rettom azla þeim sem gud gezuer mannenom. Nu vilium ver ot sua gera sem godr kononger hazua gort þirir off. vilium ver giærna god dome az þeim tala. bidia ot bioda allum monnum i Hamars biskups riti. at gere menn tiunder sinar væl ot retlegga az allztonar sade. az zifti ot zngli. sua ot hazuud tiund. iarn tiund ot stinna tiund. ot az allum væidstapp. ot az allu þui sem þer vilir nyttr az tala. Sua ot vm oll annur mall þau sem biskup a loghlegga at heimzta az triftins domeens hende. þa se men i stikum vidr han ot i rettom ansuorom. æptir þui sem adrær biskupar hazdu retlegga þirir honum. Sua vilium ver ot at huarke varer menn ne adrær dirzui sit till þess at gangæ a æigner trift lirtiu i Hamre huart sem þær ero zengnar at þorno eda nju. med gjoz ædr med giældi.

ædr med laupi. þegar er med lagum ero undir loznar. æda notora þa luti vndan dragha biskupi ædr biskup stole þa sem undir hazua leget of adrer biskupar hazua rettleggha. En ex notor dirzir sil till þess at gengr a eignir stadarens i hamre. ædr næmr zirir honum med notorom hette. þa stall han slite ræxsingh az off tata sem han hazde mishyrmt konongs dome sialzs vars. ædr off rangt gort vm varar eignir. Kæidstiota stulu þer of gera biskupi sem þer hazuer gort adrum biskupum. Sua biodom ver of allum systu monnum of allum adrum þeim off ero hangengner. at þær biskup zær æi rett sin zengel. þa styrli varer men han med allu mægni till allræ rettra mala of iamuell styrli þær biskups systuman of armenn. þer sem þær træzuia vara men till zultingis. of biskupi æda hans monnum værda rettynda syniat. þa later slita ræxsing zyllghia sem sialzuum off være rett mall syniat. Nu þær er þessæ varð bodskapar vilia giæta. þa stulu þær hazua guds vinato of vara. En þær stulu bæde hæmyndum of zianstapp az off sæta er i mote þuisa ganga. Datum apud Bergis .viiij. ydus junii. anno domini .m^o cc^o lx^o iij^o.

